# COLLECTIO

SELECTA

# SS. ECCLESIÆ PATRUM,

LXXVIII.

PATRES QUINTI ECCLESIÆ SÆCULI.

*S. JOANNES CHRYSOSTOMUS.*

IX.

PROSTAT INSUPER VENALE

*MONTIS PESSULANI,*

APUD **VIRENQUE,** BIBLIOPOLAM;

*PARISIIS,*

APUD **BIBLIOPOLAM,** CUI NOMEN GALLICE;

**SOCIÉTÉ POUR LA PUBLICATION DES BONS LIVRES,**

**Rue des Saints-Pères, 16**

PARISIIS, E TYPOGRAPHEO BETHUNE ET PLON,

VIA VULGO DICTA DE VAUGIRARD, 36.

# COLLECTIO

SELECTA

# SS. ECCLESIÆ PATRUM,

COMPLECTENS

## EXQUISITISSIMA OPERA

TUM DOGMATICA ET MORALIA, TUM APOLOGETICA ET ORATORIA;

ACCURANTIBUS

D. A. B. CAILLAU,

CANONICO HONORARIO CENOMANENSI,

NONNULLISQUE CLERI GALLICANI PRESBYTERIS,

UNA CUM

D. M. N. S. GUILLON,

EPISCOPO MAROCHIENSI, IN FACULTATE THEOLOGIÆ PARISIENSI ELOQUENTIÆ SACRÆ PROFESSORE, AUCTORE LIBRI CUI TITULUS GALLICE:

*BIBLIOTHÈQUE CHOISIE DES PÈRES GRECS ET LATINS.*

OPUS REGI DICATUM.

---

TOMUS SEPTUAGESIMUS OCTAVUS.

PARISIIS,

APUD PARENT-DESBARRES, EDITOREM,

VIA VULGO DICTA DE SEINE, 48.

M. DCCC. XXXV.

# S. P. N. JOANNIS
# CHRYSOSTOMI
## ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI,
## OPERUM
### PARS I.
### HOMILIÆ IN SCRIPTURAM.
### CLASSIS II.

HOMILIÆ IN NOVUM TESTAMENTUM.

OPUS IMPERFECTUM IN S. MATTHÆUM.

HOMILIÆ IN S. JOANNEM EVANGELISTAM.

# ERUDITI COMMENTARII
# VULGO DICTI,
## OPUS IMPERFECTUM IN S. MATTHÆUM.
### INCERTO AUCTORE.

## HOMILIA XLIII.

### CAPUT XXIII.

I. « Tunc Jesus locutus est ad turbas, et ad Discipulos » suos dicens : Super cathedram Mosi sederunt Scribæ et » Pharisæi. Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, servate » et facite : secundum opera vero eorum nolite facere. Dicunt » enim, et non faciunt : alligant autem onera gravia et im- » portabilia, et imponunt in humeros hominum, digito autem » suo nolunt ea movere. Omnia vero opera sua faciunt, ut » videantur ab hominibus. Dilatant enim phylacteria sua, » et magnificant fimbrias : amant autem primos recubitus » in cœnis, et primas cathedras in synagogis, et salutationes » in foro, et vocari ab hominibus Rabbi. Vos autem nolite » vocari Rabbi. Unus est enim magister vester, omnes autem » vos fratres estis. Et patrem nolite vocare vobis super ter- » ram, unus enim est pater vester qui in cœlis est. Nec voce- » mini magistri, quia magister vester unus est Christus. Qui » major est vestrum, erit minister vester. Qui autem se » exaltaverit, humiliabitur : et qui se humiliaverit, exaltabi- » tur [1]. » Postquam Dominus impios sacerdotes super se ir-

[1] Matth. xxiii, 1-12.

ruentes, quasi feroces bestias, quodam venabulo acutissimæ responsionis prostravit, et incorrigibilem conditionem eorum ostendit. Nam laïci delinquentes facile emendantur; clerici autem, si mali fuerint, inemendabiles sunt. Tunc convertit sermonem suum ad Apostolos, et ad populum, dicens : « Super cathedram Mosi sederunt Scribæ et Pha» risæi, » ut illorum confusio, istorum fieret disciplina. Infructuosum namque est verbum, in quo sic alter confunditur, ut alter non erudiatur. Nam et Deus non propter malos castigationem super terram transmittit, sed propter bonos. Scit enim quia malos flagella non corrigunt. Sed malos castigat, ut corrigat bonos : quia bonus nisi admonitus fuerit, per negligentiam evanescit. Sic et Christus, numquid non potuit eorum interrogationes contemnere? Sed voluit indignos indigne docere, et dignos digne ædificare. Sicut in sæcularibus, in eo quod alter pauperescit, alter ditatur, et nisi alter descenderet, alter non ascenderet : sic et in spiritualibus, in eo quod alter confunditur, alter emendatur.

II. Quid ergo dicit de sacerdotibus? « Super cathedram » Moysi sederunt Scribæ et Pharisæi, » id est, multi sacerdotes, et pauci sacerdotes. Multi nomine, pauci opere. Videte ergo quomodo sedeatis super eam : quia cathedra non facit sacerdotem, sed sacerdos cathedram : non locus sanctificat hominem, sed homo locum. Non omnis sacerdos sanctus est, sed omnis sanctus sacerdos. Qui bene sederit super cathedram, honorem accipiet ab illa : qui male sederit, injuriam facit cathedræ. Ideoque malus sacerdos de sacerdotio suo crimen acquirit, non dignitatem. In judicio enim sedens, siquidem bene vixeris, et bene docueris, omnium judex es : si autem bene docueris, et male vixeris, tui solius condemnator es. Nam bene vivendo, et bene docendo, populum instruis quomodo debeat vivere ;

bene autem docendo, et male vivendo, Deum instruis quomodo te debeat condemnare.

III. Ad populum autem quid? « Omnia quæcumque » dixerint vobis, servate, et facite : secundum vero facta » eorum nolite facere. » Id est, vos qui sedetis in Ecclesia, quasi judices sacerdotum, et non auditores, aliena discutientes, et propria non considerantes, ex vobis ipsis judicate de sacerdotibus. Sicut vos omnes auditis, et non omnes facitis quod auditis : sic et sacerdotes omnes docent, sed non omnes faciunt quod docent. Nam in hominibus dignitas quidem diversa est, omnium autem natura una est. Homines enim ab initio creati sunt propter se, postea autem ordinati sunt propter vos. Propterea ergo natura eorum, ipsorum est : ordinatio autem eorum, vestra. Si bene vixerint, eorum est lucrum : si bene docuerint, vestrum. Accipite ergo quod vestrum est, et nolite discutere quod alienum est. Sicut enim sacerdotes etiam infideles docent propter fideles, melius judicantes propter bonos etiam malos fovere, quam propter malos etiam bonos negligere : sic ergo et vos propter bonos sacerdotes etiam malos honorate, ne propter malos etiam bonos contemnatis. Melius est enim malis justa præstare, quam bonis justa subtrahere. Frequenter enim et de homine malo bona doctrina procedit. Ecce enim et vilis terra pretiosum aurum producit. Numquid propter terram vilem, pretiosum aurum contemnitur? Non : sed sicut aurum eligitur et terra relinquitur, sic et vos doctrinam accipite, et mores relinquite. Nam ut apibus herbæ necessariæ non sunt, sed flores herbarum : flores enim illæ colligunt, herbas vero relinquunt : sic et vos flores doctrinæ colligite, et conversationem relinquite, ut quasi inutilis herba arescat. Fidem prædicant, et infideliter agunt. Pacem aliis dant, et sibi non habent. Veritatem laudant, et mendacia diligunt.

Avaritiam castigant, et avaritiam exercent. Quia ergo scire bonum et malum, in natura positum est, facere autem in voluntate : ideo benedicere, omnium est : bene autem facere, paucorum. Legi aliquem sic interpretantem hunc locum : « Quoniam, inquit, super cathedram Mosi, id est, in honore et gradu, in quo fuerat Moses, paulatim ad pejus redacti, constituti sunt contra meritum suum Scribæ et Pharisæi indigni, qui legem prophetantem de Christo venturo prædicabant quidem aliis, ipsi autem non recipiebant præsentem : propter hoc hortabatur populum audire legem, quam prædicabant, et facere, id est, credere in Christum prædicatum a lege, et non imitari Scribas et Pharisæos incredulos, prædicantes in lege de Christo, et non credentes in eum. » Et reddit causam, ut quid prædicabant quidem in lege Christum venturum, et non credebant in eum, quia omnia opera sua faciebant, ut ab hominibus viderentur. Id est, quia non vere prædicabant Christum venturum, desiderantes ipsius Christi adventum, quem prædicabant : sed propter hoc solum, ut prædicatores et traditores esse legis ab hominibus viderentur. Simile propositum habent omnes, qui justitiam Dei docent, et non faciunt : quia non docent vere ipsam justitiam Dei, non amantes quam docent : sed propter hoc solum, ut doctores esse justitiæ Dei ab hominibus videantur. Nunquam audistis aliquem de consummatione mundi, et de futuro Christi judicio eleganter tradentem Scripturas? Et si consideres vitam ejus, intelliges quia sicut latro non desiderat aspicere faciem judicis terreni : sic nec ille desiderat ad Christi venire judicium.

IV. « Alligant autem onera gravia et importabilia, et » imponunt super humeros hominum, ipsi autem digito » suo nolunt ea movere. » Quantum ad Pharisæos quidem et Scribas, de quibus loquitur, onera gravia et importa-

bilia dicit legis mandata, maxime quæ dederat eis Deus propter peccatum vituli adorati, quæ Scribæ et Pharisæi docebant, suadentes populo secundum mandata vivere legis, et non venire ad facilem et delectabilem gratiam Christi. De quibus onerosis mandatis et Dominus supra dicebat, exhortans populum Judæorum : « Venite ad me omnes, » qui laboratis et onerati estis, et ego vobis requiem dabo [1]. » Et Petrus in Actibus Apostorum dicit : « Et vos quid tentatis » Deum, et vultis imponere jugum super cervices discipulo- » rum, quod neque nos, neque patres nostri, portare potui- » mus ? sed per gratiam Christi credimus salvi fieri [2]. » Erant enim quidam, qui onera legis quibusdam rationibus fabulosis commendantes auditoribus suis, quasi vincula super humeros cordis eorum alligabant, ut quasi rationis vinculo constricti, non rejicerent ea a se : ipsi autem nec ex modica parte ea implebant, id est, non dicam plena opere suo, sed nec modico tactu, hoc est, digito. Secundum consequentiam autem tales sunt etiam nunc sacerdotes, qui omnem justitiam populo mandant, et ipsi nec modice servant, videlicet non ut facientes sint justi, sed ut docentes appareant justi. Tales sunt et qui grave pondus venientibus ad pœnitentiam imponunt, qui dicunt et non faciunt, et sic dum pœna pœnitentiæ præsentis fugitur, contemnitur pœna peccati futuri. Si enim fascem super humeros adolescentis, quam non potest bajulare, posueris, necesse habet ut aut fascem rejiciat, aut sub pondere confringatur : sic et homini, cui grave pondus pœnitentiæ ponis, necesse est ut aut pœnitentiam tuam rejiciat, aut suscipiens, dum sufferre non potest, scandalizatus amplius peccet. Deinde et si erramus, modicam pœnitentiam imponentes, nonne melius est propter misericordiam rationem dare, quam propter crudelitatem? Ubi enim paterfamilias largus est,

[1] Matth. xi, 28. — [2] Act. xv, 10, 11.

dispensator non debet esse tenax. Si Deus benignus est, ut quid sacerdos ejus austerus? Vis apparere sanctus? circa tuam vitam esto austerus, circa alienam autem benignus. Audiant te homines parva mandantem, et grandia videant facientem. Talis est autem sacerdos, qui sibi indulget, et ab aliis gravia exigit : quemadmodum malus descriptor tributi in civitate, qui se relevat, et onerat impotentes.

V. « Omnia autem opera sua faciunt, ut ab hominibus » videantur. » Postquam supra sacerdotum, et Pharisæorum, et Sadducæorum contentionibus vexatus est, in suis autem responsionibus non auditus, convertens se sicut audivimus, docuit tales doctores audiendos esse, non imitandos. Nunc autem vult ostendere causam, propter quam non poterant credere Christo : hoc est, quia omnia faciebant, ut ab hominibus videantur. Impossibile est enim ut credant Christo cœlestia prædicanti, qui gloriam hominum concupiscunt terrenam, sicut alibi ipse dicit : « Quomodo potestis cre- » dere, gloriam quærentes ab invicem, et gloriam, quæ a » solo Deo, non quæritis [1]? » In omni re, ex ipsa re nascitur quod exterminet rem : ut puta in ligno, ex ipso ligno nascitur vermis, qui exterminat lignum. Ex vestimento nascitur tinea, quæ comedit vestimentum. Ex oleribus nascitur vermis, qui olera universa corrumpit : sic et in spiritualibus, ex ipso proposito eorum spirituali accipit occasionem inimicus, unde eis retia texit : quia a seipso nihil agere potest, nisi occasionem a nobis acceperit. Ideo unumquemque hominem aggreditur secundum conditionem et statum, quem invenerit circa eum : ut puta inter bellatores nascitur de virtute contentio : in dignitosis, de ambitione honoris surgit invidia : inter divites, de acquisitione fit zelus. Quid dicam? inter ipsos thymelicos, qui exercent vana ludibria, de ipsis ludibriis sibi invicem adversantur, ut qui

[1] Joan. v, 44.

pejus deridetur, melior existimetur. Ideo et sacerdotes, qui positi sunt ad ornamentum populi, et ad ædificationem sanctitatis, ex ipso ministerio eorum accipit colorem diabolus, et corrumpit bonum ministerium eorum, ut hoc ipsum bonum, dum propter homines fit, fiat malum. Tolle ergo hoc vitium de clero, ne velint hominibus placere, et sine labore omnia vitia resecantur. Ex hoc vitio nascitur, ut ne velint inter se meliorem habere, sicut Judæi Christum. Non enim nescientes eum Dei Filium esse occiderunt, sed habere eum talem non sustinentes, sicut et prophetat de illis Salomon : « Venite, circumveniamus justum, quia » inutilis est nobis, et improperat nobis peccata legis [1]. » Ex hoc vitio nascitur, ut clerici peccantes difficile pœnitentiam agant. Erubescit enim aliquando reus videri, qui semper fuerat judex.

VI. « Dilatant enim phylacteria sua, et magnificant fimbriam vestimentorum suorum. » Puto quod illorum tunc Scribarum et Pharisæorum exemplo, et nunc multi aliqua nomina hebraïca Angelorum confingunt, et scribunt, et alligant sibi, quæ non intelligentibus linguam hebraïcam quasi metuenda videntur. Sic ergo et isti vani sunt, sicut illi fuerunt : quoniam personæ illorum de mundo recesserunt, non mores. De hominibus itaque nostri temporis exponentes, de illis videmur exponere. Ergo sacerdotes, ex eo quod ab hominibus volunt videri justi, phylacteria alligant circa collum, quidam vero partem aliquam Evangelii scriptam. Dic, sacerdos insipiens, nonne quotidie Evangelium in Ecclesia legitur, et auditur ab hominibus? Cui ergo in auribus posita Evangelia nihil prosunt, quomodo eum poterunt circa collum suspensa salvare? Deinde ubi est virtus Evangelii, in figuris litterarum, an in intellectu sensuum? Si in figuris, bene circa collum suspendis : si

[1] Sap. II, 12.

in intellectu, ergo melius in corde posita prosunt, quam circa collum suspensa. Alii autem, qui sanctiores se ostendere volunt hominibus, partem fimbriæ aut capillorum suorum alligant, et suspendunt. O impietas! majorem sanctitatem in suis vestimentis volunt ostendere, quam in corpore Christi : ut qui corpus ejus manducans sanatus non fuerit, fimbriæ ejus sanctitate salvetur, ut desperans de misericordia Dei, confidat in veste hominis. Et quid Paulus? non dabat sudaria sua, et semicinctia sua, ut salvarentur infirmi [1]? Etiam antequam Dei notitia in hominibus esset, ratio erat ut per sanctitatem hominum Dei potentia cognosceretur : nunc autem insania est. Nam postquam Dei potentiam cognoverimus, quid necessarium est, ut hominum potentiam cognoscamus? Nam qui necessarium non habet, ut Deum ostendat per suam sanctitatem, et hoc facit, sine dubio se festinat ostendere, non Deum. Alius autem sic interpretatur hunc locum : « Quia per observationes, inquit, quorumdam dierum dilatant verba sua, quasi phylacteria, et ostendunt populo ea assidue prædicantes, quasi conservatoria legis et salutis eorum : » quales erant de quibus Christus dicebat : « Sine causa » autem colunt me, docentes doctrinas et mandata homi» num [2]. » Fimbrias autem vestimentorum magnificatas, dicit supereminentias eorumdem mandatorum magnificatas. Quando enim per minimas illas, et superfluas observationes justitiarum suarum laudant eximias, et valde Deo placentes, fimbrias vestimentorum suorum magnificant.

VII. « Amant enim primos recubitus in conviviis. » Hæc si spiritualiter intelligantur, ædificant : si vero corporaliter, non solum non ædificant, sed adhuc magis destruunt. Quomodo? Pone aliquem esse corde jactantem, audientem laudabile esse in ultimo loco discumbere, discumbit

[1] Act. XIX, 12. — [2] Matth. XV, 9.

post omnes, et non solum tunc jactantiam cordis non dimittit, sed adhuc aliam jactantiam humilitatis acquirit : ut qui vult videri justus, etiam humilis videatur ab aliis. Quanti enim sunt superbi, qui corpore quidem in novissimo recumbunt, cordis autem elatione videntur sibi in cornu recumbere? Et quanti sunt humiles in cornu recumbentes, et conscientia se existimant in ultimo esse? Quid ergo? Deus spiritus est, non ad carnem loquitur, sed ad spiritum. Caro enim spiritualia non intelligit, dicente Apostolo : « Si quis spiritualis est inter vos, cognoscat quæ scribo » vobis, quia Domini sunt mandata [1]. » Si ergo spiritus ad spiritum dicit, spiritualiter, non carnaliter dicit. Non enim tantum curat Deus, ubi corpus hominis jaceat, sed in qua parte mens conscientiæ sit collocata. Ergo quod jubet nobis in ultimo loco Dominus recumbere, non solum sic jubet, ut corpore in novissimo jaceamus, sed etiam animo, ut novissimos nos esse omnium judicemus. Nam sine causa loco se humiliat, qui corde se præfert. Unde non vituperat eos, qui in primo loco recumbunt; sed eos, qui amant primos discubitus, ad voluntatem vituperationem referens, non ad factum.

VIII. « Et salutationes in foro. » Primas salutationes non solum in tempore, sed etiam in voce : non solum in voce, sed etiam in corpore : non solum in corpore, sed etiam in in loco : id est, non solum exigunt, ut prius illos salutemus, sed etiam cum voce clamantes : « Ave Rabbi : » non solum hoc, sed etiam ut flexis capitibus, ac nudatis, et in publico ad genua eorum nos incurvemus. « Et vocari ab » hominibus Rabbi. » Id est, vocari volunt, non esse : nomen appetunt, et officium negligunt. Quomodo enim potest esse magister, qui discipulum non habet? Da ergo operam, et invenies fructum : acquire discipulum, et esto magister.

[1] 1 Cor. XIV, 37.

«Vos autem nolite vocari Rabbi.» Ne quod Deo debetur, vobis sumatis. Nolite et alios vocare Rabbi, ne divinum honorem hominibus deferatis. Unus est enim magister omnium, qui omnes homines naturaliter docet. Si enim homo erudiret hominem, omnes homines discerent, qui habent doctores : nunc autem, quia homo non docet, sed Deus, multi quidem docentur, pauci autem discunt. Homo enim non intellectum homini præstat docendo, sed a Deo præstitum per admonitionem exercet. Doctrina enim cotis habet officium. Sicut enim cos non facit ferrum, sed acuit : et sicut sine causa ferrum acutum acuitur, ita sine causa homo sensatus docetur. Maxime vos, qui spirituales estis, quomodo vocatis vobis terrenum magistrum? Numquid carnalis doctrina disciplinam generat spiritualem? Scriptum est enim : «Beatus homo, quem tu erudieris, Domine, et de lege tua » docueris eum [1]. » Et patrem nolite vocare vobis super ter» ram, quia non estis filii terreni. » Ex quo enim cœlestem te esse professus es, ex quo patrem tibi vocasti de cœlo, dicens : «Pater noster, qui es in cœlis [2],» ac ex quo te cœlestem esse professus es, patrem vocando Deum, turpe est, ut iterum te profitearis terrenum, patrem tibi vocando super terram. Ecce enim in arbore, quamvis plurimos ramos producat, tamen omnium ramorum una dicitur radix : sic et in mundo, quamvis homo hominem generet, tamen unus est pater qui omnes creavit. Nam et nos filii fratres sumus patrum nostrorum, quia non ab ipsis nati sumus, sed per ipsos : id est, non initium vitæ ex eis habemus, sed transitum vitæ per eos accepimus.

IX. « Qui autem se exaltaverit, humiliabitur : et qui se hu» miliaverit, exaltabitur.» In convivio enim hoc nuptiali, id est, in hac Dei vocatione primos discubitus sibi defendebant Judæi : humiliati autem facti sunt post gentes novissimi, et

[1] Psal. XCIII, 12. — [2] Matth. VI, 9, et Luc. XI, 2.

gentes, quæ contra meritum suum se vocatas intelligebant, factæ sunt ante Judæos, qui illis quidem erant in tempore primi : quia non prima vocatio est consideranda, sed dignitosior. Illi enim ad prandium mediocre invitati sunt, isti autem ad cœnam magnam. Illorum invitatores Prophetæ fuerunt, istorum autem ipse Filius, qui erat causa convivii. Illorum delectio apud Deum ex patribus erat, istorum autem ex fide ipsorum. Ideo alibi tangens Judæos dicebat : «Tu autem cum vocatus fueris ad nuptias» (id est, ad nuptias Christi) « noli recumbere in loco priori [1]. »

# HOMILIA XLIV.

## CAPUT XXIII.

I. « Væ vobis autem Scribæ et Pharisæi hypocritæ, qui » devoratis domos viduarum [2], etc. » Sexus mulierum incautus et mollis est. Incautus quidem, quia non omnia quæ videt aut audit, cum sapientia et ratione considerat : mollis autem, quia facile flectitur, vel de malo ab bonum, vel de bono ad malum. Virilis autem sexus cautior est et durior. Cautior quidem, quia omnia quæ videt discutit ratione; durior autem, quia nec de malo facile inclinatur ad bonum, nec de bono facile revocatur ad malum ; nam sequitur rationem. Ideo autem durior, quia rationabilior. Hæc autem præmisimus, ut ostendamus mulieres incautas et faciles. Propterea impostores sanctitatis circa mulieres facile se constringunt, quia nec intelligere imposturas eorum facile possunt mulieres, cum sint incautæ, et ad dilectionem eorum religionis gratia facile inclinantur, cum sint molles corde. Maxime tamen perma-

[1] Luc. XIV, 8. — [2] Matth. XXIII, 14.

nent cum viduis mulieribus, propter duas causas. Primum, quia virita mulier nec facile decipitur, habens consiliatorem virum : deinde nec facile de facultatibus suis aliquid eis dat, cum sit in potestate viri : viduæ autem facile decipiuntur, non habentes consiliatorem virum, et facile de rebus suis talibus præstant, cum sint nullius potestati subjectæ. Propterea ergo dum judaïcos sacerdotes confundit, christianos monet, ut non cum viduis mulieribus amplius permaneant, quam cum cæteris : quia etsi voluntas permanendi mala non fuerit, tamen suspicio est mala.

II. « Væ vobis, qui devoratis domos viduarum, oratione » longa orantes [1]. » Qui avaritiam vestram religionis colore depingitis, et quasi diabolo Christi arma præstatis, ut ametur iniquitas, dum pietas æstimatur, qui longis orationibus quasi magnis retibus viduarum facultates piscatis. Ob id dupliciter rei. Primum quidem pro eo quod estis iniqui : alterum, pro eo quod figmentum assumitis sanctitatis. « Væ » vobis Scribæ et Pharisæi hypocritæ, qui clauditis regnum cœlorum ante homines [2]. » Vult enim Dominus ostendere sacerdotes Judæorum omnia avaritiæ causa facere, qui per Scripturas quidem Christi cognoscebant adventum. Considerabant autem quoniam, etsi Christus creditus fuisset, consuetudo sacrificiorum offerendorum fuerat extinguenda, et sacrificium justitiæ valiturum : sicut de utrisque Propheta testatur, dicens : « Afferte Domino gloriam » et honorem [3]. Tollite hostias, et introite in atria ejus [4]. » Ideo perversa interpretatione ante conspectum populi claudebant januam legis et Prophetarum, qui de adventu Christi manifestissime prædixerunt, ut a fide Christi homines separarent, timentes ne forte, credito Christo, ipsi sacrificiorum oblationibus fraudarentur. Magis enim cu-

[1] Matth. XXIII, 14. — [2] Ibid. 13. — [3] Psal. XXVIII, 2. — [4] Id. XCV, 8.

piebant, ut, lege manente, in usu essent sacrificia, quibus ipsi ditabantur, non Deus : quam, lege cessante, sacrificium justitiæ veniret in usum, quo Deus delectatur, et homines justificabantur.

III. Regnum enim cœlorum dicuntur Scripturæ, quia in illis insertum est regnum cœlorum. Janua eorum, intellectus earum. Vel regnum est beatitudo cœlestis, janua autem ejus est Scriptura, per quam introitur ad eam. Clavicularii autem sunt sacerdotes, quibus creditum est verbum docendi, et interpretandi Scripturas. Clavis autem est verbum scientiæ Scripturarum, per quam aperitur hominibus janua veritatis. Adapertio autem est interpretatio vera. Videte quia non dixit : « Væ vobis, qui non aperitis regnum cœlorum : » sed, « Qui clauditis. » Ergo non sunt Scripturæ clausæ, sed obscuræ quidem, ut cum labore inveniantur : non autem clausæ, ut nullo modo inveniantur. Propterea dicit Petrus in Epistola sua, de Scripturarum obscuritate, quia non sicut voluit homo, locutus est Spiritus; sed sicut voluit Spiritus, ita locutus est homo [1]. Ratio autem obscuritatis multiplex est, tamen satisfactionis causas dicimus duas. Primum, quia Deus alios voluit esse doctores, alios discipulos. Si autem omnes omnia scirent, doctor necessarius non erat, et ideo esset rerum ordo confusus. Nam ad eos quidem, quos voluit esse doctores, sic Deus dicit per Esaïam prophetam : « Loquimini sacerdotes in cordibus populi [2]. » Ad eos autem, quos voluit discendo cognoscere mysteria veritatis, sic dicit in Cantico : « Interroga patrem tuum, et » dicet tibi : presbyteros tuos, et annuntiabunt tibi [3]. » Et sicut sacerdotes, nisi omnem veritatem manifestaverint in populo, dabunt rationem in die judicii, sicut dicit Dominus ad Ezechielem : « Ecce speculatorem te posui domui » Israël; si non dixeris impio, ut a viis suis pravis discedat,

[1] 2 Petr. I, 21. — [2] Isaï. XL, 2. — [3] Deut. XXXII, 7.

» ipse quidem in suis peccatis morietur, animam autem ejus » de manu tua requiram [1]. » Sic et populus a sacerdotibus nisi didicerit et cognoverit veritatem, dabit rationem in die judicii. Sic enim dicit Sapientia ad populum : « Et ex» tendebam sermones meos, et non audiebatis : ideo et ego » in vestra perditione ridebo [2]. » Sicut enim paterfamilias cellarium, aut vestiarium suum non habet expositum cunctis, sed alios quidem habet in domo qui dant, alios autem qui accipiunt : sic et in domo Dei alii sunt qui docent, alii qui discunt. Deinde obscurata est notitia veritatis, ne non tam utilis inveniatur, quam contemptibilis. Contemptibilis enim est, si ab illis intelligatur, a quibus nec amatur nec custoditur. Non ergo abscondita est in Scripturis veritas, sed obscura : non ut non inveniant eam qui quærunt eam, sed ut non inveniant eam qui quærere eam nolunt : ut ad illorum quidem gloriam pertineat, qui inveniunt eam, quia desideraverunt eam, et quæsierunt, et invenerunt : ad illorum autem condemnationem, qui non inveniunt eam, quia nec desideraverunt eam, nec quæsierunt, nec invenerunt. Nec potest eis esse excusatio condemnationis ignorantia veritatis, quibus fuit inveniendi facultas, si fuisset quærendi voluntas. Nam si veritas, salus, et vita est cognoscentium se, magis debet quæri quam quærere.

IV. Quomodo claudebant Scripturas sacerdotes ? Aliud pro alio interpretantes, ut puta dicit Esaïas : « Ipse veniet » Dominus, et salvabit nos. Tunc aperientur oculi cæ» corum, et aures surdorum patebunt, et lingua mutorum » diserta erit [3]. » Hæc signa erunt adventus Christi. Quando ergo Dominus mutum sanavit et surdum, Judæi perversa adinventione dicebant : « Hic non ejicit dæmonia, nisi in » Beelzebub principe dæmoniorum, ut averterent populum

[1] Ezech. III, 17, 18. — [2] Prov. I, 25, 26. — [3] Isaï. XXXV, 4, 5.

» a fide ipsius [1]. » Aut certe claudebant januam veritatis, quando posuerunt decretum, ut si quis diceret eum Filium Dei, fieret extra synagogam, sic et modo hæretici sacerdotes claudunt januam veritatis. Sciunt enim quoniam, si manifestata fuerit veritas, eorum ecclesia est relinquenda, et ipsi de sacerdotali dignitate ad humilitatem venient popularem. Ideo quando legunt in populo suo aliquid tale : « Qui » me misit, major me est : » perversa interpretatione claudunt januam veritatis, dicentes filium minorem patre, cum secundum dispensationem carnis dicatur minor. Et nec ipsi intrant in veritatem Scripturæ, propter avaritiam; neque alios intrare permittunt, propter ignorantiam. Quid ergo? ignorans populus excusabilis erit? Absit. Si enim vestimenta empturus, gyras unum negotiatorem et alterum, et ubi meliores vestes inveneris, et pretio viliori, ab illo comparas, quomodo non oportet populum circuire omnes doctores, et inquirere ubi sincera veritas Christi venundatur, et ubi corrupta, et omnium confessiones cognoscere, et veriorem eligere plus quam vestimentum? Dicit Apostolus : « Omnia probate, et quod bonum est tenete [2]. » Aut si propter utilitatem aliquam, vel necessitatem mundialem, proficisci volueris ad aliquem locum, cujus viam ignoras, numquid propter ignorantiam viæ discedis a profectione proposita? Non, sed experiris nunc istam viam, nunc illam : et quos interroges, quæris : et cum inveneris, rogas, et postulas ut semitam discas. Et si velles Scripturarum ingredi veritatem, nunc peteres orationibus, nunc quæreres in Scripturis, nunc pulsares bonis operibus, nunc interrogares sacerdotes, nunc istos, nunc illos; non investigas qui veri sint clavicularii Scripturarum, qui falsi. Sed ista non fiunt, quia verbum Dei non creditur : quia nec

[1] Matth. XII, 24, et Luc. XI, 15. — [2] I Thess. V, 21.

promissio beatitudinis ejus desideratur, nec judicium comminationis ejus timetur.

V. « Væ vobis Scribæ et Pharisæi hypocritæ, qui circuitis mare et aridam, ut faciatis unum proselytum : et » cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo, » quam vos estis [1]. » Judæi enim ubicumque videbant gentiles, proposita quæstione de veritate unius Dei, et de vanitate idolorum facile disputantes vincebant. Non enim labor est contra vanitatem idolorum manifestam, unius Dei dicere veritatem, cum ille qui dicit magis adjuvetur ab ea quam adjuvet eam : tamen corrigebant eum forte, sed non propter gloriam Dei, ut additis cultoribus honoretur Deus : nec propter misericordiam volentes eum salvare quem docebant, sed aut propter avaritiam, ut additis in synagoga Judæis, sacrificiorum adderetur oblatio : aut propter vanam gloriam, propter hoc ipsum ut videantur gentilem corrigere potuisse : sicut et nunc faciunt hæretici sacerdotes, aut promissionibus corrumpunt, aut minis terrent : non propter gloriam Dei, neque de ignorantia hominum dolentes, sed aut propter avaritiam, aut gloriam vanam, ut videantur aliquos potuisse corrigere. Sed qui propter Deum aliquem vult corrigere, aut qui propter vanitatem, ex ipsis actibus docentis ostenditur. Quando enim ipse in sanctitate conversatur, cognosce quoniam errantem propter Deum corrigere vult : si autem ipse in malis versatur, quomodo alterum propter Deum corrigere valet ad bonum ? Numquid magis misericors potest esse aliquis alteri, quam sibi ? Aut qui seipsum mergit in gurgitem peccatorum, quomodo alterum de peccatis valet eripere ?

VI. « Facitis autem eum filium gehennæ duplo, quam » vos estis. » Nam qui forte sub cultura idolorum constitu-

[1] Matth. xxiii, 15.

tus, vel propter alios homines justitiam servabat, factus sub Deo, malorum magistrorum provocatus exemplo, fit pejor magistris, et sic impietas discipulorum imputatur magistris. Aut sic, omnis gentilis in simplo est filius gehennæ, quia idolorum est cultor. Item Judæi in simplo erant filii gehennæ, quia non credebant in Christum. Quicumque ergo ex gentibus adjungebatur Judæis, non solum non justificabatur : nec enim justificabatur aliquis, nisi per fidem Christi, maxime post adventum ipsius : sed adhuc instruebatur exemplo Scribarum et Pharisæorum discredere Christo, et blasphemare eum, quemadmodum et illi : et sic fiebat duplo filius gehennæ. Primum quidem, quia idolorum fuerat cultor. Deinde, quia factus fuerat blasphemator Christi, et interfector. Sicut et nunc, qui transit ad hæreses, duplo fit filius gehennæ. Primum quidem, quia veritatem, quam tenebat, reliquit. Deinde, quia factus est adversarius veritatis. Qui enim in erroribus natus est, et in erroribus permanet, in simplo est filius gehennæ : qui autem natus in veritate, propter aliquam causam mundialem ad perfidiam migrat, duplo fit filius gehennæ.

VII. « Væ vobis duces cæci, qui dicitis : Quicumque » juraverit per templum, nihil est : qui autem juraverit » per aurum templi, debet [1]. » Templum enim vel altare ad gloriam Dei pertinet, et ad hominum spiritualium salutem : aurum autem, quod est in templo, vel donum, quod est super altare, ad gloriam quidem Dei pertinet : et ipsum tamen aurum, vel donum magis ad delectationem hominum, et ad utilitatem sacerdotum offertur super altare. Judæi ergo aurum, quo ipsi delectabantur, et dona, quibus ipsi pascebantur, sanctiora dicebant esse, quam ipsum templum et altare, ut homines promptiores fierent

[1] Matth. XXIII, 16.

ad offerenda dona quam ad preces fundendas in templo, aut justitias faciendas. Multa enim et modo Christiani simpliciter, et insipienter sic intelligunt. Ecce enim, si aliqua fuerit causa, modicum videtur facere, qui jurat per Deum : qui autem jurat per Evangelium, magis aliquid fecisse videtur; quibus similiter dicendum est : » Stulti, Scripturæ sanctæ propter Deum sunt, non Deus propter Scripturas. Major est enim Deus, qui sanctificat Evangelium, quam Evangelium quod sanctificatur a Deo.

VIII. « Væ vobis Scribæ et Pharisæi hypocritæ, qui de-» cimatis mentham, et anethum, et cyminum, et reliquistis » quæ graviora sunt legis, judicium, et misericordiam, et » fidem [1]. » Quoniam Scribarum et Pharisæorum, ad quos loquebatur, quidam erant sacerdotes, quidam autem populares, non congruum existimo, si duplicem hujus loci faciamus traditionem : ut una quidem pertineat ad populares, qui decimas dant : altera autem ad sacerdotes, qui decimas accipiunt. Etenim ipse sermo dubius est, qui dicit : « Væ vobis, qui decimatis. » Nam et qui accipit decimas, recte decimare videtur, et qui dat. Scribæ ergo et Pharisæi minimorum olerum decimas dabant, ut per hoc videntes eos, dicerent omnes : » Putas quomodo omnium rerum suarum decimas offerre non prætermittunt, quia etiam contemptibilium olerum decimas dare non negligunt? Putas quomodo secundum omnia Dei præcepta, vita eorum est consummata, ut ne in modicis his negligere acquiescant ? » Quod non erat verum. Nam minimarum quidem rerum decimas offerebant, ostendendæ religionis gratia; in judiciis autem erant injusti, in fratres sine misericordia, in Deum semper increduli. « Quas simulationes » eorum arguens Dominus, hæc dicit et adjungit : Hypo-» critæ liquantes culicem, camelum autem glutientes [2]. »

[1] Matth. XXIII, 23. — [2] Ibid. 24.

Quoniam a modicis quidem delictis se abstinebant, quæ fieri solent ex decimis non oblatis; magna autem mala alacriter committebant : qualia sunt, injustum judicium judicare, in proximos suos odia exercere, in Deum incredulum esse. In causa autem Scribarum et Pharisæorum illorum cadunt multi. Et nunc qui videntur quidem Ecclesiam honorare, pauperes consolari, in judicio autem sedentes, aut secundum personarum acceptionem judidicant, aut secundum differentiam munerum : inter seipsos lites quotidianas exercent, et odia sine fine, præponentes semper avaritiam charitati. In fide autem semper infirmi sunt, quia inter Christianos et hæreticos nullam differentiam arbitrantur : sicut et meretrix mulier adulterum idipsum putat et virum. Et ipsi ergo hypocritæ sunt, et culicem liquant, modicum repellentes peccatum : et camelum glutiunt, maxima et pessima committentes.

IX. Nunc veniamus ad sacerdotes. Scimus quia servare justitiam, et facere misericordiam, et habere fidem, propter gloriam suam Deus mandavit : decimas autem offerre Deo, propter utilitatem sacerdotum : ut sacerdotes quidem populo in spiritualibus obsequantur, populi autem in carnalibus sacerdotibus subministrarent. Sacerdotes ergo avaritia pleni, si quis de populo decimas non obtulisset, ita eum corripiebant, quasi magnum crimen fecisset, quia decimam alicujus rei vel saltem minimæ non obtulisset : si quis autem de populo in Deum peccabat, aut lædebat aliquem, aut aliquid tale faciebat, nemo curabat corripere eum, quasi nullam culpam fecisset, quia in Deum peccabat. Et de suo quidem lucro sollicite agebant, de gloria autem Dei, et salute hominum negligebant. Ideo dicit de eis : « Væ vobis qui decimas etiam rerum minimarum exigitis a populo, et misericordiam et justitiam non facientes populum non admonetis. » Sic enim et modo

fit. Ecce enim episcopus, si debitum honoris non acceperit a presbytero, aut presbyter si non acceperit a diacono, aut diaconus a lectore, irascitur, et turbatur : si autem viderit aut episcopus presbyterum, aut presbyter diaconum, circa Ecclesiæ obsequium non permanentem, aut alias peccantem in Deum, neque irascitur ei, neque curat : quia omnes quidem de suo honore solliciti sunt, de honore autem Dei nullus. Et portiones quisque suas secundum dignitatem suam vigilanter aspiciunt, et defendunt, et secundum dignitatem suam curam impendere circa obsequium Ecclesiæ non attendunt. Si populus decimas non obtulerit, murmurant omnes : et si peccantem populum viderint, nemo murmurat contra eum. Quam compendiose in tribus his complexus est, et conditiones hominum, et quæ necessaria sunt hominibus ad salutem? Omnes enim homines aut judices sunt, sive spirituales, sive mundiales, aut sub judicibus sunt : et omnibus generaliter hominibus tam judicibus, quam his qui judicantur, duo hæc necessaria sunt ad salutem, fides vera, et opera bona. Dicens ergo « Judicium, » tetigit eos, qui judicant, sive mundiales judices, qui præsunt mundo : sive spirituales, qui præsident Ecclesiis, ut justum judicium judicent. Hæc est enim eorum prima justitia, ut si vere aut judices mundiales loquuntur justitiam, aut judices spirituales. Si vero loquuntur justitiam in Ecclesia, per hoc ostenditur si juste judicarint, dicente Propheta : « Si vere utique justitiam » loquimini, juste judicate filii hominum [1]. » Si autem non judicaverint judicium, non in veritate loquuntur justitiam, sed in labiis tantum. Dicens autem : « Fidem, » admonet omnes in fide vivere Dei. Dicens vero : « Misericor» diam, » conversationem bonam omnibus prædicavit. Nam sive abstinentia a malis, sive opus bonarum rerum per

[1] Psal. LVII, 2.

misericordiam conservatur. Nam et non facere homini quæ pati non vult, et facere quæ sibi fieri vult, utrumque misericordiæ est. « Duces cæci, liquantes culicem, camelum autem glutientes. » Omnes ergo sacerdotes, qui propter non oblatas populi decimas curant, et docent populum, et corripiunt, et alia pejora eorum peccata videntes, tacent, ipsi sunt qui docent populum suo exemplo liquare culicem, et camelum glutire : id est, a modico quidem peccato se abstinere, majora autem committere.

X. « Væ vobis Scribæ et Pharisæi hypocritæ, qui emundatis quod foris est calicis et paropsidis [1]. » Quoniam in specie calicis et paropsidis homines dicit, manifestum est ex eo quod addidit, dicens : « Ab intus autem pleni estis rapina et iniquitate [2]. » Judæi enim quotiescumque ingressuri erant in templum, aut sacrificia oblaturi per dies festos, et seipsos, et vestimenta sua, et utensilia lavabant, et a peccatis nemo seipsum purgabat, cum Deus neque corporis munditiam laudet, neque sordes condemnet. Pone tamen, quia Deus odit sordes corporum, et rerum, et vasorum. Si ergo rerum sordes odit, et aut vis, aut non vis, necesse est ut ipso usu sordidentur : quanto magis Deus sordes conscientiæ horret, quam si volumus, semper mundam servamus? Non ergo vasa lavanda sunt aquis, sed conscientiæ precibus. « O Pharisæe cæce, munda prius quod intus est calicis et paropsidis, ut fiat id quod foris est mundum [3]. » Non ergo sensus est, si catinus ab intus mundatur, a foris vero mundatus non fuerit, mundus est : sed homo, si ab intus peccatis non fuerit sordidatus, etsi nunquam tetigerit aquam, mundus est ante Deum : si autem peccaverit, etsi toto pelago, et cunctis fluminibus se laverit, sordidus et niger est ante Deum.

[1] Matth. XXIII, 25. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 26.

# HOMILIA XLV.

## CAPUT XXIII.

I. « Væ vobis Scribæ et Pharisæi hypocritæ, qui similes » estis sepulcris dealbatis [1], etc. » Merito Justorum corpora templa dicuntur, quia anima in corpore Justi dominatur, et regnat, quasi Deus in templo. Vel certe, quia ipse Deus in corporibus habitat justis. Corpora autem peccatorum sepulcra dicuntur mortuorum, quia anima mortua est in corpore peccatoris. Nec enim vivens putanda est, quæ nihil vivum, aut spirituale agit in corpore. Vel quia mors ipsa habitat in corporibus peccatorum. Sicut ergo sepulcrum, quandiu quidem clausum est, pulchrum videtur a foris ; si vero fuerit apertum, horribile est : sic et simulatores bonorum, quandiu quidem non cognoscuntur, laudabiles sunt ; cum autem cogniti fuerint, inveniuntur abominabiles. Dicito mihi, o hypocrita, si bonum est esse bonum, ut quid non vis esse, quod vis apparere ? Si vero malum est esse malum, ut quid vis esse, quod non vis apparere ? Nam quod turpe est apparere, turpius est esse : quod autem formosum est apparere, formosius est esse. Ergo aut esto quod appares, aut appare quod es : quia manifestum malum a sapientibus non facile reprehenditur, dum insania æstimatur.

II. « Væ vobis Scribæ et Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulcra Prophetarum, et ornatis monumenta justo» rum [2]. » Omne bonum quod fit propter Deum, in omnibus rebus æqualiter observatur. Ubi autem in omnibus

[1] Matth. XXIII, 27. — [2] Ibid. 29.

rebus non æqualiter observatur, bonum illud propter homines fit, sicut res ipsa præsens demonstrat. Ecce enim qui martyria ædificant, Ecclesias ornant, bonum opus facere videntur : sed siquidem et alias justitiam Dei custodiant, si de bonis eorum pauperes gaudent, si aliorum bona per violentiam non faciunt sua, scito quia ad gloriam Dei ædificant. Si autem alias justitiam Dei non servant, si de bonis eorum pauperes nunquam gaudent : si aliorum bona faciunt sua aut per violentiam, aut per fraudem, quis tam insensatus est, ut non intelligat quia non ad gloriam Dei faciunt ædificia illa, sed propter æstimationem humanam? Et juste ædificant martyria, ut pauperes violentiam passi ab eis interpellent contra eos. Non enim gaudent Martyres, quando ex illis pecuniis honorantur, pro quibus pauperes plorant. Qualis est virtus illa justitiæ, munerare mortuos, et expoliare viventes? de sanguine miserorum tollere, et Deo offerre? illud non est Deo offerre, sed velle violentiæ suæ socium facere Deum : ut cum oblatam sibi pecuniam de peccato libenter acceperit, consentiat in peccato. Vis domum Dei ædificare? da fidelibus pauperibus unde vivant, et ædificasti rationabilem domum Dei. In ædificiis enim homines habitant, Deus autem in hominibus sanctis. Quales ergo illi sunt, qui homines expoliant, et ædificia Martyrum faciunt? habitationes hominum componunt, et habitationem Dei destirpant? Jam ergo ex antiquis temporibus morbus iste in hominibus habebatur. Dicebant enim apud se : « Si bene fecerimus pauperibus, quis illud videt? Et si viderint, non multi vident : et si multi viderint, pro tempore vident. Transit enim tempus, et transit cum tempore benefacti memoria. Nonne ergo melius ædificia facimus, quæ omnes aspiciunt, non solum hoc tempore, sed etiam in posterum? Nam quandiu ædificium permanet, tandiu ædificantis memo-

ria nominatur. « O insipiens homo, quid tibi prodest post mortem ista memoria, si ubi es, torqueris : et ubi non es, laudaris ? Ergo dum Judæos castigat Dominus, Christianos docet quoniam, si juxta alia bona, ædificia sancta fecit homo, additamentum est bonis : si autem sine aliis bonis operibus, passio est gloriæ sæcularis.

III. « Væ vobis Scribæ et Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulcra Prophetarum, et ornatis monumenta justorum. » Qui considerat consequentia tunc Pharisæorum, et modo intelliget quia hæc non solum illis dixit Pharisæis, sed et omnibus postmodum nascituris. Nam etsi ad illos solos dixisset hæc, dicta fuissent tantum, et non etiam scripta. Nunc autem et dicta sunt, et scripta. Dicta videlicet propter illos, scripta autem propter istos. Nam etsi patres Judæorum mortui sunt, tamen filii eorum vivunt, qui Prophetas quidem et Martyres colunt : filios autem Prophetarum et Martyrum persequuntur, mortuorum sanctorum cultores, et vivorum persecutores. [ Si vero Trinitatem ejusdem substantiæ confitentes, Martyres passi sunt, quare eos quasi sanctos colunt, qui unum Ingenitum, et unum Unigenitum, et unum Spiritum sanctum crediderunt? Si autem Martyres colunt, quasi qui veram confessi sunt fidem, quare persequuntur eos, qui fidem eorumdem Prophetarum et Martyrum confitentur ? Pharisæi ergo hæretici sunt, qui a vera fide præcisi sunt. ] Pharisæi enim precise intelliguntur ipsi, qui sepulcra ædificant Prophetarum, et Martyrum nomina colunt, et præcepta blasphemant; memoriam honorant et fidem contemnunt.

IV. « Et dicitis : Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non fuissemus socii eorum in sanguine Prophetarum [1]. » Semper Judæi præteritorum Sanctorum cultores fuerunt, et præsentium contemptores, magis autem et per-

[1] Matth. XXIII, 36.

secutores, et inimici viventium, et amici mortuorum. Non enim sustinentes increpationes Prophetarum suorum persequebantur eos, et occidebant. Nam volentibus male vivere, semper contraria videtur esse correptio, dicente Salomone : « Argue sapientem, et amabit te : insipientem » vero, et odiet te [1]. » Postea autem nascentes filii intelligebant culpas patrum suorum, et ideo quasi de morte innocentium Prophetarum dolentes, ædificabant monumenta eorum, et ipsi tamen similiter persequebantur, et interficiebant suos Prophetas, increpantes eos propter peccata. Nam alter alterius culpam cito intelligit, suam autem difficile : quia homo in causa alterius tranquillum cor habet, in sua autem turbatum. Perturbatio autem cordis non permittit hominem considerare quod bonum est. Sic ergo per singulas generationes Judæi colebant illos quasi sanctos, quos patres eorum quasi malos occiderant. Hoc autem fiebat, non ut unaquæque generatio suam innocentiam ostenderet, sed ut invicem se domestico filiorum judicio condemnarent. Quis enim existimare potest innocentes, qui a filiis suis quasi rei damnantur? Sic et Judæi qui fuerunt in tempore Christi, Prophetas quidem colebant, et Dominum persequebantur; servos honorabant, et Dominum contemnebant. Naturalem consuetudinem omnium malorum hominum Christus exponit. Nam Judæi corripiuntur a Judæis; sed pene in omnibus hominibus malum hoc invenitur, ut alios quidem culpent errantes, et ipsi in eosdem currant errores. Ecce si tu audias aliquem de antiquis episcopis loqui, quia ille (nescio quis sit) peccantem populum libere increpabat : sic personas divitum non aspiciebat, sed unicuique verum dicebat, statim collaudas eum, et beatificas, et dicis quia talis debet esse in populo doctor. Et si audias quia aliquis extitit

[1] Prov. IX, 8.

increpatus, et fecit illi injuriam, vituperas et dicis : Quare illum non sustinuit increpantem? Ego si essem, et me aliquis pro mea culpa corriperet, non solum non irascerer, sed magis gauderem. Sicut enim familia sine flagello non regitur, sic et populus sine increpationibus non gubernatur. » Ecce si quis de tuis doctoribus voluerit te increpare propter peccatum tuum, et dicere tibi quod verum est, statim irasceris, et blasphemas : sic et Judæi suos quidem Prophetas non sustinebant, antiquos autem quasi sanctos colebant. Non ergo ille est bonus, qui quod malum est reprehendere potest, et bonum laudare; sed qui reprehensus in malo, bono animo suscipit reprehensionem. In alterius causa facile possumus omnes justi judices esse : ille autem vere bonus, et justus, et sapiens est, qui sibi ipsi judex fieri potest. Cum audieris aliquem beatificantem antiquos doctores, proba illum qualis est circa suos doctores. Si enim illos sustinet, et honorat cum quibus vivit, sine dubio et illos honoraturus fuerat, si cum illis vixisset. Si autem suos contemnit, vere et illos contempturus fuerat, si cum illis vixisset. Nam omnis correctio similis est cæteris tentationibus. Sicut ergo omnis tentatio fideles ædificat magis, infideles autem destruit amplius : sic et omnis increpatio disciplinæ religiosum hominem, et Deum timentem, meliorem facit : irreligiosum autem et malum conturbat, et ad deterius ire compellit. Sicut ergo vas figuli igne probatur, sic et bonum cor increpatione cognoscitur.

V. « Et dicitis : Si in diebus patrum nostrorum fuisse» mus, non fuissemus socii eorum in sanguine Propheta» rum. » Non quia Judæi specialiter omnino talia loquebantur, sed quia talia cogitabant et faciebant, cogitationibus suis hæc loquebantur et factis. Quando enim colebant filii quos patres occiderant, condemnare videbantur homicidia patrum suorum, et se ab illorum consortio separare. Sic

et hæretici, quando colunt Prophetas, et Apostolos, et Martyres, qui a patribus eorum, id est, a Judæis, vel a gentilibus persecutionem passi sunt, et occisi, condemnare videntur acta patrum suorum, id est, Judæorum, atque gentilium et dicere, quia « Si fuissemus in diebus illorum, » non fuissemus socii eorum in sanguine Prophetarum, Apostolorum, et Martyrum. »

VI. « Itaque testimonium redditis vobis, quia filii estis » illorum, qui occiderunt Prophetas [1]. » Naturæ regula dicit quia non potest fieri, ut de bonis parentibus mali nascantur : aut de malis, boni : sed quales fuerunt parentes, tales erunt et nati. Quia sicut arbor in fructu cognoscitur, et fructus per arborem demonstratur : sic parentes cognoscuntur in filiis, et filii per parentes. Nonne hoc ante Christum Propheta prædixit, « Quoniam Deus in generatione » justa est [2] ? » Item, « Generatio rectorum benedicetur [3]. » Ergo dant testimonia de filiis mores parentum. Quod si pater fuerit bonus, et mater mala : aut si mater fuerit bona, et pater malus; interdum filii patrem sequuntur, interdum matrem; interdum omnes filii patrem, interdum omnes matrem : tamen frequentius est, ut nati patrem sequantur. Si autem ambo fuerint æquales, aliquando fit, ut de bonis parentibus mali exeant filii, aut de malis boni, sed raro. Ecce enim regula est humanæ naturæ, ut omnis homo nascatur duos oculos habens, et quinos digitos : aliquando tamen ut manifestentur opera Dei, nascitur homo aut sex digitos habens, aut oculos omnino non habens, sicut in Evangelio scriptum est [4]. Sicut ergo extra regulam naturæ raro evenit, ut deformis nascatur : sic et homo extra regulam naturæ raro procedit ut dissimilis nascatur filius parentibus suis. Tu itaque juvenis, quando uxorem ducere vis, si virgo, aut si puella nuptui tradatur, noli quærere

[1] Matth. XXIII, 31. — [2] Psal. XIII, 6. — [3] Id. III, 2. — [4] Joan. IX, 2.

divitem, sed bene morigeratam : quia mores boni divitias frequenter acquirunt, divitiæ autem mores nunquam fecerunt. Et gloriosior est paupertas fidelium, quam divitiæ peccatorum. Noli quærere speciem, quia scriptum est : « Si» cut inaures aureæ in naribus porci, ita mulieris male mo» rigeratæ species [1]. Quia in specie, meretrices placent : in moribus autem, matronæ. Cum autem requiris, aut necessarium habes matronæ mores discere, considera quales habet parentes, et sine labore cognosces de illa. Si ergo ambo fuerint boni, fiducialiter pone pedem tuum in domo illius : si autem ambo fuerint mali, fuge familiam illam. Crede enim testimonio Christi, quod verum est, et non mentitur. Si autem dissimiles fuerint parentes illius, dubium inde habes eventum, quomodo nauta, qui in mare tradit animam suam, nesciens utrum pereat aut evadat.

VII. Aut ita : Non quia aut de justis parentibus justi nascantur, aut de iniquis iniqui, secundum ea quæ diximus : sed si de parentibus justis justi nascantur, per hoc ipsum quod similes sunt parentibus suis, sibi ipsis testimonium perhibent, quia sunt filii eorum : si autem de justis iniqui nascantur, per hoc ipsum quod dissimiles sunt parentibus suis, perhibent testimonium sibi, quia non sunt filii eorum. Et econtra, si de iniquis parentibus iniqui nascantur, sicut homicidæ Judæi de homicidis Judæis, de quibus præsens loquitur sermo, per hoc ipsum quod similes sunt parentibus suis iniquis, sibi ipsis testimonium perhibent, quia filii sunt eorum. Si autem de iniquis nascantur justi, ipsi sibi perhibent testimonium, per hoc quod dissimiles sunt parentibus suis, quia non sunt filii eorum. Secundum hoc ergo et hæretici ipsi sibi testimonium dant, quoniam filii sunt Judæorum, atque gentilium, qui persecuti sunt Prophetas, et Apostolos, et Martyres. Quomodo? eadem ipsa opera fa-

[1] Prov. XI, 22.

cientes in Christianos, quæ fecerunt Judæi atque gentiles in Prophetas et Apostolos, et Martyres. Numquid Prophetæ aut Apostoli, et Martyres, persequentium volebant aliquid fieri suum? Numquid terroribus carnalibus, aut promissionibus mundialibus aliquem credere suadebant? Nec enim est fides, quæ ex necessitate timoris procedit, aut desiderio muneris alicujus terreni: sed bene docentes, et melius viventes, ut et verbis docent, et factis. Et non minas proponebant carnales, sed futurum Dei judicium exponebant. Non mundialia bona, sed regna cœlestia hominibus promittebant. Si hæc faciunt hæretici, vere filii sunt Prophetarum, et Apostolorum, et Martyrum, qui ita fecerunt : si autem alios persequuntur, alios terrent, aliis promittunt, aliorum bona diripiunt, aliis autem donant, sine dubio ipsi de se testimonium dant quia ipsi filii non sunt Prophetarum, et Apostolorum, et Martyrum.

VIII. « Et vos implete mensuram patrum vestrorum [1]. » Prophetat illis futurum, ut quemadmodum patres eorum interfecerunt Prophetas, sic et ipsi interficiant Christum, et Apostolos, et Martyres, cæterosque Sanctos. Non jubet illis ut faciant quæ facturi non erant, nisi jussisset, sed ostendit eis, quia sciebat quod essent facturi : ut puta, si contra aliquem litiges adversarium, et scis quod aliquid cogitat adversus te, dicis illi « : Fac mihi quod facturus es. » Non jubes illi ut faciat, sed ostendis te intelligere quod cogitat facere. Sic et Dominus ad Judam dicebat : « Quod » facis, fac citius [2]. » Et quam bene dixit : « Implete, » et non, « Superimplete. » Quantum ad veritatem, excesserunt mensuram patrum suorum. Illi enim homines occiderunt, isti Deum crucifixerunt; illi ministros, isti regem. Sed quia voluntate sua descendit in mortem, non imputabat illis suæ mortis peccatum : sicut et in cruce petebat pro illis:

[1] Matth. XXIII, 32. — [2] Joan. XIII, 27.

« Pater, remitte eis, quia nesciunt quid faciunt [1]. » Imputat autem illis Apostolorum mortem, cæterorumque Sanctorum, qui nolentes occisi sunt. Ideo dicit : « Implete, » et non, « Superimplete. » Nam benigni et justi judicis est, suas injurias contemnere, et aliorum injurias vindicare. Qui autem suas vindicat, quamvis juste vindicet, nunquam tamen judex justus esse putatur. [(1) Consequenter et hæreticis dicitur hoc. Quando enim vides hæreticos, tres per omnia æquales dicentes ejusdem esse substantiæ, ejusdem esse auctoritatis, sine principio omnes, hos aliqua parte distantes a se, non mireris : implent enim mensuram patrum suorum gentilium, quoniam et illi similiter multos Deos colebant. Quando vides eos tres unam personam dicentes, et ipsam esse Deum Patrem, ipsam Deum Filium, ipsam Deum Spiritum sanctum, non mireris : Judæorum enim patrum suorum implent mensuram. Sic enim et illi semper unum Deum Patrem colebant, Filium non confitentes Deum post Patrem. Quando vides eos confitentes, ac dicentes quia Filius de ipsa Patris substantia processit, sicut et omnis filius corporalis de corpore patris, et actum carnalem applicant Spiritui impassibili et invisibili, cognosce quia mensuram implent patrum suorum gentilium. Et illi enim tales Deos colebant, qui secundum carnem et generabantur et generabant. Quando vides eos dicentes purum hominem crucifixum et anima, et corpore, non Deum in corpore solum, in quo nulla esset Divinitas, scito quoniam implent mensuram Judæorum patrum suorum. Nam et illi hominem purum se crucifixisse credentes, dicebant ad Apostolos : « Ecce enim implevistis Jerusalem doctrina » vestra, et vultis inducere super nos sanguinem istius ho» minis [2]. » Si enim homo purus est passus, dimitto : quia nos mors hominis, non Dei salvavit. Sed dico : « Judæi tale

[1] Luc. xxiii, 34. — [2] Act. v, 28.

peccatum fecerunt, quale facit qui hominem occidit, non Deum. « Quando vides eos persequentes, et facientes omnia quæ diximus, non mireris : implent enim mensuram Judæorum et gentilium patrum suorum (2).]

IX. « Serpentes genimina viperarum, quomodo fugietis » a judicio gehennæ [1] ? » Sicut enim serpentes præ omnibus animalibus astutiores sunt, et astutia eorum non est in bono, sed in malo; hoc enim semper aspiciunt, quomodo aliquem mordeant, et cum momorderint, quomodo se occultent : sic et omnes hypocritæ astutiores sunt cæteris hominibus, simpliciter viventes, et in astutia sua cogitant quomodo aliquem lædant, et cum læserint, ita simpliciter ambulant, quasi neminem nocuerint. « Genimina vipera» rum. » Superius diximus de Judæis, quoniam per singulas generationes invicem sua facta condemnabant, et semper patres reprehendebantur a filiis suis. Item filii reprehendebantur a patribus suis. Ideo ergo eos omnes viperæ similavit : quoniam talis est viperarum natura, quando conceperint in utero matres, nati earum rumpunt uterum matris, et sic procedunt. Item ipsi nati, quando conceperint, sic patiuntur a suo fœtu. Sic ergo viperæ semper parentes comedunt, et comeduntur a pullis suis : sic et Judæi semper patres condemnant, et condemnantur a filiis suis. « Quomodo fugietis a judicio gehennæ? » Numquid sepulcra Sanctorum ædificantes, an potius a malitia corda vestra mundantes? Numquid sic judicat Deus, quomodo judicat homo? Homo hominem judicat in opere, Deus autem in corde. Quæ est autem ista justitia, Sanctos colere, et contemnere sanctitatem? Primus gradus pietatis est, sanctitatem diligere : deinde Sanctos, quia non sancti ante sanctitatem fuerunt, sed sanctitas ante sanctos. Sine causa ergo justos honorat, qui justitiam spernit. « Quomodo fu-

[1] Matth. xxiii, 33.

» gietis? « Numquid liberabunt vos sancti, quorum monumenta ornatis? Non possunt sancti amici esse illorum, quibus Deus est inimicus. Numquid potest esse pacata familia, domino adversante? Quomodo fugietis? An forsitan nomen vacuum vos liberabit, quia videmini esse populus Dei? Quid prodest meretrici, si nomen habeat castum? sic nihil prodest peccatori, si servus Dei dicatur. Ne putetis quia melior est Christianus impie agens, quam infidelis impius. Denique quis pejor est tibi, inimicus apertus, an qui se fingit amicum, et est inimicus? Puto quod melior est inimicus apertus, quam amicus falsus. Sic et apud Deum odibilior est qui servum Dei se dicit et mandata diaboli facit.

X. « Serpentes genimina viperarum, quomodo fugietis » a judicio gehennæ? » Serpentes enim sunt et omnes hæretici, prudentes in malo, et stulti in bono. Et sicut serpentes varii sunt in corpore suo, sic hæretici varii sunt in erroribus suis, et multiplices in malignitate : qui deposuerunt imaginem Dei, quæ est in justitia, et sanctitate veritatis : et suscipientes imaginem serpentis, quæ est in malitia et schemate veritatis, facti sunt serpentes, filii serpentis illius, ad quem Dominus in persona Ecclesiæ et diaboli dicit : « Ecce pono inimicitias inter te et mulierem, et inter se» men tuum, et semen illius. Super ventrem tuum, et super » pectus tuum repes, et terram manducabis omnibus diebus » tuis [1]. » Propter quam sententiam Domini, inter hæreticos et Christianos pax non potest esse. Si ergo filios Ecclesiæ non persequuntur hæretici, neque adversantur, et ipsi filii sunt Ecclesiæ : si autem persequuntur, semen sunt serpentis illius, cujus semen inimicitias exercet adversus semen Ecclesiæ. Nam et isti, qui genimina sunt serpentis, similiter sicut et illi super ventrem suum, et super pectus

[1] Gen. III, 14, 15.

repunt, et semper manducant terram. Super ventrem quidem, et pectus repunt, quoniam quidquid faciunt, propter ventrem suum faciunt, et propter vanam gloriam pectoris sui. Terram autem manducant, quoniam neminem lucrantur, aut capiunt in perfidia sua, nisi illos, qui in terra sunt, id est, carnales homines. Spirituales autem viros seductio non consumit. Manducare enim est lucrari, vel acquirere, sive ad vitam, sive ad mortem. Non solum autem serpentes sunt, sed et viperæ, quarum natura est, ut rumpentes viscera matrum, nascantur : sic et auctores hæresum, rumpentes fidem matris Ecclesiæ, processerunt ad principatum.

XI. « Quomodo fugietis a judicio gehennæ? » Ecclesias ædificantes, non ecclesiasticæ veritatis fidem tenentes : Scripturas legentes, non Scripturis credentes : Prophetas, et Apostolos, et Martyres nominantes, non opera Martyrum imitantes, nec confessionem eorum sequentes. Nec audistis eum qui dicit : « Non omnes qui dicunt mihi : Domine, » Domine, intrabunt in regnum cœlorum, sed qui faciunt » voluntatem Patris mei [1]? » Sicut enim non omnes qui Dominum vocant, Domini sunt, sed qui faciunt Domini voluntatem : sic non omnes qui in locis suis prædicant Apostolos, et Prophetas, et Martyres, jam per hoc sunt cultores eorum : sed qui opera eorum imitantur, et fidem sequuntur.

[1] Matth. II, 21.

# HOMILIA XLVI.

## CAPUT XXIII.

I. « Ideo, ecce ego mitto ad vos Prophetas, et sapientes, » et scribas, et ex ipsis occidetis, et crucifigetis [1], etc. » Prophetas, et sapientes, et scribas Apostolos dicit. Prophetæ enim erant, quia prophetico spiritu erant repleti. Sapientes autem erant corde, sicut Propheta dicit de eis : « Et eru- » ditos corde in sapientia [2]. » Scribæ autem erant corde, quia de thesauris suis nova et vetera proferebant. Sed primum videamus, qua causa dicit : « Ideo, ecce ego mitto » ad vos. » Superius dixerat : « Væ vobis Scribæ et Pharisæi » hypocritæ, qui ædificatis sepulcra Prophetarum, et orna- » tis monumenta justorum, et dicitis : Si fuissemus in diebus » patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine » Prophetarum [3] : » id est, quoniam ædificatis sepulcra Prophetarum, et per hoc non solum verbis, sed et ipsis ædificationibus dicitis : « Si in diebus patrum nostrorum fuisse- » mus, non essemus socii eorum in sanguine Prophetarum : » volentes vos justificare coram hominibus, qui secundum visionem operum judicant, et non coram Deo, qui corda cognoscit, quod est hypocritarum. Ideo dixit Jesus turbis Judæorum, et principibus sacerdotum : « Ecce ego mitto » ad vos Prophetas, et sapientes, et scribas, et ex ipsis » occidetis, et crucifigetis, et persequemini de civitate in » civitatem, ut mensuram homicidarum patrum vestrorum » non bene plenam impleatis, » pejora facientes patribus

[1] Matth. XXIII, 34. — [2] Psal. LXXXIX, 12. — [3] Matth. XXIII, 29, 30.

vestris. Quoniam illi quidem Prophetas occiderunt, vos autem ipsum Dominum Prophetarum. Illi enim eos, qui annuntiabant venturum Filium Dei : vos autem eos, qui eum jam advenisse testantur, ut sic per ipsa opera vestra homicidialia testimonium vobis reddatis, quia filii estis patrum homicidarum : ut non solum sanguis istorum Sanctorum, verumetiam propter istorum sanguinem, omnis sanguis præcedentium sanctorum veniat super vos. Nunc virtutem ipsorum verborum videamus. Ostendit eis quia intelligit corda ipsorum, quia tales sunt, ut faciant quod fecerunt patres eorum, Nam apud Deum, qui hominem occidere disponit, antequam occidat, quasi homicida habetur. Et quid adulterium committere ausus est, antequam committat, jam adulter est ante Deum. Et qui perjurare paratus est, antequam perjuret, jam perjurus videtur : quia Deus non ex operibus judicat, sed ex cogitationibus cordis, dicente Apostolo : « Testimonium red- » dente conscientia eorum, etiam cogitationibus invicem » accusantibus se, aut etiam defendentibus se in die cum » judicabit Dominus occulta hominum [1]. » Voluntas est enim, quæ aut remuneratur pro bono, aut condemnatur pro malo : opera autem testimonia sunt voluntatis. Ut quid ergo expectat opera, qui conscientias novit? Numquid et tu in aliquo negotio testimonia quæris, cum tibi res ipsa fuerit manifesta?

II. Sed dicis : « Si secundum voluntatem judicat, et opera non expectat, non misisset ad illos Prophetas et sapientes. » Ideo expectat ut duo bona fierent misericordiæ, ut et Judæi secundum conscientias solas suas condemnarentur, et justi homines non occiderentur. Et quis scit quia aut malus juste damnatus sit propter malitiam suam, aut bonus propter benevolentiam suam juste remuneratus sit, nisi

[1] Rom. II, 15, 16.

voluntas demonstraretur in opere? Quale est enim illud judicium justum, cujus justitiam nemo cognoscit? Non ergo Deus quærit opera propter se, ut sciat quomodo judicet, sed propter alios, ut omnes intelligant quia justus est Deus. Nam Deus est, qui omnium corda cognoscit, et hominum, et Angelorum, et spirituum cæterorum. Cor autem Dei nemo cognoscit, neque homines, neque Angeli. Ideo ergo et malis dat occasionem, per quam in operibus ostendatur propositum voluntatis suæ malæ : sicut dedit Scribis et Pharisæis, mittens ad eos Prophetas, et sapientes, et scribas : et bonis præbet occasionem, per quam ostendant propositum voluntatis suæ bonæ, sicut Prophetis, et sapientibus, et scribis suis præbuit, excitans super eos persecutionem Scribarum et Pharisæorum, ut non sine causa quantum ad homines coronarentur. Et sicut homo habens benefaciendi propositum, certe justum est, ut Deus provideat ei occasiones, per quas faciat bona. Ut quid pinguis terra jaceat sine fructu? Sic justum est, ut homini malam voluntatem habenti provideat causas, per quas faciat mala, dicente Salomone : « Ad pravos pravas vias » mittit Dominus. » Unde David rogat, dicens : « Viam ini» quitatis amove a me, legem tuam [1], etc. » Nam et de benevolis alibi Propheta sic dicit : « Quia non dimittit virgam » peccatorum super sortem justorum, ut non extendant » justi ad iniquitatem manus suas [2] : » id est, non dat potestatem dæmonibus super justos, ne quando contra voluntatem suam malum facere compellantur ab illis. De malevolis autem statim sic dicit : « Declinantes autem ad » suffocationem, adducet Dominus cum operantibus ini» quitatem [3] : » id est, qui declinatus est ad malefaciendum, sociat illum cum operantibus mala. Ut puta volenti tibi eleemosynas facere, occurrit ante faciem tuam capti-

[1] Psal. CXVIII, 29. — [2] Id. CXXIV, 3. — [3] Ibid. 5.

vus, aut desolata vidua, aut miserabilis orphanus; non tantum te misit ad utilitatem illius, quantum illum transmisit ad utilitatem tuam : id est, non tantum præstitit illi per te, quantum per illum tibi. Nam quod per te illi præstitit, temporale est, et terrenum : quod autem tibi præstitit per illum, perpetuum est, et cœleste. Ne putes quia propter utilitatem pauperum Deus divitem fecit, quos et sine divitibus poterat sustentare : sed propter utilitatem divitum pauperes fecit, qui infructuosi et steriles erant futuri, nisi pauperes factis fuissent. Si ergo bene facere volentibus, quando providet causas benefaciendi, justus est Deus : sine dubio et quando malefacere paratis malefaciendi providet causas, non est injustus. Sicut enim bonus rogat, ne occasionem peccandi incurrat, dicens : « Vitam iniquitatis amove a me : » sic et malus optat, ut inveniat occasionem nocendi. Ideo ergo dicit Dominus : « Ecce ego mitto ad vos Prophetas, et sapientes et scribas, » et ex ipsis occidetis, et crucifigetis, et flagellabitis, ut » veniat super vos omnis sanguis justus, qui effunditur super » terram [1]. » Ergo Deus occasionem providet peccandi? Etiam, sed non ut peccare faciat, sed ut peccatorem ostendat. Ecce enim si tu vitiosum compares servum, et volueris mores suos scire, nonne pones ante illum sacculos cum solidis, aut aliquem concupiscibilem cibum : et si quidem servus ille incontinens fuerit, et sine timore, porrigat manum suam, et accipiat inde, numquid male fecisti? aut numquid tu coëgisti illum ut faceret male? Non, sed propalasti malitiam ejus. Sic et Deus dans hominibus occasionem peccandi, si peccare voluerint, non illos facit peccare, sed manifestat pertinaciam cordis eorum.

III. « Ut veniat super vos omnis sanguis justus, qui effu- » sus est super terram, a sanguine Abel justi usque ad san-

[1] Matth. XXIII, 34, 35.

» guinem Zachariæ filii Barachiæ, quem occidistis inter templum et altare [1]. » Id est, non tantum super Judæos, qui jam non sunt, sed super vos malos homicidas. Nam in tempore Abel, Judæi quidem non fuerunt, mali autem fuerunt. Nam quantum ad homines multæ generationes sunt secundum diversitates terrarum : quantum autem ad Deum, duæ generationes sunt : ut puta per singulas generationes sanctis suis bona promittens Deus per Prophetas, ad consolationem eorum Christum eis prophetavit venturum, ut puta : « Constituam judices tuos sicut prius, tunc vocaberis : Civitas justitiæ [2], etc. » Ergo promisit quidem, non autem præstitit; præstitit autem novissimis sanctis. Sicut et per singulas generationes peccantibus mala promittens Deus ad terrorem eorum hunc eis prophetice minabatur interitum, quem Judæi sunt passi, ut puta, « Terra vestra de» serta [3], etc. » Ergo minatus est omnibus, non autem reddidit, sed reddidit generationi novissimæ. Sicut ergo omnia bona, quæ in singulis generationibus a constitutione mundi omnes sancti merebantur, illis novissime sunt donata, qui receperunt Christum : sic omnia mala, quæ in singulis generationibus a constitutione mundi pati meruerunt omnes iniqui, et sanctorum interfectores, super novissimos Judæos venerunt, qui Christum repulerunt.

IV. Aut ita : Nunquam ab initio mundi ante talis gratia Dei donata est hominibus, qualis in Christo : aut talis interitus venit super impios, qualis venit super Judæos, Christo repulso. Exempla corporalia dico, quæ passi sunt a Romanis. Quid enim melius esse potest, quam Deum in corpore venientem suscipere? aut quid pejus contingere potest, quam Deum cum tanta humilitate et misericordia venientem ad se non solum non suscipere, sed adhuc interficere, et tali modo interficere? Pone ergo Deum dicere

[1] Matth. XXIII, 35. — [2] Isaï. LXII, 12. — [3] Id. I, 7.

ad illos, qui receperunt Christum : « Ecce ego mitto ad vos Filium meum in corpore velatum, et Discipulos ejus in nomine ipsius, et recipietis eos, et credetis in eum, ut veniat super vos omnis justitia, quæ facta est ab Abel usque ad Zachariam. » Nonne verum dicit ? Vere enim, quantum ad magnitudinem gratiæ, quæ data est hominibus in Christo, non dicam omnem justitiam præcedentium Sanctorum, quæ ab initio venit super illos : sed puto quod omnium Sanctorum justitiæ tantum mereri non potuerunt, quantum illis donatum est. Sic et super Judæos, qui crucifixerunt Christum, et persecuti sunt Discipulos ejus venientes ad se : quantum ad magnitudinem iræ, quæ effusa est super eos, non dicam quia omnium impiorum præcedentium peccata venerunt super illos, sed magis omnium impiorum peccata tantum mali non meruerunt, quantum venit super illos, ut talia paterentur, qualia passi sunt a Romanis : et sic postmodum omnes generationes eorum usque in finem sæculi projicerentur a Deo, et ludibrium fierent gentibus universis : sic et modo fit in omnes gentes et civitates.

V. Vel ita : Omnis gens vel civitas non cum peccaverint, statim punit eas Deus : sed expectat per multas generationes, et modo mandat, modo minatur, interdum ex parte castigat : ut quanto magis diutius eos expectaverit, tanto amplius et Dei judicium justius sit, et illorum dignior pœna. Quando autem placuerit Deo perdere civitatem illam, aut gentem, videtur omnium generationum præcedentium peccata reddere illis : quoniam quæ illæ omnes generationes merebantur, hæc sola passa est. Quid ergo? Injustus est Deus, qui aliorum peccata vindicavit in istis? Absit. Sed quoniam quæ illi merebantur, isti sunt passi, et soli passi sunt talia, cum non soli peccassent : propterea quæ aliorum erant, dicuntur isti perpessi. Res enim ista moralis est, et sic omnes homines quotidie facimus.

Ecce enim cum servi tui peccant, expolias unum, et iterum parcis ei, dicens : « Nisi observaveris, hoc passurus es : » similiter facis et alteri. Non meliorantibus vero eis, si incurrerit unus, castigatur secundum suum peccatum, et videtur quidem pro omnibus ille solus castigatus : quia quod aliis est promissum, illi est redditum. Revera autem non pro aliis castigatus est sed pro se : quia secundum meritum culpæ suæ castigatus est. Ille enim pro aliis dicitur castigari, qui, aliis peccantibus, ipse castigatur non peccans : qui autem peccans castigatur, non pro aliis, sed pro se castigatur : sic et generatio ista pro patribus quidem suis videtur punita, quia illi territi sunt, isti puniti. Vere autem non pro aliis, sed pro se condemnati sunt : quia sic peccantes, juste damnati sunt. Hæc eadem ad hæreticos convenit dicere Christum : « Ideo ecce ego mitto » ad vos sapientes, et scribas, et ex illis occidetis, et cru» cifigetis, et flagellabitis in synagogis vestris, et perse» quemini de civitate in civitatem, ut veniat super vos » omnis sanguis justus, qui effunditur super terram. » Vere enim missi sunt sapientes adversus hæreticos, scilicet patres vestros. Sapientes autem litterati, quorum sapientia non est in sensibus carnalibus posita, et in lingua acquisita per exercitationem carnalem, sed sapientes circa Dei timorem, sapientes circa Dei notitiam : sapientes animo, non corpore : corde, non ore : fide, non verbis, de quibus dicit Propheta : « Dexteram tuam sic notam fac mihi, et erudi» tos corde in sapientia [1]. » Misit scribas, id est, presbyteros, et diaconos, et fecerunt eis qualia fecerunt Prophetis, et Apostolis, et Martyribus patres eorum. Quanta passi sunt ab hæreticis patres nostri, nullus ignorat, recedente de medio testimonio scribarum. Ipse enim actus hominum per singulas generationes decurrens, sufficit ad testimonium

[1] Psal. LXXXIX, 12.

veritatis, qui sunt filii Prophetarum, et Apostolorum, et Martyrum, persecutionem patientium semper, et qui sunt filii Judæorum atque gentilium persequentium semper. Quid opus est verbis ad probationem generis vestri, cum res ipsa loquatur?

VI. Quod autem dicit : « Ut veniat super vos omnis san-» guis justus a sanguine Abel, usque ad sanguinem Zacha-» riæ, » non ita est intelligendum, ut omnium generationum præcedentium et persequentium merita, generatio una persolvat. Nec enim justum est, ut alter pro alterius puniatur peccatis, sed cum in die judicii unaquæque generatio punita pro peccatis suis fuerit, de hac una et ipsa generatione videbitur esse judicatum. Omnium enim iniquorum, et persecutorum, et homicidarum a Caïn usque ad finem una generatio est : etsi non sint omnes in tempore uno, omnes tamen filii sunt persecutoris et homicidæ illius Caïn. Ideo et alibi dicit : « Amen dico vobis, non transibit gene-» ratio hæc donec omnia fiant [1] : » id est, donec impleatur omne mysterium vocationis Sanctorum : ut puta Caïn fuit persecutor Abel, et mortuus est : facti sunt gigantes persequentes filios Seth. Ecce Caïn transiit, sed generatio ipsa stetit. Perierunt gigantes in diluvio, sed nati sunt ex Chan Chananæi, et cæteræ gentes persequentes filios Sem. Gigantes transierunt, sed generatio ista stetit. Secundum animam enim Chananæi de generatione erant eorum iniquorum, qui fuerunt ante diluvium. Interempti sunt Chananæi ex parte a filiis Israël, sicut legimus, et ex eis facti sunt alienigenæ, qui persequerentur Judæos. Ecce et illi transierunt, sed generatio eorum stetit. Postmodum conversæ sunt gentes quædam ad Christum, surrexerunt perfidi Judæi post Christum adversus Christianos, ipsa vice habentes ipsam generationem quantum ad animam, quam ha-

[1] Matth. XXIV, 34.

buerunt gentes illæ, quæ prius persequebantur Judæos. Deinde gentiles quidem crediderunt omnes, Judæi autem defecerunt, qui persequebantur Ecclesiam : et ex ipsa Ecclesia surrexerunt hæretici, qui persequebantur Ecclesiam, sed generatio ipsa stetit. Ecce Judæi et gentes persecutores transierunt, sed generatio ipsa stat. Nam de generatione impiorum Judæorum, et gentilium sunt hæretici isti. Ideo et mores, et perfidiam sequuntur eorum, sicut diximus supra. Postmodum autem et hæretici transituri sunt, ut non sint secundum quod modo esse videntur, et futuri sunt gentiles et populi Antichristi, et transeuntibus istis, generatio Justorum stabit in illis. De generatione enim Justorum erant etiam illi qui fuerunt, et impletur quod dictum est : « Non transibit generatio ista, donec omnia fiant. »

VII. « Jerusalem, Jerusalem quæ occidis Prophetas, et » lapidas eos, qui ad te mittuntur [1]. » Omnia futura ante prospiciens Dominus, prævidit etiam ruinam civitatis Jerusalem, et plagam, quæ a Romanis ventura erat super populum illum : ideo extollens lamentum lugebat eam dicens : « Jerusalem, Jerusalem. » Recordabatur quidem sanguinem Sanctorum suorum, qui effusus erat ab illis, et qui adhuc postmodum fuerat effundendus. Sed non tamen dolebat de injuria Sanctorum suorum, sciens qualem illis gloriam præparaverat pro morte temporali : sed de illorum interitu flebat, quibus et in isto sæculo mala ventura fuerant, et in illo pejora. Sicut enim benefacientes, non Deo præstamus, sed nobis : Deus autem gaudet, non de suo lucro, sed de nostra salute : sic nos peccantes non Deo nocemus, sed nobis. Deus autem tristatur, non de sua injuria, sed de nostra perditione. Sicut rex benignus audiens criminosas personas, lege quidem compellente, ipse mortis sententiam dictat adversus eos, tamen misericordia instigante, la-

[1] Matth. XXIII, 37.

crymas fundit super illos, et vult eos adjuvare, et non potest, contradicente sibi justitia: quoniam misericordia tunc vera est misericordia, si sic facta fuerit, ut justitia per eam non contemnatur: si autem contempta justitia misericordia observetur, ipsa misericordia non est misericordia, sed fatuitas. Nam justitia non est vera justitia, nisi habuerit in se et misericordiam: sic et misericordia non est vera misericordia, nisi habuerit in se justitiam. Injuste agentibus ac malefactoribus misericordiam exhibere, nec eos punire, ipsa misericordia non est misericordia, sed fatuitas: sic et Dominus ipse quidem mortis sententiam dictabat super Judæos, dicens: « Ecce ego mitto ad vos Prophetas, et ex » ipsis occidetis, ut veniat super vos omnis sanguis justus. »

VIII. Ecce ipse eos miserabili lamentatione plangebat dicens: « Jerusalem, Jerusalem. » Nam Deus invitus compellitur cum magno dolore peccatores damnare. Non enim sic dolet, quia ipse ab eis offenditur, sed quia quasi violenter cogitur perdere aliquem, qui omnes cupit salvare. Nam quemadmodum in nobis contra naturam est bene facere, sic et Deo contra naturam est male facere, aut perdere. Sed dicet aliquis: « Cum in potestate habeat Deus perdere et salvare, quis eum invitum compellit condemnare, si non vult? » Tu, qui non desideras misericordiam Dei. Nam sicut qui desideranti misericordiam Dei denegat, crudelis est: sic qui non desideranti misericordiam præstat, injustus est. Sed dicis: « Quis est homo qui non desiderat misericordiam Dei? « Tu, qui permanes in peccatis. Desiderare autem misericordiam Dei, est converti ad eum. Ille enim desiderat misericordiam Dei, qui timet iram ejus: qui autem non timet iram ejus, non desiderat misericordiam ejus, sed contemnit. « Jerusalem, Jerusalem, » quæ usque nunc luctata es contra misericordiam meam tuis peccatis, nunc autem ipsam superasti. Volo enim in te mi-

sereri, sed vires misericordiæ faciendæ non habeo, nec possunt te amplius jam sufferre. Incessabilibus enim iniquitatibus tuis misericordia mea quasi jam lassata, a proposito suo defecit. « Quæ occidis Prophetas, et lapidas eos, qui » mittuntur ad te. » Misi ad te Esaïam, et serrasti eum : misi ad te Jeremiam, et lapidasti eum : misi Ezechielem, et tractum super lapides excerebrasti eum. Quomodo sanaberis, quæ nullum ad te medicum venire permittis? Quomodo curabo infirmitatem tuam, quæ omnem medicinam conculcas? Sanctis meis non peperci, ut tibi parcerem peccatrici. Illorum vitam neglexi, ne tuam mortem viderem. Omnes medici spirituales in te defecerunt, et tu curata non es. Insanabilis est passio tua, vicit enim artem divinam. Si de morte tua gavisus fuissem, nunquam ad te misissem Prophetas. Si te perdere voluissem, nunquam ad te ego ipse venissem. Ego tibi quid faciam, si tu ipsa vivere non vis?

X. « Quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos, et noluisti [1] ? » Cum te in Ægypto quasi sanguinarius accipiter persequebatur Pharao, misi super te Mosem et Aaron, quasi duas mollissimas pennas misericordiæ meæ, et liberatos vos de unguibus ejus rapui in desertum [2], et noluistis sequi me, facientes vobis vitulum in Horeb, ut serviretis potius idolo mortuo, quam Deo viventi [3]. « Quoties volui congregare filios tuos, sicut gal» lina pullos suos, et noluisti? » Percurre, si vis, Judicum librum, quoties peccaverunt et tradidit illos Deus, et iterum liberavit? Gallinam, Ecclesiæ ponit similitudinem. Sicut enim pulli gallinarum pastum suum quærentes, per diversa vagantur, et maternis vocibus congregantur ad ipsam, et iterum similiter pascentes disperguntur, et iterum maternis vocibus congregantur : sic et populus Dei

[1] Matth. XXIII, 37. — [2] Exod, IV et V. — [3] Id. XXXII.

carnalem voluptatem, et mundialem concupiscentiam sequentes, per diversos vagantur errores, quos Ecclesia mater per sacerdotes, modo increpationibus, modo blandimentis, quasi quibusdam vocibus, congregare et allectare festinat. Et quemadmodum gallina habens pullos vocando illos non cessat, ut assidua voce vagositatem corrigat pullorum suorum; sic et sacerdotes in doctrina cessare non debent, ut studio et assiduitate doctrinarum suarum negligentiam populi errantis emendent. Et quemadmodum gallina habens pullos, non solum suos calefacit, sed etiam cujuscumque volatilis filios exclusos a se diligit quasi suos : ita et Ecclesia non solum suos Christianos studet vocare, sed sive gentiles, sive Judæi, si suppositi illi fuerint, omnes fidei suæ calore vivificat, et in baptismo generat, et in sermone nutrit, et materna diligit charitate. Ut autem et hæreticis hæc eadem coaptemus, Jerusalem hic semper Ecclesiam intellige, quæ dicitur civitas pacis, cujus fundamenta posita sunt super montes Scripturarum. Sicut ergo illi Judæi, qui fuerant Jerusalem spiritualis, ingressi crediderunt in Christum; illi autem qui erant Jerusalem corporalis manentes in corporali judaïsmo, persequebantur spirituales Judæos, id est, Apostolos, cæterosque ex circumcisione credentes : sic et de ista nova Jerusalem, id est, de Ecclesia, qui spirituales Christiani fuerunt, relicta corporali ecclesia, quam perfidi occupaverant violentia, exierunt ab illis. Magis autem illi exierunt a nobis, sicut Joannes exponit [1]. Non enim ille de Ecclesia exire videtur, qui corporaliter exit, sed qui spiritualiter veritatis ecclesiasticæ fundamenta relinquit. Nos enim ab illis exivimus corpore, illi autem a nobis animo. Nos ab illis exivimus loco, illi a nobis fide. Nos apud illos reliquimus fundamenta parietum, illi apud nos reliquerunt fundamenta Scripturarum. Nos ab

[1] 1 Joan, II, 19.

illis egressi sumus secundum aspectum hominum, illi autem a nobis secundum judicium Dei. Ideo et illi corporales Christiani persequuntur nostros spirituales, specie colorata, varietate fundata.

X. Propterea quæ superius Dominus commemoraverat, ad illam Jerusalem corporalem dicta esse videntur : « Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis Prophetas, et lapidas eos, » qui ad te mittuntur. » Non dixit : « Quæ occidisti, et lapidasti : » sed « Quæ occidis et lapidas : » id est, quæ hoc proprium, et quasi naturalem consuetudinem habes, ut occidas et lapides Sanctos. Non enim occidit aut lapidavit Sanctos ante Christum, et cessavit facere post Christum quæ fecit aliquando Prophetis, sed eadem ipsa facit Apostolis, quæ fecit aliquando Prophetis. Sic et hæreticorum ecclesia, non solum persecuta est patres nostros, et persequi jam cessavit : sed eadem filii eorum faciunt nobis, quæ patribus nostris fecerunt patres eorum. Mittuntur enim ad illos viri fideles, quotiescumque inter illos et fideles certamen fidei commovetur, non ex ebrietate vini, sicut fieri solet frequenter, sed ex aliqua causa religionis. Mittuntur ad illos, sicut mittebantur Prophetæ et Apostoli ad Judæos, non ad salutem eorum, insanabiles enim sunt : sed ad præjudicium ipsorum, ut sine excusatione ignorantiæ judicentur. Item aliter : Hæretici Prophetas, et Apostolos, et Martyres occidunt, qui modo sunt apud nos : sine dubio occidunt in verbis suis, et actibus. Quoties enim leguntur in Ecclesiis nostris verba et acta Prophetarum et Apostolorum, Prophetæ et Apostoli missi nihilominus loquuntur ad nos, quos omnes missos ad se hæretici dum legunt, et male interpretantur, occidunt et lapidant eos. Ut autem manifeste cognoscas quomodo Prophetæ et Apostoli ab hæreticis occiduntur et lapidantur, primum intellige quomodo nascitur Christus in nobis, et quomodo occiditur. Quando

enim credimus in Christum, Christum generamus et formamus in nobis, sicut dicebat Apostolus Galatis : « Filioli » mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in » vobis [1]. » Consequenter et quando perdimus fidem Christi, Christum occidimus in nobis, sicut et Prophetæ apud hæreticos occiduntur. Quando enim fidem et veritatem verborum eorum prava interpretatione subvertunt, Prophetas et Apostolos occidunt in se. Ipsius enim verbi quasi sanguis veritas est, quæ vivificat verbum. Omne enim verbum, quod non habet in se veritatem Dei, mortuum est, quemadmodum sine sanguine corpus. Propterea omnia verba divina, quamvis rustica sint et incomposita, viva sunt : quoniam intus in sensibus suis habent positam veritatem Dei, quasi sanguinem in venis inclusum, et ideo vivificant audientem, sicut testatur Petrus ad Christum, dicens : « Quo ibimus? verba » viva habes [2]. » Omnia autem verba sæcularia, quoniam non habent in se virtutem Dei, et quamvis sint composita et ingeniosa, mortua sunt, quoniam in venis sensuum suorum non habent virtutem Dei : propterea nec audientem salvant. Secundum hæc jam intelligis quomodo hæretici occidunt et lapidant Prophetas et Apostolos missos ad se. Quoties enim veritatem verborum eorum gladio maligni spiritus et verbi perversi corrumpunt, occidunt Prophetas et Apostolos, et sanguinem verborum eorum, id est, veritatem effundunt in terram : toties aliud intelligentes in verbis Prophetarum et Apostolorum, et aliud proloquuntur in populo, blasphemias suas quasi lapides quosdam jactant super Apostolos et Prophetas.

XI. « Quoties volui congregare filios tuos, etc. » Quotiescumque enim, sicut diximus, inter hæreticos et fideles fidei movetur certamen, evidenter vult illos Dominus congregare sub veritate alarum suarum, id est, duorum

[1] Gal. IV, 19. — [2] Joan. VI, 69.

Testamentorum, quotiescumque leguntur apud eos verba Prophetarum et Apostolorum : illi autem non quasi domestici pulli gallinæ, quæ est Ecclesia, sed quasi sylvestres pulli sanguinarii vulturis, aut accipitris, non solum ad veritatem duorum Testamentorum venire non acquiescunt, sed adhuc irruunt super ipsam gallinam, id est, Ecclesiam, et diripiunt, et dispergunt pullos ejus, et evellicant eam : toties vult eos congregare, illi autem nolunt.

XII. « Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta [1] ; » id est, ecce nunc tempore instanti. Cum ego fuero crucifixus, scindetur velum templi, et secreta mysteria sanctitatis ejus publicabuntur, et recedet ab eo Spiritus Dei. Et sicut corpus, anima recedente, prius quidem frigescit, deinde putrescit, et solvitur : sic et templum vestrum, Dei Spiritu recedente ab eo, prius quidem seditionibus, et indisciplinationibus replebitur tyrannicis, quasi Deo jam illud non gubernante, deinde veniet ad ruinam. Sicut enim ante mortem hominis, insanabilis præcedit infirmitas : sic et ante ruinam aut hominis, aut loci alicujus, aut civitatis, inemendabilia præcedunt peccata. Sicut enim pulli frequenter a matre vocati, cum non obaudierint, neque secuti fuerint matrem, matre longius abeunte, aut venit accipiter, et diripit eos, aut longius evagantur, ut pereant : sic et Domino frequenter Judæos vocante, quoniam non obaudierunt, neque secuti sunt eum, recedente illo ab eis, ad gentes venit quasi accipiter rex romanus, et partem quidem eorum comedit fames et gladius, alii autem per singulas provincias dispersi sunt, ut perirent.

XIII. « Dico enim vobis, non me videbitis amodo, do» nec dicatis : Benedictus qui venit in nomine Domini [2]. » Præcessores nostri exponunt, circa ipsum diem judicii et resurrectionis, quosdam Judæorum credituros in Chris-

[1] Matth. XXIII, 38. — [2] Ibid. 39.

tum. Quod et Apostolus significare videtur, dicens : « Ex » parte cæcitas contigit in Israël, donec plenitudo gentium » intraret, et sic omnis Israël salvus fieret [1]. » Et sequens lectio illa tota hoc dicere velle videtur. Si quis autem mysterium hoc per illos putat impletum, qui in Actibus Apostolorum leguntur, Petro prædicante, aut aliis Apostolis crediderunt, intelligat propter tres causas esse verum quod dicit. Primum, quia tunc pars modica secundum electionem credidit, non totus Israël. Secundo, quod illi ante gentes crediderunt, non post gentes. Plenitudo autem gentium tunc adhuc non introierat, sed inchoaverat hoc. Tertio, quia quando hæc futura prædicebat Apostolus, gentes jam crediderant, et Judæi, qui fuerant credituri ; et tamen Apostolus adhuc credituros significat Judæos, dicens ad gentes : « Sicut enim vos aliquando non » credidistis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis » propter illorum incredulitatem : ita et illi nunc non cre» diderunt in vestra miseratione, ut et ipsi misericordiam » consequantur : conclusit enim Deus omnes in incredulitate, » ut omnibus misereatur [2]. » Dicens ergo : « Amodo non » me videbitis, donec dicatis; Benedictus qui venit in no» mine Domini : » hoc dicere vult, « Donec veniat tempus, in quo credentes dicatis; « Benedictus qui venit in nomine » Domini. Spiritualiter enim videre Christum, est ipsum in fide cognoscere. Sicut autem ad illam Jerusalem dictum est : « Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta [3] : » scilicet cum occideritis Filium Dei apud vos, cum de illo templo corporali templum exierit spirituale, quod fuerunt Sancti ,qui ex circumcisione crediderunt in Christum. Sic et ad Ecclesiam omnium hæresum dictum esse videtur, « Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta, » ex quo Filium Dei occidistis : id est, ex quo vivum verbum veritatis

[1] Rom. xi, 25. — [2] Ibid. 30-32. — [3] Matth. xxiii, 38.

illius mendacis verbi gladio, veritate effusa, mortuum fecistis : sicut superius diximus, spiritualiter Prophetas suscipi aut occidi. Qui enim credunt secundum veritatem vobis Prophetarum, suscipiunt Prophetas : qui autem corrumpunt veritatem ipsorum, occidunt verba eorum, et eos ipsos in verbis ipsorum. Sic et Christus aut suscipitur, aut occiditur apud nos. Si enim credimus verbis ejus, suscipimus eum, et generamus in nobis : si autem non credimus, et adhuc veritatem verborum ejus corrumpimus, repellimus eum, et occidimus apud nos. Unde fit, ut quotidie Christus apud fideles quidem suscipiatur, atque nascatur, apud hæreticos autem repellatur.

XIV. Relicta est autem et deserta, ex quo de illa corporali Ecclesia spiritualis exivit, id est, de populo suo, qui videbatur Christianus, et non erat, populus iste exivit qui non videbatur, et erat : et magis autem, secundum quod diximus, illi a nobis exierunt, quam nos ab illis. Sicut autem membrum a corpore præcisum vivere non potest, neque ramus arboris viridis esse : sic et omnes hæretici præcisi a corpore unius Ecclesiæ, nec vitam Christi in se habere possunt, nec viriditatem gratiæ spiritualis, sed est ecclesia eorum deserta : non ab hominibus, abundat enim perversis hominibus, quomodo semper malorum major est copia quam bonorum : sed deserta est a sanctis, deserta a sanctitate, a fide, a veritate, a gratia, a spiritu; deserta denique ab ipso Deo, et a bonis omnibus quæ sunt Dei. Sicut enim homo, qui Dei non est, mortuus dicitur esse, quamvis vivat, quia non Deo, sed diabolo vivit : sic omnis ecclesia, quamvis abundet hominibus, tamen si ab illis bonis, quæ dicta sunt, defuerit, deserta est; quia non Deo, sed diabolo plena est. Dico enim vobis : « Non me videbitis amodo, donec dicatis : Benedictus qui venit in nomine Domini. » Vere enim ex tempore perditionis suæ hæretici

nunquam Christum viderunt. Vident enim eum fide, non oculis, qui secundum veritatem ejus credunt in eum : qui autem non credunt, cæci sunt corde, non corpore : non necessitate, sed voluntate. Cognituri sunt autem eum in die judicii nolentes, quando videbunt eum in majestate Patris, quando videbunt eum etiam omnes iniqui, et Dominum eum confitebuntur nolentes. « Domine, Domine, » nos in nomine tuo dæmonia ejecimus [1], etc. » sed nihil illis proderit tarda confessio. Tunc et isti dicturi sunt Christo : « Nos in nomine tuo docuimus, et in nomine tuo » dæmonia ejecimus. » Dicet autem ad eos : « Numquid in virtute mea? numquid in spiritu meo? In nomine enim meo aliquid agere, seductorum est : sed in virtute mea, et in spiritu meo, Sanctorum. Discedite a me, nescio qui estis. Sicut enim vos cognoscentes me, cognoscere noluistis, non propter difficultates veritatis meæ, sed propter iniquitates malitiæ vestræ : sic et ego cognoscens vos, nolo cognoscere, non propter extraneas personas vestras, sed propter odibiles malitias vestras. »

# HOMILIA XLVII.

## CAPUT XXIV.

I. « Egressus Jesus de templo, ibat : et accesserunt Dis» cipuli ejus, ut ostenderent ei ædificationes templi [2]. » Superius ingressus est Dominus templum, quærens sanctitatem templi : sed cum in templo nihil inveniret proprium templi, egressus de templo ibat : quia ædificium quidem stabat quod erexerunt homines, sanctitas vero deciderat,

[1] Matth. VII, 27. — [2] Id. XXIV, 1.

quam constituerat Deus. Nam templum hominum, est ædificatio lapidum pulchre composita : templum autem Dei, est congregatio electorum religiose conversantium. Ibat de templo foras, id est, de Judæis ad gentes. Ibat non solum corpore, sed voluntate recedens in spiritualibus. Ecce si pars aliqua domus fuerit decisa, cum labore tamen possibile est ut reparetur : si autem ipsum fundamentum fuerit conquassatum, quid faciat paterfamilias, nisi forte in aliquo loco nova faciat fundamenta, et lapides de priori domo transvectans, aliam sibi ædificet domum? Sic et in spiritualibus, si quidem populares peccaverint, per pœnitentiam corriguntur : si autem sacerdotium ipsum fuerit dissipatum, quod est populi fundamentum, quid faciat Deus? Hac ratione gentem judæam relinquens, in alio loco, id est, in medio gentium universarum, nova posuit fundamenta, id est, Apostolos suos, et omnes bonos transferens, qui fuerint ex Judæis, dicente Propheta : « Convertantur ad me, qui timent te [1]. » Novam sibi fecit Ecclesiam, et admonuit illam, ut sicut mutavit locum, mutet et mores, dicens per Prophetam : « Audi filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum, et domum patris tui, et concupiscet rex decorem tuum [2]. » Ibat enim nunquam ad illud templum iterum reversurus : jam enim maledixerat ei, dicens : « Nunquam ex te fructus nascatur [3]. » Hæc enim synagoga erat illa ficulnea ornata foliis, et fructibus vacua : quæ arbor videbatur, non autem erat nisi figuralis, sed erat synagoga realis : sicut et judæa, quæ verba sanctitatis portabat, et opera pietatis non habebat : quæ videbatur populus Dei, non autem erat, ad quam venit Christus esuriens. Christus enim si esurit, quomodo satiatur? Satiatur in fide hominum, esurit autem in infidelitate eorum. Et desuper samaritanum puteum gaudens

[1] Psal. CXVIII, 79. — [2] Id. XLIV, 11, 12. — [3] Matth. XXI, 19.

sedebat [1], quoniam fides Samaritanorum offerenda ei fuerat, tanquam optimus cibus. Hic autem in templo nullam escam humanæ sanctitatis inveniens, egressus de templo, tristiter ibat. Et vere merito tristabatur, et erat quod irasceretur. Apud Samaritanos in peregre satiatus est, apud Judæos in domo propria mansit jejunus.

II. Nam ibat : per hoc quod hic dicitur, « Ibat, » hoc significat, quasi offensus ibat. Alioqui sufficeret dicere : « Cum egressus fuisset de templo, accesserunt ad eum. » Quemadmodum homo, si vadat alicubi, existimans invenire responsum, si non invenerit, confusus egreditur, quasi qui perdidit aliquid, quia quod sperabat non invenit. Ideo et Apostolis quasi dolore repletus, respondit : « Amen dico » vobis, non stabit hic lapis super lapidem, qui non des» truatur [2]. » Non potest pacifica loqui, qui cor habet turbatum. « Et accesserunt ad eum Discipuli ejus, ut ostende» rent ei structuram templi. » Adhuc Apostoli carnales constituti, spirituales oculos nondum bene apertos habebant, et ideo spiritualiter adhuc vivere non poterant. Ecce enim totum templum jacebat spiritualiter dissipatum, et illi quasi mirabilem compositionem templi Christo monstrabant, non intelligentes quia homo quidem in ædificatione parietum delectatur, Deus autem in conversatione Sanctorum, dicente Propheta : « Domine, dilexi decorem » domus tuæ, et locum habitationis gloriæ tuæ [3]. » Quem decorem ? Non quem diversitas splendentium marmorum facit, sed quem præstat varietas viventium gratiarum. Ille decor carnem delectat, iste vivificat animam : ille pro tempore decipit oculos et deludit, iste autem in perpetuum ædificat intellectum.

III. « Jesus autem respondens eis, ait : Videtis hæc om» nia ? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super

[1] Joan. IV, 6. — [2] Matth. XXIV, 2. — [3] Psal. XXV, 8.

» lapidem, qui non destruatur. » Apostoli unam rem ostendere voluerunt, et ipsam inutilem : Christus autem et duarum rerum salutarium dedit vivam responsionem. Nam et de futuro eos admonet, quasi præscius Deus, et de præsenti eos docuit, quasi benignus magister. Illi aspiciunt illa, quæ in hoc sæculo viva servant : ipse autem monet de his, quæ futuro æterna perdurant. « Nam quæ videntur, » temporalia sunt : quæ autem non videntur, æterna [1]. » Quid mirum, sic hæc sunt peritura, quæ manus humana construxit? sciamus etiam illa esse solvenda, quæ manus divina creavit. « Quia initio tu terram fundasti, Domine, et » opera manuum tuarum sunt cœli : ipsi peribunt, tu autem » permanes in æternum [2]. » Quidquid enim videtur, carnis est mysterium : quidquid non videtur, animarum. Cum ergo caro transierit, necesse est ut et visibilia universa pertranseant : quia non est fas, ut cum rerum visibilium domina caro transierit, mysteria quasi dignitosiora remaneant. Si civitas aliqua regi suo terreno fuerit facta rebellis, nonne tollit ab ea jus civitatis, et milites suos transmittit ut fiat deserta, ut qui potestatem regis sui non cognovit in bono, cognoscat in malo, et ipsa desertio testificetur quid ei profuerit antea propitiatio regis? Hæc autem gens mihi Regi cœlesti rebellis effecta est, legem meam corrupit, præcepta mea contempsit, ministros meos occidit, super me ipsum jam impias manus erexit, et adhuc interficere me cogitat, nisi me defenderet immortalis natura. Ideo tollam ex ea pignora veritatis meæ, id est, Spiritum sanctum. Tollam exercitum meum, id est, Angelos qui custodiebant eam, ut non stet hic lapis super lapidem. Cum ergo salus ab ea recesserit, necesse est ut perditio dominetur.

[1] 2 Cor. IV, 18. — [2] Psal. CI, 26, 27.

# HOMILIA XLVIII.

## CAPUT XXIV.

I. « Sedente autem eo super montem Oliveti, accesserunt » ad eum Discipuli secreto, dicentes : Dic nobis quando » hæc erunt, et quod signum adventus tui, et consumma- » tionis sæculi [1]. » Id est, quando hæc erunt, ut non stet in templo lapis super lapidem, sicut dicis. Et addunt interrogationibus suis et alterum, scilicet ut significet eis etiam sæculi finem, cujus Christus non fecerat mentionem. Sed illud primum interrogant ex se et propter se, hoc autem secundum ex nobis et propter nos. Nam neque nos templi illius diruptionem aspeximus, neque illi sæculi finem : ideo illis expediebat audire signa diruptionis illius, nobis autem expedit consummationis agnoscere signa. Omnibus enim laborantibus dulcis est finis. Viator libenter interrogat, ubi est mansio : mercenarius frequenter computat, quando annus completur : agricola semper tempus messis expectat : negotiator die ac nocte thecæ suæ discutit rationem : mulier prægnans semper de decimo mense cogitat : sic et servi Dei libenter de consummatione sæculi requirunt. Scriptum est enim : « Ubi erit thesaurus tuus, ibi erit et » cor tuum [2]. » Ecce si solidorum aliquam quantitatem habeas in arca repositam, quotiescumque veniens de platea, domum tuam ingrederis, ante omnia illum locum oculi tui respiciunt, ubi solidos habes : sic et Sancti illum locum respiciunt, ubi repositam habent coronam. Nam utile est tempus consummationis cognoscere : quia et homo in iti-

[1] Matth. XXIV, 3. — [2] Id. VI, 21.

nere constitutus, quanto magis appropinquaverit mansioni, tanto amplius incipit festinare. Nam in longa via etiam veloces homines pigriter ambulant : quando autem via fuerit breviata, etiam pigri velociter ambulant. Hac ratione et Paulus exhortans dicit : « Nunc enim propior est nostra » salus, quam cum credidimus [1]. » Quia appropinquata spes excitat magnanimitatis virtutem. Ideo quanto magis laudabiles sunt Sancti, qui ante Christum fuerunt : tanto nos vituperabiles, qui post Christum sumus, et adhuc de sæculo recedere nolumus. Illi quidem sciebant finem esse futurum : quando autem, nesciebant. Nos autem, Domino demonstrante, quotidie sæculum finiri videmus, et tanquam mali servi, jam albescit aurora, et adhuc dormimus. Nam peccatores homines nunquam putant sæculi finem esse futurum. Et quid mirum, si quod audiunt non credunt : cum nec illud credunt, quod quotidie vident? Nam quotidie manibus suis efferunt mortuos, et mortales se esse non putant.

II. « Et respondens dixit eis : Videte ne quis vos seducat [2]. » Imprimis hoc æstimo prætermitti non oportere, ut consideremus quid interrogant apostoli, et sic melius intelligemus quid Christus respondit. Interrogant enim hæc duo Apostoli, quod signum erit destructionis Jerusalem, et quod signum consummationis mundi. In consummatione enim gentis judææ Jerusalem destructa est, quæ tamen videbatur esse Jerusalem, non autem vera erat. In consummatione autem mundi, Ecclesia aut desolata aut desolanda est : adhuc tamen illa quæ videbatur Ecclesia, non autem quæ vera erat, aut est : Dominus autem non separatim dixit, quæ signa pertineant ad destructionem Jerusalem, et quæ ad consummationem mundi, videlicet ut eadem signa pertinere videantur et ad manifestationem

[1] Rom. xiii, 11. — [2] Matth. xxiv, 4.

destructionis Jerusalem, et ad manifestationem consummationis mundi : quia non quasi historiam per ordinem exposuit eis quomodo res erant agendæ, sed prophetico more prædixit eis quæ res erant agendæ. Prophetia autem semper per mysterium dicitur, et per mysterium intelligitur. Quid igitur? hæc signa de fame, de bellis, et de terræ motu, si ad plenum spiritualiter voluerimus intelligere, non possunt pertinere ad manifestationem destructionis Jerusalem : quia tunc spiritualiter gens contra gentem non surrexit : id est, hæresis contra hæresim. Nam tempore Apostolorum tantummodo seminatæ sunt hæreses, tempore autem regis christiani germinaverunt : nostris autem temporibus maturuerunt et prævaluerunt. Tunc enim fames non erat spiritualis, sed magna ubertas, de qua Propheta dicebat : « Visitasti terram, et inebriasti eam, multiplicasti ditare » eam [1]. » Item si voluerimus hæc signa tantum corporaliter intelligere, non proficiunt ad manifestationem consummationis mundi. Nam et bella hæc corporalia semper fuerunt, et semper erunt. Et fames, aut terræ motus carnales semper fuerunt. Non potest autem esse in signum alicujus rei futuræ, quod semper fuit in usu : sed quod novum sit, illud dicitur signum. Sicut ergo fuit Jerusalem illa corporalis, quæ jam expugnata est in figura : est autem altera Jerusalem spiritualis, scilicet Ecclesia Christi, quæ in finem mundi etiam tentanda est, et adhuc tentatur : sic et signa illa quæ Dominus dicit, et spiritualiter intelligenda sunt, et carnaliter : ut carnaliter intellecta, significent destructionem illius Jerusalem : spiritualiter autem intellecta, significent tentationem Ecclesiæ in consummatione futura. Ergo ad utrumque tempus porrige mentem qui audis, et ad illud quod fuit antequam Jerusalem caperetur, et ad illud quod fiet antequam tentetur Ecclesia Christi.

[1] Psal. LXIV, 10.

III. « Videte ne quis vos seducat. Multi enim venient in nomine meo, dicentes : Ego sum Christus, et multos seducent [1]. » Hoc et Apostolus dixit iis, qui fuerunt antequam caperetur Jerusalem, quia prius venturi fuerant pseudochristi [2]. Etenim hoc erat signum primum destructionis Jerusalem : quod vere factum est. Venerunt enim Dositheus, et Simon, et Cleonius, et Varisuas in nomine Christi, et alii multi, quos Apostolus in Epistolis suis tangit. Hoc et patribus nostris dixerunt, qui fuerunt prius antequam tentaretur Ecclesia, quia ventura fuerant hæresum multa mendacia, dicentia : « Ego sum Verbum Dei, Christus. » Et hoc signum fuit expugnationis Ecclesiæ, quod et factum est. Vere enim priusquam ex tempore Theodosii, prævaricantibus multis, expugnaretur Ecclesia, multa dogmata præcesserunt ex tempore Constantini, dicentia : « Hoc est verbum Dei : » per quæ signa intelligere potuerunt periclitaturam esse Ecclesiam Christi, si prophetia Christi ante exitum intelligi potuisset « Multi venient in nomine meo, » dicentes : Ego sum Christus. » Venient in nomine sponsi, ut sponsæ castitas tentata probetur. Nam sicut omnis mulier, quandiu non admonetur a malis hominibus, non bene cognoscitur utrum sit casta; si vero admonita, conscientiam vel fidem viro servaverit, tunc merito casta laudatur : sic Ecclesiæ fides non bene cognoscitur, nisi antichristi venerint ad eam : sive de illis pseudo-christis, qui præcesserunt antequam tentaretur Ecclesia, hoc convenit dicere. Quoniam sicut cum domus incendio comprehenditur, omnes latrones consurgunt, quærentes unusquisque quod rapiat : sic quando casus specialiter tunc Judæorum, aut generaliter, aut modicum Christianorum fieri cœperit, omnes dæmones spirituales latrones insurrexerunt, per suos ministros quærentes unusquisque quem perdant. Non au-

[1] Matth. XXIV, 5. — [2] 1 Tim. 1.

distis Prophetam dicentem, quomodo in nocte omnes bestiæ circuierunt militantes, hoc modo? « Posuit tenebras, » et facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestiæ » sylvæ [1], etc. » Sic et dæmones spirituales bestiæ, quandiu lux justitiæ est super terram, in cubilibus suis latent, id est, in cordibus impiorum, et non se ostendunt : cum autem tenebras impietatis aspexerint dominari, tunc dæmones procedunt, aut ministri eorum de latibulis suis, quærentes quem valeant devorare. Ideo videte ne quis vos seducat. Homo circa mortem phantasias videt : sic et mundus in exitu suo multos patietur errores.

IV. Hoc puto, quod ad omnes Christianos dicebat, sive tunc, sive modo, præcipue tamen ad sacerdotes: « Videte » ne quis vos seducat. » Vos estis luminaria, verbum vitæ continentes, quasi candelabra lucentia, facile vobis extinctis Ecclesia a latronibus prædam patietur in tenebris. Quomodo autem stet ædificatio domus, si columnæ ceciderint? Et ne putes quia corporaliter jubet eos aspicere, cum dicit : « Videte : » sed spiritualiter mente considerare. Mente autem potest considerare, qui per bonam conversationem mentem habet illuminatam. Qui ergo bene conversatur, lucidam habet mentem, et intelligit qui sunt doctores : qui autem peccat, sensus ejus cum sit tenebrosus, non intelligit qui sunt servi Dei, et qui ministri diaboli. Sicut enim qui corporaliter oculos habet acutos, de longe prospicit venientem, an amicus ejus est, an adversarius; qui autem oculos habet infirmos, quamvis intenderit, non cognoscit an amicus sit, an inimicus : sic qui mentem a peccatis possidet mundam, de longe considerat, homo Dei est ille, qui venit, aut homo diaboli : in nomine Christi venit, aut in spiritu Christi. Aut putamus quod semper venturi fuerant novi Christi? Absit. Quod ergo dicebat : « Multi venient in

[1] Psal. CIII, 20.

»nomine meo, » ad tempus Apostolorum pertinet. Tunc enim sciens diabolus quia adhuc novus erat Christus in mundo, quia veritas Evangelii ejus adhuc erat ignota, quia Apostoli ejus multis incerti, multos introducebant Christos in mundum, ut homines volentes venire ad Christum, per similitudinem nominis ejus errantes, transeant ad diabolum et volentes ab eo exire, impingant in eum. Quemadmodum si rex in bello victus atque fugatus ab alio rege, indueret indumentum regis illius victoris, et in parte sua erigat simile signum signo regis illius, ut ille populus victoris schema sui regis aspiciens, et signum partis ipsius, dum putat se ad proprium currere regem, incurrat in manus adversarii sui : sic et diabolus subornat ministros suos sub nomine Christi, ut volentes homines ire ad Christum, similitudine nominis tenebricati ad diabolum vadant. Postquam vero notitia Christi in toto mundo prævaluit, et veritas Evangelii ejus facta est manifesta, mandata Discipulorum ejus implicare jam non poterat, sed submittere Christos. Neque aliquid agit etiam si submittat : quoniam omnibus manifestus est Christus, et Evangelium ejus, et Apostoli ejus : sed alio modo submittit Christos, ut verba diversorum hæreticorum introducta, unumquodque eorum dicat : « Quia ego sum Christus unigenitum Verbum Dei. »

V. « Audietis prælia, et opiniones præliorum [1]. » Tunc quidem corporaliter ea dicebat prælia audienda, quæ contra Judæam præparabat imperator romanus. Nam sicut solet fieri in præparatione belli, dum eliguntur principes, dum deputatur et congregatur exercitus, auditio currit, maxime ad eos, adversus quos præparatur. Sed postquam ingressus est exercitus Judæam, sicut exponit Josephus, non statim ad Jerusalem applicavit, sed ad civitates singulas regionis illius, et diversa prius gesta sunt bella, et plu-

[1] Matth. xxiv, 6.

rimæ civitates captæ, et sic novissime Jerusalem obsedit exercitus. Ideo mandabat Apostolis : « Videte ne turbe»mini [1], » sed opus prædicationis vestræ implete. Illius Jerusalem corporalis typum gerit Jerusalem spiritualis Ecclesia. Nam nisi templum illud destructum fuisset, observantia legis non facile fuerat compescenda. Ideo autem destructum est, ut etiam si velint Judæi postmodum legem servare, non possint, aut de Pascha, aut de sacrificiis, aut de cæteris festivitatibus. Ceciderunt ergo corporalia et figuralia, ut surgerent spiritualia et vera mysteria. Postea autem spiritualiter hæresum annuntiabat fore certamina, quæ impiorum princeps Antichristus contra Christianos fuerat operaturus in fide. Nam excitans diabolus errorum scandala, non statim oppressit Ecclesiam, sed prius per varia loca schismata excitavit : ut puta audiebatur quomodo in illa civitate Photinus hoc prædicet. Item in illa alia civitate Acoluthus presbyter hoc sapere cœpit. Sic audiebantur a Christianis schismata, et opiniones schismatum, donec omnium hæresum dux una eligeretur perversio omnibus. Sed in illis non opus erat Christianis turbari, quia oportebat fieri illa. Quod autem oportebat, docet Apostolus dicens : » Oportet inter vos hæreses esse, ut probati manifesti fiant [2]. » Et sicut in illis tunc auditionibus præliorum non fuit finis gentis judææ, sed postea et Jerusalem debellata est, et Judæi quidam in gladio perierunt, quidam a bestiis, quidam in servitute venditi sunt, quidam per singulas gentes dispersi sunt : sic in illis auditionibus schismatum, tempore patrum nostrorum non est factus finis, sed postmodum Ecclesia debellata est, multis ad prævaricationem aut seductis, aut coactis : modo jam restat ut fiat finis. Bene ergo ait : « Vos nolite turbari. » Sive enim tunc in auditione corporalium præliorum, sive modo in auditione spiritua-

[1] Matth. XXIV, 6. — [2] 1 Cor. XI, 19.

lium prælioruin, nostri inturbabiles manent : quia ea, quæ fiunt in mundo, non possunt nocere eis, qui sunt extra mundum, et quæ fiunt carnaliter, non possunt nocere eis, qui sunt extra carnem ; nec mendacia lædunt eum, in quo habitat Spiritus sanctus : sed mundus mundialibus nocet, et mendaces seducunt mendacia. Quemadmodum si quis in campo quodam tabernaculo circumdatus sit, si aliqua surrexerit tempestas ventorum, sonum quidem tempestatis audit, vexationes sylvarum videt, ipse autem flatum non sentit : sic qui intra justitiam sedet inclusus, quando mundus concutitur, rumores turbationum audit, sæcularium miserias aspicit, ipsum autem concussio mundi non movet.

VI. « Insurget enim gens super gentem, et regnum su» per regnum [1]. » In tempore illo omnes gentes, et omnia regna, quæ videbantur esse sub imperio Romanorum, super gentem judæam sunt congregatæ. Et omnia pene regna super regnum ipsorum. Nec enim poterat aliquis parcere eis, quibus Deus irascebatur. Spiritualiter autem ita insurgit hæresis super hæresim, et episcopatus super episcopatum. Sicut enim tunc insurgens gens super gentem, et regnum super regnum, signum erat destructionis Jerusalem : sic postea insurgens hæresis super hæresim, et episcopatus super episcopatum, signum fuit expugnationis Ecclesiæ. Et vere quod dicit : « Insurget gens super gentem, et regnum » super regnum : » plus convenit ut spiritualiter intelligamus nunc de hæresibus, quam corporaliter tunc de gentibus. Tunc enim non gens super gentem insurrexerunt, nec regnum adversus regnum, cum pene omnes illæ gentes et regna super unam excitatæ sunt gentem judæam. Tunc enim gens super gentem, et regnum adversus regnum insurgere recte dicitur, quando invicem sibi gentes non sunt

[1] Matth. XXIV, 7.

subjectæ, sed adversantur. Nunc autem hæresis super hæresim insurrexit, et episcopatus super episcopatum. Nam omnis hæresis impia adversus eas hæreses videtur insurgere, quæ non sapiunt similiter, ut puta hæresis Photini non solum Christi Ecclesiæ adversatur, sed omnibus hæresibus aliter sapientibus. Hæresis Homoousianorum (3), non solum Christi Ecclesiæ adversatur, sed et omnibus hæresibus non similiter sapientibus. Ideo dicit : « Insurget » gens super gentem, et regnum super regnum ; » magis autem omnis hæresis super Ecclesiam veritatis. Quoniam sicut tunc omnes gentes, quamvis non essent ejusdem generis, aut ejusdem moris, tamen non sibi adversabantur, sed unam debellabant Judæam : sic diversæ hæreses, quamvis non sint ejusdem pravitatis, tamen non sibi adversantur, sed omnes unam debellant Ecclesiam veritatis. Et quid ? putas ideo diabolum multas hæreses induxisset, ut invicem se mendacia ejus expugnent ? Absit. Sed multiformes causas erroris induxit, ut multis modis Christi circumveniatur Ecclesia, ut pars pereat per illam sapientiam, pars per istam. Sicut qui multas etiam venationes prætendit, cogitans quia necesse est aut in hæc, aut in illa retia venatio cadat.

VII. « Et erunt fames, et pestilentiæ et terræ motus per » loca [1]. » Quales pestilentiæ, et qualis fames, et terræ motus præcesserunt Judæam, antequam Jerusalem caperetur, cognoscere potest qui Josephum legit. Spiritualiter autem ita, priusquam expoliaretur Ecclesia, sine dubio præcesserunt in populo christiano fames spiritualis verbi, pestilentiæ diversorum carnalium vitiorum, terræ motus spirituales turbationum populi christiani. Nec enim nata fuissent tam multa schismata in populo christiano, nisi fuisset in eis fames verbi. « Pestilentiæ, » id est, morbi

[1] Matth. xxiv, 7.

carnalium passionum, nisi fuissent in eis commotiones turbationum, sicut significat Dominus in illa parabola, quam de seminandis zizaniis ab homine malo proponit, dicens : « Cum dormirent autem homines [1], » id est, cum negligerent in peccatis, venit inimicus homo, et seminavit zizania. Qui autem satiati sunt pane verbi divini, qui sani sunt a pestilentia passionum carnalium, qui stabiles sunt in fide et justitia, apud eos schismata non inveniuntur dogmatum. Omnia autem hæc initia sunt parturitionis, id est, pseudochristi venientis, et auditiones præliorum, et insurgens gens super gentem, et fames, et pestilentiæ, et terræ motus. Sicut hæc omnia corporaliter intellecta, initia fuerunt malorum Judæis, incrementum autem desolatio fuit Jerusalem : sic spiritualiter hæc intellecta, initia fuerunt Christianis, incrementum autem oppressio fuit Ecclesiæ. Sicut ergo certamina hæresum initia fuerunt parturitionis, quomodo non intelligimus quia, ex quo hæreses natæ sunt, et discessio facta est multorum, ex eo consummatio cœpit?

VIII. « Tunc tradent vos in tribulationem, et occident » vos, et eritis odio omnibus gentibus propter nomen » meum [2]. » Æstimo quod hic jam deficit expositio corporalis, ut de tempore illo dicamus, quo Jerusalem capta est a Romanis. Ex eo quod dicit : « Tunc tradent in tribu» lationem, » quoniam Apostoli et cæteri Christiani tunc cœperunt pati persecutionem, quando illa omnia cœperunt præparari contra Jerusalem, et non potius ab initio, ex quo Christus ascendit, sicut Actus Apostolorum testantur. Plane igitur spiritualiter intelligere convenit, quia quando hæc omnia cœperunt fieri contra Ecclesiam Christi, id est, quando cœperunt esse dogmata falsa, quasi pseudochristi, quando cœperunt auditiones præliorum fieri, quando cœpit insurgere hæresis super hæresim, et episcopatus su-

[1] Matth. XIII, 25. — [2] Id. XXIV, 9.

per episcopatum, quando facta est fames verbi in populo christiano, quando comprehenderunt eos pestilentiæ vitiorum multorum, quando facti sunt eis terræ motus turbationum de rebus divinis : tunc traditi sunt patres nostri in multas tribulationes persecutionum in toto mundo, et occisi sunt, et quidam odio habiti sunt omnibus gentibus, id est, omnibus hæresibus. Nam si hoc, sicut dixi, non convenit de tempore Apostolorum, quando erant adhuc multæ gentes non cognoscentes Deum, sed de isto tempore dicitur quando hæreses factæ sunt, consequenter hæ gentes, quibus odio facti sunt patres nostri, hæreses sunt intelligendæ; quia quando Ecclesia cœpit periclitari, nescio si erat in circuitu aliqua gens quæ non cognosceret Deum, cui odio esset. Qua autem ratione gentes hæreses appellentur, attende. Sic enim aliquando, destructa turre, filii Noë dispersi sunt, et in tot partes divisi, et super singulas quasque gentes præpositi sunt principes secundum propositum ipsorum, angeli maligni : sola autem gens Judæa in portione facta est Dei, sicut in Deuteronomii cantico scriptum est : « Cum divideret, inquit, excelsus gentes, » quando dispersit filios Adam, statuit fines gentium se» cundum numerum Angelorum Dei, et facta est portio » Domini populus ipsius Jacob [1]. » Nunquam enim diceret quia gens Judæorum facta est portio Domini, nisi omnes gentes extra portionem factæ fuissent. Postquam ergo venit Filius Dei in mundum, quod nulla sæcula nec sperare potuerunt, nec promereri, ne tali misericordia gens aliqua fraudaretur, vocatæ sunt omnes gentes ad fidem, mixti boni et mali. Boni, ut salventur : mali, ut inexcusabiles fiant. Quando ergo Ecclesia ex mixtis voluntatibus erat repleta, sicut retia, quæ dicuntur in Evangelio repleta de piscibus mixtis, necesse erat ut purgaretur Ecclesia, ut boni qui-

[1] Deut. XXXII, 8, 9.

dem pisces mitterentur in vasis, mali autem projicerentur foras. Ideo concessa est diabolo erroris seminandi licentia, et sic dispersæ sunt per plurimas hæreses, unusquisque secundum propositum suum, remansit autem una fides tantummodo apud Deum. Ideo ergo dicunt Evangelistæ hæreses gentes esse; quoniam sicut tunc, cum omnes homines essent una gens et lingua, divisi sunt per plurimas gentes : ita et modo cum esset totus populus christianus una Ecclesia, et una fides, divisi sunt per multas hæreses. Et sicut tunc omnes gentes factæ sunt sub principatu principum malignorum, una autem gens sub principatu Michaëlis : sic et modo omnes hæreses factæ sunt sub dæmonum principatu, una autem sub principatu Christi remansit, de qua dicit propter Ecclesiam : « Una est columba mea, per» fecta mea [1]. »

IX. « Et tunc scandalizabuntur multi, et invicem tra» dent, et odio habebunt invicem [2]. » Etiam ex his verbis ostenditur quomodo hæc non dicuntur de temporibus Apostolorum, quandiu Jerusalem fuerat capienda ; quoniam tunc pauci scandalizabantur, pauci Christiani invicem se tradebant, quia nec odiebant invicem, « Sed » erat omnium credentium cor unum, et anima una [3]; » sed de nostris dicit, in quibus plures scandalizati sunt, et scandalizantur a fide, quam confirmentur in fide. Nunc alterutrum et tradiderunt, et tradunt, quomodo et odiunt se alterutrum, ita ut nec in duobus sinceram invenias charitatem, non dicam in multis.

X. « Et multi pseudo-prophetæ exurgent, et seducent » multos [4]. » Prophetæ dicuntur, non solum qui de Christo annuntiaverunt, nec qui omnino futura loquuntur, sed doctores dicuntur Prophetæ. Ergo pseudo-prophetas,

[1] Cant. VI, 8. — [2] Matth. XXIV, 10. — [3] Act. IV, 32. — [4] Matth. XXIV, 11.

pseudo-doctores appellat hæresum diversarum, aut illos quos modo videmus diversis argumentis religionis speciem prætendentes. Alii enim se dicunt neque manducare, neque dormire, neque algere, neque æstuare, sed semper pendere in aëre. Alii autem vestiti ciliciis, aut circumdati catenis socia sibi dæmonia commoventes; et quia gratiam Dei non habent, patrocinia dæmonum commendant. Sed et hæc talia rursum sunt, etsi insensatos fallunt, per hæc tamen non seducuntur sapientes. Alii autem sunt, qui vehementer seducunt; quoniam etsi mendaciter, tamen Christum prædicant, fidem annuntiant: quoniam sic Ecclesias habent, sic ordines clericorum, sic fideles, sic lectiones legunt divinas, eadem dare videntur baptismata, eadem sacramenta corporis et sanguinis Christi. Similiter Apostolos et Martyres colunt.

XI. Per hæc ergo valde tenebrescere faciunt mentes, non solum mediocrium hominum, sed etiam prudentum. Quem ex parte non moveat Antichristus faciens opera Christi et ante Christianos officia universa explens Christianorum? nisi forte illum, qui considerat quod Apostolus ait: « Cum enim ipse Satanas transfigurat se in Angelum » lucis [1], » quid magnum est, si et ministri ejus transfigurentur, sicut ministri justitiæ, quorum finis erit secundum opera eorum, non secundum schemata christianitatis eorum? Multos, inquit, seducent, non omnes: quia non est seducentium virtus, sed negligentia seductorum. Si autem seducentium esset virtus, omnes seducerent: nunc autem ex eo quod non omnes seducuntur, apparet quia seductorum negligentia est, non seducentium virtus. Nam sicut veritas allicit fideles ad se, et amicos veritatis: sic et mendacium infideles rapit ad se, et amicos mendacii, non veritatis. Et veritas quidem interdum aut infideles

[1] 2 Cor. XI, 14.

trahit ad se, aut inexcusabiles facit eos. Mendacium autem nullo modo potest flectere ad se fideles; quoniam veritas habet in se et rationem manifestam, et firmam virtutem: mendacium autem nec rationem habet manifestam, nec virtutem aliquam. Deinde quia veritas et in sensu fidelium dominatur, mendacium autem in sensu fidelium nihil habet.

XII. « Qui autem perseveraverit usque in finem, hic » salvus erit [1]. » Miror quomodo de Deo hæretici hæc intelligant: aut enim legentes hæc, quomodo ausi sunt perscrutationes facere: aut perscrutationes facientes, quomodo hæc legere non erubescunt? Quibus dicitur: « Qui » perseveraverit usque in finem? » Numquid persequentibus seductis Christianis? numquid seductoribus prophetis? Non. Sicut enim non sanis, sed infirmis apponitur medicina, sic et consolatio non periculum facientibus, sed periclitantibus datur. « Et prædicabitur hoc Evangelium » in universo orbe [2]. » Marcus manifestius addit: « Primum, » inquit, prædicabitur Evangelium [3]. » Quando autem illa bella corporalia movebantur contra Jerusalem, adhuc initiabatur Evangelium. Nondum prædicatum erat in toto orbe. Ante hæreses autem consummatum est Evangelium. Nam usque ad tempus christiani regis, prædicantibus quibusdam, aut de gente in gentem notitia Christi currente, pervenit ad omnes. Vis scire, quia tunc completa est notitia Christi? considera quia ex ea hæresum bella cœperunt, ut fieret electio meliorum. Nam quandiu vocatio est, non potest esse electio, et quandiu electio est, non potest facilis esse vocatio. Nam sicut impedimentum est vocationi electio, sic electioni vocatio.

[1] Matth. XXIV, 13. — [2] Ibid. 14. — [3] Marc. XIII, 10.

# HOMILIA XLIX.

## CAPUT XXIV.

I. « Cum ergo videritis abominationem desolationis, quæ » dicta est a Daniele propheta, stantem in loco sancto, qui » legit intelligat [1]. etc. » Quidam dicunt abominationem desolationis esse imaginem Cæsaris, quam Pilatus posuit in templo. Verius autem quid sit abominatio desolationis, Lucas evangelista interpretatur. Nam in quo loco Marcus et præsens Matthæus ponunt, « Cum videritis abominatio- » nem desolationis [2], » in ipso loco Lucas sic ponit : « Cum » videritis circumdari ab exercitu Jerusalem, tunc scitote » quia propinquavit desolatio ejus [3]. » Et sic dicit : « Qui in » Judæa sunt : » videlicet ut per alteram similitudinem expositionis ejusdem loci ostendat, quid sit abominatio desolationis stans in loco sancto. Fuit enim exercitus alienigenarum, et romani imperatoris stans circa Jerusalem, quæ usque tunc fuerat sancta. Hoc et Petrus apud Clementem exponit. Denique hanc esse abominationem desolationis et ipse textus ostendit. Quasi enim replicans illa omnia, quæ superius dixit, breviter comprehendit, et dicit : « Cum » ergo videritis abominationem desolationis stantem. » Hoc est, cum videritis ea ipsa prælia jam stantia circa Jerusalem, quæ ante audiebatis. Similiter et in fine mundi, et in Antichristo intelligendum est spiritualiter, quando et hæreses, et fames, et pestilentiæ, et illa omnia ante præcesserunt : novissime autem abominatio desolationis stetit in

[1] Matth. xxiv, 15, et Dan. ix, 27. — [2] Marc. xiii, 14. — [3] Luc. xxi, 20.

loco sancto, id est, exercitus Antichristi. Exercitus autem Antichristi sunt omnes hæreses, præcipue ista quæ obtinuit Ecclesiæ locum, et stetit in loco sancto, ita ut videatur quasi verbum veritatis stetisse, cum non sit verbum veritatis, sed abominatio desolationis, id est, exercitus Antichristi, qui multorum animas reddidit desolatas a Deo. Et hoc est forte quod Apostolus dicit : « Qui adversatur et ex- » tollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, » ita ut in templo Dei quasi Deus sedeat, ostendens se quasi » sit Deus [1]. » Et sic omnia illa mala hæresum diversarum, quæ antea audiebantur tantum, postea steterunt in loco sancto desolantia Ecclesiam Christi, ex quo, data sibi licentia, cœperunt omnes publice habere Ecclesias. Et nos quidem exposuimus hic auditiones præliorum, et fames, et terræ motus, et pestilentias, auditiones hæresum, et inopias verbi, et concussiones Christianorum, et corruptiones morum, quæ ante præcesserunt a tempore Constantini, usque ad tempus Theodosii. Abominationem autem desolationis diximus esse hanc ipsam hæresim, quæ occupavit sanctæ Ecclesiæ loca, et multos desolavit a fide, et ipsum exercitum Antichristi, et cæteras hæreses, quæ cœperunt publice habere Ecclesias, locum obtinentes Ecclesiæ sanctum. Si quis autem auditiones quidem præliorum, fames, et tumultus, et pestilentias intelligat esse omnia hæc mala spiritualia, quæ facta sunt tempore Constantini simul et Theodosii usque nunc : abominationem autem desolationis intelligat esse ipsum Antichristum, qui post modum venire speratur, et obtinere loca Ecclesiarum sancta sub specie Christi, et multos fidelium desolare, non irrationabiliter dicit. Nam sive ista hæresis, quæ jam tenuit, sive populus ille, qui postmodum cum ipso Antichristo est futurus, recte exercitus intelligitur esse Antichristi.

[1] 2 Thess. II, 4.

II. Et sic Prophetæ verba significant magis de consummatione mundi : prophetia tamen, sicut docet Christus, ad utrumque est dicta. Sunt autem verba illa sic : « In » dimidio septimi anni auferetur juge sacrificium, et abo» minatio desolationis stabit in loco sancto, usque ad con» summationem temporis, et consummatio dabitur super » solitudinem [1]. » Illic exercitus romanus dictus est abominatio desolationis, quia ad desolationem redacturus fuerat judaïcum cultum : hic autem Antichristus dicitur abominatio desolationis, quia multorum Christianorum animas facturus est desolatas a Deo. Nam antequam caperent Romani Jerusalem, in dimidio hebdomadis Christus per suam doctrinam tulit de medio juge sacrificium Judæorum. Nam dicitur tribus annis et sex mensibus docuisse, qui numerus facit dimidium septem annorum, ut illud sacrificium, quod jugiter fuerat in usu, tolleretur de medio, et offerretur sacrificium laudis in voce, et sacrificium justitiæ in operibus, et sacrificium pacis per Eucharistiam. Usque ad finem autem sæculi tumultus est, quia judaïca consuetudo de sacrificiis offerendis nunquam est reparanda. Item in dimidio hebdomadis, hoc est, tribus annis et sex mensibus, hoc sacrificium Christianorum tollendum est ab Antichristo ; confugientibus Christianis ante eum per loca deserta, non erit qui aut in Ecclesiam intret, aut oblationem offerat Deo. Quoniam autem tribus annis et sex mensibus protendendum est Antichristi regnum, multæ Scripturæ significant, maxime tamen in revelatione sua Joannes. Et solitudinem illam consummatio occupavit. « Nam usque in finem tenebit Antichristus : quem Do» minus Jesus interficiet spiritu oris sui [2]. » De hoc enim et Apostolus ait, dicens : « Nemo vos conturbet : quia nisi » venerit discessio primum, et revelatus fuerit homo pec-

[1] Dan. IX, 27.

» cati, filius interitus, qui adversatur et extollitur supra » omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in tem- » plo Dei quasi Deus sedeat, » et addit : « Jam enim mys- » terium iniquitatis operatur [1]. » Legi quemdam sic exponentem. Quoniam omnia, inquit, quæcumque exposuit supra, signa fuerunt præcedentia diruptionem civitatis illius et templi.

III. Hoc autem quod dicit : « Cum videritis abomina- » tionem desolationis, stantem in loco sancto, » et omnia quæ dicuntur deinceps, signa sunt consummationis futuræ, et venturi Filii Dei, qui et in abominationem desolationis ipsum tradidit Antichristum. Quod autem staturus sit in loco sancto, dicit hoc modo : « Reædificaturus est (inquit) » sanctuarium, quod fuit in Jerosolymis quondam, et ibi » staturus [2] : » ut videntes Judæi credant in eum, non solum propter signa ejus, sed etiam propter reparationem templi ipsius, æstimantes Prophetas in tempore illo esse impletos, qui de reparatione Jerusalem prophetaverunt : non intelligentes quomodo Propheta de reparatione templi spiritualis locutus est, quam Christus implevit, non de corporali quam Antichristus est impleturus. « Et tunc (inquit) » implebitur ibi quod prophetavit Jeremias in Juda. Quando » non crediderunt, inquit, veritati, in tempore illo lo- » quetur populo huic et Jerusalem in spiritu seductionis. » Hic excitabit tribulationem super Sanctos, pro eo quod » non glorificabunt eum, et multos occidet. » Sed hoc de hac interpretatione dubitabile mihi videtur, et si locus templi illius, ex quo dirutum est jam a Deo, postmodum sanctus vocatur, secundum quod et hic dicit : « Cum vi- » deritis abominationem desolationis stantem in loco sanc- » to, tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad montes : et qui

[1] 2 Thess. II, 8, et Isaï. XI, 4. — [2] 2 Thess. II, 3-7. — [3] Dan. IX, 25.

» in tecto, non descendant tollere aliquid de domo sua : et » qui in agro, non revertantur retro tollere tunicam suam. » Tunc quando viderimus abominationem desolationis stantem in loco sancto, quibus mandat fugere? non solum illis qui tunc fuerunt ante captivitatem Jerusalem, sed etiam nobis qui videmus abominationem desolationis jam stantem in loco sancto, id est, populum Antichristi in locis Ecclesiæ. Illi autem visibilem hostem fugerunt pedibus, nos autem invisibilem hostem fugiamus actibus bonis. Quamvis enim diabolus sit spiritus, et homo corpus, tamen nunquam illos diabolus potest comprehendere, qui fugiunt eum per opera bona. Sine causa autem fugit ante eum pedibus, qui sequitur eum peccatis. Sed ut sapienter intelligamus hæc, quæ prophetice sunt dicta a Christo, breviter cognoscendum est, qualis est consuetudo Prophetarum. Frequenter ex occasione carnali incipiebant, et sic miscebant prophetiam : ut puta, David cum fugeret a facie Absalom, ex occasione suæ tribulationis incipiens, dixit : « Domine, quid multiplicati sunt qui tribulant me [1] ? » Et introducens prophetiam dominicæ passionis, addidit ita : « Ego dormivi et soporatus sum, et exurrexi, quoniam Do» minus suscepit me [2]. » Illæ ergo, quæ dixit, « Domine, quid » multiplicati sunt qui tribulant me, » et cætera, quæ præcedunt, secundum historiam intelligamus. Hæc, autem quæ dixit, « Ego dormivi, et soporatus sum, » si secundum historiam velis intelligere, nullum habent saporem, ut dicamus: « David, cum pateretur a filio, dormivit et surrexit. » Quomodo enim dormivit, ut surgeret? Quid ergo? Necesse habemus relinquere ordinem historiæ, et spiritualiter intelligere de Christo. Tale est quod Petrus dicit in Actibus, interpretans : « Et » non dabis Sanctum tuum videre corruptionem [3] : » quia non

[1] Psal. III, 2. — [2] Ibid. 6. — [3] Psal. XV, 10, et Act. II. 31, et XIII, 35.

poterat hoc intelligere de David, sed de Christo : quia David vidit corruptionem, Christus autem tertia die resurgens, non vidit corruptionem. Sic intelligenda est hæc Christi prophetia. Cœpit ex occasione corporalis fugæ, et quæ facta est tempore illo in Jerusalem, et prophetia magis de spirituali.

IV. Ecce enim hoc, quod dicit : « Qui in Judæa sunt, fugiant ad montes [1] : » corporaliter secundum historiam etsi vis intelligere, possibile est in tempore Romanorum : in tempore autem Antichristi, de Judæa ad montes fugere corporaliter, non proderit. Primum, quia nec erit Antichristus tantummodo in terra judæa, nec Judæi futuri sunt ante illum, sed ubicumque fuerint Christiani, ab illo aut a ministris ejus persecutionem passuri sunt : nec civitas alia tunc est circumsidenda, sed ubique christianus populus indagandus. Hoc autem quod dicit : « Qui super » tectum est, non descendat tollere aliquid de domo [2], » sive in tempore Romanorum, sive in tempore Antichristi, non potest habere corporalem intellectum : quia in tempore captivitatis, aut persecutionis, quid prodest homini si sedeat super tectum, et non descendat deorsum? sine dubio enim, aut quando non vult deponitur, aut cum ipsa domo succenditur. Quid ergo? Spiritualiter hæc omnia magis sunt intelligenda hoc modo : «Tunc qui in Judæa sunt, » fugiant ad montes. Tunc cum videritis abominationem » desolationis stantem in loco sancto. » Id est, cum videritis hæresim impiam, quæ est exercitus Antichristi, stantem in locis sanctis Ecclesiæ, in illo tempore qui in Judæa sunt, fugiant ad montes : id est, qui sunt in christianitate, conferant se ad Scripturas. « Sicut enim verus Judæus est » Christianus, dicente Apostolo, non qui in manifesto Ju- » dæus est, sed qui in occulto [3] : » sic vera Judæa christia-

[1] Matth. xxiv, 16. — [2] Ibid. 17. — [3] Rom. viii, 28, 29.

nitas est, cujus nomen intelligitur confessio. Montes autem sunt Scripturæ Apostolorum aut Prophetarum, de quibus dictum est: « Illuminas tu mirabiliter a montibus æternis [1]. » Et iterum de Ecclesia dicit : « Fundamenta ejus in monti» bus sanctis [2]. » Et quare jubet in hoc tempore omnes Christianos conferre se ad Scripturas? Quia in tempore hoc, ex quo obtinuit hæresis illas Ecclesias, nulla probatio potest esse veræ christianitatis, neque refugium potest esse Christianorum aliud, volentium cognoscere fidei veritatem, nisi Scripturæ divinæ. Antea enim multis modis ostendebatur quæ esset Ecclesia Christi, et quæ gentilitas : nunc autem nullo modo cognoscitur, volentibus cognoscere quæ sit vera Ecclesia Christi, nisi tantummodo per Scripturas. Quare? quia omnia hæc, quæ sunt proprie Christi in veritate, habent et hæreses illæ in schismate : similiter Ecclesias, similiter et ipsas Scripturas divinas, similiter episcopos, cæterosque ordines clericorum, similiter baptismum, aliter Eucharistiam, et cætera omnia, denique ipsum Christum. Volens ergo quis cognoscere quæ sit vera Ecclesia Christi, unde cognoscat in tantæ confusione similitudinis, nisi tantummodo per Scripturas? Item antea et per signa cognoscebantur, qui erant veri Christiani, et qui falsi. Quomodo? Falsi quidem aut non poterant facere, sicut veri Christiani : aut talia non poterant, qualia veri Christiani : sed faciebant vacua, admirationem quidem facientia, utilitatem autem nullam habentia : sicut frequenter exposuimus. Christiani autem faciebant plena, non solum admirationem facientia, sed etiam omnem utilitatem habentia. Et per hæc cognoscebantur qui erant veri Christiani, qui falsi. Nunc autem signorum operatio omnino levata est : magis autem et apud eos invenitur, qui falsi sunt Christiani, fieri ficta. Sicut autem Petrus apud Clementem

[1] Psal. LXXV, 5. — [2] Id, LXXXVI, 1.

exponit, Antichristo etiam plenorum signorum faciendorum est danda potestas. Item ex moribus ipsis prius intelligebatur Ecclesia Christi, quando conversatio Christianorum, aut omnium, aut multorum erat sancta, quæ apud impios non erat. Nunc autem aut tales, aut pejores facti sunt Christiani, quales sunt hæretici aut gentiles. Adhuc autem et major continentia apud illos invenitur, quamvis in schismate sint, quam apud Christianos. Qui ergo vult cognoscere quæ sit vera Ecclesia Christi, unde cognoscat, nisi tantummodo per Scripturas? Sciens ergo Dominus tantam confusionem rerum in novissimis diebus esse futuram, ideo mandat, ut Christiani qui sunt in christianitate, volentes firmitatem accipere fidei veræ, ad nullam rem fugiant, nisi ad Scripturas. Alioqui si ad alia respexerint, scandalizabuntur, et peribunt, non intelligentes quæ sit vera Ecclesia. Et per hoc incident in abominationem desolationis, quæ stat in sanctis Ecclesiæ locis.

V. « Et qui super tectum est, in tempore illo non descen- » dat tollere aliquid de domo sua [1]. » Domus nostra, est corpus nostrum. Superiora ejus, sunt cor, aut caput, quæ intelliguntur domus tecta. Inferiora autem sunt venter, aut cætera occultabilia membra. Tamen ut melius intelligamus quæ sunt tecta domus, historiam de Raab proferamus. Hæc suscepit legatos Jesu Nave, et in superiori parte domus abscondit, ne inveniret rex Jericho [2]. Hæc est Ecclesia, quæ aliquando meretrix fuit, quæ legatos Jesu Christi, id est, Apostolos et Prophetas, hoc est, scripta eorum, suscepit: et in superiori parte corporis sui abscondit, id est, in sensu, in memoria, et in corde, ut non inveniat eos rex mundi diabolus, ut confidenter dicere possit : « In corde meo abs- » condi eloquia tua, ut non peccem tibi [3]. » Quid ergo? Quicumque in tempore illo fuerit super tectum, id est, in rebus

[1] Matth. XXIV, 17. — [2] Jos. II et VI. — [3] Psal. CXVIII, 11.

spiritualibus vivens, quæ sunt aut in capite, aut in corde : quæ tecta dicuntur corporis nostri, et fastigia prima : non descendat ad inferiores corporis sui partes, unde aliquid tollat : id est, non descendat ad aliquas res carnales, ut desideret aliquid quod est corporale. Alioqui comprehendet eum abominatio desolationis. Et vide quia quotquot pereunt de Christianis, propter aliquam corporalem causam pereunt constitutam deorsum. Alii propter avaritiam, ut ne perdant quod habent, aut inveniant quod non habent. Alii pereunt propter gulam, paupertate coacti : alii propter uxores, aut propter maritos : alii propter alias causas carnales, quæ omnia pertinent ad inferioress corporis partes. Sicut enim viventes in carne, relinquere videmur carnem, relinquentes opera carnis, et transimus ad spiritum, facientes opera spiritus, ut recte dicatur de nobis : « Vos autem non estis in carne, sed in spiritu [1] : » Sic relinquere videmur inferiora corporis nostri, opera relinquentes carnis, et ascendimus ad cor et caput, viventes secundum illas virtutes, quæ sunt in capite, aut in corde, aut in spiritu, quæ omnia tecta domus nostræ dicuntur. Mandat ergo fidelibus viventibus in sanctitate, ne aliquid concupiscant carnale, quod est descendere, ne forte per occasionem desiderii illius, diabolus inveniat locum, et trahat ad abominationem desolationis, et pereant.

VI. Item, « Qui est in agro, id est, aut in Scripturis, aut » in Ecclesiis, aut in Christo, non revertatur retro tollere » tunicam suam [2], » id est, aut conversationem, aut cultum priorem : ut puta, Judæus fuisti, et factus es Christianus ; in agros es, ne ad judaïcum revertaris cultum. Gentilis fuisti, et factus es Christianus, ne aliquid, quod est gentilitatis, resumas, ne per illas occasiones incidas in errores abominationis illius, quam hæreses illæ, si vis judaïsmum, habent in se : si vis gentilitatem, invenies apud eos.

[1] Rom. VIII, 9. — [2] Matth. XXIV, 18.

Propterea facile cadunt in illas, qui non fuerint cauti secundum mandata Domini hæc præmonentis : « Væ autem » prægnantibus et nutrientibus in illis diebus [1]. » Quia aut ventris, aut gremii pondere prægravati, non possunt expediti esse ad fugam. Si enim dimiserint infantes suos, viventium viscerum suorum patientur separationem : si autem bajulaverint, suscipient vitæ periculum. Puto hoc melius intelligi posse spiritualiter ad tempus Antichristi, quæ sunt spirituales prægnantes, et nutrientes Ecclesiæ Christi in singulis quibusque gentibus constitutæ. Ecclesiæ, quando prædicant verbum veritatis, credentes in fide concipiunt, et habent eos in gremio suo, quasi in utero, donec formentur catechizati per singula membra pietatis et fidei. Cum autem formati fuerint sic, pariunt eos in baptismo : postquam autem pepererint, necesse eos habent lactare doctrinis assiduis. Sed primum videamus, quomodo Deo formant in utero Ecclesiæ hominem conceptum in fide : ut puta legis justitia est abstinere a malis operibus tantum, non etiam facere bona opera : Christi autem justitia non est abstinere a malis operibus tantum, sed etiam facere bona opera.

VII. Item legis justitia prima et salutaris, decem habet mandata quasi decem menses. Primum, cognoscere unum Deum : secundum, abstinere ab idolis; tertium, non perjurare; quartum, colere sabbatum spirituale; quintum, honorare patrem et matrem ; sextum, non occidere ; septimum, non adulterari ; octavum, non furtum facere; nonum, non falsum testimonium dicere; decimum, nullam rem proximi concupiscere : videlicet secundum mysterium nominis Jesu Christi, quod est in littera, iota, id est, perfectionis indicio. Omnis ergo Ecclesia, quæ concipit hominem in utero suo per verbum in fide, prius debet eum for-

[1] Matth. XXIV, 19.

mare omnibus his mandatis, quasi mensibus decem, ut discat prius abstinere ab omnibus malis, et sic eum maturum in baptismum parere Deo. Alioquin antequam discat ab his omnibus abstinere, si baptizaverit eum, non parit, sed immaturum projicit : sicut mulier, nisi completi novem mensibus, et decimum tangens peperit, abortum facit. Propter quod nec est homo ille vitalis. Sicut et modo pene omnes non parit Ecclesia secundum ea, quæ diximus, sed abortos facit. Propter quod nec baptizantur in veritate a Spiritu sancto. Differt enim Deus dare eis baptismum Spiritus sancti, donec dignos se præbuerint illo tali baptismate. Sed et eum formatum in decem illis supradictis mandatis, et abstinentem a vitiis baptizans bene parit : tamen adhuc parvulus est ille qui baptizatus natus est Ecclesiæ filius, et tenere adhuc duorum Testamentorum, quasi duarum mamillarum modica justitia est nutriendus, quasi tenero lacte secundum angustias faucium fidei suæ, quam ipse cepit carnis natura, quam etiam gentes volentes laudabiliter vivere servant. Cum autem sic enutritur, paulatim incipit posse suscipere fortiora et spiritualia Christi mandata, quasi nutritorios et vivos panes, id est, « In lege scriptum » est : Non occides [1]; ego autem dico : Nec irascaris. In lege » scriptum est : Non adulteraberis [2]; ego autem dico : Nec » usque ad oculum concupiscas. In lege scriptum et : Non » perjurabis [3]; ego autem dico : Non jures omnino. In lege » scriptum est : Oculum pro oculo [4]; ego autem dico : Non » resistere malo omnino. In lege scriptum est : Amabis » amicum, et odies inimicum [5]; ego autem dico : Diligite » inimicos vestros. » Item, « Beati pauperes, beati mansueti, » beati qui lugent, beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, » beati misericordes, beati mundo corde, beati pacifici,

[1] Exod. xx, 13. — [2] Ibid. 14. — [3] Levit. xix, 12. — [4] Exod. xxi, 24, et Levit. xxiv, 20, et Deut. xix, 21. — [5] Levit. xix, 18.

» beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam [1]. »

VIII. Nam adolescenti cuidam interroganti, « Quid faciam, ut vivam [2]? sic primum ei secundum legem mandavit : « Non occides, non adulterabis [3], etc. » Cum autem ille dixisset : « Hæc omnia servavi a juventute mea [4], » secundum ætatem carnalem, quam nos uterum dicimus, sic ei supermandatur : « Si vis perfectus esse, vade et vende omnia » tua, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cœlo, et veni, sequere me [5]. » Qui ergo talis est, neque mori potest quasi abortivus, nec seduci quasi insipiens, nec vinci quasi infirmus, nec perire quasi parvulus : sed est vir perfectus, et adversus omnia invincibilis filius Dei. Qui autem parvuli sunt, scandalizabiles sunt. De quibus dicit Dominus in Evangelio : « Amen dico vobis, quicumque scandalizaverit » unum de pusillis istis credentibus in me, expedit ei, ut » mola asinaria suspendatur in collo ejus et demergatur in » profundum maris [6]. » Et si parvuli in Ecclesia scandalizabiles sunt, quanto magis abortivi non sunt vitales? Si ergo hæc ita se habent, quare non dixit : « Væ iis, qui in utero habentur, et væ iis, qui nutriuntur adhuc ; » sed, « Væ prægnan» tibus et nutrientibus in illis diebus? » Quia quando hujusmodi abortivi abstracti ab utero Ecclesiæ, aut parvuli tales, nesciunt quid patiuntur : quando enim non sentiunt, sic pereunt. Adhuc autem ut de proprietate loquar parvulorum, gaudent seducti, ad interitum dicuntur, et rident illecti. Ideo dicit ; « Væ prægnantibus Ecclesiis et nutrientibus, quando ipsæ de perditione illorum talium lamentabuntur et plangent. » Ecce quantos videmus de Ecclesia hujusmodi abortivos, et parvulos ductos ad prævaricationis interitum. Numquid aliquis eorum lacrymavit? Numquid aliquis tristatus est? sed adhuc ex diverso obierunt gau-

[1] Matth. v per totum, et Luc. vi, 20-27. — [2] Matth. xix, 16. — [3] Ibid. 18. — [4] Ibid. 20. — [5] Ibid. 21. — [6] Marc. ix, 41.

dentes. Sed Ecclesiæ dolorem perditionis eorum ipsæ lamentantur et plangunt. Ideo dicit : « Væ Ecclesiis prægnantibus, et nutrientibus in illis diebus. » Etsi quidem negligentia Ecclesiarum aut immaturi fuerint nati, aut parvuli, non habentes qui aut informaret eos, aut postmodum consummaret in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi : dupliciter væ Ecclesiis prægnantibus, et nutrientibus in illis diebus : quia et in hoc sæculo dolorem patientur perditionis eorum, et in die judicii damnabuntur propter negligentiam et eruditionem eorum. Si autem Ecclesiæ quidem competenter circa eos diligentiam impenderunt, illi autem nec audierunt, nec ante baptismum informati acquieverunt, elongantes se a conventu et ab omni auditu Scripturarum, et ab omni verbo doctrinæ alloquentium sacerdotum, neque post baptismum proficere voluerunt ; Ecclesiis quidem væ, quia sive hoc, sive illo modo patientur dolorem perditionis eorum ; illis autem multipliciter væ, quia omnis causa perditionis eorum ab illis solis requiretur in die judicii. Quoniam corporis quidem profectus non est in potestate hominis, sed Dei : animæ autem profectus voluntarius est. Videamus ergo, ne nos imperfectos inveniat aut nunc hæreticorum dominatio, aut tunc ipsius Antichristi. Quoniam sicut opera bona in die tentationis præstant spei virtutem : sic opera mala desperationis operantur infirmitatem.

IX. « Orate autem, ut non fiat fuga vestra hyeme, vel » sabbato [1]. » Et carnaliter et spiritualiter legitur. Fugientibus enim et in via manere necesse est, et in sylvis latere, et per deserta vagari. Fuga autem vestem portare non sinit, domum intrare non permittit, ignem accendere non concedit. In hyeme autem quid faciat fugiens ? Necesse est ergo aut fugiens frigore pereat, aut manens gladio moriatur. Similiter in sabbato non licebat amplius ambulare, nisi certum

[1] Matth, XXIV, 20.

spatium viæ. Unde dictum est in Actibus Apostolorum, « Sabbati habens iter [1]. » Quid ergo faciet fugiens in sabbato? Necesse est ut aut legem prætereat fugiens, aut mortem suscipiat manens. Spiritualiter autem de Christianis talem habent interpretationem. Hyemem dicunt frigus infidelitatis spirituale. Qui enim non habet in corde suo ignem, de quo Dominus dicit : « Ignem veni mittere in terram [2], » id est, verbum divinum, de quo calefiat in fide, ille semper in hyeme est, etsi fuerit in media æstate; quia dubitationum incursus, quasi quasdam tempestates de fide Christi patitur anima ejus, et alget. Aut in hyeme est, qui in persecutione est, et tempestatem patitur impiorum. Et ideo frigida fit fides omnium, et ad plenum gelat, nisi iterum calefecerit eos Spiritus sanctus. Item est corporale sabbatum secundum litteras legis quod Judæi intelligebant, et conservabant dum a corporali opere abstinerent, non a corporalibus malis. Et est spirituale, secundum quod gratia Christi manifestavit : quod intelligunt Christiani et observant, abstinentes se non ab opere corporali, sed a corporalibus malis. Qui ergo vacat ab opere malo faciens opera bona, laudabiliter sabbatizat, et sancte secundum spiritum, et Dei consilium : qui autem recedit ab opere bono, faciens opera mala, culpabitur, et impie sabbatizat. De hoc itaque non bono sabbato loquitur Dominus in hoc loco admonens, ut ne dies ille inveniat eos in peccatis. Ideo ergo dicit : « Ne fuga vestra hyeme vel sabbato » fiat, » quia quicumque in hyeme infidelitatis inventus fuerit, aut in deliciis hujus mundi sabbatizans, et otians ab opere bono, necesse est ut tribulationum tempore superatus, pereat credendo Antichristo, quoniam, sicut diximus, opera bona in persecutionibus ad fidem spei præstant virtutem. Quoniam autem de deliciis et peccatis loquitur locus iste, manifestius adaperit evangelista Lucas. Cum enim locum

[1] Act. I, 12. — [2] Luc. XII, 49.

istum exponeret, ita subjunxit : « Videte ne graventur corda » vestra in crapula et ebrietate [1]. » Ex duabus ergo parabolis superioribus prior quidem docet ut festinemus perfecti esse in fide Christi : quod possumus adimplere, si Scripturis et doctrinæ sacerdotum assidui fuerimus. Quoniam qui in fide Christi et operibus bonis sunt imperfecti, ipsi sunt, qui adhuc in utero habentur, aut adhuc parvuli sunt, qui facile periclitantur in tempore persecutionis, et pereunt, quia dubii sunt de fide Christi. Sequens autem docet, ut ne vacui inveniamur ab operibus bonis, et ab exercitatione virtutum : quia qui sic inventi fuerint, ipsi sunt parvuli, qui in die persecutionis cito periclitantur a fide Christi : quia non habent opera bona confortantia eos in spe, nec exercitationem virtutum in sufferentia adversorum. Similiter et ex duabus parabolis sequentibus. Prior quidem admonet, ne imperfecti inveniamur in fide. Ipsi sunt quidem, qui dubitationis hyemem patiuntur. Sequens autem, ut ne sine bonis operibus inveniamur in tempore illo, sabbatizantes ab opere bono.

X. « Erit enim tribulatio magna, qualis non fuit ab ini- » tio sæculi usque modo [2]. » Quoniam dixit : « Væ prægnanti- » bus et nutrientibus : » et, « Videte ne fuga vestra hyeme aut » sabbato fiat, » nunc exponit quare ; id est, quia erit tribulatio magna. Usque ad Christum enim Judæi, etsi peccatores fuerunt, tamen filii erant, non hostes : et ideo omnis ira quæ veniebat super eos, castigatio erat de misericordia veniens, non condemnatio de ira descendens. Crucifixo autem Domino desierunt esse filii, et sunt facti hostes. Propterea jam non castigatio venit corrigens, sed condemnatio eradicans. Capta est enim Jerusalem ab Assyriis, et iterum reparata est. Destructa est ab Antiocho, et iterum reædificata est. Invasa est tertio a Pompeio, et iterum reparata est. Sicut enim homo, priusquam dies mortis ejus adveniat, lan-

[1] Luc. XXI, 34. — [2] Matth. XXIV, 21.

guere quidem potest, mori autem non potest : sic et Judæa ante Christum vexata est quidem, perdita autem non est. Postquam vero horrendum patricidium commiserunt, crucifigentes filii patrem, mortem inferentes, a quo acceperunt vitam : et quod majus est, occidentes servi dominum, homines Deum, tali eos plaga percussit, ut nunquam sanentur. Sicut illi tale facinus commiserunt, quale nunquam commissum est, nec est committendum : sic et super illos talis sententia venit, qualis nunquam venit, nec veniet. Hæc aptius est de consummatione mundi suscipere, cujus figura fuit tribulatio illa. Tunc vere talis erit tribulatio, qualis nunquam fuit. Tunc dicent homines : « Aperiat se terra, et glutiat nos. » Usque tunc enim omnis ira, quæ fit a Deo, ideo fit, ut fideles quidem tentet, infideles autem emendet : cum autem Antichristus venerit, talis veniet ira, ut et infideles omnino pereant, et fideles plenius coronentur. Cum enim multi Christianorum credentes Antichristo, signum nominis ejus in manu dextera, et in fronte susceperint, tunc exibunt Angeli cum igneis curribus volantes per aëra, et invisibili manu signabunt omnes fideles, in quibus tamen inventum non fuerit signum Antichristi. Ex illo jam plagæ, quæ venturæ sunt super terram, in quibus et finiendus est mundus, jam non tangent fideles, qui signati sunt, sed illos percutient, super quos Antichristi inventum fuerit signum. Erit enim tribulatio magna, qualis nunquam fuit. Nonne major fuit tribulatio in diluvio, quando ab omni creatura nihil remansit, nisi solus Noë cum familia sua [1]. Hic autem etsi multi occiduntur, tamen multi evadent. Sed in hoc pejor erit tribulatio ista, quia illic corporalis fuit perditio, hic autem spiritualis. Quis autem illic tormentis astrictus est, quia coluit Deum ? sed econtrario puniti sunt quia noluerunt colere Deum. Hic autem tormentis afficiendi sunt, qui non

[1] Gen. VII.

transeunt ad diabolum, relinquentes Deum. Nonne major fuit tribulatio in Sodomis, ubi nullus evasit ab igne, nisi solus Lot [1]. Sed illic fuit adversus peccatores justa Dei vindicta; hic autem erit adversus Sanctos crudelis diaboli violentia. Quanto ergo pretiosior anima, quam corpus : tanto miserabilior perditio animarum, quam corporum. Illic, perditis iniquis, evaserunt justi : hic autem, punitis aut fugatis justis, iniqui gaudebunt. Sed et si qui prudentes sunt, cum considerant non corporalem hujus mundi statum, qui adhuc quodammodo stare videtur, quamvis et ipse sit minoratus, sed spiritualem totius christianitatis statum subversum, intelligunt quia nunquam talis fuit tribulatio spiritualis, qualis facta est nunc ex tempore hæresum corrumpentium universa. Perierunt, sicut diximus, omnes in diluvio, sed corporaliter, perierunt omnes spiritualiter ante Christum, præter Judæos, sed ignorantia perierunt : nunc autem in scientia perierunt, et pereunt. Multum enim interest inter illos, qui in ignorantia sunt, et in ignorantia perierunt : et inter istos, qui in veritate quidem nati sunt, propter aliquid autem mundiale, scientes ad mendacia transierunt, et perierunt in eis, et pereunt. Illi enim forsitan aliquo modo habebunt remissionem, isti autem nullam remissionem habebunt, neque in hoc sæculo, neque in futuro : quoniam ipsi sunt qui blasphemaverunt, et blasphemant in Spiritum sanctum. Illi enim judicandi sunt, quia veritatem non quæsierunt : isti autem condemnandi, quia spreverunt. Levior enim culpa est veritatem non apprehendere, quam contemnere apprehensam.

XI « Et nisi Deus breviasset dies illos, non fieret salva » omnis caro [2]. » Abbreviabuntur dies, ut atrocitas tribulationum breviata compendio temperetur. Breviatos autem dies intelligimus, non mensura, sed numero. Sicut enim

[1] Gen. XIX. — [2] Matth. XXIV, 22.

longitudinem dierum, quam dicit Propheta : « Domum » tuam decet sanctitas in longitudinem dierum [1] : » non per longos dies intelligimus, sed multos : sic et breviati dies non breves dies sunt intelligendi, sed pauci. « Omnis caro. » Frequenter enim Scripturæ pro hominibus animas ponunt : sicut ibi, « Septuaginta animæ intraverunt in Ægyptum [2]. » Frequenter pro hominibus dicitur caro, sicut ibi, « Ora- » tionem meam exaudi, ad te omnis caro veniet [3]. » Quando ergo et animas appellat, spirituales et perfectos homines vult ostendere : ubicumque autem carnem, carnales homines, et infirmos. Ergo dicendo : « Non fieret salva omnis » caro, » vult nobis ostendere, quia non solum spirituales homines et perfecti, sed etiam mediocres homines et infirmi de illo persecutionis periculo sunt liberandi, non virtute fidei, aut merito operum suorum, sed velociter subveniente Christi adventu. Non enim propter peccatores dimittit diutius, ut etiam electi periclitentur, sed propter electos festinaturus est, ut neque mediocres deficiant, quia promptior est Deus ad liberandos bonos, quam ad perdendos malos. Nam et aurifex, si invenerit aurum sordibus mixtum, non propter sordes etiam aurum contemnit, sed propter modicum aurum contentus est etiam sordes accipere. Sed et semper dies mali Sanctorum abbreviantur. De iniquis scriptum est : « Viri sanguinum et dolosi non » dimidiabunt dies suos [4]. » De justis autem : « Non dabit » in æternum fluctuationem justo [5]. »

XII. Accipe autem mihi ad documentum ipsa tempora anni : ab æquinoctio vernali duodecimi mensis incipiunt paulatim tepescere aëres per singulos dies, usque ad mensem tertium, et dies fieri noctibus longiores. Item ad æquinoctio autumnali mensis septimi incipiunt paulatim iterum

[1] Psal. XCII, 5. — [2] Gen. XLVI, 27. Exod. I, 5, et Deut. X, 22. — [3] Psal. LXIV, 3. — [4] Id. LIV, 24. — [5] Ibid. 23.

frigescere aëres per singulos dies, et noctes fieri longiores diebus usque ad mensem nonum, quando celebratur Christi natalis : et sic inveniuntur novem quidem mensibus aëres quidem temperati, et dies prolixiores, tribus autem mensibus aëres glaciales, et dies breves. Vides quomodo Deus misericorditer dispensavit, ut dies quidem mali inveniantur et pauci, boni autem plures, et longi. Si ergo statum mundi hujus, qui ad usum omnium hominum communis habetur, sic Deus misericorditer dispensavit : quanto magis statum vitæ eorum, cum majori dispensat misericordia, ut et voluntas eorum in malis tentata clarescat, et virtus voluntatis eorum velociter, Deo subveniente, non patiatur defectionem, secundum quod et Apostolus dicit : « Tentatio vos non apprehendat, nisi humana. Fidelis autem Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis sustinere, sed faciet cum tentatione etiam proventum, ut possitis evadere [1]. »

XIII. « Tunc si quis vobis dixerit : Ecce hic est Christus, ecce illic, nolite credere [2]. » Qua ratione supra quidem, priusquam de abominatione desolationis exponeret, sic dicit : « Videte ne quis vos seducat : multi enim venient in nomine meo dicentes : Quia ego sum Christus [3]. » Hic autem postquam de abominatione desolationis statura in loco sancto locutus est, ita dicit : « Tunc si quis vobis dixerit : Ecce hic est Christus, ecce illic, nolite credere. » Si memor es quia abominationem desolationis interpretati sumus staturam in loco sancto, hanc impiam hæresim occupaturam loca Christianorum, intelligis quoniam eleganter est dictum. Per hanc enim significabat quomodo et priusquam hæresis ista abominationis loca sancta obtineret, et priusquam diversarum hæresum constituerentur Ecclesiæ, seductio quorumdam erat futura : sicut et factum est. Et

[1] I Cor. x, 13. — [2] Matth. xxiv, 23. — [3] Marc. xiii, 5, 6.

postquam obtinuisset, et hæresum diversarum Ecclesiæ constitutæ fuissent, eo amplius seductio quorumdam erat futura : sicut et fit. Nam prius nudi dogmatum sermones faciebant errorem, nunc autem multarum hæresum ipsæ Ecclesiæ constitutæ. Ideo tunc uniuscujusque dogmatis nudum verbum dicebant : « Ego sum verbum veritatis; ego sum Christus. » Nunc autem singulatim professores hæresum diversarum dicunt : « Ecce hic est Christus, id est, Ecclesia. Et illic, id est, Ecclesia. » Quia jam non audiendo dogmatum verba, sed videndo eorum Ecclesias, Christiani scandalizantur infirmi. Adhuc autem de Antichristo ostendit per hæc verba, quia in illo tempore sancti in multis tribulationibus constituti, fortiter desiderabunt Christi adventum, jam non sustinente carnis natura. Aliquoties diximus, quod diabolus non ingerat genus tentationis in hominem, sed desiderium uniuscujusque considerat. Et secundum quod viderit hominem desiderantem aliquid, ex eo accipit occasionem tentandi. Unde et Christum cum esurientem sensisset, tentavit in fame [1] : et Adam et Hevam cum vidisset divinitatis amorem habentes, divinitatis promissione seduxit [2]; et Judam cum invenisset avarum, pecuniæ cupiditate ad proditionem Salvatoris attraxit [3]; Sampsonem cum invenisset amatorem fœminarum, per mulierem præcipitavit [4]. Sic ergo et tunc diabolus videns Sanctos in angustiis constitutos, et fortiter desiderantes Christi adventum, primum quidem propter intolerabiles persecutiones, deinde propter repromissionem temporis illius de adventu Christi, quæ facta fuerat in Scripturis, ideo sub nomine Christi et Prophetarum tentabat seducere Sanctos. Et quos diversis cruciatibus non potuit superare, victus in sua crudelitate, armabat se fraude, dicens per

[1] Matth. IV, 1-4. — [2] Gen. III, 1-5. — [3] Matth. XXVI, 46-50. — [4] Judic. XVI, 1-21.

suos ministros : « Ecce hic est Christus, ecce illic. » Nam quando aliqua rerum conturbatio fit, tunc abundant mendacia. Unusquisque enim dum aut timet adversa, aut desiderat prospera, ipse sibi novas generat famas. Et ita diabolus suspensas animas hominum inventa occasione deludit, hoc nuntians in auribus hominum, hoc ostentans ante oculos eorum, quod unumquemque aut timere, aut desiderare cognoverit. Sicut enim ægrotus in doloribus positus omni homini ostendenti sibi aliquid ad remedium, facile credit, non dijudicans personas medicantium, neque discutiens artificia eorum : ipsa enim doloris anxietas omnia omnibus credere cogit : sic et tunc Sancti in necessitate persecutionum positi, et quasi ægroti, desiderantes refrigerium Christi, omnibus referentibus aliquid de Christo, facile credent. Ipsa enim pressuræ necessitas credere cogit.

XIV. « Exurgent enim pseudo-christi, et pseudo-pro» phetæ, et dabunt signa magna [1]. » Non inutilia, neque vana, quæ ministri diaboli facere solent : sed magna, id est, utilia et plena, quæ Sancti facere solebant. Nam in tempore quidem Apostolorum, et postmodum ministri quidem Christi utilia et plena signa faciebant ex parte dextra : qualia sunt cæcos illuminare, et alia hujusmodi facere : ministri autem diaboli inutilia faciebant, et vana ex parte sinistra, quæ admirationem quidem videntibus excitarent, ad utilitatem autem nullius proficerent. Et erat inter ministros Christi, et ministros diaboli ex hoc judicare qui inutilia, et qui utilia facerent signa. In fine autem temporis concedenda est potestas diabolo, sicut in historia Clementis Petrus exponit, ut faciat signa utilia, et ex ea parte, qua prius facere consueverant Sancti, ut jam ministros Christi non per hoc cognoscamus, quia utilia fa-

[1] Matth. xxiv, 24,

ciunt signa, sed quia omnino non hæc faciunt signa. Qua autem ratione hoc ordinavit Deus, attende : quia non semper tempus vocationis est, sicut ait Sapientia : « Tempus » congregandi lapides, tempus dispergendi [1]. » Tempus ergo fuit congregandorum lapidum, quando lapides vivi, id est, fideles ab infidelitate vocabantur ad fidem. Tempus autem erit dispergendi lapides, quando Ecclesia tradetur ad tentationem, ut lapides, id est, Christiani, qui non proficiunt in ædificationem corporis Christi, foras projiciantur. Donec ergo fuit vocatio ad fidem ex infidelitate, fecerunt signa et servi Christi : quia signa divinæ vocationis testimonia sunt, ut prædicationis veritas miraculis commendetur : cessante autem vocatione, incipiet seductio revocans homines a fide ad infidelitatem. Incipiente ergo seductione, tradenda sunt seductionis adjutoria diabolo, id est, potestas faciendorum signorum, ut signis et prodigiis mendacia sua pro veritate commendet. Sed forte dicis : « Si Deus concessit diabolo virtutem faciendorum signorum, quomodo ipse mandat, ne seducantur Sancti? Si ergo non vult ut seducantur, ut quid diabolo dat seducendi virtutem? Si autem vult ut seducantur aliqui, quare omnibus mandat ne seducantur? » Audi : Concedit diabolo seducendi virtutem, ut ne mali inter bonos remaneant apud Christum : mandat autem, ut ne boni inter malos transeant ad diabolum. Nam sicut crudele est fideles cum infidelibus perire, sic indignum est fideles cum infidelibus glorificari.

XV. « Ita ut in errorem mittant, si fieri potest, etiam » electos [2]. » Non dixit : « Ut seducant, si fieri potest, etiam electos, » sed « In errorem mittant. » Frequenter enim Sancti videntes aliquas operationes diaboli absconditas sub specie pietatis, dum non possunt intelligere profundas insidias inimici, conturbantur in corde suo, ac

[1] Eccl. III, 5. — [2] Matth. XXIV, 24.

scandalizantur, et dicunt : « Quid sit hoc quod ita fit? » non tamen cito flectuntur, ut credant. Et si sensu vincuntur quasi homines, fide autem stant quasi invicti. Magnitudinem autem signorum ostendere volens, ideo dicit : « Ut si » fieri potest : » quoniam quantum ad magnitudinem signorum illorum potest fieri ut seducantur etiam electi : sed ideo non seducuntur, quia perire non possunt, quos Deus præordinavit ad vitam. Dum ergo signorum magnitudinem prædicit, in conservandis fidelibus, Dei potentia demonstratur. Et de tempore hæresum nihilominus conveniunt intelligi hæc. Falsi enim Christiani, sunt falsæ veritates hæresum : falsi autem Prophetæ, prædicatores veritatum falsarum. Dant autem signa, eadem facientes in simulatione, quæ faciunt fideles in veritate. Nam et castitati student, et jejunia celebrant, et eleemosynas faciunt, et omnem ecclesiasticum canonem supplent. Aut non tibi videntur magna esse signa seductionis, cum videas diabolum facientem opera Dei? « Ecce prædixi vobis [1]. » Contestationis verba sunt hæc, ut ne aliquis dicat : « Vidi eum talia facientem signa, qualia ipse Christus fecit, et ideo credidi, existimans illum esse Christum. » Propterea dicit : « Ecce » prædixi vobis, » ut excusationem ignorantiæ tollat ab hominibus, et præcedens contestatio justam faciat pœnam sequentem. Misericordia enim est, mandatis prævenire periculum. Non enim vult quempiam perire, qui omnibus monstrat perditionis adventum.

XVI. « Si autem dixerint vobis : Ecce in solitudine est, » nolite exire : Ecce in domibus, nolite credere [2]. » Hoc nunc tertium de cavendis seductionibus dat mandatum. Primum est, « Videte ne seducamini, multi enim venient » in nomine meo, dicentes : Ego sum Christus. » Secundum, « Tunc dicent vobis : Ecce hic est Christus, ecce il-

[1] Matth. XXIV, 25. — [2] Ibid. 26.

» lic, nolite credere. » Tertium, præsens, dicens : « Si dixerint vobis : Ecce in solitudine est, nolite exire : Ecce in » domibus, nolite credere : ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum [1], » ut trina denuntiatio inexcusabilem faciat negligentem. Primum ergo mandatum dedit de seductionibus futuris, priusquam abominatio desolationis constitueretur in loco, et priusquam hæresum ædificarentur Ecclesiæ. Secundum autem de seductionibus post futuris, sicut jam diximus supra. Tertium vero manifestissime de tempore furentis Antichristi, dicens : « Si quis vobis dixerit : Ecce in solitudine est, nolite exire, » seducere enim vos volunt. Sed dicat aliquis : « Quid enim ? si fideles tunc non exierint in desertum, aut non intraverint in domos, numquid per hoc ipsum poterunt declinare periculum, maxime cum tunc Antichristus universa ubique contineat, et intus et foris, et in civitate et in deserto ? » Sed vide quoniam hæc dicens ostendit quia tunc fideles latentes erunt in locis quibusdam secretioribus, Deo eos abscondente potius quam loco, sicut scriptum est : « Abscondes in abscondito vultus tui a conturbatione hominum. Proteges eos in tabernaculo tuo, a contradictione » linguarum [2]. » Præmonet ergo eos, ne forte tunc, audito Christi adventu, per homines seductores procedant ad palam, et aut in deserto comprehendantur egressi aut in domibus concludantur ingressi. Quid enim faciat in solitudine Christi adventus ? Numquid magis amat solitudines locorum, quam congregationes hominum ? Aut numquid homines timet, ut in solitudine latent ? Si enim quando passurus advenit, non timuit reges aut judices, sed inter impios populos prædicavit pietatis sermonem, quomodo tunc timebit, cum venerit judicare peccatores ?

XVII. « Si quis vobis dixerit : Ecce in domibus, nolite

[1] Deut. XIX, 15, et Matth. XVIII, 16. — [2] Psal. XXX, 21.

» credere. » Injuriam enim facitis Divinitati, si in domibus illam quæritis, quæ implet cœlum et terram : aut si latere putatis qui venit superbis resistere, et humiles exaltare. In primo enim adventu ideo celatus venit corpore, ut probaret fideles : in secundo autem adventu veniet manifestus in gloria, ut remuneret fidem eorum. Ideo tunc necessarium erat ut quæreretur : nunc autem non est quærendus ut credatur, sed quærit ipse a quibus creditus est. Spiritualiter autem de novissimis temporibus hæc ita sunt exponenda. Sunt hæreses, quæ mendacia sua quodammodo Scripturarum colorant auctoritatibus : quædam autem, quæ omnino ita contra Scripturas habentur, ne colorare valeant mendacia sua de Scripturis divinis. Solitudines ergo appellat hæreses illas, quarum dogmata omnino deserta sunt a Scripturis. Domus autem, hæreses quæ Scripturarum colorantur exemplis, quamvis non sint domus veræ, tamen vel videntur. Aut ita : Domus dicit hæreses, solitudinem autem Judæam, secundum quod scriptum est de illa : « Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta [1]. » Aut ita : Solitudines dicit omnes hæreses desolatas a veritate, domus autem Ecclesias Christi : ac si dicat : « Non dico : Si dixerint vobis : Ecce in hæreticis Ecclesiis illis, vel in illis apparuit Christus, sed etiamsi in ipsis veris Ecclesiis, quæ et Dei sunt, id est, domus vestræ, dixerint vobis Christum apparuisse, nolite eis credere dicentibus ista de me, quia non est digna Divinitatis meæ notitia hæc. » Ostendens per hæc, quomodo ex ipsis Ecclesiis veris frequenter exeunt seductores, propterea nec ipsis omnino credendum est, nisi ea dicant vel faciant, quæ convenientia sunt Scripturis. Vos ergo nolite exire, nolite credere. » Non mandat illis, ut ne exeant de domibus, vel civitatibus. Nec in domo enim, aut in civitate sedentibus sanctis, ista di-

[1] Luc. XIII, 35.

cenda sunt : sed nolite exire de regula veritatis, quam tradidi vobis : nolite credere, quia sicut fumus ante ignem præcedit, ante victoriam pugna : sic et ante gloriam Christi tentatio Antichristi.

XVIII. « Sicut enim fulgur exit ab Oriente, et paret usque ad Occidentem, ita erit adventus Filii hominis [1]. » Manifestum et velocem adventum Christi ostendere volens, fulguris similitudinem introduxit. Sicut enim cum exierit fulgur, non solum videtur ab hominibus, sed adhuc secundum qualitatem fulgoris sui non digne aspicitur : sic et cum venerit Christus, non solum eum omnes aspicient, sed secundum mensuram gloriæ ejus, neque poterunt eum sufficienter aspicere. Et non solum magnitudo ejus omnem locum implebit, sed adhuc magnitudine ejus deficiet omnis locus, sicut scriptum est : « Ignis ante ipsum præcedet, » et inflammabit in circuitu inimicos ejus. Alluxerunt fulgura ejus orbi terræ, vidit, et commota est terra [2]. » Quem ergo peccatores videbunt, etiam nolentes : quomodo non videbunt eum sancti desiderantes ? Et sicut in ictu oculi fulgur universa pertransit, sic et Filius Dei, non veniens adhuc, sed etiam venisse videbitur. Si enim sol, qui ad ministerium nostrum creatus est, tantam habet splendoris virtutem, ut in quacumque parte cœli fuerit, ubique appareat quasi præsens : quanto magis Sol spiritualis Christus, cum venerit, in toto videbitur mundo, magis autem mundus in eo videbitur ? Apostolus autem ait : « Quem suis » temporibus ostendet beatus, et solus, et potens [3] : » Non dixit : « Quem mittet. » Christus enim, cum sit ubique, non venit ab loco ad locum, sed ubique ostenditur, qui erat celatus ubique.

XIX. « Ubi fuerit corpus, illic congregabuntur aquilæ.

[1] Matth. xxiv, 27. — [2] Psal. xcvi, 3, 4. — [3] 1 Tim. vi, 15. — [4] Matth. xxiv, 28.

De vulturibus enim dicit Scriptura in Job, quoniam ubicumque fuerit corpus, illic invenientur vulturum pulli [1]. Hoc enim naturale est vulturum, sicut dicunt quidam, ut etiam transmarina cadavera sentiant. Quoniam ergo turpes aves sunt vultures, ideo vulturinis quidam moribus aptavit nomina aquilarum, ut in moribus quidem vulturum, Sanctorum congregatio ostendatur ad Christi adventum; in aquilis autem regalibus, regalis Sanctorum dignitas ostendatur. Ideo enim Sancti aquilis assimilantur, quia sicut filii aquilarum ad solem probantur, ut siquidem recto aspectu intendere potuerint contra radios solis, intelligantur esse legitimi; si autem non potuerint, cognoscantur adulterini : sic et filii Dei ad Christi justitiam comprobantur; si enim potuerint pleno corde justitiæ verba suscipere, intelliguntur esse legitimi; si autem non potuerint, cognoscuntur de diabolo esse nati.

XX. « Statim autem post tribulationem dierum illorum » sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum, et stellæ » cadent de cœlo [2]. » Patrefamilias moriente, tota domus ejus turbatur, omnis familia plangit, et conscissis tunicis suis, nigris se cooperiunt vestimentis : sic et humano genere, propter quod fuerant omnia creata, circa exitum constituto, totus contristatur mundus, universa cœli ministeria lugent, et candore deposito pro vestibus luctuosis tenebris vestientur. Nam « Sol obscurabitur, et luna non dabit lumen » suum. » Aut propter indignam persecutionem Sanctorum dolentes, aut super impiorum pessima opera indignantes, aut novissimam in eis Dei iracundiam demonstrantes, ut, adhuc viventibus impiis super terram, jam gustus detur infernalium tenebrarum. Sive hoc, sive illo modo, merito nox interveniens inter diem et diem, prædicet, quia post modicum nova dies resurrectionis est nascitura. Divi-

[1] Job. XXIX, 30. — [2] Matth. XXIV, 29.

detur enim, ne istius sæculi et illius una videatur esse natura. Sicut enim omnes carnales morimur, ut spirituales surgamus : sic et illa dies tenebris interciditur quasi quadam morte, ut nova iterum renascatur. Aut certe quia spiritualiter iniquitas nox intelligitur, justitia autem dies. Ex nativitate autem Christi lux orta est, dicente Propheta : « Ad vesperum demorabitur fletus, et ad matutinum lætitia [1]. » Mane Christi tempus vocatur. Hæc dies justitiæ in exitu mundi finitur, iniquitatum et errorum tenebris obscurata. De qua et Dominus ad Apostolos dicit : « Ambulate dum lumen habetis, ne vos tenebræ comprehendant [2]. Sol obscurabitur, » id est, notitia Christi silebit. Luna non dabit lumen suum, » id est, Ecclesia sanctitatis suæ claritatem non demonstrabit. « Stellæ cadent de cœlo, » id est, qui videntur sancti transgredientur, et cadent de dignitate cœlesti. Nam quod de diabolo dictum est : « Quomodo cecidit Lucifer de cœlo, qui mane oriebatur [3]. » Sic interpretantur Apostoli, vel Sancti non de altitudine cœli ad terram, sed de angelica dignitate ad ignominiam tenebrarum. Quomodo autem multi transgredientur Christianorum, significat Daniel : « Et de eruditis, inquit, cadent multi [4]. » Sicut ergo tempestas suscitat nubila, nubila autem cooperiunt solem : sic impiorum persecutio suscitabit trangressionem, trangressio autem christianitatis obscurabit candorem. Unde Propheta dicit in alio loco : « Sol convertetur in tenebras, et luna in sanguinem [5]. » id est, Ecclesia, aut propter assiduam occisionem Sanctorum, aut quia ipsi Christiani contra justitiam christianitatis inter seipsos furentes bellabunt. Hoc et si de tempore hæresis hujus scriptum intelligatur, expositionem habet convenientem. Quomodo ? Ex quo obtinuit hæresis ista

[1] Psal. XXIX, 6. — [2] Joan. XII, 35. — [3] Isaï. XIV, 12. — [4] Dan. XI, 35. — [5] Joël. II, 3 .

sanctum Ecclesiæ locum, quasi abominatio desolationis, et Antichristi exercitus constituta, Christi solis veritas est obscurata : Ecclesia fidei suæ splendorem non potuit dare clarum, et Christiani multi, qui erant stellæ rationabiles, ceciderunt a firmamento Scripturarum sanctarum.

XXI. « Tunc apparebit signum Filii hominis in cœlo[1]. » Quidam putant crucem Christi ostendendam esse in cœlo : verius autem est ipsum Christum in corpore suo habentem testimonia passionis, id est, vulnera lanceæ et clavorum, ut impleatur illud quod dictum est : « Et videbunt in » quem pupugerunt [2]. » Denique in quo loco præsens Evangelista ponit, dicens : « Apparebit signum Filii hominis, » alii Evangelistæ hoc solum dixerunt : « Et videbunt Filium » hominis venientem [3] : » videlicet ostendentes signum Christi esse ipsum corpus Christi, qui in signo corporis sui cognoscendus est, a quibus crucifixus est. Unde in Actibus ad Apostolos Angelus sic dicit : « Hic Jesus, qui receptus » est a vobis, sic veniet iterum quemadmodum vidistis eum » euntem in cœlum [4]. » Non sic portatus in tali nube : nec enim cum tali gloria ascendit, cum quali venturus est judicare : sed sic veniet, hoc est, similiter cum hoc corpore, cum quo ascendit. Vides ergo quia quasi signum datur Apostolis corpus ejus, dicens : « Sic veniet. » Vis autem scire quia ad signum passionis suæ vulnera corporis sui servavit ? audi post resurrectionem dicentem ad Thomam : « Infer digitum tuum huc, et vide manus meas : et affer » manum tuam, et mitte in latus meum, et noli esse incredu- » lus, sed fidelis [5]. » Qui mortuum corpus suum suscitavit, qui tulit costam de latere Adæ, et supplevit carnem, numquid etiam non potuit corpus suum sanare, et integrum suscitare ? Sed corpus quidem suscitavit, vulnera autem

[1] Matth. xxiv, 30. — [2] Apoc. i, 7. — [3] Marc. xiii, 26, et Luc. xxi, 27. — [4] Act. i, 11. — [5] Joan. xx, 27.

ejus servavit, ut in die judicii proficerent ad testimonium passionis contra Judæos, et omnes qui denegantes Filium Dei crucifixum in corpore judaïzant.

XXII. Propterea quasi manifesto signo convenienter subjungit, dicens : « Tunc plangent se omnes tribus ter» ræ [1]. » Plangent enim se Judæi videntes viventem et vivificantem, quem quasi hominem mortuum æstimabant, et convincentes se corpore vulnerato, scelus suum denegare non poterunt. Plangent se et gentiles, qui vanis philosophorum disputationibus decepti, irrationabilem stultitiam putaverunt esse, Deum colere crucifixum, et detulerunt creaturæ gloriam Creatoris. Lugent et Christiani peccatores, qui magis dilexerunt mundum, quam Christum, cum audierint eum hæc verba dicentem ad se : « Ego propter vos homo factus sum. Propter vos alligatus, et delusus, et cæsus, et crucifixus sum. Ubi est tantarum mearum injuriarum fructus ? Ecce pretium sanguinis mei, quem dedi pro redemptione animarum vestrarum. Ubi est servitus vestra, quam mihi pro pretio sanguinis mei debetis ? Ego super gloriam meam vos habui, cum essem Deus apparens homo, et viliorem me omnibus rebus vestris fecistis. Nam omnem rem vilissimam terræ amplius dilexistis, quam justitiam meam et fidem. » Plangent se hæretici, qui purum hominem crucifixum dixerunt, cum viderint ipsum esse judicem, in quem compunxerunt Judæi. Quomodo enim arguat Judæos quasi interfectores Filii Dei, si non filius Dei, sed purus homo est crucifixus.

XXIII. Et tunc plangent se omnes tribus terræ, quia nec resistendi virtus est contra eum, et fugiendi nulla facultas ante faciem ejus, nec pœnitentiæ locus : ex angustia omnium rerum nihil eis remanet præter luctum. Merito plangent se, quia tunc neque pecuniæ divitibus prosunt ad

[1] Matth. xxiv, 30.

eleemosynam faciendam, neque parentes justi pro parentibus intercedunt, neque ipsi Angeli pro hominibus, sicut solebant, faciunt verbum : quia non recipit natura judicii misericordiam, sicut nec tempus misericordiæ judicium, dicente Propheta : « Misericordiam et judicium cantabo tibi, » Domine [1]. » Misericordia in priori adventu, judicium in secundo. In priori adventu volentibus Apostolis ignem de cœlo deponere dixit : « Nescitis cujus spiritus estis [2]. Filius » enim hominis non venit judicare mundum, sed salvare [3]. » De secundo autem sic dicit : « Nam Filius hominis veniet » in majestate Patris sui, et tunc reddet unicuique secun» dum opera ejus [4]. Et videbunt Filium hominis venientem » in nubibus cœli cum virtute et gloria multa : et mittet » Angelos suos cum tuba et voce magna, et congregabunt » electos ejus a quatuor ventis [5]. » Si quando rex terrenus processum aliquem, aut expeditionem mandat in populo, dignitates omnes moventur : et exercitus exercitatur, tota civitas fervet : quanto magis Rege cœlesti exurgente judicare vivos et mortuos, Virtutes angelicæ commoventur ? Terribiles ministri terribiliorem Dominum procedentes, Cherubim et Seraphim præparentur ad sedem unius, et rationabilis thronus vivam sapientiam portaturus. Nec enim potest esse res mortua, quæ bajulat vitam. Ante ipsum pro candelabris fulgura viva præcedent, et pro tubis horrenda tonitrua. Qualis rex, talis est præparatio regis. Vere magna vox tubæ terribilis, cui omnia obaudiunt elementa, quæ petras scindit, inferos aperit, clausuras tenebrarum pertransit, portas æreas conterit, vectes adamantinos et ferreos confringet, vincula mortis dirumpet, et de profundo abyssi animas liberatas, corporibus suis assignat. Hæc omnia citius consumet in opere, quam sagitta transit in aëre, di-

[1] Psal. c, 1. — [2] Luc. ix, 55. — [3] Joan. xii, 47. — [4] Matth. xvi, 27, et Rom. ii, 6. — [5] Matth. xxiv, 30, 31.

cente Apostolo : « In momento inictu oculi, in novissima » tuba. Tuba enim canet, et mortui resurgent incorrupti [1]. » In illa voce pulvis jam dissolutus corporum mortuorum in nova membra constringitur. In illa voce quasi una persona obnoxia totum mare discutitur, ut si quid apud se retinet de humanis ossibus, sine contradictione restituat. In illa voce a quatuor partibus mundi spiritus congregatur, qui resuscitet populum dormientem.

XXIV. « A ficu autem discite parabolam [2]. » Quare non ex aliis arboribus, sed potius de ficu sumit similitudinem æstatis? Quia postquam aliæ arbores vernare cœperint, frequenter evenit ut accedens frigus præcidat æstatem, et iterum arbores indurescunt : ficus autem, quia pene post omnes arbores vernat, difficile post ficum frigus intervenit. Ideo ergo sic comparata est Ecclesia illi tempori, propter indubitabilem sæculi novi adventum. Sed quæ est ista assimilatio rei, videamus. Ficus bono verni temporis temperamento mollescit ad folia ; Ecclesia autem miserabili persecutione afflicta compellitur ad mortem. Sed Dominus hanc assimilationem jocunditatis ex ficu, non ad afflictionem corporalem retulit, sed ad spiritualem profectum animarum. Nam quando carnalia hominis affliguntur, tunc spiritualia ejus florent, sic ait Apostolus : « Et vos suscepistis verbum » Dei in tribulatione multa, cum gaudio Spiritus sancti [3]. » Sicut enim vernali flatu arbores laxantur in folia, et fructus : sic persecutionibus excitantur animæ ad virtutem. Ideo autem semper ficus Ecclesiæ similatur : quia sicut ficus sub uno cortice plurima grana intra viscera dulcedinis inclusa constringit : sic Ecclesia sub uno corpore multos Christianos intra viscera suæ charitatis congregatos complectitur. Deinde et alia ratione : Omnis arbor pene in uno tempore fructum præbet. Nam intra paucos dies et maturescunt, et ca-

[1] 1 Cor. xv, 52. — [2] Matth. xxiv, 32. — [3] 1 Thess. 1, 6.

dunt : ficus autem, ex quo cœperit fructus afferre, usque ad hyemem fructificare non cessat. Nam alii colliguntur maturi, et alii hinc procedunt. Sic Ecclesia, ex quo cœperit Sanctos offerre, usque ad finem sæculi non cessabit. Nam per singula tempora alii dormiunt, alii autem nascuntur. De hac autem ficu sub alia specie interpretationem fecimus apud Marcum, æstimantes ubique quod verum est, non affirmantes : ut secundum quod visum fuerit unicuique, hoc probetur.

XXV. « Amen dico vobis, non præteribit generatio hæc, » donec omnia fiant [1]. » Res dubia semper facit hominem negligentem. Nam quod sine dubio venturum nobis esse cognoscimus, ad id nosmetipsos magnanimiter confortamus. Ne ergo audientes Apostoli certum periculum pro incerto suscipiant, et dubitantes de ejus adventu, semetipsos in negligentia ponant, ideo sermonem suum juramento confirmans dicit : « Amen dico vobis, non transibit gene- » ratio hæc, donec omnia fiant. » Quia contra magnum periculum magna præparatio est necessaria : magna aute præparatio assiduam admonitionem requirit, et cautam. Et sciendum est quia non illud vult Christus Apostolis suis ostendere, quia jam incontinenti futura est tentatio illa, sed quia omnino futura est. Ergo non illos homines dicit, qui illo in tempore fuerant nati, sed familiam gentis ipsius. « Generatio ista, » id est, aut facientium hanc tentationem, aut patientium, aut peccatorum hominum, aut dæmonum, qui operantur in eis. Nam utrique non cessabunt esse in sæculo, donec consummatio fiat, ut dicat illis : « Discedite a » me, maledicti, in ignem æternum, qui præparatus est dia- » bolo et angelis ejus [2]. » Necesse est enim, ut quandiu fides tentatur, tentatio reservetur. Aut certe Christianorum generationem dicit, id est, generatio ista mortalis non tran-

[1] Matth. XXIV, 34. — [2] Id. XXV, 41.

sibit ad immortalitatem : donec, id est, nisi hæc fuerint consummata, ut postea immortalis et impassibilis fiat. « Cœ-» lum et terra transibunt, verba autem mea non præteribunt [1]. » Quia cœlum et terra ad ministerium vestrum creata sunt, verba autem mea ad gubernationem vestram disposita. Cœlum et terra vanitati subjecta sunt, dicente Apostolo : « Vanitati enim creatura subjecta est [2]. » Naturaliter autem veritas nescit mentiri, nec potest aliquando perire.

## HOMILIA L.

### CAPUT XXIV.

I. « De die autem illa et hora nemo scit, neque Angeli » cœlorum, neque Filius, nisi solus Pater. Sicut enim in die-» bus Noë, ita erit et adventus Filii hominis. Sicut enim » erant in diebus ante diluvium comedentes et bibentes, nu-» bentes et nuptui tradentes, usque ad eum diem, quo in-» travit Noë in arcam, et non cognoverunt donec venit di-» luvium, et tulit omnes; ita erit et adventus Filii hominis [3]. » Usque nunc exposuit signa consummationis præcedentia ante consummationem : nunc docet quia subitus veniet novissimus mundi interitus hominibus nihil adhuc tale fieri suspicantibus, secundum quod dicit et Apostolus : « Cum » dixerint pax et securitas, tunc repentinus illis superveniet » interitus [4]. » Et de die illo incerto ad cumulum etiam seipsum ponit dicens : « De die autem illa et hora nemo scit, » id est, non solum aliquis hominum, sed neque Angelorum

[1] Matth. XXIV, 35. — [2] Rom. VIII, 20. — [3] Matth. XXIV, 36-39. — [4] I Thess. V, 3.

quisquam, nec ipse Filius, nisi solus Pater : ut nemo ferat moleste, quia diem illum Deus posuit in incerto, cum de ipso sit Filius incertus. Simile aliquid scriptum est et in Actibus Apostolorum. Nam cum interrogassent eum Discipuli ejus : « Domine, si in tempore hoc restitues regnum » Israël, respondit eis : Non est vestrum nosse tempora vel » momenta, quæ Pater posuit in sua potestate [1]. » Opportune ex hoc loco convenit admonere, cum multi homines, maxime qui videntur docti, cum interrogati fuerint aliquam quæstionem, si contingeret eos ignorare quod quæritur, erubescentes ne videantur aliquid ignorare, quia totum scire putantur, colorant falsa pro veris, et dicunt aliis, quod non audierunt a Christo. Propterea considerantes hunc locum, non deberent erubescere aliquid mysteriorum Dei se ignorare, cum legant ipsum Christum non erubescentem suam ignorantiam confiteri ad respondendum : « Quia de die illa et » hora nemo scit, neque Angeli, neque Filius : » maxime cum sit mysteriorum Dei multa profunditas : nec tamen mentitur, quando, ipsum quod scit, a Patre accepit. Merito suam scientiam denegat, quæ non ex eo : sicut et alibi cum esset bonus bonum se denegavit, quia bonitas ejus erat ex Patre. Et ne propter dispensationem humanam æstimetur scire se negasse, non dixit : « Neque Filius hominis [2] : » quia secundum Divinitatem dixisset, non secundum humanam naturam. Nam inter Filium Dei, et filium hominis nihil interest. Ecce senectutis signa cognoscimus, diem autem ultimum ignoramus : sic et labentis signa scimus, finem ejus non agnoscimus. Sicut enim quando videmus hominem senem, scimus quia propemodum moriturus est, quando autem, nescimus : sic et mundum, quando perturbatum videmus, casurum cognoscimus, diem autem ignoramus. Mysterium Dei scire expedit quidem hominibus. Nam et servus fidior

[1] Act. I, 6, 7. — [2] Marc. x.

fit circa obsequium domini sui, cum cœperit secreta sua committere. Sed illud scire bonum est, quod proficit ad ædificationem scienti : hoc autem scire quod nihil nobis prodest, magis nocet, et superfluum est. Deus ergo, quia non omnia mysteria dicit hominibus, non invidet scientiæ nostræ : sed quia non omnium mysteriorum scientia nobis prodest.

II. « Sicut enim in diebus Noë,sic erit et adventus Filii » hominis. Sicut erant in diebus ante diluvium manducantes » et bibentes, et nubentes, et nuptui tradentes. » Quod dicit : « Sicut fuit in diebus Noë, manducabant et bibebant, nu» bebant et nuptui tradebant, » non vetat manducare, aut bibere, aut nubere. Nec enim fas est ut destruat quod ipse constituit : sed jubet nos, ut quod carnaliter facimus, ad Dei gloriam facientes, spiritualiter faciamus, ut carnalia nostra propter spirituale propositum spiritualia fiant. Quis est qui ad gloriam Dei manducat et bibit ? qui de manu Dei accepisse æstimat quod manducat et bibit. Quis autem de manu Dei se accepisse æstimat ? qui operatur justitiam, et Deum timet offendere. Nam et servus ille, quasi servus fidelis manducat in domo, qui considerat ideo accepisse a domino, ut opus domini operetur. Nam qui Deum non timet offendere, ille sine dubio non æstimat a Deo se accepisse quod bibit : sed propter hoc solum manducat, quia caro est. Quis autem est, qui ad gloriam Dei nubit ? qui nubit aut propter desiderium bonorum filiorum, aut periculum peccati timens. Quis est, qui propter desiderium bonorum filiorum nubit? qui postquam habuerit filios, circa Dei disciplinam continet eos. Alioquin qui filios negligit, ille non desideravit Deo generare, sed diabolo. Quis est, qui propter periculum peccati nubit ? qui postquam nupserit, matrimonium caste conservat. Qui autem propter matrimonium indifferenter abutitur amoribus suis, ille non

propter tutelam animæ nupsit, sed propter abundantem lasciviam carnis. Qui ergo sic manducat et bibit, non tantum manducare et bibere videtur, quantum Dei gloriam operari : quia non sibi servit, sed Deo. Et qui sic nubit, non tantum videtur nubere, quantum Dei gloriam operari : quando non sibi, sed Deo multiplicat, et sine peccato conservat. Hoc ergo dicere vult : « Sicut ante diluvium, recedente ab hominibus Dei timore, nihil faciebant homines ab gloriam Dei, sed omnia propter solam carnem : sive enim manducabant aut bibebant, non ad gloriam Dei manducabant aut bibebant, sicut mandat Apostolus : sed propter solam voluptatem carnalem, sic erit circa sæculi finem [1]. » Sicut enim homines, qui in totum carni subjecti sunt, quamvis habeant animam, tamen solummodo carnes dicuntur, testante Scriptura : « Non permanebit spiritus » meus in hominibus istis, quoniam sunt carnes [2]. » In quibus autem pars animæ prævalet, quamvis sint carnales, spirituales dicuntur, sicut dicit Apostolus : « Vos autem non » estis in carne, sed spiritu, si tamen Spiritus Dei habitet in » vobis [3]. » Sic opera hominum, quamvis sint spiritualia, si facta fuerint propter causam carnis ; ut puta, si quis opus bonum propter homines faciat, invenitur esse carnale : et quamvis sit carnale, si propter causam spiritualem fuerit factum, id est, propter gloriam Dei, invenitur spirituale esse propter causam spiritualem.

III. « Sicut fuit in diebus Noë, » id est, sic erit generalis interitus, sic subitaneus. Sicut tunc omnis creatura deleta est, sola autem arca evasit, de trabibus quadratis facta, octo animas bajulans [4] : ita et in consummatione omnes hæreses interibunt, una tantummodo arca salvabitur, id est, Ecclesia Christi, de justis hominibus congre-

[1] 1 Cor. x, 31. — [2] Gen. vi, 3. — [3] Rom. viii, 9. — [4] Gen. vii, per totum.

gata. Sicut tunc quidquid fuit extra arcam, periit : sic et in fine, quicumque fuerit extra unam Ecclesiam veritatis, peribit. Quæ Ecclesia habet octo rectores, septem spiritus, quos enumerat Esaïas, et unigenitus Deus, sic et Salomon dicit : « Sapientia ædificavit sibi domum, et suffulsit co» lumnis septem [1]. » Et ipse, qui suffulsit, octavus. Subitaneus autem non ante nuntiatus, sive ab ullo creditus. Et quid mirum, si periturum mundum audiunt et non credunt? Ecce morituros se esse quotidie audiunt homines, quotidie alios mortuos vident, et tamen non credunt se morituros. Si autem se crederent morituros, non facerent ea pro quibus moriuntur, id est, morte digna non facerent. Si ergo illud, quod quotidie fieri vident in aliis, de se futurum esse non credunt, quomodo illud credent futurum, quod adhuc nunquam factum est?

IV. « Tunc duo erunt in agro, unus assumetur, et alter » relinquetur [2] » Æstimo neminem dubitare sensatum, hæc præcipue in parabolis esse dicta, et spiritualiter ea intelligi oportere. Et prima quidem parabola posita est popularibus justis, et peccatoribus. Secunda de doctoribus piis et impiis, quando omnes homines aut discentes sunt, aut docentes. Et Lucas quidem evangelista exponit de duobus in lecto, et de duobus ad molam : præsens autem Matthæus de duobus in agro, et de duobus ad molam. Ubi enim Lucas posuit duo in lecto [3], ibi Matthæus posuit duo in agro. Ex quo intelligere nobis datur, quoniam lectum et agrum ambo Evangelistæ id ipsum intelligere voluerunt : quoniam qui in corpore sunt, et in mundo sunt : et qui in mundo sunt, in corpore sunt. Mundus enim nihil aliud intelligitur, nisi homo, propter quod agrum intelligere convenit mundum hunc, sicut Dominus interpretatus est supra in parabola zizaniorum seminatorum in agro. Duo ergo in

[1] Prov. VI, 1. — [2] Matth. XXIV, 40. — [3] Luc. XVII, 31.

agro, omnes Christiani in mundo viventes eodem, non tamen iisdem actibus conversantes. Et justi quidem assumentur, peccatores autem derelinquentur. Omnes justi in uno homine figurantur, et omnes peccatores in uno.

V. « Duæ molentes ad molam, una assumetur, et una » relinquetur [1]. » Quæ sunt istæ mulieres molentes? Puto Ecclesiæ, quarum una est, de qua Dominus dicit : « Simile » est regnum cœlorum fermento, quod accipiens mulier » miscuit in tribus fermenti mensuris [2]. » Sicut enim quamvis multi sint justi, et peccatores, tamen quoniam omnium duæ sunt partes, in duabus ponuntur personis : sic et Ecclesiæ hæresum, quamvis multæ sint, tamen omnium hæresum una Ecclesia dicitur, et una Christianorum. Una ergo mulier molens, est Ecclesia Christi. Mola est orbis terrarum, propter rotunditatem suam, sicut scriptum est de ea : « Vox tonitrui tui in rota [3]. » Lapis superior, est verbum veritatis quod descendit de cœlo, ut terrena omnia complectatur, et protegat simul, et premat, et molat. Dicitur autem lapis, propter fortitudinem suam. Subterior autem lapis, est omne verbum impietatis, quod lapis dicitur propter duritiam suam, quod de spiritu mundi a deorsum ascendit, ut suscipiat omnia desursum venientia grana, et adversetur verbo veritatis. Hæc ergo Ecclesia molens, id est, prædicans, circumducit verbum veritatis, id est, superiorem lapidem cœlestem : et circumducit per orbem terrarum, et circumducit super omne genus humanum, ut quotiescumque sub gremio verbi desuper miserit Deus, molat eos, id est, catechizet, et cogat eos deponere corticem veteris hominis inutilem et insuavem, ut exuti fiant pura medulla et spiritus, id est, ut jam non sint caro, sed spiritus, et fiat similago mundissima, et digna ad sacrificium Dei,

[1] Matth. XXIV, 41. — [2] Id. XIII, 33, et Luc. XIII, 21. — [3] Psal. LXXVII, 19.

secundum quod admonebat Apostolus, dicens : « Exuite vos » veterem hominem, qui corrumpitur in concupiscentiis, » renovamini autem spiritu sensus vestri [1]. » Sicut ergo grana in cortice nisi molita fuerint, et deposuerint cortices, et furfures, et processerint secundum quod sunt ab intus, quamvis aquam acceperint, non conjunguntur ad alterutrum, ut fiat ex omnibus unus panis, quamvis et fermentatum acceperint, non fermentantur : sic et homines nisi moliti fuerint sub verbo, id est, catechizati, ut depositis corporibus, spirituales efficiantur, quamvis et aquam baptismatis acceperint, quamvis verbum fidei fuerit missum in eos, sicut fermentum ,non conveniunt in id ipsum, nec possunt sapere unum, ut unum corpus efficiantur, quia moliti non sunt. Sicut ergo inter duos lapides molares teritur triticum, et separatur a cortice suo, et fit similago munda : sic fideles in medio desuper quidem urgente se verbo Dei ad fidem et justitiam, inde autem verbo impio se compellente ad infidelitatem atque peccatum, conteruntur, et carnalia sua universa deponunt, et spirituales efficiuntur. Sed et illa mulier videtur molere, et verbum mendacii leve et fragile circumducit : propterea neque molet, quia non habet virtutem divinam verbum eorum, nec est lapis superior. Quomodo enim mendacium mendacio adversatur, aut iniquitas iniquitati, ut molatur aliquis inter eas? Propterea populus eorum molitus non est.

VI. Considera autem et intelliges. Si deponunt carnalia, fiunt spirituales, et moliti sunt. Si sunt in id ipsum fidei, omnes moliti sunt. Si autem secundum veterem hominem sunt, si altera iterum sapiunt, quomodo moliti sunt? Desuper enim verbum veritatis non compellit eos ad fidem, quasi lapis superior, nec enim habent eum : de subtus autem verbum impietatis non tribulat eos, quia volentes re-

[1] Coloss. III, 8, et Ephes. IV, 23.

quiescunt in eo. Quomodo ergo molantur, quando non stringit subterius verbum, nec premit superius? Hæc ergo sumetur, quæ et videtur Ecclesia, et est : illa autem relinquetur, quæ videtur et non est. Quidam autem et hoc modo exponit : Molentes sunt filii Israël, mola autem est verbum legis : quod volvunt et molunt, sunt Dei mandata in lege, quæ quasi tritici grana minutatim quidem molentes, id est, quantum ad se diligenter mandata Dei tractantes, nunquam tamen ex eis panem nutritorium proferentes. Panis autem nutritorius, est unigenitus Deus verbum, qui intus in mandatis Dei habetur secundum prophetiam inclusus, quem filii Israël carnaliter interpretantes nunquam proferebant ad manifestum. Filiorum autem Israël molentium, una videtur quidem esse synagoga, vere autem duæ sunt. Una quidem iniquorum, et secundum carnem Judæorum : altera autem sanctorum, et secundum spiritum Judæorum. Hanc ergo sanctorum Judæorum et spiritualium synagogam molentem, et supervacuam, et sine profectu molam legis trahentem, assumet Deus in fine sæculi hujus jam occumbentis, et liberabit eam de mola : illam autem alteram secundum meritum infidelitatis et perversitatis ejus relinquet.

## HOMILIA LI.

### CAPUT XXIV.

I. « Vigilate ergo, quia nescitis qua hora Dominus vester » venturus sit [1], etc. » Qua enim ratione homini absconditus est dies mortis ipsius? Videlicet, ut semper benefaciat, sem-

[1] Matth. xxiv, 42.

per mortem suam sperans. Eadem ratione et ab omnibus hominibus absconditus est dies adventus Christi, videlicet ut non una generatio salvetur, sciens adventum ipsius, sed omnes dum in singulis quibusque generationibus Christi adventus speratur. Ideo et interrogantibus se Discipulis suis, « Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israël ? » respondit : « Non est vestrum nosse tempora vel momen- » ta, quæ Pater posuit in sua potestate [1]. Illud autem sci- » tote, quia si sciret paterfamilias qua hora fur veniret, » vigilaret utique, et non sineret perfodi domum suam [2]. » Paterfamilias est unusquisque secundum animam in domo patris sui, fur autem diabolus est : domus autem, nostra corpora : januæ sunt, os et aures : fenestræ autem, oculi. Sicut ergo per januas et fenestras cito ingreditur latro, et spoliat patremfamilias : sic per os, et aures, et oculos hominis facile invenit diabolus occasionem ad animam, et facit eam captivam : sicut et in Jeremia tale aliquid scriptum est, « Quia mors intravit per fenestras [3]. » Si vis ergo esse securus, pone seram januæ tuæ, id est, legem divini timoris ori tuo, ut dicas cum Propheta : « Dixi : Custodiam » vias meas, ut non delinquam in lingua mea. Posui ori meo » custodiam [4]. » Item Sapientia docet : « Obstrue aures tuas » spinis, ne audias verba maligna [5]. » Sed quoniam fragiles sunt nostræ seræ, nisi Deus illas servaverit : « Quia nisi » Dominus custodierit civitatem, in vanum vigilat qui cus- » todit eam [6] : » rogemus Deum pariter cum Propheta : « Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostium circumstan- » tiæ labiis meis. Non declines cor meum in verba malitiæ [7]. » Pone seras super fenestras oculorum tuorum, ut dicas cum castissimo Job : « Posui testamentum oculis meis, ut non

[1] Act. I, 6, 7. — [2] Matth. XXIV, 43. — [3] Jer. IX, 21. — [4] Psal. XXXVIII, 2. — [5] Eccles. XXVIII, 28. — [6] Psal. CXXVI, 1. — [7] Id. CXL, 3, 4.

» sentirem in virginem [1]. » Item, « Si concupivi agrum pro- » ximi mei, ego seminem, et alii metent [2]. » Item quia fragiles sunt seræ fenestrarum nostrarum, Dominum invocemus cum Propheta dicentes : « Inclina cor meum in testimonia » tua, et non in avaritiam. Averte oculos meos ne videant » vanitatem [3]. » Quid ergo? nescit anima quando per istos introitus fur ingreditur super eam? Vere nescit. Et quidem quando ducitur ad peccatum, scit : quando autem ingreditur, nescit. Ideo vigilare debet, et claudere omnes istos introitus; os quidem narrationibus sanctis, aures auditionibus piis, oculos consideratione mirandorum operum Dei, mentem cogitationibus occupare cœlestibus. Non enim sufficit, ut non loquatur, vel audiat, vel videat, vel cogitet mala. Qui enim hæc agit, clausit introitus suos, et implevit, et oppilavit malis adversus bona, ut ne locum habeat introeundi bonus spiritus : qui autem mala quidem deponit ab eis, bona autem non suscipit, ille dicitur apertos habere introitus. Propterea vacantes eos inveniens inimicus, intrat ad animam. Propter quod opus est, ut justi introitus non solum vacent a malis, sed etiam ut sint clausi, et pleni, et oppilati bonis adversus mala, ut malus non inveniat locum introeundi.

II. Unde et sapienter Petrus dicit apud Clementem, quomodo debet quis incessanter quæ Dei sunt cogitare et loqui : quoniam si mens fuerit in his occupata, malus non invenit locum ad mentem. Consequenter Propheta non dixit tantum : « Beatus vir qui non abiit in consilio impio- » rum, et in via peccatorum non stetit, et in cathedra pes- » tilentiæ non sedit [4], » sed addidit, « Sed in lege Domini » voluntas ejus, et in lege ejus meditabitur die ac nocte [5]. » Et Paulus cum diceret : « Non est nobis colluctatio adver-

[1] Job. XXXI, 1. — [2] Ibid. 8. — [3] Psal. CXVIII, 36, 37. — [4] Id. 1, 1. — [5] Ibid. 2.

» sus carnem et sanguinem [1], » non dixit tantum : « Deponite mala, » sed, « Suscipite omnem armaturam Dei, ut » possitis resistere in die malo [2] » id est, omnia opera bona facite. Sicut enim vas, quandiu plenum est de aliquo, non recipit supermissum ; si autem vacuum fuerit, recipit omne quod mittitur : sic homo, quandiu occupatus est malis, non recipit bonum et sic occupatus fuerit bonis, repellit malum ; si autem nec isto, nec illo se occupaverit, id est, si neque bonis neque malis intenderit, omnis spiritus intrat in eum. Intrans autem non statim ducit eum ad peccatum, sed primum delectat eum in malis, et sensum desideriis carnalibus alligat, et postea ducit ad peccatum, quando jam et si intelligit malum esse quod facit, non potest resistere contra malum. Si ergo, te negligente domum corporis hoc modo servare, ingressus fuerit fur diabolus et furatus fuerit vestimenta justitiarum, quibus te renatum in baptismo induit Deus : si furatus fuerit aurum intellectus tui ; si divinorum eloquiorum argentum, quod forsitan cum multo fabricasti labore : si linteamina gratiarum, quæ tibi dedit Deus, cum te adoptaret in filium, cæterasqui divitias spirituales tollens ,te dormiente, feceritque te mendicum et nudum, sicut serpens Adam, quid facies? Quomodo nudus ante conspectum Domini tui accedes? Et ille quidem nudatus abscondit se inter ligna paradisi [3] : tu autem sub qua scissura petrarum te abscondes a facie Domini, cum venerit confringere terram? Et Adam quidem a Deo quæsitus est et inventus, tu autem abjicieris et peribis. Quia ille ignorans serpentis versutiam, per simplicitatem nudatus est suam : tu autem sciens, tot Scripturis admonitus, per negligentiam factus es nudus. Propter quod ille quidem mortalitate vestitus est ad tempus, tu autem in æternum ipse tradendus es morti, maxime si te com-

[1] Ephes. VI, 12. — [2] Ibid. 13. — [3] Gen. III, 8.

prehenderit finis priusquam tibi per pœnitentiam altera texas vestimenta. Nam prima gratis præstatur a Deo : secunda autem vix, et cum nimio reparatur labore et luctu, quomodo hæc parabola est. Veniamus itaque ad ipsam parabolæ causam. Omnis homo, si sciret quando dies Domini venturus est super eum sicut fur (sed insperate veniens sicut fur) præveniret, et non sineret perfodi domum suam. Non dico quia repelleret a se furem, sed faceret justitiam, ut, veniente sententia Dei, non perfoderetur quasi ignorans, sed vocaretur quasi jam præparatus ad exitum. Quando animæ peccatrices delectantur in corpore, et tanquam in suo proprio domicilio gaudent, veniens cum sententia Dei angelus mortis perfodit corpus, et animam violenter divellit ab eo : animæ autem justæ, quæ non delectantur in corpore, sed quasi in exilio sunt, in eas veniente sententia, non perfodiuntur, sed vocantur gaudentes.

III. « Quis enim fidelis servus et prudens, quem constituit dominus ejus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore [1]. » Cum de vigilante et non vigilante super domum suam Dominus loqueretur, sciens quoniam plerumque sacerdotes mali populum obdormire faciunt in peccatis : boni autem excitant a negligentiæ somno, et faciunt vigilare in operibus bonis, quasi assidua tuba doctrinæ suæ excitans ad bona opera animas auditorum, consequenter de bonis et justis sacerdotibus introducit sermonem, dicens : « Quis est fidelis servus et prudens? » Si enim paterfamilias super possessionem suam villicum ponit, ut non cum singulis colonis habeat causam, sed de solo villico omnium exigat rationem. Si ergo inter colonos aliqua indisciplinatio fuerit fœda, unusquisque pro suo delicto reus efficitur, villicus autem pro omnium delictis. Et si bene

[1] Matth. XXIV, 45.

redditum suum reddiderint, unusquisque quidem pro sua fide laudatur, villicus autem pro fide omnium remuneratur : sic et Deus in populo ideo ordinat sacerdotes, ut actuum eorum ipsi discutiant rationem. Ideoque, peccante populo, unusquisque quidem pro suo peccato punitur, sacerdos autem pro peccatis omnium. Et bene agente populo, unusquisque quidem pro suo bono remuneratur, sacerdos autem pro bonis omnium. Quis est servus fidelis et prudens? Rem quidem laudabilem proponit, rarissimam autem ut quis fidelis inveniatur et prudens. Ecce si quæras fideles, id est, Deum timentes, et ipsos quidem non multos invenies, tamen adhuc facile invenis. Item si prudentes quæras, invenies multos : fidelis autem et prudens difficile invenitur. Quomodo qui fideles sunt, id est, Deum timentes, difficile sunt et prudentes : et qui prudentes inveniuntur, difficile sunt et Deum timentes. Quanto ergo rarior invenitur fidelis et prudens, tanto qui inventus fuerit, beatior est. Prudentem autem dico, non scientem et doctum, sed sensatum et mente acutum, qui potest rerum ponderare naturas, et secundum quod potest rationabiliter omnia agere. Plerique autem sunt habentes scientiam multam, sed nec se sapienter regunt, nec scientiam suam sapienter dispensant. Et omnis quidem prudens potest et scientiam habere ex parte, non autem et omnis sciens sapientiam potest habere : quoniam sapientia uniuscujusque in actu probatur, scientia autem in sermone. Fidelis quidem quæritur propter Deum, ut timeat Deum : prudens autem propter homines, ut populum Dei sapienter gubernet. Quoniam ergo Deo non tantum prudentia hominis, quantum conscientia placet : hominibus autem non tantum conscientia, quantum sapientia prodest. Si fuerit tantum quis fidelis, laïcum quidem facit, sacerdotem autem non facit, nisi fuerit fidelis et prudens. Ergo fidelis quæritur, ut faciat priusquam di-

cat : prudens autem postquam fecerit dicat, et dicat intelligens cui qualis doctrina conveniat, et quando. Item fidelis quæritur, ut memor sit pauperum, sicut Paulus[1] : prudens autem, ut intelligat cui et quomodo debeat dispensare. Et hoc est, quod dicit, dare cibos in tempore et spirituales et corporales : spirituales quidem animabus, corporales autem corporibus. Quoniam autem in Ecclesia non solum sunt pauperes in corporalibus rebus, sed etiam in spiritualibus multo pauperiores : ut det cibos in tempore, id est, in tempore opportuno.

IV. Quid est in tempore opportuno? quasi est aliquod tempus, quando non est opportunum docere, cum dicat Salomon : « Doctrina et flagella in omni tempore[2]. » Sed puto hoc intelligendum tempus opportunum doctrinæ, quomodo dicit et Propheta : « Tempore acceptabili exaudivi te, et in » die salutis adjuvi te[3]. » Quando misericordia Dei non est acceptabilis? sed præcipue tunc est acceptabilis, quando necessitatis et angustiæ tempus est. Sicut et semper pluvia bona est, maxime tamen grata est tempore siccitatis. Et visitatio amicorum semper suavis est, multo tamen suavior in tempore luctus : sic doctrina et consolatio sacerdotis semper opportuna est, maxime autem in tempore persecutionis. Sciens ergo Christus Sanctos suos sine tentatione nunquam futuros, ideo dicit : « In tempore opportuno : » quia qui semper ægrotat, semper illi ars medici opportuna videtur. Nam sicut navis tunc præcipue gubernatorem necessarium habet, quando tempestatem patitur : quando autem prosperata est, ipsa se dirigit. Et miles tunc præcipue necessariam habet annonam de rege, quando bellum et periculum instat ; quando autem pax est, undecumque possunt se milites sustentare : sic Ecclesiæ præcipue in tempore persecutionis doctrinam sacerdotis necessariam

[1] Rom. XV, 26. — [2] Eccl. XXII, 9. — [3] Isaï. XLIX, 8.

habeat, quasi spirituales milites spiritualem annonam : quando autem securitas est, unicuique naturalis sufficit intellectus. Nam in persecutionibus, quando naturalis ille intellectus deficit in timore carnali, necessarius est sermo doctoris : ut quod deficit in timore periculi, reparetur per exhortationem doctrinæ. Sicut autem tubicen, commisso bello, pugnantem exercitum circuit, et bellicos cantus in tuba decantans, milites animat ad virtutem : sic et sacerdos, persecutione imminente, exponens in populo fortissimorum martyrum gloriosa pericula, et inenarrabiles regni cœlestis coronas vincentibus præparatas, christianum populum ad virtutem patientiæ vehementer accendit. Aut ita : In tempore opportuno, ut in persecutione magis instanter de veritate fidei doceamus, quam de justitia conversationis : in pace autem magis assidue de justitia conversationis, quam de veritate fidei. Quoniam in persecutionibus quidem plus necessaria est doctrina fidei, quam conversationis : in pace autem plus necessaria est doctrina conversationis, quam fidei. Quoniam in persecutionibus, non propter conversationem suam bonam aut malam veniunt Christiani in periculum, sed propter fidei confessionem : in pace autem non propter fidem suam veram periclitantur Christiani, sed propter conversationem : quoniam in persecutione fides Christianorum periclitatur, in pace autem justitia.

V. « Beatus ille servus, quem, cum venerit dominus ejus, » invenerit sic facientem [1]. » Quomodo? Sicut superius diximus in fide, in sapientia, in tempore opportuno. In fide, ut credamus sic esse sicut docemus. Ille autem credendo docet, qui facit quod docet : qui autem non facit bonum, non credit bono. Qui non credit in bono, non docet in fide : qui autem cum fide non prædicat, non solum non est

[1] Matth. xxiv, 46.

beatus ille servus, sed multum infelix, quia alios quidem docet, se autem negligit. Sic prudenter, quia non semper omnia, neque omnibus omnia sunt dicenda. Frequenter illa, quæ alios ædificant, alios destruunt. Sicut infantibus esca mutatur secundum ætatem, sic in populo secundum virtutem doctrina temperatur, præmonente Apostolo : « Et ego, fratres, » non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnali- » bus. Quasi parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non es- » cam [1]. » In tempore, ne importune oblata doctrina non prosit, sed noceat, sicut esca cruciat aut extra tempus accepta. « Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet » eum [2]. » Omnium quidem bonorum magna est gratia, inter omnes autem maxima est sacerdotalis dignitas, si quis eam immaculate custodiat. Nam si super omnia opera sua pretiosiores existimat Deus anim s hominum : quanto magis credibile est, ut super omnia bona sua constituat eum, qui confert Deo lucrum animarum ? Non solum autem omnibus bonis suis meliorem judicat hominem, sed etiam sui ipsius impassibilitati præposuit salutem humanam. Ideo magnus est, qui bene regit hæreditatem ejus, quam proprio sanguine acquisivit.

VI. « Si autem dixerit malus servus ille in corde suo : » Moram facit dominus meus venire; et incipiat percutere » conservos suos, manducet autem et bibat cum ebriis [3]. » Percutere, est injuste percutere : qui autem propter justam causam percutit, etsi percutiat, percutere non videtur. Percutit enim, non ut suum dolorem vindicet, sed ut illius animam salvet. Si autem propter Deum percutere percussio esse videretur, nunquam diceret Deus : « Qui » parcit baculo, odit filium suum [4]. » Nam et alibi non absolute dicit : « Qui iratus fuerit fratri suo, reus erit judicio [5] ; »

[1] I Cor. III, 1, 2. — [2] Matth. XXIV, 47. — [3] Ibid. 48, 49. — [4] Prov. XIII, 24. — [5] Matth. V, 22.

sed, qui sine causa iratus fuerit. Sicut justa ira non est ira, sed diligentia : sic justa percussio non est percussio, sed correctio. Manducare et bibere sic intelligendum est, sicut supra interpretati sumus, de manducantibus et bibentibus ante diluvium, id est, male manducare et bibere. Propter quod non simpliciter dicit manducare et bibere, sed cum ebriis, id est, cum peccatoribus, qui tenebrosorum actuum vitio ebrii sunt, de quibus et Paulus dicit : « Nam qui dormiunt, nocte dormiunt, et qui inebriantur, nocte ebrii sunt [1]. » Vides ergo quia manducare et bibere sacerdotibus non est peccatum, sed cum ebriis manducare et bibere, id est, sic manducare, quomodo ebrii illi desiderant. Non enim jubet nos Scriptura malorum personas abominari, sed voluntates. Nam et Christus cum publicanis et peccatoribus manducavit, sed non sic quomodo publicani et peccatores volebant. Nec vitium suum aliquis Scripturæ illius auctoritate defendat, quæ jubet sacerdotem hospitalem esse debere. Hospitalitas enim non circa deliciosos cibos et magnos ostenditur, sed circa assiduas susceptiones impotentium peregrinorum, ut hospitalitas nostra non ab hominibus laudetur, sed a Deo sentiatur. Nam deliciosa convivia magis luxuriam accusant, quam humanitatem commendant. Dicit enim Salomon : « Ne delecteris in multa epulatione, nec in turpibus et modicis [2]. » Ergo nec multum permittitur, nec modicum et pretiosum.

VII. « Veniet dominus ejus hora qua nescit, et dividet eum, partemque ejus cum hypocritis et infidelibus ponet [3]. » Dividet eum, id est, de consortio Christianorum, ut neque cum Sanctis glorificetur, neque cum iis, qui mediocriter deliquerunt, mediocriter puniatur : sed junget eum cum hypocritis et infidelibus, ut quorum imitatus est mores, ipsorum puniatur interitu. Quomodo sacerdos su-

[1] 1 Thess. v, 7. — [2] Eccli. xxxvii, 32. — [3] Matth. xxiv, 50, 51.

per omnem populum glorificatur, si benefecerit, non solum propter suam justitiam, sed propter omnium, quia causa est ipse justitiæ universorum : ita et peccans super omnes punitur, non solum propter suum peccatum, sed etiam propter omnium, quia ipse causa fit omnibus ad peccandum. Ideo autem non solum hypocritas dixit, sed etiam infideles, quia si omnes quidem hypocritæ infideles sunt, non tamen omnes infideles hypocritæ sunt. Ecce enim gentiles infideles quidem sunt, hypocritæ autem non sunt; quia non se fingunt colere Christum, cum non colant, sed manifestum sequuntur errorem. Hypocritæ autem sunt Judæi et hæretici. Illi autem, quia dicunt se Judæos, cum non sint, sed sunt synagoga Satanæ. Isti autem, quia fingunt se esse Christianos, cum sint antichristi, id est, contra Christum. Item si quis videtur in Ecclesia esse, et agat contra Ecclesiam, et ille talis hypocrita dicitur esse.

# HOMILIA LII.

## CAPUT XXIV.

I. « Tunc simile est regnum cœlorum decem virginibus[1], » et reliqua. Notandum quod priorem quidem parabolam de doctoribus dicit, hanc autem de popularibus : tamen et si spiritualem intellectum habeat parabola, nihil nocet interpretari eam etiam carnaliter. Tunc simile erit, cum diebus suis completis solutus fuerit mundus, cum venerit judex omnium occultorum. Modo autem interim omnes homines nobis invicem mentimur. Alii fingunt se justos, cum sint iniqui : alii humiliant se ut peccatores, cum

[1] Matth. xxv, 1.

sint sancti : alii autem turpes actus suos usque ad mortem abscondunt, amplius homines erubescentes, quam Deum timentes, et semper sunt in vulnere, dum pro tempore nolunt apparere vulnerati. Qui autem Deum timet, homines non erubescit. Nec enim pejor potest esse timor terrenus, quam pœna cœlestis. Quibus simile erit? decem virginibus. Quidam putant hic virgines dici, de quibus Apostolus loquitur, « Ut sint sanctæ et corpore et spiritu [1]. » Et sapiens quidem virgo est, quæ et corpore et animo virgo est, ut neque habeat virum, neque habere desideret. Quid enim si aut parentes ejus propter votum suum in virginitate eam tenuerunt, cum ipsa tamen post votum nubere voluerit? Quid si pro aliqua occasione quæsita non est talis? Hæc si non est nupta, voluntatem tamen nubendi habuit, corpore quidem virgo est, animo autem nupta : quia corpus opere sordidatur, animus autem voluntate. Quamvis frequenter occasione necessitatis carnalis, Deus præstet hominibus misericordiam spiritualem : si tamen postea voluntas necessitati consentiat, non solum autem ut non concupiscat, sed etiam abstineat se ab omni re mala, ut neque faciat, neque loquatur, neque cogitet quod displiceat Deo : quia corpus fornicatur, quando cum viro conjungitur : anima autem, quando diaboli voluntatibus sociatur. Quæ hæc non servat, fatua est ipsa virgo. Et vere fatua est, quæ per solam virginitatem corporis putat se Deo placere. Ecce enim quemadmodum cum manducas et bibis, non anima manducat, sed corpus, res enim incorporalis corporali cibo non pascitur : sic cum vir mulieri, aut mulier viro conjungitur, non anima copulatur, sed corpus. Propterea frequenter fit, ut nupta si alias non peccet, melior sit, quam illa quæ virgo est, et alias peccat. Quoniam si illa non peccat quæ nupta est, corpore quidem nupta est,

[1] 1 Cor. VII, 34.

animo autem virgo est. Quæ autem alias peccat, et virgo est, corpore quidem virgo est, animo autem fornicaria.

II. Sed ne desperare faciamus etiam virgines bonas, quia diximus per concupiscentiam animas fornicari, sciendum est quod aliud est concupiscere, aliud velle. Concupiscere passionis est, velle autem arbitrii. Frequenter enim concupiscimus etiam quod nolumus. Si ergo concupiscentiæ non consentit voluntas, concupiscentia sola non damnat, magis autem et gloriosiorem facit virginitatis coronam. Nunc veniamus ad spiritualem ejus narrationem. Decem virgines omnes homines dicit, quorum vita decem sensibus sustentatur, quinque carnalibus, et quinque spiritualibus, omnium enim hominum duæ sunt partes. Aut enim peccatores sunt, aut justi. Peccatores, qui secundum carnales ambulant sensus : justi, qui secundum spirituales. Ergo et omne genus peccatorum in quinque dividitur, et omne genus justorum in quinque secundum numerum sensuum, non secundum numerum hominum. Has autem virgines dividendas profert Christus, quando et justi ab injustis, et, sancti a perversis per verbum suum dividendi sunt : ut quinque quidem ponantur ad dexteram justi Judicis, hoc est sapientes : quinque autem ad sinistram, id est, fatuæ. Secundum autem mysterium et Moses in duabus tabulis legem suscepit decem verborum : quinque quidem mandata in tabula una, quinque autem in tabula altera. Sicut ergo tabulæ Testamenti illius in uno quidem hærebant, tamen non poterat fieri ut ambe fierent ad dexteram legentis : sed necesse erat ut una quidem cum quinque esset ad dexteram, altera autem cum quinque aliis esset ad sinistram : sic omnes Christiani in una tenentur vocatione. Non est autem possibile, ut omnes ad dexteram fiant sedentis : sed necesse est ut justi quidem fiant ad dexteram, id est, quinque sapientes : injusti autem ad

sinistram, id est, insipientes. Quidam putant hanc parabolam ad omnes pertinere, et ad hæreticos, et ad Judæos, præterquam ad gentiles : quoniam illi idolorum cultura corrupti sunt, et virgines dici non possunt. Vere autem nec ad Judæos pertinet, nec ad hæreticos : quia non possunt Judæi dici virgines, qui, projecto et crucifixo sponso, adulterum super se diabolum susceperunt. Neque hæretici virgines dici possunt, qui et ipsi adulterino sensu corrupti sunt, et virginitatem veritatis Christi adulterino sermone corrumpunt. Sed ad christianum tantummodo populum pertinet, de quibus scriptum est : « Statui vos » uni viro virginem castam exhibere Christo. Timeo autem, » ne sicut serpens seduxit Evam astutia sua, sic corrumpantur sensus vestri a castitate, quæ est in Christo Jesu [1]. » Fatuæ autem virgines sunt, quæ fidem quidem Christi integram habent, opera autem justitiæ non habent. Judæi vero et hæretici neque fidem habent, neque opera possunt habere. Sed et si operum oleum habeant, nihil eis prodest, quia lampades fidei non habent, quas accendant.

III. « Tunc simile erit. » Bene, « Tunc, » quia interim non apparet quæ prudentes sint, quæ fatuæ : quousque tunc multæ fatuæ fient prudentes, et multæ quæ videntur prudentes, fatuæ efficientur. « Quæ acceperunt lampades » suas. » Lampas dicitur fides, quia sicut lampas illuminat domum, in qua est, sic fides illuminat animam cujus est. Accenditur autem hæc lampas igne divini verbi. Verbum enim Dei ignis est, sicut dicit Dominus : « Ignem veni mit» tere in terram [2]. » Item dicente Apostolo : « Fides ex au» ditu, auditus autem per verbum Dei [3]. » Accipiunt autem homines hanc lampadem, quando venientes ad Christum, per sacerdotes accipiunt traditam sibi veritatis doctrinam. Aut sicut alius putat, verbum Dei, quod accepimus acce-

[1] 2 Cor. XI, 2, 3. — [2] Luc. XII, 49. — [3] Rom. X, 17.

dentes ad Christum, lucerna est, secundum quod scriptum est : « Lucerna pedibus meis verbum tuum [1]. » Oleum autem doctrina sacerdotum, aut cæterarum Scripturarum. Quoniam sicut lucerna nisi ei subministraveris oleum, extinguetur : sic verbum fidei nostræ, quod credentes accepimus, nisi assiduis nutriatur doctrinis, aut meditationibus Scripturarum, extinguitur, et non satis illuminat animam. Aut oleum dicitur opus misericordiæ. Quia sicut oleum lumen lampadis fovet, sic opera bona subministrant confidentiam fidei, et vigorem accendunt.

IV. « Et venerunt obviam sponso et sponsæ [2]. » Bene ait : « Venerunt, » quando ex illa die, qua homo credit Christo, quasi de seipso egressus, et de mundo, ire videtur obviam Christo : quia quotidie Christi expectat adventum. Sicut enim qui obviam vadit alicui, in via stat, et expectat eum quandiu veniat : ita qui credit in Christum, sic debet vivere in hoc sæculo, quasi peregrinus : et non in suis, sed in transitu positus. Propterea et Judæi exituri de Ægypto, expediti et præcincti agnum jussi sunt manducare [3] : et ad exeundum parati, ostendentes nobis, quomodo quicumque nostri Agni eucharistiam manducant, ita debent semper esse expediti, quasi quotidie exituri de mundo. Nec mireris, quia dixit ire obviam sponso et sponsæ, cum Ecclesia inter nos habeatur sponsa. Sicut enim Christus cum sit inter nos, tamen venturus dicitur, cum apparuerit in gloria : sic et Ecclesia, quamvis sit inter nos, tamen ventura dicitur, cum apparuerit in gloria sua. Propterea dicit Apostolus : « Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum » Christo in Deo : cum autem Christus apparuerit vita ves» tra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria [4]. Fatuæ » autem accipientes lampades suas, non sumpserunt oleum

[1] Psal. CXVIII, 105. — [2] Matth. XXV, 1. — [3] Exod. XII, 11. — [4] Coloss. III, 3, 4.

» secum [1]. » Sicut lampas non ex oleo accenditur, sed ab igne, per oleum tamen nutritur : et nisi oleum ei subministraveris, extinguitur : sic et fides non ex operibus nutritur, vel accenditur, sed ex verbo Dei, sicut ait Apostolus, tamen per bona opera nutritur, et nisi subministraveris ei opera bona, deficit. Sicut enim non potest in Deum sperare, nisi qui aliqua opera bona facit : sic non potest credere Deo, nisi qui facit aliquid dignum Deo. Inde est, quod peccatores non credunt Deo, sive cum de gloria Sanctorum quis eis loquatur, sive de pœna peccatorum. Et dum non credunt futurum esse quod dicitur, neque de bono futuro delectantur, neque de malo terrentur. Vere fatui sunt omnes homines, qui aut solum existimant sibi posse sufficere ad salutem, quia credunt in Christum, et Christiani dicuntur, et non festinant semetipsos bonis operibus commendare : nec audiunt Jacobum dicentem : « Quia fi- » des sine operibus mortua est [2]. »

V. « Moram autem faciente sponso, dormitaverunt omnes » virgines, et dormierunt [3]. » Hoc significat sermo, quia tardante consummatione non solum peccatores, sed etiam justi et spirituales ad negligentiam sunt revolvendi, et relicta via virtutis, ad carnalia delectamenta sunt aliquatenus transituri, ut et illud impleatur quod Propheta dicebat : « Salvum me fac, Domine, quoniam defecit sanctus, quo- » niam diminuti sunt fideles a filiis hominum [4]. » Et hoc est quod Christus dicebat : « Putas cum venerit Filius homi- » nis, inveniet fidem super terram [5]. » Nam vigilare est justitiam facere; dormire autem, negligere est eam, sicut dicit : « Vigilate ergo, quia nescitis qua hora veniet Domi- » nus [6]. » Et vere non tardat, sed quantum ad nostram inconstantiam tardare videtur. Nam si consideremus ex quo

[1] Matth. xxv, 3. — [2] Jacob. II, 20. — [3] Matth. xxv, 5. — [4] Psal. XI, 2. — [5] Luc. XVIII, 8. — [6] Matth. XXIV, 42, et Marc. XIII, 23.

Christus in cœlum ascendit, et quantum vivebant homines ante diluvium, et prope tantum spatium est, quanto tempore erat uniuscujusque eorum. Si quis autem oculos habet apertos, intelligit quia mysterium hujus verbi in nobis impletum est. Omne enim studium spirituale relinquimus, et ad carnalia delectamenta transimus. Quem enim invenies modo, non dicam laïcum, sed aut presbyterum, aut episcopum, qui ad perfectum contemnat sæculi bona, credens consummationem esse propinquam? Unusquisque enim dicit in corde suo, infidelitatis spiritu prævalente : « Ecce ex quo Christus fuit in terris, semper dicitur : « Consummatio veniet, et ecce nondum venit. » Ne forte non præparandi causa, sed terrendi ista Scripturæ loquuntur? Qui autem non vere credit consummationem esse propinquam, non ex verbis quæ dicit, aut audit, sed ex operibus quæ agit, cognoscitur. Qui enim vere credit consummationem esse propinquam, nihil curat de mundo, nec in posterum aliquid servat : quia nec peregre exiturus aliquid secum portat in via, nisi forte panem, quem necessarium habet in via.

VI. « Media nocte clamor factus est [1], » quasi clamor præcurrentium et prætubantium Angelorum. Qui clamor? « Ecce sponsus venit, exite obviam ei [2]. » Unde putas jubet exire? de domibus, de civitatibus? Non, nec enim est ratio : sed ut exeant de mundo, exeant de iniqua carnis natura. Ex eo quod Apostolus ait in novissima tuba mortuos suscitandos [3], datur nobis occasio æstimandi clamorem illum esse, de quo Dominus dicit : « Ecce clamor » factus est. » Æstimemus clamorem esse tubarum præcedentium, quas Joannes in revelatione sua exposuit, quarum tubarum clamores sunt ipsa signa, quæ fiunt ab eis [4]. Qui

[1] Matth. xxv, 6. — [2] Ibid. — [3] 1 Cor. xv, 52. — [4] Apoc. I, IV et VIII.

ergo intelligit illa signa clamantia sæculi finem, ille audit clamorem tubarum clamantium quia venit sponsus, quarum vocem non corporis auris audit, sed animæ intellectus.

VII. « Tunc surrexerunt omnes virgines illæ [1]. » Hoc est, cum clamor factus fuerit, non solum justi, sed etiam peccatores de somno negligentiæ surgent. Tunc incipient timere et festinare, tunc credent quia vere finiendus est mundus. Nam quemadmodum securitas etiam diligentes homines, negligentes facit : sic timor præsentis periculi etiam negligentes homines, exhibet diligentes; sed nihil eis proderit diligentia illa, quam generat timor, non fides. Tunc intelligent quia nihil est quod vixerunt in mundo. Tunc incipient sapere, quando nihil eis proderit sapuisse.

VIII. « Et composuerunt lampades suas [2]. » Id est, tunc incipient omnes aspicere et discutere fidem suam : tunc considerabunt singuli opera sua, qui bene fecerunt, qui male, et interrogabunt conscientias suas. Quemadmodum enim, superventuro sponso, festinat se sponsa componere, ne forte ex aliqua parte displiceat sponso : ita singuli semetipsos judicabunt apud se. Hoc est enim præparare fides suas. Quod si semper nos ita judicaremus, quemadmodum tunc judicaturi sumus, nunquam peccaremus in Deum. Sicut ergo virgo deformis et debilis sine causa se componit, sic et tunc peccatores sine causa se præparabunt. Naturalem rem loquitur. Sicut rex cum tyranno bellum facturus, si voluerit aspicere exercitum, et considerare arma illorum, jubet mitti tubam, ut fiant admoniti. Tunc omnes milites festinant arma sua aspicere, ubi sit gladius ejus, ubi lorica sit posita, ubi jacet scutum : et qui securitatis tempore arma sua studuit immaculata custodire, paratus et lætus currit ad inspectionem. Et qui tempore securitatis gladium

[1] Matth. xxv, 7. — [2] Ibid.

suum æruginare dimiserit, aut loricam sordescere, scutum frangi aut rumpi : cum audierit tubam, et ipse quidem excitatus timore festinat limare gladium suum, detergere loricam, ligare aut stringere scutum, sed non poterit celare negligentiam suam : quia urgens necessitas non permittit longi temporis opus implere. Sic, et domino absente, malus servus non aspicit opera sua, quod facit, quid non facit, aut quomodo credit : nec cogitat quia venturus est dominus ejus, et opera perspecturus, et fidem : sed cum viderit eum venientem de longe, tunc aspicit opera sua, tunc incipit festinare, sed nihil ei proderit festinatio ejus : quia multorum dierum negligentia non potest una hora expleri.

IX. « Fatuæ autem sapientibus dixerunt : Date nobis de » oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur [1]. » Extinguitur lampas hominis, quando fides ejus deficit ac desperat. Sicut enim qui bene sibi conscius est, fiducialiter et magnanimiter agit : quemadmodum si quis infuso oleo addat lucernæ, sic et ille consideratione operum bonorum suorum semetipsum confortat, et fidei suæ addit audaciam. Qui autem sibi male conscius est, semper pusillanimis ac timidus est. Et quemadmodum, subducto oleo, minuitur lumen lucernæ, sic et ille consideratione operum suorum malorum semetipsum confundit, et infidelitatis suæ adhuc diffidentiam addit. Ideo ergo timentes peccatores ad Sanctos dicturi sunt : « Date nobis de oleo vestro » : hoc est, vos sancti, qui habetis opera larga justitiæ sufficientia vobis non solum ad evadendam pœnam, sed etiam ad gloriam consequendam, accommodate nobis auxilium operum bonorum vestrorum : id est, intercedite pro nobis peccatoribus ad Dominum, quia justitia vestra sufficiens est et vos glorificare, et nos excusare.

X. « Responderunt autem prudentes, dicentes : Ne forte

[1] Matth. xxv, 8.

» nec nobis, nec vobis sufficiat [1]. » Ostendit in iis verbis quod ita futurum est terribile judicium illud, ut nulla innocentia sibi confidat. Et vere quis est homo natus de muliere, qui credit justum se esse inveniendum in conspectu illius, de quo beatissimus Job dicit : « Stellæ in conspectu ejus non » sunt mundæ [2], et cœlum sine crimine non est [3] ? » Si ergo impeccabilis natura stellarum et cœli, quantum ad justitiam Dei invenitur esse peccatrix, quomodo ante eum homo appareat justus, cujus et sine voluntate peccandi natura ipsa peccatum est? dicente Apostolo : « Ego autem carnalis » sum, venumdatus sub peccato : quod enim operor, non » intelligo, non enim quod volo, hoc ago; et jam non ego » operor illud, sed quod habitat in me peccatum [4]. » Tantus timor tunc erit omnium, etiam Sanctorum, ut nemo speret se justum inveniendum, sed adhuc timeat ne forte reus existat. Quis enim potest ad perfectum dijudicare conscientiam suam, et cognoscere cor suum, cum scriptum sit: « Quia de omni verbo otioso reddituri sumus rationem [5] ? » Quomodo ergo pro peccatoribus tunc intercedant Sancti, cum timeant ipsi de se? Nam sicut tempus misericordiæ judicium non suscipit, sic et tempus judicii misericordiam non recipit. Ideo in primo adventu, cum tempus esset misericordiæ, dicentibus Apostolis super inhumanitatem civitatis alicujus : « Vis dicamus, ut descendat ignis de cœlo? » respondit Jesus : « Nescitis cujus spiritus estis. Non enim veni » judicare mundum, sed salvare [6]. » Ostendens quia, cum venerit in secundo adventu, judicii tempus similiter locum misericordiæ non habebit. Ubi autem misericordia locum non habet, nec intercessio valet. Aut hæc ideo dicit : « Quo» niam indignæ sunt passiones hujus temporis ad futuram glo» riam, quæ revelabitur in nobis [7]. » Si ergo major erit gloria,

[1] Matth. xxv, 9. — [2] Job. xxv, 5. — [3] Id. xv, 15. — [4] Rom. vii, 14, 15 et 17. — [5] Matth. xii, 36. — [6] Luc. ix, 54-56. — [7] Rom. viii, 18.

quæ præparata est Sanctis a Deo, quam quod unusquisque Sanctorum meretur, quomodo sufficiat et aliis ad salutem uniuscujusque opus eorum, cum nec sibi soli sufficiat ad gloriam illam justo judicio consequendam?

XI. « Ite potius ad vendentes, et emite vobis [1]. » Venditores operum bonorum, vel doctrinæ, sacerdotes sunt, qui præcepta justitiæ in populo dant, quasi pretium aliquod accipientes fidem ipsorum, qui peccatores per pœnitentiam solvunt, pretio confessionis eorum placari. Aut certe hoc pretium doctrinæ accipiunt, quando sic docentes eos audierit populus. Populus quidem per obedientiam suam mercatus est sibi salutem; sacerdotes autem, qui docuerunt et laboraverunt circa eos, recipient a Deo doctrinæ suæ labores. Bonum ergo est consilium Sanctorum ad peccatores, ut eant ad sacerdotes, et fideliter audiant eos; et cum audierint, faciant, et habebit virtutem olei fides eorum, si tamen habuerint tempus.

XII. « Abeuntibus autem eis, ecce venit sponsus : et quæ » paratæ erant, intraverunt cum eo, et clausa est janua [2]. » Ostenditur nobis per hæc verba, quod illo in tempore inter angustias diversorum terrorum videntes se peccatores, anxiabuntur, et current huc et illuc ad sacerdotes, doctrinam et pœnitentiam sibi quærentes. Alii autem interrogantes quid eos oporteat facere, sed festinante judicio, et necessitatibus aliis super alias venientibus, cum non sit docendi licentia, nec tempus faciendæ justitiæ, aut agendæ pœnitentiæ, festinatio eorum vacua erit. Hoc enim et in quotidiano usu videmus fieri. Quotidie enim sacerdotes clamant in Ecclesia : « Qui peccavit, pœnitentiam agat : qui non peccavit, permaneat in Deo. Neque seducant vos honores et divitiæ temporales; quia tempus vestrum prope est, et si consummatio vestra tardaverit, mors vestra non tardat, et

[1] Matth. xxv, 9. — [2] Ibid. 10.

nemo credit, nemo obaudit : » cum autem venerit super illos mors, festinant et anxiantur, vocant sacerdotes, pœnitentiam volunt agere, quando jam pœnitentiæ locus non est. Itaque dum exponunt peccata sua, dum accipiunt pœnitentiæ tempus, et præcepta justitiæ, capitur anima eorum, et vadunt vacui, magis autem ligati justo judicio Dei : quia non propter odium peccatorum displicentes sibi volebant pœnitentiam agere, sed propter mortis timorem. Adhuc enim si vivere potuissent, non sibi displicuissent. Alius autem venditores olei, id est, boni operis, pauperes dicit. Hortantur ergo prudentes virgines fatuas, ut eant ad pauperes, si patitur eas tempus, ut facientes eis bona justitiæ, misericordiam consequantur ab eis : quoniam per misericordias factas in eos, olei, id est, misericordiæ merces acquiritur. Illæ autem dum vadunt volentes tunc aliquid boni facere, propter quod possint cum fiducia accurrere Christo, venturus est Christus repente, et nihil eis proderit anxietas illa tunc incipientibus bene agere, cum tempus bene agendi concluditur.

XIII. « Novissime autem venerunt et reliquæ virgines, » dicentes : Domine, Domine, aperi nobis [1]. » Nihil prodest ex necessitate repetita confessio ejus, qui ex voluntate nec semel confessus est. Nam voluntaria confessio, et modica sufficit Deo : ex necessitate autem, neque magna. « At ille » respondens ait : Amen dico vobis, nescio vos qui estis [2]. » Signa spiritus mei in vobis non video. Sicut enim qui immundum spiritum habet, bona opera facere non potest : sic qui spiritum sanctum habet, opera non facit mala. Quare igitur vos opera non facitis bona, sed mala? Imaginem meam non cognosco in vobis. Imago autem mea, est fugere malum, et sequi bonum : vos autem econtra, fugistis bonum, et operati estis malum. Non potestis meorum militum præ-

[1] Matth. xxv, 11. — [2] Ibid. 12.

mia accipere, qui tyranni vexilla portatis. Non possum meos dicere, in quibus meum nihil cognosco.

# HOMILIA LIII.

## CAPUT XXV.

I. « Sicut enim homo peregre proficiscens vocavit servos » suos [1], etc. » Homo peregre profectus, Christus est, post victoriam passionis ad Patrem iturus : voluntate misericordiæ homo, non necessitate naturæ. Commendat autem Christus dilectionem suam, quam habet in Sanctis. Ad regna enim cœlestia ascensurus, et ad Patrem suum iturus unde descenderat, peregre se iturum dicit, propter charitatem Sanctorum, quos relinquebat in terris, cum magis peregre esset in mundo, sicut ipse testatur dicens : « Incola » enim ego sum in terra apud te [2]. » Quando enim venit in mundum Jesus, adhuc peregrinus erat, neminem habens sui nominis confessorem : postquam autem venit et discipulos acquisivit, jam paterfamilias erat : et ideo proficiscens de mundo, peregre proficiscebatur. Vis autem scire quantum diligat fideles suos, considera quid passus est pro eis. Si enim magis quam gloriam suam illos amavit, quasi homo moriens propter eos, quid mirum, si majore dilectione tenebatur Sanctorum, quos relinquebat in terris, quam dilectione gloriæ, quam habebat in cœlis? « Et tradidit il- » lis bona sua [3]. » Non invidens aliis plus dedit, aliis minus, sed considerans diversitatem fidei eorum. Qui autem invidus est aut parcus, omnibus est parcus et indivus. Neque

[1] Matth. xxv, 14. — [2] Psal. cxviii, 19. — [3] Matth. xxv, 14.

quasi acceptor personarum fecit differentiam gratiarum. Vis scire? Considera quomodo pene æqualiter remuneravit eum, qui minus obtulit, et eum, qui amplius. Si enim acceptor personarum fuisset, utique non tantum in danda gratia, quantum in reddenda mercede esset æqualis ambobus. Manifestum est, quod in danda gratia non personas aspexit, sed virtutem uniuscujusque consideravit : ne supra virtutem opus injungens, ipse occasio offensionis existeret, et non esset reus qui peccavit, si supra virtutem pondus imposuisset. Volens ergo Dominus socios nos habere in regno cœlesti, opera nobis diversarum justitiarum commisit : non quia non habeat potestatem et sine operibus nos glorificare, sed ideo opus præmisit : quia sicut opera sine præmiis vacua sunt, sic præmia sine operibus sunt ingrata.

II. « Statim autem abiit qui quinque talenta acceperat, » et acquisivit alia quinque [1]. » De talento agnitionis Christi acquisivit unam justitiam bene vivendo. De presbyterio autem ipso acquisivit justitiam sollicite præsidendo Ecclesiæ. De verbo acquisivit justitiam, verbum veritatis sinceriter prædicando. De baptismo lucratus est secundum Christi regulam baptizando, et dignos filios cum judicio Ecclesiæ acquirendo. De sacrificio acquisivit justitiam, tam mundum et immaculatum sacrificium populo offerendo, et pro peccatis populi exorando. « Similiter et ille qui duo talenta ac» cepit, lucratus est alia duo [2]; » id est, duas justitias. Unam bene vivendo, quam acquisivit a fide Christi : alteram sinceriter ministrando, quam fecit ex ministerio diaconatus.

III. « Qui autem unum accepit, abiens fodit in terram [3]. » Primum videamus, ut quid neque ille, qui duo talenta habuit, abscondisse talenta sua proponitur, cum multi diaconi inveniantur inutiles : neque ille, qui accepit quinque, cum

[1] Matth. xxv, 16. — [2] Ibid. 17. — [3] Ibid. 18.

multi doctores inveniantur inutiles; sed ille tantum, qui unum accepit, id est, populus? Attende; Deus secundum præscientiam suam, licet sciat qui justi futuri sint, et qui injusti, tamen omnes vocat ad fidem, dans eis gratiam credendi in Christum, quod est talentum bonis quidem ad salutem, malis autem ad præjudicium, ut inexcusabiles fiant. Diaconis autem et doctoribus secundum providentiam suam, illis videtur Deus injungere ministerium diaconatus aut presbyteratus, qui sunt justi : qui autem inveniuntur injusti, illos homines ordinasse videntur, non Deus. Ab exitu ergo rei cognoscitur qui a Deo ordinatus est, et qui ab hominibus. Qui enim ministerium suum bene consummaverit, apparet quia ex Deo fuerat ordinatus : qui autem ministerium suum non bene consummaverit, ex hominibus ordinatus est. Quomodo autem quidem sacerdotes ex hominibus ordinantur, manifeste in libro octavo Canonum Apostolorum dicitur. Qui autem ex hominibus ordinatus est, quantum ad Deum non est diaconus, aut sacerdos. Ergo in sacerdotibus quidem et diaconis non est inventus ut perdat talenta, qui secundum præscientiam ordinatur a Deo. In popularibus autem evenit, quomodo etiam qui peccator futurus est, a Deo accepit fidei gratiam. Secundum hæc ergo quæ diximus, si presbyter aut diaconus peccator inventus fuerit, quoniam quantum ad præscientiam Dei (sicut jam diximus) non ex Deo, sed ex hominibus factus videtur presbyter aut diaconus, quasi laïcus invenitur inter eos, qui unum talentum fidei acceperunt. Ac per hoc nemo ordinatus a Deo peccat, nisi ut qui unum talentum accepit a Deo. Ideo autem gratia fidei omnibus a Deo præstatur, gratia autem clericatus, non omnibus, sed dignis : quia in illa causa salutis est, in ista autem dispensatio mysterii. Nam et paterfamilias annonam quidem omnibus servis præstat, negotia autem sua non omnibus

committit. Abscondit autem talentum suum in terra, qui accipiens notitiam Christi, contemnit vitam spiritualem, et in terrenis actibus et deliciis conversans obruit illud in carne sua, et sollicitudinibus mundi quasi spinis suffocat fidei suæ bonum, et non facit fructum. Hoc est enim talentum in terra abscondere, quod est semen verbi inter spinas suffocare. Sciendum est autem quod ille, qui fodit gratiam suam in terram, non peccare proponit, sed justitiam non facere. Qui enim peccat, non abscondere videtur gratiam, sed corrumpere. Si ergo in tenebras exteriores mittuntur, qui, accepto verbo fidei, carnaliter vivendo, fructum justitiæ non fecerunt, putas in quales tenebras sunt ituri, qui ipsum talentum fidei suæ peccando perdiderunt ? iste qui fodit talentum suum, similis est virginibus fatuis, quæ habentes lampades, oleum non habebant : tam enim illæ, quam istæ putaverunt sibi ad salutem hoc solum, quod credebant in Christum, posse sufficere. Nam vere talentum non perdidit, id est, domini sui, tamen reus est damni. Non enim propter hoc solum unusquisque fit Christianus ut sit Christianus servans talentum fidei suæ, sed ut operetur justitiam Christo. Sicut enim qui seminandi causa accipiens semen, tempore seminationis non seminaverit, damnum facit domino suo : etsi non perdiderit semen, est tamen tantum damnum, quantum poterat lucrum facere, si opportuno tempore seminasset : sic qui accipit fidem Christi, et in hoc sæculo seminationis non fuerit operatus justitiam, etsi fidem suam non perdiderit, tamen tantum videtur peccasse, quantum potuit justitiam facere, si non neglexisset.

IV. « Post multum vero temporis venit dominus servo» rum illorum [1]. » Primum videamus quare interim Dominus ascendit in cœlum post modicum iterum reversurus, et semper cum Sanctis futurus ? Ut videlicet, absente eo, fi-

[1] Matth. xxv, 19.

deles gloriam sibi et vitam æternam acquirant per fidem et opera. Præsente enim Christo, nec tentari fideles poterant, nec probari si essent veri fideles : quoniam si sit præsens, non creditur, sed videtur : cum autem absens fuerit, non videtur, sed creditur dum timetur. Christo igitur præsente, etsi tentationem aliquam sustinerent propter eum, aut justitiam facerent, opus tamen eorum non videbatur esse in fide, sed in oculis. Ideo nec poterant sibi mercedem fidei per justitiam acquirere, nisi ascendisset ab eis. Nam servus fidelis, domino absente, probatur : præsente autem domino, quidquid fecerit non est laus servi, sed domini. Vides ergo quia non propter suam utilitatem Christus ascendit, sed propter nostram. Tempus autem differt largum, ut longior detur hominibus justitiæ faciendæ licentia.

V. « Et accedens qui quinque talenta acceperat, dixit : Do» mine, quinque talenta tradidisti mihi [1]. » Vide, bonus servus non quasi glorians in opere suo, non primum lucri talentorum memoriam facit, sed primum memorat quæ accepit, postea quæ invenit : ut ostendat non studii sui, aut laboris esse quod acquisivit, sed beneficiorum domini sui, quibus acquisivit. Tanquam si dicat : « Domine, ego quantum ad meum studium et laborem, nec modicam quidem justitiam facere potuissem, nisi gratia tua fuisset mecum. « Sicut dicebat ille qui dicit : « Sed plus omnibus laboravi, non autem ego, sed » gratia Dei mecum [2]. »

VI. « Ait ei dominus ejus : Euge serve bone et fidelis, » quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te consti» tuam, intra in gaudium domini tui [3]. » Pauca sunt admodum. Si quis de magna massa tritici modicam dederit drachmam, aut de magno vase vini modicum dederit gustum : sic de magno thesauro regni cœlestis modica nobis

[1] Matth. xxv, 20. — [2] 1 Cor. xv, 10. — [3] Matth. xxv, 21.

per Spiritum sanctum arrha præstatur. Propter quod dicebat Apostolus : « Ex parte enim cognoscimus, et ex parte » prophetamus : cum autem venerit quod perfectum est, » destruentur ea, quæ ex parte sunt [1]. » Non dixit : « Intra » ad gaudium domini tui : » sed, « In gaudium domini tui, » ut possessor sit gaudii, non tantum spectator. Et jam non quasi minister domini in gaudio ejus, sed particeps gaudiorum. Sicut et alibi ipse dicebat : « Pater, volo ut ubi » ego sum, et isti sint mecum, ut videant gloriam meam, » quam mihi dedisti [2]. » Quid ergo dignum facimus in hoc sæculo, ut participes Domini nostri in regnis cœlestibus fieri mereamur? Ideo juste dicit Apostolus : « Existimo » enim quod non sunt condignæ passiones hujus temporis » ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis [3]. »

VII. « Accedens autem et qui duo talenta acceperat, ait : » Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo [4]. » Et si minor in opere, non minor in voluntate. Videns autem Dominus quia servo illi non voluntas operandi minor fuit, sed virtus fidei : nam et ille voluit similiter amplius operari, sed magis desideriis ejus non suffecit modica fides : ideo justus judex, etsi non similia lucra suscepit ab illo, quemadmodum ab isto, tamen sic benevolentia istum suscepit, quemadmodum et illum : quia Christus non magis operum remunerator est, quam voluntatum. Nec putet ergo diaconus quod ex eo, quod diaconus est, beatior erit, quam laïcus studiosus ; non enim dignitas apud Deum honorabitur, sed voluntas. Nec diacono se beatiorem debet putare presbyter ex eo, quod presbyter est, quam se si fuerit bonus diaconus : quoniam gradus ministerii ex Deo est, perfecta autem voluntas ex nobis. Propterea non sumus judicandi, quia non fecimus quod in parte nostra non

[1] I Cor. XIII, 9, 10. — [2] Joan. XVII, 24. — [3] Rom. VIII, 18. — [4] Matth. XXV, 22.

est : sed ex eo sumus judicandi, quod in nobis est posse, si volumus.

VIII. « Accedens autem et qui unum talentum acceperat, ait : Domine, scio quia homo durus es, metis ubi non seminasti, et congregas ubi non sparsisti [1]. » O malitia peccatorum, quæ neque futuri judicii terrore mutatur ! Qui enim peccatum suum debuerat simpliciter confiteri, ut dominum quem male agendo irritaverat, simpliciter confitendo leniret : e contra non solum non confitetur, sed adhuc excusat. Et dum vult unum excusare peccatum, addit et alia duo. Primum quia peccavit : secundo, quia excusat : tertio, quia et injuriam domino facit. Propterea sciens Propheta quam mala sit excusatio peccatorum, dicit : « Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis, cum hominibus operantibus iniquitatem [2]. » Dic ergo, serve mendax, quomodo metit Christus ubi non seminavit ? Quis enim hominum est, vel gentilium, vel Judæorum, quem non sufficienter spiritualibus et corporalibus sensibus adornavit, cui non dedit scientiam boni et mali, cui non dedit posse fugere malum, et apprehendere bonum, si vult ? Sicut enim nullus est homo, cui aliquid corporis membrorum minus sit ad usum corporalem : sic non est, cui minus sit aliquid sensus aut potentiæ ad intelligentiam boni et mali, et ad omne opus bonum faciendum quodcumque voluerit. Si igitur etiam in gentibus seminavit gratiam suam, ex quibus nullus justitiæ colligitur fructus : quomodo in te metit quod non seminavit, quem quasi aratro spirituali crucis suæ verbo aravit, quem doctrina justitiæ seminavit, quem Spiritu sancto irrigavit ? Tot semina suscipiens gratiarum, vel unum fructum justitiæ non debuisti offerre ? Nam Deus hominem ex duplici creans natura, corporis et animæ, in corpore quidem creavit

[1] Matth. xxv, 24. — [2] Psal. cxl, 4.

quinque sensus, et motus quosdam concupiscentiarum, nascentium ex occasione sensuum prædictorum : in anima autem creavit judicia et virtutes, ut intelligat malarum rerum et bonarum discretionem, ut possit resistere motibus suis corporalibus. Qui ergo secundum delectationes carnales vivere elegerunt, neque considerant in anima sua judicia et virtutes esse creatas : nec enim experiuntur ea si sint, sed tantum sensus carnales, et motus carnales concupiscentiarum nascentium ex occasione sensuum prædictorum exequuntur, ex quo fit, ut sic arbitrentur et dicant, quia omnia bona carnalia et mundialia ideo creavit Deus, ut omnibus eis utamur. Nam si vere non sunt creata in nobis secundum animam judicia et virtutes, quibus possumus resistere motibus concupiscentiarum nostrarum carnalium, certum est quia ideo creata sunt bona carnalia, ut utamur illis. Si autem creatum est in nobis, et intelligere eos, et posse resistere eis, sine dubio non ideo creata sunt corporalia bona et mundialia, ut eis utamur, sed ut resistentes eis, meliori studio acquiramus nobis mercedem. Nam nec intelligere malum et bonum in nobis esset creatum, nisi prius creatum fuisset et posse resistere malo. Ut quid enim homini datum fuisset intelligere, si non fuisset ei datum et posse facere quod intelligit melius esse? Numquid animalibus Deus creavit intelligere, quod honestius et laudabilius est? Non, quia nec creavit in eis posse facere aliquid quod melius est [1]. Sic nec homini creasset intelligere, nisi creasset ei et quod intelligit facere posse.

XI. « Respondens autem dominus ejus, dixit ei : Serve » nequam et piger, sciebas quia meto ubi non seminavi, et » congrego ubi non sparsi : oportuit ergo te committere » pecuniam meam nummulariis, et veniens ego recepissem

[1] Gen. 1, 24 et 30.

» eam cum usuris [1]. » Nequam dicitur, quia contumeliam reddidit domino pro honore : piger, quia talentum non duplicavit. Et ideo pro eo quidem quasi superbus, pro hoc autem quasi negligens condemnatur. Vere nequam, quia largitatem domini quasi violentiam accusavit. Nec enim Deus ideo gratiam intellectus, aut notitiam sui homini dedit, desiderans gloriam sibi acquiri per eum : sed ut per gratiam Dei ipse sibi vitam æternam et gloriam mereatur, et societatem cœlestis regni cum Deo. Hoc sine dubio intelligitur ex ipsa præcedentium remuneratione justorum. Si enim propter se dedisset gratiam hominibus, nunquam a servis pauca suscipiens redderet multa. Sed malitia excæcatus dum voluit sapientiam Dei fallere, majoribus se iratus vinculis alligavit, dicens : « Metis ubi non seminasti. » Si enim vere talem scivit dominum suum, eo magis debuit festinare, ut per diligentiam suam avaritiam domini sui faceret, ne per negligentiam injustitiam ejus magis ad iracundiam provocaret, quia austeritas non contemnitur, sed timetur. Qui autem timet, non contemnere, sed placare festinat, sciens quomodo qui metit ubi non seminat, magis vult metere ubi seminavit.

X. « Oportuit ergo te committere pecuniam meam nummulariis, et veniens ego recepissem eam cum usuris. » Quidam putant tres istos omnes doctores esse, differentes autem gratias habuisse : et hunc tertium ideo argui, quia non docuit alios gratiam scientiæ quam habebat. Et quamvis omnis homo rationalis constitutus nummularius dici possit, tamen nescio si habeat rationem, qui sic minimus est, ut unius talenti gratiam habeat. Qui nummularius est, non indiget ejus : si autem est, qui illius magisterio opus habeat, ille sine dubio nummularius non est. Cauti enim hominis est, nummularium esse qui differentias pensat verbo-

[1] Matth. xxv, 26, 27.

rum. Ergo necesse est hunc tertium intelligere popularem, sicut diximus supra. Mensa est omnis Scriptura divina, sicut et alibi exposuimus, secundum quod dicit Propheta de Scriptura Veteris Testamentis Judæis scandalum facta : « Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, et in retri- » butionem, et in scandalum [1]. » Non enim mensa eorum corporalis facta eis in scandalum, sed Scriptura legis eorum. Legentes enim in lege : « Maledictus omnis qui pendet » in ligno [2], » et videntes Jesum crucifixum, contra legem æstimaverunt credere in Jesum crucifixum, quem lex maledictum annuntiabat, non intelligentes quia nostram maledictionem in ligno susceperat, ut nos liberaret a maledictione, quam susceperamus per lignum : et sic facta est eis mensa eorum, id est, Scriptura legis eorum in scandalum. Item videntes eum in sabbatis operantem, leprosos tangentem, a quibus omnibus abstinere lex diligenter præcipiebat, scandalizati sunt in eum, dicentes : « Hic homo » non est ex Deo, qui sabbatum non custodit [3], » non intelligentes, quia corporale quidem solvebat, spirituale autem implebat. Et hoc modo facta est eis mensa eorum, id est, Scriptura legis eorum, in scandalum. Ergo mensa est omnis Scriptura divina, in qua panis verbi nutriens animas positus est, supra quam omnes Christiani recumbunt, et epulantur in spiritu.

XI. Nummularii autem præsidentes mensæ illi, sunt sacerdotes fideles et prudentes, qui cum viderint fidem et actus Christianorum, accipiunt judicium de Scripturis, quasi de mensa, et ponderant eos, et æstimant, et intelligunt si digni sunt Deo, aut non. Et si habent charagma, id est, figuram et imaginem mundi, sunt ipsius, et oportet eos abjicere. Huic mensæ qui commiserit fidem suam, quam baptizatus suscepit a Christo, ut in Ecclesia perma-

[1] Psal. LXVIII, 23. — [2] Deut. XXI, 23. — [3] Joan. IX, 16.

neat, Scripturas aut legat, aut audiat incessanter ex fide, allocutionibus sacerdotum nunquam fraudetur. Impossibile enim est, ut non multiplicetur fides ipsius. Paulatim enim de die in diem timor Domini generatur, sensus ejus illuminatur, scientia ejus crescit, confirmatur in fide, excitatur ad desiderium regni cœlestis, apprehendit eum zelus antiquorum Sanctorum quos legit, excitatur ipse plerumque ad easdem virtutes. Vides quantam usuram facit augmentata fides, data ad mensam Scripturarum sanctarum. Sicut enim pecunia hæc corporalis quidem, si sit in sacculo, inclusa ipsa est semper : si autem fuerit agitata de manu in manum, usu ipso multiplicatur, unde usura dicitur ab usu : sic et fides Christi, si quidem otiosa teneatur in corde, non solum ipsa manet quæ fuit, sed adhuc minoratur in otio, et torpescit, et segnis efficitur, et paulatim per actus carnales exinanita ad nihilum vadit : si autem exercitata fuerit Scripturis, et locutionibus assiduis suscitata, operibus bonis vivificata : non solum dico multiplicabitur, sed nunquam desinet crescere, donec vivet homo. Numquid nos ex nobis hoc dicimus? Ipse denique Propheta in principio Psalmorum suorum hunc annuntiat esse beatum. Nam cum dixisset : « Beatus vir qui non abiit in concilio » impiorum, et in via peccatorum non stetit, et in cathedra » pestilentiæ non sedit : » addit, « Et in lege Domini voluntas » ejus, et in lege ejus meditabitur die ac nocte [1]. » Et quod sit lucrum meditationis hujusmodi, subinfert, dicens : « Et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus de- » cursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore » suo. Et folium ejus non defluet, et omnia quæcumque » faciet, prosperabuntur [2]. »

XII. « Tollite itaque ab eo talentum, et date ei qui ha- » bet decem talenta. Omni enim habenti dabitur, et abun-

[1] Psal. 1, 1, 2. — [2] Ibid. 3.

» dabit [1]. » Peccator agnoscens Christum, habet hanc ipsam gratiam, quod cognoscit Christum : sed cum venerit in judicium Christi, dividitur a consortio cognoscentium Christum, et sic tollitur ab eo, quod videbatur habere, quamvis vere non habebat. Quomodo qui cognoscit Christum, et peccat, videtur quidem habere scientiam Christi, vere autem non habet, et ipsa notitia Christi additur homini justo qui habebat ? Ille vere habet scientiam Christi, qui justitiam facit. Et quomodo ei additur scientia Christi super scientiam ? ut qui videbat per speculum in ænigmate, videat facie ad faciem [2] : et qui cognoscebat ex parte, cognoscat sicut cognitus est. Sed et aliter intelligitur. Qui fidem habet, et bonam in Domino voluntatem, etiamsi quid minus in opere quasi habuerit, nihilominus remuneratur a judice bono : qui autem fidem non habet, aut bonam in Domino voluntatem, etiam cæteras virtutes, quas videtur naturaliter possidere, perdit. Eleganter ait : « Quod » videtur habere, auferetur ab eo [3]. » Quidquid enim boni sine fide Christi est, non ei imputatur, qui male usus est eo. Sicut sunt multi, qui videntur quidem aut mansueti, aut humiles esse : sed quia non sunt hoc propter Deum, licet videatur esse aliquod bonum eorum, non autem est : « Quia quod non est ex fide, peccatum est [4]. »

XIII. « Et hunc nequam servum projicite in tenebras » exteriores [5]. Considerandum est, ut quid non dixit : « Mittite eum in tenebras inferiores : » sed « In tenebras exte» riores. » Quidam dicunt non tantum esse infernum deorsum, sed extra mundum istum esse aliqua tenebrosissima loca et ignea, in quibus puniuntur qui digni sunt. Forte ergo ideo dixit exteriores tenebras, et non inferiores.

XIV. Qui considerat quomodo sequens parabola para-

[1] Matth. xxv, 28, 29. — [2] 1 Cor. xiii, 12. — [3] Matth. xxv, 29. — [4] Rom. xiv, 23. — [5] Matth. xxv, 30.

bolæ huic præcedenti conjuncta est, et quomodo pars est parabolæ hujus : nec enim alterius rei parabola est, nisi ipsius, non sine ratione requirit : quia quod ait : « Post multum temporis veniens dominus servorum illorum, posuit » cum eis rationem : » non de secundo dicit adventu, quando venturus est cum majestate, sed de adventu, quo frequenter solet venire ad omnes Christianos, quibus gratiam dedit suæ cognitionis : et discutit eos, et ponit rationem cum eis, ut judicet eos, et justos ab iniquis discernat, sicut exposuimus supra in parabola ubi dicit : « Simile est regnum » cœlorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum » servis suis [1]. » Habet autem alia parabola sic : « Cum autem » venerit Filius hominis in majestate sua, et omnes Angeli » cum eo, tunc sedebit super sedem majestatis suæ, et con» gregabuntur ante eum omnes gentes [2]. » Ac si dicat : « Interim quidem sic veniet, sic ponet rationem cum servis suis, sic discutiet eos, sicut exposui in ista parabola. » Cum autem venerit Filius hominis in majestate Patris sui cum Angelis suis, tunc sedebit super sedem majestatis suæ, tanquam non semper veniens cum majestate Patris veniat, nec cum Angelis suis, nec semper veniens sedeat in sede majestatis suæ, sed tunc tantummodo fiet hoc. Sed et illud vide, quomodo in hac parabola peccatorem non in ignem, nec in aliquam pœnam, sed tantum in tenebras exteriores mitti præcepit : in illa autem, cum venerit in majestate Patris, jam non tantum in tenebras exteriores, sed et in ignem mittet, et pœnas. Item in hac parabola justum in gaudium jubet intrare, in illa autem in regnum. Adhuc autem quod ait : « Accedens autem et qui unum » talentum acceperat, ait : Sciebam quia homo durus es, » metis quod non seminasti et congregas quod non spar» sisti. » Putas in secundo adventu, cum venerit sic terribi-

[1] Matth. XVIII, 23. — [2] Id. XXV, 31, 32.

liter cum gloria sua, stabit peccator ante eum, et talia dicet? Absit. Maxime cum nec æstiment viri prudentes personale tunc fore judicium, ut per singulos homines Christus quidem interroget, peccator autem respondeat, et gesta narrationum conficiantur : sed verius est quod ait Apostolus : « Quia in cogitationibus suis judicabitur unus» quisque, dicens : Qui ostendunt opus legis scriptum in » cordibus suis, testimonium reddente sibi conscientia » eorum, et in se invicem cogitationibus accusantibus, aut » etiam defendentibus, cum judicabit Deus occulta homi» num secundum Evangelium meum per Jesum Christum[1]. » Ergo in hoc sæculo, quandiu sunt Christiani in corporibus suis, venit Christus ad eos, et ponit rationem cum eis invisibiliter, et interrogat eos cogitationibus eorum, et audit eos in ipsis loquentes, sicut scriptum est de utroque. De hoc quidem : « Quia in cogitationibus impii interrogatio erit[2] :» de illo autem, « Quia cogitatio hominis confitebitur[3] : » ut puta dicit in Psalmo : « Viduam et pupillos interfecerunt, » et advenam occiderunt, et dixerunt : Non videbit Domi» nus, neque intelliget Deus Jacob[4]. » Non quia talia fuerunt specialiter verba illorum, sed quia tales sunt cogitationes hominum facientium mala. Nec enim facerent mala, si cogitarent Deum aut intelligere aut videre quæ faciunt : sic et hic, non quia talia specialiter sint dicta hominis justi, aut peccatoris, sed quia tales sunt cogitationes eorum, et cogitationes eorum quasi dicta ponuntur.

XV. Omnis enim vir justus, qui facit opera bona solum propter Deum, cum venerit in recordationem actuum suorum bonorum, necesse habet venire frequenter, aut Deo movente cogitationes cordis ejus in eo, aut diabolo, prætermisso Deo : nescio tamen cum venerit considerans intra

[1] Rom. II, 15, 16. — [2] Sap. I, 9. — [3] Psal. LXXV, 11. — [4] Id. XCIII, 6, 7.

se et actus suos bonos, et naturam carnis suæ malevolam, sic loquitur in cogitationibus suis : « Non ego hæc feci. » Nec enim credibile sine Deo naturam carnis injustam facere opus justum, sed virtus gratiæ Christi, quam dedit hominibus per fidem nominis sui. Et talis cogitatio ejus fit confessio ante Christum, audientem tacitas cogitationum loquentium voces. Item omnis peccator, qui fecit opera mala, cum venerit in recordationem actuum suorum malorum : necesse enim habet venire frequenter, sive ipso Christo movente cogitationes cordis ejus in eo, sive diabolo, Dei permissione : scio tamen, veniens nunquam seipsum reprehendit in cogitationibus suis, nunquam seipsum accusat, nunquam se judicat reum, sicut solent facere si deliquerint justi. Alioquin et compunctus emendaretur, sed excusat se semper in cogitationibus suis, et absolvere se festinat a reatu peccatorum suorum. Aut enim naturalibus necessitatibus imputat quod peccavit, aut plus ab omnibus Deum exigere dicit, quam ipsa patitur hominum habitudo. Non potest enim bona cogitare, qui mala opera facit : sicut nec mala cogitare potest, qui facit bona propter Deum. Et bonus quidem forsitan interdum mala cogitat : quoniam omnis homo, etsi secundum voluntatem animæ bonus est, tamen secundum naturam carnis malus est. Malus autem impossibile est ut cogitet bona, quoniam et secundum naturam carnis malus est, et secundum animæ voluntatem perversus, et talis cogitatio maligna fit. Quando enim peccator nihil boni posse facere arbitratur, impediente natura, nisi tantum cognoscere Deum et Christum Filium ejus? nonne cogitationibus suis hoc dicere videtur ad Christum, quia nihil boni posse facere creasti me, nisi solum cognoscere : ecce habes beneficium tuum. Et hoc ipsum quasi nihil æstimans dicit, quod Christum cognoscit. Similiter

et judicia Christi, et occulta de hominibus aut bonis, aut malis, quasi responsa ponuntur : id est, non quia specialiter sic Christus respondit, sed quia talia sunt judicia Christi invisibiliter judicantis.

XVI. Congratulatur autem justus apud seipsum : primum, quia talia opera fecit : deinde, quia nihil eorum sibi imputavit, sed omnia Christo, propter quod superadditur ei gratia Spiritus sancti, et introducit eum in suum gaudium, ut sic gaudeat in futuræ spe gloriæ suæ, sicut gaudet et Christus. Nam quantum largior fuerit spes hominis, tantum cordis ejus gaudium plenum est. Sicut in alio loco Dominus dicit Discipulis suis : « Hæc locutus sum vobis, ut » gaudium meum in vobis sit, et gaudium vestrum impleatur [1], » id est, spes vestra. Spes enim plena hominis, plenum est gaudium cordis ipsius. Peccator autem qualia diximus cogitans, graviter fert : primum, quia mala fecit : deinde quia ingratus est, nullam virtutem se æstimans accepisse ad faciendum opera bona, nisi nudam notitiam ejus. Propter quod jubet tolli ab eo etiam hoc ipsum quod cognoscat Christum, et mitti eum in tenebras exteriores. Jubet autem, sicut arbitror, malignos spiritus ministrantes sibi ad mala, qui obscurantes mentem ejus, et obligantes opera ejus, et consilia simul, quod est manus et pedes, ut nihil ulterius boni aut consiliari possit, aut agere, mittunt eum foras. Ubi foras ? Extra Ecclesiam Christi, extra fidem veritatis, extra conventum Sanctorum in hæreses tenebrosas, ubi non apparet lux veritatis, Sol justitiæ nunquam splendet. Non enim dixit : « In tenebras inferiores,» ut infernales intelligamus : sed, « In tenebras exteriores, » ut hæreses intelligamus præ cæteris plus tenebrosas. Aut certe quandiu quidem peccator mala operatur, aut cogitat, in tenebris est, sed in tenebris propinquioribus : quando autem

[1] Joan. xv, 11.

in hæresim quamdam projicitur, tunc projicitur in tenebras exteriores.

# HOMILIA LIV.

## CAPUT XXV.

I. « Cum autem venerit Filius hominis in majestate sua, » et omnes Angeli cum eo, tunc sedebit super sedem ma» jestatis suæ [1], etc. » Criminosas personas judex auditurus in publico, tribunal suum collocat in excelso, circa se constituit vexilla regalia, ante conspectum suum ponit super mensam calliculam, unde tribus digitis mortem hominum scribat aut vitam : hinc inde officiales ordinate consistunt, in medio secretario ponuntur genera horrenda pœnarum, quæ non solum pati, sed et videre tormentum est. Stant juxta parati tortores, crudeliores aspectu quam manibus. Tota judicii facies cujusdam schematis terrore vestitur. Et cum ad medium productæ fuerint criminosæ personæ, ante interrogationem judicis ipsius, judicii terribili discutiuntur aspectu. Similiter et Dominus se ad judicium venturum promittit similiter cum tremore, non cum simili terrore. Nam et bona et mala similiter ordinata sunt in terra sicut in cœlo, non tamen similia. Ergo videntes in terra pœnas, et glorias, non similes putare debemus in cœlo : sed cum sint talia super terram, multo majora suspicari debemus in cœlo. Quantum enim Deus distat ab homine, tantum cœleste judicium a terreno. Istius enim judicii splendor in schemate, illius autem judicii majestas in veritate, testante Propheta : « Deus manifeste veniet, Deus noster et non si-

[1] Matth. xxv, 31.

» lebit. Ignis in conspectu ejus ardebit, et in circuitu ejus » tempestas valida [1]. » Manifeste, inquit, non jam celatus in corpore, sicut antea, ut vix eum etiam boni cognoscerent : sed manifestus in gloria, ut etiam mali eum confiteantur inviti : ut qui contempserunt eum in humilitate, cognoscant eum in potestate. Et qui scire noluerunt quam dulcis est misericordia ejus, sentiant quam gravis est ira ipsius. « Deus » noster, non silebit. » Non dixit : « Et silebit, » ostendens quia ipse quidem de se tacebit, sed ipsa gloria ejus de ipso loquatur. Aliquando transfiguratum eum in monte videntes Apostoli, acceperunt mandatum ne cui dicerent [2], ne videretur Christus per potentiam subjugare sibi populum, et non per fidem. Tunc autem jam nemo tacebit, quia non est venturus adhuc tentare fideles, sed jam perdere infideles. Tunc prædicatores necessarii non erunt. Nam, etsi vox omnium taceat, visio ipsa clamabit, sicut ipse de secundo suo adventu dicit : « Sicut fulgur exit ab Oriente, et » paret usque ad Occidentem, sic erit adventus Filii homi» nis [3]. »

II. « Tunc sedebit super sedem majestatis suæ. » Scimus certissime quia sedes Christi homines sunt. Cum ergo de primo adventu et ascensu Christi dicat Propheta sedisse eum super sedem sanctam suam, hoc modo : « Ascendit » Deus in strepitu, Dominus in voce tubæ : Deus sedet super » sedem sanctam suam [4] : » quomodo hic secundum suum adventum exponens, dicit : « Tunc sedebit super sedem gloriæ » suæ ? » Sed vide quia in primo adventu sedem Christi sanctam dixit, in secundo autem gloriosam. Quomodo? In primo adventu mundavit nos per verbum, lavit per aquam, sanctificavit per Spiritum : in secundo autem glorificabit per resurrectionem, cum transformaverit corpus humilita-

[1] Psal. XLIX, 3. — [2] Matth. XVII, 2 et 9. Marc. IX, 1 et 8. — [3] Matth. XXIV, 27. — [4] Psal. XLVI, 6 et 9.

tis nostræ, ut fiat conforme corpori gloriæ ejus [1] : cum seminati fuerint homines in infirmitate, et surrexerint in gloria : cum seminati fuerint corporales, et surrexerint spirituales [2], tunc sedebit in sede gloriæ suæ, cum sedes ejus hoc modo facta fuerit gloriosa.

III. « Et congregabuntur ante eum omnes gentes [3]. » Quia omnibus gentibus cognitionis suæ gratiam condonavit, judicans juste in utroque, ut nec boni sine doctrina veritatis, bonitatis suæ fructus amittant : nec mali propter excusationem ignorantiæ, malitiæ suæ pœnas effugiant. Nam sicut in nocte rerum facies non apparet, sed et gemma quasi lapis videtur, et lapis quasi gemma existimatur : sic et ante adventum Christi, humanorum cordium differentia non apparebat, sed et mali quasi boni sustentabantur, et boni quasi mali comtemnebantur. At ubi illuminatio Evangelii ad omnes gentes prædicata pervenit, tunc manifestata est qualitas omnium voluntatum, tunc omnes gentes inexcusabiles factæ sunt. Et ideo tunc juste ad judicium congregabuntur omnes, quia qui mandatum præmittit, tacite judicium futurum esse denuntiat.

IV. « Tunc segregabit eos ab invicem, sicut segregat » pastor oves ab hœdis [4]. » Tunc enim homines mixti sunt, et non solum mixti, quomodo in iisdem locis simul conversentur justi cum impiis : sed etiam confusi sunt, quomodo inter justos et impios, quantum ad homines discretio non apparet. Sicut in tempore hyemis inter virides et aridas arbores discretio non est, cum autem venerit tempus illud beatum vernale, discernuntur : ita nunc unusquisque secundum fidem suam, et secundum opera sua manifestabitur, impiis quidem nulla proferentibus folia, nullum ostendentibus fructum : Sancti autem et foliis vestientur vitæ

[1] Philip. III, 21. — [2] 1 Cor. XV, 44. — [3] Matth. XXV, 32. — [4] Ibid.

æternæ, et fructibus ornabuntur gloriæ. Et hoc modo segregabuntur a Domino cœlesti pastore. Et pastor quidem corporalis segregat secundum naturas corporum, Christus autem secundum genera animarum segregat homines. Oves sunt homines justi, propter mansuetudinem, quia ipsi neminem lædunt : propter patientiam, quia cum ab aliis læsi fuerint, sustinent. Et sicut oves quando ligantur, aut tacent, aut in simplicitate balant : sic et sancti cum læduntur, aut tacent, aut certe in benignitate probati, preces transmittunt ad Deum. Et sicut ovis ad mortem ducitur, et non clamat : vita ejus tollitur, et mansuetudo ejus non immutatur : sic et Sancti maledicuntur, et non remaledicunt : percutiuntur, et non repercutiunt : bona eorum diripiuntur, et illi non contradicunt : dolorem sentiunt, et clamorem non emittunt. Et quid opus est clamoribus, cum ille qui nocet, non miseretur, etiamsi clamaveris? ille autem, qui misericors est, miseretur, etiamsi non clamaveris, audit et videt. Hœdos autem homines peccatores dicit, quia in capris naturaliter hæc insunt vitia; libido præ cæteris animalibus, superbia, rixa. Semper enim se percutientes incedunt, et modo humero pulsante, interdum cornu percutiunt. Item invidi sibi alterutro invident : sicut significat Salomon de invidis, dicens : « Sicut capra, sic aspicit ruinam proximi sui [1]. » Item jactantes sunt et gloriantes, sicut idem significat Salomon, dicens : « Tria sunt quæ securiter ambulant, leo inter jumenta, gallus inter gallinas, et hircus præcedens capras [2]. » Item capræ multum trahuntur concupiscentia gulæ. Propter gulam namque suam per saxa et præcipitia ambulant, et super præcipitia se suspendunt. Item clamoribus super omnia garrulæ. In omnibus his vitiis peccatores abundant, et ideo hœdis sunt assimilati. Adhuc quæro, quare non eorum similes intro-

[1] Eccli. XI, 32. — [2] Prov. XXX, 29-31.

duxit ætates, dicens : « Ita separabit eos, sicut oves ab hircis: » aut ita, sicut agnos ab hœdis? Sed videte quomodo volens ostendere Sanctos perfectos in omnibus, ponendos ad dexteram, et impios omnino infructuosos, ad sinistram : ideo sanctos, oves, impios autem, hœdos vocavit. Quomodo agni, etsi natura mansueti sunt, tamen non sunt omnino fructiferi propter ætatem : fructum enim adhuc non habent lactis et lanæ. Item capræ, etsi malignæ sunt ex natura, tamen ex aliqua parte fructiferæ sunt per ætatem, lactis enim abundantiores exhibent fructus. Hœdi autem et mali sunt ex natura, et omnino infructuosi sunt ex ætate.

V. « Et statuet oves ad dexteram suam, hœdos autem » ad sinistram [1]. » Quando aliquis ante conspectum regis aut judicis introducitur, ex ipso loco ubi stare jubetur, intelligit si propter bonum introductus est, aut propter malum. Si enim propter bonum, statim vocatur in proximo : si propter malum, longe stare jubetur : sic et istos, Deus justos quidem ad dexteram constituet, et peccatores ad sinistram, ut unusquisque meritorum suorum conditionem ex ipsius loci qualitate cognoscat, et ante judicii sententiam, pœnam confusionis excipiat. Merito justos ad dexteram collocat, quia nunquam cognoverunt sinistram : merito impios ad sinistram, quia nunquam cognoscere voluerunt dexteram partem. « Vias enim, quæ a dextris sunt, novit » Dominus; perversæ autem sunt, quæ a sinistris sunt [2]. » Ecce enim si tu consistas in publico pariter cum amico, et veniens aliquis illum salutet, et te contemnat, aut separans illum a te, cum illo loquatur, aut familiariter cum illo jocetur : nonne tu relictus solus, stas aporiatus in publico, et graviorem existimas illam confusionem, quam mortem? Et quomodo putas impios confundendos in die judicii, quando ante conspectum Angelorum, segregatis justis, fue

[1] Matth. xxv, 33. — [2] Prov. iv, 27.

rint derelicti? Nonne, et si nihil ulterius paterentur, illa sola verecundia sufficeret eis ad pœnam? Apostolus autem dicit sanctos jam collocatos esse ad dexteram virtutis per ascensionem et sessionem Domini salvatoris [1]. Nam sicut in carne sua omnem carnem suscepit, et crucifixus omnem carnem crucifixit in se, et resurgens omnem resuscitavit in se : sic ascendens, et sedens ad dexteram Dei, omnes ad dexteram collocavit. Quomodo hic dicit, quia tunc statuet oves quidem ad dexteram, hœdos autem ad sinistram? Sed vide quia nunc nos collocavit ad dexteram, ad agendum ea quæ sunt dexteræ partis : postea autem statuet ad dexteram suam, ad conregnandum.

VI. « Tunc dicet illis qui ad dexteram. » Et quare non illis ante, qui sunt ad sinistram? Quia paratior est Deus semper ad benefaciendum, quam ad malefaciendum. Nam bona bonis secundum propositum suum præstat, quia bonus est : malis autem mala contra propositum suum facit invitus, quia judex est. Quidquid autem homo contra naturam suam agit, pigrius agit. Si enim Christus delectaretur in pœna peccatorum, nunquam seipsum pro peccatoribus tradidisset. « Venite, inquit, benedicti Patris mei : possidete » paratum vobis regnum a constitutione mundi [2]. » Quia dedistis quæ semper habere non poteratis, recipite quæ in perpetuum possideatis. Merito centuplum super cœlum, qui unum seminastis in terra. Non enim quantum justitia hominum potest mereri, tale creatum est regnum cœlorum : sed quale Dei virtus potuit præparare. Si enim secundum angustias humanæ justitiæ regnum cœlorum creare voluisset, utique post opera hominum illud creasset : nunc autem quoniam non secundum mercedem hominum, sed secundum suam largitatem constituit mercedem Sanctorum : ideo antequam sanctos crearet in sæculo, regnum cœlorum præ-

[1] Ephes. II. — [2] Matth. XXV, 34.

paravit in cœlo. Propterea et quos ante constitutionem mundi suos esse cognoscit, tantis eos laboribus onerat, et tandiu laborare facit, donec digni efficiantur regno cœlesti. Quia non secundum modicitatem hominum regnum Dei exinanitur, sed secundum magnitudinem regni homines sublevantur : « Esurivi enim, et dedistis mihi manduca- » re[1], » et cætera quæ sequuntur. Hodie si amicus tuus, aut colonus, aliquod tibi offerat munus, verbi gratia, aliquod vestimentum : tu autem despiciens illud, eo ipso vidente, des illud uni ex circumstantibus tibi servis, nonne munus vilescere facis, et confundis graviter offerentem? Si vero suscipiens munus illius, statim vestieris te, et processeris cum ipso vestimento, magnificas munus, et nimis lætificas offerentem. Putas quanto gaudio extolluntur Sancti, quando in conspectu omnium Angelorum, quod fecerunt hominibus, ipse Dominus fatetur se accepisse? Jam tale videtur opus eorum, non quale datum est, sed qualis persona illius qui accepit.

VII. Tunc respondebunt ei justi dicentes : « Domine, » quando te vidimus hospitem, et collegimus te : aut nu- » dum, et cooperuimus te? Quando autem te vidimus esu- » rientem, et pavimus : aut sitientem, et potavimus? Quando » te vidimus infirmum, aut in carcere, et venimus ad te[2]? » O humilitas, quorum nec post mortem deficiet! Homo enim malus etiam falsis laudibus delectatur, vir autem bonus etiam debitam sibi laudem fugit. Ecce si per errorem personæ veniens aliquis, pro altero alteri vano homini gratias agit pro beneficio quodam, quamvis in conscientia sua cognoscat se nihil tale fecisse, tamen tacet et congaudet, audiens quæ non sunt sua : si vero bono alicui gratias agit, quamvis bonus ille intelligat verum esse quod de se dicitur, tamen refugit, et repellit audire etiam ea quæ sibi

[1] Matth. xxv, 35. — [2] Ibid. 37-39.

debentur. Sic et sancti debitam sibi laudem tunc repellentes, dicunt : « Quando te vidimus esurientem ? » et respondens rex, dicet eis : « Amen dico vobis, quandiu fe- » cistis uni horum fratrum meorum minimorum, mihi » fecistis [1]. » O bonitas Christi ! Esto, quandiu in corpore contemptibilis erat in mundo, fuerat verisimilis ratio, ut propter similitudinem visionis fratres suos homines appellaret : quid autem dicamus, quod in illa gloria constitutus, adhuc contentus est eos dicere fratres, quibus sufficeret ad laudem, si bonos servos illos vocaret ? Detrahet sibi quod habet, ut illis præstet quod non habent. Ecce homo, si ex humili generatur, et Deo præstante, ad aliquam ascenderit dignitatem, erubescit generationem suam audire. Si quis dixerit eum illius esse Filium, indignatur seipsum confiteri quod est, ut appareat quod non est. Et Christus adhuc gloriabitur, fratres suos dicendo, sedens in majestate. Et merito : quia veniens in judicio gloriæ, non mutavit voluntatem priorem.

VIII. Hoc potest intelligi et de doctoribus, qui esurientibus justitiam dederunt cibum doctrinæ, quo nutrirentur, et pinguescerent in actibus bonis, qui sitientibus Dei agnitionem, potum veritatis ministraverunt. Aut certe cibaverunt eos, in verbo docentes : potaverunt autem, in Spiritu sancto baptizantes animas peregrinas in mundo. Omnes enim animæ recte peregrinæ sunt in hoc mundo, quæ possunt dicere : « Quoniam advena sum ego apud te in terra, » et peregrinus sicut omnes patres mei [2]. » Verbum enim fidei prædicantes, colligunt animas ex dispersione alicujus erroris, et faciunt eas domesticas et cives Sanctorum. Ipsum colligunt Christum, qui nudos, et adhuc sine aliquo indumento justitiæ docendo justitiam vestiunt, sicut scriptum est : « Induite vos viscera misericordiæ, fidem, pacem, cha-

[1] Matth. xxv, 40. — [2] Psal. xxxviii, 13.

» ritatem [1]. » Aut Christum, baptizantes eos in Christo, sicut scriptum est : « Quotquot in Christo baptizati estis, » Christum induistis [2]. » Et qui tales infirmos, et morbo carnalium vitiorum languentes visitat, et medicamento curat doctrinæ, Christum curat in eis : quia sicut in integris animabus Christus integer est, sic in languentibus languet. Sed et qui venit ad eos, qui vivi descenderunt in infernum, opera infernalia facientes, id est, qui sunt in carcere, et sunt jam sub custodia dæmonum, sicut dicit Scriptura : « Descendant in infernum viventes [3] : » veniens autem per verbum educit eos de illo carcere infernali, ut liberet eos de custodia dæmonum, ut possint dicere gratias agentes : « Domine Deus, clamavi ad te, et sanasti me : Domine, re» vocasti ab inferis animam meam [4] : » ad Christum venit in carcere. Si enim hæc omnia corporaliter corporibus ministrare debemus, et magnæ beatitudinis est, quæ omnino post modicum sunt moritura, putas quantæ beatitudinis est, hæc omnia spiritualiter animabus periclitantibus ministrare, quæ vivificatæ possunt vivere in æternum? Quanto melior est anima quam corpus, tanto meliora sunt quæ ad salutem animarum, quam quæ ad sustentationem corporum ministrantur.

IX. « Tunc dicet illis, qui ad sinistram sunt : Discedite » a me maledicti in ignem æternum [5]. » Quasi qui non sufferat præsentiam illorum vel aspicere, sic dicit : « Discedite » a me. » Nam sicut carnales sæculi carnalem speciositatem videndo delectantur ; si qua autem dissipata vel deformia videamus, quasi vulneratus est aspectus noster : sic et Deus, qui in sanctitate delectatur animarum, peccatrices animas aspiciens, quasi gravatus non suffert. Tanquam si dicat eis : « Quasi putredo et spurcitia estis, nec tandiu vos sus-

[1] Coloss. III, 11. — [2] Gal. III, 27. — [3] Psal. LIV, 16. — [4] Id. XXIX, 3, 4. — [5] Matth. XXV, 41.

tinco, quandiu statis in judicio meo. » Ut quid superius dicit : « Venite benedicti Patris mei, » et hic non dicit : « Discedite a me maledicti Patris mei ? » quia benedictio quidem ex Deo est, maledictio autem ex diabolo est, sicut ostenditur in illa parabola patrisfamilias, qui seminavit bonum semen in agro suo, homo autem malus seminavit zizaniam. « Esurivi et dedistis mihi manducare, » et cætera quæ sequuntur. Ex isto loco sciendum est quod non tantum pro eo quod peccaverunt homines condemnandi sunt, sed etiam pro eo quod bene non faciunt. Si autem pro eo quod bene non faciunt, sic condemnantur, putas quales pœnas exolvent pro eo quod peccant? Et digne. Deus enim ideo hominem fecit, ut benefaciat, et ad gloriam Dei pertineat : non ideo tantum, ut non peccet. Nam si non faciat bonum, nec est causa quare creatus est. Sine dubio enim, etsi creatus non fuisset, peccatum non fieret super terram. Nam qui intelligit mysterium divinæ dispensationis, quare factus est homo, cognoscet quia merito quasi peccans condemnetur, qui justitiam non facit. Ideo Deus creavit hominem corruptibilem et infirmum, quasi ad certamen contra diabolum, ut qui gloriabatur esse se similem Deo, per corruptibilem naturam evacuatus et victus, ostendatur non solum non esse quasi Deus, sed omni fragilitate fragilior. Unde cum istud propositum suum Christus impleverit per hominem, id est, cum evacuaverit omnem principatum et potestatem, tunc tradet regnum Deo Patri. Ideoque qui suo arbitrio et negligentia diabolo locum dat, confundit eum, qui propter gloriam suam contra diabolum, eum quasi in expeditione creando transmisit : et victus, ostendit diabolum potentem esse, cum nihil possit. Quemadmodum si quis a rege suo contra hostem transmissus, colludit cum eo, et factione habita, fugam petit, prodit causam regis sui, et confundit virtutem ipsius.

X. « Tunc respondebunt et ipsi dicentes : Domine, » quando vidimus te esurientem, aut sitientem [1] ? » O inconvertibilis inobedientia peccatorum ! Quis non intelligat hoc, quia omne malum facimus, non quia homines corruptibiles sumus, sed quia malum propositum possidemus ? Ecce enim tunc hominum peccatorum corruptibilitas carnis mortua erit, et adhuc malitia vivet. Numquid non audierant Dominum supra dicentem ad Justos : « Quando uni » minimorum istorum fecistis, mihi fecistis ? » Et utique intelligere debuerant, quomodo qui hominibus non facit, nec Christo facit. Sed audientes adhuc contradicunt, intelligentes fingunt se non intelligere : in judicio stant, et adhuc peccare non cessant. Et hic consequenter et de doctoribus malis intelligi potest, qui sic esurientibus et sitientibus cibum justitiæ, aut potum agnitionis Dei, aut Spiritus sancti non præstiterunt. Qui sic nudos non vestierunt, aut justitiam docentes, aut in Christo baptizantes. Qui sic peregrinos in mundo non collegerunt per verbum, nec in Ecclesiæ domum per fidem introduxerunt. Qui sic infirmos non curaverunt sermonibus. Qui in tali carcere impietatis sedentes non eduxerunt per pœnitentiam. Si enim hæc corpori, corporibus non præstare tantæ impietatis est, quæ et si accipiunt ea, non possunt vivere semper : putas quantæ impietatis est, hæc omnia spiritualiter animabus periclitantibus non ministrare, quæ poterant vivere in æternum, si hæc eis ministrata fuissent ? Quanto enim melior est anima quam corpus, tanto gravius peccatum animabus laborantibus spirituales eleemosynas non præstare, quam corporibus corporales. In Ecclesia ergo non solum sunt pauperes corporaliter, esurientes, aut debiles corporaliter, aut peregrini secundum corpus : sed etiam spiritualiter pauperes, sine cibo justitiæ, sine potu agnitionis Dei, sine

[1] Matth. xxv, 44.

vestimento Christi. Maxime spiritualiter pauperes sunt, qui corporaliter videntur divites esse : quoniam plerumque in abundantia rerum, inopia justitiæ invenitur. Sunt peregrini corde, sunt debiles animo, sunt mente cæci, inobedientia surdi, et cæteris passionibus spiritualibus ægrotantes, quorum animæ omnem escam spiritualem abominantur : « Et appropinquaverunt usque ad portas mortis [1]. » Qui ergo non habet unde faciat eleemosynas corporales, faciat spirituales ex gratia verbi, quam accepit a Deo, et inveniet retributionem dignam a Christo, qui omnia tam corporalia quam spiritualia data, quasi in se facta commemorat, quæcumque in hominibus facta fuerint. Hæc diximus, ut sciant doctores et quantum beatitudinis sibi acquirant, si diligentes fuerint circa verbum Dei, et quantum damnationis, si fuerint negligentes.

*Reliquorum capitum Matthæi explanatio desideratur.*

[1] Psal. CVI, 18.

# S. JOANNIS CHRYSOSTOMI

## CONSTANTINOPOLITANI

## ARCHIEPISCOPI,

### COMMENTARIUS IN SANCTUM JOANNEM APOSTOLUM ET EVANGELISTAM.

## HOMILIA I.

I. Agonalium certaminum spectatores [1], si quando strenuum quempiam athletam jam coronatum accedere comperiant, omnes accurrunt, ut ejus pugnas, artem, robur spectare possint, hincque videas innumerorum hominum theatrum, qui in ea re et mentis et corporis oculis toti incumbunt, ut nihil ad spectaculum pertinens se prælerire possit. Tum si quis eximius musicus adventaverit, hi omnes similiter theatrum implent, missisque omnibus, quæ præ manibus habent, etsi ea sæpe necessaria sint et urgentia, conscenso theatro, sedent, studioseque cantum et instrumentorum sonum excipientes, de utrorumque concentu disputant. Ita quidem multi. Qui autem in rhetoricis periti sunt, idipsum erga sophistas præstant. Nam apud istos quoque theatra sunt, et auditores, plausus, strepitus, et dictorum examen exquisitum. Quod si rhetorum, tibicinum athletarumque seu spectatores, seu auditores simul et spectatores, cum tanta sedent attentione, quantum studii, quantum diligentiæ vos adhibere par est, cum jam non

[1] Vide D. Gaillon, tom. XIII, pag. 485-486.

tibicen, non sophista, sed vir de cœlo tonitru clariorem emittens vocem, ad spectaculum vos evocet? Totum quippe orbem hoc clamore occupavit, comprehendit, implevit; non clamoris magnitudine, sed lingua ex divinæ gratiæ motu loquente. Quodque mirum est, tantus ille clamor non asper est, non insuavis; sed omni musica harmonia jucundior et desiderabilior; ad hæc vero sanctissimus est, et admodum tremendus, tot arcanis plenus, tot bona conferens, ut qui diligenter illum excipiunt atque conservant, non jam homines sint, non jam in terra maneant; sed supra sæcularia omnia et cum Angelis sortem habentes, terram quasi cœlum incolant. Etenim ille Tonitrui filius [1], Christo dilectus, columna omnium, quæ in orbe sunt, Ecclesiarum; qui cœli claves habet; qui de calice Christi bibit, et ejus baptismo baptizatus est; qui cum magna fiducia supra pectus Domini recubuit, hic jam nos convenit; non fabulam acturus, non personatus accedit; neque enim talia locuturus est; non in suggestum ascendit; non orchestram pede percutit; non aurea indutus est veste; sed ingreditur cum singularis pulchritudinis amictu. Christo enim indutus conspicitur, pedes « Speciosos » calceatos habens in præparatione Evangelii pacis [2]; zona non pectus, sed lumbos præcinctus, non ex purpurea pelle, neque superne auro ornata, sed ipsa veritate contexta et concinnata. Talis nunc nobis offertur sine larva : nulla enim apud ipsum simulatio, nulla fictio vel fabula; sed nudo capite, nudam nuntiat veritatem. Neque cum reipsa alius sit, alia ex habitu, oculis, voce, auditoribus suadebit; nec instrumentis ad hæc nuntianda opus habet, non cithara, non lyra, non alio quovis hujuscemodi; sed omnia per linguam operatur, et quavis cithara vel musica suaviorem utilioremque vocem emittit. Est illi proscenium, cœlum totum; theatrum, or-

[1] Marc. III, 17. — [2] Ephes. VI, 15, et Rom. X, 15.

bis; spectatores et auditores, omnes Angeli, et ex hominibus quotquot angeli sunt, aut fieri cupiunt. Ili namque soli possunt hanc harmoniam accurate auribus percipere, et operibus exhibere, atque auditores, quales oportet esse. Alii vero omnes, ceu infantes, audiunt quidem, nec tamen audita intelligunt; sed placentis pueribusque ludis intenti sunt. Ita hi quoque risui, deliciis, opibus, potentiæ dediti, ventrique viventes, dicta quidem interdum audiunt; sed nihil magnum vel sublime operibus exhibent, quod se semel lateritio operi et luto dediderint. Huic Apostolo astant supernæ Virtutes, illius animæ pulchritudinem, prudentiam virtutisque speciem mirantes, per quam ipsum Christum attraxit, et spiritualem accepit gratiam. Etenim ceu lyram quamdam speciosam lapillis aureisque fidibus ornatam, sic animam componens suam, id effecit ut magnum et excelsum quidpiam spiritu sonaret.

II. Itaque non ut piscatoris, nec ut filii Zebedæi; sed ut ejus, qui profunda Dei novit, Spiritum dico hanc lyram pulsantem, sic audiamus. Nihil enim humanum dicet, sed quidquid loquetur ex spiritualibus abyssis haustum est, ex arcanis illis, quæ ne Angeli quidem, antequam illa fierent, noverant. Nam ipsi nobiscum per Joannis vocem, et per nos didicerunt ea, quæ nos novimus. Et hoc quoque significavit alius Apostolus his verbis : « Ut innotescat nunc » Principatibus et Potestatibus per Ecclesiam multiformis » sapientia Dei [1]. » Si ergo Principatus, Potestates, Cherubim et Seraphim hæc per Ecclesiam didicerunt, palam est illos magna cum attentione hæc edidicisse. Certe non parvo hinc honore afficimur quod Angeli ea nobiscum audiant, quæ ignorabant. Quod autem etiam per nos, nondum dicam quomodo. Multum ergo adhibeamus cum modestia silentium, non hodie tantum, aut eo duntaxat quo audi-

[1] Ephes. III, 10.

mus die; sed per totam vitam, quia illum omni tempore audire fructuosum est. Nam si ea, quæ in regia geruntur, scire optamus; nempe quid imperator faciat, quid de subditis consulat, etiamsi sæpe id nihil ad nos attineat; multo magis quæ Deus dixit audire optandum est, cum maxime illa omnia ad nos spectent. Hæc porro cuncta accurate ille nobis enarrabit, quod regis amicus sit, imo quod regem in se loquentem habeat, omniaque ab illo audiat, quæ ille a Patre accipit; nam ait, « Vos dixi amicos : quia omnia, quæ » audivi a Patre meo, nota feci vobis [1]. » Quemadmodum igitur, si quem e summo cœlo pronum repente videremus, qui promitteret se nobis cœlestia accurate dicturum, omnes accurreremus; ita nunc quoque affecti simus. Ex cœlo namque vir ille nos alloquitur; non enim est ex hoc mundo, ut etiam dicit ipse Christus : « Vos de hoc mundo non es- » tis [2]; » et Paracletum in se loquentem habet, ubique præsentem, qui ita novit ea, quæ Dei sunt, ut anima hominis res suas novit; Spiritum nempe sanctitatis, Spiritum rectum, qui dirigit et ducit in cœlum; qui novos dat oculos; qui id efficit ut futura tanquam præsentia videamus, et in carne cœlestia intueamur. Per totam ergo vitam nos ei sedato et tranquillo animo exhibeamus : nemo ignavus, nemo somniculosus, vel maculis respersus hic maneat; sed in cœlum nos transferamus, ubi Evangelista loquitur iis, qui istic conversantur. Si in terra maneamus, hinc nihil lucri referimus; Joannis quippe disciplina nihil attinet ad eos, qui a vita porcis digna non absistunt, quemadmodum nihil attinent ad eum res humanæ. Tonitru quidem, inconditum emittens sonum, animos nostros perterrefacit; Joannis autem vox neminem fidelium turbat, imo ex tumultu et perturbatione eximit, solisque dæmonibus terrori est, et dæmonum servis. Ut videamus ergo quo pacto illos terreat,

[1] Joan. xv, 15. — [2] Ibid. 19.

et animo sileamus et ore, animo tamen maxime. Quænam utilitas, cum tacente ore, animus tumultuatur? Animæ quietem quæro, quia animam audientem exopto. Nulla ergo nos commoveat pecuniæ cupiditas, nullus gloriæ amor, non iræ tyrannis, non aliorum affectuum tumultus. Non potest enim non purgatus auditus dictorum sublimitatem, ut par est, vel capere, vel arcanam et tremendam horumce mysteriorum rationem, cæterasque virtutes omnes in his oraculis contentas accurate cognoscere. Si enim tibia et cithara ludere nemo didicerit, nisi iis animum adhibuerit, quomodo mysticas voces quis sedens audiat, si animus in segnitie degat?

III. Ideo Christus his nos verbis admonet : « Nolite dare » sancta canibus, neque projiciatis margaritas ante por- » cos [1]. » Margaritas hæc verba vocavit, licet hæc margaritis longe pretiosiora sint, quia hac materia nulla præstantior. Ideo horum sermonum suavitatem melli comparare solet, non quod mel ipsam æquare possit, sed quod nihil melle dulcius apud nos sit. Nam quod et gemmarum pretium, et mellis suavitatem longo intervallo superent, audi Prophetam hæc asserentem his verbis : « Desiderabilia su- » per aurum et lapidem pretiosum multum, et dulciora su- » per mel et favum [2]; » sed bene valentibus tantum, ideo subdidit : « Etenim servus tuus custodit ea [3]. » Et alibi quoque, cum dulcia dixisset, addidit : « Faucibus meis. Quam » dulcia, inquit, faucibus meis eloquia tua ! » et excellentiam efferens addit : « Super mel et favum ori meo [4], » quia sana mente præditus erat. Ne itaque morbo affecti hæc adeamus, sed post expurgatum animum, hunc cibum sumamus. Ideo namque tot verbis præmissis, nondum ad hæc deveneram, ut singuli, omni depulso morbo, ac si in

[1] Matth. VII, 6. — [2] Psal. XVIII, 11. — [3] Ibid. 12. — [4] Id. CXVIII, 103.

cœlum intrarent, sic ira, curis, sollicitudinibus, cæterisque animi affectibus vacui ingrederentur. Non possumus enim hinc quid magnum lucrari, nisi prius animam ita purgaverimus. Nec mihi quis dicat breve tempus inter hanc et sequentem concionem esse. Licet enim non solum dierum quinque spatio, sed etiam uno temporis momento vitam totam mutare. Quid, quæso, latrone et homicida scelestius? Annon extremum hoc improbitatis genus est? Attamen latro ille ad summum virtutis apicem statim pervenit, et in paradisum abiit, nec plurimis diebus, nec dimidio die opus habuit, sed brevi tantum momento. Itaque licet repente mutari, et aureum ex luteo effici. Cum enim neque virtus, neque vitium ex natura insint, facilis est mutatio, omni necessitate libera. « Si volueritis et audieritis me, inquit, » bona terræ comedetis [1]. » Vides-ne sola opus esse voluntate? voluntate, inquam, non vulgari illa quæ plurimorum est, sed diligenti. Scio quippe omnes in cœlum avolare velle, sed voluntas operibus exhibenda est. Si quidem mercator vult ditescere, neque voluntas in cogitatione tantum consistit; sed navim parat, nautas cogit, gubernatorem accersit, cæterisque omnibus navim instruit, aurum mutuatur, pelagus trajicit, in peregrinam terram proficiscitur, pericula multa subit, aliaque plurima patitur, quæ norunt ii qui navigare solent. Ita nos oportet voluntatem exhibere. Navigamus et nos quoque, non ab alia in aliam terram, sed a terra in cœlum. Nos ergo mente apparemus ad gubernationem, quæ nos superne ducat, ac nautas obsequentes, firmamque navim nobis comparemus, ne calamitate quadam sæculari vel mœstitia demergamur, neve arrogantiæ spiritu efferamur, sed leves et expediti simus. Si ita navim, gubernatorem et nautas paremus, secundo vento navigabimus, Filiumque Dei, verum gubernatorem, ad nos attrahemus, qui

[1] Isaï. 1, 19.

non sinet scapham nostram demergi : sed licet innumeri spirent venti, ventos ille increpabit et mare, et vice procellæ tranquillitatem efficiet magnam.

IV. Sic comparati ad sequentem accedite concionem, si tamen cupiatis utile quidpiam audire, et in mente reponere. Nemo sit via, nemo petra, nemo spinis repletus. Faciamus nos ipsos novales : sicque libenti animo semina jaciemus, si nempe terram puram videamus; sin contra petrosam et asperam, ignoscite si nolimus frustra laborare; nam si a serendo desistentes, cœperimus spinas evellere, tunc extremæ dementiæ esset in terram incultam semina jacere. Hujus concionis auditorem non licet mensæ dæmoniorum esse participem. Quod enim consortium justitiam inter et iniquitatem? Stas Joannis auditor, ac per illum ea, quæ Spiritus sunt, ediscis; et postea abscedis meretrices auditurus, obscœna loquentes, obscœniora repræsentantes, et effœminatos, qui se mutuo alapis cædunt? Quomodo poteris probe ablui et purgari, in tanto cœno volutatus? Quid opus est obscœnitatem illam totam minutatim recensere? Omnia illic risus, omnia opprobrium, contumeliæ, dicteria : omnia dissolutio, omnia pernicies. Ecce prædico et annuntio omnibus vobis. Nemo eorum, qui hac mensa fruuntur, animam suam exitiosis illis spectaculis corrumpat. Illa quippe omnia dicta et facta, pompa satanica sunt. Scitis autem quotquot initiati estis, quæ pacta nobiscum inieritis; imo quæ cum Christo, quando ille ipse est qui vos initiat : quid illi dixeritis? quæ de satanica pompa cum illo verba habueritis? quomodo et Satanæ et angelis ejus simul abrenuntiaveritis, promiseritisque vos ad illa non deflexuros esse? Timendum ergo admodum ne quis, his violatis promissionibus, sese his indignum mysteriis effecerit. Annon vides quomodo in regiis ædibus, non ii, qui in aliquo offenderunt, sed qui in honore

habentur, consilii participes advocentur, et inter amicos regis constituantur? Legatus nobis de cœlo venit, ab ipso Deo missus, de necessariis nos rebus allocuturus. At vos nihil curantes audire quid velit, quidve loquatur, sedetis mimos audientes. Et quot quantisque fulminibus hæc digna non fuerint? Ut enim non licet participare mensæ dæmoniorum, sic nec illa dæmoniaca audire fas est, neque sordida veste ad lautam illam mensam tot bonis refertam accedere, quam apparavit ipse Deus. Tanta enim ejus vis est, ut repente nos ad cœlum ipsum rapiat, si tamen vigili mente attendamus. Neque enim qui divinis sermonibus frequenter institutus est, in hoc vili statu manet : sed necessario statim evolat, et sublimem illum petit locum, immensisque potitur thesauris, quos utinam nos omnes consequamur gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria, unaque sancto Spiritui, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

# HOMILIA II [1].

## CAPUT I.

### In principio erat Verbum [2].

Si Joannes nos allocuturus esset [3], et sua narraturus, e re foret ejus genus, patriam et educationem recensere : quia vero non ipse, sed per illum Deus humanam alloquitur naturam, superfluum mihi videtur hæc disquirere; imo vero id non supervacaneum fuerit, sed valde neces-

[1] Alias 1. — [2] Joan. I, 1. — [3] Vide D. Guillon, tom. XIII, pag. 487-493.

sarium. Cum enim didiceris quis, unde, a quibus ortus, qualis vir fuerit; deindeque audieris ejus vocem philosophiamque totam, tunc probe scies hæc verba non ejus esse, sed divinæ virtutis, ejus animam moventis. Qua ergo fuit patria? Nulla quidem patria; sed ex vico prodiit et regione abjecta, quæ nihil alicujus pretii ferret. Galilæam enim contemnunt Scribæ, cum aiunt : « Interroga et vide » quod ex Galilæa non surgit Propheta[1]; » nihili facit eam ille quoque vere Israëlita dicens : « Ex Nazareth potest » aliquid boni esse[2]? » Neque ex insigni quopiam ejus regionis loco erat; sed neque nomen ejus ibi notum; patre piscatore paupere : quin ita paupere, ut filios eadem in arte exerceret. Scitis porro omnes nullum artificem cupere filium suæ artis hæredem relinquere, nisi summa paupertate coactum, maxime vero si ars sit vilis : piscatoribus vero nihil pauperius, nihil abjectius, imo nihil indoctius. Attamen inter eos, alii majores, alii minores sunt. Apostolus vero inter minores computabatur : neque enim in mari piscabatur, sed in modico stagno : ibique versantem cum patre et Jacobo fratre, quibuscum retia reficiebat, quod erat extremæ paupertatis indicium, Christus vocavit. Hinc intelligitur quam expers fuerit externæ disciplinæ : alioquin vero Lucas testificatur ipsum non modo idiotam, sed etiam illitteratum fuisse[3]; et jure quidem. Nam qui ita pauper erat, ut neque forum adiret, neque cum honestis civibus versaretur, sed cum solis piscium cauponibus et coquis, qua in re feris et brutis præferri potuerit? quomodo non piscium instar mutus fuerit? Hic tamen piscator, qui circa stagna, retia et pisces versabatur, ex Bethsaïda Galilææ, patre piscatore paupere, extrema inopia laborante, qui rudis erat et summe imperitus, qui litteras nec ante, nec postquam Christo hæsit,

[1] Joan. VII, 52. — [2] Id. I, 46. — [3] Act. IV, 13.

edidicit, videamus quid loquatur, et quibus de rebus edisserat. Num de agris, de fluminibus, de piscium commercio? talia enim fortassis ex piscatore audire quis expectet. Verum ne timeatis; nihil quippe hujusmodi audiemus; sed cœlestia tantum, et quæ nemo hactenus edidicit. Tam sublimia enim dogmata, tam præclarum vitæ institutum, tantamque philosophiam nobis afferet, quantam par est eum, qui ex thesauris Spiritus hausit; tanquam modo ex cœlo descenderit; imo neque omnes qui in cœlo erant hæc scivisse verisimile est, ut jam dixi. Hæccine, quæso, piscatoris erant? an rhetoris? an sophistæ vel philosophi? an cujuspiam externa illa imbuti sapientia? Nequaquam. Neque enim humanæ mentis prorsus est de immortali illa et beata natura ita philosophari, neque de potestatibus quæ post illam sunt, vel de immortalitate et vita æterna, vel de corporibus mortalibus, quæ immortalia postea futura sunt, de supplicio, de futuro tribunali, de rationibus exigendis operum, verborum, cogitationum; scire quid sit homo, quid mundus, quid vere homo sit; quid illud quod videtur esse, cum tamen non sit; quid nequitia, quid virtus.

II. Horum quædam Plato et Pythagoras rimati sunt: cæteri namque philosophi non memorandi; ita nempe ridiculi omnes fuerunt. Qui vero apud illos admirandi et disciplinæ principes habentur, hi maxime sunt, qui de republica et de legibus quædam scripsere, et tamen in omnibus plus quam pueri ridiculi habiti sunt: quod mulieres omnibus communes fecerint, vitam ipsam pessumdederint, et honorem connubii deturparint, aliaque hujusmodi ridicule statuerint; et in his totum vitæ tempus insumpserint. De anima vero doctrinam omnium turpissimam statuerunt, dum animas hominum, muscas, culices, frutices fieri, Deumque ipsum animam esse dicerent, et

alia quædam turpissima assererent. Nec ea solum de causa culpandi; sed et magnus est ipsis verborum Euripus : quemadmodum enim in Euripo huc illuc jactati, sic nunquam in iisdem perstiterunt, utpote qui ex incerta et fluxa mente loquerentur. Verum non ita piscator hic, qui omnia certa pronuntiat, et quasi in petra stans, nunquam titubat. Cum enim in ipsa adyta induci dignatus sit, et ipsum habeat Dominum in se loquentem, nihil humanum passus est. At illi haud secus quam ii, qui ne per somnium quidem in regiam admissi sunt, sed in foro cum aliis permixtim hominibus versantur, dum ex propria mente de invisibilibus conjectarent, in summos errores inciderunt, de ineffabilibus disserere aggressi, et quasi cæci vel ebrii in ipso errore contra se mutuo impegerunt : nec mutuo tantum alii contra alios, sed etiam secum de iisdem rebus semper pugnant. Atqui hic illitteratus, rudis, ex Bethsaïda, Zebedæi filius; etsi Græci nominum asperitatem admodum rideant, nihilo tamen minore, imo majore fiducia jam loquar : quanto enim magis barbara ipsis videtur natio illa, et a græco instituto aliena, tanto splendidiora nostra videbuntur. Cum enim barbarus et indoctus ea loquatur, quæ nullus hominum unquam noverat; nec loquatur modo, sed etiam suadeat; (quod si illud solum esset, magnum foret miraculum; nunc vero præter hoc, etiam aliud majus suppeditetur argumentum, quod ea, quæ dicuntur, divinitus inspirata sint, quia nempe auditoribus omnibus semper doctrinam suam persuaserit;) quis immanentem in eo virtutem non mirabitur? Illud enim, ut jam dixi, maximo signo est ipsum non ex seipso doctrinam et leges proferre. Hic itaque barbarus Evangelio suo universum comprehendit orbem; corpore autem mediam tenuit Asiam, ubi olim philosophabantur omnes græcæ disciplinæ homines. Hincque dæmonibus est formidabilis, quod in hos-

tium medio fulgeat, illorum caliginem extinguat, dæmonumque arcem diruat; anima autem in eum secessit locum, qui talia operanti competeret. Ac Græcorum quidem opiniones extinctæ deletæque sunt; hujus vero res quotidie splendidiores evadunt. Ex quo enim hic et reliqui piscatores fuerunt, Pythagoræ Platonisque diciplinæ, quæ prius obtinere videbantur, silentio missæ sunt, ac ne nomine quidem illos norunt plerique. Atqui Plato tyrannos adiit accitus, ut aiunt, amicos habuit multos, atque in Siciliam navigavit. Pythagoras vero magnam adiens Græciam, præstigias induxit innumeras(4); nam quod cum bobus loqueretur, id enim de illo narratur, nonnisi magica arte præstari poterat. Hincque maxime palam est, quod is, qui bruta sic alloquebatur, nihil utilitatis hominibus præstaret, imo ipsis multum noceret. Certe aptior ad philosophiam erat hominum natura : attamen ille cum aquilis et bobus, ut aiunt, per præstigias loquebatur. Non ille rationis expertem naturam rationalem effecit; id quod homo non potest; sed præstigiis stultos decipiebat. Non utili doctrina homines instituebat; sed docebat idem esse fabas edere, et parentum capita devorare, auditoribusque persuadebat doctoris sui animam, modo fruticem, modo puellam, modo piscem effici. Annon jure illa extincta penitus deletaque sunt? Certe jure ac merito, ut ratio postulabat. At non sic illa quæ ad rudem illum et illitteratum pertinent: verum Syri, Ægyptii, Indi, Persæ, Æthiopes, innumeræque aliæ gentes, dogmata ab illo inducta in linguam suam transferentes, barbari licet essent, philosophari didicerunt.

III. Non ergo frustra dicebam totum orbem theatrum ipsi fuisse. Neque enim, missis congeneribus, vanam brutis instituendis operam ponebat; quod supervacaneum studium et ingens insipientia fuisset; sed et hujus et aliorum expers vitiorum, id unum curabat, ut totus orbis utile

quidpiam edisceret, quod posset illum a terra in cœlum transferre. Ideoque non caligine et tenebris doctrinam suam involvit, ut illi, qui pravæ doctrinæ suæ obscuritatem ceu velum quodpiam obtendebant : sed hujus dogmata sunt radiis solaribus clariora; ideo omnibus per orbem hominibus patefacta sunt. Non enim quinque annorum silentium accedentibus imperabat, ut ille; nec sic docebat, ut insensilibus lapidibus assideret : neque numeris omnia definiri fabulabatur; sed abjecta omni hujusmodi ingrata doctrina et pernicie satanica, tantam verbis admiscuit facilitatem, ut non modo viris et sapientibus, sed etiam mulierculis et adolescentibus dicta omnia perspicua essent. Illa enim vera et utilia audituris esse confirmavit totum, quod postea secutum est, tempus : nam totum ad se pertraxit orbem, et ab omni aliena tragœdia vitam nostram liberavit, postquam hæc audita fuere. Quapropter quotquot hæc audimus, animam effundere optamus potius quam a dogmatibus ab illo traditis absistamus. Hinc ergo et omni ex parte liquet nihil humanum ab ipso, sed divina et cœlestia esse dogmata, quæ a divina illa anima ad nos pervenerunt. Neque enim verborum strepitum, non dictionis fucum, neque nominum verborumque ornatum et compositionem superfluam vel inutilem videbimus; hæc quippe procul sunt ab omni philosophia; sed vim invictam et divinam, et rectorum dogmatum immensam virtutem, innumerabiliumque bonorum largitionem. Nam in prædicatione nimia verborum curiositas superflua esset, et sophistis digna; imo non sophistis, sed pueris insipientibus; ita ut apud eos ipse philosophus induceret magistrum suum, quem suæ artis pudebat, quique dicebat judicibus ipsos audituros ab se esse verba sine artificio, et, ut casus ferebat, prolata; non exquisitis ornata dictis, non verbis et nominibus selectis fucata. Neque enim par est, inquiebat, o

viri, hujus ætatis virum, adolescentis proferre verba coram vobis judicibus. Ac vide quam sit illud ridiculum : quam enim rem tanquam turpem, philosophia indignam, adolescentiumque opus, magistrum suum fugere dixit, huic maxime ipse operam dedit. Ita ubique ambitioni studebant illi; nihilque præter hoc in Platone admiratione dignum videtur. Ac quemadmodum si sepulcra exterius dealbata aperueris, sanie, fœtore, corruptisque ossibus plena videbis; ita si philosophi dogmata dictionis ornatu nudaveris, multa videbis abominatione plena : maxime si de anima philosophetur, quam nimio honore ad blasphemiam usque afficit. Hic enim diabolicus laqueus est, mensuram nusquam servare, sed in utrumque extremorum illo captos per pravam doctrinam deducere. Nunc enim illam ex Dei substantia esse dicit : nunc illam præter modum et impie elatam, per alteram hyperbolem deturpat, dum illam in porcos, asinos, inque viliora animantia inducit. Sed hæc satis sunto; imo ultra modum de his disseruimus. Si quid enim utile ab illis edisci posset, pluribus iis insistere oportuisset; sin vero tantum quantum ad eorum declarandam turpitudinem satis esset, dicendum oportuit, hæc plusquam satis sunt. Quare missis illorum fabulis, jam nostra attingamus dogmata, quæ nobis per hujusce piscatoris linguam de cœlo demissa sunt, quæque nihil habent humanum. Age ergo, hæc dicta in medium afferamus, et ut initio hortati sumus, dictis esse attendendum, hoc nunc iterum monemus. Quid ergo initio dicit Evangelista? « In principio » erat Verbum, et Verbum erat apud Deum [1]. » Vidisti-ne fiduciam et vim verborum maximam? Quomodo nihil dubitans, nihil conjiciens, sed omnia affirmantis more loquatur? Hoc est enim doctoris, non vacillare in iis quæ profert. Nam si is, qui alios instituit, altero opus habeat, qui dicta

[1] Joan. 1, 1.

sua confirmare possit, non doctorum, sed discipulorum ordinem jure obtineat. Si quis vero dixerit : « Cur prima omissa causa, statim nobis de secunda disserit ? » Primum et secundum hic dicere recusabimus : Divinitas enim et numero et temporum consequentia superior est. Ideoque his repudiatis, Patrem confitemur ex nullo esse, Filiumque ex Patre natum.

IV. Recte, inquies : « Verum cur, relicto Patre, de Filio » disserit ? » Quia ille cognitus omnibus erat, si non ut Pater, saltem ut Deus : Unigenitus vero ignorabatur. Ideoque jure a principio statim ejus notitiam indere festinat iis, qui ipsum non noverant. Alioquin vero Patrem in hoc sermone non tacuit. Ac vide mihi spiritualem prudentiam. Novit homines jam olim et ante omnia Deum præ omnibus colere et asserere. Ideo inde principium fecit, et progressus Deum esse dicit. Non sicut Plato alterum mentem, alterum animam esse dicit : hæc enim procul sunt a divina illa et immortali natura. Neque enim commune quidpiam nobiscum habet, sed longe est a communicatione cum creaturis; secundum substantiam dico, non secundum habitum. Ideo Verbum illum appellavit. Cum enim docturus esset hoc Verbum esse unigenitum Filium Dei, ne quis generationem passibilem suspicaretur, præmissa Verbi appellatione omnem tollit malam suspicionem, dum et Filium ex ipso esse, et impassibiliter Filium esse declarat. Videsne quomodo, ut jam dixi, cum de Filio loqueretur, Patrem non tacuit ? Quod si hæc non satis sint ad totam rem declarandam, ne mireris. De Deo namque nobis est sermo, quem pro dignitate neque dicere, neque cogitare possumus. Ideo hic substantiæ nomen nusquam ponit : quia nemo potest dicere quid Deus sit secundum substantiam : ubique autem illum nobis ex operibus demonstrat. Siquidem hoc verbum videre est postea lucem dictum, et lucem

rursus appellari vitam. Neque hac solum de causa sic illum vocavit : sed hæc prima causa est; secunda, quia quæ Patris erant nobis erat nuntiaturus ; nam ait : « Omnia quæ » audivi a Patre, annuntiavi vobis [1]. » Vocat autem illum et vitam et lucem : nam cognitionis lucem nobis dedit, et ex luce vitam. In summa non unum nomen, non duo, non tria, non plura satis sunt ad ea, quæ Deum spectant, edocenda : sed optandum est, ut etiam per multa vel obscure possimus ea, quæ ad Deum spectant, complecti. Non autem simpliciter Verbum appellavit, sed cum articuli adjectione a reliquis ipsum distinxit. Vides-ne me non frustra dixisse hunc Evangelistam nobis de cœlo loqui? Animadverte enim quo sublimitatis statim a principio auditorum mentem et animam evexerit. Postquam enim illam supra omnia, quæ sub sensum cadunt, supra terram, mare, cœlum evexit, etiam supra Cherubim, Seraphim, Thronos, Principatus, Potestates, supra omnem denique creaturam incedere suasit. Quid igitur? An postquam nos ad tantam sublimitatem deduxit, ibi nos sistere potuit? Nequaquam : sed perinde ac si quis stantem ad littus maris, ac respicientem urbes, oras, portus; postquam in medium pelagus adduxerit, a prioribus quidem amovit, at aspectui ejus terminos non posuit, sed immensum ipsi spectaculum dedit ; sic et Evangelista, postquam nos supra omnem creaturam induxit, et ad superiora creaturis sæcula misit, sublimem oculum mentis relinquit, qui nullum finem in supernis attingere possit, eo quod nullus sit. Nam ubi ad principium ascendit ratio, quærit quid sit illud principium. Deinde ubi illud : « Erat, » reperit, semper ulterius mente procedens, ubi cogitationem sistat non habet : sed intente respiciens, cum terminum non reperiat, defessus rursum ad inferiora descendit. Illud enim : « In

[1] Joan. XVII, 15 et 25.

» principio erat, » nihil aliud significat, quam quod semper fuerit, et æternus sit. Vides-ne veram philosophiam, et divina dogmata, non qualia Græcorum, qui tempora constituunt, et deos alios seniores, alios juniores dicunt? At nihil apud nos simile. Si enim Deus est, ut revera est, nihil est ante illum; si creator omnium, ipse primus est; si dominus et dominator omnium, omnia post ipsum sunt, et opificia, et sæcula. Volebam in alia certamina descendere, sed fortasse fatiscit vobis animus. Quare post quædam monita, quæ vobis ad dictorum et dicendorum captum erunt utilia, finem dicendi faciam. Quænam igitur ea sunt? Scio multos dictorum longitudinem fastidire. Hoc vero tunc fit, cum anima multis sæcularibus curis sarcinisque obruitur. Sicut enim visus, dum purus lucidusque est, acute videt, neque laborat cum vel tenuissima corpora perspicit: quando autem de capite malus humor aliquis defluit, vel densa quædam nebula, ex infimis partibus ascendens, ante pupillam sistitur, ne crassiora quidem clare perspicere potest; sic et in anima contingit. Cum enim expurgata, nullo animi morbo turbatur, acute intuetur ea quæ videre opus est; cum porro, multis fœdata affectibus, virtutem pristinam amiserit, non facile potest sublimia attingere: sed statim fatiscit et decidit, et ad somnum ignaviamque declinat, atque ea, quæ ad virtutem et vitam probam pertinent, præmittit, neque illa diligenter adit.

V. Quod ne vobis accidat; neque enim hæc dicendi finem faciam; vestrum roborate animum, ut ne eadem audiatis, quæ fidelibus Hebræis a Paulo dicta sunt. Nam illis grandem dicit esse sermonem et interpretatu difficilem: non quod natura sua talis esset, sed quia, inquit, « Imbe- » cilles facti estis ad audiendum [1]. » Nam qui imbecilius est et infirmus, perinde brevi atque longa oratione turbatur,

[1] Hebr. v, 11.

et quæ clara expeditaque sunt, captu difficilia arbitratur. Verum nullus hic talis esto; sed omni depulsa sæculi cura, quisque hanc doctrinam audiat. Cum enim auditor pecuniarum cupiditate tenetur, non potest certe cupide audire; neque enim potest anima una multis sufficere cupiditatibus; sed alia aliam cupiditatem pellit, et discissa anima infirmior evadit; dum altera prævalens cupiditas, totum ad se trahit, quod etiam in liberis contingere solet. Nam cum unum tantum quis habet, eum supra modum amat; cum multos, divisus amor minor ad singulos efficitur. Quod si ubi illa vis et ceu tyrannis est, atque ejusdem generis sunt ii, qui diliguntur, ita contingit, quid dixerimus de amore, qui ex voluntate et affectu prodit, maxime vero cum amores illi sese mutuo impugnant? Contrarius enim est pecuniarum amor doctrinæ hujus amori. In cœlum intramus cum huc ingredimur. Non de loco, sed de affectu loquor: potest enim qui in terra degit, in cœlo stare, et cœlestia cogitare, imo audire. Nemo igitur in cœlum terrena inducat: ne modo, dum hic versatur, de re domestica sollicitus sit. Oporteret enim lucra hinc hausta domum et in forum deferri, non autem Ecclesiam domesticis et forensibus sarcinis gravari. Ideo namque ad doctrinæ thronum ingredimur, ut hinc externas illas sordes deponamus. Quod si debeamus hoc tantillum otii externis illis et gestis labefactare, melius esset ab ingressu prorsus abstinuisse. Nemo igitur in Ecclesia res domesticas animo verset; sed domi res Ecclesiæ cogitet. Hæc cæteris omnibus nobis sint pretiosiora: hæc enim ad animam, illa ad corpus pertinent; imo quæ hic dicuntur et corpori et animæ competunt. Ideo hæc quasi præcipua tractentur, alia omnia perfunctorie. Hæc quippe et futuræ et præsentis vitæ sunt; illa ad neutram pertinent, nisi secundum legem de his positam tractentur. Non enim solum qui post hæc futuri si-

mus, et quomodo illic vivemus, hic ediscimus; sed etiam qua ratione hic nobis sit vivendum. Nam medicamentorum officina spiritualis domus hæc est; ut quæ vulnera foris accepimus, hic curemus; non autem ut hic aliis acceptis vulneribus recedamus. Nam si Spiritui sancto nos alloquenti non animum adhibeamus, non modo priora peccata non abluemus, sed etiam alia admittemus. Huic igitur libro nobis per revelationem tradito magna cum diligentia attendamus. Non enim multo postea studio egebimus, si principia et argumenta didicerimus: sed si tantillum initio laboris susceperimus, alios deinde secundum Paulum monere poterimus. Hic namque Apostolus admodum sublimis est, multisque plenus dogmatibus, in quibus magis versatur, quam in aliis. Ne, quæso, perfunctorie audiamus. Ideo enim nos paulatim hæc explicamus, ut vobis captu facilia omnia sint, nec ex memoria effluant. Timeamus ergo, ne ex sententia illa culpandi simus, qua dicit: « Si non venis» sem, et locutus fuissem eis, peccatum non haberent[1]. » Quid plus habebimus, quam ii, qui nihil audierunt, quando post concionem nihil domum referemus, sed verba tantum mirati fuerimus? Date nobis igitur, ut in bonam terram semen jaciamus: date, ut nos magis attrahatis. Et si quis spinas habeat, ignem Spiritus injiciat: si quis cor durum et contumax, eodem igne molle illud et tractabile reddat. Si quis per viam a turba cogitationum invadatur, interiora petat, nec attendat iis, quæ ad rapiendum intrare vellent; ut comantes segetes vestras videamus. Nam si eam de nobis curam exhibeamus, et si magno studio spirituali concioni attendamus; si non confestim, saltem paulatim a sæcularibus omnibus rebus nos expediemus. Ideo animum adhibeamus, ne de nobis dicatur: « Aspidis surdæ aures » eorum[2]. » Qua in re, quæso, a fera differt hujusmodi au-

[1] Joan. XV, 22. — [2] Psal. LVII, 5.

ditor? Quomodo non sit irrationabili quovis irrationabilior, qui, Deo loquente, non attendit? Nam si placere Deo, illud est homo esse; qui ut hoc adipiscatur audire non vult, nihil aliud, quam fera esse dicatur. Cogita ergo quantum sit malum, cum Christus nos velit ex hominibus Angelis æquales facere, si nos ex hominibus in feras transmutemus. Nam ventri servire, pecuniarum cupiditate teneri, irasci, mordere, calcitrare, non hominum, sed ferarum est. Atqui feræ singulæ suum habent affectum, idque secundum naturam : at homo, qui principium cogitationum, et vitam secundum Deum instituendam abjecit, omnibus sese animi morbis addicit; nec nodo fera efficitur, sed et multiforme monstrum, neque secundum naturam veniam meretur. Nequitia quippe omnis ex arbitrio et voluntate est. Sed absit ut hoc unquam de Ecclesia Christi suspicemur : de vobis enim meliora, quæque ad salutem ducant, sentimus. Verum quanto magis hoc ita esse confidimus, tanto majorem cautelam in concionibus adhibere non cessabimus, ut postquam ad ipsum virtutum culmen pervenerimus, nobis promissa bona consequamur : quæ utinam adipiscamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria, simulque Spiritui sancto in sæcula sæculorum. Amen.

## HOMILIA III [1].

### CAPUT I.

In principio erat Verbum [2].

I. Supervacaneum jam esset vos de attentione concioni

[1] Alias II. — [2] Joan. I, 1.

adhibenda monere; tam cito nempe admonitionis fructum re et opere exhibuistis. Concursus enim, diligens attentio, præpropera cum impulsu festinatio ad interiorem occupandum locum, unde facilius vocem nostram audire possitis; perseverantia, qua vel in angustia positi recedere non vultis, donec spirituale theatrum solutum fuerit; plausus, strepitus, cæteraque similia, et fervorem animi et intentam concioni mentem indicant. Quapropter superfluum esset hac de re monere; sed illud dicere et monere operæ-pretium fuerit, ut hoc animo esse perseveretis : nec modo hic idem studium exhibeatis; sed etiam domi vir uxorem, pater filium de his alloquantur; sua hi dicant, et paria ab illis exigant, omnesques hoc mutuum pignus in medium afferant. Ne quis mihi dixerit pueros in hoc occupari non oportere; opus esset enim non modo his incumbere, sed hanc solam habere curam. Attamen infirmitatis vestræ causa, id non dico, neque pueros ab externo illo studio avoco; ut neque vos a civilibus negotiis. Verum ex septem his diebus, unum rogo communi Domino nostro consecretis. Annon absurdum fuerit, si cum servos nostros obsequia sua nobis semper præstare jubeamus, nos ne minimum quidem otii nostri Deo addicamus; præsertim cum hæc servitus Deo nihil conferat : Deus enim nulla re eget; sed ad nostram redundet utilitatem? Verum cum ad theatra filios adducitis, neque disciplinas, neque aliud quidpiam obtenditis; si vero quidpiam spiritualis lucri sit colligendum, vacationem illud esse dicitis. Et quomodo iram Dei non provocabitis, dum cæteris omnibus suo tempore operam dantes, divinis operam dare, molestum et importunum filiis existimatis? Ne ita, ne ita, fratres mei, agatis. Etenim hæc maxime ætas ista eget disciplina : tenera enim cum sit, cito illa quæ dicuntur imbibit, doctrinaque ibi ceu sigillum in cera imprimitur. Alioquin autem

hac primæva ætate vel ad vitium vel ad virtutem declinatur. Si quis igitur a principio et quasi a vestibulo illos a vitiis abduxerit, et ad optimam viam direxerit, ceu in quemdam habitum et rectam vitæ rationem eos constituet : neque sponte sua facile ad malum declinabunt, consuetudine illos ad bona opera trahente. Ita nobis vel ipsis senibus venerabiliores erunt, et urbanis negotiis gerendis aptiores, dum in juventute senilem ætatem expriment. Neque enim fieri potest, ut jam dixi, ut qui hujusmodi concione fruuntur, et tantum Apostolum frequentant, non ingens quodpiam bonum secum referant; sive tandem vir, sive mulier, sive juvenis sit is, qui hujus mensæ particeps efficitur. Nam si feras verbo domitas cicuramus, quanto magis homines hac spirituali doctrina ad frugem deducemus, cum inter medicinam et eum, qui curatur, tantum sit discrimen? Neque enim tanta nobis inest feritas, quanta belluis : nam hæc ex natura, illa ex arbitrio proficiscitur. Neque verborum eadem vis est; illa enim ex humana mente prodit, hæc ex Spiritus virtute et gratia. Si quis igitur de se desperet, mansuetas illas feras cogitet, et nunquam in desperationem incidet : sæpe hanc medicamentorum officinam adeat, divinas leges omni tempore audiat, et domum reversus, quæ audivit in mente describat : sicque in bona spe et securitate constituetur, et experientia profectum sentiet. Cum enim diabolus legem Dei in anima descriptam videbit, et tabulas esse cor illius, non accedet ulterius. Ubi enim litteræ regiæ, non in æreo cippo sculptæ, sed in religioso animo a Spiritu sancto efformatæ multa fulgent gratia, nec contra respicere ille poterit, sed procul nobis terga vertet. Nihil enim ita formidabile est et illi et cogitationibus ab illo immissis, ut mens, quæ divina meditatur, et huic semper hæret fonti. Hanc nulla rerum præsentium turbabit, quantumvis molesta sit; nulla inflabit et

extollet, quantumvis prospera fuerit : sed in tanta procella et tempestate, tranquillitate magna fructur.

II. Neque enim ex rerum natura turbamur, sed ex animi nostri infirmitate. Nam si ex rebus, quæ accidunt, turbaremur, omnes homines turbari necesse esset. Omnes enim idem navigamus pelagus, neque fieri potest, ut extra fluctus et tempestates versemur. Quod si quidam extra tempestatem et furibundum mare degant, palam est tempestatem non a negotiis oriri, sed a statu mentis nostræ. Si hanc igitur ita comparemus, ut omnia facile ferat, nulli fluctus, nulla tempestas, sed tranquillitas nobis semper aderit. Verum nescio quo pacto, cum nihil horum dicere in proposito haberem, in tantam admonitionem devenerim. Ignoscite, quæso, longitudinem : etenim vereor, et admodum vereor, ut hoc studium meum felicem exitum habeat; nam si fisus essem, neutiquam vos his de rebus allocutus essem. Satis certe sunt quæ diximus, ut omnia vobis facilia reddantur. Tempus autem est ut ad rem propositam veniamus, ne vos defessi hæc certamina adeatis. Certamina quippe nobis prostant contra veritatis hostes, contra eos qui nihil non agunt, ut Filii Dei gloriam, imo potius suam dejiciant : illa quippe semper manet ut est, nihil per maledicam linguam imminuta. Illi vero, dum eum, quem se adorare dicunt, prosternere student, vultum suum infamia replent, et animam supplicio addicunt. Quænam ergo dicunt illi, dum nos hæc proferimus? Illud, « In » principio erat Verbum [1], » non æternitatem simpliciter indicare. Nam hoc de cœlo etiam et de terra dictum fuit. O impudentiam et impietatem ingentem! De Deo te alloquor, et tu mihi terram et homines terra ortos affers in medium? Ergo quia Christus Filius Dei dicitur et Deus, et homo similiter Filius Dei et Deus prædicatur; nam « Ego

[1] Joan. I, 1.

» dixi, inquit : Dii estis, et filii Excelsi omnes [1], » cum Unigenito contendes de filiatione, et dices ipsum nihil plus habere, quam tu habeas? Nequaquam, ait. Atqui illud ipsum agis, etsi non dicas. Quomodo? Quia dicis te per gratiam adoptionem percepisse, ipsumque similiter : cum autem dicis ipsum non natura filium esse, nihil aliud probas, quam per gratiam filium esse. Cæterum videamus ea, quæ nobis afferunt, testimonia : « In principio fecit Deus » cœlum et terram : terra autem erat invisibilis et incom» posita [2] : » et, « Erat homo ex Armathaïm Sipha [3]. » Hæc ipsis firma videntur : et vere firma sunt, sed ad demonstrandam doctrinæ veritatem : nam ad illorum blasphemiam comprobandam omnium debilissima sunt. Quid enim, quæso, commune habet illud : « Fecit, » cum illo, « Erat? » Quid Deus cum homine? Cur ea misces, quæ misceri non possunt? cur confundis ea, quæ divisa sunt, et quæ sursum, deorsum ponis? Hic enim illud, « Erat, » non æternitatem ostendit, si solum spectetur; sed si addatur cum illis : « In » principio erat, » et « Verbum erat. » Quemadmodum ergo illud, « Esse, » cum de homine dicitur, præsens tantum indicat tempus; cum autem de Deo, æternitatem demonstrat : sic et illud, « Erat, » de nostra dictum natura, præteritum tempus significat, ipsumque finitum; cum autem de Deo, æternitatem indicat. Satis ergo erat ei, qui audiret « Ter» ram, et hominem, » nihil amplius de illis cogitare, quam naturæ creatæ conveniat. Nam quod factum est, quidquid tandem sit, in tempore vel sæculo factum est : at Filius Dei, non temporibus tantum, sed sæculis omnibus superior est : nam illorum et creator et opifex est; dicitur enim : « Per quem fecit et sæcula [4]. » Qui autem opifex est, ante opificia haud dubie fuit. Quoniam vero quidam ita insen-

[1] Psal. LXXXI, 6, et Joan. X, 34. — [2] Gen. I, 1, 2. — [3] I Reg. I, 1. — [4] Hebr. I, 2.

sati sunt, ut postea majus quidpiam de sua dignitate suspicentur, illo verbo, « Fecit, » et illo, « Homo erat, » auditoris mentem præoccupat, et omnem impudentiam excindit. Nam quæ facta sunt omnia, cœlum, terra, tempore facta sunt, temporale principium habent, eorumque nihil sine principio est, quia facta sunt. Itaque cum audis ipsum fecisse terram, et hominem esse, superflue nugaris, et inutilia effutis. Ego enim aliam hyperbolen afferre possum. Quænam illa est? Si de terra dictum esset : « In principio terra erat ; » et de homine, « In principio erat homo, » neque ita quid majus de illis suspicandum fore, quam illa quæ nunc cognoscimus. Nam præmissa terræ et hominis appellatione, quidquid de illis dicatur, non potest animus majus quidpiam de illis imaginari, quam ea, quæ scimus : ut contra Verbum, etiamsi tenue quidpiam de illo dictum fuerit, non permittit tamen aliquid abjectum et vile de se existimari. Enimvero de terra sic postea dicitur ; « Terra » autem erat invisibilis et incomposita[1]. » Cum dixisset enim ipsum fecisse terram, et ipsi proprium terminum posuisset, secure jam quæ sequuntur enarrat ; gnarus neminem ita stultum esse, ut illam sine principio et non factam esse suspicetur. Terræ quippe nomen, et illud, « Fecit, » satis sunt ut vel admodum stulto suadeant, ipsam nec æternam, nec non factam esse, sed ex eorum numero quæ in tempore condita sunt.

III. Præterea autem illud, « Erat, » de terra et de homine dictum, non simpliciter existentiam significat ; sed de homine dictum, indicat ipsum ex tali esse loco ; de terra autem, illam tali esse modo. Neque enim simpliciter dixit : « Terra erat, » et postea tacuit ; sed qualis post creationem esset addidit, nempe, « Invisibilis erat et incomposita, » adhuc aquis operta et admixta. Et de Elcana non dixit solum

[1] Gen. 1, 1.

quod esset homo, sed abjecit unde esset, « De Armathaïm » Sipha. » De Verbo autem non sic. Et me pudet profecto hæc simul indagare. Si enim reprehendimus eos, qui circa homines hoc agunt, quando multum est inter eos, qui comparantur, virtutis discrimen, licet illi ex una eademque substantia sint : quando et circa naturam et circa alia infinitum est interstitium, quomodo non extremæ dementiæ fuerit has quæstiones movere? Sed nobis ille propitius sit, quem ipsi blasphemiis impetunt. Hujusmodi namque dictorum adhibendorum necessitatem non nos induximus, sed illi nobis obtulere, qui salutem impugnant suam. Quid ergo dico? Illud, « Erat, » de Verbo dictum, significare ipsum æternum esse : nam ait; « In principio erat Verbum; » consequens autem erat, ut apud aliquem esset. Cum enim maxime illud Dei sit proprium, ut sit æternus et sine principio, hoc primo posuit. Deinde, ne quis audiens illud, « In principio erat, » etiam ingenitum diceret, statim ipsi occurrit, antequam diceret quid erat, dicendo : « Erat apud » Deum. » Et ne quis ipsum Verbum prolatitium aut internum esse putaret; per articulum præmissum, et per secundam additionem, hanc amovet suspicionem. Non enim dixit; « In Deo erat; » sed, « Apud Deum, » ejus nobis secundum hypostasim æternitatem declarans. Deinde illud clarius significavit adjiciens Verbum istud fuisse Deum. Sed, inquies, factum. Quid ergo obfuit quin diceret : « In principio fecit Deus Verbum? » Nam cum de terra loqueretur Moyses, non dixit : « In principio erat terra; » sed « Fecit eam, et tunc fuit [1]. » Quid igitur prohibuit quominus Joannes ita diceret : « In principio fecit Deus Verbum? » Si enim ita dixit Moyses timens ne quis terram non factam diceret, multo magis de Filio metuere oportebat Joannem, si creatus fuisset. Mundus enim cum sit visibilis, hoc ipso

[1] Gen. 1, 1.

conditorem prædicat : nam « Cœli, inquit, enarrant glo-»riam Dei [1]. » Filius autem invisibilis est, et creaturam infinito medio excedit. Si itaque hic neque verbo neque doctrina opus erat, ut disceremus mundum esse factum, tamen clare illud et ante omnia ponit Propheta; multo magis id de Filio Joannem dicere oportebat, si creatus fuisset. Etiam dices : « Sed Petrus id clare dixit et perspicue. » Ubinam et quando? Cum Judæos alloquens diceret : « Ip-»sum Dominum et Christum Deus fecit [2] : Cur ergo id, quod sequitur, non adjecisti : « Hunc Jesum quem vos cru-»cifixistis [3]? » An ignoras ex dictis alia ad immortalem naturam, alia ad incarnationem pertinere? Si autem non ita se res habet, sed omnia de Deitate accipias, Deum passibilem induces. Si vero non passibilis, non factus utique est. Nam si ex divina et ineffabili natura sanguis effluxerit, et si vice carnis ipsa in cruce clavis transfixa et dissecta sit, ratione nixum est sophisma tuum. Quod si ne diabolus quidem ita blasphemaverit, cur inexpiabilem ignorantiam simulas, quali ne dæmones quidem unquam usi sunt? Præterea hæc, Dominus, et Christus, non sunt substantiæ, sed dignitatis; alterum enim est potentiæ, alterum unctionis. Quid ergo dixeris de Filio Dei? Nam si creatus sit, ut vos dicitis, nullum hoc haberet locum. Non enim prius factus est, et tunc Deus ipsum ordinavit : neque abjectum habet principium, sed ex natura atque substantia. Interrogatus enim num rex esset : « Ego in hoc natus sum [4], inquit. Petrus autem quasi de quodam qui ordinatus sit loquitur; nam de œconomia, sive de humanitate ipsi sermo est [5].

IV. Ecquid miraris si Petrus id dicat? nam Paulus Athenienses alloquens, virum ipsum tantum appellat dicens : « In viro, in quo statuit, fidem præbens omnibus, suscitans

[1] Psal. XVIII, 2. — [2] Act. II, 36. — [3] Ibid. — [4] Joan. XVIII, 37. — [5] Act. II, 22 et 24.

»eum a mortuis [1] : »nihilque de forma Dei loquitur, neque Deo æqualem dicit, neque quod sit splendor gloriæ ejus; idque merito. Nondum enim tempus hæc dicendi venerat; sed satis adhuc erat, ut ipsum hominem esse et resurrexisse admitterent. Sic et ipse Christus fecit; a quo edoctus Paulus, ita res dispensabat. Non enim statim nobis Deitatem suam revelavit; sed prius Propheta et Christus simplex homo putabatur; deinde et verbis, et operibus id quod vere erat ostendit. Ideo Petrus in principio hoc utitur modo : nam hanc priorem ad Judæos concionem habuit. Quia enim de Divinitate ejus nihil hactenus ediscere potuerant, ideo de Christi humana natura verba facit, ut his exercitatus auditus, ad reliquam percipiendam doctrinam aptaretur. Quod si quis voluerit totam concionem altius repetere, id quod dico conspicuum esse inveniet. Nam et virum illum vocat, deque passione, resurrectione, et generatione secundum carnem pluribus agit. Paulus vero cum dicit : « Qui factus est ex semine David »secundum carnem [2], »nihil aliud nos docet, quam quod illud « Fecit, » de œconomia dictum sit; id quod etiam nos confitemur. Verum filius Tonitrui nos de ineffabili et ante sæcula existentia nunc nos alloquitur. Ideo illo, « Fecit, » relicto, « Erat » dixit. Oportebat enim, si creatum fuisset, id maxime definire. Si enim Paulus timuit ne quis ex insipientibus suspicaretur Filium Patre majorem fore, et genitorem sibi subjectum habiturum esse; nam ideo Corinthiis scribens dicebat : « Cum autem dicit : Subjecta sunt, »sine dubio præter eum, qui subjecit ei omnia [3]; » atqui quis suspicaretur Patrem cum omnibus subjectum fore Filio? et tamen si has absurdas suspiciones timuit et dicit : « Præter eum, qui subjecit ei omnia; » multo magis Joannem, si Filius Dei creatus fuisset, timere oportebat, ne

[1] Act. XVII, 31. — [2] Rom. I, 3. — [3] I Cor. XV, 26, 27.

quis ipsum increatum putaret, illudque præ omnibus docere. Cum autem genitus sit, jure neque ipse, neque alius quispiam, vel Apostolus, vel Propheta creatum ipsum fuisse dicit. Imo neque ipse Unigenitus id prætermisisset, si creatus vere fuisset. Qui enim tam humilia sese demittendo loquitur, multo minus id tacuisset. Nam verisimilius puto ipsum quam haberet præstantiam potius tacuisse, quam si non haberet id prætermisisse, nec significasse id se non habere. Illic consentanea tacendi causa erat, quod vellet docere homines humilitatem, ideoque præstantiam suam obtegeret; hic autem ne minimam quidem probabilem tacendi causam dicere possis. Cur enim si creatus erat, se factum esse tacuisset, qui multa sibi congruentia prætermittebat? Itaque is, qui ad docendum humilitatem abjecta, sibi non competentia, sæpe dixit, multo magis, si creatus fuisset, id non prætermissurus erat. Nonne vides ipsum, ne quis ingenitum suspicaretur, nihil non agentem et dicentem, imo indigna loquentem sua dignitate et substantia, atque in Prophetæ humilitatem sese demittentem? Illud enim, « Sicut audio judico [1] : » et illud, « Ille mihi » dixit quid dicam et quid loquar [2], » et similia, Prophetarum tantum verba sunt. Si ergo, ut hanc tolleret suspicionem, tam humilia proferre verba non dedignatus est, multo magis, si creatus esset, ne quis increatum illum suspicaretur, multa similia dixisset, verbi causa : « Nolite putare me genitum esse a Patre; nam factus, non genitus sum, neque ex eadem, ex qua ille, substantia. » Nunc autem omnino contra facit; nam ea loquitur, quæ vel invitos cogant ad contrariam amplectendam sententiam; ut nempe; « Ego in Patre et Pater in me [3] ; » et, « Tanto tem» pore vobiscum sum, et non cognovisti me, Philippe? Qui » videt me, videt et Patrem [4] ; » et, « Ut omnes honorent

[1] Joan. v, 30. — [2] Id. VIII, 28. — [3] Id. XIV, 10. — [4] Ibid. 9.

» Filium, sicut honorant Patrem [1]. » Sicut Pater suscitat » mortuos, et vivificat, sic et Filius quos vult vivificat [2]. » Pater meus usque modo operatur, et ego operor [3]. » Si- » cut novit me Pater, et ego nosco Patrem. Ego et Pater » unum sumus [4]. » Et ubique « Sicut, » et « Ita » ponit, dicitque se et Patrem unum esse, nullamque esse differentiam declarat. Auctoritatem vero et per hæc, et per alia plura demonstrat, ut cum dicit : « Tace, obmutesce [5]; Volo, » mundare [6]; Tibi dico : Surde et mute dæmon, exi ab » eo [7] : » illudque, « Audistis quia dictum est antiquis : Non » occides; ego autem dico vobis : Qui irascitur fratri suo » frustra, reus erit [8]. » Similiaque statuit, et miracula edit, quæ possint ejus potentiam demonstrare : imo vel minima quidem illorum pars eos, qui non omni prorsus sensu carent, adducere et persuadere possit.

V. Verum ea est inanis gloriæ vis, ut vel in rebus manifestissimis possit eorum, qui illi capti sunt mentem excæcare, atque illis suadere, ut etiam adversus ea, quæ in confesso sunt contendant; aliosque, quibus nota veritas est, ad simulandum et contra nitendum incitet : quod etiam Judæis accidit. Non enim per ignorantiam Filium Dei negabant; sed ut apud vulgus honorem sibi conciliarent. « Nam credebant in eum, inquit, sed timebant ne » extra synagogam fierent [9], » in aliorumque gratiam salutem suam prodebant. Non potest enim, non potest utique is, qui præsentem gloriam ita captat, illam, quæ a Deo est, assequi. Quapropter increpavit eos his verbis : « Quomodo » potestis credere, qui gloriam ab hominibus accipitis, et » illam, quæ a Deo est non quæritis [10] ? » Ea quippe profunda quædam ebrietas est : ideoque is, qui illo animi morbo cap-

[1] Joan. v, 23. — [2] Ibid. 21. — [3] Ibid. 17. — [4] Id. x, 15 et 30. — [5] Marc. iv, 39. — [6] Matth. viii, 3. — [7] Marc. ix, 24. — [8] Matth. 5, 21, 22. — [9] Joan. xii, 42. — [10] Id. v, 44.

tus est, difficile resipiscit. Hæc labes captivorum animam a cœlo abscindens, terræ affigit, nec sinit veram intueri lucem, sed in cœno semper volutari curat, dominos ipsis parans ita potentes, ut sine jussu aliquo ipsis imperent. Nam is, qui hujusmodi morbo laborat, etiam nemine jubente sponte, illa omnia efficit, quæ putat dominis illis placere posse. Illorum quippe gratia pulchris induitur vestibus, faciem ornat, non sibi, sed aliis, famulorum turbam in foro circumducit, ut aliis sit admirationi; quidquid denique facit, ut aliis placeat exhibet. Num hoc animi morbo quidquam deterius esse possit? Ut aliis sit admirationi, sæpe se præcipitem dat. Satis certe essent ea, quæ a Christo dicta sunt ad hujus morbi tyrannidem demonstrandam. Verum hinc etiam illa cognoscatur : nam si quempiam ex illis civibus, qui sumptus profundunt maximos interroges, cur tantum auri impendant, quid sibi volunt hujumodi sumptus, nihil aliud respondebunt, quam ut populo placeant. Si rursum sciscitaris, quid sit populus; quidpiam, inquient, tumultu plenum et perturbatione, ex insipientia plerumque constans, quod temere sæpe ultro citroque fertur, instar marinorum fluctuum, et secum pugnante sententia plerumque jactatum. Qui talem habet dominum, quo non miserabilior fuerit? Sed quod sæculares homines his inhient, non ita grave est, etsi grave revera sit : quod autem qui se mundo renuntiasse dicunt, hoc morbo laborent, imo majore, id certe gravissimum. Illis enim pecuniarum tantum est jactura : his vero animæ periculum. Nam cum gloriæ causa a recta fide desciscunt, et ut sibi gloriam pariant, Deum dedecore afficiunt, quantum, quæso, torporis, quantum insaniæ res hæc præ se fert? Cætera porro vitia, licet multum damni inferant, aliquam saltem afferunt voluptatem, etsi temporaneam et brevem. Nam avarus, ebriosus, mulierumque amans, ali-

quam damno admixtam, etsi brevem, voluptatem habent; qui autem hoc morbo capti sunt, acerbam semper et voluptate vacuam agunt vitam. Neque enim id quod maxime amant assequuntur; gloriam nempe et auram popularem; sed videntur quidem illa frui, ne tamen fruuntur, quod illud minime sit gloria : ideoque vitium illud, non gloria, sed res gloria vacua dicitur; vanamque gloriam veteres omnes id jure vocarunt. Vacua namque est, nihil intus habens splendidum vel gloriosum. Sed quemadmodum larvæ videntur quidem decoræ et amabiles, sed vacuæ intus sunt : ideo licet formosiores sint cæteris corporibus, neminem unquam ad sui amorem allexerunt; sic illa apud vulgus gloria; imo longe miserabilius, hunc morbum curatu difficilem et tyrannicum nobis efformat : conspectum quippe solum splendidum habet; interiora vero, non vacua modo, sed etiam dedecore et crudeli tyrannide plena sunt. Unde ergo nascitur, inquies, morbus tam absurdus, nullaque afficiens voluptate? Unde? Non aliunde quam a vili et abjecto animo. Non potest enim is, qui gloriæ amore captus est, magnum aut generosum quidpiam facile cogitare; sed necesse est ut turpis, vilis, inglorius et exiguus sit. Qui enim pro virtute nihil, sed ut hominibus nullius pretii placeat, omnia facit, quique illorum sententiam erroneam et fallacem ubivis sequitur, quomodo gloria dignus esse possit? Animadverte autem : si quis illum interroget: « Quid tu vulgus esse arbitraris? » ignavam haud dubie et desidem multitudinem esse dicet. Quid vero? Num illis similis esse optaveris? Si quis autem illum denuo sic percontetur, non puto ipsum se talem esse optaturum. Quomodo igitur non admodum ridiculum fuerit, illorum auram aucupari, quibus nunquam similis esse velis?

VI. Sin dixeris multos esse et in unum coactos. Ideo maxime contemnendi. Nam si singuli contemptu digni,

plurimi coacti longe magis despiciendi erunt. Multorum enim insipientia, collecta multitudine, magis augetur. Quapropter si singulos seorsim quis duxerit, emendare poterit; simul coactos non facile : eo quod insipientia sit major, et illi instar pecorum agantur, mutuamque sequantur sententiam. Talem-ne, quæso, multitudinis auram sectabimini? Ne, quæso et obsecro. Id enim omnia susdeque vertit : id avaritiam peperit, invidiam, criminationes, insidias : illud eos, qui nullam passi sunt injuriam, contra eos, qui nullam intulerunt, armat et efferat. Qui hoc laborat morbo non amicitiam novit, non consuetudinem, neminem prorsus reveretur ; sed, bonis omnibus ex animo rejectis, cum omnibus bellum gerit, inconstans et inhumanus. Iræ certe morbus, etsi tyrannicus sit et intolerabilis, non semper exagitare solet, sed cum ab aliquibus irritatur. At vanæ gloriæ amor semper viget, nullum tempus, ut ita dicam, est quo desinere possit, nisi ratio illam cohibeat et comprimat, sed semper adest, non modo ad peccandum incitans, sed etiam si quid recte egerimus, e manibus præripiens. Aliquando vero non sinit recte operari. Quod si Paulus avaritiam idolorum servitutem vocet[1]; ejus matrem, radicem et fontem, vanam gloriam scilicet, quo nomine vocabimus? Neque enim illud tantæ nequitiæ dignum inveniemus. Resipiscamus igitur, dilecti, et hoc perniciosum exuamus vestimentum : ipsum discindamus et dissecemus, veraque libertate tandem liberi efficiamur, atque in sensum nobis a Deo concessæ nobilitatis veniamus : multitudinis auram despiciamus. Nihil enim magis hoc morbo ridiculum et indecorum : nihil tanta turpitudine et infamia plenum. Hocque multis ex rationibus videre est : quod nempe gloriam concupiscere, ignominia; illam autem despicere et nihil reputare, vere gloria

[1] Ephes. v, 5.

sit ; sed omnia ad Dei placitum et dicenda, et agenda sunt. Sic enim poterimus mercedem accipere ab eo, qui nostra accurate respicit, quando illo solo contenti erimus spectatore. Quid enim nobis aliis oculis opus, cum is, qui nobis honorem et præmium largiturus est, gesta nostra semper videat? Quomodo non absurdum sit, servum quidem ad heri sui placitum omnia facere, nihilque aliud quærere, quam ut ab ipso videatur, neque alios ad gesta sua oculos exquirere, quantumvis magni sint alii spectatores, sed unum scopum habere ut ab hero suo videatur; nos autem talem habentes Dominum, alios quærere spectatores, qui nos nihil juvare, sed aspiciendo nocere possunt, totumque laborem nostrum fructu vacuum reddere? Ne, quæso, id agamus : sed a quo mercedem accepturi sumus, eum gestorum laudatorem advocemus et spectatorem. Nihil nobis commune cum humanis oculis sit. Si enim hanc gloriam assequi voluerimus, eam profecto consequemur, cum solam Dei quæremus gloriam. « Nam glo-» rificantes me glorificabo [1], inquit. » Ac quemadmodum tunc maxime divitiis affluimus, cum illas spernimus, et a Deo tantum divitias quærimus; nam ait : « Quærite reg-» num Dei, et hæc omnia adjicientur vobis [2]; » sic et de gloria dicendum. Cum largitio sive pecuniarum, sive gloriæ periculo vacat, tunc illam Deus abundanter impertit. Tunc autem hæc sine periculo sunt, cum nobis non imperant, nec dominantur, nec nobis tanquam servis utuntur; sed ut heris et liberis adsunt. Ideo non vult nos illas amare, ne iis subjiciamur : quod si assequamur, illas nobis cum abundantia multa largitur. Quid enim Paulo clarius, quæso, qui ait : « Non quærimus ab hominibus glo-» riam, neque a vobis, neque ab aliis [3]? » Quid locupletius illo, qui nihil habet, et omnia possidet? Cum enim, ut

[1] 1 Reg. II, 30. — [2] Matth. VI, 33. — [3] 1 Thess. II, 6.

dixi, non subjiciemur eis, tunc illas tenebimus, tunc accipiemus. Si itaque gloriam assequi cupiamus, gloriam fugiamus; sic enim poterimus, servatis Dei præceptis, et præsentia, et futura consequi bona per gratiam Christi, cum quo Patri gloria, unaque Spiritui sancto, in sæcula sæculorum. Amen.

# HOMILIA IV [1].

## CAPUT I.

In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum [2].

I. Traditis ad disciplinas pueris, non gravia magistri statim imponunt onera, neque confertim hoc faciunt, sed paulatim et eadem ipsis sæpe repetunt, ut ea facilius in mente imprimant, ne a principio deterriti multitudine eorum, quæ vix memoria retinere valeat, segniores evadant ad ea, quæ sibi tradita sunt, colligenda, desidia tandem ex difficultatibus parta. Hunc ego morem sequar, levemque vobis laborem reddam : ac paulatim et per partes acceptis iis, quæ in hac sacra mensa proponuntur, sic ea in animos vestros immittam. Ideoque ipsa iterum verba proponam, non ut idem repetam, sed ut addam omissa. Age ergo verba rursus ab initio adducamus : « In principio erat » Verbum, et Verbum erat apud Deum. » Cur cum alii Evangelistæ ab incarnatione Christi orsi sint ; (nam Matthæus sic orditur : « Liber generationis Jesu Christi, filii » David [3] : » Lucas nobis ea, quæ Mariam spectant, in principio enarrat; Marcus vero similia fere profert, ex Bap-

[1] Alias III. — [2] Joan. I, 1. — [3] Matth. I, 1.

tistæ historia orsus.) Joannes id paucis et post illa priora subindicavit his verbis : « Et Verbum caro factum est [1], » cæterisque omnibus prætermissis, conceptione, partu, educatione, incremento, æternam statim generationem nobis enarrat? Quænam horum causa sit jam vobis dicam. Cum cæteri Evangelistæ de iis, quæ carnem spectant ut plurimum verba fecissent, timendum erat ne quipiam humi repentes in hisce dogmatibus consisterent; quod et Paulo Samosatensi contigit. Ex hac igitur abjecta opinione reducens eos, qui lapsuri erant, et ad cœlos erigens, jure ex superna æternaque existentia narrandi principium ducit. Nam cum Matthæus ab Herode rege; Lucas a Tiberio Cæsare; Marcus a baptismate Joannis narrationem cœpissent: istis omnibus ille omissis, statim supra tempus et sæculum omne conscendit, illucque auditorum mentem quasi jaculatur, cum ait : « In principio erat : » neque consistendi locum relinquit, neque terminum ponit, ut illi, Herodem nempe, Tiberium et Joannem. Ad hæc, quod summopere mirandum, neque hic sublimiorem aggressus sermonem, œconomiam sive incarnationem neglexit; neque, qui eam narraverunt, illius ante sæcula existentiam tacuerunt; idque jure merito : unus quippe Spiritus erat, qui omnes movebat; ideoque magnum in narratione consensum exhibuerunt. Tu vero, dilecte, cum Verbum audis, ne feras eos, qui dicunt ipsum opificium esse; neque eos, qui putant ipsum simpliciter verbum esse. Multa nempe sunt Dei verba, quæ et Angeli « Faciunt; » sed nullum horumce verborum Deus est; verum illa omnia sunt prophetiæ et præcepta; sic enim solet Scriptura vocare leges Dei, præcepta et prophetias : ideoque de Angelis adjicit : « Potentes » virtute, facientes verbum illius [2]. » Hoc autem Verbum substantia est in hypostasi, quæ a Patre sine passione

[1] Joan. I, 14. — [2] Psal. CII, 20.

procedit. Illud enim, ut dixi, per Verbi appellationem significavit. Quemadmodum igitur illud, « In principio » erat Verbum, » æternitatem denotat : ita et illud, « Hoc » erat in principio apud Deum, » coæternitatem nobis significat. Etenim ne audiens, « In principio erat Verbum, » æternum quidem existimares, sed Patrem aliquo vitæ interstitio seniorem, et majoris ævi crederes, neve principium Unigenito dares, adjecit : « Erat in principio apud » Deum : » ita æternus ut Pater, nunquam enim Verbo vacuus fuit; sed semper Deus apud Deum fuit, in propria sibi hypostasi. Quomodo ergo, inquies, adjecit, « In mundo » erat, » si erat apud Deum? Quia et apud Deum, Deus erat, et in mundo erat : nullo quippe clauditur termino sive Pater, sive Filius. Nam si « Magnitudinis ejus non est » finis[1], et sapientiæ ejus non est numerus[2], » liquet neque substantiæ illius esse initium temporale. Audisti, « In prin» cipio fecit Deus cœlum et terram[3] ? » Quid cogitas de hoc principio? Certe quod hæc ante omnia visibilia facta sint. Sic et cum de Unigenito audis : « In principio erat, » ante intelligibilia omnia et ante sæcula ipsum esse intelligas oportet. Quod si quis dixerit : « Et quomodo fieri potest, ut Filius cum sit, non sit junior Patre? Nam qui ex aliquo est, necessario posterior est illo a quo est; » respondebimus hæc ex humanis cogitationibus proficisci, et eum, qui hæc quærit, absurdiora etiam quæsiturum esse : nec esse illa vel auribus percipienda. De Deo quippe nobis est sermo, non de hominum natura, hujusmodi ratiociniorum consequentiæ et necessitati subjecta. Verumtamen ad infirmiores roborandos respondebimus.

II. Dic ergo mihi, radius solis ex natura-ne solis exilit, an aliunde? Necessario fatendum, nisi sensibus vacui simus, ex ejus natura prodire; et tamen licet ex sole radius

[1] Psal. CXLIV, 3. — [2] Id. CXLVI, 5. — [3] Gen. I, 1.

prodeat, nunquam dicemus ipsum esse solari natura posteriorem : quandoquidem nunquam sol sine radio visus est. Quod si in his visibilibus et sensibilibus, quidpiam sit quod sit ex aliquo, neque posterius sit illo; cur id non credis de invisibili et ineffabili natura? Certe hoc ipsum ita se habet, ut illam substantiam decet. Ideoque Paulus eo ipsum vocavit nomine, simul declarans et ex ipso et coæternum ipsi esse [1]. Quod igitur, dic mihi, annon sæcula omnia et spatium omne per ipsum facta sunt? Hoc confiteatur necesse est is, qui mente captus non sit. Ergo nihil medium est inter Filium et Patrem. Si nihil, ergo non posterior, sed coæternus est. Nam « Ante » et « Post » tempora significant. Hæ quippe voces non possunt sine sæculo vel tempore cogitari. Deus vero superior est temporibus et sæculis. Quod si omnino dixeris Filio principium esse, cave ne Patrem quoque sub principio eadem ratione constituere cogaris; antiquiore quidem, sed tamen principio. Dic enim mihi, annon terminum atque principium Filio ascribens, atque ab illo principio altius prodiens, Patrem prius existere dicis? Id certe manifestum. Dic ergo mihi quanto spatio præexistit Pater? sive enim parvum, sive magnum dixeris spatium, sub principio Patrem posuisti. Nam postquam mensuram spatii illius duxeris, sic dices vel parvum vel magnum esse : mensura vero duci non potest, nisi utrinque principium sit. Itaque Patri, quantum in te fuit, principium dedisti : sicque secundum vos ne Pater quidem sine principio erit. Vides-ne verum esse id, quod a Servatore dictum est, et dictum illud virtutis ejus ubique argumentum esse? Quodnam illud est? « Qui non honorat Filium, non honorat » Patrem [2]. » Novi multis hæc incomprehensibilia esse. Ideoque ratiocinia hujusmodi movere sæpe cunctamur, quod vulgus illa assequi nequeat; vel si assequatur, illa non firma

[1] Hebr. 1, 3. — [2]

et certa maneant : « Ratiocinia quippe hominum timida »sunt, et fallaces cogitationes eorum [1]. » Libenter autem adversarios interrogaverim, quid sit illud a Propheta dictum : « Ante me non fuit alius Deus, et post me non erit [2]? » Nam si junior est Patre Filius, quomodo dicit : « Post me »non erit? » Num ergo Unigeniti substantiam tolletis? necesse enim est aut eo audaciæ procedere, aut unam admittere Divinitatem in propria hypostasi Patris et Filii. Quomodo autem illud, « Omnia per ipsum facta sunt, » verum est? Nam si ævum est illo antiquius, quomodo id, quod ante illum est, per ipsum factum fuerit? Videtis-ne in quantam temeritatem semel abjecta veritate processerint? Cur non dixit Evangelista ipsum ex non extantibus factum esse, ut de omnibus Paulus his verbis asserit : « Qui vocavit ea, quæ »non sunt, tanquam ea quæ sunt [3]; » sed dicit : « In prin»cipio erat? » Hoc enim contrarium est illi, ac jure merito. Deus enim neque fit, neque quid se antiquius habet. Verum hæc gentilium verba sunt. Dic et illud mihi, annon dixeris Creatorem creatis operibus incomparabiliter excellentiorem esse? Cum ergo ipsis simile foret id, quod ex non extantibus esset, ubi esset illa incomparabilis excellentia? Quid autem est illud, « Ego primus, et ego post hæc, » et, « Ante me non fuit alius Deus [4]? » Nam si Filius non sit ex eadem substantia, alius est Deus; si non coæternus, est post illum : ac si non ex substantia prodiit, palam est ipsum factum esse. Quod si dixerint hæc ad differentiam idolorum dicta fuisse, quomodo non concedent ad differentiam idolorum solum verum Deum dici? Quod si hoc etiam ad differentiam idolorum dictum sit, quomodo totam sententiam interpretaberis? Post me enim, inquit, non est alius Deus : non ejiciens Filium hoc dicit, sed significat : « Deus idoli-

[1] Sap. IX, 14. — [2] Isaï. XLIII, 10. — [3] Rom. IV, 17. — [4] Isaï. XLI, 4, XLIV, 6, XLVIII, 12.

cus post me non est; » non quod Filius non sit. Etiam, inquies, quid igitur? illud, « Ante me non fuit alius Deus, » ita accipies, quod nempe idolicus deus non fuerit; at fuerit saltem ante eum Filius? Ecquis dæmon hæc dixerit? Ne ipsum quidem diabolum id puto dicturum esse. Alioquin autem, si non est coæternus Patri, quomodo infinitam ejus vitam dixeris? Nam si principium anterius habet, etiamsi infinitus sit, non tamen immensus erit : immensum enim utrinque immensum esse oportet; id quod etiam Paulus declarans dicebat : « Neque principium dierum, neque » finem vitæ habens, [1] » et principio et fine carere declarans. Quemadmodum enim hoc, sic neque illud finem habet; cum neque hic finis sit, neque illic initium.

III. Quomodo autem cum vita sit, fuerit tempus cum non esset? Vitam enim semper, ac sine principio et fine esse nemo non fateatur, si ille vere vita sit, ut revera est. Si vero fuit aliquando cum non esset, quomodo vita aliorum sit, quæ aliquando non fuit? Quomodo igitur, inquit, Joannes principium posuit dicens : « In principio erat? » Illi-ne voci, quæso, « In principio, » et illi, « Erat, » attendis, et illam « Verbum erat, » non cogitas? Quid vero, quando de Patre dicit Propheta : « A sæculo et usque in sæculum tu es [2], » an his verbis terminos ipsi ponit? Nequaquam : sed æternitatem significat. Idipsum hic cogita. Non terminos ponens ita locutus est : neque enim dixit : «Principium habuit; » sed, « In principio erat; » hac voce « Erat, » te deducens ut Filium sine principio esse cogitares. At, inquies, Pater cum articulo dicitur; Filius vero sine articulo. Quid ergo cum Apostolus dicit : « Magni Dei et Salvatoris nostri Jesu » Christi [3]; » et rursum, « Qui est super omnia Deus [4]? » Ecce namque hic sine articulo Filium memoravit. Idipsum de Patre observes : nam ad Philippenses scribens sic ait :

[1] Hebr. VII, 3. — [2] Psal. LXXXIX, 2. — [3] Tit. II, 13. — [4] Rom. IX, 5.

« Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est » esse se æqualem Deo [1] : » et ad Romanos : « Gratia vobis » et pax a Deo Patre nostro, et Domino Jesu Christo [2]. » Alioquin vero supervacaneum fuisset hic articulum præponere, cum supra frequenter appositus fuerit. Quemadmodum enim cum de Patre dicit : « Spiritus est Deus [3] ; » quia articulus Spiritui non præpositus est, non ideo incorporeum esse Deum negamus; sic et hoc loco, etiamsi Filio articulus non præponatur, non minus tamen Deus est Filius. Qua vero de causa? Cum enim Deum et Deum dixit, nullum indicat nobis Divinitatis discrimen ; imo prorsus contra. Cum enim prius dixisset : « Et Deus erat Verbum, » ne quis putaret minorem esse Filii Divinitatem, statim veræ Divinitatis ejus documenta profert ; æternitatem nempe sic resumens, « Hic erat a principio apud Deum; » creandi vim cum addit, « Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso » factum est nihil quod factum est : » id quod maxime Pater ejus per Prophetas ubique substantiæ ejus argumentum esse dicit : ac frequenter demonstrationis genus Prophetæ versant : neque ad hoc solum, sed ut etiam idolorum cultum tollant : nam « Dii, inquit, qui cœlum et terram » non fecerunt, pereant [4], » ac rursum, « Ego manu mea » extendi cœlum [5] : » ostendensque illud esse Divinitatis argumentum, id ubique ponit. Ipse autem Evangelista, his non contentus verbis, vitam ipsum vocavit et lucem. Si itaque semper cum Patre erat, si omnia ipse produxit et continet; hoc enim per vitam significavit : si omnia illuminat, quis ita stultus erit ut dicat Evangelistam hæc verba, ut Divinitatem ejus minueret, induxisse, quibus æqualitas paritasque demonstrari proterat? Ne, quæso, confundamus creaturam cum Creatore, nenos quoque audiamus : « Co-

[1] Philip. II, 6. — [2] Rom. I, 7. — [3] Joan. IV, 24. — [4] Jer. X, 11. — [5] Isaï. XLIV, 24.

» luerunt creaturam præ Creatore [1]. » Etiamsi enim de cœlis hæc intelligenda dicant : attamen de his loquens omnino prohibuit ne creatura colatur, qui gentilium error est.

IV. Ne itaque hujusmodi maledictioni nos subjiciamus. Ideo venit Filius Dei, ut nos ab hoc cultu crueret; ideo servi formam accepit, ut nos ab illa servitute liberaret; ideo sputis et colaphis dehonestatus, ideo mortem turpissimam passus est. Ne, quæso, hæc omnia inutilia reddamus, neque rursum ad pristinam redeamus impietatem, imo in longe graviorem : non enim æquale est creaturam colere, et ipsum Creatorem ad creaturarum vilitatem, quantum in nobis est, deprimere. Nam ipse manet qualis est : « Tu autem idem ipse es, inquit, et anni tui non defi- » cient [2]. » Glorificemus igitur eum, sicut accepimus a Patribus. Glorificemus eum et fide et operibus. Nihil enim nobis ad salutem prosunt dogmata pia, si vita sit corrupta. Quamobrem illam concinnemus ad Dei placitum, omni turpitudine, injustitia, avaritia longe abacta, tanquam hospites et advenæ, et a præsentibus longe alieni. Si divitias quis multas habeat et prædia, sic iis utatur, ut peregrinus qui paulo post velit nolit discessurus est. Si quis ab alio injuria læsus sit, ne immortaliter irascatur, imo ne aliquo quidem tempore : non plus enim uno die nobis ad iram concessit Apostolus : « Sol, inquit, non occidat super ira- » cundiam vestram [3]. » Et jure quidem : optandum quippe est, et vix caveri potest, ut ne in tam modico spatio quid molestum accidat. Si autem nox nos apprehendat, res graviores evadunt, memoria ingentem nobis ignem colligente, nobisque per temporis spatium hæc acerbius scrutantibus. Antequam ergo otium hujusmodi occupemus, et vehementiorem accendamus rogum, jubet malum prævertere, et extinguere. Vehemens quippe est iræ motus, omnique

[1] Rom. I, 25. — [2] Psal. CI, 25. — [3] Ephes. IV, 26.

flamma acutius. Ideo celeritate multa nobis est opus, ut flammam prævertamus, nec sinamus assurgere. Hic quippe morbus multorum causa malorum efficitur. Domos enim totas evertit, veteres solvit consuetudines, non consolabiles tragœdias brevi tempore ac momento parit. Nam « Momen- » tum furoris ejus, ruina ejus [1], inquit. » Ne itaque feram hanc sine freno sinamus, sed camum ipsi undique fortissimum, futuri judicii metum, injiciamus. Cum te amicus læserit, aut familiaris concitaverit, cogita quanta erga Deum peccaveris, et perpende te, si moderatius cum illo agas, mitius tibi judicium illud constituere. Nam ait : « Dimittite, et » dimittetur vobis [2], » Statimque morbus aufugiet. Ad hæc consideres, velim, num aliquando in furorem actus, te continueris; et num aliquando etiam ab ira abreptus fueris : utrorumque comparatione temporum, ad emendationem valde juvaberis. Dic enim mihi, quandonam te ipsum laudasti, cum ab ira superatus es, an cum superasti? Annon cum primum accidit, nos vehementer incusamus, erubescimus, etiam nemine arguente, ac multa nos et verborum et gestorum subit pœnitentia? Cum autem superamus, gaudemus, et quasi victores exultamus? Victoria enim contra iram est, non cum par pari referimus; hæc quippe extrema clades est; sed cum æquo animo omnia patimur et audimus. Hoc quippe est superiorem esse, non mala inferre, sed mala pati. Cum irasceris igitur, ne dicas : « Prorsus obsistam ego, prorsus irruam in illum : » Neque monentibus ut iram cohibeas dixeris : « Non patiar ut postquam ille mihi illuserit, impune abeat. » Neque enim te unquam irridebit, nisi quando ad vindictam te contuleris : sin te quiescente irriserit; ut stultus id aget. Tu vero cum viceris, ne quæras gloriam a stultis, sed ea contentus esto, quam a sapientibus assequeris. Imo vero cur tibi parvum

[1] Eccli. 1, 19. — [2] Luc. 1, 37.

illud ac vile theatrum hominum constituo? Ad Deum statim respice, et ipse te laudabit : quo laudante nemo debet ab hominibus gloriam quærere. Hominum quippe laudes plerumque vel ex gratia prodeunt, vel ex odio negantur; nihilque lucri afferunt : Dei vero judicium hac inæquabilitate vacat, multamque laudato affert utilitatem. Hanc igitur laudem sequamur.

V. Vis-ne discere quantum sit malum ira? Præsens esto dum alii rixantur in foro : neque enim in te ipso turpitudinem illam tam facile deprehendes, animo nempe tunc tenebris et ebrietate obvoluto. Sed cum ira vacuus es, tunc in aliis tua contemplare; quando judicium tuum corruptum non est. Vide mihi turbam circumfluentem, et iratos, ac si furerent, in medio turpiter agentes. Cum enim ira in pectore effervescit et efferatur, os ignem spirat, oculi ignem emittunt, inflatur undique vultus, incomposite manus jactantur, ridicule pedes exiliunt, et insultant litem dirimere conantibus; nihil irati differunt a furentibus, cum hæc omnia nullo præditi sensu peragunt; imo ne ab asinis agrestibus, calcitrantes, mordentes. Sane vir iracundus modeste agere nescit. Deinde post tantum excitatum risum, ubi domum redierint, ad se reversi, dolore simul ac metu agitantur, animo volventes quinam rixæ præsentes fuerint. Postquam enim ceu furentes de spectantibus nihil cogitaverant, resipiscentes postea secum reputant, num amici, num inimici spectatores fuerint : nam perinde utrosque metuunt; illos, ut se improbantes majoremque inferentes pudorem; hos, ut de sua turpitudine gaudentes. Quod si ad plagas usque mutuas rixa proruperit, tum metus gravior, ne quid deterius verberato accidat, ne subsequens febris mortem inferat, vel tumor curatu difficilis in extremum periculum conjiciat. Quid enim mihi pugna opus erat? quid contumeliis et rixis? Pe-

reant et hæc et illa : tuncque omnibus hisce fluxis rebus maledicunt, quæ rixandi causa fuere. Insipientiores vero et malignos dæmonas, et horam tempusque criminantur. Verum non hora mala in causa est; nulla quippe hora mala : neque hæc a maligno dæmone proficiscuntur; sed ex nequitia rixantium. Hi namque et dæmonas attrahunt, et sibi ipsis mala inferunt. Sed cor intumescit, inquies, et a contumeliis mordetur ? Id et ego novi : ideoque miror eos, qui malam hanc feram coërcent. Si enim velimus, possumus morbum depellere. Cur enim cum principes viri nos contumelia afficiunt, id non agimus? Nonne quia timor, non minor quam ira, nos deterret, nec vel a principio iram erumpere sinit? Cur porro servi a nobis mille contumeliis onerati, omnia taciti ferunt? Nonne quia et ipsi eodem vinculo ligantur? Tu vero ne solum Dei timorem cogites; sed etiam te tunc a Deo contumeliis affici, qui jubet te tacere, et omnia patienter feres. Dic te lacessenti : « Quid faciam tibi? » Alius mihi et manum et linguam cohibet; eritque dictum illud, et tibi et ipsi philosophiæ materia. Nunc autem hominum gratia etiam intolerabilia ferimus; iis, qui nos lacessunt, sæpe dicimus : « Ille me lacessivit, non tu : » Deo autem ne parem quidem reverentiam exhibebimus? Ecqua nobis erit venia? Animæ nostræ dicamus : « Deus nos nunc lacessit, qui manus nostras cohibet : » ne insiliamus, nec minore Deum quam homines obsequentia prosequamur. Ad hoc verbum exhorruistis? Sed non tantum ad verba, sed etiam ad opus vos exhorrescere cupio. Jussit Deus nos colaphis cæsos, non modo ferre, sed etiam ad pejus quidpiam patiendum nos offerre. Nos autem cum tanta violentia obsistimus, ut non modo nos ad male patiendum nos offeramus, sed etiam nos ulciscamur; imo sæpe priores manus inferamus, nosque vinci putemus, nisi paribus afficiamus. Nam illud gravius est quod nos vincere

existimemus, quando extrema clade affligimur, et humi prostrati jacemus; ac mille acceptis a diabolo vulneribus, de illo victoriam reportasse credamus. Quamobrem rogo discamus qui sit hujus victoriæ modus, et hanc morum speciem adeamus. Siquidem male pati, idipsum est quod coronari. Si ergo volumus nos a Deo victores proclamari, in his certaminibus ne legem sæcularium agonum servemus, sed legem a Deo pro his certaminibus positam, ut omnia æquo animo feramus. Ita enim et adversarios et præsentia omnia superabimus et promissa consequemur bona; gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri simulque Spiritu sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

## HOMILIA V [1].

### CAPUT I.

Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil, quod factum est [2].

I. Moyses historiam Veteris Testamenti a sensilibus nobis orditur, et ea pluribus enumerat, nam ait : « In principio fecit Deus cœlum et terram [3]. » Deinde adjicit lucem factam, secundum cœlum, stellarum naturam, omnigena animalium genera, ne singula prosequentes longiores simus. Hic autem Evangelista uno verbo complectitur omnia, et illa nempe et illis superiora. Et jure certe, quia illa auditoribus nota sunt, et ipse ad præstantius argumentum properat, ac totum opus aggreditur, non de operibus, sed de

[1] Alias IV. — [2] Joan. I, 3. — [3] Gen. I, 1.

opifice et creatore dicturus. Ideo Moyses quidem, etsi minorem creationis partem aggrediatur; nihil enim nobis de invisibilibus potestatibus narravit, in illis versatur. Hic vero, quia ad ipsum Creatorem ascendere festinat, jure omnia prætercurrit, et hæc quæ ille dixit, et ea quæ ipse tacuit, paucis complectitur : « Omnia per ipsum facta » sunt. » Ne vero putes ipsum ea tantum memorare, quæ Moyses narravit, subjungit : « Et sine ipso factum est nihil, » quod factum : » Hoc est, ex rebus factis, sive sub aspectum, sive sub intellectum tantum cadant, nihil sine Filii virtute productum est. Neque enim punctum apponemus post illud, « Nihil, » ut hæretici faciunt. Illi enim cum velint Spiritum creatum esse, ita legunt : « Quod factum est, in ipso vita erat. » At sic hæc nullo modo intelligi poterunt. Primo enim hic non opportuna Spiritus mentio esset : quod si tandem id voluisset, cur tam obscure locutus esset? Unde enim constat hoc de Spiritu dictum esse? Alioquin autem secundum hanc seriem comperiemus non Spiritum, sed ipsum Filium per seipsum factum esse. Verum attendite ne vos hoc dictum effugiat, et age interim ad illorum morem legamus : hoc pacto enim manifestior erit absurditas : « Quod » factum est, in ipso vita erat. » Vitam hic Spiritum significare dicunt. Sed vita etiam lux appellata hic occurrit; subjicit enim : « Et vita erat lux hominum. » Secundum illos ergo lucem hominum hic Spiritum dicit. Quid igitur? cum subdit : « Fuit homo missus a Deo, ut testimonium perhiberet de lumine [1], » necesse est ut dicant hoc etiam de Spiritu proferri. Eum enim, quem supra Verbum dixit, in sequentibus Deum, vitam, et lucem nominat. « Vita erat, inquit, » hoc Verbum, et hæc ipsa vita lux erat. » Si itaque Verbum vita erat, Verbum autem, quod est vita, caro factum est, vita caro facta est, hoc est, Verbum : « Et ejus gloriam vidi-

[1] Joan. I, 6.

»mus, quasi Unigeniti a Patre. » Si ergo dicant Spiritum hic vitam vocari, vide quanta absurda sequantur. Spiritus enim incarnatus fuerit, non Filius : Spiritus erit unigenitus Filius. Si non ita res fuerit, dum hoc effugient, in aliud longe absurdius incident ita legentes. Nam si confiteantur illud de Filio dictum esse, neque interpungant, nec legant ut nos legimus, ipsum Filium a seipso factum esse dicant oportet. Si enim Verbum vita erat, si quod factum est, in ipso vita erat, ipsum in seipso et per seipsum factum est secundum hanc lectionem. Deinde, quibusdam interpositis, adjicit : « Et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a » Patre [1]. » Ecce secundum illorum, qui ita loquuntur, lectionem Spiritus sanctus Unigenitus esse filius deprehenditur. De illo enim hæc omnis narratio instituitur. Videtis-ne, quando a veritate sermo aberrat, in quæ præcipitia abeat ; et quot absurda pariat? Quid igitur? Spiritus, inquies, non est lux? Est quidem lux, verum hic non de illo agitur : quandoquidem et Deus Spiritus, hoc est, incorporeus; sed non ubicumque Spiritus dicitur Deum esse declaratur. Et quid miraris, si id de Patre dicamus? Neque enim de Paracleto quoque id dixerimus, quod ubicumque Spiritus dicitur, id de Paracleto intelligatur : quamvis hoc nomen ipsi maxime competat. Attamen ubi Spiritus legitur, non semper Paracletus est intelligendus. Nam et Christus Dei virtus et Dei sapientia vocatur; at non semper ubi Dei virtus et Dei sapientia dicitur, Christus indicatur. Sic et hoc loco, licet Spiritus illuminet, non tamen de ipso nunc loquitur Evangelista. Attamen his exclusi absurdis ratiociniis illi, qui semper veritati repugnant, dicere non desistunt : « Quod factum est, in ipso vita erat : » Id est, quod factum est vita erat. Quid igitur? An Sodomorum supplicium, diluvium, gehenna et mille res hujusmodi vita

[1] Joan. 1, 14.

erant? Sed de creatione nobis est sermo, inquiunt. Certe illa quoque ad creationem pertinent. Verum ut aliunde etiam illorum sententiam validius confutemus, interrogabimus ilios : « Num, quæso, lignum vita est? num lapis, inanima hæc et immobilia? An homo omnino vita est? » Ecquis hoc dixerit? Non enim ipsa vita homo, sed vitæ capax homo est.

II. Vide rursum hic absurditatem : nam hanc sequemur dicendi seriem, ut hinc eorum insipientiam discamus : sic nihil usquam illi dicunt quod Spiritui competere possit. Postquam enim inde exciderunt, hominibus illa ascribunt, quæ de Spiritu digne dicta fuisse putabant. Cæterum jam lectionem examinemus. Creatura nunc vita dicitur : ergo lux etiam est : deque illa testificaturus venit Joannes. Cur ergo non et ipse lux est? nam « Non erat ille lux, inquit : » Atqui ex creaturarum numero erat. Quomodo ergo non est lux? Quomodo in mundo erat, et mundus per ipsum factus est? Creatura-ne erat in creatura, et creatura per creaturam facta est? Quomodo mundus eum non cognovit? An creatura creaturam non novit? « Quotquot autem » receperunt eum, dedit eis potestatem Filios Dei fieri [1]. » Sed sat risui datum est : hæc monstra verborum vobis deinceps confutanda relinquo, ne nos hæc risum movendi causa præmisisse videamur, tempusque frustra teramus. Nam si hæc de Spiritu non dicta sunt, ut jam demonstratum est, neque de creatura, et eamdem tamen illi lectionem tueantur, illud omnium absurdissimum sequetur, ut diximus, quod Filius per seipsum factus sit. Si enim lux vera Filius est : lux autem hæc vita erat; vitaque in ipso facta est; necessario illud consequitur secundum eorum lectionem. Ideo, hac omissa, ad legitimam veniamus lectonem et interpretationem. Quænam illa est? ut in hæc

[1] Joan. I, 12.

verba, « Quod factum est, » terminemus sententiam : deinde ab hoc dicto incipiamus : « In ipso vita erat. » Hoc autem ille vult significare : « Sine ipso factum est nihil » quod factum est. » Si quid, inquit, factum est, sine ipso factum non est. Vides-ne quomodo per breve hoc additamentum, absurda omnia, quæ suboriri poterant, eliminavit? Per id enim quod intulit, « Sine ipso factum est nihil, » et per illud additum, « Quod factum est, » intellectualia simul comprehendit, Spiritumque subtraxit. Cum enim dixisset : « Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est ni» hil : » Ne quis diceret : « Si omnia, ergo Spiritus per ipsum factus est, » hoc additamento opus fuit. « Ego, inquit, si quid factum est, hoc per ipsum factum esse dixi : sive invisibile, sive incorporeum, sive in cœlo factum sit. Ideo non simpliciter omnia dixi, sed si quid factum est, hoc est, quæ facta sunt. Spiritus vero factus non est. » Vides-ne accuratam doctrinam? Rerum sensilium creationem memoravit, quam antea Moyses docuerat : deinde jam imbutos ad sublimiora ducens, incorporea nempe et invisibilia, Spiritum sanctum ab omni creatura sejunxit. Sic et Paulus hac gratia inspiratus dicebat : « Quoniam in ipso creata sunt » omnia [1]. » Hic vero rursum eamdem accurationem observes velim. Idem namque Spiritus hanc quoque movebat animam. Ne quis enim rem factam quampiam a Dei creatione removeret, eo quod ipsa invisibilia essent; neve his Paracletum admisceret, prætermissis sensilibus, quæ omnibus nota erant, cœlestia enumerat his verbis : « Sive » Throni, sive Dominationes, sive Principatus, sive Potesta» tes [2]. » Illud enim « Sive, » singulis appositum, nihil aliud nobis significat, quam hoc, « Omnia per ipsum facta sunt, » et sine ipso factum est nihil quod factum est [3]. » Quod si illud « Per » diminutionem significare putes, audi Prophe-

[1] Col. I, 16. — [2] Ibid. — [3] Joan. I, 3.

tam dicentem : « Initio tu, Domine, terram fundasti, et » opera manuum tuarum sunt cœli [1]. » Quod de Patre ut creatore dictum est, id de Filio dicit : non dicturus, nisi creator, sed tantum minister existimatus esset. Quod si hic « Per ipsum » dicatur, non alia de causa dicitur, quam ne quis Filium non genitum esse suspicetur. Quandoquidem quod secundum creationis dignitatem nihil minus habeat, quam Pater, audi ipsum dicentem : « Sicut Pater » suscitat mortuos et vivificat, sic et Filius quos vult vivi» ficat [2]. » Si itaque de Filio dicatur in Veteri Testamento : « Initio tu, Domine, terram fundasti, » manifesta est creationis dignitas : sin de Patre Prophetam id locutum dixeris, Paulum autem Filio ascripsisse id quod de Patre dictum erat; idipsum tamen sequetur. Neque enim id Paulus Filio competere statuisset, nisi admodum certus parem esse dignitatem. Extremæ namque audaciæ esset ea, quæ incomparabili naturæ competerent, minori et inferiori ascribere.

III. At neque minor, neque inferior Patris substantia est Filius. Quapropter non hoc solum de Filio ausus est Paulus dicere, sed etiam alia similia ; nam illlud, « Ex quo, » quod tu solius Patris dignitati ascribis, ille de Filio dicit his verbis : « Ex quo totum corpus, per nexus et conjunc» tiones subministratum et constructum, crescit in augmen» tum Dei [3]. » Neque hoc solo contentus est ; sed et aliunde vobis obstruxit ora, cum illud, « Per quem, » quod minorem significare dicis, Patri ascribit : « Fidelis enim Deus, » inquit, per quem vocatis est in societatem Filii ejus [4] ; et rursum, « Per voluntatem ejus; » et alibi, « Quoniam ex » ipso, et per ipsum, et in ipsum omnia [5]. » Itaque non uni Filio illud, « Ex quo, » sed etiam Spiritui tribuitur. Etenim

[1] Psal. ci, 26. — [2] Joan. v, 21. — [3] Col. ii, 19. — [4] i Cor. i, i. — [5] Rom. ii, 36.

Josepho Angelus dicebat : « Ne timeas accipere Mariam » conjugem tuam : quod enim in ea natum est, ex Spiritu » sancto est [1]. » Quemadmodum et illud, « In quo, » quod Spiritus est, non recusat Propheta Deo tribuere, dum ait : « In Deo faciemus virtutem [2]. » Et Paulus obsecrans ait : « Si quomodo tandem aliquando prosperum iter habeam » in voluntate Dei veniendi ad vos [3] ; » et iterum id de Christo dicit : « In Christo Jesu. » Hujuscemodi certe verba indiscriminatim accepta frequenter reperiemus : quod minime fieret, nisi ubique eadem substantia esset. Ne autem illud, « Omnia per ipsum facta sunt, » de signis putes nunc esse dictum : de iis enim reliqui Evangelistæ verba fecerunt ; post hæc subdit : « In mundo erat, et mundus » per ipsum factus est : » non autem Spiritus, qui non ex numero opificiorum est, sed supra omnes omnino creaturas. Verum jam reliqua prosequamur. Cum de creatione loquens Joannes dixisset : « Omnia per ipsum facta sunt, » et sine ipso factum est nihil quod factum est ; » de providentia sermonem adjicit his verbis, « In ipso vita erat. » Ne quis enim incredulus dubitaret, quomodo tot tantaque per ipsum facta sint, subdidit : « In ipso vita erat. » Quemadmodum si ex fonte abyssos emittente aquam hauseris, quantumcumque haurias, fontem nihil minues ; ita de Unigeniti vi operandi putandum, quantacumque per ipsam facta credideris, nunquam illa minuitur ; imo vero ut magis proprio utar exemplo, nempe lucis, de qua ille mox adjicit, « Et vita erat lux. » Quemadmodum ergo lux, quantacumque hominum millia illuminet, nihil splendoris amittit ; sic quoque Deus et antequam operetur et post emissa opera, perinde integer manet, nec minuitur, neque ex operatione multa fatigatur ; sed etiamsi mille mundos similes creare oporteret, etiamsi infinitos, illis omnibus suf-

[1] Matth. I, 20. — [2] Psal. LIX, 13. — [3] Rom. I, 20.

ficeret, nec creandis modo, sed etiam post creationem servandis. Vitæ quippe nomen hic, non ad creationem solum pertinet, sed et ad providentiam, qua res creatæ servantur et permanent. Etiamque resurrectionis doctrinam jam nobis fundare incipit, et ab admirandis hisce Evangeliis orditur. Vita namque ad nos adveniente, solutum est mortis imperium, luceque nos illuminante, tenebræ non ultra manent; sed manet semper in nobis vita, et mors ei dominari non potest. Itaque quod de Patre dictum est, de hoc quoque proprie dicatur, « In ipso vivimus, movemur, » et sumus [1] : » id quod etiam Paulus declarat his verbis : « In ipso creata sunt omnia, et omnia in ipso constant [2]. » Quapropter et radix dicitur et fundamentum. Cum autem audis, « In ipso vita erat, » ne compositum suspiceris ; nam postea de Patre dicit : « Sicut Pater habet vitam in semet» ipso, sic dedit et Filio habere vitam [3]. » Sed sicut Patrem non ideo compositum dixeris, sic nec Filium dicas. Etenim alibi quoque dicit : « Lux est Deus [4] ; » et rursus, « lucem ha» bitat inaccessibilem [5]. » Hæc porro omnia dicta sunt, non ut compositionem suspicemur, sed ut paulatim ad doctrinæ culmen evehamur. Cum enim non facile a vulgo intelligi possit, qua ratione vita in ipso existat, primo id quod humilius est dicit; eruditos vero postea altius erigit. Qui enim dixit : « Dedit ei vitam habere, » is ipse ait : « Ego sum vita [6]; » et rursus, « Ego sum lux [7]. » Et qualis, quæso, hæc lux est? Non sensilis, sed spiritualis, quæ illuminat animam. Quia enim Christus dicturus erat: « Nemo potest ve» nire ad me, nisi Pater traxerit eum [8], » ideo præveniens Evangelista dixit ipsum esse qui illuminat; ut si de Patre quid simile audias, ne id solius Patris, sed Filii quoque esse

[1] Act. xvii, 25.— [2] Col. i, 16.— [3] Joan. v, 26.— [4] i Joan. i, 5. — [5] i Tim. vi, 16. — [6] Joan. xiv, 6. — [7] Id. viii, 12, et ix, 5. — [8] Id. vi, 44.

profitearis : nam Omnia, inquit, quæcumque habet Pa- »ter meus, mea sunt [1]. » Primo igitur creationem nos docuit : deinde animæ bona, quæ veniens nobis largitus est, uno verbo subindicavit Evangelista dicens : « Et vita erat » lux hominum. » Nec dixit: « Erat lux Judæorum, » sed universorum hominum. Neque enim Judæi tantum, sed etiam gentiles ad hanc cognitionem devenerunt, et hæc lux communis omnibus proposita erat. Cur autem non Angelos addidit, sed homines solum dixit? Quia nunc ipsi de humana natura sermo est, et hominibus bona nuntiaturus venit. « Et lux in tenebris lucet [2]. » Tenebras hic vocat mortem et errorem. Hæc quippe lux sensilis, non in tenebris lucet, sed sine tenebris est. Prædicatio autem inter eum, qui omnia occupaverat, errorem effulsit, eumque sustulit; et in ipsam mortem veniens ipse, sic illam superavit, ut eos, qui morte jam detinebantur, erueret. Quoniam igitur neque mors, neque error lucem illam superarunt; sed est ubique splendida, et propria vi fulget, ideo ait : « Et » tenebræ eam non comprehenderunt [3]. » Est enim inexpugnabilis, nec libenter in animis habitat, qui nolunt illuminari.

IV. Quod si non omnes ceperit, ne id te conturbet : non enim ex necessitate aut vi, sed ex voluntate et arbitrio ad nos accedit Deus. Ne luci huic ostium claudas, et multa voluptate frueris. Hæc porro lux per fidem accedit, et cum semel advenit, excipientem se admodum illuminat, et si puram exhibeas vitam, perpetuo intus manebit : « Nam qui » diligit me, mandata mea servabit, et veniemus ad eum » ego et Pater meus, et mansionem apud eum faciemus [4]. » Quemadmodum enim non potest quis radio solari probe frui, nisi oculos aperiat : ita neque hujus splendoris abunde consors esse, nisi animæ oculos aperiat, eorumque

[1] Joan. XVI, 15. — [2] Id. I, 5. — [3] Ibid. — [4] Id. XIV, 24.

aciem undique paret. Quomodo autem id fieri possit? Si animum omni vitio purgemus. Peccatum enim tenebrosum est, densaque caligine offusum; idque inde palam est, quod inconsiderate et sine arbitris admittatur: nam « Omnis qui male agit, odit lucem, et non venit ad lu» cem [1] : » et « Quæ in occulto fiunt, turpe est et dicere [2]. » Sicut enim in tenebris nec amicum nec inimicum agnoscimus, rerumque omnium naturam ignoramus, sic et in peccato accidit. Nam qui avaritiæ studet, non distinguit amicum ab inimico, invidusque necessitudine sibi junctum ut inimicum habet; ac qui insidiatur, contra omnes bellum gerit : uno verbo, quisquis peccato obnoxius est, nihil differt ab ebriis et furentibus, neque rerum naturam novit. Ac quemadmodum noctu lignum, plumbum, ferrum, argentum, aurum, lapidem pretiosum, omniaque pari modo cernimus, cum lux ad hæc discernenda non adsit : sic qui vita impurus est, temperantiæ virtutem non novit, neque philosophiæ pulchritudinem. In tenebris enim ut jam dixi, ne lapides quidem pretiosi pulchritudinem suam exhibent, non naturæ suæ vitio, sed spectantium ignorantia. Neque hoc unum nobis damnum in peccato degentibus accidit; sed et in perpetuo metu versamur : ac quemadmodum ii, qui per noctem illunem iter agunt, semper tremunt, licet nemo adsit qui metum incutiat : sic ii, qui peccatis dediti sunt, fidere nequeunt, etiamsi nullus adsit qui redarguat; sed omnia formidant et suspecta habent, conscientia stimulante, omniaque ipsis terrore et formidine plena sunt, omnia anxii circumspiciunt. Tam molestam ergo vitam fugiamus. Nam post angorem hujusmodi, mors sequetur, mors immortalis ; illic enim nullus supplicii finis erit. Hic vero ab insanientibus nihil differunt ii, qui res sibi fingunt, quæ ne quidem existunt. Videntur

[1] Joan. III, 20. — [2] Ephes. V, 12.

enim sibi divites esse cum non sint; se deliciari putant, et nullæ deliciæ : nec prius fallaciam, ut par esset, sentiunt, quam ab hac insania liberentur, et donec somnum excutiant. Ideoque ut sobrii simus et vigilemus Paulus omnibus præcipit, et idipsum quoque Christus. Qui sobrius est et vigilat, si a peccato capiatur, cito ipsum excutit : qui vero dormit aut insanit, ne quidem sentit quomodo a peccato teneatur. Ne itaque dormiamus. Neque enim noctis tempus est, sed diei. Itaque « Sicut in die honeste ambulemus [1] : » Nihil enim peccato turpius. Minus est malum, secundum turpitudinis rationem, nudos, quam peccatis et sceleribus onustos obambulare. Illud enim non tantum crimen esset : sæpe namque ex paupertate oritur. Peccatore autem nihil turpius, nihil contemptu dignius. Cogitemus ergo eos, qui rapinæ et usuræ causa in judicium raptantur, quam turpes, quam ridiculi videantur, ut qui omnia impudenter, fallaciter et cum violentia egerint. Nos autem ita miseri infelicesque sumus, ut dum pallium negligenter vel transverse positum gestare non patimur : imo idipsum in alio emendamus; cum autem et nos et proximi nostri inverso capite ambulemus, id ne quidem sentiamus. Quid enim, quæso, turpius viro, qui meretricem adit? Quid contumelioso, quid maledico, quid invido risu dignius? Qui fieri potest ut hæc non tam turpia habeantur, quam nudos ambulare? A consuetudine tantum. Illud enim nemo unquam sponte sua passus est, hoc vero omnes confidenter audent. Certe si quis Angelorum cœtum adiret, in quo nihil unquam hujusmodi gestum est; statim videret quam ridicula res esset. Ecquid Angelorum cœtum memoro? nam in imperatoriis apud nos ædibus, si quis inducta meretrice utatur, vel si ebrietate capiatur, vel turpe aliud quidpiam admittat, extremas dat pœnas. Quod si in imperatoriis

[1] Rom. XIII, 13.

ædibus talia audere non licet; multo magis, ubique præsente universorum Rege, omniaque circumspiciente, si similia aggrediamur, extremum luemus supplicium. Quapropter rogo, multam in hac vita quietem et modestiam, multam munditiem exhibeamus. Regem quippe habemus, qui nostra omnia perpetuo intuetur. Ut itaque semper lux illa nos illuminet, hunc nobis radium attrahamus. Ita enim et præsentibus et futuris fruemur bonis, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria unaque Spiritui sancto in sæcula. Amen.

## HOMILIA VI [1].

### CAPUT I.

Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Joannes [2].

In exordio de Deo Verbo quæ præcipua et magis necessaria erant locutus Evangelista, ordine procedens, ad Verbi præconem sibi cognominem Joannem postea venit. Tu vero cum audis ipsum a Deo missum fuisse, nihil humanum ab eo dici putes. Non enim sua, sed mittentis se dicta profert. Ideoque Angelus appellatus est : Angeli vero sive nuntii officium est, nihil ex se dicere. Illud autem, « Fuit, » non hic ad existentiam transitum significat, sed missionem ipsam; nam illud, « Fuit missus a Deo, » idipsum est quod, « Missus est a Deo. » Quomodo igitur illud, « Qui » cum in forma Dei esset [3], » dicunt non intelligi de æqualitate Filii cum Patre, eo quod articulus non apponatur? Ecce enim hic quoque nullus adest articulus. An igitur hic

[1] Alias v. — [2] Joan. I, 6. — [3] Philip. II, 6.

de Patre non est sermo? Quid ergo dicemus de Propheta qui ait : « Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem » tuam, qui præparabit viam tuam[1]? » Illud « Meum et tuam,» duas personnas significat. « Hic venit in testimonium, ut » testimonium perhiberet de lumine[2]. » Quid hoc, dicet fortasse quispiam, servus de domino testimonium perhibet? Cum ergo non modo illum servi testimonio perhiberi videbis, sed etiam ad servum venire, ac cum Judæis ab illo baptizari, annon magis obstupesces et dubitabis? Sed non oportet turbari vel commoveri, at potius ejus ineffabilem benignitatem mirari. Si vero quis dubius in perturbatione maneat, id illi dicet, quod Joanni : « Sine modo : sic enim » decet nos implere omnem justitiam[3], » Quod si magis adhuc turbetur, dicet illi rursum id quod Judæis dicebat : « Non ab homine testimonium accipio[4]. » Si ergo hoc testimonio non eget, cur Joannes missus est a Deo? Non quod ejus testimonio egeret, id enim dicere, extremæ impietatis esset. Sed cur tandem? Illud ipse Joannes docet, cum ait : « Ut omnes crederent per illum[5]. Ipse vero Christus cum dixisset : « Non ab homine testimonium acci- » pio, » ne apud insipientiores sibi ipsi repugnare videretur; cum nunc dicat : « Alius est qui testimonium perhibet de » me, et scio quia verum est testimonium ejus[6], » de Joanne loquens; nunc vero, « Non ab homine testimonium acci- » pio, » solutionem mox adjicit dicens : « Sed hæc dico prop- » ter vos, ut salvi sitis[7]; » ac si diceret : « Deus sum, et Dei verus filius, ex substantia illa immortali et beata, nulliusque testimonio egeo. » Etsi enim nemo id testificari vellet, in nullo secundum naturam minor essem. Quia vero multorum salus mihi curæ est, ideo in hanc me demisi humilitatem, ut homini testimonium de me ferendum

[1] Malach. III, 1. — [2] Joan. I, 7. — [4] Matth. III, 15. — [4] Joan. V, 34. — [5] Id. I, 7. — [6] Id. V, 32. — [7] Ibid. 34.

committerem. Nam perspecta Judæorum imbecillitate, sic facilior fides in eum futura videbatur. Sicut igitur carnem induit, ne cum nuda divinitate congressus, omnes perderet: sic et præconem misit hominem, ut congenerem sibi vocem audientes, facilius ii, qui tunc audiebant, accederent. Nam quod non illius testimonio opus haberet, hoc solum modo ostendi poterat, si nempe se nuda substantia exhibuisset, omnesque in stuporem conjecisset. Verum id non fecit, quoniam, ut jam-jam dixi, omnes perdidisset, quod nemo posset inaccessam illam lucis vim ferre. Ideo carnem induit, et testimonium de se ferendi officium uni conservorum nostrorum tradit, quia omnia ad salutem hominum operatus est, neque suæ dignitati tantum, sed etiam auditorum captui et utilitati consuluit : quod et ipse subindicans dicebat : « Hæc dico propter vos, ut salvemini [1], » Et Evangelista, qui ea ipsa, quæ Dominus, loquitur, postquam dixerat : « Ut testimonium perhiberet de lumine, » subjunxit, « Ut omnes crederent per eum ; » ac si diceret : « Ne putes ideo testificaturum venisse Joannem Baptistam, ut aliquid fidei verbis Domini adderet : » non propterea venit, sed ut contribules sui per ipsum crederent. Quod autem ad eam tollendam suspicionem hæc dixerit, ex sequentibus constat; addit enim : « Non erat ille lux [2]; » nisi enim hujus abigendæ suspicionis gratia hæc dixisset, superfluum hoc esset, et magis repetitio quam explicatio doctrinæ. Cum dixisset enim, « Missus est ut testimonium perhiberet » de lumine, » cur iterum dicit : « Non erat ille lux ? » Non frustra nec sine causa ; sed quia frequenter apud nos major est is, qui testificatur, quam ille, de quo testimonium fertur, fideque dignior plerumque videtur esse ; ne quis de Joanne id suspicaretur, statim a principio hanc malam suspicionem tollit, eaque radicitus evulsa, ostendit quis sit

[1] Joan. v, 34, — [2] Id. i, 8.

is, qui testificatur, et quis ille, de quo testimonium fertur, et quantum sit inter utrumque discrimen. Ac postquam hoc fecit, ostenditque illius incomparabilem excellentiam, fidenter jam cætera prosequitur : et si quid absurdi insipientiorum animos subiret, hoc diligenter sublato, facile deinceps et sine obice doctrinæ verbum immittit. Precemur itaque, ut cum tantarum revelatione rerum, cumque sana rectaque doctrina, vitam quoque puram sanctamque ducamus. Doctrina quippe nihil nobis prodest sine bonis operibus. Licet enim fidem integram Scripturarumque intelligentiam teneamus, si bonæ vitæ patrocinio nudi et vacui simus, nihil impediet quominus in gehennæ ignem dejiciamur, et in infinitum inextinguibili flamma comburamur. Sicut enim ii, qui bona egerunt, resurgent in vitam æternam : sic illi, qui contraria ausi sunt, in æternum et nunquam finem habiturum supplicium. Quamobrem omne adhibeamus studium, ut ne lucrum nobis ex recta fide partum, operum pravitate labefactemus; sed cum hic pie vixerimus, Christum cum fiducia videamus, cui beatitudini par nihil unquam fuerit. Utinam nos supra dicta consecuti, ad gloriam Dei omnia faciamus, cui gloria una cum unigenito Filio et Spiritu sancto in sæcula sæculorum. Amen.

# HOMILIA VII [1].

## CAPUT I.

### Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum [2].

Ideo [3], dilectissimi filii, vos minutatim et per partes Scripturarum doctrina pascimus, neque simul omnia effundimus, ut facilior vobis sit emissi verbi custodia. Nam in ædificiis, qui antequam priores lapides conjuncti sint, alios superimponit, non firmum, sed facile ruiturum struit parietem; qui autem expectat donec calce firmentur, et sic paulatim cætera adjicit, tutam, firmam diuque duraturam domum excitat. Hos ædium structores et nos imitemur, eodemque modo vestras ædificemus animas. Timemus enim ne recens cum sit prior structura, secundæ additæ speculationes, priores pessumdent, cum mens nequeat omnia simul continere. Quid igitur hodie lectum est? « Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem » in hunc mundum. » Qui enim supra de Joanne disserens, dicebat eum venisse, « Ut testimonium perhiberet de lu» mine, » et nunc missum esse; ne quis hæc audiens, ob nuperum testificantis adventum, de eo, cui testimonium ferebatur, aliquam suspicionem admitteret, mentes erexit, et ad omni principio superiorem existentiam transmisit, quæ nullum habitura finem est. Et quomodo possunt hæc esse, inquies, cum sit filius? De Deo loquimur, et tu interrogas quomodo? neque times vel horrescis? Ad hæc,

[1] Alias VI. — [2] Joan, I, 9. — [3] Vide D. Guillon, tom. XIII, pag. 545-548.

si quis quærat a te quomodo animæ et corpora immortali vita fruitura sint; interrogationem illam ridebis, quasi non sit humanæ mentis quærere, sed credere tantum oporteat, neque dictum illud scrutari, cujus sufficiens sit demonstratio dicentis potentia; sin autem illum, qui et animas et corpora creavit, et nulla comparatione creaturam universam exuperat, sine principio esse dicamus, tu interrogabis quomodo id factum sit. Ecquis sanæ mentis hæc esse dixerit, quis bene valentis animi et ratiocinii? Audistis illud, «Erat » lux vera, » quid frustra contendis, ut infinitam illam vitam ratiocinio assequaris, quæ non potest attingi? Quid quæris ea quæ exquiri nequeunt? cur incomprehensibilia scrutaris? cur examinas ea, quæ examini non subjacent? Solarium radiorum perquire radicem; non poteris assequi, neque tamen indignaris, neque ægre fers imbecillitatem tuam. Cur ergo in majoribus audax es et temerarius? Joannes filius Tonitrui, qui spirituali tuba canit, ubi illud, « Erat, » a Spiritu audivit, nihil ultra quæsivit : et tu non pari gratia donatus, qui ex infirmis ratiociniis tuis loqueris, cognitionis illius terminum transcendere conaris? ideoque non parem ei, quam ille habuit, notitiam unquam assequeris. Hujusmodi namque est diaboli calliditas : eos, qui illi obsequuntur, extra terminos a Deo nobis positos transfert, quasi longe ulteriora attingere possimus : postquam autem hac spe inescatos a divina gratia extrusit, tunc demum non modo nihil ultra addit; quomodo enim id faceret diabolus cum sit? sed nec sinit ut ad priora, in quibus tuto versabamur, redeamus; verum circumquaque agit errantes, qui nusquam consistere possimus. Sic primum parentem ex paradiso excidere curavit. Cum enim illum spe majoris scientiæ et honoris inflasset, etiam illum ab iis, quibus tranquille fruebatur, ejecit. Non modo enim non factus est æqualis Deo, ut ipsi pollicebatur, sed sub

mortis tyrannidem detrusit; nec solum a ligni esu nihil accepit; sed etiam ex illa, quam habebat, scientia non parum amisit; idque spe majoris adipiscendæ. Nam tunc primum de nuditate erubescere cœpit, cum antea omni pudore et rubore superior fuisset. Illud etiam quod se nudum esse adverteret, quod vestibus exinde egeret, illud, inquam, et alia plurima tristia acciderunt. Quod ne nobis quoque contingat, Deo obtemperemus, ejus præcepta observemus, et nihil ulterius curiose perquiramus; ut ne ex nobis concessis excidamus donis, quod et illis accidit. Dum enim vitæ principio carentis principium perquirunt, etiam illa, quæ habere poterant, amiserunt. Neque enim id, quod quærebant, invenerunt; non enim poterant; atque a sana circa Unigenitum fide exciderunt. At nos ne transferamus terminos antiquos, quos posuerunt patres nostri, et ubique Spiritus sancti legibus cedamus, et cum audimus : « Erat » lux vera, » nihil ulterius inquiramus : neque enim ultra possumus pertingere. Nam si Deus ut homo genuisset, necessario interstitii quidpiam fuisset genitorem inter et genitum; sed quia ineffabili modo et, ut Deum decet, genuit, abstine ab his vocibus, « Ante, » et « Post » : hæc quippe temporum nomina sunt : Filius vero etiam sæculorum omnium conditor est.

II. Ergo non pater, aies, sed frater est. Quæ necessitas, quæso? Nam si Patrem et Filium ex alia et diversa radice ortos diceremus, hæc jure dicere posses : sin hanc vitamus impietatem, dicimusque Patrem sine principio esse, nec genitum fuisse; Filium vero sine principio quidem esse, sed genitum a Patre, quæ necessitas ex hac cogitatione, impium illum inferre sermonem? Nulla sane. Etenim splendor est; splendor autem simul intelligitur cum natura illa, cujus est splendor. Ideo enim Paulus illum sic vocavit, ut nihil medium suspicareris inter Patrem et Filium : id enim

hoc nomine significatur. Post hoc exemplum, eam, quæ hinc apud insanos suboriri poterat, absurditatem corrigit. Ne, inquit, quoniam splendorem audisti, ipsum propria hypostasi privari putes. Nam impium hoc esset, et Sabellianorum Marcellianorumque insania. Nos autem non ita sentimus, sed ipsum in propria sibi hypostasi esse dicimus : ideo postquam illum splendorem appellaverat, intulit : « Et » character substantiæ illius [1], » ut propriam hypostasim significaret, ostenderetque ipsum ex eadem esse substantia, cujus character est. Neque enim satis est verbum unum, ut jam dixi, ad illa de Deo dogmata hominibus significanda : sed optandum ut multis simul allatis, ex singulis quod conveniat seligamus. Ita enim poterimus digne gloriam Dei celebrare; digne scilicet secundum facultatem nostram. Si quis enim de illa digne se loqui posse putet, atque asseveret se ita Deum nosse, ut ipse se novit, is maxime Deum ignorat. Hæc cum sciamus, diligenter retineamus ea quæ tradidere nobis ii, qui ab initio ipsis oculis viderunt, et ministri fuere verbi, neque ultra curiose scrutemur. Duo namque damna hoc morbo laborantes invadent; quod temere laborent illa quærendo, quæ invenire nequeunt; et quod Deum in iram provocent, dum ab ipso positos terminos evertere conantur. Quod quantopere iram Dei concitet, non opus est vobis dicere, cum id omnes sciatis. Quamobrem, missa illorum arrogantia, Dei verba cum tremore audiamus, ut ille perpetuo nos tueatur; nam ait : « Ad quem » respiciam nisi ad mansuetum et humilem, et quietum, et » trementem verba mea [2]? » Hac igitur missa curiositate, conteramus corda, peccata lugeamus, ut Christus jussit, de sceleribus nostris compungamur, ac diligenter animo repetamus ea, quæ hactenus admisimus, delicta; studeamus illa omnino abluere. Ad hanc quippe rem multas Deus nobis

[1] Hebr. I, 3. — [2] Isaï. LXVI, 2.

aperuit vias. « Dic tu prior, inquit, iniquitates tuas, ut jus- » tificeris [1]; » et rursus, « Dixi : Confitebor adversum me » injustitiam meam Domino, et tu remisisti impietatem cor- » dis mei [2]. » Neque enim parum nobis confert ad minuendam peccatorum molem frequens eorum memoria et accusatio. Est et alia efficacior via, si nemini eorum, qui in nos peccarunt, succenseamus; si omnibus iis, qui in nos deliquerunt, delicta condonemus. Vis et tertiam ediscere viam? Audi Danielem dicentem : « Quamobrem peccata tua eleemosynis redime, et iniquitates tuas, misericordia erga » pauperes [3]. » Est et alia, nempe orationum frequentia, et in precibus ad Deum emissis perseverantia. Affert etiam nobis consolationem non modicam et remissionem peccatorum jejunium, quando cum benignitate erga alios conjunctum est, atque iræ Dei vehementiam extinguit. « Ignem » enim flammantem aqua extinguet, et eleemosynis peccata » purgantur [4]. » In his ergo viis omnibus gradiamur. Si enim in iis semper versemur, si in iis omne studium insumamus, non modo præterita peccata abluemus, sed etiam in futuro maxima lucrabimur. Neque enim diabolo locum offeremus nos invadendi, neque in segnitiem vel in perniciosam curiositatem incidemus. Per hæc enim atque alia, insanas illas quæstiones, noxiasque disputationes inducit; quod otiosos desidesque videat, et nullam vitæ probæ curam gerentes. At nos hunc illi auditum obstruamus, vigilemus, sobrii simus; ut postquam hoc brevi tempore modicum laboraverimus, immortalibus per infinita sæcula fruamur bonis, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri, et una Spiritui sancto gloria, in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Isaï. XLIII, 26. — [2] Psal. XXXI, 5. — [3] Dan. IV, 24. — [4] Eccli. III, 33.

# HOMILIA VIII [1].

## CAPUT I.

Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum [2].

Nihil enim prohibet quominus hodie eadem verba expendamus, quia nuper dogmatum expositio impedimento fuit, quominus omnia, quæ lecta fuerant, explicaremus. Ubi sunt igitur illi, qui dicunt ipsum verum Deum non esse? Hic enim lux vera appellatur; alibi vero ipsa veritas, ipsa vita. Verum illud, cum eo pervenerimus, apertius indagabimus. In præsenti autem, necesse est id interim charitati vestræ recensere. Si illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, quomodo tot homines non illuminati manent? Non enim omnes Christi cultum agnoscunt. Quomodo ergo illuminat omnem hominem? Quantum in ipso est. Si qui vero sponte sua mentis oculos claudentes, hujus lucis radios percipere nolint, non ex natura lucis evenit quod in tenebris maneant; sed ex nequitia eorum, qui sponte se hoc privant munere. Gratia quippe in omnes effusa est; non Judæum, non Græcum, non Barbarum, non Scytham, non liberum, non servum, non virum, non mulierem, non senem, non juvenem aversatur; sed omnes similiter admittit, et cum pari vocat honore. Qui vero nolunt hoc frui dono, hanc sibi ipsis cæcitatem imputent oportet. Cum enim, aditu omnibus patente, et a nemine intercluso, quidam ex voluntaria nequitia extra manent, ii suo tantum vitio pereunt. « In mundo erat : » at non tanquam mundo

[1] Alias VII. — [2] Joan. I, 6.

coætaneus; absit; ideo intulit : « Et mundus per ipsum » factus est [1] : » per hæc rursum te inducit ad illam Unigeniti ante sæcula existentiam. Nam qui audivit hunc universum mundum illius esse opus, etiamsi sensu prorsus careat, etiamsi inimicus et adversarius gloriæ Dei sit, attamen velit nolit, Conditorem ante opificia fuisse confiteri cogetur. Quamobrem mirari semper subit Pauli Samosateni insaniam, quomodo tam manifestæ veritati obsistere potuerit, seseque sponte præcipitem dederit. Neque enim ex ignorantia, sed rei admodum gnarus erravit, non secus ac Judæi. Quemadmodum enim illi, ut hominibus assentarentur, sanam prodidere fidem, gnari ipsum Unigenitum Dei esse, principum vero metu id non confitentes, ne ex Synagoga ejicerentur; ita et illum in mulieris cujuspiam gratiam, salutem suam inquiunt prodidisse (5). Gravis enim, gravis certe est inanis gloriæ tyrannis, quæ possit etiam sapientum oculos excæcare, nisi vigilent : nam si munera id possunt, multo magis hic affectus longe violentior. Idcirco Judæis dicebat Christus : « Quomodo potestis credere, qui » gloriam ab hominibus accipitis, et gloriam, quæ a solo » Deo est, non quæritis [2] ? Et mundus eum non cognovit [3]. » Hic mundum vocat multitudinem corruptam et terrenis rebus inhiantem, turbam, vulgus, insipientem populum. Nam Dei amici et admirabiles viri omnes ipsum, etiam ante incarnationem, noverant. De Patriarcha quippe nominatim dicit Christus : « Abraham pater vester exultavit, ut videret » diem meum : et vidit, et gavisus est [4]. » De Davide autem Judæos confutans : « Quomodo ergo David in Spiritu vocat » eum Dominum dicens : Dixit Dominus Domino meo : Sede » a dextris meis [5] ? » Ac sæpe illis obsistens, Moysem memorat. De reliquis vero Prophetis Apostolus. Omnes enim

[1] Joan. I, 10. — [2] Id. V, 44. — [3] Id. I, 10. — [4] Id. VIII, 56. — [5] Matth. XXII, 43, 44.

Prophetas a Samuële illum cognovisse, et adventum ejus diu ante prænuntiasse dicit Petrus his verbis : « Et omnes » Prophetæ a Samuële et deinceps qui locuti sunt, annun- » tiaverunt dies istos [1]. » Jacobo autem et patri, necnon et avo ejus, et visus et locutus est, iisque multa et magna se daturum est pollicitus, quæ etiam executus est. Quomodo ergo, inquies. ipse dixit : « Multi Prophetæ voluerunt videre » quæ videtis, et non viderunt, et audire quæ auditis, et non » audierunt [2]? » Annon fuerunt ejus cognitionis participes? Fuerunt certe : idque ex hoc loco, unde putant quidam ipsos hac cognitione privatos, demonstrare tentabo. « Multi » enim, inquit, voluerunt videre quæ videtis. » Itaque viderunt eum ad homines venturum esse, et ea dispensaturum quæ vere dispensavit. Neque enim, nisi novissent, videre concupivissent. Nemo enim eorum, quorum notitiam non habet, desiderio capi potest. Itaque cognoverunt Filium Dei, et venturum eum ad homines esse noverunt. Quænam ergo sunt quæ nescierunt, et quænam quæ non audierunt? Hæc quæ nunc vos videtis et auditis. Quod si illi et vocem ejus audierunt, et viderunt eum ; at non in carne, neque ita cum hominibus versantem, neque tam libere cum ipsis loquentem. Hoc igitur et ipse significans non simpliciter dixit : « Cupierunt videre me ; » sed quid? « Quæ vos videtis ; » neque « Audire me ; » sed quid? « Quæ vos auditis. » Itaque licet ejus in carne adventum non viderint, futurum tamen esse noverunt, quem videre cupiebant ; in eumque credebant, licet illum in carne non vidissent. Cum itaque nos gentiles accusaverint dicentes : « Quid priori illo tempore faciebat Christus, cum nondum humano generi prospiceret? Et cur extremo tempore venit ut nostræ saluti provideret, postquam tanto tempore nos neglexerat? » Respondebimus ipsum etiam ante adventum illum in mundo fuisse,

[1] Act. III, 24. — [2] Luc. x, 24.

de operibus ab se edendis prius cogitasse, atque illis omnibus cognitum fuisse, qui hac cognitione digni erant. Quod si quia non omnibus tunc notus fuit, sed probis tantum et virtute præditis, ideo dicitis illum incognitum fuisse; eadem ratione ipsum nunc quoque non adorari ab hominibus dixeritis, quia etiam nunc non omnes ipsum noverunt. Sed quemadmodum in præsenti nemo, quia a multis ignoratur, ipsum a multis cognosci negaverit; sic neque dubitandum est ipsum superioribus illis temporibus, a multis, imo etiam probis illis et admirandis viris omnibus cognitum fuisse.

II. Quod si quis dixerit: « Cur non omnes tunc ipsi adhæserunt, neque omnes ipsum coluerunt, sed soli justi? » Sciscitabor et ego, cur etiam nunc non omnes ipsum noverunt? Ecquid de Christo loquor? Nam Patrem quoque ejus, cur non omnes et tunc et hodie noverunt? Verum alii omnia temere ferri dicunt; alii dæmonibus universi providentiam tribuunt: sunt etiam alii, qui præter hunc Deum, alium sibi comminiscuntur: ex iis quidam adversariam Deo potestatem esse blasphemant, et leges ejus, maligni dæmonis esse putant. Quid igitur? num ideo dicemus Deum non esse, quia quidam hoc dicunt? num et ipsum malum esse confitebimur, quia quidam id impie profitentur? Apage stultitiam extremamque dementiam. Nam si ex furentium judicio dogmata statueremus, nihil obesset quominus et ipsi furore gravissimo duceremus. Certe nemo solem natura sua oculis perniciosum esse dixerit, quia nonnulli oculis laborant; sed lucidus dicitur ex eorum qui sanos oculos habent judicio: mel quoque nemo amarum dixerit, quia infirmis quibusdam tale videtur esse; et Deum tamen ex infirmorum opinione vel non esse, vel malum esse, vel modo providere, modo non providere quidam pronuntiabunt? Ecquis illos sanæ mentis esse dicat? quis non furiosos et extrema dementia captos dixerit?

« Mundus eum non cognovit, » inquies. Sed ii, quibus dignus non erat mundus, ipsum noverunt. Cum autem memorat eos, qui ipsum non noverunt, carptim ignorantiæ causam indicat. Neque enim simpliciter dixit : « Nemo ipsum novit ; » sed « Mundus eum non cognovit; » id est, ii homines, qui mundo tantum hærent, et ea quæ mundi sunt sapiunt. Sic enim solet Christus ipsos appellare, ut cum dicit : « Pa» ter sancte, et mundus te non cognovit [1]. » Non igitur Filium tantum, sed etiam Patrem ejus mundus ignoravit, ut dicebamus. Nihil enim ita mentem turbat, ut rebus præsentibus inhiare. Hæc cum sciatis, a mundo vos segregate, et a carnalibus rebus abscedite, quantum fieri poterit : neque enim in re nullius pretii hinc damnum oritur, sed in capite bonorum. Neque enim potest homo, qui præsentis ævi rebus admodum hæret cœlestia recte percipere : sed necesse est eum, qui his adductus est, ab illis excidere : « Non potestis enim, inquit, Deo servire et mammonæ [2]; » ut uni hæreamus, alterum odisse oportet. Hæc ipsa rerum experientia clamat. Qui enim pecuniarum concupiscentiam deridcnt, ii maxime sunt, qui Deum ut decet amant; quemadmodum et qui a principio illas mirantur, ii præsertim sunt, qui Deum remissius diligunt. Anima enim divitiarum amore semel capta, non facile absistet ab iis agendis, quæ Deum ad iram provocant, utpote quæ alteri serviat domino, qui in omnibus contra Dei mandata præcipiat. Vigilate itaque et expergiscimini, ac cogitantes cujusnam domini simus servi, ejus tantummodo regnum diligamus ; lugeamus et præterita deploremus tempora, quibus mammonæ servivimus : abjiciamus semel jugum ejus grave et intolerabile, et jugum Christi leve et suave cum perseverantia feramus; qui nihil tale præcipit, quale mammona. Hic enim jubet nos omnibus inimicos esse; contra vero

[1] Joan. XVII, 25. — [2] Matth. VI, 24, et Luc. XVI, 13.

Christus omnes amplecti et amare. Ille nos luto et lateribus affigens, hoc est auro, ne noctu quidem sinit nos vel paululum respirare; hic a superflua illa et insana cura nos liberat: sed jubet thesauros in cœlo parare: non ex injuria aliis illata, sed ex propria justitia. Ille post multos sudores nostros et miserias, non poterit adesse nobis cum extremo supplicio puniemur, et ob leges ejus servatas mala patiemur; imo flammam accendet; hic si præcipiat poculum aquæ frigidæ dare, ne hujus quidem facti mercedem amitti sinet, sed large nos præmio donabit. Annon extremæ dementiæ fuerit, tam placida et tot bonis referta servitute neglecta, ingrato servire tyranno, qui neque hic, neque illic potest eos, qui sibi obsequentes sunt, juvare? Neque id solum mali et damni est, quod supplicio traditos non eruat; sed quod, ut dixi, sequaces suos innumeris obruat malis. Plurimos enim ex iis, qui ibi cruciantur, videre est ideo supplicio traditos, quod pecuniis servierint et aurum amarint, egenisque non erogarint. Quæ ne nos quoque patiamur, dispergamus, demus pauperibus, animam nostram eruamus et a noxiis hujus vitæ curis, et a supplicio illic nobis parato: deponamus justitiam in cœlis, loco terrenarum opum colligamus thesauros qui absumi nequeant, thesauros qui possint nobiscum in cœlum pervenire, qui possint nobis periclitantibus patrocinari et Judicem reddere propitium; quem utinam et nunc et in illa die propitium habentes, cum libertate bonis illis in cœlo paratis iis, qui recte diligunt eum, fruamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria, unaque sancto Spiritui, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

# HOMILIA IX [1].

## CAPUT I.

In propria venit, et sui eum non receperunt [2].

I. Si priorum reminiscamini, quæ sequuntur cum majori alacritate adjiciemus, utpote qui magnum impendere lucrum videamus : ita enim vobis captu facilior sermo erit, si jam dictorum memineritis; nobisque non multo opus erit labore, cum vos ex discendi cupiditate acutius cætera dispicietis. Qui enim ea, quæ tradita sunt, semper amittit, doctore semper egebit, nec unquam sciet quidpiam ; qui autem accepta custodit, et reliqua superaddit, cito ex discipulo magister erit, nec sibi solum, sed aliis quoque utilis. Hujusmodi spero fore hanc concionem, idque ex tanto vestro audiendi studio auguror. Age ergo, in vestris animis, quasi in tutissimo thesauro, argentum Domini deponamus, et quæ nobis hodie proposita sunt, quantum nobis Spiritus gratia suppeditabit, explicemus. Dixerat : « Mundus eum non cognovit, » de antiquioribus illis temporibus loquens : descendit deinde ad tempus prædicationis, et ait : « In propria venit, et sui eum non receperunt. » Suos hic Judæos vocat, ut populum peculiarem, vel etiam omnes homines tanquam ab ipso creatos. Ac quemadmodum supra de multorum amentia stupens, et de communi natura erubescens dicebat mundum ab illo conditum Creatorem suum non cognovisse; sic et hoc loco Judæorum aliorumque multorum ingratum animum ægre ferens,

[1] Alias VIII. — [2] Joan. I, 11.

in graviorem prorumpit accusationem, dicens : « Sui eum » non receperunt, » etsi ipse ad illos venerit. Neque ipse solum, sed etiam Prophetæ idipsum mirabundi dixerunt; necnon Paulus his de rebus obstupescens. Et Prophetæ quidem ex persona Christi clamantes dixerunt : « Populus, » quem non cognovi, servivit mihi, in auditu auris obedi» vit mihi. Filii alieni mentiti sunt mihi; filii alieni invete» rati sunt, et claudicaverunt a semitis suis[1]. » Et rursum : « Quibus non est narratum de eo, videbunt : et qui non » audierunt, intelligent; » et, « Inventus sum a non quæren» tibus me : palam apparui iis, qui me non interrogabant[2]. » Paulus autem ad Romanos scribens dicebat : « Quid ergo? » quod quærebat Israël, hoc non est consecutus : electio » autem consecuta est[3]. » Et iterum : « Quid ergo dicemus? » quod gentes, quæ non sectabantur justitiam, apprehen» derunt justitiam : Israël vero sectando legem justitiæ, in » legem justitiæ non pervenit[4]. » Res est enim admiratione digna, quomodo ii, qui in propheticis libris educati sunt, quique quotidie audiunt Moysen innumera de Christi adventu loquentem, necnon sequentium temporum Prophetas, atque ipsum Christum quotidie miracula patrantem, cumque ipsis solis versantem, necdum permittentem Discipulis ut in viam gentium abirent, aut in civitatem Samaritanorum ingrederentur, quod neque ipse faciebat, sed frequenter dicebat se missum esse ad oves quæ perierant domus Israël; attamen illi post tot signa in gratiam sui edita, cum Prophetas quotidie audirent, ipsumque Christum assidue monentem, usque adeo cæcos atque surdos se præstiterint, ut nullo eorum ad fidem in Christum induci potuerint. Gentiles autem nihil horum consecuti, divina oracula ne in somnis quidem audierant : sed in fabulis

[1] Psal. XVII, 45, 46. — [2] Isaï. LXV, 1, et Rom. X, 20. — [3] Rom. XI, 7. — [5] Id. IX, 30, 31.

insanientium versati; sic enim voco externam illam philosophiam; et poëtarum deliramenta tractantes, lignis et lapidibus addicti erant, nec vel in doctrina vel in morum disciplina quidpiam sanum vel utile noverant; vita quippe illorum impurior quam doctrina scelestiorque erat. Quid autem aliud sperandum erat, cum deos suos viderent nullis non flagitiis gaudentes, atque obscœnis verbis, obscœnioribusque rebus cultos : hæc pro festis diebus et pro honore habentes, ad hæc etiam nefandis cædibus, puerorumque mactationibus honoratos, qua in re deos ipsi suos imitabantur. Attamen in ipsum nequitiæ profundum lapsi, repente quasi per quamdam machinam sublimes acti, ex ipso cœlorum vertice sublimes nobis apparuerunt. Id vero quomodo et unde evenit ? Audi Paulum narrantem. Beatus quippe ille, dum hæc diligenter inquireret, non cessavit donec causam invenisset, ut omnibus aperiret. Quænam illa est, et unde tanta cæcitas ipsis obvenerat ? Audi illum, cui hoc ministerium creditum fuerat. Quid ergo dicit, ut dubitationem multorum solvat ? « Ignorantes justitiam Dei, » et quærentes propriam justitiam statuere, justitiæ Dei » non sunt subjecti[1]. » Propterea ergo id passi sunt. Ac rursus idipsum aliter explicans dicit : « Quid ergo dicemus ? » Quod gentes, quæ non sectabantur justitiam, apprehende» runt justitiam ; justitiam autem, quæ ex fide est. Israël vero » sectando legem justitiæ, in legem justitiæ non pervenit. Dic » qua de causa ? Quia non ex fide : impegerunt enim in la» pidem offensionis[2] ; » hoc est, incredulitas illis causa malorum fuit : hanc vero peperit arrogantia. Quia enim antea plus quam gentiles habentes, quod nempe legem accepissent, Deum nossent, et alia quæ Paulus memorat ; post Christi adventum gentiles viderunt per fidem cum pari secum honore vocatos, ac post fidem nihil plus habere

[1] Rom. x, 3. — [2] Id. ix, 30-32.

eum, qui ex circumcisione esset, quam eum qui ex gentibus accessisset; ex superbia in invidiam delapsi sunt, atque ineffabilem illam immensamque Domini benignitatem non tulerunt : quod non aliunde processit, quam ex arrogantia, nequitia et odio.

II. Quid enim, omnium stultissimi, illa in alios effusa providentia vobis damni affert? Num bona vestra ex aliorum consortio minuebantur? Verum cæca profecto malitia est, quæ quid deceat percipere nequit. Exulcerati ergo quod in eadem libertate consortes haberent, in se gladium impulerunt, seque a divina benignitate ejecerunt; et jure quidem. Nam ait : « Amice, non facio tibi injuriam : volo » autem et his dare sicut et tibi[1]. » Imo ne quidem hac responsione digni sunt. Ille namque etsi ægre ferebat, poterat tamen diei totius labores, ærumnas, æstum, et sudorem proferre. Hi vero quid dicere possint? Nihil quidem tale; sed desidiam, intemperantiam et mille vitia, quæ Prophetæ omnes incusantes illis perpetuo objiciebant : per quæ vitia illi perinde atque gentiles Deum offenderent. Id quod declarans Paulus dicebat : « Non enim est distinctio » Judæi atque Græci : omnes enim peccaverunt, et egent » gloria Dei, justificati gratis per gratiam ipsius[2]. » Hoc vero caput totum utiliter et admodum prudenter in epistola illa pertractat. Superius autem illos majori supplicio dignos ostendit : « Quicumque enim in lege peccaverunt, » per legem judicabuntur[3], » id est, gravius; quia præter naturam legem quoque accusantem habebunt. Neque hinc tantum, sed et quod in causa fuerint cur gentes Deum blasphemarent : « Nomen enim meum, inquit, per vos » blasphematur in gentibus[4]. » Cum igitur hoc maxime morderet illos; etenim credentibus quoque ex circumci-

[1] Matth. xx, 13.— [2] Rom, iii, 22-24.— [3] Id. ii, 12.— [4] Isaï. lii, 5, et Rom. ii, 24.

sione res stupenda videbatur esse; quamobrem Petrum incusabant Cæsarea ad se redeuntem, quod ad viros præputium habentes ingressus esset, et cum illis comedisset. Et postquam Dei œconomiam intellexerant, adhuc mirabantur quo pacto donum sancti Spiritus in gentes effusum esset; ex stupore significantes se nunquam rem tam inopinatam expectavisse. Quia ergo sciebat illos hoc potissimum ægre ferre, nihil non agit ut eorum tumorem deprimat, et arrogantia inflatos dejiciat. Et vide quomodo id agat, postquam de gentilibus disputaverat, ostenderatque illos nullam prorsus defensionem habere, nullamque spem salutis, acriterque illos incusaverat de perversitate doctrinæ deque vitæ impuritate; ad Judæos sermonem transfert: ac recensitis iis omnibus, quæ Propheta de illis dixerat, quod scelesti essent, dolosi, callidi, quod omnes inutiles facti, ac nullus in iis esset qui Deum requireret, sed omnes declinassent, et similia, subdidit : « Scimus autem quoniam quæcumque lex loquitur, iis qui in lege sunt loquitur; ut omne os obstruatur, et subditus fiat omnis mundus Deo. Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei [1]. » Quid ergo te effers, Judæe? cur altum sapis? Nam os quoque tuum obstructum est, et confidentia tua sublata, ac cum universo mundo tu factus es subditus, et perinde atque alii opus habes ut gratis justificeris. Oportebat certe etiamsi probe vixisses, et fiduciam multam apud Deum habuisses, illis non invidere, qui per benignitatem Dei misericordiam et salutem consecuturi erant. Nam extremæ nequitiæ est, aliorum bona inique ferre, cum maxime sine ullo tuo detrimento id futurum est. Si enim aliorum salus bona tua pessumdaret, jure doluisses, etiamsi id non accedat iis, qui philosophari didicerunt. Si autem alterius supplicium mercedem tuam non auget, neque illius felici-

[1] Rom. III, 19 et 23.

tas ipsam minuit, cur tu doles quod alius gratis salute donetur? Oportebat igitur, ut dixi, etiamsi te probe gessisses, non morderi de salute in gentes effusa : cum autem iisdem obnoxius peccatis sis, Dominumque offenderis, aliorum bona ægre fers, et altum sapis, quasi solus debeas gratiæ consors esse, non invidiæ solum et arrogantiæ, sed etiam tantæ dementiæ causa omnium gravissimis dignus fueris suppliciis : omnium quippe malorum radicem superbiam in te inseruisti. Ideo Sapiens quispiam dicebat : « Principium peccati superbia[1], » hoc est, radix, fons, mater. Sic per eam primus homo a beato illo statu dejectus est; sic diabolus, qui illum decepit, ab illa dignitatis sublimitate excidit. Quare cum nosset scelestus ille hujus peccati naturam posse ex ipsis cœlis dejicere, hanc ingressus viam est, cum Adamum ex tanto honore deturbare curavit. Cum enim illum spe æqualitatis cum Deo adipiscendæ inflatum reddidisset, sic illum dejecit, et in profundum inferni præcipitavit. Nihil enim ita a Dei benignitate avertit, et gehennæ ignis supplicio tradit, ut superbiæ tyrannis. Hac nos occupante, tota vita nostra impura efficitur, etiamsi castitatem, virginitatem, jejunium, precationem, eleemosynam, cæterasque virtutes exerceamus. « Immundus, inquit, apud Dominum omnis superbus[2]. » Hunc ergo animi tumorem comprimamus; hunc fastum de medio tollamus, si mundi velimus esse, et ab eo, quod diabolo paratum est, supplicio liberari. Nam quod arrogans eodem, quo diabolus, sit supplicio puniendus, audi Paulum dicentem : « Non neophytum; ne in superbiam elatus, in judicium incidat et in laqueum diaboli[3]. » Quid est judicium? In eamdem, inquit, damnationem, in idem supplicium. Quomodo igitur hoc malum effugeris? Si tecum repules naturam tuam, si peccatorum multitudinem, si magnitudinem, crucia-

[1] Eccli. x, 15. — [2] Ibid. 7. — [3] 1 Tim. iii, 6.

tuum; si cogitaveris quam fluxa sint ea, quæ in hoc mundo splendida videntur esse, quæque facilius marcescunt, quam verni flores. Si has frequenter cogitationes animo versemus; si memoria repetamus eos, qui in virtute maxime floruerunt, non facile diabolus nos efferre poterit, quantumvis contendat, neque inire viam qua nos supplantet. Deus autem humilium, benignus ille et mansuetus, et vobis et nobis cor contritum et humiliatum tribuat. Sic enim poterimus cætera quoque facile præstare, ad gloriam Domini nostri Jesu Christi; per quem et cum quo Patri unaque Spiritui sancto gloria, in sæcula sæculorum. Amen.

# HOMILIA X [1].

## CAPUT I.

In propria venit, et sui eum non receperunt [2].

I. Deus, utpote clemens et beneficus, dilecte, nihil non agit et operatur, ut nos virtute splendidi simus; quod nos velit acceptos probatosque esse; idque, non vi aut necessitate, sed suasione et beneficiis suis volentes omnes allicit et ad se trahit. Quamobrem venientem illum alii receperunt, alii secus. Nullum enim vult invitum vel necessitate coactum servum habere; sed omnes libenter et ex voluntatis proposito venire, ac de tali servitute gratiam ipsi habere. Homines enim servorum ministerio opus habentes, ipsos vel invitos servitutis legi subjiciunt. Deus autem cum nullo indigeat, nullique necessitati, qua homines premuntur, sit subjectus, nostræ salutis causa tantum omnia facit,

[1] Alias IX. — [2] Joan. 1, 2.

hocque nostro arbitrio et voluntati permittit, ideoque nolentibus nullam vim aut necessitatem infert; ad nostram enim solum spectat utilitatem. Nam invitos ad hanc trahi necessitatem, idem esset ac nullo modo servire. Cur ergo, inquies, punit eos qui nolunt ipsi obsequi? et cur gehennam comminatus est iis, qui ejus præcepta non audiunt? Quia etiam nobis non obtemperantibus, magnam nostri curam gerit, utpote bonus; imo nobis resilientibus et fugientibus, non abscedit. Quia igitur priorem illam beneficii viam adire noluimus, nec suasioni beneficiisque cessimus, alteram induxit per supplicia et cruciatus; quæ acerbissima quidem est, sed tamen necessaria. Priore namque contempta, secunda necessario inducitur. Nam et legum latores magnas gravesque contra peccantes constituunt pœnas : neque tamen ideo illos aversamur, imo magis honoramus constituti supplicii causa, et quod nulla nostra re indigentes; imo sæpe nescii quinam legum suarum ope juvandi sint, attamen bono vitæ nostræ et reipublicæ ordini advigilarunt; virtute præditos honore afficientes, improbos autem et protervos, qui reliquorum quietem turbant, per supplicia coërcentes. Quod si hos admiramur et diligimus, nonne multo magis Deus ob tantam hominum curam et admirandus et amandus est? immensum quippe discrimen est inter illorum et Dei erga nos providentiam : ineffabiles profecto et supra mentem omnem sunt divitiæ bonitatis illius. Hic animum adhibe : « In propria venit, » non necessitatis suæ causa; Deus quippe, ut dixi, nullo indiget; sed ad beneficia suis præstanda. Sed neque sic illi, qui sui erant, in propria pro ipsorum utilitate venientem, receperunt eum; imo repulerunt : neque hoc satis ipsis fuit; sed extra vineam ejectum occiderunt [1]. Neque tamen sic ipsos a pœnitentia exclusit; sed concessit illis ut, si post tantum facinus scelera sua

[1] Matth. xxi, 39.

abluere velent per fidem in ipsum, iis qui nihil tale admisissent, imo amicissimis sibi pares forent. Quod autem non gratis vel animi causa id dicam ; hæc clara voce testificantur illa omnia quæ beato Paulo contigerunt : qui postquam Christum post ejus mortem persecutus fuerat, ejusque martyrem Stephanum multorum manibus lapidaverat, quia pœnitentiam egit, et errata priora damnavit, atque ad eum, quem persecutus fuerat, protinus accessit, statim inter amicos, et quidem primarios allectus est a Christo, qui ipsum præconem totiusque orbis doctorem constituit; qui prius blasphemus, persecutor et contumeliosus fuerat : ut et ipse de Dei benignitate exultans, sine rubore testificatus est. Imo et ipse priora facinora sua in scriptis suis quasi in cippo exarata, omnibus declaravit : melius putans fore, si prior vita sua apud omnes traduceretur, ut divini doni magnitudo effulgeret, quam si ipse, ne errata sua omnibus declararet, ineffabilem Dei benignitatem obtegeret. Propterea, persecutiones, insidias, bella contra Ecclesiam excitata sæpe sæpius commemorat, modo dicens : « Non sum » dignus vocari Apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam » Dei [1] ; » modo autem, « Venit Jesus peccatores salvos fa» cere, quorum primus ego sum [2] ; » ac rursum, « Audistis » conversationem meam aliquando in judaïsmo, quoniam » supra modum persequebar Ecclesiam Dei, et expugnabam » illam [3]. »

II. Velut enim quamdam vicem Christo reddens, ob patientiam, quam secum exhibuerat, ut ostenderet qualem, et quomodo hostem et inimicum salute donasset; sic libere bellum illud prædicat, quo Christum in principio ardenter impugnabat : hinc autem desperantibus spem bonam indit. Nam ait ideo Christum se resipiscentem admisisse, ut in se primo ostenderet omnem patientiam, et immensas bonita-

[1] I Cor. xv, 9. — [2] I Tim. I, 15. — [3] Gal. I, 13.

tis suæ divitias, in exemplum eorum, qui postea in ipsum credituri erant in vitam æternam. Graviora quippe ad ipsis admissa fuerant, quam quæ veniam mererentur; quæ declarans Evangelista dicebat : « In propria venit, et sui eum » non receperunt. » Unde venit is, qui omnia implet, qui ubique præsens est? Quem locum reliquit, qui omnia tenet et continet? Locum quidem nullum reliquit : quomodo posset enim? Suo autem ad nos descensu id fecit. Quia enim in mundo cum esset, non videbatur adesse, quod nondum cognoceretur; postea vero seipsum ostendit, cum nostram induere carnem dignatus est : hanc manifestationem et descensum, adventum appellat. Mirum est discipulum non erubescere de magistri contumelia; sed eam ipsam contumeliam fidenter litteris mandare. Id vero non parum demonstrat quam amans veritatis esset. Alioquin autem eum, quem pudet convitiandum, non pudet ejus qui convitiis oneratus est. Hic quippe hac ratione clarior fuit, qui post contumeliam, contumeliosorum providentia gessit. Illi vero ingrati et scelesti apud omnes visi sunt, qui eum, qui tot bona allaturus venerat, quasi inimicum et hostem expulerunt. Neque illud nocumenti tantum acceperunt, sed etiam quod ea non obtinerint, quæ consecuti sunt ii, qui ipsum acceperunt. Quænam hi consecuti sunt? « Quotquot autem rece» perunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri [1], » inquit. Cur non narras nobis, o Beate, eorum supplicium, qui non receperunt illum, sed eos dicis suos fuisse, et in propria venientem non recepisse? et quid hac de causa passuri, quodque supplicium subituri sint non adjecisti? Atqui magis illos ita terruisses, et per comminationem illam, arrogantiæ duritiem emollivisses. Cur ergo id tacuisti? Ecquod, inquiet, majus hoc supplicio fuerit, quando potestate ipsis data ut filii Dei fierent, ipsi fieri noluere, sed tanta se nobi-

[1] Joan. 1, 12.

litate, tanto se honore sua sponte privarunt? Verum non hoc tantum supplicio afficientur, quod hoc bonum non acceperint; sed eos etiam inextinguibilis ignis excipiet, id quod postea clarius aperuit. Interim vero ineffabilia bona enarrat, quibus donandi sunt illi qui eum receperunt; idque brevi profert his ipsis verbis : « Quotquot autem receperunt » eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. » Sive servi sive liberi, sive Græci sive Barbari, vel Scythæ, sive insipientes sive sapientes, sive viri sive mulieres, sive pueri sive seniores, sive nobiles sive ignobiles, sive divites sive pauperes, sive principes sive privati, inquit, eodem omnes dignantur honore. Fides enim et Spiritus gratia, conditionum humanarum inæqualitatem tollens, in unam omnes redigit formam, et uno regio charactere notat. Quid huic benignitati par fuerit? Rex quidem ex eodem quo nos luto formatus, conservos suos qui eamdem naturam participant, ac sæpe melioribus præditos moribus, non dignatur in exercitum regium ascribere, si servi quidem illi fuerint. Unigenitus autem Dei Filius publicanos non dedignatur, magos, servos, omniumque ignobilissimos, multos etiam corpore mutilos, vel magna affectos labe, in filiorum numerum ascribere. Tanta est fidei in Christum virtus; tanta gratiæ magnitudo. Ac quemadmodum ignis natura, si metallorum terram attigerit, illam cito aurum reddit; sic, imo longe magis, baptisma, quos abluit, aureos ex luteis reddit, Spiritu ignis instar illo tempore in animas nostras incidente, et lutea absumpta imagine, cœlestem novam et splendidam imaginem, quasi ex conflatura splendentem referente. Et cur non dixit : « Fecit illos filios Dei, » sed, « Dedit illis filios Dei fieri? » Ut ostenderet multa nobis opus esse diligentia, ut adoptionis imaginem in baptismate nobis impressam, immaculatam semper et intactam servemus; simulque declararet hanc potestatem a nemine nobis auferri posse, nisi

prius ipsi illam nobis abstulerimus. Si enim ii, qui ab hominibus auctoritatem quamdam acceperunt, tantum illam fere servant, quantum qui dederunt, multo magis qui a Deo hunc consecuti sumus honorem, si nihil hac indignum potestate fecerimus, omnium potentissimi erimus; eo quod omnium maximus optimusque sit is, qui nos hoc honore dignatus est. Simul autem vult declarare gratiam non in quemlibet temere infundi, sed in eos qui voluntatis propositum et diligentiam adhibent; in horum enim potestate situm est ut filii Dei fiant. Nisi enim voluerint, donum non advenit, nec operatur quidpiam.

III. Ubique igitur necessitatem tollit, et voluntatis arbitrium effert; id quod nunc dixit. In his enim arcanis, aliud Dei est, nempe dare gratiam; aliud hominis, scilicet fidem exhibere. In subsequenti vero tempore multa opus est diligentia. Non enim sufficit ad puritatis custodiam baptizari solum et credere: sed si velimus semper læto munere frui, illo dignam oportet exhibere vitam. Hoc autem voluit Deus n nostra situm esse potestate. Ut mystica enim generatione nascamur, et peccata ante admissa abluamus, id per baptismum efficitur; ut vero deinceps puri maneamus, et nullam ultra admittamus maculam, id in nostra situm est potestate ac diligentia. Idcirco et generationis modum memorat, et facta cum carnali partu comparatione, ejus excellentiam demonstrat his verbis: « Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt [1]. » Hoc autem fecit, ut prioris partus ex sanguinibus et ex voluntate carnis vilitatem edocti, ac secundi qui per gratiam fit sublimitate nobilitateque percepta, hinc magnam hujus, et generantis dono dignam opinionem concipiamus, multamque postea diligentiam exhibeamus. Magnopere enim timendum est, ne hac pulchra fœdata stola, ob ignaviam et

[1] Joan. I, 13.

scelera nostra, ex thalamo ejiciamur : perinde atque quinque illæ virgines fatuæ ; ut etiam ille non habens vestem nuptialem. Nam et ille ex convivis erat, invitatusque fuerat : quia vero post vocationem et tantum honorem, se invitantem contumelia affecit, audi quas pœnas dederit, quam luctuosas et lacrymis dignas. Ad tam splendidam enim et tam lautam mensam admissus, non solum convivio excluditur, sed et ligatis manibus et pedibus in tenebras exteriores mittitur, ubi perpetuus est fletus et stridor dentium. Ne itaque, dilecti, fidem ad salutem nobis satis esse existimemus. Nisi enim vitam puram exhibuerimus, sed vestibus hac beata indignis vocatione induti accesserimus, nihil impediet quominus eadem ipsa patiamur, quæ miser ille passus est. Absurdum enim est, dum ille, qui Deus et rex est, homines viles et nullius pretii vocare non erubescit, sed e trivio illos ad mensam suam invitat, nos tantam ignaviam exhibere, ut ne quidem post tantum honorem meliores evadamus ; sed et post vocationem in eadem nequitia perseveremus, ineffabilemque vocantis benignitatem pessumdemus. Non enim nos ad spiritualem hanc et horrendam mysteriorum participationem vocavit, ut cum priore nequitia ingrediamur, sed ut abjecta illa turpitudine, iis vestibus induamur, quæ ad regium vocatos convivium deceant. Sin nolimus digna tali vocatione præstare, id non ei qui nos sic honoravit, sed nobis imputandum : non enim ille nos ex admirando illo convivarum choro ejicit; sed nos ipsos ejicimus. Ille quod suum erat præstitit, nuptias fecit, mensam paravit, qui vocarent misit, venientes excepit, et nullo non honore affecit : nos autem ipsum, convivas, nuptias, sordidarum vestium, hoc est pravorum operum, contumelia afficientes, jure demum ejicimur. Hoc enim pacto, et nuptias et invitatos honorans, petulantes et impudentes illos ejicit. Nam si hujusmodi veste indutos

relinqueret, alios videretur contumelia afficere. Verum faxit Deus ut nemo vel nostrum vel aliorum talem experiatur vocationem. Ideo hæc antequam fierent, litteris mandata sunt, ut Scripturæ minis ad bonam frugem reducti, nunquam in tantam ignominiam, in tantumque supplicium incidamus; sed verbo tantum tenus hæc experiamur, ac splendida singuli veste induti, ad locum, quo vocati sumus, proficiscamur, quo nos omnes frui contingat gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri simul et Spiritui sancto gloria, honor, imperium, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

# HOMILIA XI [1].

## CAPUT I.

Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis [2].

I. Unam a vobis gratiam petam, antequam ad verba veniam evangelica [3]; sed rogo ne postulatum negetis. Neque enim grave quidpiam vel onerosum requiro, neque accipienti mihi solum utile erit, sed et præbentibus vobis; imo forte vobis longe utilius. Quid igitur a vobis postulo? Ut una sabbatorum, vel in ipso sabbato, illam Evangeliorum partem, quæ vobis in concione legenda est præ manibus singuli accipientes, domi sedentes, frequenter legatis, ac dicta sæpe exploretis et examinetis : ac quid clarum, quid obscurum sit annotetis; quid in verbis pugnare videatur, licet non pugnet. Sicque omnibus frequenter expensis,

[1] Alias x. — [2] Joan. I, 14. — [3] Vide D. Guillon, tom. XIII, pag. 587-393.

ad concionem accedatis. Neque enim modicum ex tali studio et nobis et vobis lucrum accedet. Nobis enim non multo opus erit labore ad vim sententiarum vobis explanandam, mente jam vobis ad dictorum notitiam assueta. Vos autem acutiores et perspicaciores hoc modo efficiemini, non modo ut audiatis et discatis, sed etiam ut cæteros doceatis. Siquidem illo quo nunc agitis modo, multi præsentium verba Scripturæ simul et explicationes nostras ediscere coacti, ne quidem si annum integrum his insumamus, magnum quidpiam lucri referent. Quomodo possent enim, cum obiter tantum et brevi tempore dictis attendant? Quod si qui negotia prætendant et sollicitudines, si multam in publicis privatisque rebus operam, primo quidem non levis culpa hæc est, sese tanta negotiorum turba obruere, et sæcularibus rebus ita semper affigi, ut ne minimum quidem studii impendatur iis quæ maxime necessaria sunt. Deinde quod hæc sint obtentus et simulationes, arguunt colloquia cum amicis, theatrorum frequentationes, consessus ad equorum certantium spectacula, in quibus sæpe dies integros consumunt, neque tamen in his negotiorum moles unquam obtenditur. In vilibus igitur hujusmodi rebus nullam obtenditis occupationem : si autem divinis rebus sit incumbendum, hæc adeo vobis superflua et nullius pretii videntur esse, ut ne minimum quidem studium in his adhibendum esse ducatis. An merentur qui sic affecti sunt vel respirare, vel hunc solem aspicere? Est et alia tam ignavis hominibus ineptissima excusatio, librorum scilicet inopia. Ac divitibus quidem ridiculum esset ea de re verba facere. Verum quia multos pauperes hac frequenter excusatione uti puto, hoc ab illis placide sciscitari velim. Annon singuli artis suæ, quam exercent, instrumenta sana et integra habeant, etsi extrema inopia premantur? Quomodo ergo non absurdum

fuerit, illic paupertatem non obtendere, ac nihil non agere ad omnes removendos obices; ubi autem tanta decerpenda est utilitas, occupationes et inopiam deflere? Cæterum si qui ita pauperes essent, possent ex assidua hic fieri solita lectione, nihil ex iis, quæ divinæ Scripturæ continent, ignorare. Quod si id impossibile vobis videatur esse, non immerito videtur, multi enim non magnam lectioni attentionem adhibent; sed lectione perfunctorie audita, statim domum se recipiunt. Quod si qui manserint, ii non meliore sunt conditione, quam qui recesserunt, corpore solum præsentes. Sed ne amplius querimoniis vos tædio afficiamus, neve in reprehensionibus totum tempus teramus, Evangelii verba aggrediamur : tempus enim est ut rem propositam attingamus. Sed animum adhibete, ne quid vos dictorum effugiat. « Et verbum caro factum est, et habi- » tavit in nobis. » Postquam dixerat illos, qui eum receperunt, ex Deo natos et Dei filios esse, ineffabilis hujus honoris causam affert, hanc nempe, quod Verbum caro factum sit, et Dominus servi formam acceperit. Filius enim hominis effectus est, cum verus Dei Filius esset, ut homines Dei filios efficeret. Sublime namque cum humili versans, nihil in gloria sua læditur, illud vero ex multa erigit humilitate : quod et in Christo factum est. Naturam quippe suam tali descensu non minuit; nosque, qui in ignominia et in tenebris semper versabamur, ad gloriam erexit ineffabilem. Sic et rex cum pauperem et mendicum alloquitur cum studio et benevolentia, nihil turpe facit, illum vero apud omnes illustrem ac splendidum reddit. Quod si in illa adventitia prorsus hominum dignitate, honoratiorem cum viliori consuetudo nihil lædit; multo minus immortalem ac beatam illam substantiam, quæ nihil adventitium habet, nihil quod modo adsit, sed omnia bona immota et ad finem usque manentia. Itaque cum audieris, « Verbum

» caro factum est, » ne turberis, ne concidas. Neque enim substantia decidit in carnem; impium enim esset id vel cogitare; sed manens quod erat, sic formam servi accepit.

II. Cur autem illo verbo, « Factum est, » usus est? Ut hæreticorum ora obstrueret. Quia enim sunt qui dicant ea, quæ incarnationem spectarent, phantasiam et figmentum esse, ut eorum blasphemiam de medio tollere præverteret, illud verbum, « Factum est, » posuit : non ut mutationem substantiæ, absit; sed ut veræ carnis assumptionem declararet. Quemadmodum enim cum dicit : « Christus » nos liberavit de maledicto legis, factus pro nobis male- » dictum [1] ; » non significat substantiam suam a gloria abscedentem, in maledictum versam esse : illud enim ne dæmones quidem, neque vel stultissimi et amentes cogitaverint; tantam nempe sapit illud cum impietate conjunctam stultitiam. Non igitur hoc dicit; sed ipsum accepto illo, quod contra nos erat, maledicto, non sinere nos amplius maledictos esse. Sic et hoc loco dicit ipsum carnem factum esse; non mutata in carnem substantia, sed post acceptam carnem illa intacta manente. Quod si dixerint Deum, ut qui omnia possit, in carnem decidere potuisse, respondebimus illis eum omnia posse, donec manet Deus; sed si mutationem admiserit, imo mutationem in pejus, quomodo Deus fuerit ? Nam mutari, longe est ab immortali illa natura. Quapropter Propheta dicebat : « Omnes » sicut vestimentum veterascent, et sicut opertorium mu- » tabis eos et mutabuntur. Tu autem idem ipse es, et anni » tui non deficient [2]. » Hæc quippe substantia omni mutatione superior est. Neque aliud quidpiam illo melius est, ut proficiendo possit ad illud pervenire. Quid dico melius? Nihil ei par est, vel tantillum ad illum accedit. Sequitur

[1] Gal. III, 13. — [2] Psal. CI, 27, 28.

ergo ipsum in pejus mutatum esse, si mutatus sit. Hoc autem non potest Deus esse : sed blasphemia in caput eorum, qui hæc proferunt, vertatur. Quod enim illud « Factum » est, » ideo dictum sit, ut ne phantasiam esse suspiceris, animadverte ex iis, quæ sequuntur, quomodo et dictum illud et pravam hanc suspicionem expurget. Subdit enim, « Et habitavit in nobis, » ac si diceret : « Nihil absurdum suspiceris ex hoc dicto, « Factum est. » Non enim immutabilis naturæ mutationem, sed habitationem dixi. Habitatio autem non idipsum est quod habitaculum, sed aliud. Aliud enim in alio habitat; alias enim non esset habitatio. Nihil enim in seipso habitat. Aliud vero dixi secundum substantiam. Nam unitate et conjunctione Deus Verbum et caro unum sunt : sine ulla confusione, vel substantiarum ablatione; sed per unionem ineffabilem inexplicabilemque. Quomodo autem id fiat ne quæras; factum est enim ut ipse novit. Quodnam ergo fuit habitaculum, in quo habitavit? audi Prophetam dicentem : « Suscitabo tabernaculum Da» vid, quod cecidit [1]. » Vere namque cecidit, cecidit natura nostra casu incurabili; et potenti illa manu sola egebat. Neque enim poterat alio modo resurgere, nisi is, qui in principio illam efformaverat, ipsi manum porrexisset, et superne illam reformasset per aquæ regenerationem et Spiritus. Et vide mihi horrendum et arcanum mysterium. Semper habitat in hoc tabernaculo; carnem quippe nostram induit, non ut postea relinqueret, sed illam semper secum habiturus. Nisi enim hoc esset, non illam regio solio dignatus esset, neque ipsam ferens adoraretur ab omni cœlesti exercitu, ab Angelis, Archangelis, Thronis, Dominationibus, Principatibus, Potestatibus. Quis sermo, quæ mens, tantum illum honorem generi nostro collatum, supernaturalem illum et horrendum explicare poterit?

[1] Amos IX, 15.

Quis Angelus? quis Archangelus? Nullus usquam vel in cœlo vel in terra. Talia quippe sunt Dei opera, tanta tamque supernaturalia ejus beneficia, ut non modo humanam linguam, sed et angelicam virtutem superet eorum accurata narratio. Quamobrem nos concionem hanc silentio claudemus, cum vos monuerimus ut benefactori tanto vicem rependatis, cujus rei lucrum totum nobis postea rependetur. Vicem autem rependimus, si magnam animæ nostræ curam habeamus. Nam et hoc benignitatis illius opus est, ut cum nullo nostrum egeat, sibi vicem rependi dicat, cum nos animam nostram non negligimus. Quamobrem extremæ amentiæ esset, et innumeris dignum suppliciis, tantum consecutos honorem, non ea quæ penes nos sunt referre, cum maxime tota rei utilitas in nos redundet, et innumera nobis in hujus rei mercedem reposita bona sint. Pro his vero omnibus gloriam referamus benignissimo Deo, non verbis tantum, sed multo magis operibus, ut futura consequamur bona, quæ utinam omnes adipiscamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi : per quem et cum quo Patri gloria, simulque Spiritui sancto, in sæcula sæculorum. Amen.

## HOMILIA XII[1].

### CAPUT I.

Et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratiæ et veritatis[2].

I. Forte plus quam par erat[3], vobis nuper onerosi et mo-

[1] Alias XI. — [2] Joan. I, 14. — [3] Vide D. Guillon, tom. XIII, pag. 617-622.

lesti fuimus, acriori usi sermone, et longa contra multorum desidiam oratione habita. Verum si id mordendi solum causa fecissemus, jure nobis singuli succenserent; si vero utilitatem vestram spectantes, auditorum gratiam inire non curavimus; etiamsi illam profectus vestri curam, quam gessimus, acceptam habere nolitis, amori saltem nostro veniam concedatis oportet. Admodum enim timemus ne, nobis cum studio multo concionantibus, vobis autem dictis attendere negligentibus, graviores vobis rationes reddendæ sint. Ideo cogor vos frequenter excitare et expergefacere, ne dictorum quidpiam inutiliter effluat. Hoc enim pacto licebit vobis fidenter et hic vivere, et in illo die ante tribunal Christi astare. Quia igitur vos nuper satis perstrinximus; age hodie statim ipsa verba proponamus. « Et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a » Patre. » Postquam dixerat nos filios Dei effectos esse, et ostenderat non alio modo id evenisse, quam quod Verbum caro factum esset, aliud hinc emolumentum provenisse dicit. Quodnam illud est? « Vidimus gloriam ejus, gloriam » quasi Unigeniti a Patre. » Non utique visuri, nisi per socium sibi corpus nobis apparuisset. Nam si Moysis, naturæ nostræ hominis, vultum ferre non poterant illius temporis homines, quod gloria illustraretur; sed velo opus habuit vir justus, quod gloriam illam ingentem obumbraret, ac mitem blandamque Prophetæ faciem ostenderet; quomodo nudam Divinitatem, ipsis supernis virtutibus inaccessam, nos lutei et terreni ferre potuissemus? Ideo habitavit in nobis, ut ipsum adire, alloqui, cum ipso versari libere possemus. Quid autem sibi vult illud, « Gloriam quasi Uni- » geniti a Patre? » Quia multi Prophetarum gloria clari fuerunt, ut ipse Moyses, Elias, Elisæus; ille igneo curru vectus, hic receptus, et post illos Daniel et tres pueri, aliique plurimi, quotquot miracula patrarunt, gloria splen-

didi fuere. Angeli quoque, qui hominibus apparuerunt, et naturæ suæ fulgorem hominibus exhibuerunt. Neque Angeli solum, sed etiam Cherubini et Seraphini cum gloria magna Prophetæ apparuere. Ab hisce porro omnibus nos avertens Evangelista, atque a creaturarum conservorumque nostrorum splendore mentem abducens nostram, in ipso nos bonorum culmine constituit. Non enim Prophetæ. non Angeli, non Archangeli, non supernarum Virtutum, non alterius creatæ naturæ, si qua sit alia; sed ipsius Domini, ipsius Regis, ipsius vere unigeniti Filii, omnium nostrum Domini gloriam vidimus. Illud autem « Quasi, » non similitudinis est, neque parabolæ, sed confirmationis et definitionis nulli dubio obnoxiæ; ac si diceret : « Vidimus gloriam, qualem decebat habere unigenitum et germanum Filium Dei, universorum regis. » Id in more est plurimis; neque enim recusabo a communi consuetudine id asserere. Etenim non ad verborum speciem, neque ad seriei ornatum loqui in proposito habemus, sed ad vestram solum utilitatem; quapropter nihil officit quominus a communi consuetudine id confirmetur. Quænam est illa multorum consuetudo? Quidam regem ornatissimum videntes, et pretiosis undique fulgentem lapidibus, si quando illam pulchritudinem, illum ornatum, gloriam illam aliis enarrare velint, pro modo suo depingunt, purpuræ florem, gemmarum magnitudinem, mularum alborem, jugum aureum, strati fulgorem; postea vero his aliisque multis recensitis, cum non possunt totum splendorem verbis repræsentare, continuo addunt : « Quid multis opus est? » uno dicam, quasi rex : perque illud, « Quasi, » non regi similem describere volunt, sed ipsum vere regem. Sic igitur Evangelista illud « Quasi » posuit, ut incomparabilem illam et præcellentem gloriam exhiberet. Alii quippe omnes, Angeli, Archangeli, Prophetæ, jussi omnia faciebant : ipse

vero cum potestate, quæ regem et dominum deceret : id quod etiam turbæ mirabantur, quod doceret tanquam potestatem habens.

II. Apparuerunt itaque, ut dixi, Angeli in terra cum gloria multa, ut Danieli, Davidi, Moysi; sed ut servi et domino obsequentes omnia faciebant : ipse vero ut dominus et omnium imperator : etsi sub vili forma et habitu apparuerit. Attamen sic quoque creatura dominum suum agnovit. Quomodo? Stella de cœlo Magos vocavit, ipsum adoraturos; Angelorum cœtus magnus undique effusus domino suo ministrabant, ipsumque hymnis celebrabant; et alii repente præcones insurgebant, omnesque simul sibi invicem occurrentes, arcanum hoc mysterium nuntiabant, pastoribus Angeli, civibus pastores, Gabriel Mariæ, et Elisabethæ; iis, qui in templo erant, Anna et Simeon. Nec viri mulieresque solum lætitia magna sunt affecti, sed etiam puerulus nondum ex vulva egressus, ille, inquam, deserti cultor, Evangelistæ cognominis, exultavit in utero matris : omnesque spe ad futurum partum inhiabant. Et hæc quidem circa partus tempus; quando autem seipsum magis exhibuit, rursus alia miracula prioribus majora splenduerunt. Non ultra enim stella et cœlum, non Angeli et Archangeli, non Gabriel et Michaël; sed ipse Pater superne et ex cœlo prædicabat illum, et cum Patre Paraclitus advolans ad illum cum voce, manensque supra ipsum. Vere propterea dixit : « Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre. » Neque propter illa solum; sed propter ea etiam quæ secuta sunt. Non ultra enim pastores tantum, vel viduæ, vel senes nobis illum annuntiant; sed etiam ipsa rerum natura tuba clarius clamans, et tam alta voce, ut ejus sonus statim huc usque pervenerit. « Pervenit enim, inquit, usque in » Syriam fama ejus [1], » quæ ipsum omnibus revelavit : om-

[1] Matth. IV, 24.

nia undique clamabant regem cœlorum adventasse. Nam dæmones undique fugiebant et resiliebant, diabolus obvolutus recedebat; ipsa mors repulsa interim, postea penitus abolita est : omne infirmitatis genus solutum est; monumenta mortuos emittebant, insanos dæmonia relinquebant, morbi infirmos deserebant. Videreque erat res stupendas et mirabiles, quæ jure Prophetæ desiderabant videre, et non viderunt. Videre erat formatos oculos, et illud tam optabile, cujus omnes spectatores esse cupiebant, quomodo Adamum de terra formasset Deus, id brevi et in præstantiore corporis parte ostendentem Christum; membra insuper paralysi soluta et dissoluta, jam restituta et cæteris copulata, manus emortuas motu gaudentes, pedes solutos repente exilientes, aures obstructas jam apertas, et linguam magno sonitu loquentem, quæ prius muta erat. Quemadmodum enim optimus architectus, domum vetustate labantem; sic ille humanam naturam restituit : partes fractas resarsit, disjunctas et dissolutas copulavit, penitus lapsas erexit. Quid dixerimus de animæ reformatione, corporeis curationibus longe præstantiore? Magna res certe est corporis valetudo, sed multo major animæ; tantoque major, quanto anima præstantior est corpore. Neque hac tantum ratione; sed quia corporum natura, quocumque illam velit Creator agere, sequitur, nec resistit; anima vero, quæ sui arbitrii est, et in actibus libertatem habet, non in omnibus obtemperat Deo, si quidem nolit : illam enim invitam non vult Deus per vim et necessitatem, pulchram et virtute præditam reddere : quandoquidem illud virtus non esset. Sed illi volenti et lubenti suadendum, ut talis efficiatur : id quod longe difficilius est, quam illa alia curatio. Id tamen fecit ille, atque nequitiæ genus omne depulsum est. Ac sicut corpora bene curata non ad valetudinem modo, sed ad supremum sanitatis statum reduxit; sic et animas, non modo

ab extrema nequitia eripuit, sed ad ipsum virtutis culmen erexit. Publicanus factus est Apostolus; persecutor, blasphemus et contumeliosus, orbis prædicator fuit : Magi, Judæorum doctores; latro, paradisi civis; meretrix, fide magna refulsit; Chananæa et Samaritana mulieres, quarum postrema meretrix erat; ex his, inquam, mulieribus altera prædicationem apud contribules suos suscepit, totamque civitatem quasi sagena captam ad Christum adduxit : altera autem fide et assiduitate id effecit, ut dæmon malignus ex filiæ suæ anima pelleretur. Alii quoque longe his pejores in Discipulorum numerum statim admittebantur. Omnia simul transmutabantur, corporum ægritudines, morbi animarum, quæ ad sanitatem perfectamque virtutem reducebantur. Nec duo tantum homines, aut tres, aut quinque, vel decem, vel viginti, vel centum solummodo; sed integræ civitates et gentes facillime transmutabantur. Quis vero præceptorum sapientiam, cœlestium legum virtutem, angelicæ vitæ ordinem digne descripserit? Tale quippe induxit vitæ genus, tales nobis constituit leges, talem morum formam, ut qui iis utuntur, Angeli statim efficiantur, et quantum homini licet Deo similes, et si omnium hominum nequissimi fuerint.

III. Hæc itaque omnia miracula colligens Evangelista, quæ in corporibus, quæ in animis, quæ in elementis; necnon præcepta, dona illa arcana ipsis cœlis sublimiora, leges, vitæ institutum, obsequentiam, futurorum promissiones, ejusque cruciatus, hanc mirabilem et sublimi doctrina plenam emisit vocem : « Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi » Unigeniti a Patre, plenum gratiæ et veritatis. » Non enim propter miracula tantum ipsum miramur, sed etiam propter cruciatus; ut cum affixus fuit cruci, flagellatus, alapis cæsus, consputus, et cum in maxillis plagas accepit ab iis, quos beneficiis affecerat. At enim in his quoque, quæ igno-

miniosa videntur, idem ipsum dictum apposite proferatur; quandoquidem et ipse rem illam, gloriam appellavit : non enim providentiæ tantum et charitatis illa erant, sed etiam immensæ potestatis. Tunc enim et mors destruebatur, et maledictio solvebatur, dæmones confundebantur, deque ipsis triumphabatur, et chirographum peccatorum cruci affigebatur. Deinde, quia hæc miracula invisibiliter patrabantur, quædam visibiliter peracta sunt, quæ demonstrarent ipsum esse unigenitum Filium Dei, totiusque naturæ dominum. Nam cum beatum corpus adhuc in cruce penderet, sol radios avertit, terra tremuit et tenebris oppleta est, sepulcra aperta, terræ solum concussum est, mortuorum innumera multitudo exiliit, et in civitatem ingressa est. Ac dum monumenti ipsius lapides loculis aptati manerent, et signacula starent, surrexit mortuus ille qui cruci clavis affixus fuerat, ac virtute quadam magna repletos undecim Discipulos, misit omnibus per orbem hominibus, communes naturæ totius medicos futuros, qui vitam hominum emendarent, cœlestiumque dogmatum notitiam ubique disseminarent, dæmonum tyrannidem solverent, magnaque et arcana bona homines docerent : animæ immortalitatem nobis prædicarent, corporisque vitam æternam, præmia mentem exuperantia et nunquam finem habitura. Hæc secum reputans Beatus ille, et alia plura, quæ ipse quidem noverat, sed scribere noluit, quod ea mundus non caperet; nam omnia, inquit, « Si scribantur per singula, nec ipsum ar-» bitror mundum capere eos, qui scribendi sunt, libros [1]. » Hæc, inquam, omnia cogitans exclamavit : « Vidimus glo-» riam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratiæ » et veritatis. » Qui ergo tot spectaculis hujusmodi doctrina, tanto munere dignati sunt, vitam dogmatibus dignam exhibeant oportet, ut illis fruantur bonis. Ideo namque advenit

[1] Joan. XXI, 25.

Dominus noster Jesus Christus, non solum ut hic ejus gloriam, sed etiam ut futuram videamus. Propterea dixit: « Volo » ut ubi sum ego, et ipsi sint, ut videant gloriam meam [1]. » Quod si hæc gloria tam splendida, tam conspicua fuit, quid de illa dixerimus? Non enim in terra corruptioni obnoxia videbitur, non nobis in fluxo corpore manentibus; sed in immortali et perpetua creatura, et cum tanto splendore, ut nullo possit explicari sermone. O beati, ter beati, sæpiusque beati, qui gloriæ illius spectatores esse dignabuntur! De hac Propheta dicit: « Tollatur impius, ne videat » gloriam Domini [2]. » Sed absit, ut aliquis nostrum tollatur, ne illam unquam videat. Nisi enim illam consecuturi essemus, opportune a nobis diceretur: « Bonum erat nobis si nati non fuissemus. » Nam cur vivimus? cur respiramus? Quid sumus, si illo privemur aspectu? si Dominum nostrum nemo concedat unquam videre? Nam si qui solarem lucem non vident, morte miseriorem vitam degunt; quid eos perpeti credas, qui tali luce privantur? Hic enim damnum in hoc uno constat; illic vero non item: quamvis si illud solum adesset mali, non par cruciatus esset, sed tanto gravior, quanto sol ille hoc nostro præstantior est. Verum aliud quoque supplicium expectandum est. Nam is, qui lucem illam non aspicit, non in tenebras abducendus tantum est, sed perpetuo comburendus, ita ut tabescat, dentibus strideat, innumerisque aliis tormentis excrucietur. Ne itaque salutem nostram ita contemnamus, ut per brevissimi temporis negligentiam atque desidiam, in æternum conjiciamur supplicium; sed vigilemus, sobrii simus, nihil non agamus et operemur, ut illis fruamur bonis, ac procul simus ab illo fluvio igneo, qui cum multo fragore fluet ante tribunal horrendum. Qui semel illo inciderit, ibi perpetuo maneat oportet; nemo erit qui a supplio eripiat,

[1] Joan. XVII, 24. — [2] Isaï. XXVI, 10 in Græco.

non pater, non mater, non frater. Hoc Prophetæ clamant; alius dicit : « Frater non redimit, redimet homo [1]? » Ezechiel vero quidpiam amplius effert his verbis : « Si steterit » Noë et Job et Daniel, filios suos et filias non eripient [2]. » Unum enim ibi tantum juvat, nempe operum patrocinium, quo qui caruerit, alio modo servari non poterit. Hæc itaque perpetuo versantes et nobiscum reputantes, vitam expurgemus, et conspicuam reddamus, ut cum fiducia videamus Dominum, et promissa consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria una cum sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

# HOMILIA XIII [3].

## CAPUT I.

Joannes testimonium perhibet de ipso, et clamat dicens : Hic erat quem dixi : qui post me venturus est, ante me factus est, qui prior me erat [4].

I. Numquid frustra currimus, et frustra laboramus? Num supra petras semen jacimus? Num secus viam vel inter spinas jacta semina latent? Anxius sum et timeo, ne inutilis nobis agricultura sit; etiamsi nullum in hujusce laboris mercede detrimentum passurus sim; non enim eadem conditione, qua agricolæ, sunt verbi doctores. Agricola enim post annuos sæpe labores, post tantam miseriam et sudores, si terra nihil laboribus illis dignum tulerit, a nemine alio poterit consolationem accipere; sed cum tristitia et pudore

[1] Psal. XLVIII, 8.— [2] Ezech. XIV, 14 et 16.— [3] Alias XII.— [4] Joan. I, 15.

ab are domum revertetur ad uxorem et filios, atque a nemine diuturni laboris mercedem repetere poterit. Nobis autem nihil hujusmodi accidet; sed etiamsi culta terra nullum fructum tulerit, si laborem nos omnem exhibuerimus, ille et terræ et cultoris dominus non sinet nos cum vana spe recedere, sed mercedem tribuet. « Unusquisque » enim, inquit, propriam mercedem accipiet secundum pro» prium laborem [1], » non secundum rei finem. Et quod ita res se habeat, audi : « Et tu, inquit, fili hominis, testificare » populo huic; si forte audiant, si forte audiant, si forte » intelligant [2]. » Et per Ezechielem id ediscere licet : « Si » speculator prædixerit, quid fugere, quid eligere oporteat, » animam suam liberavit, quamvis nemo attendat [3]. » Attamen licet hanc firmam consolationem habeamus, licet de retributione fideamus, quando vos nihil opere proficere videmus, nihilo melius afficimur, quam agricolæ, qui gemunt et lacrymantur, ac pudore ruboreque afficiuntur. Hoc doctoris misericordia, hoc patris cura est. Etenim Moyses cum ab ingrata Judæorum gente liberari posset, splendidiusque ac multo majus in aliam gentem imperium obtinere; nam ait Deus : « Dimitte me, et delebo eos : fa» ciamque te in gentem hac majorem [4]; » quia sanctus erat et Dei servus, quia vere amicus et probus, hanc vocem ne auditu quidem tulit; sed perire maluit cum gente sibi semel credita, quam sine illa servari, et ad majorem dignitatem assumi. Talem oportet eum esse, cui animarum commissa cura est. Absurdum enim esset, dum pravorum filiorum pater non vult alios, quam ab se genitos, filios suos dici, commissos discipulos semper mutare, ac nunc hos, nunc alios, posteaque novos ascribere, atque erga nullos amicitia benevolentiaque affici. Verum absit ut talia de vobis

[1] 1 Cor. III, 8. — [2] Ezech. II, 5, 6. — [3] Id. III, 19. — [4] Exod. XXXII, 9.

unquam suspicemur. Confidimus enim vos magis abundare in fide in Dominum nostrum Jesum Christum, et in charitate mutua erga omnes. Hæc vero dicimus ut studium vestrum augeamus, et vitæ probitatem in dies accrescere curemus. Sic enim ad verborum horumce profundum mente pertingere poteritis, si nulla nequitiæ lippitudo oculos mentis vestræ obscuret, ejusque perspicacitatem obturbet. Quid igitur nobis hodie proponitur? Joannes de illo testificatur, et clamat his verbis : « Hic erat quem dixi : Qui post me » venit, ante me factus est, quia prior me erat. » Sæpe hic Evangelista Joannem ultro citroque versat, ejusque testimonium circumfert. Id vero non sine causa, sed admodum prudenter præstat. Quia enim Judæi virum supra modum mirabantur; nam et Josephus ex ejus nece bellum ortum narrat, illiusque neci metropoleos excidium ascribit, ac longo sermone laudes ejus prosequitur (6); ut Judæos pudore suffundat, Prodromi testimonium illis frequenter commemorat. Et alii quidem Evangelistæ, facta veterum Prophetarum mentione, ad singula gesta eo remittunt auditorem, ac quando natus est dicunt : « Hoc autem totum » factum est, ut impleretur quod dictum est per Esaïam » prophetam dicentem : Ecce Virgo in utero habebit, et pa» riet filium [1]. » Et cum insidiis appeteretur, et ita diligenter undique perquireretur, ut immatura etiam ætas ab Herode jugularetur, Jeremiam illum olim prophetam in medium adducunt dicentem : « Vox in Rama audita est, lamentatio, » ploratus et ululatus multus, Rachel plorans filios suos [2]; » et cum ex Ægypto rediret, Oseam proferunt sic loquentem, « Ex Ægypto vocavi filium meum [3] : » et ubique ad hunc faciunt modum. Hic vero, utpote qui sublimius quam alii loquatur, clarius atque recentius proferens testimonium,

[1] Matth. I, 22, 23, et Isaï. VII, 14. — [2] Jer. XXXI, 15. — [3] Osee XI, 1, et Matth. II, 15.

non mortuos tantum, sed et viventem, qui eum et præsentem ostenderat et baptizaverat, in medium frequenter adducit; non quo Dominum servi testimonio fide dignum comprobaret, sed ut auditorum infirmitati se attemperaret. Sicut enim nisi formam servi accepisset, non acceptus admissusque fuisset; sic nisi servi voce conservorum aures assuefecisset, maxima pars Judæorum, sermoni non obtemperasset.

II. Ad hæc aliud apparabatur magnum et mirabile. Quia enim, qui de seipso magnum quidpiam effert, suspectus est, et auditorum plurimos sæpe offendit; ideo alius de illo testificaturus accedit. Alioquin autem, quia solet multitudo ad familiarem sibi et innatam vocem accurrere, utpote quam melius noverint : ideo vox de cœlo semel aut bis audita est; vox vero Joannis frequentissime. Nam qui populi imbecillitatem superabant, et a sensilibus omnibus exempti erant, quique supernam vocem audire poterant, non admodum opus habebant humana; quippe qui huic omnino obtemperabant, et ab illa ducebantur. Qui vero adhuc circa infima versabantur, et multa terrenarum rerum caligine obtegebantur, hac humiliore egebant voce. Si ergo Joannes, quia sensilibus se undique exuit, magistris hominibus opus non habuit, sed ex cœlo eruditus est; nam ait : « Qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit Super : » quem videris Spiritum Dei descendentem, hic est [1]; » Judæi vero adhuc infantes, qui ad altitudinem illam attingere nondum poterant, hominem habebant magistrum, non sua eis, sed cœlestia annuntiantem. Quid ergo hic loquitur? « Ipse testimonium perhibet de eo, et clamat dicens. » Quid sibi vult illud, « Clamat? » Cum fiducia, cum libertate, omni abjecta formidine prædicat. Quid testatur et clamat? « Hic » erat, inquit, quem dixi : Qui post me venit, ante me factus

[1] Joan. I, 32.

» est, quia prior me erat. » Obscurum est testimonium, et adhuc valde humile ac demissum. Non enim dixit : « Hic est Filius Dei unigenitus ; » sed quid? « Hic erat quem dixi : Qui » post venit, ante me factus est, quia prior me erat. » Quemadmodum enim avicularum matres pullos suos non statim nec uno die volandi artem totam edocent, sed primo ex nido educunt tantum, deinde a volatu requiescere sinunt, post ad volatum exercent, dieque postera multo majus volandi exercitium addunt; sicque paulatim, ac sensim ad congruentem altitudinem educunt : ita beatus Joannes, non statim ad sublimia Judæos deduxit; sed paululum e terra educit et volare docet, cum ait Christum se meliorem esse. Neque enim parum interim illud erat, quod auditores credere possent illum, qui nondum visus fuerat, nec miracula ediderat, esse majorem Joanne, tam mirabili et illustri viro, ad quem omnes accurrebant, quemque Angelum esse putabant. Interim vero id auditorum animis suadere conabatur, eum, de quo testimonium perhibebatur, perhibente majorem esse eo, qui jam venerat, eum qui venturus erat, conspicuo et illustri eum qui nondum apparuerat esse præstantiorem. Vide quam prudenter testimonium proferat. Non præsentem modo ostendit, sed antequam appareat prædicat. Illud enim, « Hic est quem dixi, » id significat, quemadmodum et Matthæus ait : « Omnibus qui ad se veniebant di» cebat : Ego quidem baptizo vos in aqua : qui autem post » me venit, fortior me est, cujus ego non sum dignus solvere » corrigiam calceamenti [1]. » Cur ergo antequam appareret, ita locutus est? Ut acceptum esset apparentis testimonium, jam auditorum animis ad hoc apparatis per Joannis sermonem ; neve Christi vile indumentum officeret ipsi. Nam nisi aliquid de Christo audissent antequam illum viderent, nisi testimonium illud magnum et mirabile de illo accepissent,

[1] Matth. III, 11.

habitus humilitas statim dictorum magnitudini obstitisset. Christus enim tam trivio et vulgari habitu incedebat, ut et Samaritanæ mulieres, et meretrices et publicani cum magna libertate ac fiducia ad illum accederent, ipsumque alloquerentur.

III. Ut ergo dixi, si hæc verba simul audissent, et ipsum vidissent, Joannis testimonium irrisissent. Cum vero ante Christi adventum id sæpe audissent, et ex dictis videndi cupidine concitati essent, contrarium accidit : neque viso illo, de quo testimonium perhibitum fuerat, ejus doctrinam abjecerunt; sed ex fide, quam ex dictis conceperant, ipsum clariorem putarunt. Illud autem : « Qui post me venturus est, » Hoc est, prædicaturus, non futurus. Hoc enim Matthæus quoque significat cum ait : « Post me venit » vir [1] ; » Non de ejus ex Maria generatione loquens, sed de adventu ad prædicandum. Nam si de generatione locutus esset, non dixisset de præsenti, sed de præterito : jam enim natus erat Christus, cum hæc Joannes diceret. Quid autem significat illud : « Ante me factus est ? » Clarior nempe ac splendidior. Nam quod prior prædicans venerim ego, ne me ideo majorem esse putetis : longe minor ego sum, et usque adeo minor, ut ne quidem illius servus censeri dignus sim. Id enim significat illud, « Ante me factus est : » quod alio declarat modo Matthæus his verbis : « Non sum » dignus solvere corrigiam calceamenti ejus. » Quod vero illud, « Ante me factus est, » non intelligatur de Christi ortu, ex hoc additamento patet. Nam si id dicere voluisset, superfluum fuisset id quod additur, « Quia prior me erat. » Quis enim ita stultus et insipiens est, ut ignoret eum, qui ante se factus fuerit, se priorem esse? Quod si id de illa, quæ ante sæcula est, existentia intelligatur, nihil aliud significat dictum illud, nisi hoc : « Qui post me venit, ante

[1] Matth. III, 11.

» me factus est. » Alioquin autem hoc inconsiderate dictum esset, et causa temere projecta fuisset. Nam si hoc significare voluisset, contrario modo res enuntianda erat, qui post me venit, prior me erat, quia ante me factus est. Nam quod quidam prior sit, jure quis hanc causam dederit, quod prior factus sit. Quod vero prior factus sit, non id in causa est quod sit prior. Quod vero nos dicimus, firma ratione nititur. Scitis quippe omnes, non manifestorum, sed obscurorum causam esse semper afferendam. Quod si de essentia sermo esset, non esset obscurum eum, qui prior factus sit, priorem esse oportere; quia autem de honore disserit, jure eam, quæ videbatur inesse, difficultatem solvit. Nam verisimile est multos in dubium vocaturos esse, cur et qua de causa is, qui posterior advenit, prior sit; id est, honorabilior visus sit? Hujus ergo quæstionis statim causam et solutionem affert : « Quia prior me erat. » Neque enim, inquit, quodam profectu auctus, me priore retrorsum abjecto, prior ipse factus est : sed prior me erat, etsi posterior adveniat. Et quomodo, inquies, si de conspicuo ejus adventu, deque gloria ipsum exceptura sermo est, id quod nondum finem acceperat ut jam factum dicit? non enim dicit: « Fiet,» sed «Factus est. » Quia id jam olim Prophetis in more fuit, qui de futuris rebus quasi jam factis loquuntur. Nam Esaïas de nece illius loquens, non dixit : « Tanquam » ovis ad occisionem ducetur, » Quod futurum erat; sed, « Tanquam ovis ad occisionem ductus est [1]. » Atqui nondum incarnatus erat : sed id, quod futurum erat, Propheta quasi factum narrat. Et David crucem significans, non dixit : « Fodient manus meas et pedes meos, » sed, « Foderunt » manus meas et pedes meos; » et, « Diviserunt sibi vesti- » menta mea, et super vestem meam miserunt sortem [2]. » Et de proditore verba faciens, qui nondum natus erat, sic

[1] Isaï. LIII, 7, et Act. VIII, 32. — [2] Psal. XXI, 17-19.

ait : « Qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem [1]. » Similiter et de iis, quæ in cruce contigerunt, loquens dicit : « Dederunt in escam meam fel, et in » siti mea potaverunt me aceto [2].

IV. Vultis-ne alia inducamus ? an hæc vobis sunt satis ? Ego sane arbitror. Nam si non latius locum exploravimus, sane profundius scrutati sumus : nec minor hac in re, quam in illa, labor est ; veremurque ne si vos in his sine modo detineamus, fastidium ingeneremus. Quamobrem, uti par est, finem dicendi faciamus. Quis porro finis est congruentior ? Si debita Deo gloria referatur ; non verbis tantum, sed multo magis operibus. « Luceat, inquit, lux vestra » coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glo- » rificent Patrem vestrum, qui in cœlis est [3]. » Nihil enim splendidius, dilecte, optimo vitæ instituto. Hoc Sapiens ille declarat : « Viæ autem justorum ut lux splendent [4]. » Splendent certe non iis modo, qui per opera lumen accendunt, et ad rectam ducunt viam, sed et vicinis eorum. Infundamus ergo oleum hisce lampadibus, ut sublimior sit ignis ; et lux appareat locupletior. Hoc enim oleum, non nunc tantum magnam vim habet ; sed cum etiam sacrificia florerent, mirum in modum virtutem illorum probavit ; nam ait : « Oleum enim volo et non sacrificium [5]. » Et merito quidem. Illud enim altare inanimatum erat ; hoc vero animatum est. Et illic quidem, quidquid impositum est igne consumitur, in cinerem abit, atque effunditur, dissolutusque fumus in aëris naturam transit. Hic vero nihil simile ; sed alios fert fructus. Hæc Paulus declaravit ; cum enim Corinthiorum, qui pauperum studiosi erant, thesauros enarraret, hæc scripsit : « Quoniam ministerium » hujus officii non solum supplet ea quæ desunt sanctis,

[1] Psal. XL, 10. — [2] Id. LXVIII, 22. — [3] Matth. V, 16. — [4] Prov. IV, 18. — [5] Osee, VI, 6, et Matth. IX, 13.

» sed etiam abundat per multas gratiarum actiones Deo; » Ac rursum : « Glorificantes Deum in obedientia confessio-» nis vestræ in Evangelio, et simplicitate communicationis » vestræ in illos et in omnes, et in ipsorum obsecratione pro » vobis, desiderantium vos [1]. » Vides-ne illum in gratiarum actionem desinere, et in Dei laudem; in frequentes eorum precationes, qui beneficia acceperunt, in ferventiorem charitatem? Sacrificemus ergo, dilecti, sacrificemus quotidie in hisce aris. Hoc quippe sacrificium, et precibus et jejunio et multis aliis præstantius est; dum ex justo lucro, ex justis laboribus procedat, et omnis sit expers avaritiæ, rapinæ, violentiæ. Tales enim oblationes admittit Deus; cæteras autem aversatur et odit. Neque enim vult ex aliorum calamitatibus honorari. Impurum namque profanumque est hujusmodi sacrificium, Deumque potius irritaverit, quam placaverit. Quapropter omni studio enitendum est, ne cultus nomine, quem honorare volumus, probro afficiamus. Si enim Caïn, qui ea quæ inferioris conditionis erant obtulit, nec quempiam læserat, extremas dedit pœnas; cum quid ex rapina et avaritia obtulerimus, annon graviora patiemur? Ideo namque Deus hujus præcepti rationem nobis declaravit, ut misereamur, non ut conversos torqueamus; qui autem aliena rapit et alteri dat, is non misericordiam exercuit, sed læsit, et extremam operatus iniquitatem est. Ut ergo lapis nunquam oleum pariat, sic nec crudelitas humanitatem. Cum enim talis sit radix, nunquam id eleemosyna fuerit. Quamobrem obsecro ne eo solum spectemus ut eleemosynam erogemus; sed etiam ut ne ex rapina largiamur. Nam esto « Unus qui precetur, alter qui impre-» cetur, utrius vocem audiet Dominus [2]? » Si nos sic diligenter instituamus, per Dei gratiam poterimus multam benignitatem, misericordiam et veniam omnium, quæ hoc

[1] 2 Cor, IX, 12-14. — [2] Eccli. XXXIV, 29.

diuturno tempore admisimus, peccatorum consequi, ac fluvium igneum effugere; a quo erepti, utinam nos omnes ad regnum cœlorum ascendamus, gratia et misericordia Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria simul et sancto Spiritui in sæcula sæculorum. Amen.

# HOMILIA XIV [1].

## CAPUT I.

Et de plenitudine ejus nos omnes accepimus, et gratiam pro gratia [2].

I. Nuper dicebamus Joannem, ut dubitationem eorum solveret, qui apud se quæsituri erant cur Christus, qui posterior ad prædicandum venit, prior et splendidior illo fuerit, hoc addidisse : « Quia prior me erat. » Et hæc una causa est : sed subdit aliam de qua nunc agitur. Quænam illa est? « De plenitudine, inquit, ejus nos omnes accepimus, et gratiam pro gratia, » et post hæc iterum aliam Quam illam? « Quia lex per Moysem data est, gratia et veritas per Jesum Christum facta est [3]. » Et quid est, inquies, illud : « Ex plenitudine ejus nos omnes accepimus? » Nam eo interim sermo referendus est. Non habet, inquit, doni erogandi consortem; sed ipse fons, ipse radix est bonorum omnium, ipsa vita, ipsa lux, ipsa veritas, qui bonorum divitias non in se retinet, sed in alios omnes effundit, et postquam effudit, plenus remanet, nihil minus habens postquam aliis elargitus est, sed semper scaturiens, et aliis bona impertiens, in eadem manet perfectione. Quod autem ego fero particeps boni, ab alio accepi, et exigua pars totius est, et quasi stilla

[1] Alias XIII. — [2] Joan. I, 16. — [3] Ibid. 17.

abysso ineffabili et pelago immenso comparata. Imo ne hoc quidem exemplum potest satis explicare id quod recensere conamur. Etenim si stillam ex pelago haurias, eo ipso pelagus minuisti, etiamsi imminutio illa visu non percipiatur. De fonte autem isto id dici nequit; sed quantumcumque hauseris, manet tamen nihil imminutus. Quare alio exemplo utendum : quod tamen infirmum est, nec potest rem quæsitam demonstrare; sed magis quam primum ad propositam nos adducit sententiam. Supponamus esse ignenm fontem, ex quo fonte mille, bis mille, ter mille, et longe plures lucernæ accenduntur, annon æque plenus ignis manet, postquam tot aliis vim suam indidit? Id nemini non notum est. Quod si in corporibus divisibilibus, quæ per ademptionem minuuntur, quidpiam simile reperitur, quod postquam aliis quæ sua erant indidit, nihil tamen minuitur, multo magis in incorporea et immortali illa potentia hoc continget. Nam si cum id quod participatur est substantia et corpus, et dividitur, et non dividitur : multo magis cum de vi agendi sermo est, deque vi agendi incorporeæ substantiæ, exploratum est id evenire. Ideo Joannes dicebat : « De plenitudine ejus nos omnes accepi» mus; » Et testimonium suum Baptistæ testimonio connectit. Nam illud, « De plenitudine ejus nos omnes accepimus, » Non Præcursoris, sed Discipuli dictum est. Hoc autem vult significare : « Ne putetis nos, qui multo tempore cum illo versati sumus, et ejusdem mensæ consortes fuimus, ex gratia aliqua testimonium ferre. Nam Joannes, qui illum antea non viderat, nec cum illo versatus fuerat, sed cum baptizaret tantum, ipso cum cæteris conspecto, inde omnia accipiens, exclamavit : « Prior me erat. » Nos autem omnes, duodecim, trecenti, quingenti, ter mille, quinquies mille, multæ Judæorum myriades, omnis plenitudo fidelium, qui tunc fuere, qui nunc, qui futuri sunt, de plenitudine ejus

accepimus. Quid autem accepimus? Gratiam pro gratia. Quam pro qua? Pro veteri novam. Sicut enim erat justitia et justitia, « Secundum justitiam, inquit, quæ in lege est, » factus irreprehensibilis [1]; » Item fides et fides est : « Ex » fide in fidem [2]; » Adoptio quoque et adoptio : « Quorum » adoptio [3], inquit; » Gloria quoque duplex : « Si enim quod » evacuatur per gloriam est, multo magis quod manet in » gloria [4]; » Et lex duplex. Nam ait : « Lex spiritus vitæ li- » beravit me [5]; » Et cultus duplex : « Quorum servitus [6], » seu cultus; et rursum : « Spiritu Deo servientes [7]; » Duplex quoque Testamentum : « Disponam vobis Testamentum » novum, non secundum Testamentum quod disposui cum » patribus vestris [8]; » Duplex quoque sanctificatio, duplex baptisma, duplex sacrificium, duplex templum, duplex circumcisio; sic et duplex gratia. Sed illa quidem ceu figura sunt; hæc ut veritas : quæ homonyma quidem, sed non synonyma sunt. Nam in typis et imaginibus, qui colore albo et nigro pingitur, homo vocatur, ut et verus homo nativo colore instructus. In statuis quoque aurea perinde atque figlina statua dicitur; sed illa typus sunt, hæc veritas.

II. Ne igitur ex nominum consortio, res easdem, sed neque diversas esse putes. Nam si typus erat, non erat alienus a veritate; si umbram servabat, minor erat veritate. Quid ergo discriminis est inter hæc omnia? Vultis unum aut duo ex dictis tractemus? Sic cætera vobis manifesta erunt : videbimusque illa puerorum præcepta, hæc virorum fortium fuisse; illa quasi hominibus, hæc quasi Angelis constituta. Unde igitur ordiemur? Vultis ab ipsa adoptione ordiamur? quid discriminis inter hanc et illam est? Illa no-

[1] Philip. III, 6. — [2] Ibid passim. — [3] Rom. IX, 4. — [4] 2 Cor. III, 11. — [5] Rom. VIII, 2. — [6] Coloss. III, 5. — [7] Philip. III, 3. — [8] Jer. XXXI, 31, 32.

mine tenus erat; hæc re ipsa. De illa dicitur : « Ego dixi : » Dii estis, et filii Altissimi omnes [1]. » De hac autem, « Ex » Deo nati sunt. » Quomodo et qua ratione? Per lavacrum regenerationis, et renovationis Spiritus sancti. Et illi quidem postquam filii appellati sunt, spiritum servitutis adhuc habebant : nam servi cum essent, hac apellatione ornabantur; nos autem liberi tunc effecti; non nomine, sed re honorem accepimus, et hoc Paulus dicebat : « Non enim » accepistis spiritum servitutis iterum in timore; sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus : Abba Pater [2]. » Generati namque superne, et, ut ita dicam, reformati, sic vocati sumus filii. Sanctitatis vero modum si quis didicerit, quis hic, quis ille, multam hic quoque differentiam videbit. Illi namque quando idola non colebant, cum nec fornicabantur, nec mœchabantur, hoc vocabantur nomine. Nos autem non abstinendo ab illis rebus tantum, sed et majora possidendo, sancti efficimur. Et primo quidem ex ipso Spiritus illapsu hoc consequimur donum. Deinde ex vita longe præstantiore, quam judaïca. Et ne ex jactantia dicta putes, audi quid illis dicat : « Nolite lustrare, » neque purificare filios vestros, quia populus sanctus estis [3]. » Itaque apud illos hæc sanctitas erat, ab idolorum legibus abstinere; apud nos vero non ita; sed, « Ut sit sancta, » inquit, corpore et spiritu [4]. Pacem persequimini et sanctificationem, sine qua nemo videbit Dominum, et perficientes sanctificationem in timore Dei [5]. » Non enim hoc nomen, « Sanctus, » in omnibus, de quibus dicitur, eamdem habet significationem. Nam Deus sanctus dicitur; sed non sicut nos. Cum enim Propheta hanc vocem a Seraphinis audivit, attende quid dixerit : « Hei mihi, miser ego, quia » homo cum sim, impura labia habeo, et in medio populi

[1] Psal. LXXXI, 6.— [2] Rom. VIII, 15.— [3] Deut. XVIII, 10.— [4] 1 Cor. VII, 34. — [5] Hebr. XII, 14.

» impura labia habentis ego habito [1]. » Etsi ille et sanctus et purus esset. Verum si nostram cum superna illa sanctitatem comparemus, impuri sumus. Sancti sunt Angeli, sancti Archangeli, et Cherubim atque Seraphim; sed hujus sanctitatis alia rursum differentia est inter nos videlicet et superiores illas potestates. Possem cætera omnia persequi, sed video orationem longius progressam, quapropter ulteriore missa perquisitione, vobis cætera exploranda relinquemus. Vobis enim licet domi hæc colligendo, differentiam internoscere, et reliqua similiter indagare. « Da sapienti, inquit, » occasionem, et sapientior erit [2]. » Initium namque a nobis est, finis erit a vobis. Operæ-pretium autem est seriem persequi. Cum dixisset : « De plenitudine autem ejus nos » omnes accepimus, » subdidit « Et gratiam pro gratia [3] : » ostendens Judæos quoque per gratiam salvos fuisse. Non enim quod multiplicati sitis; sed propter patres vestros elegi vos. Si ergo non ex propriis meritis a Deo electi sunt, palam est eos per gratiam hunc esse consecutos honorem. Et nos quoque gratia salvi facti sumus, sed non simili modo. Neque enim iisdem in rebus, sed in multo majoribus et sublimioribus. Non itaque talis est apud nos gratia. Neque enim peccatorum tantum venia nobis collata est; hujus namque cum illis consortes sumus : omnes enim peccaverunt; sed datur etiam justitia, sanctificatio, adoptio, Spiritus gratia longe splendidior et uberior. Per hanc gratiam Deo chari facti sumus; non ultra ut servi tantum, sed etiam ut filii et amici. « Ideo, inquit, gratiam pro gratia. » Etenim legalia quoque ex gratia erant : necnon quod ex nihilo facti simus : non enim ex præcedentibus meritis hanc remunerationem accepimus : quomodo enim, cum non essemus? Sed Deus semper beneficiis nos prævenit : non modo cum nos ex nihilo produxit, sed etiam cum creatis dat ut quæ agenda, quæ non

[1] Isaï. vi, 5. — [2] Prov. ix, 9. — [3] Joan. i, 16,

agenda sunt sciamus ; et hanc in natura legem nanciscamur : et quod nobis conscientiæ tribunal incorruptum indiderit, id gratiæ maximæ et ineffabilis benignitatis fuit. Quod item hanc legem jam corruptam, per scriptam legem restauraverit, id gratiæ erat. Nam consentaneum erat, ut qui semel datam legem adulterassent, supplicio et ultioni traderentur. Non hoc autem factum est ; sed concessa est emendatio, et venia non debita, sed per misericordiam et gratiam data. Quod enim id ex gratia et misericordia prodierit, audi Davidem dicentem : « Faciens misericordias Dominus, et judicium omnibus injuriam patientibus. Notas fecit vias suas » Moysi, filiis Israël voluntates suas [1]. » Et iterum : » Dulcis » et rectus Dominus, propter hoc legem dabit delinquentibus in via [2]. »

III. Misericordiæ igitur et miserationum et gratiæ opus illud est, legem accipere. Ideo cum dixisset : « Gratiam pro » gratia, » vehementius magnitudini donorum insistens subjungit : « Lex per Mosem data est, gratia et veritas per » Jesum Christum facta est [3]. » Videte quam placide ac paulatim uno verbo et Joannes Baptista et Discipulus ad supremam auditores cognitionem evehant, postquam eos in humilioribus exercitarunt ? Ille namque postquam secum contulerat eum, qui sine comparatione omnes excedit, sic ejus postea excellentiam ostendit dicens : « Qui ante me » factus est ; » deinde subdens illud, « Prior me erat. » Hic vero multo majus præstitit, minus tamen quam Unigeniti dignitas postularet. Non enim Joanni, sed ei, qui majori quam Joannes, apud Judæos erat admirationi, Moysi nempe, ipsum comparat dicens : « Lex per Moysem data est, gratia et veritas per Jesum Christum facta est. » Et vide prudentiam. Non personarum, sed rerum disquisitionem facit. Nam cum res ipsæ longe majores demonstrarentur, nesces-

[1] Psal. CII, 6, 7. — [2] Id. XXIV, 8. — [3] Joan. I, 17.

sario ingrati illi sententiam et opinionem de Christo excipere debebant. Cum enim opera ipsa, quæ nullam habeant vel gratiæ vel odii suspicionem, testificantur; certum etiam impudentibus præbent indicium. Nam qualia illa auctores ediderunt, talia manent et conspicua sunt : quamobrem omni suspicione et exceptione majus est illorum testimonium. Animadverte autem quam modestam faciat comparationem etiam apud infirmiores. Non enim excellentiam illam verbis extollit, sed nudis nominibus differentiam ostendit, dum gratiam et veritatem, legi; et hanc vocem, « Facta est, » huic, « Data est, » opponit. Multum autem est inter utramque discrimen. Nam illud, « Data est, » ministri erat, qui ab alio acceptum dedit quibus jussus erat; illud vero, « Facta est gratia et veritas, » Regis est qui cum potestate peccata omnia dimittit, et donum præparat suum. Quamobrem dicebat : « Dimittuntur tibi peccata [1]; » et rursum, « Ut autem sciatis quia potestatem habet Filius » hominis in terra dimittendi peccata, ait paralytico : Sur» gens tolle lectum tuum, et vade in domum tuam [2]. » Videsne quomodo gratia per eum fiat? Veritatem quoque vide. Gratiam igitur, et hæc et quæ ad latronem spectant, et baptismatis donum, et Spiritus gratia per ipsum data ostendunt; necnon alia plurima. Veritatem autem manifestius intelligemus, si figuras didicerimus. Nam quæ in Novo Testamento dispensanda erant, figuræ prius ut figuræ descripserant, Christus autem veniens consummavit. Paucis ergo figuras illas videamus. Neque enim omnia illa recensere præsentis est temporis; a paucis, quæ nunc proferam, cætera intelligetis. Vultis ab ipsa passione incipiamus? Quid ait figura : « Accipite agnum per domos, et immolate, et » facite ut præcepit et statuit Dominus [3]. » Christus vero

[1] Marc. II, 2. — [2] Ibid. 10, 11. — [3] Exod. XII, 3.

non sic; neque enim præcipit hoc agere : sed ipse sese oblationem et hostiam Patri offert.

IV. Vide quo pacto figura per Moysem data sit, veritas autem per Jesum Christum facta sit. Et rursum in monte Sina, cum Amalecitæ contra Hebræos pugnam committerent, manus Moysis ab Aarone et Or utrinque extensæ substinebantur; Christus autem ipse per sese manus extensas tenuit in cruce. Vides-ne quomodo figura data, veritas autem facta sit? Rursus lex dicebat : « Maledictus omnis qui non manet in iis quæ scripta sunt in libro hoc [1] : » Gratia vero quid dicit? « Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos [2] ; » et Paulus, « Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum [3]. » Quia igitur tanta fruimur gratia et veritate, obsecro ne propter doni magnitudinem segniores evadamus. Quanto majori enim dignati sumus honore, tanto majorem virtutem exhibere tenemur. Nam qui parvis acceptis beneficiis parva retulerit, non usque adeo culpandus est : qui vero ad supremum honoris culmen ascendit, posteaque vilia exiguaque rependit, longe majori erit supplicio dignus. Sed absit, ne de vobis talia unquam suspicemur. Confidimus enim in Domino, vos animas vestras versus cœlum ceu alis quibufdam extulisse, et a terra abstraxisse, ac dum in mundo versamini, mundana non tractare. Attamen licet tali instructi fiducia, non cessamus vos frequenter de iisdem ipsis monere. Nam et in externis illis certaminibus, non prostratos, non supinos jacentes; sed strenuos, currentes, hortantur spectatores omnes. Illos enim semel a victoria exclusos, nullo qui possint hortatu moti surgere, ne vane laborent, sinunt decussos jacere. Hic autem non de vobis modo qui vigilatis, sed etiam de iis qui collapsi sunt, est aliquid sperandum, si resipiscere velint. Quamobrem nihil non agimus, rogan-

[1] Deut. XXVII, 26. — [2] Matth. XI, 28. — [3] Gal. III, 13.

tes, hortantes, exprobrantes, increpantes, laudantes, ut vestram salutem operemur. Ne itaque frequentiorem ad probam vitam hortationem ægre feratis. Non enim ita loquimur ut vos in desidiæ crimen vocemus, sed bona spe fulti monemus. Neque ad vos solum, sed ad nos etiam spectant et hæc et quæ postea dicentur. Etenim nos quoque hac egemus doctrina : etiamsi enim a nobis dicantur, nihil tamen vetat quominus hæc nos etiam attingant. Sermo namque peccatis oboxium corrigit; probum vero ac scelere vacuum ab eo longius abducit. Neque enim nos a peccatis puri sumus. Communis est medicina, remedia omnibus prostant; sed curatio non communis est, licet usus singulorum arbitrio permittatur. Quapropter is, qui ut par est remedio utitur, valetudinem recuperat; qui vulneri remedium non admovet, malum auget, et ad deteriorem finem vergit. Ne itaque medicinam ægre feramus; imo potius gaudeamus, si doctrinæ modus acerbum inferat dolorem : nam suavissimum postea nobis fructum afferet. Nihil ad hoc non agamus, ut a plagis et vulneribus, quæ peccati dentes animæ infligunt, liberi, ad æternam vitam proficiscamur, ut Christi conspectu digni, ne ultricibus immanibusque potestatibus illo die tradamur; sed illis, quæ nos ad cœlorum hæreditatem inducant, quæ præparata iis est qui diligunt illum. Quam utinam nos omnes consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

# HOMILIA XV [1].

## CAPUT I.

Deum nemo vidit unquam. Unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit [2].

I. Non ea est Dei voluntas, ut sacræ Scripturæ nomina tantum et verba audiamus [3], sed ut cum multa prudentia intelligamus. Ideo beatus David plerumque sic Psalmos suos inscripsit, « In intellectum, » et dicebat : « Revela » oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua [4], » Post ipsum filius ejus docet sapientiam quasi argentum exquirendam esse, imo plusquam aurum comparandam. Dominus vero Judæos hortatur, ut scrutentur Scripturas, ad majoremque nos inducit perquisitionem. Neque enim sic locutus fuisset, si statim a prima lectione hæc intelligi possent. Quod enim in medio positum statim percipitur, nemo scrutatus fuerit; sed id tantum quod obscurum est et multo eget examine. Ideo thesaurum absconditum Scripturas esse dicit, ut ad inquisitionem nos excitet. Hæc autem ideo dixi, ut ne obiter et perfunctorie Scripturæ verba aggrediamur; sed cum accuratione multa. Si quispiam enim sine examine ejus dicta audiat, et omnia secundum litteram accipiat, absurda multa de Deo suspicabitur. Nam illum hominem esse, et æneum, iracundum, furibundum putabit, et his deteriora de illo dogmata excipiet. Si vero profundam ejus mentem edidicerit, absurdis hujusmodi opinionibus liber erit. Nam in hac proposita lectione Deus

[1] Alias XIV. — [2] Joan. I, 18. — [3] Vide D. Guillon, tom. XIII, pag. 551-553. — [4] Psal. CXVIII, 18.

dicitur sinum habere, quod est corporibus proprium. At nemo ita stultus est, ut incorporeum corpus esse putet. Ut itaque omnia spirituali sensu percipiamus, age altius hunc locum exploremus. « Deum nemo vidit unquam. » Ex qua illud consequentia Evangelista dicit? Postquam ostenderat tantam illam donorum Christi magnitudinem, et quam immenso hæc discrimine illa, quæ a Moyse dispensata fuerant, superarent, vult demum consentaneam differentiæ causam aperire. Ille enim servus cum esset, humiliorum rerum minister fuit; hic vero Dominus, rex, regis filius, longe majora nobis attulit, qui cum Patre semper est et videt eum perpetuo. Propterea hæc intulit: « Deum nemo » vidit unquam. » Quid ergo dicemus vocalissimo Esaïæ dicenti : « Vidi Dominum sedentem super solium excelsum et » elevatum [1]? » Quid Joanni testificanti ipsum hæc dixisse, quando vidit gloriam ejus? Quid Ezechieli? nam et ipse super Cherubim sedentem illum vidit. Quid Danieli, qui et ipse dicit : « Antiquus dierum sedit [2]? » Quid et ipsi Moysi dicenti : « Ostende mihi gloriam tuam, ut manifeste » videam te [3]? » Jacob vero hinc appellationem accepit, Israël vocatus : Israël enim « Videns Deum » significat [4]. Alii quoque ipsum viderunt. Quid ergo Joannes ait : « Deum » nemo vidit unquam? » Ut ostenderet illa omnia attemperationem quamdam esse, non nudæ substantiæ visionem. Nam si ipsam naturam vidissent, non diverso vidissent modo. Simplex enim illa est, sine figura, sine compositione, incircumscripta; non sedet, non stat, non ambulat. Hæc quippe omnia ad corpora pertinent. Quomodo autem sit, ipse solus novit. Et hoc per Prophetam quemdam ipse Deus et Pater declaravit. « Ego, inquit, visiones multi- » plicavi, et in manibus Prophetarum assimilatus sum [5]; »

[1] Isaï. VI, 1. — [2] Dan. VII, 9. — [3] Exod. XXXIII, 13. — [4] Gen. XXXII, 28. — [5] Osee, XII, 10.

id est, me attemperavi, neque id quod eram apparui. Quia enim filius ejus in vera carne nobis adventurus erat, jam olim illos exercitabat, ut Dei substantiam viderent, quantum videre poterant. Nam id quod Deus est, non modo Prophetæ, sed nec Angeli, nec Archangeli vident. Sed si interroges illos, nihil de substantia respondentes audies, sed tantum canentes : « Gloria in excelsis Deo, et in terra »pax, in hominibus bona voluntas [1]. »Si a Cherubinis et Seraphinis aliquid ediscere velis, mysticum sanctificationis melos audies; et, « Pleni sunt cœli et terra gloria ejus [2]. » Si supernas Virtutes perconteris, nihil aliud comperies, nisi totum illis opus esse Deum laudare : « Laudate, »inquit, eum omnes Virtutes ejus [3]. » Solus ergo Filius ipsum videt, itemque Spiritus sanctus. Creata quippe natura quomodo increatum videre possit? Nam si incorpoream quamlibet Virtutem, etsi ea creata sit, clare conspicere nequimus, et hoc sæpe in Angelis ostensum est, multo minus incorpoream et non factam naturam videre poterimus. Ideo Paulus quoque ait : « Quem nemo homi»num vidit, neque videre potest [4]. » Soli-ne igitur Patri hoc præcipuum competit, non autem Filio? Apage : etiam Filio inest ; quod et illi insit audi Paulum declarantem : « Qui est imago Dei invisibilis [5]. » Qui autem invisibilis imago est, et ipse invisibilis est; alias non esset imago. Quod si alibi dicat : « Deus manifestatus est in carne [6]; » ne mireris; nam manifestatio per carnem, non secundum essentiam facta est. Siquidem ipsum invisibilem esse, non modo hominibus, sed etiam supernis Virtutibus, ostendit Paulus. Cum dixisset enim : « Manifestatus est in carne, » subdidit : « Visus est Angelis [7]. »

II. Itaque tunc Angelis visus est, cum carnem induit :

[1] Luc. II, 14. — [2] Isaï. VI, 2. — [3] Psal. CXLVIII, 2. — [4] 1 Tim. VI, 16. — [5] Col. I, 15. — [6] 1 Tim. III, 16. — [7] Ibid.

antea autem ipsum non ita videbant, siquidem substantia ipsis invisibilis erat. Et quomodo, inquies, dicit Christus : « Ne contemnatis unum ex his pusillis. Dico enim vobis » quod Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui » in cœlis est [1] ? » Quid enim ? num faciem habet Deus, et in cœlis circumscribitur? Verum nemo ita insaniat, ut hæc dicat. Quid ergo nunc dicitur? Quemadmodum cum ait : « Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt [2] ; » de illa, quæ secundum mentem est, visione loquitur nobis possibili, et de cogitatione Deum respiciente ; sic et de Angelis dicendum est, ipsos per puram et vigilem naturam suam nihil aliud, quam Deum semper imaginari. Ideo ipse quoque ait: « Nemo novit Patrem, nisi Filius [3], » Quid igitur? Omnes-ne in ignorantia sumus? Absit. Sed nemo sic novit, ut Filius. Ut igitur multi pro captu suo ipsum viderunt, substantiam vero nemo vidit : sic et nunc omnes Deum novimus, substantiam vero ejus quæ sit nemo novit, nisi is qui ex ipso natus est. Cognitionem enim hic dicit certam visionem et comprehensionem, talemque qualem Pater de Filio habet. « Sicut enim cognoscit me Pater, » inquit, et ego cognosco Patrem [4]. » Quapropter vide cum quanta securitate loquatur Evangelista. Cum dixisset enim : « Deum nemo vidit unquam, » non addidit : « Filius qui vidit, narravit; » sed aliquid aliud amplius, quam videre, posuit, cum dixit : « Qui est in sinu Patris : » multo enim amplius, quam videre, est esse in sinu Patris. Nam qui solum videt, non accuratam omnino rei visæ cognitionem habet. Qui autem in sinu versatur, nihil ignoraverit. Ne ergo audiens, « Nemo novit Patrem, nisi Filius [5], » dicas : « Si amplius quam alii novit, at non novit quantus sit ; » ideo Evangelista dicit ipsum in sinu Patris versari ; ipseque Christus se tan-

[1] Matth. XVIII, 10. — [2] Id. V, 8. — [3] Id. XI, 27. — [4] Joan. X, 15. — [5] Ibid.

tum illum nosse dicit, quantum Pater Filium. Contradicentem ergo interroga. Cognoscit-ne Pater Filium? Respondebit : « Etiam, » nisi insaniat. Deinde interrogare pergamus. Accurata-ne visione et cognitione ipsum novit et videt, ac quidnam sit plane cognoscit? Illud etiam fatebitur. Hinc collige accuratam Filii de Patre cognitionem. Ipse namque dixit : « Sicut novit me Pater, ita et ego cognosco » Patrem [1] ; » et alibi, « Deum nemo vidit, nisi qui est ex » Deo [2]. » Ideo, ut dixi, Evangelista sinum commemorat, omnia hoc uno verbo nobis declarans, quod multa sit substantiæ cognatio et unitas; quod omnino par sit utrinque cognitio, quod par potestas. Non enim aliquem alterius substantiæ Pater in sinu habuerit : neque ille auderet, si servus et ex aliorum numero esset, in sinu Patris versari : hoc enim veri Filii tantum est, qui multa fiducia cum Patre utatur, nihilque minus quam ille habeat. Vis æternitatem ejus discere? audi quæ dicat Moyses de Patre. Cum enim interrogaret quid, quærentibus Ægyptiis quis ipsum misisset, responsurus ipse esset, jussus est dicere : « Qui est » misit me [3]. » Illud autem, « Qui est, » ipsum semper esse significat, atque etiam sine principio, vere et proprie esse. Hoc significat etiam illud, « In principio erat, » ipsumque semper esse indicat. Hoc igitur dicto hic usus est Joannes, ostendens Filium sine principio et ab æterno in sinu Patris esse. Ne itaque ob nominis consortium putares illum ex eorum numero esse, qui per gratiam filii sunt, adest articulus qui distinguat illum ab iis, qui per gratiam sunt filii. Quod si hoc tibi non sit satis, et si adhuc versus terram pronus incedis, magis proprium audi nomen, « Unigenitus. » Sin adhuc humum respicis, non dubitabo humanum de Deo proferre verbum, nempe « Sinum; » tantum ne quidpiam humile suspiceris. Vidisti-ne benignitatem et providentiam

[1] Joan. x, 15. — [2] Id. I, 18. — [3] Exod. III, 14.

Domini? Indignas sibi voces ascribit Deus; ut vel sic videas, ac magnum quid et sublime cogites, et tu humi repis? Dic enim mihi cur sinus hic memoratur, quod crassum et carnale nomen est? An ut Deum esse corpus suspicemur? Absit, inquies. Cur ergo? Nam si per hoc verbum, nec verus Filius esse probatur, nec Deum incorporeum esse statuitur, frustra jactatur hoc dictum nullius usus. Cur ergo dictum est? neque enim ab hac quæstione desistam. Annon palam est ideo prolatum esse, ut non aliud ex illo percipiamus, quam quod ille sit vere Unigenitus, quod coæternus Patri? « Ille enarravit, inquit. » Quid enarravit? » Deum nemo » vidit unquam. » Unus est Deus. Sed hoc et reliqui Prophetæ, et Moyses frequentissime clamat : « Dominus Deus » tuus, Dominus unus est [1] : » et Esaïas, « Ante me non est » factus alius Deus, et post me non est [2]. »

III. Quid ergo aliud a Filio didicimus, utpote qui sit in sinu Patris? Quid ab Unigenito? Primo quod hæc sint ex ejus operatione. Deinde, nos longe clariorem accepisse doctrinam, et cognoscere quod Spiritus sit Deus, et quod qui adorant eum, in spiritu et veritate adorare debeant [3] : insuperque illud ipsum, impossibile esse Deum videre et neminem ipsum cognoscere, nisi Filium : et quod sit Pater veri Unigeniti; et quæcumque alia de illo enarrata sunt. Illud autem, « Enarravit, » clariorem et apertiorem effert doctrinam, quam non Judæis modo, sed etiam toti orbi tradidit et complevit. Prophetis certe, ne Judæi quidem omnes attendebant; Unigenito autem Dei totus orbis cessit et credidit. Enarratio itaque hic doctrinæ evidentiam significat. Ideoque et Verbum dicitur, et magni consilii Angelus. Quoniam igitur et majore et perfectiore doctrina dignati sumus, Deo non ultra per Prophetas, sed per proprium Filium nobis extremis hisce diebus loquente, vitæ institutum longe

[1] Deut. VI, 4. — [2] Isaï. XLIII, 10. — [3] Joan. IV, 23.

melius, et tanto honore dignum exhibeamus. Absurdum enim esset, si cum ipse tantum descenderit, ut non ultra per servos suos nos alloqui velit, sed per seipsum, nos nihil amplius quam illi priores exhibeamus. Illi Moysem, nos Moysis dominum doctorem habemus. Tanti ergo honoris dignam philosophiam proferamus, nihilque habeamus cum terra commune. Ideo namque ille de cœlis nobis doctrinam attulit, ut eo cogitationem nostram transferret, et pro virili nostra imitatores doctoris nostri simus. Et quomodo possumus, inquies, imitatores Christi esse? Si omnia ad communem utilitatem faciamus, nec quæ nostra sunt quæramus. Nam et Christus ait : « Non sibi ipsi placuit ; » sed sicut scriptum est, « Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me [1]. Nemo igitur quod suum est quærat [2]. » Sic enim quis quod suum est quærit, si quod proximum spectat, respiciat. Nam quæ proximi sunt, nostra sunt. Corpus unum sumus, alter alterius membra et partes. Ne igitur ita affecti simus ac si segregati essemus. Ne quis dixerit : « Ille mihi amicus non est, non cognatus, non vicinus, neque quid commune cum illo habeo, quomodo accedam ? » quid dicam ? Etiamsi enim non cognatus, etiamsi non amicus sit, at homo est ejusdem naturæ, eumdem habens dominum, conservus, contubernalis ; in eodem quippe mundo est. Quod si eamdem fidem habeat, ecce membrum est tuum. Quæ amicitia tantam conjunctionem efficere potest, quantam fidei cognatio ? Neque enim tanta solum propinquitas inter nos exhibenda, quanta est amici ad amicum ; sed quanta membri ad membrum. Hoc quippe amicitiæ et necessitudinis genere, nullum majus reperias. Quemadmodum nec dicere possis : « Unde mihi familiaritas et necessitudo cum illo ? » id enim ridiculum est, sic nec de fratre hoc dicere possis. « Omnes enim, inquit,

[1] Psal. LXVIII, 10, et Rom. XV, 3. — [2] 1 Cor. X, 24.

»in unum corpus baptizati sumus [1]. » Cur in unum corpus? ut non segregemur; sed ut ex mutuo necessitudine et amicitia, unius corporis conditionem servemus. Ne ergo proximum despiciamus, ut ne nos ipsos contemnamus. « Nemo, inquit, carnem suam odio habet [2], » sed nutrit et fovet. Ideo domum unam hunc mundum dedit nobis Deus; omnia ex æquo distribuit; unum accendit omnibus solem; unum tectum extendit cœlum; unam paravit mensam, terram. Dedit quoque alteram mensam, hac longe majorem, sed hanc unam, ut sciunt mysteriorum consortes; unum spiritualem generationis modum omnibus largitus est. Una est omnibus patria in cœlis : ex eodem calice omnes bibimus. Nihil diviti plus aut pretiosius; nihil pauperi vilius vel minus datur. Sed omnes ex æquo vocavit, et carnalia et spiritualia æqualiter tradidit. Unde ergo tanta in vita inæqualitas? Ex divitum avaritia et arrogantia. Sed ne quæso, fratres, ita in posterum agatur, communibus et magis necessariis nos una copulantibus, ne a terrenis et vilibus rebus distrahamur; a divitiis, inquam, et paupertate, a cognatione corporea, ab odio, et amicitia. Hæc quippe omnia umbra sunt, et umbra abjectiora iis, qui superna charitate colligantur. Hoc vinculum infractum servemus : nihilque ex malignis spiritibus surrepere poterit, quod hanc unitatem dividat. Quam nos omnes assequi contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria, unacum sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] 1 Cor. XII, 13. — [2] Ephes. V, 29.

# HOMILIA XVI [1].

## CAPUT I.

Hoc enim est testimonium Joannis, quando miserunt ad eum Judæi ex Jerosolymis Sacerdotes et Levitas, ut interrogarent eum : Tu quis es [2]?

I. Grave quidpiam invidia est, dilecte, grave, inquam, et perniciosum invidis, non iis quibus invidetur. Ipsis enim prioribus nocet, ipsos priores corrumpit, tanquam virus mortiferum eorum animos occupans. Si autem in quopiam lædat eos, quibus invidetur, leve et nullius momenti damnum est, quod damno majus lucrum referat. Neque in invidia solum, sed etiam in cæteris omnibus vitiis, non qui malo afficitur, sed qui afficit, is damnum accipit. Nisi enim res se ita haberet, non præcepisse discipulis Paulus injuriam accipere, potius quam inferre, cum dicit : « Cur non potius injuriam accipitis? Cur non magis fraudem patimini [3]? » Accurate quippe noverat, non mala accipienti, sed mala inferenti perniciem ubique paratam esse. Hæc porro omnia propter Judæorum livorem dicta nobis sunt. Nam qui ex urbibus ad Joannem confluxerant, et peccata sua damnantes baptizati fuerant, iidem ipsi quasi pœnitentia ducti, mittunt qui interrogent eum : « Tu quis es? » Vere genimina viperarum, serpentes, et si quid his gravius. Generatio mala, adultera et perversa, postquam baptizata es, de Baptista inquiris et curiose scrutaris? Ecquid hac stultitia stultius fuerit? Quomodo exiistis ad eum? quomodo peccata confessi estis? quomodo accurristis ad baptizantem? quomodo interrogastis

[1] Alias xv. — [2] Joan. I, 19. — [3] I Cor. VI, 7.

agendum esset? Hæc quippe omnia a vobis inconsiderate facta sunt, qui nec principium, nec qua de re ageretur intelligeretis. Sed nihil horum dixit vel exprobravit beatus Joannes; verum omni cum mansuetudine respondit. Cur autem ita se gesserit, cognitu dignum est, ut eorum nequitia omnibus manifesta esset. Sæpe Joannes apud Judæos Christo testimonium perhibuit; et cum baptizaret eos, frequenter Christum commemorabat dicebatque: « Ego quidem » vos baptizo in aqua; qui autem post me venit, fortior me » est. Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igne [1]. » Illi igitur circa Joannem aliquid humanum passi sunt: mundi namque gloriam spectantes, et ea solum, quæ ob oculos erant, respicientes, Joanne indignum putabant, si Christo inferior esset. Multa namque Joannem commendabant; primo splendor generis; erat enim principis sacerdotum filius (7); deinde vitæ asperitas, humanarum omnium rerum contemptus: vestitum siquidem, mensam, domum, ipsum cibum parvipendens, in deserto antea versatus fuerat. Christus contra, vili genere natus erat, id quod ipsi sæpe his verbis objiciebant: « Nonne hic est fabri filius? Nonne » mater ejus dicitur Maria, et fratres ejus Jacobus et Jo- » seph [2]? » Ac quætur videba ejus esse patria ita vituperabilis erat, ut etiam Nathanaël diceret: « Ex Nazareth potest » aliquid boni esse [3]? » Ad hæc vitæ genus communis; vestimenta vulgaria. Neque enim zona pellicea cingebatur, neque ex pilis paratum vestimentum habuit, neque melle et locustis vescebatur. Sed vulgari victus genere usus, etiam improborum hominum ac publicanorum convitiis intererat, ut illos attraheret. Quod non intelligentes Judæi, ipsi exprobarbant, ut ipse ait: « Venit Filius hominis manducans » et bibens, et dicunt: Ecce homo vorax et potator vini, » publicanorum et peccatorum amicus [4]. » Cum ergo fre-

[1] Matth. III, 11.— [2] Id. XIII, 55.— [3] Joan. I, 46.— [4] Matth. XI, 19.

quenter Joannes ab se Judæos ad Christum mitteret, qui videbatur illis Joanne inferior esse ; cum pudefacti et ægre ferentes mallent Joannem habere doctorem, id tamen aperte dicere ausi non sunt ; sed mittunt ad illum sperantes se per adulationem posse illum allicere, ut se confiteretur Christum. Non infimæ sortis homines mittunt, ut ad Christum, cum vellent eum capere in sermone ; servos enim miserunt, deinde Herodianos ejusdem farinæ homines. Hic autem sacerdotes et Levitas ; nec quoslibet sacerdotes ; sed ab Jerosolymis, id est, honorabiliores. Neque enim sine causa hæc significavit Evangelista. Et mittunt, ut interrogarent, « Tu quis es ? » Natales quippe ejus ita conspicui erant, ut omnes dicerent : « Quis putas puer iste erit [1] ? et per omnia montana hæc divulgabantur. Rursumque cum venit ad Jordanem, omnes civitates advolarunt, et ex Jerusalem omnique Judæa Joannem adibant, ut baptizarentur. Hi itaque nunc interrogant, non quod ignorent, quomodo enim ignorarent eum, qui tot modis manifestus erat ? sed ut eum ad id quod supra dixi inducerent.

II. Audi ergo quomodo Beatus hic ad interrogantium mentem, non ad ipsam interrogationem respondeat. Dicentibus enim : « Tu quis es ? » Non respondit statim id quod recte respondendum erat : « Ego vox clamantis in deserto [2]. » Sed quid ? Id quod illi suspicabantur amovit. Nam interrogatus ; « Tu quis es ? inquit. Confessus est et non nega- » vit, et confessus est, quia non sum ego Christus [3]. » Et vide Evangelistæ sapientiam. Ter idipsum dicit, ut et Baptistæ virtutem, et nequitiam insaniamque illorum demonstret. Lucas vero dicit quod, cum turbæ suspicarentur illum esse Christum, ipse hanc amoverit suspicionem. Hoc frugi servi officium est, non modo domini sui gloriam non abripere, sed etiam oblatam a multitudine depellere. Verum

[1] Luc. 1, 66. — [2] Joan. 1, 23. — [3] Ibid. 20.

turbæ ex simplicitate et ignorantia in hanc venere suspicionem: hi autem malo, ut dixi, animo interrogabant eum, sperantes se adulatione id quod optabant consecuturos esse. Nisi enim hoc sperassent, non statim ad aliam venissent interrogationem, sed indignati quod ad propositum non respondisset, dixissent: «Num hoc suspicati sumus? num hoc percontatum venimus?» Sed quasi capti ac deprehensi ad aliam veniunt interrogationem: «Quid ergo? Elias es »tu? Et respondit: Non sum[1].» Nam et hunc venturum esse sperabant, ut et Christus ait. Nam interrogantibus Discipulis: «Quomodo ergo Scribæ dicunt, quod oporteat »Eliam primum venire?» ipse respondit: «Elias quidem ve»niet, et restituet omnia[2]. Deinde interrogant: Propheta »es tu? Et respondit: Non.» Et tamen Propheta erat. Cur ergo id negat? Rursus interrogantium mentem respicit. Sperabant enim Prophetam quemdam eximium venturum esse, quod Moyses dixisset: «Prophetam vobis suscitabit »Dominus Deus ex fratribus vestris, sicut me: ipsum au»dite[3].» Hic autem erat Christus. Ideo non dicunt: «Propheta es tu, ex numero Prophetarum;» sed cum articulo: «Propheta ille es tu, qui a Moyse prænuntiatus est?» Idcirco negavit ille, non se Prophetam esse, sed illum Prophetam. «Dixerunt ergo ei: Quis es? ut responsum demus iis qui »miserunt nos. Quid dicis de te ipso[4].» Vides-ne illos quidem instantes et interrogantes, neque desistentes; illum vero, moderate prius remotis falsis suspicionibus, veram sententiam statuentem. Nam ait: «Ego vox clamantis in »deserto: Parate viam Domini, sicut dixit Esaïas pro»pheta[5].» Quia enim magnum et excelsum quidpiam de Christo locutus est, illorum se opinioni attemperans, ad Prophetam statim confugit, hinc verbis suis fidem conci-

[1] Matth. XVII, 10, 11. — [2] Deut. XVIII, 15. — [3] Joan. I, 22. — [4] Ibid. 23.

lians. «Et qui missi fuerant, inquit, erant ex Pharisæis; et »interrogaverunt eum, et dixerunt ei: Quid ergo baptizas, »si tu non es Christus, neque Elias, neque Propheta [1]? » Vides-ne me non temere dixisse ipsos eo inducere illum voluisse? Et initio quidem id non dicebant, ne ab omnibus deprehenderentur. Deinde quia dixit: « Non sum Christus, rursum illi ut ea quæ intus machinabantur obtegerent, ad Eliam veniunt, et ad Prophetam. Ut vero dixit se neutrum eorum esse, dubii demum et posita larva, aperte dolosam suam mentem detegunt dicentes: « Quid ergo baptizas, »si tu non es Christus? » Deinde rursum obscure loquentes, alios addunt, Eliam nempe, et Prophetam. Quia enim adulatione ipsum supplantare non potuerant, sperarunt se accusatione posse illum cogere ad id de se confitendum, quod verum non esset. At non potuerunt. O amentiam! o arrogantiam et intempestivam curiositatem! Missi estis ut disceretis ab eo, quis et unde esset ipse. Numquid leges ipsi præscribetis? Hoc enim cogentium erat, ut se Christum esse confiteretur. Attamen neque nunc indignatur, neque ut par esse videbatur aliquid profert simile. An vos mihi præcipitis, legemque statuistis? Verum multam rursum modestiam exhibet. Nam ait: « Ego »quidem baptizo in aqua: medius autem vestrum stat, »quem vos nescitis. Hic est qui post me venturus est, qui »ante me factus est, cujus non sum dignus ut solvam cor»rigiam calceamenti [2]. »

III. Quid his opponere possunt Judæi? Contra hanc accusationem ne mutire quidem possunt, damnatio nulla venia averti potest: ipsi contra seipsos sententiam tulerunt. Quomodo et qua ratione? Fide dignum putabant esse Joannem, et ita veracem, ut non modo cum de aliis, sed etiam cum de seipso testificaretur, credendus esset. Neque enim,

[1] Joan. 1, 24, 25. — [2] Ibid. 26, 27.

nisi ea fuissent opinione, misissent qui interrogarent illum de seipso. Scitis enim nos illis tantum de seipsis loquentibus credere, quos omnium veracissimos esse putamus. Neque illud tantum ipsorum obstruit ora; sed animus quoque, quo illum adorti sunt. Cum vehementi namque studio ipsum adierunt, licet postea mutati sint; quæ ambo significans Christus dicebat: « Ille erat lucerna ardens, et vos » voluistis ad horam exultare in ejus luce [1]. » Et responsio ejus fidem ipsi conciliabat majorem. « Qui enim non quærit gloriam suam, inquit, verax est, et injustitia in illo » non est [2]. » Hic vero non quæsivit, sed ad alium ipsos misit. Et qui missi fuerant ex fide dignioribus apud ipsos et ex primariis viris erant, ut nulla ipsis superesset excusatio aut venia quod Christo non crediderint. Cur enim non obtemperastis iis, quæ Joannes de illo dicebat? Vos misistis primores vestros; vos ipsorum opera interrogastis; vos audistis quid Baptista responderit: « Omne studium, omnem diligentiam illi adhibuerunt; omnia scrutati sunt; omnesque protulerunt quos suspicabamini. » Et tamen ille cum libertate magna confessus est se nec Christum, nec Eliam, nec Prophetam illum esse: neque hoc contentus, quis ipse esset docuit, et de baptismatis sui natura disseruit, quod nempe exiguum et vile esset, et præter aquam nihil amplius haberet, ostendens præcellentiam baptismatis a Christo dati. Protulit quoque Esaïam prophetam diu antea testificantem; illum Dominum, hunc servum et ministrum vocantem. Quid demum supererat? Annon ut crederent ei, de quo testimonium ferebatur, ut adorarent eum, et confiterentur Deum? Quod autem testimonium non ex adulatione, sed ex veritate procederet, id et mores et philosophia testificantis ostendebant. Inde vero palam id erat, quod nemo proximum sibi præferat, neque si pos-

[1] Joan. v, 35. — [2] Id. vii, 18.

sit honorem sibi conciliare, alteri illum cedat, cum maxime tantus esset honor. Itaque Joannes, nisi Christus fuisset Deus, nunquam hoc testimonium protulisset. Nam si hunc honorem, utpote naturam suam longe exuperantem, ab se repulit; certe non alii naturæ inferiori illum tribuisset. « Medius autem vestrum stat, quem vos nescitis [1]. » Hoc dixit, quia ille, ut par erat, quasi unus e turba populo admiscebatur, utpote qui ubique et fastus et pompæ contemptum edoceret. Cognitionem autem hic dicit perfectam notitiam; nempe quis esset, unde venisset. Illud vero, « Post me venturus est, » sæpe posuit, ac si diceret : « Ne putetis totum in baptismale meo perfici. Si hoc perfectum esset, non alius post me veniret, alterum allaturus. Sed hoc ad illud est præparatio quædam. Nostra sunt umbra et imago; alium venire oportet, qui veritatem afferat. Itaque illud, « Post me veniet, » ejus dignitatem maxime ostendit. Nam si hoc perfectum esset, non secundum quæreretur. « Ante me factus est ; » hoc est, me honorabilior et clarior est. Deinde ne putarent præcellentiam ex comparatione indicari, ut nullam esse comparationem declaret, adjicit : « Cujus non sum dignus solvere corrigiam ; » hoc est, non solum ante me factus est, sed ita res est, ut ne quidem inter ultimos ejus famulos computari merear; calceamentum quippe solvere, extremum ministerium est. Quod si Joannes non est dignus qui corrigiam solvat; Joannes quo nullus major inter natos mulierum [2], quo nos ipsi loco ponemus? Si is, qui orbi æqualis, imo illo major erat, « Quorum, inquit, dignus non erat mundus [3], » se indignum esse ait qui inter ultimos ejus ministros computetur, quid nos dicemus, qui malis innumeris onusti sumus, qui tantum distamus a Joannis virtute, quantum terra distat a cœlo?

[1] Joan. I, 26. — [2] Matth. XI, 11. — [3] Hebr. XI, 38.

IV. Hic ergo se indignum esse ait qui solvat corrigiam calceamenti. Inimici autem veritatis in tantam prorumpunt insaniam, ut dicant se nosse illum, ut ipse se novit. Qua amentia quid deterius? qua arrogantia quid furiosius? Bene dixit Sapiens quidam: « Principium superbiæ, non » nosse Dominum [1]. » Non dejectus, nec diabolus effectus fuisset diabolus ille, qui ante diabolus non erat, nisi hoc morbo captus fuisset. Hoc illum a pristina fiducia dejecit, hoc in gehennam demisit: hoc ipsi caput omnium malorum fuit. Hoc quippe vitium omnem animi virtutem labefactat, eleemosynam nempe, orationem, jejunium, quidvis aliud. « Excelsum in hominibus, inquit, impurum est apud Do» minum [2]. » Non fornicatio igitur, non adulterium tantum hominem polluit; sed etiam et multo magis superbia. Quare? Quoniam fornicatio, licet venia indigna sit, potest tamen quis concupiscentiam prætendere. Arrogantia vero nullam habet causam, non obtentum, quo vel veniæ umbram mereatur: sed nihil aliud est quam mentis eversio, morbus gravissimus ex una insipientia ortus. Nihil enim insipientius arrogante homine, etsi opulentissimus sit, etsi externa illa sapientia admodum instructus, quantumvis potens, etiamsi ea omnia, quæ hominibus expetenda videntur, obtineat. Nam si is, qui de veris bonis superbit, infelix ac miser, omnium illorum mercedem amittat; qui de iis quæ nihil sunt extollitur, qui ex umbra et fœni flore, id enim est inanis gloria, sese inflat, quomodo non omnium maxime ridiculus sit, cum idipsum agat quod pauper et mendicus, qui semper famelicus, si semel lætum somnium noctu viderit, ideo glorietur? Infelix et miser, dum anima tua gravissimo morbo corrumpitur, extrema paupertate laborans, altum sapis, quod tot talenta auri habeas, quod servorum turbam? Verum hæc non tua sunt; si mihi non

[1] Eccli. x, 14. — [2] Ibid. 7, et Luc. xvi, 15.

credis, aliorum divitum experientia id edisce. Sin ita ebrius es, ut hujusmodi exemplis non instituaris, paululum expecta, et experimento tuo edisces nihil hinc tibi utilitatis accedere, quando animam efflans, nec horæ nec momenti unius dominus, hæc invitus præsentibus relinques, iisque sæpe quibus nolles. Multis enim nec de iis disponere permissum fuit. Sed repente migrarunt, dum iis frui optarent, nec concessum illis est; sed abstracti, ac per vim abducti, aliis, quibus minime volebant, ea reliquerunt. Quod ne nobis accidat, hinc jam, dum per valetudinem licet, mittamus in civitatem nostram; illo enim tantum modo his frui poterimus, alias minime. Sic in tutissimum locum recondemus: nihil enim, nihil utique potest ea istinc auferre, non mors, non testamenta, non hæreditatum successio, non sycophantiæ vel insidiæ; sed qui hinc abscedit multa secum ferens, iis perpetuo fruetur. Quis ergo sic miser est, qui nolit cum pecuniis suis æternum deliciari? Transferamus ergo divitias nostras, illic deponamus. Non nobis opus erit asinis, camelis, curribus, non navibus ad hæc transvehenda. Hac difficultate nos eripuit Deus; sed opus tantum habemus pauperibus, claudis, cæcis, infirmis. His talis comportatio demandata est: hi pecunias transmittunt in cœlum; hi talium possessores opum, in æternorum hæreditatem bonorum perducunt, quam nos omnes assequi contingat gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria una cum Spiritu sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

# HOMILIA XVII [1].

## CAPUT I.

Hæc facta sunt in Bethania trans Jordanem (8), ubi erat Joannem baptizans. Altera autem die videt Jesum venientem ad se, et ait : Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi [2].

I. Magnum bonum fiducia et loquendi libertas, omniaque Christi confessioni postponere; ita magnum et mirabile, ut Filius Dei unigenitus talem hominem coram Patre prædicet : etsi non æqualis sit merces. Tu enim confiteris in terra; ille vero confitetur in cœlis : tu hominibus præsentibus; ille coram Patre et Angelis omnibus. Talis erat Joannes : non multitudinem, non gloriam, non aliud quidvis respiciebat; sed hæc omnia calcabat, et cum ea qua par erat libertate, quæ Christi erant omnibus prædicabat. Ideo locum indicat Evangelista, ut vocalissimi præconis fiduciam ostenderet. Non domi, non in angulo, non in deserto; sed ad Jordanem in medio multitudinis, præsentibusque omnibus qui ab ipso baptizabantur; aderant enim Judæi; mirabilem illam de Christo prædicavit confessionem, sublimibus, magnis arcanisque plenam dogmatibus, quod non esset ipse dignus qui corrigiam calceamenti ejus solveret. Quomodo autem id agit? his nempe verbis : « Hæc in Bethania facta » sunt. » Accuratiora autem exemplaria habent « In Betha- » bara. » Nam Bethania non est trans Jordanem, neque in deserto, sed prope Jerosolymam. Loca autem alia etiam de causa significat. Cum enim res non antiquas, sed quæ

[1] Alias XVI. — [2] Joan. 1, 28, 29.

paulo ante contigerant, narraturus esset, illos qui aderant et viderant dictorum testes advocat, exque locis testimonium accipit. Cum enim fideret se nihil veritati addere, sed ea quæ gesta fuerant vere et simpliciter enarrare, a loco testimonium accipit, quæ non levis, ut dixi, futura erat veritatis demonstratio. « Altera autem die vidit Joannes » Jesum venientem ad se, et ait : Ecce Agnus Dei, qui tollit » peccatum mundi. » Distribuerunt tempora Evangelistæ. Matthæus tempora, quæ Joannis Baptistæ vincula præcesserunt, breviter transcurrens, ad sequentia properat : Joannes autem Evangelista non modo hæc non breviter prætercurrit, sed in his maxime immoratur. Ille postquam venit Jesus e deserto, intermediis omissis, verbi gratia, quæ Joannes locutus est, quæ mittentes Judæi dixerunt, cæterisque missis omnibus, statim transiit ad carcerem : « Cum » audisset, inquit, Jesus quod traditus esset Joannes, secessit inde [1]. » Joannes vero non sic, sed profectionem in desertum tacuit, utpote a Matthæo narratam ; eo vero, quæ post descensum ex monte gesta sunt, narravit, et multa prætercurrens adjicit : « Nondum enim missus fuerat Joannes in carcerem [2]. » Et cur, inquies, nunc Jesus venit ad Joannem non semel, sed bis ? nam Matthæus quidem necessario illum ad baptisma venisse dicit ; id quod ostendens Jesus adjicit : « Sic decet nos implere omnem justi» tiam [3]. » Joannes vero iterum venisse illum dicit post baptisma ; id quod palam facit his verbis : « Ego vidi Spi» ritum descendentem quasi columbam, et manentem super » eum [4]. » Cur ergo venit ad Joannem ? Non modo enim venit, sed et illum adiit : « Cum veniret, inquit, ad eum, vidit » eum. » Cur ergo venit ? Quia ille ipsum cum multis baptizavit, ita ut nemo suspicaretur ipsum eadem de causa,

[1] Matth. IV, 12. — [2] Joan. III, 24. — [3] Matth. III, 15. — [4] Ibid. 16, et Marc. I, 10.

qua alii, ad Joannem accessisse, ut scilicet peccata confiteretur, et in pœnitentiam ablueretur in flumine. Ideo accedit dans Joanni locum, ut talem amoveret suspicionem. Nam cum dicit: « Ecce Agnus Dei, qui tollit peccatum » mundi, » totam illam depellit suspicionem. Qui enim ita purus est, ut aliorum peccata possit abluere, is, ut palam est, non ut peccata sua confiteatur accedit, sed ut admirando illi præconi occasionem præbeat, ut secunda repetitaque voce quæ prius dicta fuerant in audientium animis altius imprimerentur, aliaque rursum adjicerentur. Illud autem, « Ecce » dictum est, quia multi sæpe ex jam dictis, et a multo tempore quærebant eum. Ideoque præsentem illum ostendit ac dicit, « Ecce; » ostendens illum ipsum esse qui jam olim quærebatur. Hic est Agnus. Agnum autem vocat, in mentem Judæorum revocans prophetiam Esaïæ, necnon umbram illam Moysis tempore, ut per figuram illos magis ad veritatem adduceret. Ille quidem agnus nullius peccatum accepit; hic autem totius orbis terrarum peccata. Periclitantem quippe mundum cito ab ira Dei eripuit. « Hic est de quo dixi: Qui post me venit, ante me » factus est [1]. »

II. Vides-ne etiam hic, quo pacto id quod supra dictum fuerat interpretatur? Nam cum dixisset agnum, et ipsum tollere peccatum mundi, tunc ait : « Ante me factus est: » ostendens illud, « Ante, » sic explicandum esse, quod tollat peccata mundi, quod baptizet in Spiritu sancto. Adventus quippe meus nihil plus habuit, quam quod communem orbis benefactorem prædicaverim, et quod baptismum aquæ ministraverim; hujus autem adventus opus illud est, purgare homines omnes, Paracliti operationem largiri. Hic ante me factus est; id est, me clarior apparuit, « Quia prior me » erat. » Erubescant ii, qui Pauli Samosateni insanum erro-

[1] Joan. 1, 30.

rem suscepere, qui tam apertam oppugnant veritatem. « Et » ego nesciebam eum [1]. » Vide quo pacto omnem hoc testimonio auferat suspicionem, ostendens illud non ex humana gratia et amicitia, sed ex divina revelatione proficisci. « Ego » nesciebam eum, inquit. » Quomodo erg ofide dignus testis fueris? Quomodo alios docebis, si ipse ignores? Non dixit : « Non novi illum » sed, « Nesciebam eum, » ita ut hinc maxime fide dignus appareat. Quo pacto enim in ejus gratiam, quem ignorabat, locutus fuerit? « Sed ut manifestetur » in Israël : ideo veni baptizans in aqua [2]. » Non ergo ille baptismate opus habebat : neque alia de causa lavacrum illud paratum fuerat, quam ut omnibus ad Christi fidem viam sterneret. Non enim dixit : « Ut baptizatos puros reddam, » neque, « Baptizatum veni, ut a peccatis liberem; » sed, « Ut manifestetur in Israël. » Quid enim, quæso? an sine baptismate non licebat prædicare et populum attrahere? Verum non id ita facile fieri poterat. Neque enim ita concurrissent omnes, si prædicatio sine baptismate fuisset; nec comparatione facta ejus præeminentiam edidicissent. Siquidem multitudo exibat, non ut quæ dicebat audiret. Sed cur? Ut confitentes peccata baptizarentur. Advenientes autem quæ ad Christum spectabant docebantur, necnon baptismi differentiam : hic enim erat judaïco præstantior; ideoque omnes accurrebant. Attamen hic baptismus imperfectus erat. Quomodo igitur cognovisti eum? Per descensum Spiritus, inquit. Ne quis autem hinc existimet illum Spiritu eguisse, ut nos egemus, audi quomodo hanc quoque suspicionem amoveat, ostendens Spiritus descensum ad prædicandum Christum solummodo fuisse. Cum dixisset enim : « Et ego non cognoscebam eum, » subjunxit : « Sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit : Super » quem videris Spiritum descendentem, et manentem super

[1] Joan. I, 31. — [2] Ibid.

» eum, ille est qui baptizat in Spiritu sancto [1]. » Vides-ne ad hoc venisse Spiritum sanctum, ut Christum ostenderet? Erat quippe etiam Joannis testimonium suspicione vacuum. Ut autem illud fide dignius exhiberet, ad Deum reduxit et ad Spiritum sanctum. Quia enim Joannes rem tantam, tam admirandam prædicavit, quæ posset auditores omnes in stuporem conjicere; nempe quod ipse solus orbis peccata omnia tolleret, et quod doni magnitudo ad tantam redemptionem sufficeret, hanc demum sententiam firmat. Confirmatur autem ex eo quod sit Filius Dei, quod non egeat baptismate, et quod ideo tantum Spiritus descendit, ut illam manifestaret. Non enim penes Joannem erat Spiritum dare, quod declarant ii qui ab ipso baptismum acceperant, dicentes : « Sed neque si Spiritus sanctus est, audi» vimus [2]. » Non ergo baptismate Christus egebat, non illo, non alio; sed potius baptisma potentia Christi. Nam residuum caput erat omnium bonorum, ut scilicet baptizatus Spiritu sancto dignaretur. Hoc Spiritus donum addidit ille cum advenit. « Et testimonium perhibuit Joannes dicens : Vidi » Spiritum descendentem sicut columbam, et manentem » super eum. Et ego nesciebam eum. Sed qui misit me » baptizare in aqua, ille mihi dixit : Super quem videris » Spiritum descendentem, et manentem super eum, hic est » qui baptizat in Spiritu sancto. Et ego vidi et testimonium » perhibui, quia hic est Filius Dei [3]. » Frequenter hoc utitur dicto, « Nesciebam eum, » nec sine causa; sed quia cognatus ejus erat secundum carnem. « Ecce Elisabeth, in» quit, cognata tua, et ipsa concepit filium [4]. » Ne videretur ergo cognationis gratia loqui, frequenter dicit : « Nesciebam » eum. » Ac vere ita res se habuit : nam toto vitæ tempore in deserto versabatur extra paternam domum. Cur ergo,

[1] Joan. I, 33. — [2] Act. XIX, 2. — [3] Joan. I, 32-34. — [4] Luc. I, 36.

si ante Spiritus descensum non noverat eum, et si illum tunc primum novit, ante baptismum prohibebat eum dicens : « Ego a te debeo baptizari [1] ? » Hoc enim signum erat Christum sibi probe notum fuisse. Verum non diu ante; et jure quidem. Nam miracula illa, quæ dum puer esset Jesus facta sunt, nempe circa Magos et similia, multo ante tempore contigerant, ipso quoque Joanne adhuc infante. Per multum autem illud, quod ab hinc intercessit, tempus, omnibus erat ignotus. Nam si notus fuisset, non dicturus erat : « Quia » manifestatus est in Israël : ideo veni baptizare. »

III. Hinc palam est signa illa, quæ a Christo in pueritia facta feruntur, falsa et a quibusdam conficta esse. Nam si a puero miracula edidisset, Joannes non illum ignoravisset, nec reliqua multitudo opus habuisset doctore qui illum indicaret. Nunc autem ipse ait se ideo venisse, ut manifestaretur in Israël; atque ideo rursum dicebat : « Ego a te » debeo baptizari. » Deinde, utpote qui clarius edidicisset, turbis ipsum prædicavit dicens : « Hic erat quem dixi : Post » me venit vir, qui ante me factus est; et qui misit me bap- » tizare in aqua, » ideoque me misit ut manifestaretur in Israël; ipse illi ante descensum Spiritus ipsum revelavit. Quamobrem antequam adveniret dicebat : « Post me venit, » qui ante me factus est. » Non ergo noverat illum antequam veniret ad Jordanem, omnesque baptizaret : sed quando baptizandus erat, tunc illum cognovit : ipso Patre illum Prophetæ revelante, et Spiritu ipsum dum baptizaretur ostendente Judæis, quorum causa Spiritus descendit. Etenim ne Joannis testimonium contemneretur dicentis : « Prior me erat, » et, « In Spiritu baptizat, et judicabit orbem ; » Pater Filium prædicans, vocem emittit : Spiritus advenit vocem in Christi caput pertrahens. Quia enim ille baptizabat, hic baptizabatur, ne quis ex præsentibus illud de Joanne

[1] Matth. III, 14.

dictum esse putaret, venit Spiritus qui hanc suspicionem amoveret. Itaque cum dicit : « Nesciebam eum, » de præterito id intelligendum est tempore, non autem de eo quod baptismo proximum erat. Nam quo pacto prohibuisset eum dicens : « Ego a te debeo baptizari ? » Quomodo tanta locutus fuisset ? Cur ergo, inquies, non crediderunt Judæi ? Neque enim solus Joannes Christum viderat in columbæ specie. Quia etiamsi illi viderant, at res hujusmodi non corporeis tantum oculis opus habent, sed potius mentis, ne inanis phantasia esse putaretur. Nam si miracula edentem videntes, si manibus tangentem corpora ægrorum et mortuorum, et sic ad vitam et sanitatem reducentem, tanta livoris ebrietate capti erant, ut contraria iis, quæ videbantur, proferrent, quomodo ex solo Spiritus adventu incredulitatem abjecissent ? Quidam vero dicunt non omnes vidisse, sed Joannem tantum et eos, qui melius affecti erant. Licet enim sensu præditis oculis Spiritus specie columbæ descendens videri posset, non necesse tamen erat rem esse omnibus manifestam. Nam et Zacharias multa sensibili specie vidit, necnon Daniel et Ezechiel, ac sine ullo visionis consorte. Moyses quoque multa vidit, et qualia nullus alius viderat. Transfigurationis quoque in monte visione non omnes Discipuli dignati sunt; imo ne resurrectionem quidem omnes viderunt : id quod aperte declarat Lucas dicens : « Ostendit » seipsum testibus a Deo præordinatis [1]. Et ego vidi et tes» timonium perhibuit, quia hic est Filius Dei [2]. » Ubi testimonium perhibui esse Filium Dei ? Agnum quidem ipsum appellavit, et quod Spiritu baptizaturus esset dixit; Filium autem Dei, nusquam. At qui post baptisma nihil ipsum dixisse scribunt cæteri Evangelistæ : verum missis iis, quæ interea facta fuerant, miracula post captum Joannem a Christo edita narrant. Unde conjectare possumus et hæc et

[1] Act. x, 41. — [2] Joan. I, 34.

alia longe plura silentio missa fuisse; quod hic ipse Evangelista in fine libri significavit. Tantum enim abfuit ut magnum aliquid de illo confingerent, ut etiam quæ probrosa esse videbantur, omnes uno consensu accurate recenserent, nec quempiam illorum quid simile tacuisse reperias. Miracula vero alia aliis narrantibus omiserunt, alia simul omnes tacuerunt. Hæc autem non sine causa loquor, sed ad contundendam gentilium impudentiam. Hoc quippe satis est ad demonstrandum illorum veri studium, et probandum ipsos nihil ad gratiam dixisse. Hoc argumento et aliis muniti, poteritis cum illis congredi. Verum attendite : nam absurdum esset medicum tam strenue pro arte sua pugnare, coriarium item, textorem, cæterosque omnes artifices; Christianum vero, seque talem profitentem, ne verbum quidem posse ad suam tuendam fidem proferre. Atqui illa neglecta, pecuniæ solummodo damnum referunt; hæc vero si negligantur, ipsam nobis animam perimunt. Attamen ita misere affecti sumus, ut illis totam curam impendamus; necessaria vero, quæ nobis salutis causa sunt, ut nullius pretii contemnamus.

IV. Id vero non sinit gentiles errorem suum ita facile irridere. Cum enim ipsi mendacio nixi nihil non agant, ut dogmatum suorum turpitudinem obtegant; nos autem veritatis cultores ne os quidem aperire valeamus, quomodo non inde dogmatis imbecillitatem arguant et damnent? Quomodo non fallaciam stultitiamque nostra esse suspicentur? Quomodo non blasphemabunt Christum ut planum, et deceptorem, qui multorum stultitia ad fraudem usus sit? Hujusmodi vero blasphemiæ nos in causa sumus, qui noluerimus ediscendis pro tuenda religione argumentis advigilare; sed his contemptis velut superfluis, terrena solum curemus. Et quidem saltatoris, aut aurigæ, aut cum feris pugnantis amore captus quispiam, nihil non movet,

nihil non agit, ut in certaminibus non inferiores evadant; illos admodum laudant, et adversus vituperantes defensionem parant, adversariosque mille convitiis onerant. Cum vero de christianismo propugnando agitur, omnes caput inclinant, torpescunt, oscitant, ac cum risu excepti recedunt. Quanta hæc indignatione non digna fuerint, cum Christus a vobis saltatore inferior habetur? Quandoquidem de illorum gestis mille paratis defensiones, licet ipsi omnium turpissimi sint; ubi autem de Christi miraculis, quæ totum attraxerunt orbem, agitur, ne cogitare quidem aut curare quidpiam videmini. Credimus in Patrem, et Filium et Spiritum sanctum, in resurrectionem corporum, in vitam æternam. Si quis ergo Græcus interrogaverit: « Quis est hic Pater? quis Filius? quis Spiritus sanctus? Et quomodo vos, qui tres dicitis deos, nos accusatis quod deorum multiplicitatem admittamus? » Quid dicetis? quid respondebitis? Quomodo hanc objectionem depelletis? Quid vero si, vobis tacentibus, aliam moveant quæstionem: « Quænam est illa resurrectio? Num in hoc corpore resurgemus? num in alio? Si in hoc, quæ necessitas ut dissolvatur? » Quid ad hæc respondebitis? Quid vero si hoc objiciat: « Cur non superiori tempore advenit Christus? An nunc humano generi providere visum illi est, et in præterito omni tempore id neglexit? » Quid si alia plura examinet? Neque enim expedit ut multas alias quæstiones adjicientes, solutionem illarum taceamus, ne hæc simplicioribus noceant. Nam quæ diximus, sunt ad excutiendum somnum vestrum satis? Quid ergo si hæc percontentur, vos autem ne audire quidem hæc verba possitis? An, quæso, exiguum nos manet supplicium, qui sedentibus in tenebris tanta erroris causas imus? Vellem, si per otium vestrum liceret, execrandi cujusdam græci philosophi librum contra nos scriptum huc afferre, necnon alterius longe antiquioris; ut sic vos excitarem, et tantam vestram segnitiem excuterem.

Nam si illi, ut nos impugnarent, ita advigilarunt, qua erimus digni venia, si illata contra nos tela propulsare nesciamus? Qua de causa producti sumus? Non audis Apostolum dicentem : « Parati estote ad defensionem, omni vobis ra» tionem exposcenti ejus, quæ in vobis est, spei [1]. » Paulus quoque eadem utitur admonitione : « Verbum Christi inha» bitet in vobis abundanter [2]. » Sed quid ad hæc dicunt homines fucis insipientiores? « Benedicta omnis anima simplex; » et, « Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter [3]. » Hoc quippe est omnium causa malorum, quod Scripturarum testimoniis opportune uti multi nesciant. Neque enim hic insipientem intelligit, neque ignarum qui nihil sciat; sed eum, qui nec improbus, nec versutus sit, sed prudens. Nam si res ita esset, frustra diceretur : « Estote prudentes sicut » serpentes, et simplices sicut columbæ [4]. » Sed quid hæc ultra persequamur, ad nihil profutura? Præter ea enim, quæ jam dicta sunt, alia quoque ad mores et vitæ institutum spectantia male geruntur a nobis. Verum undique miseri, undique ridiculi sumus; ac semper parati ad alios coarguendos, segnes sumus ad ea corrigenda, quæ in nobis redarguuntur. Quamobrem obsecro nobis tandem attendentes, ne in reprehensione gradum sistamus. Neque enim hoc est ad Deum placandum satis; sed etiam optimam in omnibus mutationem exhibere studeamus, ut ad gloriam Dei vitam agentes, et ipsi futura gloria fruamur; quam nos omnes assequi contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

[1] I Petr. III, 15. — [2] Col. III, 16. — [3] Prov. x, 9, — [4] Matth. x, 16.

# HOMILIA XVIII [1].

## CAPUT I.

Altera die iterum stabat Joannes, et ex discipulis ejus duo. Et respiciens Jesum ambulantem, dicit : Ecce Agnus Dei. Et audierunt eum duo discipuli loquentem, et secuti sunt Jesum [2].

I. Segnis plane est humana natura, et ad perniciem prona, non ex ipsa naturæ conditione, sed ex voluntatis ignavia. Quapropter multa opus habet monitione. Ideo Paulus Philippensibus scribens dicebat : « Eadem scribere, » mihi quidem non grave, vobis autem tutum [3]. » Nam terra quidem, semel suscepto semine, statim fructus profert, neque altera eget satione : in anima autem nostra non ita res se habet; sed optabile est ut, postquam frequenter jactum est semen, et post magnam exhibitam diligentiam, semel saltem possit fructum excipere. Primo quidem quæ dicuntur non facile imprimuntur in animum, quod multa substrata sit durities, innumeris spinis obstruatur anima, multosque insidiatores habeat qui semen abripiant. Deinde postquam infixum semen radices egerit, eadem est opus diligentia, ut ad vigorem perveniant semina, illæsaque maneant, neque lædantur ab aliquo. In seminibus enim, cum spica perfecta virtutem suam accepit, æstum cæterasque pestes contemnit : in dogmatibus vero non sic; sed postquam totum opus impensum est, superveniens hyems ac tempestas, difficultate præoccupante, et fraudulentis

[1] Alias xvii. — [2] Joan. i, 35-37. — [3] Philip. iii, 1.

hominibus insidiantibus, ingruentibus variis tentationibus, totum labefactatur. Hæc porro non sine causa a nobis dicta sunt; sed ut dum audis Joannem eadem ipsa repetentem, ne quasi nugacem damnes, neque inanem onerosumve existimes. Voluisset quippe semel locutus audiri : quia vero non multi erant qui dictis statim attenderent ob somnolentiam, repetita voce illos expergefacit. Jam hic attende ; dixit : « Qui post me venit, ante me factus est ; » et, « Non » sum dignus solvere corrigiam calceamenti ejus ; » et, « Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igni [1], » quodque viderit Spiritum descendentem sicut columbam, et manentem super eum, et testificatus est quod ipse esset Filius Dei, nemo attendit, nemo interrogavit vel dixit : « Cur hæc loqueris ? qua de causa et ratione ? » Dixit rursum : « Ecce » Agnus Dei qui tollit peccatum mundi. » Neque sic illorum ignaviam tetigit. Ideo eadem ipsa repetere cogitur, ac si terram quamdam asperam et duram renovatione emolliret, et verbo quasi aratro subactam mentem excitaret, ut profunde semina jaceret. Ideo non longo utitur sermone, quia unum tantum curabat, ut illos cum Christo conjungeret. Sciebat enim illos, si hoc semel suscepissent et obtemperassent, non ultra testimonio opus habituros. Ut etiam evenit. Nam si Samaritani, postquam illum audierant, mulieri dicunt : « Non jam propter tuam loquelam credimus : » ipsi enim novimus, quia hic est Salvator mundi Christus [2]; » multo citius Discipuli capti fuissent, ut revera capti sunt. Cum enim accessissent, et una tantum vespera audivissent, non ultra ad Joannem reversi sunt ; sed ita illi hæserunt, ut Joannis etiam ministerium acciperent, ipsumque prædicarent. « Invenit, inquit, hic fratrem suum Simonem, et » dicit ei : Invenimus Messiam, quod est interpretatum Christus [3]. » Hoc vero mihi consideres velim, quomodo cum

[1] Matth. III, 11. — [2] Joan. IV, 42. — [3] Id. I, 41.

diceret : « Qui post me venit, ante me factus est ; » et « Non » sum dignus solvere corrigiam calceamenti ejus, » neminem ceperit ; cum autem de œconomia locutus est, et in humiliorem sermonem descendit, tunc secuti sint Discipuli. Neque illud tantum considerandum est ; sed etiam quod non tam multi alliciantur, quando quid magnum et sublime de Deo dicitur, quam ubi clementiæ et benignitatis verba, quæ ad auditorum salutem spectent, proferuntur. Audierunt enim quod tolleret peccatum mundi, et statim accurrerunt. Nam si scelera abluenda sunt, inquiunt, cur cunctamur? Adest qui sine labore nos liberet, quomodo non extremæ dementiæ fuerit, donum in aliud tempus rejicere? Audiant catechumeni, qui usque ad extremum halitum salutem suam remittunt. Rursum stetit Joannes, inquit, et dicit : « Ecce Agnus Dei. » Nihil Christus loquitur ; sed omnia ille. Sic sponsus solet, nihil ipse sponsæ dicit, sed adest silens. Alii illum indicant, sponsamque ipsi tradunt. Illa comparet, neque sponsus illam per se accipit, sed alio tradente. Postquam vero illam traditam acceperit, ita erga illam afficitur, ut non ultra pronuborum recordetur. Id circa Christum evenit. Venit in sponsam ducturus Ecclesiam ; nihil ipse dixit, sed affuit tantum. Joannes autem amicus ejus sponsæ dexteram ipsi tradidit, verbis illi hominum animas concilians : quos acceptos ille ita affecit, ut non ultra ad eum, qui tradiderat, reverterentur.

II. Neque hoc tantum, sed etiam aliud hic est observandum. Quemadmodum in nuptiis non sponsum adit puella, sed ille ad ipsam festinat, etiamsi filius regis sit, etiamsi illa sit vilioris conditionis, imo si ancillam ducturus sit. Ita et hic contigit. Hominum natura non ascendit in cœlum ; sed ipse ad vilem illam et contemptu dignam descendit. Postque celebratas nuptias, non sivit illam hic ultra remanere ; sed abductam in paternam domum duxit. Cur

Joannes non seorsim Discipulos accipit, ut de hisce rebus ipsos alloquatur, et sic illos Christo tradat; verum palam præsentibus omnibus dicit: « Ecce Agnus Dei? » ne videretur illud de industria factum esse. Nam si, illo seorsim hortante, ad Christum abiissent, ut gratiam Joanni habentes, cito fortasse resiliissent: nunc autem ex communi doctrina ad Christnm sequendum inducti, firmi perstiterunt Discipuli, utpote qui non in gratiam magistri secuti essent; sed propriæ utilitatis causa. Prophetæ utique et Apostoli omnes absentem illum prædicarunt; illi ante adventum, hi post assumptionem ejus. Hic vero solus præsentem prædicat; ideoque illum amicum sponsi dicit, quia nuptiis ipse solus affuit. Etenim ipse omnia fecit et perfecit: ipse rei principium dedit. « Et respiciens Jesum ambulantem dixit: » Ecce Agnus Dei [1]; » ostendens se non voce tantum, sed et oculis testificari. Mirabatur quippe Christum gaudens et exultans. Neque statim hortatur, sed interim præsentem miratur tantum et obstupescit; donumque quod allatum venerat ostendit, itemque purgationis modum. Agnus quippe hæc ambo declarat. Neque dixit: « Qui sublaturus est, vel qui sustulit, » sed « Qui tollit peccata mundi; » utpote qui id semper faciat. Neque enim tunc solum sustulit cum passus est, sed ex illo ad hoc usque tempus tollit peccata, non semper crucifixus. Unum enim pro peccatis obtulit sacrificium; sed semper hoc uno sacrificio purificat. Quemadmodum igitur Verbum excellentiam ostendit, et Filius præstantiam qua aliis antecellit; sic Agnus, et Christus, et Propheta, lux vera, pastor bonus, et quæcumque de illo dicuntur cum articuli additamento, multam præ se ferunt distinctionem. Nam multi erant agni, prophetæ, christi, filii; sed ab illis omnibus longe distat ipse. Neque articulo tantum id confirmavit, sed etiam additamento Unigeniti.

[1] Joan. 1, 36.

Nihil enim ipsi commune cum creatura est. Quod si cui extra tempus dictum videatur, hora nempe decima; nam hoc tempore, hora erat quasi decima, inquit; hic certe mihi longe aberrare videtur. Nam apud multos quidem eorum, qui carni serviunt, post sumptum prandium non videtur opportunum esse tempus ad res serias tractandas, quod ciborum mole cor obruatur. Ubi autem vir erat qui ne communi quidem cibo uteretur, quique etiam vespere ita sobrius et levis erat, ut nos sumus matutinis horis, imo longe magis; (apud nos enim sæpe vespertini cibi reliquiæ in imagine versantur: ille vero nulla re hujusmodi naviculam gravabat); jure vesperi de rebus hisce loquebatur. Ad hæc vero in deserto sedes habebat et prope Jordanem, quo omnes cum tremore magno ad baptismum properabant, parum sæcularia tunc curantes: quandoquidem cum Christo per triduum jejuni perseverarunt. Hoc enim præconis strenui, et accurati agricolæ opus est, non ante discedere, quam videat insitum verbum radices ponere. Cur autem non totam peragravit Judæam, ut illum prædicaret, sed secus flumen stetit, expectans eum, ut advenientem ostenderet? Quia illud per opera fieri volebat: id vero interim curabat, ut illum notum faceret, ac quibusdam suaderet, ut æternam vitam audirent. Majus autem ipsi relinquit testimonium, per opera confirmandum; quemadmodum ipse dicit: « Ego » non ab homine accipio testimonium: opera enim, quæ de» dit mihi Pater, hæc sunt quæ testificantur de me [1]. » Vide quam efficacius illud esset. Quia enim parvam injecerat scintillam, repente flamma in altum erupit. Nam qui prius Joannis verbis non attenderant, demum dicunt: « Omnia, » quæ Joannes dixit, vera sunt [2]. »

III. Alioquin autem si circumeundo ista dixiset, hæc humano studio peracta visa fuissent, ac prædicatio deinceps

[1] Joan. v, 36. — [2] Id. x, 42.

in suspicionem venisset. « Et audierunt eum duo Discipuli » ejus, et secuti sunt eum [1]. » Atqui alii quoque erant Joannis discipuli. Verum illi non modo non secuti sunt, sed etiam ipsi invidebant; dicebant enim: « Rabbi, qui erat » tecum trans Jordanem, cui tu testimonium perhibuisti, » ecce hic baptizat, et omnes veniunt ad eum [2]. » Ac rursum iidem ipsi incusantes dicunt: « Quare nos jejunamus, » et Discipuli tui non jejunant [3]? » Verum qui aliis erant meliores, non ita affecti erant; sed statim atque audierunt, secuti sunt. Secuti sunt autem, non quod pristinum doctorem spernerent, sed quod ipsi maxime obtemperarent; et argumentum erat maximum illos ex rectæ mentis ratiocinio id egisse. Non enim hortatu ad id adducti sunt, quod suspiciosum fuisset, sed quia tantum prædixerat ipsum esse baptizaturum in Spiritu sancto, secuti sunt eum. Non ergo magistrum reliquerunt, sed ediscere voluerunt quid amplius ille ferret, quam Joannes. Et animadverte verecundam diligentiam. Non enim statim accedentes Jesum interrogarunt de necessariis magnisque rebus: neque palam omnibus præsentibus, et perfunctorie: sed seorsim ipsum alloqui studuerunt. Sciebant enim doctoris sui verba, non ex modestia, sed ex veritate proficisci. « Erat autem An» dreas frater Simonis Petri, unus ex duobus qui audierant » a Joanne, et secuti sunt eum [4]. » Cur ergo alterius nomen non profert? Quidam dicunt eum, qui hoc scripsit, ipsum esse qui secutus est; alii contra, quia ille non ex conspicuis erat, nihil præter necessaria sibi dicendum esse putasse. Quid enim utilitatis ex indicato nomine, quando neque septuaginta duo Discipulorum nomina proferuntur? Id quod etiam apud Paulum observes dicentem: « Misimus » cum illo fratrem in multis sæpe studiosum, cujus laus est

[1] Joan. I, 37. — [2] Id. III, 6. — [3] Matth. IX, 14. — [4] Joan. I, 40.

» in Evangelio [1]. » Andreæ autem meminit ob aliam causam. Quænam illa? Ut cum audieris Simonem, ubi cum illo audisset, « Venite post me, et faciam vos piscatores homi- » num [2], » non dubitasse de tam inexpectata promissione, discas fratrem ejus jam ante fidei fundamenta jecisse. « Con- » versus autem Jesus, et videns eos sequentes, dicit eis : » Quid quæritis [3]? » Hinc docemur Deum donis non præve- nire voluntates nostras; sed ubi nos incepimus, cum vo- luntatem præmisimus, tunc plurimas ille nobis dat salutis occasiones. « Quid quæritis? » Quid hoc est? Qui novit corda hominum, cui cogitationes nostræ patent, hic interrogat? Sed non ut discat. Quomodo enim id dici possit? Sed ut per interrogationem illos sibi magis conciliet, majoremque indat fiduciam, illosque colloquio dignos ostendat. Verisimile enim est illos, utpote ignotos, erubuisse et formidasse, qui talia de magistro audissent. Hæc itaque omnia abigens, verecundiam nempe et metum, interrogat illos; nec sinit cum silentio do- mum pervenire. Etiamsi vero non interrogasset, perstitissent ipsum sequendo, et in domum usque cum illo pervenissent. Cur ergo interrogat? Ut id quod dixi efficeret, ut erubes- centes illos hæsitantesque firmaret ac fiduciam inderet. Neque tantum sequendo, sed etiam per interrogationem illam desiderium suum exhibuerunt. Cum enim nihil ab illo edidicissent vel audissent, Magistrum tamen vocant, sese Discipulis annumerantes, et cur sequantur osten- dentes, ut nempe utilia audirent. Animadverte, quæso, illorum prudentiam. Non dixerunt : « Doctrina aut re qua- piam necessaria nos imbue. » Sed quid dicunt? « Ubi » manes [4]? » Nam quiete, ut jam dixi, ipsum alloqui, au- dire et discere cupiebant. Ideo nec differunt, nec dicunt : « Die crastino veniemus, et te publice loquentem audie- mus : » sed magnum audiendi studium præ se ferunt,

[1] 2 Cor. VIII, 18. — [2] Matth. IV, 19. — [3] Joan. I, 38. — [4] Ibid

quod ne quidem instante hora recedant; nam sol ad occasum vergebat : « Erat quippe hora circiter decima, inquit. » Ideo Christus domum non docet, non locum; sed ut sequantur magis allicit, ostendens se illos in suos accepisse. Ideoque non quid simile dicit : « Intempestivum esset vos nunc domum ingredi, audietis cras quod voletis; nunc domum abite : » sed quasi amicos ex diuturna consuetudine, ipsos alloquitur. Cur ergo alibi dicit : « Filius hominis non habet » ubi caput reclinet[1]; » hic vero : « Venite et videte ubi ma- » neam[2]? » Quoniam illud, « Non habet ubi caput reclinet, » significat illum proprium sibi diversorium non habuisse, non quod in domo quapiam non maneret : id enim parabola significat. Evangelista porro dicit ipsos die illa cum eo mansisse. Cur autem ita factum sit, non addidit, quod manifesta res esset. Neque enim alia de causa secuti sunt eum, vel Christus accivit eos, quam ut doctrinam acciperent; quam tam copiose et cum tanto studio una nocte perceperunt, ut mox uterque ad alios advocandos properaret.

VI. Hinc nos quoque discamus omnia divinæ doctrinæ postponere, nullumque tempus non opportunum æstimare; sed etsi in alienam domum ingredi oporteat, etiamsi ignotum homines proceres ignotos adire, etiamsi intempestive et quovis tempore, nunquam hoc commercium esse negligendum. Cibus ergo, balnea, cœnæ, aliaque ad vitam pertinentia, suum tempus habeant : doctrina vero supernæ philosophiæ nullam habeat definitam horam; sed omne tempus ipsi proprium esto : « Opportune, inquit, importune argue, obsecra, increpa[3]. » Propheta quoque ait : « In lege ejus meditabitur die ac » nocte[4]. » Moyses quoque Judæis hoc semper facere præcipiebat. Nam ea, quæ ad vitam spectant, balnea dico et

[1] Luc. IX, 58. — [2] Joan. I, 39. — [3] 2 Tim. IV, 2. — [4] Psal. I, 2.

cœnas, etsi necessaria sint, si frequentius adhibeantur, corpus extenuant: animæ autem doctrina quanto magis inculcatur, tanto fortiorem reddit animam. Nunc autem nugis inutiliter omne tempus consumimus, auroram, matutinum, meridiem, vesperam in constituto loco vane impendimus; divina autem dogmata si semel aut bis per hebdomadam audiamus, torpescimus, nauseamus. Quare? Quia animo prave affecti sumus: appetitum studiumque ejus circa istæc omne dissolvimus; ideoque spiritualem escam non appetimus. Magnum hoc præter alia est ægritudinis indicium, cum non esurimus, nec sitimus, sed utrumque nobis fastidiosum est. Si autem hoc, cum in corpore accidit, gravis morbi indicium et causa est, multo magis in anima. Quomodo igitur illam lapsam et dissolutam erigere poterimus? quibus operibus? quibus verbis? Si divinos sermones, propheticos, apostolicos, evangelicos aliosque omnes tractemus. Tunc enim sciemus longe melius esse his uti cibis, quam impuris aliis; sic enim licet intempestivas nugas et confabulationes vocare. Quid enim, quæso, melius, de forensibus, de judicialibus, de militaribus rebus, an de cœlestibus loqui, deque iis, quæ post hanc vitam eveniunt? Quid utilius, de vicino et ejus negotiis loqui, ac de alienis curiose perquirere, an de Angelis, et de rebus, quæ ad nostram vertuntur utilitatem, verba facere? Quæ enim vicini tui sunt, non tua; quæ ad cœlos pertinent, tua sunt. Sed licet, inquies, ei qui semel hæc dixit, omnia implere. Quid vero de iis, quæ frustra et temere disputatis, non idipsum cogitatis, sed totam in illis vitam impendentes, nullum disputationis finem invenitis? Necdum dico his longe graviora. Nam qui modestiores sunt, his de rebus mutuo fabulantur, segniores autem ignavioresque, mimos, saltatores, aurigas in sermone semper versant, auditum deturpantes, animam labefactantes; naturamque

hujusmodi narrationibus præcipitem agunt, et in omne flagitii genus animum inducunt. Nam simulatque saltatoris nomen prolatum fuit, statim in anima depingitur ejus facies, coma, mollis vestis, illeque totus his longe mollior. Alius rursum flammam excitat et fovet, dum meretricem in confabulationem inducit, ejusque verba, habitum, oculos lascivos, mollem aspectum, cincinnos capillorum, fucatas pictasque genas. Annon quid humanum passi estis dum hæc narrarem? Sed ne pudeat vobis, ne erubescatis: naturæ namque necessitas id exigit, et sic anima afficitur pro ratione eorum quæ narrantur. Quod si me loquente, si in Ecclesia stantes, si ab illis semoti rebus, aliquid humanum audientes patimini, cogitate quo affectu sint ii qui in theatro sedent, licentia fruentes multa, extra hunc honestum venerandumque consessum, cum impudentia magna illa videntes et audientes. Et cur, dicet fortasse quispiam ex iis qui non adhibent animum, si naturæ necessitas sic animam afficit, illa relicta, nos accusas? Quia hæc audiendo emolliri, illud opus est naturæ: talia autem audire, non naturæ est, sed arbitrii peccatum. Quandoquidem cum qui se igni admoveat, uri necesse est, id nempe vult naturæ infirmitas: verum non natura nos igni et ustioni admovet. Id enim ex perversa solum voluntate pendet. Hoc igitur amoveri volo et corrigi, ut ne sponte vos præcipites detis, neque ad profundum nequitiæ vos impellatis, vel sponte curratis ad rogum; ne flammæ diabolo paratæ nos obnoxios reddamus. Utinam vero nos omnes ab hac et illa flamma erepti, in sinum Abrahæ recipiamur gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria simulque sancto Spiritui, in sæcula sæculorum. Amen.

# HOMILIA XIX [1].

## CAPUT I.

Invenit hic primus fratrem suum Simonem, et dicit ei : Invenimus Messiam, quod est interpretatum Christus : et adduxit illum ad Jesum [2].

I. Deus initio cum fecit hominem, non reliquit illum solum, sed dedit ei adjutricem mulierem, ut habitaret cum eo, cum ex hoc contubernio multum lucri accessurum nosset. Quid enim si non, uti par erat, hoc beneficio usa sit mulier ? Attamen si rei naturam quis exploraverit, magnam comperiet ex hoc contubernio utilitatem in eos qui mente valent derivatam. Neque id de viro tantum et uxore dicitur; sed etiam si fratres una vixerint, pari beneficio fruentur. Quamobrem Propheta dicebat : « Quam bonum et quam » jucundum, habitare fratres in unum [3]. » Paulusque monet ne nostrum cœtum deseramus [4]. Hoc quippe est in quo a feris differimus. Ideo urbes construimus, fora, domos; ut una collecti simus, non habitaculo tantum, sed et charitatis vinculo. Cum enim natura nostra a Conditore ita facta sit, ut aliis egeat, nec sibi ipsi satis sit, rem sic apte dispensavit Deus, ut indigentia hujusmodi a mutuo consortio et a conventibus juvetur. Ideoque nuptiæ constitutæ sunt, ut quod alteri deest, ab altero suppleatur, sicque natura, quæ egena erat, sibi tandem sufficit ; ita ut licet mortalis facta sit, successione ceu diuturnam immortalitatem servet. Poteram hæc fusius prosequi, ostendereque quantum ex inti-

[1] Alias XVIII. — [2] Joan. I, 41, 42. — [3] Psal. CXXXII, 1. — [4] Hebr. X, 25.

ma et sincera conjunctione lucri accedat. Sed aliud instat tractandum, cujus gratia hæc a nobis dicta sunt. Andreas cum apud Jesum mansisset, multaque didicisset, non thesaurum in se abscondit, sed festinat et currit ad fratrem, ejus ipsum consortem redditurus. Cur vero non narravit Joannes quid dixerit eis Christus? et undenam cognoscimus ipsos ideo apud illum mansisse? Id nuper a nobis ostensum est : licetque etiam ex iis, quæ hodie lecta sunt, id ediscere. Animadverte enim quid hic fratri suo dixerit : « Invenimus Messiam, quod interpretatum est Christus. » Vides-ne quo pacto quæ brevi tempore didicerat, hinc ostendat? Nam et Magistri virtutem declarat, qui hoc ipsis suaserit et ipsorum studium diligentiamque, qui hæc jam a principio curarent. Hoc quippe verbum est animæ adventum ejus summe desiderantis et de cœlo venturum expectantis, gaudioque exultantis postquam apparuit, atque festinantis tantam rem cæteris nuntiare. Hoc fraternæ erat benevolentiæ, amicæ cognationis, sinceri affectus, in spiritualibus manum mutuo porrigere. Audi autem illum cum articuli additione loquentem. Non enim simpliciter dixit Messiam, sed Messiam illum. Sic quemdam Christum expectabant, qui nihil commune cum aliis haberet. Animadverte autem, vel a principio, morigerum facilemque Petri animum. Statim nihilque moratus accurrit. « Adduxit eum, » inquit, ad Jesum. » Sed nemo facilitatem ejus damnet, quod sine multo examine verbum acceperit. Verisimile enim est fratrem hæc ipsi accurate et pluribus narrasse; verum Evangelistæ ubique multa compendio narrant, brevitati studentes. Alioquin autem non dicit eum statim credidisse ; sed « Adduxit eum ad Jesum, » ipsi traditurus eum, ut omnia ab illo edisceret. Nam alius quoque Discipulus aderat, et ad hæc concurrebat. Quod si Joannes Baptista cum dixit: « Agnus est, et in Spiritu baptizat, » clariorem hac

de re doctrinam a Christo excipiendam reliquit, multo magis Andreas id effecit, qui non ad totum explicandum sufficere censebatur; sed ad ipsum lucis fontem deduxit fratrem, ita festinum et gaudentem, ut ne tantillum quidem cunctaretur. «Intuitus autem eum Jesus dixit : Tu es Simon »filius Jonæ, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Pe»trus [1]. » Hic jam incipit Divinitatem suam sensim revelare ex prædictionibus. Sic etiam cum Nathanaële fecit, et cum samaritana muliere.

II. Prophetiæ quippe non minus quam signa movent, nec fastum præ se ferunt. Nam miracula ab insipientibus saltem traducuntur. « In Beelzebub, dicebant, ejicit » dæmonia [2]. » De prophetia nihil unquam tale dictum est. In Simone igitur et in Nathanaële hoc doctrinæ usus est modo : in Andrea autem et Philippo non idipsum fecit. Quare? Quia illi testimonium Joannis habuerant, non modicam præparationem : Philippus vero cum astantes videret, fide dignum accepit ad fidem amplectendam indicium. « Tu es Simon filius Jonæ, tu vocaberis Cephas, » quod interpretatur Petrus. » A præsenti futurum credibile reddit. Nam qui patrem ejus memoravit, sine dubio futurum prævidebat. Prædictio autem cum laude conjuncta est. Hoc porro non adulantis erat, sed futurum prædicentis, idque inde palam est. Animadverte autem, quam vehementer Samaritanam, præterita revelans, reprehendat. « Quinque viros habuisti, inquit, et is, quem nunc habes, »non vir tuus est [3]. » Sic et pater ejus multa de prophetia verba facit contra idolorum cultum. « Annuntient quæ vo»bis ventura sunt [4] ; » et rursum, « Annuntiavi et salvos feci, » et non erat in vobis alienus [5]. » Et in tota prophetia hoc ipsum tractat. Hoc enim maxime opus Dei est, quod non possint dæmones imitari, etiamsi admodum contendant.

[1] Joan. I, 42. — [2] Matth. XII, 24. — [3] Joan. IV, 18. — [4] Isaï. XLI, 22. — [5] Id. XLIII, 12.

in miraculis potest quædam species decipere : futura vero accurate prædicere, unius immortalis naturæ est. Quod si id dæmones aliquando fecerint, insipientes fallendo fecerunt : unde et vaticinia eorum semper falsa deprehenduntur. Petrus vero nihil ad hæc respondet : nondum enim quidpiam clare noverat, sed interim ediscebat : neque prædictionem illam clare videbat : neque enim dixit : « Ego te cognominabo Petrum, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. » Sed, « Tu vocaberis Cephas. » Illud enim auctoritatis et potestatis majoris erat. Christus vero non statim et ab initio totam potestatem exhibet suam, sed interim humilius loquitur. Postquam autem Divinitatem suam demonstravit, cum majore agit auctoritate dicens : « Beatus es, Simon, quia Pater meus revelavit tibi [1] ; » et rursum : « Et ego dico tibi : Tu es Petrus et super hanc petram » ædificabo Ecclesiam meam [2]. » Hunc ergo sic vocavit, Jacobum autem et fratrem, filios Tonitrui. Quare? Ut ostendat se eumdem ipsum esse qui et Vetus Testamentum dedit, et nomina mutavit, qui Abram Abraham vocavit, Saram Sarram, Jacob Israëlem. Multis etiam ab ortu nomina imposuit, ut Isaaco, Samsoni, et aliis ab Esaïa et Osee memoratis ; quibusdam etiam eam, quam a parentibus acceperent, appellationem mutavit, ut supra dictis et Jesu filio Nave. Nam id in more erat apud veteres, ut ex rebus nomina imponerent, quod et Elias fecit. Id vero non sine causa, sed ut ipsum nomen beneficii divini monimentum esset, et memoria perpetua per expressam nominibus prophetiam auditorum animis insideret : sic Joannem a principio vocavit. Nam qui a puero virtute clari futuri erant, inde nomina sumebant ; iis vero, qui postea clari futuri erant, postea nomen imponebatur.

III. Sed tunc diversa singuli nomina accipiebant, nunc

[1] Matth. XVI, 17. — [2] Ibid. 18.

autem unum omnes habemus, illis omnibus majus, quando Christiani appellamur, et filii Dei, et amici et corpus unum. Illa quippe appellatio plus quam aliæ omnes nos excitat, diligentioresque ad virtutem exercendam efficit. Ne ergo indigna faciamus tanti nominis honore, cogitantes dignitatis excellentiam, qua Christi nomine vocamur. Sic enim nos Paulus appellavit. Cogitemus revereamurque nominis magnitudinem. Si enim, qui ducis cujuspiam insignis, vel conspicui viri esse dicitur, altum sapit cum se illius vel illius esse dicitur, nomenque illud magno sibi ducit esse honori, totisque viribus nititur, ne per ignaviam suam tanto nomini notam infamiæ inurat; nos, qui non a duce vel principe terreno, non ab Angelo, vel Archangelo, vel Seraphino, sed ab eorum Rege nomen sortiti sumus, annon animam quoque nostram potius exponemus, ut ne is, qui nos hoc honore affecit, contumelia afficiatur? Annon imperatorios ordines nostis, scutatorum, hastatorum, qui imperatorem stipant, quanto nempe fruantur honore? Ita et nos, qui longe propinquiores Regi nostro sumus, et tanto propinquiores, quanto propinquius est corpus capiti, nihil non acturi sumus, ut Christum imitemur. Quid ergo ait Christus : « Vulpes foveas habent, et volucres cœli nidos, » Filius autem hominis non habet ubi caput suum recli- » net [1]. » Hoc si a vobis exigamus, forte grave et onerosum multis videbitur : quapropter tam accuratam imitationem non exposcam, ut infirmitati vestræ parcam. Rogo autem ne pecuniis nimis hæreatis, sed ut ego ob infirmitatem vestram tantam a vobis virtutem non exigo : sic et vos multo magis a nequitia recedatis. Non accuso eos, qui domos habent, agros, pecunias, servos; sed volo ut licite et cum decore illa possideatis. Quid est cum decore? ut domini, non servi illorum sitis; ut ea possi-

[1] Luc. xix, 58.

deatis, non illa vos possideant; iis utamini, non abutamini. Opes ideo sic vocantur, ut iis in opera necessaria utamur, non ut illas custodiamus. Hoc quippe servi est, illud heri. Custodire, servi est; impendere, heri et potestatem habentis. Non ideo accepisti, ut in terram defodias, sed ut distribuas. Si vellet Deus ut illæ servarentur, non hominibus dedisset, sed in terra occulta dimisisset. Quia autem vult illas impendi, ideo permisit ut illas haberemus, ut illas mutuo communicaremus. Sin apud nos retineamus, non ultra domini illarum sumus. Si autem illas augere velis, ideoque servas : illa profecto optima erit augendi ratio, si dispergas et undique distribuas. Nullus enim proventus sine sumptu, nullæ divitiæ sine expensa : id quod in rebus sæcularibus videre est. Sic mercator, sic agricola facit; hic semina, ille pecunias spargit : ille navigat et pecunias impendit; hic per totum laborat annum, serit, excolit. Hic autem nullo eorum est opus; non apparanda navis est, non jungendi boves sunt, non aranda terra, non aëris intemperies observanda, non grando timenda. Non hic fluctus sunt, non scopuli. Hæc navigatio, hæc sementis, hoc uno opus habet, ut facultates dispergantur, cætera vero omnia agricola ille curabit de quo ait Christus : « Pater meus agri» cola est [1]. » Quomodo absurdum non fuerit, ubi sine labore omnia sumere possumus, supinos et oscitantes manere; ubi vero multi sudores, labores, sollicitudines, et postea spes incerta, ibi omnem diligentiam adhibere? Ne, quæso, ne, cum de salute nostra agitur, tantopere desipiamus; sed onerosiora illa mittentes, ad faciliora et utiliora curramus, ut et futura consequamur bona, gratia et misericordia Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria una cum Spiritu sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Joan. xv, 1.

# HOMILIA XX [1].

## CAPUT I.

In crastinum voluit exire in Galilæam, et invenit Philippum, et dicit ei : Sequere me. Erat autem Philippus a Bethsaïda civitate Andreæ et Petri [2].

I. Sollicite quærenti aliquid superest [3], ut in Proverbio fertur. Christus vero aliquid magis subindicavit dicens : « Qui quærit invenit [4]. » Unde mirari subit cur Philippus Christum secutus sit. Andreas quippe venit cum audisset a Joanne, Petrus vero cum audisset ab Andrea. Hic autem cum nihil ab alio didicisset, tantum dicente Christo : « Sequere me, » obtemperavit statim, nec recessit, sed et prædicator aliis fuit. Accurrens enim ad Nathanaëlem, ait: « Quem scripsit Moyses in lege et Prophetæ, invenimus [5]. » Vides-ne quam vigilaret, et quam frequenter Moysis scripta meditaretur, atque expectaret Christi adventum? Nam illud, « Invenimus, » ejus est qui semper quærit. « In crastinum exivit Jesus in Galilæam. » Antequam enim ipsi ullus hæreret, neminem vocat. Id vero non sine causa fecit, sed summa sapientia atque prudentia. Nam si nemine sponte accedente ipsos ille attraxisset, fortasse postea resiliissent. Ubi autem illud ultro delegerunt, firmi postea mansere. Philippum autem vocat sibi magis notum, utpote qui in Galilæa natus et educatus esset. Assumptis ergo Discipulis, ad reliquorum venatum proficiscitur, ac Philippum et Nathanaëlem attrahit. De hoc autem non tam mirabile fuit, quia Jesu fama per totam Syriam pervolaverat; sed

[1] Alias XXX. — [2] Joan. I, 43, 44. — [3] Prov. XIV, 23. — [4] Joan. I, 41.

mirum erat quod Petrus et Jacobus et Philippus secuti sint, non modo quod ante signa crediderint, sed etiam quod ex Galilæa essent, unde nec Propheta prodibat, neque aliquid boni exibat; rustica quippe gens erat, agrestis, aspera. Verum inde Christus potentiam ostendit suam, dum ex terra nullum ferente fructum, selectam Discipulorum partem eduxit. Verisimile igitur est Philippum, quod Petrum vidisset et Joannem audisset, secutum esse; credibile quoque est Christi vocem aliquid in illo operatam esse: noverat enim Christus quinam idonei futuri essent. Evangelista autem hæc omnia carptim enarrat. Quod Christus venturus esset hoc ille sciebat: quod vero hic esset Christus ignorabat, id quod ipsum vel a Petro vel a Joanne audivisse puto. Joannes porro vicum illius nominat; ut agnoscas Deum infirma mundi elegisse. « Invenit Philippus Nathanaël, et » dicit illi: Quem scripsit Moyses in lege et Prophetæ invenimus, Jesum filium Joseph a Nazareth [1]. » Hæc dicit ut fidem prædicationi conciliaret, ex Moyse nempe et Prophetis, utque auditorem inde venerabundum redderet. Quia enim Nathanaël peritus erat, et veritatis studiosus sectator, ut etiam Christus testificatus est, ipsaque res comprobavit, jure illum ad Moysem et Prophetas misit, ut sic prædicatum illum susciperet. Si autem illum filium Joseph appellat, ne turberis. Adhuc enim Josephi filius esse existimabatur. Et unde constat, Philippe, hunc esse quem dicis? Quod signum das nobis? Non sufficit enim ita pronuntiare. Quod signum vidisti? quod miraculum? Non sine periculo tantis rebus temere fides habetur. Quod ergo habes argumentum? Idem ipsum, inquit, quod Andreas. Nam ille cum thesaurum, quem repererat, enuntiare non valeret, neque verbis declarare, fratrem quem reperit illo adducit. Sic et iste, quomodo ille sit Christus, et quomodo illum Prophetæ

[1] Joan. I, 45.

prænuntiarint, non dicit; sed ducit illum ad Jesum, sciens illum non ultra discessurum esse, si illius verba doctrinamque gustaret. « Et dixit ei Nathanaël : A Nazareth potest » aliquid boni exire? Dicit ei Philippus : Veni, et vide. Vi- » dit Jesus Nathanaël venientem ad se, et dicit de eo : Ecce » vere Israëlita, in quo dolus non est [1]. » Quod dixisset : « A » Nazareth potest aliquid boni exire? » ideo hominem laudat et miratur. Atqui incusandus potius erat. Minime. Neque enim verba non credentis erant, neque criminatione digna, sed laude. Quomodo et qua ratione? Quia hic magis quam Philippus in propheticis versatus erat. Audierat enim ex Scripturis Christum ex Bethlehem oriturum esse, et ex vico in quo fuerat David. Ea itaque fama apud Judæos obtinebat, et Propheta olim prædicaverat his verbis : « Et » tu Bethlehem, nequaquam minima es in principibus Juda; » ex te enim exiet dux qui regat populum meum Israël [2]. » Cum audisset ergo a Nazareth esse, turbatus est et dubitavit, quod Philippi verba cum prophetica prædictione non consonare videret. Animadverte autem ejus in ipsa dubitatione prudentiam modestiamque. Non enim statim dixit : « Me fallis, o Philippe, et mentiris. Non credo, non adibo : a Prophetis didici Christum a Bethlehem venturum esse; et tu dicis, a Nazareth. Ergo non is ipse est. » Verum nihil simile dixit. Sed quid? Adit illum et ipse, ac dum non admittit eum a Nazareth esse, accuratum Scripturarum studium ostendit, et mores suos fallaciæ non obnoxios; quod autem hæc nuntiantem non respuat, magnum Christi adventus desiderium exhibet. Cogitabat enim potuisse Philippum circa locum errare.

II. Animadverte item, quam moderate fidem ipsi neget, et interroget. Neque enim dixit : « Nihil boni fert Galilæa. » Sed quomodo, « A Nazareth potest aliquid boni esse? »

[1] Joan. I, 46, 47. — [2] Mich. V, 2. Matth. II, 6, et Joan. VII, 42.

Philippus quoque admodum prudens erat. Neque enim contradicente illo, indignatur vel ægre fert; sed perstat tamen ut virum ad Christum adducat, et a principio apostolicam constantiam exhibet. Ideoque ait Christus : « Ecce » vere Israëlita, in quo dolus non est. » Itaque potest Israëlita mendax esse : sed non hic vir talis, ejus quippe judicium nullam habet personarum acceptionem, nihil ad gratiam, nihil ad odium loquitur. Atqui Judæi quoque interrogati ubi Christus nasceretur, dixerunt : « In Bethlehem, » et hoc testimonium protulerunt : « Et tu Bethlehem, nequaquam » minima es in principibus Juda. » Verum illi priusquam ipsum viderent hæc testificabantur. Ubi autem viderunt, præ invidia testimonium occultarunt dicentes : « Hunc au» tem nescimus unde sit [1]. » Nathanaël vero non sic; sed quam a principio de illo opinionem habuit, hanc servavit, nempe illum a Nazareth non esse. Cur ergo illum Nazarenum Prophetæ vocant? quod ibi educatus fuisset, et mansisset. Non dicit autem Christus : « Non sum ex Nazareth, ut tibi Philippus nuntiavit, sed ex Bethlehem, » ne statim dubitationem injiceret. Ad hæc, etiamsi id persuasisset, non idoneum tamen illud indicium erat, quod ipse Christus esset. Quid enim vetabat eum, qui in Bethlehem natus esset, non esse Christum, ut tam multi illic nati? Hoc ergo mittit, quodque illum magis ad credendum trahere poterat id agit, dum declarat se illorum colloquio præsentem fuisse. Cum dixisset ergo ille : « Unde me nosti? respondit : Prius» quam te Philippus vocaret, cum esses sub ficu, vidi te [2]. » Vide mihi hominem constantem et firmum. Cum dixisset enim Christus : « Ecce vere Israëlita, » non laudibus emollitus est, non encomiis raptus, sed perstat inquirens et accuratius explorans, vultque clarum quidpiam ediscere. Ipse igitur ut homo adhuc perquirit, Jesus autem ut Deus

[1] Joan. IX, 29. — [2] Id. I, 48.

respondet : « Jam te ante vidi ; » morum quippe ejus æquitatem, non ut homo qui ipsum secutus esset, sed jam olim ut Deus noverat : « Et nunc vidi te sub ficu, cum nullus ibi adesset, nisi Philippus et Nathanaël, qui seorsim ibi hæc loquebantur. » Ideo dictum est : « Videns illum a longe » dixit : Ecce vere Israëlita. » Ut edisceret, etiam antequam Philippus adventaret hæc locutum Christum esse, ne suspectum testimonium haberet. Ideoque et tempus dixit et locum, et arborem. Nam si tantum dixisset : « Antequam Philippus veniret, te videram, » res suspecta fuisset, quasi ipse misisset Philippum, nihilque magni diceret. Nunc autem, et quod locum dicat, in quo loquebatur cum Philippo, et quod arboris speciem, et quod colloquii tempus, nihil dubii circa rem prænuntiatam relinquit. Neque hinc tantum; sed alio quoque modo ipsum erudit; dum memorat ea quæ dixerant, nempe : « A Nazareth potest aliquid boni » esse? » quo illum sibi maxime conciliavit; et quod illum ita loquentem non improbaverit, sed laudaverit, miratusque fuerit : unde hinc etiam vere Christum illum esse cognovit, tum a prophetia, tum quod ejus sententiam accurate exploraret, quo ostendebat se illa etiam, quæ in mente erant, intelligere : ad hæc etiam quod ea, quæ ipse apud se locutus erat, non argueret, imo laudaret. Quod a Philippo vocatus fuisset, id dixit; ea vero, quæ mutuo locuti fuerant, missa fecit, ejus conscientiæ relinquens, quod nollet eum amplius arguere.

III. Quid igitur? An solum cum Philippus vocavit, eum vidit? annon etiam antea insomni illo oculo viderat? Viderat sane : idque nemo diffiteatur. Sed hic illud tantum quod opus erat dicendum fuit. Quid ergo ille? Quia signum non dubium præscientiæ ejus acceperat, ad confessionem venit, et per cunctationem priorem, accurationem suam ostendens, et postea per consensum probitatem suam ex-

hibens. Nam respondit, inquit, et ait : « Rabbi, tu es Filius » Dei, tu es Rex Israël [1]. » Vides-ne animam gaudio exultantem, et verbis Jesum amplexantem ? Tu es, inquit, ille expectatus et desideratus. Vides-ne stupentem, mirantem, exultantem, salientem præ voluptate? Ita nos quoque gaudere oportet, quibus Filii Dei cognitio data est ; gaudere, inquam, non mente tantum, sed rebus ipsis gaudium efferre. Quid autem gaudentium est? obtemperare ei quem nosti. Credentium autem est ea facere, quæ ipse velit. Nam si ea facturi sumus, quæ ipsum ad iram provocent; undenam ostendemus nos gaudere ? Cum quis domi amicum excipit, non videtis quomodo cum gaudio omnia faciat, undique circumcursans, nulli rei parcens, etiamsi opus sit facultates omnes profundere ; idque ut amico placeat. Quod si vocanti non obtemperaret, neque ad ejus placitum omnia faceret, etiamsi millies diceret se de ipsius adventu lætari, non utique fides ei ab hospite haberetur, et merito sane : illud enim operibus exhibendum esset. Itaque quia Christus ad nos venit, ostendamus nos gaudere, nihilque quod ad iracundiam provocare possit faciamus, ornemus domum illam in quam advenit : hoc gaudentium est. Apponamus in prandium id quod ipsi maxime placet : hoc exultantium est. Quodnam vero prandium illud est ? Ipse ait : « Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit » me [2]. » Pascamus ipsum esurientem, potum demus sitienti ; si vel aquam frigidam dederis, accipiet, te quippe amat ; amici vero dona, quantumvis exigua, amico magna videntur esse. Tu vero solum ne segnis esto, etiamsi duos obolos deposueris, non aversabitur, sed tanquam magnas opes accipiet. Cum enim nullo indigeat, neque hæc ipsi necessaria sint, jure non munerum magnitudinem, sed dantis propositum spectat. Tantum ostende te adventantem

[1] Joan. I, 49. — [2] Id. IV, 34.

ipsum amare, te ea de causa nihil non agere, te de præsentia ejus gaudere. Vide quomodo ille erga te sit affectus. Propter te advenit, animam pro te posuit, et post tanta beneficia, ne rogare quidem te recusat. « Pro Christo enim, » inquit, legatione fungimur, tanquam Deo obsecrante per » nos [1]. » Ecquis ita furiosus est, ut dominum suum non amet? Hoc et ego dico : scioque nostrum singulos non aliter verbo saltem et mente sensuros esse. Sed non verbis tantum, sed etiam operibus vult is, qui amatur, amorem exhiberi. Nam si ita quidem loquamur, neque præstemus id quod amantes solent, ridicula sane res est, non apud Deum tantum, sed etiam apud homines. Quoniam igitur verbis tantum confiteri, et rebus contraria præstare, non inutile modo, sed etiam perniciosum est; rogo confessionem per opera exhibeamus, ut ipse nos confiteatur illa die, quando apud Patrem quinam digni sint confitebitur : in Christo Jesu Domino nostro, per quem et cum quo Patri gloria simulque sancto Spiritui, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

## HOMILIA XXI [2].

### CAPUT I.

Respondit Nathanaël, et dicit ei : Rabbi, tu es Filius Dei, tu es Rex Israël. Respondit Jesus, et dixit ei : Quia dixi tibi : Vidi te sub ficu, credis? Majora his videbis [3].

I. Multa nobis cura opus est, dilecti, multisque vigiliis, ut sacrarum Scripturarum profundum inspicere possimus,

[1] 2 Cor. v, 20. — [2] Alias xx. — [3] Joan. 1, 49, 50.

neque enim supini vel dormitantes possumus ejus sensa percipere. Sed opus est accurato examine, assiduisque precibus, ut vel tantillum possimus in sacra illa mysteria penetrare. Ecce namque hodie non levis nobis quæstio proponitur, sed quæ multa egeat diligentia, multa perquisitione. Cum Nathanaël dicit : « Tu es Filius Dei ; respondet Christus : « Quia dixi tibi : Vidi te sub ficu, credis? Majora his » videbis. » Quid quæritur circa præmissa verba ? Cur Petrus post tanta miracula, post tantam susceptam doctrinam, sic confessus, « Tu es Filius Dei, » beatus prædicatur, utpote cui Pater hæc revelaverit ; Nathanaël vero, qui ante signa, ante doctrinam, idem ipsum est locutus, nihil tale audivit ; sed quasi nihil tantum dixisset, quantum opus erat, ad majora mittitur ? Quid igitur in causa est ? Quia eadem quidem verba locuti sunt Petrus et Nathanaël, nec tamen eodem uterque sensu. Sed Petrus quidem confessus est eum Filium Dei, ut verum Deum ; Nathanaël vero simplicem hominem. Et undenam id nobis liquet ? Ex sequentibus. Postquam dixit enim : « Tu es Filius Dei, » addidit, « Tu » es Rex Israël. » Filius autem Dei, non Iraëlis tantum, sed etiam orbis totius Rex est. Neque inde solum id palam est, sed etiam ex sequentibus. Petro namque nihil ultra adjecit Christus, sed quasi fides ejus perfecta esset, Ecclesiam dicit se super confessionem ejus ædificaturum esse : hic vero nihil hujusmodi, imo contrarium observes. Quasi enim confessio illa potiore sui parte deficeret, reliqua subdidit. Quid enim ait ? « Amen, amen dico vobis : Amodo videbitis » cœlum apertum, et Angelos Dei ascendentes et descen» dentes super Filium hominis [1]. » Vides-ne quomodo illum paulatim de terra erigat, et eo deducat, ne ipsum tanquam simplicem hominem effingat ? Is enim, cui Angeli serviunt, super quem Angeli ascendunt et

[1] Joan. 1, 51.

descendunt, quo pacto homo fuerit? Ideo dixit: « Majora » his videbis, » quod explicans, Angelorum ministerium attulit; ac si diceret: « Magnum tibi hoc videtur, o Nathanaël, ideoque me ut Israëlis Regem confessus es, quid ergo dices cum videris Angelos super me ascendentes et descendentes? » His illi suadens, ut se Angelorum etiam Dominum confiteatur. Nam quasi ad genuinum Regis filium, sic descendebant et ascendebant ministri regii. Hoc modo tempore crucis, illo autem in resurrectione et ascensione, imo antea quando accesserunt, et ministrabant ei, quando ipsius natales prædicabant, quando clamabant: « Gloria in » excelsis Deo, et in terra pax [1]. » Quando ad Mariam venerunt, quando ad Josephum. Quod sæpe fecerat, nunc facit. Duo prædicit, et alterius indicium dat, alterum ex hoc confirmat futurum. Ex supra dictis alia jam demonstrata fuerant, quale illud erat ante Philippi vocationem, « Vidi te » sub ficu, » alia eventura erant, et ex parte evenerant, Angelorum nempe descensus et ascensus, in cruce, in resurrectione, in ascensione, cui rei ex prædictis fidem facit, etiam ante eventum. Nam qui jam in præteritis ejus virtutem agnovit, futura si audiat, facilius accipiet. Quid ergo Nathanaël? Nihil ad hoc respondit. Ideo Christus hic finem dicendi facit, sinens illum dicta secum reputare, nec volens omnia statim effundere, sed jacto in bonam terram semine, sinit eam fructus per otium proferre. Id quod alibi sic declarabat: « Simile est regnum cœlorum » homini, qui seminavit bonum semen. Cum autem dormi» ret, venit inimicus ejus, et superseminavit zizania in me» dio tritici [2]. Die tertia nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ. » Et vocatus est Jesus ad nuptias. Erat autem mater Jesu » ibi et fratres ejus [3]. » Jam dixi eum in Galilæa notiorem fuisse; quare vocant eum ad nuptias, ipseque adest. Non

[1] Luc. II, 14. — [2] Matth. XIII, 24, 25. — [3] Joan. II, 1, 2.

enim ad dignitatem suam respiciebat, sed erat ad beneficium nobis inferendum paratus. Nam qui non dedignatus est formam servi accipere, multo minus dedignabitur ad nuptias servorum venire. Qui cum publicanis et peccatoribus versabatur, multo minus recusabit cum invitatis ad nuptias recumbere. Qui vocaverant, non congruentem de illo opinionem habebant, neque ut magnum quempiam virum invitabant, sed ut popularem et sibi notum; et hoc subindicavit Evangelista dicens : « Erat autem mater Jesu ibi, » et fratres ejus; » quemadmodum illam et fratres ejus, ita et Jesum vocaverant. « Et deficiente vino, dicit mater ejus » ad eum : Vinum non habent [1]. » Hic jure quæratur : « Unde matri in mentem subiit quid magnum de filio opinari : nullum enim adhuc signum fecerat : nam « Hoc fe» cit, inquit, initium signorum Jesus in Cana Galilææ [2]. »

II. Quod si quis dixerit non idoneum hoc esse argumentum, quod illud sit initium signorum, eo quod additum sit, « In Cana Galilææ; » quasi hoc primum ibi factum sit; nec tamen absolute primum : verisimile quippe est illum alibi alia fecisse. Respondebimus ei id quod jam primo diximus. Quodnam illud est? Id quod ait Joannes : « Ego au» tem nesciebam eum, sed ut manifestetur in Israël, propterea » veni ego in aqua baptizans [3]. » Nam si in primæva ætate miracula edidisset, non opus habuissent Israëlitæ altero, qui ipsum indicaret. Qui enim cum vir factus esset, ita ex miraculis celebratus est, non in Judæa tantum, sed etiam in Syria et ultra, idque trium tantum annorum spatio ; imo ne tribus quidem annis ad famam opus habuit; sed quamprimum fama ejus ubique pervagata est. Qui ergo tam brevi spatio temporis ob miraculorum multitudinem ita claruit, ut nomen ejus omnibus notum esset; multo magis si adhuc puer miracula edidisset, non potuisset

[1] Joan. II, 3. — [2] Ibid. 11. — [3] Id. I, 31.

tanto tempore latere : majori quippe admirationi fuissent miracula a puero facta, cum maxime tempus et duplex et triplex, imo amplius fuerit. Verum nihil aliud puer fecit, nisi id tantum quod Lucas enarrat, duodennem ipsum sedisse in medio doctorum audientem, et interrogatione sua admirandum visum fuisse. Alioquin autem jure ac merito non cœpit in puerili ætate miracula edere. Putassent enim rem illam vere phantasma esse ; nam si de illo jam viro id multi suspicati sunt, multo magis id credidissent, si admodum juvenis signa fecisset. Et invidia permoti ipsum citius et ante constitutum tempus in crucem egissent : atque ita res ad œconomiam spectantes creditæ non fuissent. Quomodo igitur matri in mentem subiit, inquies, magnum quid de illo existimare? Manifestari jam cœperat, et ex Joannis testimonio, et ex iis, quæ Discipulis ipse dixerat : ante hæc autem omnia, ipsa conceptio, et quæ in natali ejus gesta sunt, magnam matri circa filium existimationem indebant : « Audivit enim, inquit, de puero et conservabat in corde suo [1]. » Sed cur, inquies, non id antea dixit? Quia, ut dixi, tunc cœpit in publicum prodire. Antehac enim tanquam unus e vulgo versabatur : quapropter non audebat mater tale quidpiam ipsi dicere. Ubi autem audivit Joannem propter ipsum venisse, ac de illo tale testimonium perhibuisse, discipulos ipsum habere, tunc demum cum fiducia rogat illum, et deficiente vino dicit : « Vinum non habent. » Volebat enim et illos beneficio devincire, seque splendidiorem per filium reddere ; et forte humanum quidpiam passa est, ut et fratres ejus qui dicebant : « Ostende te ipsum mundo [2], » quod vellent ex miraculis sibi gloriam comparare. Ideo sic illi asperius respondit : « Quid mihi et tibi est, mulier? Nondum venit » hora mea [3]. » Nam quod admodum matrem veneraretur,

[1] Luc. II, 51. — [2] Joan. VII, 4. — [3] Id. II, 4.

audi Lucam narrantem quam subditus esset parentibus; necnon hunc Evangelistam dicentem quantam illius curam in cruce habuerit. Ubi enim parentes rem divinam non impediunt neque prohibent, cedendum ipsis est; et si secus fiat, periculum magnum est; cum autem a nobis intempestive quidpiam postulant, nobisque officiunt in spiritualibus, non tutum est ipsis obsequi. Ideoque hic ita respondet, et alibi rursum : « Quæ est mater mea et qui sunt fratres » mei [1] ? Nondum enim eam, quam par erat, de ipso opinionem habebant; sed quia ipsum pepererat, matrum more putabat se illi posse omnia præcipere, quæ illum ut dominum colere et adorare debuisset : ideo tunc ita respondit. Cogites velim quid illud erat, circumstante populo, totaque turba ipsum intentis animis audiente, doctrinamque percipiente, illam in medium accedentem a concione ipsum abducere, ut seorsim alloqueretur : non domum ingredi, sed foras ipsum solum educere. Idcirco dicebat ille : « Quæ » est mater mea, et qui sunt fratres mei [2] ? non matrem contumelia afficiens, absit; sed ipsi optime consulens, nec sinens eam vile quidpiam et abjectum de se existimare. Nam si aliorum curam gerebat, nihilque non agebat ut congruentem de se opinionem illis ingereret, multo magis erga matrem in agebat? Quia enim verisimile est, cum talia audisset a filio, noluisse tamen obtemperare, sed primas sibi semper vindicasse partes, utpote matrem, ideo sic ille respondit. Neque enim illam ab humili opinione ad sublimiorem sententiam erexisset, si semper expectasset illa, se ab ipso tanquam a filio honorandam, neque ipsum ut Dominum habituram esse. Hac ergo de causa sic tunc loquebatur : « Quid mihi et tibi est, mulier [3] ? » Alia quoque causa non minus necessaria afferri potest, quænam illa? Ne gesta miracula in suspicionem venirent : ab indigentibus

[1] Marc. III, 33. — [2] Matth. XII, 48. — [3] Joan. II, 4.

enim, non a matre rogandus erat. Quare? Quia illa, quæ cognatorum precibus impetrantur, licet magna, non ita grata sunt præsentibus ut plurimum. Cum autem indigentes ipsi supplicant, tunc miraculum suspicione vacat, puræ laudes sunt, magna utilitas.

III. Etenim si quis optimus medicus in ægrorum complurium domos ingressus, ab ægrotis vel astantibus nihil audiat, sed a matre tantum rogetur, hinc suspectus et molestus ægris erit, ac neque ægri, neque astantes magnum quidpiam ab illo expectabunt. Ideo tunc increpavit dicens : « Quid mihi et tibi est, mulier? » monens illam ne simile quidpiam in posterum ageret. Curæ namque illi erat maternus honor, multoque magis illius salus, et multis præstanda beneficia, pro quibus carnem induerat. Hæc itaque verba non erant arroganter matrem alloquentis; sed dispensationis qua et illam institueret, et miracula cum dignitate fieri provideret. Nam quod magno illam in honore haberet, vel hoc ipsum, ut cætera taceam, quod illam increpare videatur, probare potest, indignatioque ipsa magnam præ se fert reverentiam. Quonam autem pacto, in sequenti concione dicemus. Hæc itaque cogitans, cum audieris mulierem quamdam dicentem : « Beatus venter qui » te portavit, et ubera quæ suxisti [1], » illumque respondentem : « Quinimo beati qui faciunt voluntatem Patris mei [2]; » eadem sententia hæc dicta esse existimato. Non enim matrem repellentis responsio est, sed declarantis nihil ipsi profuturum fuisse partum, nisi admodum proba fidelisque fuisset. Si porro Mariæ nihil proderat quod Christum genuisset, nisi virtute interiori prædita fuisset, multo minus nobis proderit probitatis expertibus, si patrem, si fratrem, si filium probum et virtute præditum habeamus; si nos ejus virtute procul fuerimus; ait quippe David : « Frater

[1] Luc. II, 27. — [2] Ibid. 28.

» non redimit, redimet homo [1]? » In nullo quippe alio, nisi in bonis operibus, post Dei gratiam, spes salutis habenda. Nam si partus ad id profuturus Virgini erat, profuturum quoque Judæis erat, quod Christi secundum carnem cognati essent, profuturum item civitati, in qua natus erat, profuturum etiam fatribus. Atqui dum fratres illius sui curam non gererent, nihil a cognationis dignitate juvabantur; sed cum reliquo mundo damnati erant. Tunc vero admirationi habiti sunt, cum per propriam virtutem effulserunt. Urbs autem et excisa et combusta est, nihil hinc mutuata subsidii; cognati vero illi secundum carnem, cæsi misere perierunt, nihil ex cognatione ad salutem lucrati, quia virtutis patrocinio destituti erant. Omnium autem præstantissimi claruerunt Apostoli; quia verum et expetendum cognationis ejus modum subierunt, per obedientiam. Hinc ediscimus fide nobis opus esse, et vita proba virtuteque fulgente: id enim tantum nobis salutem parare poterit. Certe cognati ejus multo tempore admirationi fuerunt ubique, et Desposyni appellati; attamen ne nomina quidem illorum scimus. Apostolorum autem et nomina et vita ubique celebrantur. Ne itaque de generis nobilitate altum sapiamus; sed etiamsi avos et abavos innumeros claros et illustres proferre possimus, illorum nos virtutem superare conemur; gnari nobis in futuro judicio ex aliorum virtute nihil lucri fore, imo id nobis gravius judicium pariturum esse. Nam probis ortis patribus, domique exemplum habentes, ne sic quidem doctores imitamur. Hæc nunc dico, quia gentiles multos video, cum illos ad fidem et christianismum amplectendum cohortamur, ad cognatos et avos suos confugere ac dicere: « Omnes cognati, familiares et contubernales mei, fideles Christiani sunt. » Quid hoc ad te, miser et infelix, hoc in perniciem tuam vertitur, quod nec contubernales reve-

[1] Psal. XLVIII, 8.

rearis, ut ad virtutem curras. Rursus alii quidam, fideles utique, sed ignavi, ad virtutem incitati, idipsum obtendunt: «Pater meus, avus, proavus, pii ac virtute præditi fuerunt.» Sed hoc ipsum te maxime damnabit, quod a talibus ortus, genere tuo indigna perpetres. Audi quid Propheta Judæis dicat: « Servivit Israël in muliere, et in muliere servatus » est [1]; » et Christus, « Abraham pater vester exultavit ut » videret diem meum, et vidit et gavisus est [2]. » Et ubique virtutem avorum non ad laudem, sed ad majorem accusationem proferunt. Hæc cum sciamus et nos, nihil non agamus, ut per propria opera salutem consequi possimus, ne frustra in aliorum gestis spem habentes, tunc discamus nos deceptos fuisse, cum nobis hæc notitia nihil proderit. « Nam » in inferno, inquit, quis confitebitur tibi [3]? » Hic ergo pœnitentiam agamus, ut æterna consequamur bona, quæ nos omnes nancisci contingat gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria et imperium, simulque Spiritui sancto, in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Osee XII, 12. — [2] Joan. VIII, 56. — [3] Psal. VI, 6.

# HOMILIA XXII [1].

## CAPUT II.

Quid mihi et tibi, mulier? Nondum venit hora mea [2].

I. Est quidam in concionando labor, quod Paulus his verbis testatur : « Qui bene præsunt presbyteri, duplici » honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo et » doctrina [3]. » At penes vos est hunc laborem vel levem vel gravem reddere. Nam si dicta respuatis, vel non respuentes, operibus non exhibueritis, gravis nobis labor erit quod frustra laboremus; sin attendatis, et audita exequamini, sudoris hujus ne sensum quidem percipiemus : fructus enim labore partus non sinet laborem gravem videri. Itaque si vultis studium nostrum excitare, non extinguere vel minuere, fructum, quæso, exhibete nobis, ut lætas segetes videntes, spe rei bene gerendæ fulti, et divitias nostras computantes, ne torpeamus in hac tam fausta negotiatione. Neque enim parva nobis hodie proponitur quæstio. Matre namque Jesu dicente : « Vinum non habent, » cum respondisset Christus : « Quid mihi et tibi est, mulier? Nondum » venit hora mea; » cum id, inquam, respondisset, quod volebat mater effecit. Hæc non minor priore quæstio est. Illo igitur invocato, qui hoc miraculum operatus est, sic ad solutionem properemus. Non hic solum autem hoc dictum occurrit, ipse namque Evangelista in sequentibus dicit :

[1] Alias XXI. — [2] Joan. II, 4. — [3] 1 Tim. V, 17.

« Non potuerunt eum apprehendere, quia nondum venerat » hora ejus[1] : » et iterum, « Nemo misit in illum manus, quia » nondum venerat hora ejus[2] : » ac rursum, « Venit hora : » Glorifica Filium tuum. » Hæc omnia per totum Evangelium dicta hic collegi, ut unam omnibus solutionem afferam. Quænam est illa solutio? Non temporum necessitati subjectus erat Christus, neque horas observans dicebat: « Non» dum venit hora mea. » An id observaret temporum Opifex, annorum et sæculorum Creator? Verum per hæc dicta hoc vult significare se omnia congruenti tempore operari, nec simul facere, ne hinc rerum ordo turbaretur; si non opportuno tempore singula ederet, sed omnia simul misceret, generationem, resurrectionem, judicium. Hic animum adhibe, oportuit creaturam facere, sed non omnem simul; hominem et mulierem; sed non una ambos. Oportuit morte damnari humanum genus, et resurrectionem fieri; sed multum inter utrumque intervallum erat. Oportuit dari legem, sed non simul gratiam : verum singula suis temporibus dispensanda. Non suberat ergo Christus temporum necessitati, ut qui temporibus suum ordinem assignavisset, eorum nempe Creator. Sed Joannes hic Christum dicentem inducit : « Nondum venit hora mea, » ostendens ipsum nondum notum fuisse multis, neque totum Discipulorum chorum habuisse. Sed Andreas eum sequebatur cum Philippo, nullusque alius. Imo vero neque hi omnes ipsum, uti par erat, cognoscebant, neque mater ipsa, neque fratres. Nam post multa edita miracula de fratribus dicit Evangelista, « Neque fratres ejus credebant in eum[3]. » Sed neque illi, qui nuptiis aderant, ipsum noverant, Alioquin enim accessissent, et in necessitate rogassent illum. Ideo ait : « Non» dum venit hora mea. » Nondum notus sum præsentibus, sed neque sciunt illi vinum deficere. Sine, donec id sen-

[1] Joan. VII, 30. — [2] Id. VIII, 20. — [3] Id. VII, 5.

tiant. Neque enim hæc me a te audire oportuit. Mater quippe es, et miraculum reddis suspectum. Oportebat illos indigentes accedere et precari; non quod ea re opus habeam; sed ut ipsi cum magno consensu miraculum gestum acciperent. Nam qui se in necessitate constitutum novit, cum petita consequitur, magnam habet gratiam; qui vero necessitatem nondum advertit, neque beneficii clare sensum recipiet. Et cur, inquies, postquam dixerat: « Nondum venit » hora mea, » et recusaverat, id quod mater dixerat effecit? Ut contradicentibus, et putantibus ipsum horæ subjectum esse, demonstraretur ipsum non esse horæ et tempori subditum. Nam si subditus horæ fuisset, quomodo, congruente nondum adveniente hora, id opus peregisset? Ad hæc in matris honorem id fecit, ne omnino ipsi repugnare videretur; ne ex imbecillitate id facere videretur; ne, tanto astante cœtu, matrem pudore afficeret: nam ministros ipsi obtulerat. Siquidem postquam Chananææ dixerat: « Non est bo» num sumere panem filiorum, et dare canibus [1], » dedit tamen postea, ejus assiduitate permotus. Atqui etiam dixerat: « Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus » Israël [2]. » Postquam tamen hæc dixerat, filiam ejus liberavit.

II. His discimus nos, etsi indignos, assiduitate tamen nos sæpe dignos reddere qui accipiamus. Idcirco mater et expectavit, et sapienter ministros admovit, ut a pluribus rogaretur. Ideo addidit: « Quodcumque dixerit vobis facite [3]. » Noverat enim ipsum non ex imbecillitate renuisse, sed quod fastum fugeret, nolletque se ad miraculum patrandum statim projicere, ideoque ministros adduxit. « Erant autem ibi lapi» deæ hydriæ sex positæ secundum purificationem Judæo» rum, capientes singulæ metretas binas vel ternas. Dixit » eis Jesus: Implete hydrias aqua. Et impleverunt eas us-

[1] Matth. xv, 26. — [2] Ibid. 24. — [3] Joan. ii, 5.

» que ad summum [1]. » Non sine causa dixit : « Secundum » purificationem Judeorum. » Sed ne quis fortassis infidelium suspicari posset, fæce intus remanente, infusa deinde et admixta aqua vinum tenuissimum evasisse, ideo ait : « Secundum purificationem Judæorum, » ostendens in vasis illis nunquam servatum fuisse vinum. Nam cum Palæstina aquæ penuria laboret, rarique sint ibi fontes et aquarum scaturigines, semper hydrias aqua implebant, ne si quando immundi fierent, ad flumina currere cogerentur, sed ad manum sese purgandi modum haberent. Cur autem signum non edidit antequam illæ implerentur, quod longe mirabilius fuisset ? Aliud enim est subjectam materiam in aliam qualitatem mutare, aliud ipsam substantiam antea non existentem creare; hoc enim longe mirabilius est. Sed res non ita credilibis multis visa fuisset. Ideoque miraculorum magnitudinem sæpe libenter minuit, ut facilius illa credantur. Et cur, inquies, non ipse aquam produxit, ut tunc in vinum converteret, sed id ministros facere jussit? Eadem rursum de causa, et ut ipsos, qui hauserant, rei testes haberet, nec id præstigias esse putaretur. Nam si qui ausi essent id impudenter negare, poterant ministri dicere : « Nos aquam hausimus. » Ad hæc vero dogmata contra Ecclesiam suborta avertit. Quia enim quidam alium esse mundi creatorem dicunt, operaque visibilia non ejus esse, sed alterius Dei ipsi contrarii, ut eorum insaniam reprimat, ita multa miracula edit ex subjectis substantiis. Nam si creator ipsi contrarius esset, non alienis uteretur ad potentiam suam demonstrandam. Nunc igitur ostendens se eumdem ipsum esse, qui aquam in vineis mutat, et pluviam per radicem in vinum convertit, id quod in ipsa planta longiori tempore facit, id repente in nuptiis operatus est. Postquam autem implessent hydrias, ait : « Haurite nunc, et ferte architriclino.

[1] Joan. II, 6, 7.

» Et tulerunt. Ut autem gustavit architriclinus aquam vi-
» num factam, et nesciebat unde esset; ministri autem scie-
» bant, qui hauserant aquam. Vocat sponsum architriclinus,
» et dicit ei : Omnis homo primum bonum vinum ponit, et
» et cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est : tu ser-
» vasti bonum vinum usque adhuc [1]. » Hic rursum quidam cavillantur dicentes ebriosorum cœtum fuisse, hebetem gustantium sensum, qui rem non possent capere, nec judicium ferre, ita ut nescirent an vinum an aqua id esset : nam quod ebrii essent, ipse architriclinus declaravit. Ridiculum plane illud est : verum hanc illorum suspicionem jam sustulit Evangelista. Non enim convivas ait de re illa sententiam tulisse, sed architriclinum, qui sobrius adhuc nihil gustaverat. Scitis quippe omnes, quibus conviviorum cura committitur, esse omnium maxime sobrios, unam hanc curam habentes, ut cum recto ordine omnia disponantur. Ideoque sensum illum vigilem et sobrium ad rei gestæ testimonium evocavit. Non enim dixit : « Infundite convivis vinum; » sed, « Ferte architriclino. Ut autem gustavit archi-
» triclinus aquam vinum factam, et nesciebat unde esset;
» ministri autem sciebant. Vocat sponsum architriclinus. »
Cur non ministros alloquitur? Sic enim miraculum revelatum esset. Quia ne ipse quidem Jesus quod factum fuerat revelavit, sed sensim paulatimque volebat vim miraculorum in notitiam venire. Si vero tunc declaratum fuisset, non fides habenda erat ministris narrantibus; sed insanire putati fuissent, cum homini, qui opinione multorum e vulgo erat, talia ascriberant. Ipsi quidem experientia rem clare noverant, neque poterant suis manibus fidem negare, non tamen idonei erant ut aliis fidem facerent. Ideo non omnibus revelavit; sed ei, qui maxime posset id perspicere, clariorem rei notitiam in posterum reservans. Nam post alia

[1] Joan. II, 8-10.

conspicua signa, hoc etiam credibile futurum erat. Quando enim filium reguli postea curavit, per ea, quæ tunc dicit Evangelista indicat hoc etiam manifestius fuisse. Ideo enim maxime regulus ipsum vocavit, quia signi istius gnarus erat, ut dixi. Quod declarans Joannes dicebat : « Venit Jesus in » Cana Galilææ, ubi fecit aquam vinum [1]. » Neque modo vinum, sed vinum optimum.

III. Talia sunt Christi miracula, quæ res naturales præstantia longe superent. Sic et in aliis quoque quando membrum distortum restituit, sanioribus validius effecit. Quod ergo vinum et vinum optimum illud esset, non modo ministri, sed et architriclinus et sponsus testificaturi erant; quod autem a Christo factum esset, qui aquam hauserant. Ita ut, etsi tunc miraculum non revelatum fuisset, non ad finem usque sileri posset. Sic multa necessariaque præmittebantur in futurum tempus testimonia. Quod enim aquam vinum fecisset, ministros testes habuit : quod bonum vinum esset, architriclinum et sponsum. Verisimile autem est sponsum aliquid ad hæc respondisse. Verum Evangelista ad magis necessaria properans, hoc tantum recensito signo, cætera prætermisit. Necessarium quippe erat ut sciretur ipsum aquam in vinum mutavisse; quid vero achitriclino sponsus responderit, referre necessarium non putavit. Multa quippe signa primum obscuriora, progressu temporis clariora facta sunt, iis accurate narrantibus, qui a principio viderant. Tunc igitur vinum ex aqua fecit Jesus; tunc et nunc voluntates molles et dissolutas in melius mutare non desinit. Sunt enim, sunt, inquam, homines, qui nihil ab aqua differunt; ita sunt frigidi, molles et nunquam consistentes. Illos autem, qui sica ffecti sunt, ad Dominum adducamus, ut illorum voluntatem in vini conditionem mutet, ut non ultra diffluant, sed solidiores sint, ac cum sibi tum aliis lætitiæ causa eva-

[1] Joan. IV, 46.

dant. Quinam vero sunt illi frigidi, nisi ii qui fluxis hujus vitæ rebus inhærent; qui mundi delicias non derident; qui gloriam et potentiam amant. Hæc quippe omnia fluxa, nunquam consistunt, quæ in præceps semper et cum impetu feruntur. Nam qui hodie dives, cras pauper est : qui hodie cum præcone, balteo, curru multisque lictoribus se effert, sæpe sequenti die carceri mancipatur, aliique invitus hunc fastum relinquit. Qui delicatis cibis deditus est, postquam ventrem crapula disrupit, ne uno quidem die potest in eadem abundantia permanere; sed illa in vaporem versa, cogitur alia congerere, nihilque differt a torrente : nam quemadmodum ibi priore recedente fluctu, alii rursus instant; sit et nos alio post alium cibo indigemus. Hujusmodi est rerum hujus sæculi natura, nunquam stant; sed semper fluunt et trahuntur. Deliciæ vero ciborum non modo fluunt et prætercurrunt; sed multa nobis alia negotia ingerunt. Dum enim cum impetu diffluunt, tum robur corporis, tum animæ virtutem abstrahunt. Neque ita violenti fluminum fluctus ripas excedere solent, ut ciborum deliciæ valetudinis fundamenta secum subtrahunt. Si medicum adeas et perconteris, omnem morborum causam hinc prodire disces. Nam tenuis et vilis mensa, valetudinis mater est. Ideo medici sic illam vocarunt. Non satiari id valetudinem vocant : « Cibi enim parcitas, sanitas; fruga» lis mensa, mater valetudinis, » inquiunt. Quod si frugalitas mater est valetudinis, plane satietas mater est morbi et infirmitatis : paritque ægritudines ipsam medicorum artem superantes; pedum, capitis, oculorum, manuum morbos, tremores, paralysim, icteron, febres diuturnas et ardentes, aliaque longe plura, quæ recensere non vacat : hæc non ex indigentia, nec ex philosophico victu, sed ex satietate et crapula generantur. Quod si velis hinc ortos animæ morbos explorare, deprehendes inde nasci avaritiam, mollitiem,

atram bilem, pigritiam, libidinem, omnemque ignorantiam. His gaudentes mensis animæ non asinis meliores evadunt, quæ a talibus feris discerpantur. Nec tacebo et fastidia quibus obnoxii sunt ii qui se huic addixere morbo, quæ omnia recensere non possumus : unum quod est caput omnium declarabo. Lauta mensa, de qua loquimur, nunquam illi cum voluptate fruuntur. Frugalitas quippe ut valetudinis, ita et voluptatis mater est; satietas vero, ut morborum, ita fastidii fons est et radix. Nam ubi satietas est, ibi concupiscentia esse nequit : ubi vero concupiscentia non est, quomodo voluptas esse possit? Ideo non modo prudentiores et valentiores divitibus pauperes videmus; sed majori lætitia fruentes. Quæ omnia cogitantes ebrietatem deliciasque fugiamus; non mensæ tantum delicias, sed et alias omnes, quæ in rebus sæcularibus haberi possunt; earumque loco spiritualem nanciscemur voluptatem, et delectabimur in Domino secundum Prophetam, qui dicit : « Delectare in » Domino, et det tibi petitiones cordis tui [1] ; » ut et præsentibus et futuris fruamur bonis, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria simulque sancto Spiritui, in sæcula sæculorum. Amen.

## HOMILIA XXIII [2].

### CAPUT II.

Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilææ [3].

I. Vehementer instat diabolus, et saluti nostræ undique insidiatur. Vigilandum itaque, et undique ipsi aditus inter-

[1] Psal. XXXVI, 4. — [2] Alias XXII. — [3] Joan. II, 11.

cludendus est. Nam si vel parvam invenerit occasionem, latum sibi postea parabit ingressum, et vim suam totam paulatim inducet. Si itaque salutis nostræ aliquam rationem habeamus, ne in parvis quidem rebus ipsum accedere sinamus, ut per hæc majoribus occurramus. Nam extremæ insipientiæ esset, si dum tantam ille diligentiam adhibet, ut animam perdat nostram, nos pro salute nostra non parem adhibeamus sollicitudinem. Hæc a me non sine causa dicta sunt; sed quia timeo ne in media caula nunc ille lupus astet occultus, ovemque rapiat, quæ se vel ex segnitie vel dolo malo a grege auditorum semoverit. Nam vulnera si sub sensum caderent, aut si corpus plagas acciperet, non opus esset insidias hasce tantum præcavere. Quia vero invisibilis anima est, ipsaque vulneribus confoditur, multa nobis opus est vigilantia, ut unusquisque sese exploret. « Nemo enim novit ea quæ sunt hominis, ut spiri- » tus hominis qui in ipso est [1]. » Oratio enim ad omnes pervadit, et commune omnibus offert remedium : sed ad singulos auditores pertinet illa accipere, quæ morbo suo depellendo sunt congruentia. Ægros non novi, nec bene valentes : ideo de rebus omnibus loquor ea, quæ animi morbis singulis competant : modo de avaritia, mox de mensæ deliciis; hinc libidinem aggredior : postea vero eleemosynam laudo, ad illamque erogandam hortor; hinc bonorum operum alia genera. Timeo enim ne dum uni morbo curando incumbo, alii remedium afferam, dum vos aliis ægritudinibus laboratis. Si unus tantum hic adesset, non necessarium ducerem multiplicem habere sermonem. Quia vero in tanta multitudine, multos esse morbos verisimile est, non sine causa doctrinam variamus : sermo quippe in omnes effusus, suam certe utilitatem habebit. Ideoque Scriptura ipsa varia est, ac de sexcentis rebus edis-

[1] 1 Cor. II, 11.

serit, quia ad communem hominum naturam sermonem dirigit. In tanta vero multitudine, necesse est omnes animi morbos reperiri, licet non omnes in cunctis adsint. His itaque nos expurgantes, divina verba, quæ hodie lecta sunt intentis admodum animis audiamus. Quænam illa sunt? « Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilææ. » Dixi nuper quosdam non hoc initium esse putare. Quid enim, inquiunt, si dicatur id de Cana Galilææ tantum, nam hoc initium fecit in Cana. Ego vero hac de re non curiosius edisseram; sed dico ipsum post baptisma signa edere cœpisse : ante baptisma vero nullum fecisse, jam declaravimus. Sive autem hoc, sive aliud post baptisma primum signum fuerit, disquirtere non operæ-precium esse existimo. « Et manifestavit gloriam suam [1]. » Quo modo et qua ratione? Neque enim multi rei gestæ attendebant; sed ministri tantum, architriclinus et sponsus. Quomodo ergo manifestavit gloriam suam? Quantum in ipso erat. Quod si non tunc, certe postea omnes miraculum audituri erant; nam ad hoc usque tempus celebratur nec latet. Quod autem illo die non omnes id noverint, ex sequentibus palam est: postquam enim dixerat : « Manifestavit gloriam suam, » subdidit : « Et crediderunt in eum Discipuli ejus [2], » qui prius mirabantur. Vides-ne tunc maxime necessarium fuisse ut miracula ederentur, cum probi homines, qui dictis attendebant, aderant? Hi enim et facilius credituri erant, et gesta accurate observaturi. Et quomodo notus fuisset sine miraculis? Certe satis erant doctrina, et prophetia cum miraculo conjuncta, ut ea in auditorum animos insinuarent, ut jam assueti, gestis rebus cum affectu attenderent. Ideo alibi sæpe dicunt Evangelistæ ipsum non edidisse signa, propter hominum illorum perversitatem. « Et post hæc » descendit in Capharnaum ipse et mater ejus et fratres et

[1] Joan. II, 11. — [2] Ibid.

» Discipuli ejus : et ibi manserunt non multis diebus [1]. » Cur cum matre Capharnaum venit? Neque enim ibi ullum fecit miraculum; neque urbis istius incolæ probe erga illum affecti erant, sed admodum corrupti. Illudque Christus significavit dicens : « Et tu, Capharnaum, usque ad cœlum » elata, usque ad infernum deprimeris [2]. » Cur ergo illo se confert? Ut mihi quidem videtur, quia paulo post iturus erat Jerosolymam; ideo tunc abiit, ne matrem et fratres ubique secum traheret. Abiens igitur illicque in matris honorem paulum commoratus, iterum miracula aggreditur, cum illam ibi reliquisset. Ideo dicit ipsum, non paucis elapsis diebus, venisse Jerosolymam. Paucis ergo ante Pascha diebus baptizatus est. Et Jerosolymæ quid agit? Rem magnæ auctoritatis. Nam negotiatores illos, nummularios, eos qui columbas vendebant et boves et oves, ideoque illic versabantur, ejecit.

II. Alius autem Evangelista narrat ejicientem illum dixisse : « Nolite facere domum Patris mei speluncam latro» num; » hic vero dicit, « Domum negotiationis [3] » : non contraria loquentes, sed demonstrantes ipsum id bis fecisse, et hæc non eodem gesta tempore fuisse; sed et nunc initio prædicationis, atque etiam cum ad passionem pervenisset : quapropter vehementioribus usus verbis, speluncam vocavit : non item nunc initio; sed moderatiore increpatione utitur : unde verisimile sit idipsum bis fecisse. Et cur, inquies, id Christus et cum tanta vehementia fecit, quanta nusquam agere deprehenditur, et hæc cum contumeliis et convitiis affectus, Samaritanus et dæmoniacus ab illis vocaretur? Neque enim verbis contentus, cum flagello etiam illos expulit. Judæi, cum aliis beneficium confertur, accusant et efferuntur; quando autem par esse videbatur illos exasperari castigatos, non ita aspere agunt. Neque enim

[1] Joan. II, 12. — [2] Luc. x, 15. — [3] Joan. II, 16.

increparunt, aut contumelia affecerunt, sed quid dixerunt? « Quod signum ostendis nobis quia talia facis [1]? » Vides-ne livorem ingentem, et quomodo aliis illata beneficia indignius ferrent? Aliquando igitur templum ab illis speluncam latronum factum esse dicebat, ostendens illa, quæ vendebantur, furto parta fuisse, atque ex rapina et avaritia prodire, ipsosque ex aliorum calamitate ditescere; aliquando autem domum negotiationis dicit, impudentem negotiationem significans. Sed cur hoc fecit? Quia futurum erat ut in sabbato curaret, et multa hujusmodi faceret, quæ ipsi putabant transgressionem esse legis, ne videretur Deo adversarius esse, qui contra Patrem id faciendo insurgeret, jam hinc illorum hujusmodi suspicionem corrigit. Nam qui pro templi honore tantam ostenderat indignationem, templi Domino, qui in ipso colebatur, non adversaturus erat. Satis erant superiores anni quibus secundum legem vixerat, ut probaretur ejus erga legislatorem reverentia, ipsumque non legi adversaturum esse. Quia autem illi anni in oblivionem venturi erant, quia omnibus noti non erant, eo quod in paupere domo enutritus fuisset, omnibus præsentibus, utpote die festo appropinquante, id facit, nec sine periculo. Neque solum enim ejecit; sed et mensas evertit, argentum effudit, ut illi secum reputarent eum, qui ob decorem domus sese in pericula conjiceret, dominum domus non despicere. Si enim id simulate tantum fecisset, hortari solum oportuisset: nam se in pericula conjicere, audax facinus erat. Neque enim leve illud erat sese forensium furori objicere, et brutorum hominum, mercatorum videlicet, turbam contumeliis onerare et adversum se exasperare; id non simulantis erat, sed pro domus decore pericula omnia adeuntis. Quamobrem non gestis solum, sed etiam dictis ostendit suam cum Patre concordiam: non

[1] Joan. II, 18.

dixit enim domum sanctam, sed domum Patris mei. Ecce Patrem vocat, nec indignantur. Putabant enim ipsum simpliciter loqui. Sed quia deinde clarius locutus est, ut suam cum Patre æqualitatem declararet, tunc in furorem acti sunt. Quid igitur illi? « Quod signum nobis ostendis, in»quiunt, quia hæc facis? » O summam amentiam! Quo signo opus erat, ut a male faciendo desinerent, et domum a tanta turpitudine liberarent? Ille tantus pro domo Dei zelus, nonne maximum virtutis signum erat? Probi autem viri hinc agniti sunt, nam: « Recordati sunt Discipuli ejus » tunc quia scriptum est; Zelus domus tuæ comedit me [1]. » At non illi prophetiæ meminerunt, sed dicebant: « Quod » signum ostendis nobis? » De turpi amisso lucro dolentes, sperantesque se sic posse illum abducere, ad miraculum patrandum evocant, ut factum ejus coarguant. Ideo signum non dat illis. Imo cum prius accessissent signum petentes, hoc respondit: « Generatio prava et adultera signum quæ»rit, et signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ [2]. » Sed tunc clarius; nunc autem magis ænigmatice. Illud autem agit ob extremam illorum insaniam. Neque enim ille, qui non petentes præveniebat et signa dabat, petentes repulisset, nisi illos prava et dolosa mente fuisse scivisset. Nam vel ipsa interrogatio quanta nequitia plena esset, consideres velim. Cum enim oportuisset ejus studium ac zelum approbare, atque obstupescere, quod talem domus curam gereret; illi accusant, ac vendere sibi licere contendunt, neque licere sibi a vendendo desistere, nisi ipse signum ostendat. Quid ergo Christus? « Solvite templum hoc, et » in tribus diebus excitabo illud [3]. » Multa hujusmodi loquitur, quæ audientibus sint obscura, sed post futuris clara: cur hoc? ut cum rei prædictæ finis adveniret, probaretur ipsum jam olim id præscivisse; quod in hac prophetia acci-

[1] Joan. II, 17. — [2] Matth. XVI, 4. — [3] Joan. II, 19.

dit. Nam ait : « Cum resurrexisset a mortuis, recordati sunt » Discipuli ejus quia hoc dicebat : et crediderunt Scripturæ » et sermoni quem dixit Jesus [1]. » Cum hæc dicerentur, alii dubitabant quandonam id eventurum esset ; alii contendebant dicentes : « Quadraginta sex annis ædificatum est » templum hoc : et tu in tribus diebus excitabis illud [2] ? » Quadraginta sex annis dicentes postremam templi constructionem significant ; prior enim viginti annis absoluta fuit.

III. Cur ergo ænigma illud non solvit, neque dixit : « Non de hoc templo loquor, sed de carne mea. » Verum Evangelista, diu postea scribens Evangelium, dictum illud explicavit ; ille vero tacuit. Quare ? Quia verbis ejus fidem non habuissent. Si enim ne quidem Discipuli poterant tunc intelligere, multo minus turbæ. « Cum surrexisset, inquit, » Jesus a mortuis, tunc recordati sunt, et crediderunt ser» moni et Scripturæ. » Duo enim ipsis tunc proponebantur ; resurrectio, et quod majus erat, num Deus esset is qui intus habitabat ; quæ ambo subindicavit dicens: « Solvite templum » hoc, et in tribus diebus excitabo illud : » quod Paulus dicit non parvum esse Divinitatis signum, his verbis : « Qui » prædestinatus est Filius Dei in virtute secundum Spiritum » sanctificationis, ex resurrectione mortuorum Jesu Chri» sti [3]. » Cur et illic et hic et ubique hoc signum dat ; modo dicens : « Cum exaltatus fuero ; » et, « Cum exaltaveritis Fi» lium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum [4] ; » modo autem, « Et signum non dabitur vobis, nisi signum Jonæ ; » atque hic rursum, « In tribus diebus excitabo illud ? » Quia hoc maxime argumento ostendebatur ipsum non esse purum hominem, quod posset adversus mortem tropæum erigere, ac diuturnam illius tyrannidem difficileque bellum illud tam cito solvere. Ideo ait : « Tunc scietis. » Tunc, quandonam ? Cum postquam resurrexero attraham totum

[1] Joan. II, 22. — [2] Ibid. 20. — [3] Rom. I, 4. — [4] Joan. VIII, 24.

orbem : tunc scietis me ut Deum et verum Dei Filium id fecisse, ad ulciscendam Patri illatam contumeliam. Cur autem non dicit quibus opus esset signis, ad male factum tollendum, sed se signum daturum esse pollicitus est? Qui sic illos magis irritasset; hoc autem modo magis exterruit. Attamen nihil ad hoc responderunt : videbatur enim illis incredibile quidpiam dicere, nec ultra interrogare valuerunt; et quasi res fieri non posset, missam illam fecerunt. Quod si mente valuissent, etiamsi illud incredibile videretur esse, postquam multa signa fecerat, tunc interrogassent illum, tunc precati fuissent ut illorum dubitationem solveret; sed insani cum essent, aliis dictis ne minimum quidem attenderant : alia vero cum mala mente audiebant. Ideoque Christus ænigmatice ipsis loquebatur. Sed quod jam quæritur hoc est, cur Discipuli non noverint ipsum a mortuis resurrecturum esse? Quia nondum Spiritus gratia dignati fuerant. Quapropter de resurrectione frequenter audientes, nihil intelligebant : sed cogitabant intra se quid hoc esset. Nam stupendum et inexpectatum erat, quod dicebatur, quod nempe quispiam sese posset resuscitare, atque illo modo resuscitare. Ideo Petrus increpatus fuit, quod cum nihil nosset de resurrectione, diceret : « Propitius esto tibi [1]. » Neque Christus ante rem ipsam hoc illis revelavit, ne illis offendiculo esset, qui initio vix fidem habebant iis, quæ dicebantur, quod ea admodum inexpectata essent, neque clare scirent quis esset Jesus. Iis enim quæ operibus ipsis clare comprobantur, nemo fidem negaverit; illis vero quæ verbis solum proferebantur, verisimile erat quosdam fidem esse negaturos. Idcirco sinebat initio rem occultam manere; cum autem experimento dicta sua vera comprobabat, tunc verborum dabat intelligentiam, tantamque Spiritus gratiam, ut confestim omnia acciperent. « Ille enim, inquit, vobis

[1] Matth. XVI, 22.

» commemorabit omnia. » Nam qui conceptam de illo reverentiam, una vespera deposuerunt ac fugerunt, qui se dicebant non nosse illum, vix omnium, quæ multo tempore facta dictaque fuerant, recordati fuissent, nisi magnam consecuti fuissent Spiritus gratiam. Si vero, inquies a Spiritu audituri erant, quid opus erat illos cum Christo versari, non intellecturos ea quæ dicebantur? Quoniam Spiritus non docuit, sed in memoriam revocavit ea, quæ Christus dixerat. Non parum autem ad gloriam Christi conferebat, quod Spiritus mitteretur ad renovandam dictorum suorum memoriam. Initio quidem ex Dei beneficio fuit, quod Spiritus gratia advolaret, ita copiosa et ampla. Deinde eorum virtutis fuit, quod donum tantum retinerent. Vitam quippe sanctitate conspicuam ducebant, multamque sapientiam exhibebant, laboresque magnos : vitam præsentem contemnebant, humana nihili pendebant; sed superiores omnibus fuere; ac sicut aquilæ leves in altum volantes, operibus ad ipsum cœlum pertingebant, perque opera ingentem Spiritus gratiam obtinebant. Hos itaque nos quoque imitemur : ne extinguamus lampades nostras; sed lucidas per eleemosynam reddamus. Hujusce ignis lumen ita servatur. Colligamus igitur oleum in vasis, dum vivimus. Neque enim post discessum hinc nostrum possumus illud emere, nec aliunde accipere, nisi per manus pauperum. Illud, inquam, hinc abunde colligamus, si velimus cum sponso ingredi : sin minus, extra thalamum necessario manebimus. Impossibile enim, impossibile, inquam, est, etiamsi mille bona edamus opera, sine eleemosyna ad regni limina ingredi. Ideo illam admodum liberaliter exhibeamus, ut ineffabilibus fruamur bonis, quæ utinam nos omnes consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium ubique, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

# HOMILIA XXIV [1].

## CAPUT II.

Cum autem esset Jerosolymis in Pascha in die festo, multi crediderunt in eum [2].

I. Tunc ex hominibus illis, alii quidem in errore perstabant, alii veritatem amplexabantur [3]; verum ex his nonnulli brevi tantum retinebat illam, et ab ea demum excidebant. Hos Christus subindicavit, quando ipsos seminibus comparavit, quæ non profundas mitterent radices, sed eas in superficie terræ ponerent, quos cito perire dixit. Hos quoque hic commemorat Evangelista cum ait : « Cum au» tem esset Jerosolymis in Pascha in die festo, multi credi» derunt in eum, videntes ejus signa quæ faciebat. Ipse » autem Jesus non se credebat eis [4]. » Firmiores erant Discipuli, qui non signis tantum, sed etiam doctrina permoti accesserunt. Crassiores quippe signa pertrahebant, ratione præditos prophetiæ et doctrina. Quotquot igitur per doctrinam capti sunt, hi signorum sequacibus firmiores erant; quos et Christus beatos prædicabat his verbis : « Beati qui » non viderunt et crediderunt [5]. » Quod autem illi non veri essent discipuli probat id quod subjungitur : « Ipse Jesus » non se credebat eis. » Quare ? « Quia omnia noverat, et quia » opus non erat ut quis testimonium perhiberet de homine : » ipse enim sciebat quid esset in homine [6]. » Id est, verba non curabat, qui in ipsa corda penetrat et mentes; et cum fervorem illorum temporaneum esse sciret, non fidebat eis

[1] Alias xxiii. — [2] Joan. ii, 23. — [3] Vide D. Guillon, tom. xi, pag. 238-244. — [4] Joan. ii, 24. — [5] Id, xx, 29. — [6] Id. ii, 25.

ut perfectis discipulis : non omnia ipsis dogmata tradebat; quasi fidem firmiter essent amplexi. Nosse autem ea, quæ in corde hominum sunt, illius tantum est, « Qui finxit sigil» latim corda [1], » nempe solius Dei; nam « Tu, inquit, » cognoscis corda solus [2]. » Non egebat testibus, ut eas, quas formaverat, mentes cognosceret; ideoque temporaneæ ipsorum fidei non confidebat. Homines quippe, qui neque præsentia neque futura norunt, sæpe dolose accedentibus et paulo post recessuris omnia sine ullo metu dicunt et tradunt. Christus vero non item; nam arcana eorum omnia probe sciebat. Tales nunc sunt multi, qui fidelium quidem nomen habent, sed versatiles et inconstantes sunt; ideo Christus non se credit eis, sed plurima ipsis occultat. Ut enim nos non amicis quibuslibet, sed veris fidimus : ita et Deus. Audi itaque quid Christus Discipulis dicat : « Non jam » dico vos servos : vos enim amici mei estis [3]. » Unde et quare? « Quia omnia, quæ audivi a Patre meo, nota feci vo» bis [4]. » Idcirco neque Judæis signa petentibus dabat, quia illi tentantes petebant. Annon ut olim, sic nunc quoque signa petere tentantium est? Nam sunt hodieque qui quærunt ac dicunt : « Cur non etiam nunc signa fiunt? » Si fidelis es ut esse debes, si amas Christum ut amare par est, non opus habes signis : hæc enim infidelibus dantur. Cur Judæis, inquies, non data sunt? Data certe sunt. Siquando vero petentes non acceperint, illud ideo factum est, quod non ut ab infidelitate liberarentur hæc petiissent, sed ut sese magis in nequitia confirmarent. « Et erat homo » ex Pharisæis, Nicodemus nomine, princeps Judæorum : » hic venit ad Jesum nocte [5]. » Hic et in medio Evangelio Christum defendere videtur; ait enim : « Lex nostra nemi» nem judicat, nisi prius audiat ab eo [6]. » Adversus hunc

[1] Psal. xxxii, 15. — [2] Act. i, 24. — [3] Joan. xv, 14. — [4] Ibid.— [5] Id. iii, 1, 2. — [6] Id. vii, 51.

Judæi indignabantur dicentes : « Interroga et vide quia Propheta ex Galilæa non surrexit[1]. » Post crucem etiam magnam pro dominici corporis sepultura curam adhibuit. « Venit, inquit, Nicodemus, qui venerat ad Dominum nocte, ferens mixturam unguenti et aloës quasi libras centum[2]. » Hic jam nunc bene affectus erat erga Christum, nec tamen quantum par erat, neque eo quo oportebat animo, sed adhuc judaïca imbecillitate detinebatur. Ideo noctu venit, quia interdiu id facere formidabat. Sed benignus Deus neque repulit, neque redarguit, nec doctrina sua privavit : verum cum mansuetudine magna ipsum alloquitur, sublimiaque ipsi dogmata aperit; ænigmatice quidem, aperitque tamen. Multo magis enim venia dignus ille erat, quam ii qui maligne idipsum agebant. Illi enim omni sunt excusatione indigni; hic vero improbandus quidem erat, sed non tantopere. Cur ergo Evangelista nihil tale de illo dixit? Dixit quidem alibi ex principibus multos in illum credidisse[3]; sed propter Judæos non illum confessos esse, ne extra Synagogam ejicerentur. Hic vero omnia ista per illum noctu aditum subindicavit. Quid ergo ait? « Rabbi, scimus quod a Deo venisti magister : nemo enim potest facere hæc signa, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo[4]. »

II. Adhuc Nicodemus humi repit, adhuc humanam de Christo sententiam habet, et de illo quasi de Propheta loquitur, nihil altum ex signis conjectans : « Scimus, inquit, quod a Deo venisti magister. » Cur ergo noctu et clam venis ad eum, qui divina loquitur, qui a Deo venit? Cur non cum fiducia loqueris? Verum hoc non dixit Jesus, neque redarguit illum : « Calamum enim conquassatum non confringet, inquit, et lignum fumigans non

[1] Joan. VII, 52. — [2] Id. XIX, 39. — [3] Id. XII, 41. — [4] Id. III, 2.

» extinguet [1]. » Idem quoque rursum : « Non contendet, » inquit, neque clamabit [2]. » Ac rursum : « Non veni ut » judicem mundum ; sed ut salvum faciam mundum [3]. Ne» mo potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus » cum eo. » Adhuc ille secundum hæreticorum sententiam loquitur, qui dicit ab alio moveri, et aliorum ope indigere, ut hoc faciat. Quid ergo Christus ? Vide indulgentiæ illius magnitudinem. Non dixit : « Aliorum auxilio non egeo ; » sed « Cum potestate omnia facio : nam verus sum Dei Filius, et eamdem, quam Genitor, potestatem habeo. » Interim vero id efferre noluit, ut audienti sese accommodaret. Nam quod semper dico, hoc nunc repetam, id Christum interim studuisse, non ut dignitatem suam revelaret, sed ut persuaderet se nihil contra Patris voluntatem facere. Ideoque in verbis sæpe moderatus deprehenditur, in rebus non item. Cum enim miracula edit, cum potestate omnia facit dicens : « Volo, mundare [4]. Talitha, surge [5]. Extende manum; di» mittuntur tibi peccata [6]. Tace, obmutesce [7]. Tolle gra» batum tuum, et vade in domum tuam [8]. Tibi dico malum » dæmonium : Exi ab ipso [9]. Fiat tibi sicut vis [10]. Si quis » vobis dixerit aliquid, dicite quia Dominus his opus habet [11]. » Hodie mecum eris in paradiso [12]. Audistis quia dictum est » antiquis : Non occides. Ego autem dico vobis, quia qui » irascitur fratri suo temere, reus erit judicio [13]. Venite » post me, et faciam vos piscatores hominum [14]. » Ubique certe magnam videmus ejus auctoritatem. In rebus enim nemo ea, quæ facta sunt, reprehendere possit. Quomodo possit ? Nam si ea, quæ ille dicebat, non effectum et finem

[1] Isaï. XLII, 3, et Matth. XII, 20. — [2] Ibid. 19. — [3] Joan. XII, 47. — [4] Matth. VIII, 3. Marc. I, 41, et Luc. V, 13. — [5] Marc. V, 13. — [6] Id. II. 5. — [7] Id. I, 25, et Luc. IV, 35. — [8] Matth. IX, 6. Marc. II, 11. Luc. V, 24, et Joan. V, 8. — [9] Marc. IX, 24. — [10] Matth. XV, 28. — [11] Id. XXI, 3. — [12] Luc. XXIII, 43. — [13] Matth. V, 21, 22. — [14] Id. IV, 19.

consecuta essent, potuisset quis dicere præcepta illa ex arrogantia prodiisse. Quia vero eveniebant, rei veritas illos vel invitos ad silentium compellebat. In verbis autem impudentes cum essent, poterant illum ut arrogantem carpere. Ita nunc Nicodemum alloquens, nihil sublime aperte dicit, sed per ænigmata ipsum ab humili sententiam deducit, ostendens se sibi ipsi sufficere ad miracula patranda. Perfectum enim illum Pater genuit, sibique ipsi sufficientem, et nihil imperfectum habentem. Sed videamus quo pacto hoc ille confirmet. Dixit ille : « Rabbi, scimus quia » a Deo venisti magister, et quod nemo potest facere quæ » tu facis, nisi fuerit Deus cum eo. » Existimavit se magna quæpiam de Christo dixisse. Quid ergo Christus ? ostendens illum ne ad limina quidem veræ cognitionis accessisse, nec vel in vestibulo esse, sed extra regiam aberrare et eum et alium quemvis hæc dicentem, necdum ad veram appropinquasse notitiam, qui talem de Unigenito opinionem haberent, quid ait ? « Amen, amen dico tibi, nisi quis natus » fuerit desuper, non potest videre regnum Dei [1]. Hoc est : « Nisi tu natus fueris desuper, et accuratam dogmatum cognitionem acceperis, foris aberras, et procul es a regno cœlorum. « Verum id non clare dicit, et ut minus onerosum id quod dicebatur esset, non ipsum aperte alloquitur, sed indeterminate dicit : « Nisi quis natus fuerit » ; ac si diceret : « Sive tu, sive quivis alius hæc de me sentiat, is extra regnum est. » Nisi enim hæc illa mente dixisset, responsio non ad propositum esset. Hoc si Judæi audissent, deridentes discessuri erant. Hic autem discendi studium præ se tulit. Ideo enim obscure sæpe loquitur Christus, ut auditores et ad interrogandum promptiores, et ad operandum expeditiores reddat. Nam quod clare dicitur, auditorem sæpe fugit ; quod autem obscurum est, attentiorem studio-

[1] Joan. III, 3.

sioremque reddit. Hoc autem significat : « Nisi natus fueris desuper ; nisi per lavacrum regenerationis Spiritum acceperis, non potes ad rectam de me opinionem pervenire. Hæc tua opinio non spiritualis, sed animalis est. Non tamen his verbis usus est, ne illum pro facultate sua loquentem terreret; sed ad majorem illum cognitionem sine suspicione erigit, cum dicit : « Nisi quis renatus fuerit desuper. » Illud « Desuper, » quidam « De cœlo » dicunt significare ; alii vero, « A principio. » Is enim, qui non sic natus fuerit, inquit, non potest videre regnum Dei; seipsum significans, et ostendens id non esse quod solum videtur ; sed aliis opus esse oculis, ut Christus videatur. His auditis, Nicodemus ait : « Quomodo » potest homo nasci, cum sit senex[1] ? » Rabbi eum appellas, et a Deo venisse dicis, nec ejus verba admittis, dictumque profers magistro, quod possit magnam afferre perturbationem? Illud enim « Quomodo » non admodum credentium dubitationem effert, sed eorum qui adhuc terrenis hærent. Nam Sara ideo risit, quia « Quomodo » dixit; aliique multi hac interrogatione usi a fide exciderunt.

III. Sic et hæretici in sua perstant hæresi pari modo interrogantes ; dicunt enim alii : « Quomodo incarnatus est ? » alii, « Quomodo natus ? » cogitationumque suarum infirmitati, immensam illam subjiciunt substantiam. Quæ cum sciamus, intempestivam illam curiositatem vitare oportet. Neque enim quomodo hæc facta sint scient unquam ii, qui hasce movent quæstiones, et a recta fide excident. Ideo Nicodemus dubius modum quærit. Intellexit enim ea, quæ Christus dicebat, ad se spectare; turbatur, caligine repletus; hæret, utpote qui se hominem adiisse putet, et majora audiat quam quæ ad hominem pertinere possint, quæque nemo unquam audierit; mentem quidem erigit ad dictorum sublimitatem; sed obtenebratur, nec consistere

[1] Joan. III, 4.

potest : undique circumfertur, et frequenter ex fide excidit. Ideoque persistit impossibilia tentans, ut Jesum ad clariorem doctrinam evocet. « Numquid potest, inquit, » homo in ventrem matris suæ iterato introire, et nasci[1] ? » Animadvertite, quando quis propriis cogitationibus spiritualia permittit, quomodo ridicula proferat; ac delirare videatur ut ebrius, quando præter Dei placitum, dicta curiosius scrutatur, neque fidei assensum præbet? Audivit generationem, nec intellexit eam spiritualem esse; sed in carnis vilitatem dictum pertraxit, tantumque tam sublime dogma ad naturalem rerum seriem deduxit. Ideo nugas et ridiculas quæstiones jam comminiscitur. Idcirco Paulus dicebat : « Animalis homo non percipit ea, quæ sunt Spiri» tus[2]. » Verumtamen hic etiam Nicodemus reverentiam erga Christum servat. Neque enim dictum irrisit, sed impossibile esse putans siluit. Duo namque dubitationem afferre poterant, generatio talis, et regnum. Nondum enim regni nomen apud Judæos auditum fuerat, neque generatio hujusmodi. Sed interim in priori consistit, quod ejus mentem maxime exagitabat. Hæc cum sciamus, ne ratiocinio divina scrutemur, neque ad naturalem rerum seriem illa referamus, vel naturali necessitati subjiciamus ; sed pie omnia cogitemus, credentes Scripturæ dictis. Nam curiosus indagator nihil lucratur, ac præterquam quod id quod quærit non inveniet, extremas etiam dabit pœnas. Audis Patrem genuisse? id quod audisti crede; quomodo autem, ne quæras ; neque ideo generationem abneges : hoc enim extremæ improbitatis esset. Nam si Nicodemus, audita generatione, non illa ineffabili, sed hac generatione secundum gratiam; quia nihil magnum de illa cogitavit, sed humana tantum et terrena commentus est, in dubium et caliginem conjectus est; qui tremendam illam genera-

[1] Joan. III, 4. — [2] I Cor. II, 14.

tionem, quæ et rationem et mentem omnem exuperat, curiose scrutantur et explorant, quanto supplicio digni fuerint? Nihil enim tantas parit tenebras, quantas humana ratio, quæ terrena semper loquitur, neque supernam illuminationem admittit. Luteas quippe versat et terrenas cogitationes. Ideo supernis nobis fluentis est opus, ut, luto deposito, quidquid in mente durum est sursum feratur et cum divinis dogmatibus commisceatur. Illud vero tunc contingit, cum et animam probam et rectam vitam exhibemus. Potest enim, potest utique non ex intempestiva modo curiositate, sed etiam ex morum pravitate mens nostra obscurari. Idcirco Paulus Corinthiis dicebat : « Lac vobis » potum dedi, non escam. Nondum enim poteratis; sed ne » nunc quidem potestis : adhuc enim carnales estis. Cum » sit inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis[1]? » In Epistola quoque ad Hebræos et alibi sæpe apud Paulum hæc dicitur esse pravorum dogmatum causa. Anima enim affectibus dedita non potest quid magnum aut generosum intueri; sed ceu quadam lippitudine perturbata, densissimis tenebris subjecta est. Expurgemus itaque nosmetipsos, illuminemus luce cognitionis, ne semen in spinas jaciamus. Quænam hæc sit spinarum copia nostis, etsi nos taceamus. Sæpe namque Christum audistis præsentis vitæ sollicitudinem, divitiarumque fallaciam spinarum nomine vocantem, et jure quidem. Quemadmodum enim illæ infructuosæ sunt, ita et divitiæ; ut illæ tangentes se lacerant, sic et hæc vitia animam; ac quemadmodum spinæ igne facile absumuntur, et odiosæ agricolis sunt : ita et res mundanæ; ac sicut in spinis feræ, viperæ, scorpii occultantur : ita et in divitiarum fallacia. Verum immittamus Spiritus ignem, ut et spinas consumamus, et purum paremus agricolæ arvum; deinde vero spiritualibus ipsum rigemus alveis. Plan-

[1] 1 Cor. III, 2, 3.

temus olivam fructiferam, mitissimam arborem semperque virentem, illuminantem, nutrientem, valetudini aptam. Hæc omnia in se habet eleemosyna, quæ quasi sigillum est ipsam possidentibus. Hanc arborem ne mors quidem ipsa arefacit; sed stat illa semper mentem illuminans, nervos animæ fovens, vires integras servans, robustioremque reddit animam. Si perpetuo illam habeamus, poterimus cum fiducia Sponsum videre, et in thalamum intrare; quem nos omnes assequi contingat gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria simulque Spiritui sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

# HOMILIA XXV [1].

## CAPUT III.

Respondit Jesus : Amen dico tibi : Nisi quis natus fuerit ex aqua et Spiritu, non potest introire in regnum Dei [2].

I. Pueruli quotidie magistros adeuntes, doctrinam accipiunt et recitant, et nunquam hoc agendi finem faciunt; imo nonnunquam noctibus dies adjiciunt, idque pro fluxis rebus facere a vobis coguntur. Nos autem non a vobis, qui in perfectiore ætate estis, hoc requirimus, quod vos a filiis vestris exigitis. Neque enim quotidie, sed bis tantum in hebdomada, idque per brevem diei partem, ut laborem levemus, vos concioni adesse et attendere hortamur. Ideo paulatim vobis Scripturarum dicta decerpimus, ut ea facilius capere, et in mentis vestræ receptaculis deponere va-

[1] Alias XXIV. — [2] Joan. III, 5.

leatis; atque in memoria retinere, ut possitis ea aliis referre. Nisi fortasse quispiam admodum somniculosus sit et ignavus pueruloque hebetior. Dictorum itaque seriem arripiamus; Nicodemo namque in humiliora decidente, et Christi dictum ad terrenam generationem deprimente, ac dicente impossibile esse senem denuo nasci, Christus generationis illius modum clarius explicat, qui difficile quidem intelligeretur ab eo, qui animali modo interrogasset; possetque tamen ab hac abjecta cogitatione interrogantem erigere. Quid enim dicit? « Amen dico tibi: Nisi quis natus fuerit ex » aqua et Spiritu, non potest intrare in regnum Dei; » id est: « Tu quidem hoc impossibile esse dicis: ego vero admodum possibile dico; ut etiam necessarium sit, et sine illo nemo salvus esse possit. Necessaria enim, nobis admodum facilia fecit Deus. Nam terrena quidem generatio secundum carnem ex pulvere est: quapropter a cœlestibus illa intercluditur; quid enim habet terra cum cœlo commune? Illa vero ex Spiritu facile nobis cœlestes illos fornices aperit. Audite quotquot nondum illuminati estis: exhorrescite, gemite: tremenda quippe est comminatio, terribilis sententia; « Non potest, inquit, qui non natus est » ex aqua et Spiritu, intrare in regnum cœlorum. » Quia mortis indumentum gestat, nempe maledictionis et corruptionis: nondum dominicum accepit Symbolum, peregrinus est et alienus. Non habet regium signum: « Nisi quis natus » fuerit, inquit, ex aqua et Spiritu, non potest introire in » regnum cœlorum. » Verum Nicodemus neque sic intellexit. Nihil enim deterius, quam humanis ratiociniis spiritualia permittere: hoc impedivit quominus ille sublime quidpiam et magnum cogitaret. Ideo nos fideles vocamur, ut humanarum rationum imbecillitate contempta, ad fidei sublimitatem ascendamus, et bonorum nostrorum summam hujusmodi doctrinæ committamus: quod si fecisset

Nicodemus, res non illi impossibilis visa fuisset. Quid ergo Christus? Ut illum abducat ab hac cogitatione humi repente, et ostendat se non de hac generatione loqui, ait : « Nisi quis natus fuerit ex aqua et Spiritu, non potest in» troire in regnum cœlorum. » Sic autem locutus est, ut per hanc comminationem ipsum ad fidem pertraheret, suaderetque ipsi ne rem esse impossibilem existimaret, atque illum a carnalis generationis cogitatione abstraheret. De alia, inquit, loquor generatione, o Nicodeme; cur sermonem ad terram detrahis? Cur naturæ necessitati rem illam subjicis? Hic partus vulgari illo superior est, nec quid commune nobiscum habet. Hæc quoque generatio vocatur, sed nomine tantum communis, re differt. Abscede a vulgari more, alium induco partum in mundum : alio modo gigni homines volo; novum procreationis modum affero. Formavi ex terra et aqua; non utile figmentum fuit, sed vas deterius factum est. Non ultra ex terra et aqua efformare volo; sed ex aqua et Spiritu. Quod si quis interroget, quomodo ex aqua? interrogabo et ego illum : « Quomodo ex terra? quomodo lutum varias in partes distributum est? quomodo unius speciei erat illud quod subjectum est? Terra tantum erat; quæ autem ex illa facta sunt, diversæ sunt speciei. Unde ossa, nervi, arteriæ, venæ? unde membranæ, vasa organica, cartilagines, tunicæ, hepar, splen, cor? unde pellis, sanguis, pituita, bilis? unde tot operationes? unde varii colores? Hæc enim non ex terra vel luto proficiscuntur. Quomodo terra, accepto semine, germinat; caro autem hæc accepta corrumpit? Quomodo terra jacta semina nutrit; caro autem ab illis nutritur, non illa nutrit? Exempli causa, terra aquam excipiens, vinum fecit; caro sæpe vinum accipiens, in aquam convertit. Unde ergo liquet hæc ex terra esse, cum terra contrariam exhibeat operationem, ut dixi? » Id ratiocinio assequi nequeo; sola

fide accipio. Si ergo illa, quæ quotidie fiunt et tanguntur, fide opus habent, multo magis illa admodum arcana et spiritualia. Quemadmodum enim terra inanimata, immota, Deo sic volente, virtutem accepit, ut tam mirabilia ex illa prodirent; ita ex spiritu et aqua simul hæc mirabilia et rationem superantia omnia facile parantur.

II. Ne itaque, quoniam illa non vides, fidem neges. Nam nec animam vides, et tamen credis animam esse, et diversam a corpore. Verum Christus non hoc exemplo Nicodemum instituit, sed alio. Hoc enim, nempe anima, cum incorporeum sit, ideo non in medium adduxit, quia ille adhuc rudior erat. Aliud ergo exemplum ponit, quod cum corporum crassitudine communionem quidem nullam habeat, neque in incorpoream ascendit naturam; id est, ventorum impetum. Et primum ab aqua orditur, quæ tenuior est quam terra, crassior quam ventus. Quemadmodum enim a principio elementum terra subjecta est; totum autem Opificis fuit; sic et nunc aqua elementum subjicitur: totum autem est ex Spiritus gratia: et tunc quidem « Factus est homo in animam viventem [1], » nunc vero in Spiritum vivificantem. Multum autem est inter utrumque discrimen: anima enim vitam alteri non dat; spiritus vero non per se tantum vivit, sed et aliis vitam præbet. Sic mortuos suscitarunt Apostoli. Et olim quidem post creationem homo demum formatur; nunc vero contra ante novam creationem novus homo creatur. Nam hic prior generatur, deinde mundus transformatur. Et ut a principio totum formavit, sic et nunc totum ipsum creat. Et tunc quidem ait: « Faciamus ei adjutorium [2]; » hic vero nihil simile. Nam qui Spiritus gratiam accepit, quo altero egebit adjutore? Qui in corpore Christi consistit, qua deinde egebit ope? Tunc ad imaginem Dei fecit hominem; nunc ipsi

[1] Gen. II, 7. — [2] Ibid. 18.

Deo conjunxit. Tunc jussit illum imperare piscibus et bestiis; nunc supra cœlos primitias nostras assumpsit. Tunc paradisum habitandum dedit; nunc cœlum nobis aperuit. Tunc formatus homo est die sexta, quia complendum erat sæculum; nunc prima die et ab initio, et cum luce. Ex quibus omnibus liquet ea, quæ perficiebantur ad aliam meliorem vitam pertinere, et ad statum nunquam terminandum. Prima itaque formatio Adæ terrena est, et post hanc ex Adæ latere, mulieris, et post illam ex semine, Abelis. Attamen nullam explorare possumus, nec sermone describere; etsi illa crassiora sint. Quomodo ergo spiritualis per baptismum generationis, quæ longe sublimior est, rationem dare poterimus? quo pacto stupendi partus ratio a nobis expetatur? Nam et Angeli huic generationi affuere. At vero modum explicare mirabilis illius per baptismum generationis, nemo potuerit. Affuerunt illi, nihil efficientes, sed ea, quæ fiebant, solum videntes. Pater, Filius et Spiritus sanctus omnia operatur. Obtemperemus ergo Dei sententiæ, quæ est ipso visu certior. Nam visus sæpe fallitur : illa falli nequit. Obtemperemus itaque ipsi. Nam quæ illa quæ non erant produxit, de eorum natura loquens fidem meretur. Quid igitur illa dicit? Id quod efficitur esse generationem. Quod si tibi quispiam dixerit: «Quomodo?» ex Christi sententia os ejus obstrue, quæ magna claraque est demonstratio. Si quis vero interrogaverit cur aqua assumatur; vicissim interrogemus et nos cur terra ab initio ad hominis formationem producta sit. Nam quod sine terra posset hominem formare, nemini non conspicuum est. Ne itaque curiosius inquiras. Quod enim necessaria sit aqua, hinc ediscas; cum aliquando Spiritus ante aquam descendisset, non hic stetit Apostolus, sed ut ostendat hanc necessariam nec superfluam esse, vide quid dicat : « Numquid aquam quis prohibere potest, ut non baptizen-

» tur hi, qui Spiritum sanctum acceperunt sicut et nos[1]? » Quid ergo opus est aqua? Hoc jam dicam, ut occultum mysterium vobis aperiam: sunt enim hac de re arcani quidam alii sermones. Interim autem vobis ex multis unum dicam. Quis ille est? Divina celebrantur in hoc symbola: sepultura, mortificatio, resurrectio, vita, et hæc simul fiunt omnia. In aqua enim tanquam in sepulcro caput immergentibus nobis, vetus homo sepelitur ac demergitur totus: deinde nobis emergentibus, novus exurgit. Ut enim nobis facile est immergi et postea emergere: sic Deo facile est veterem sepelire hominem, et novum inducere. Ter hoc fit, ut discas virtutem Patris et Filii et Spiritus sancti hæc omnia implere. Quod autem hæc non per conjecturam dicta sint, audi Paulum: « Consepulti sumus cum illo » per baptismum in mortem[2]; » ac rursum: « Vetus homo » noster simul crucifixus est[3]; » et iterum: « Complantati » facti sumus similitudini mortis ejus[4]. » Non modo autem baptisma crux dicitur; sed crux quoque baptisma. « Baptismo, quo ego baptizor, vos baptizabimini[5]; » ac rursum: « Baptismo habeo baptizari, quem vos nescitis[6]. » Quemadmodum enim nos facile baptizamur, et emergimus: sic et ille mortuus, cum voluit, resurrexit; imo longe facilius, etiamsi triduo per mysterium et œconomiam manserit.

III. Talibus ergo dignati mysteriis, vitam tanto dono dignam exhibeamus, optimum institutum. Qui vero nondum his dignati estis, omnia facite ut iis dignemini, ut unum corpus efficiamur, ut simus fratres. Quandiu enim sic separamur; etsi pater quis fuerit, etsi filius, etsi frater, quivis tandem fuerit, nondum vere cognatus est, cum a superna cognatione sit abstractus. Quæ enim utilitas ex lutei generis conjunctione, cum spiritualiter non sumus

[1] Act. x, 47. — [2] Col. II, 12. — [3] Rom. VI, 6. — [4] Ibid. 5. — [5] Marc. x, 39. — [6] Luc. XII, 50.

conjuncti? Quod lucrum terrenæ affinitatis, cum in cœlis sumus extranei? Extraneus quippe est catechumenus fideli. Neque enim idem ipsum caput habet, non eumdem patrem, non eamdem civitatem, non escam, non indumentum, non mensam; sed omnia segregata. Etenim huic omnia in terra, illi omnia in cœlo: huic Christus rex est, illi peccatum et diabolus: huic Christus deliciæ, illi corruptio. Indumentum quoque illi vermium opera, huic Angelorum Dominus. Civitas huic cœlum, illi terra. Cum ergo nihil commune habeamus, in quo, quæso, communicabimus? Sed eodem partu, ex eadem vulva prodimus? Verum neque hoc sufficit ad genuinam cognationem. Studeamus igitur, ut supernæ civitatis cives simus. Quousque in exilio manemus, cum oporteret veterem repetere patriam? Neque enim de re nullius pretii periculum est. Sed si accidat, quod Deus avertat, inexpectata morte non initiatos hinc abripi, etiamsi mille bonis instructi simus, nihil aliud nos excipiet, quam gehenna et vermis venenatus, ignis inextinguibilis, vincula insolubilia. Verum absit ut quispiam auditorum supplicium illud experiatur. Quod vitabimus, si sacris mysteriis dignati, aurum, argentum et lapides pretiosos pro fundamento ponamus. Sic enim poterimus, illo abeuntes, divites apparere, quando non hic pecunias reliquerimus, sed ad tutos illos thesauros transmiserimus per manus pauperum; quando Christo mutuum dederimus. Multa debemus illic, non pecunias, sed peccata. Mutuo igitur illi pecunias demus, ut impetremus remissionem peccatorum. Ipse enim est qui judicat. Ne despiciamus illum hic esurientem, ut et ipse nos ibi nutriat. Hic induamus ipsum, ut non relinquat nos nudos patrocinio suo. Si hic illi potum dederimus, non dicemus cum divite: « Mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aqua,

» ut refrigeret linguam nostram adustam[1]. » Si hic eum domi accipiamus, illic multas nobis parabit mansiones. Si invisamus eum in carcere detentum, ipse quoque nos a vinculis liberabit. Si illum hospitem exceperimus, non despiciet nos, qui peregrini et hospites sumus in regno cœlorum, sed supernæ civitatis consortes reddet. Si infirmum illum invisamus, cito nos ille liberabit ab infirmitatibus nostris. Ut ergo qui magna pro parvis donis accipiamus; saltem illa exigua demus, ut maxima mercemur. Dum adhuc tempus est, seminemus, ut metamus. Cum enim hyems advenerit; cum mare non ultra navigabile erit, tunc non penes nos erit negotiari. Sed quando erit hyems? Cum advenerit dies ille magnus et conspicuus. Tunc enim non hoc mare magnum et spatiosum navigabimus: mari namque præsens vita similis est. Nunc serendi tempus est, tunc metendi et lucrandi. Si quis sementis tempore semina non jecerit, si tempore messis serat inutiliter, sane ridiculus erit. Si serendi sit tempus, non jam colligendum, sed serendum est. Dispergamus igitur ut colligamus, ne jam colligere satagamus, ne messem perdamus. Nam hoc tempus, ut dixi, ad serendum evocat, et ad erogandum, non ad colligendum et recondendum. Ne itaque opportunitatem amittamus, sed ubertim semen jaciamus, nec rei familiari ullo modo parcamus, ut eam cum magno recipiamus fœnore, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria unaque Spiritui sancto in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Luc. XVI, 24.

# HOMILIA XXVI [1].

## CAPUT II.

Quod natum ex carne, caro est; et quod natum est ex Spiritu, spiritus est [2].

I. Magnis nos mysteriis dignatus est unigenitus Filius Dei; magnis, et quibus digni non eramus, sed quæ decebat illum dare. Nam si merita nostra quis reputet, non solum dono eramus indigni, sed supplicio et ultioni obnoxii. Sed id non respiciens ille, non modo nos a supplicio liberavit, sed vitam largitus est priori longe clariorem. In alium nos mundum induxit, aliam condidit creaturam: « Si qua enim in Christo nova creatura [3], » inquit. Quæ nova creatura? audi ipsum : « Nisi quis natus fuerit ex » aqua et Spiritu, non poterit intrare in regnum Dei [4], » Paradisus nobis concreditus fuit, neque digni fuimus qui illic versaremur. In cœlum nos extulit. In prioribus fideles non fueramus, et majora tamen tradidit. Non potuimus ab uno abstinere ligno, et supernas præbuit delicias. In paradiso non perseveravimus, et cœlos nobis aperuit. Jure dixit Paulus : « O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ » Dei [5]! » Non ultra mater, non ultra partus, non somni, non concubitus et amplexus : sursum tandem naturæ nostræ texitur opificium ex Spiritu et aqua. Aqua autem assumpta est, partus genito facta. Quod est matrix embryoni, hoc est aqua fideli; in aqua enim fingitur et formatur. Primum dicebatur : « Producant aquæ reptile ani-

[1] Alias xxv. — [2] Joan. III, 6. — [3] 2 Cor. v, 17. — [4] Joan. III, 5. — [5] Rom. II, 33.

» mæ viventis [1]. » Ex quo autem Jordanis fluenta ingressus est Dominus, non amplius reptilia animarum viventium, sed animas rationales Spiritum sanctum ferentes aqua producit. Ac quod de sole dictum est : « Tanquam » sponsus procedens de thalamo suo [2]; » id de fidelibus jam dici possit, qui splendidiores quam sol emittunt radios. Sed quod il vulva formatur, tempore opus habet; in aqua vero non sic, sed uno temporis momento fiunt omnia. Ubi enim fluxa vita ex corporea corruptione principium habet, moras trahit id quod paritur ; talis quippe est corporum natura : tempore illa perfectionem acquirunt. Spiritualia vero non sic. Sed quid ? A principio perfecta sunt. Verum quia Nicodemus hæc frequenter audiens turbabatur, vide quomodo ipsi mysterii arcanum aperiat, et clarum reddat id quod obscurum antea erat, cum ait : « Quod » natum est ex carne, caro est; et quod natum est ex Spi» ritu, spiritus est. » Ipsum abducit a rebus omnibus sub sensum cadentibus, neque sinit corporeis oculis mysteria scrutari. Non de carne, inquit, disserimus, sed de Spiritu, o Nicodeme. Interim eum ad superna transmittit. Nihil ergo sensile quæras. Nam Spiritus his oculis non percipitur. Neque putes quod carnem Spiritus pariat. Quomodo ergo, dixerit forte quispiam, Domini caro nata est? Non a Spiritu tantum, sed etiam a carne; quod Paulus his verbis significat : « Factum ex muliere, factum sub lege [3]. » Spiritus enim illam sic formavit, non ex nihilo : nam quid opus fuisset vulva? Sed ex virginea carne : quomodo autem, non possum explicare. Illud porro factum est, ne quis alienum a natura nostra partum illum existimaret. Nam si, re sic gesta, sunt tamen quidam qui talem non credunt generationem, nisi virginalis carnis particeps fuisset, quo non prorupissent impietatis? « Quod natum est ex Spiritu,

[1] Gen, I, 20. — [2] Psal. XVIII, 6. — [3] Gal. IV, 4.

» spiritus est. » Vides-ne Spiritus dignitatem? Nam Dei opus ille efficit. Supra dicebat : « Ex Deo nati sunt, » hic vero dicit ipsos a Spiritu gigni : « Quod natum est ex Spiritu, » spiritus est; » id est, qui natus est ex Spiritu, spiritualis est. Generationem quippe hic non secundum substantiam dicit, sed secundum honorem et gratiam. Si ergo Filius sic natus est, quid amplius habebit quam cæteri homines, qui ita nati sunt? Quomodo Unigenitus est? Nam et ego ex Deo natus sum, sed non ex ejus substantia. Si ergo neque ipse ex ejus substantia, in quo differt a nobis? Sic quoque Spiritu minor invenietur. Nam hujusmodi generatio fit ex Spiritus gratia. Num ergo ut Filius maneat, Spiritus auxilio opus habet? Ecquid hæc a judaïca doctrina differunt? Cum dixisset ergo Christus, qui natus est ex Spiritu, spiritus est; quod turbatum illum adhuc cerneret, ad sensibile exemplum progreditur. « Ne mireris, inquit, quia dixi tibi : » oportet nos nasci denuo. Spiritus ubi vult spirat [1]. » Cum dicit : « Ne mireris, » ejus animi perturbationem significat, et ad subtiliorem corporum rationem deducit. Nam a carnalibus ipsum abduxerat his verbis : « Quod natum est ex » Spiritu, spiritus est; » quia vero non intelligebat ille quid hoc esset, rursus illum ad aliam transfert imaginem, neque ad corporum crassitudinem adducens, neque de incorporeis omnino loquens : neque enim poterat id ille intelligere; sed medium aliquid corporeum inter et incorporeum invenit, venti nempe impetum; indeque illum instituit. De vento namque dicit : « Vocem ejus audis; sed nescis unde » veniat, aut quo vadat [2]. » Cum dicit : « Ubi vult spirat, » non significat ventum arbitrio suo ferri; sed naturalem ejus impetum et vim sine impedimento latam. Solet enim Scriptura etiam de inanimatis ita loqui, ut cum dicit : « Vanitati creatura subjecta est non volens [3]. » Illud igitur,

[1] Joan. III, 7, 8. — [2] Ibid. — [3] Rom. VIII, 20.

« Ubi vult spirat, » non posse illum retineri significat, et ubique diffundi, neminemque illum impedire quominus huc illuc feratur ; sed magna vi effundi, nemine impetum coërcere valente.

II. « Et vocem ejus audis, » strepitum nempe et sonum : « Sed nescis unde veniat, aut quo vadat. Sic est omnis qui » natus est ex Spiritu [1]. » Hæc conclusio est. Si hujus venti, inquit, quem sensu, nempe auditu et tactu percipis, impetum explicare non potes, nec viam ejus nosti, cur divini Spiritus operationem curiose exploras, qui venti vim non intelligis, etsi sonum audias ? Illud enim : « Ubi vult spi» rat, » de Paracleti potestate dictum est, et sic explicandum. Si ventum nemo cohibet, sed quo vult ille fertur, multo magis Spiritus operationem nec naturæ leges quælibet, nec corporeæ generationis termini, nec quævis alia hujusmodi poterunt cohibere. Quod autem de vento dicatur illud : « Vocem ejus audis, » inde perspicuum est. Neque enim infideli, qui non nosset operationem Spiritus dixisset : « Vo» cem ejus audis. » Quemadmodum igitur ventus non apparet, etiamsi sonum emittat ; sic nec spiritualis generatio oculis corporeis perspicitur. Atqui ventus est corpus, licet tenuissimum : nam quod sensui subjicitur, corpus est. Si ergo non ægre fers quod corpus non videas, neque ideo ipsum esse diffiteris ; cur de Spiritu audiens turbaris, et tot rationes exigis ; cum tamen id circa corpus non agas ? Quid ergo Nicodemus ? Adhuc in judaïca vilitate manet, cum tam manifestum exemplum acceperit. Cui adhuc cum dubio dicenti : « Quomodo possunt hæc fieri [2] ? » vehementius dicit Christus : « Tu es magister in Israël, et hæc ignoras [3] ? » Vide quomodo nusquam eum de malitia, sed de stoliditate potius ac simplicitate accusat. Ecquid habet

[1] Joan. III, 8. — [2] Ibid. 9. — [3] Ibid. 10.

commune, dixerit quispiam, hæc generatio cum judaïcis rebus? Sed quid, quæso, non commune? Etenim primi hominis formatio, necnon mulieris ex latere eductæ, item steriles, et ea, quæ per aquas perfecta sunt, in fonte videlicet, unde Elisæus ferrum eduxit; ea, quæ in mari rubro, quod trajecerunt Judæi; ea, quæ in piscina, quam Angelus agitabat, et quæ ad Neeman Syrum spectant, qui in Jordane mundatus est : hæc, inquam, omnia generationem et purgationem futuram, quasi in figura prænuntiabant; necnon Prophetarum dicta hunc nascendi modum subindicabant, exempli causa : « Annuntiabitur Domino generatio » ventura, et annuntiabunt justitiam ejus populo qui nas» cetur, quem fecit Dominus[1]; » et illud, « Renovabitur ut » aquilæ juventus tua[2]; » item : « Illuminare Jerusalem : » Ecce rex tuus venit[3]; » et, « Beati, quorum remissæ sunt » iniquitates[4]. » Et Isaac quoque figura erat hujus generationis. Dic enim, o Nicodeme, quomodo natus ille est? an lege naturæ? Nequaquam : ergo quidam medius inter hanc et illam generationem modus erat; illa enim ex concubitu est; hic vero non ex sanguinibus natus est. Ego vero demonstrabo non hanc modo generationem, sed et illam ex Virgine, hisce modis prænuntiatam fuisse. Quia enim nemo facile crediturus erat Virginem parere, steriles primum, deinde non modo steriles, sed etiam anus pepererunt; quamvis longe mirabilius sit, ex costa mulierem fieri. Verum quia illud antiquissimum erat, alius pariendi novus modus secutus est, nempe sterilium, qui virginalis partus fidem antecessit. Hæc ergo Nicodemo in memoriam revocans dicebat : « Tu es magister in Israël, et hæc ignoras? » Quod scimus loquimur, et quod vidimus testamur, et » testimonium nostrum nemo accipit[5]. » Hæc subjunxit, et

[1] Psal. XXI, 32. — [2] Id. CII, 5. — [3] Isaï. LX, 1. — [4] Psal. XXXI, 1. — [5] Joan. III, 11.

aliunde rursum dicto fidem faciens, et illius imbecillitati se attemperans.

III. Quid vero significat illud : « Quod scimus loquimur, » et quod vidimus testamur ? » Quia cum visus plus quam alii sensus nobis fidem faciat, et cum persuadere volumus, ita loquamur, non auditu percepimus, sed ipsis oculis vidimus ; ideo Christus humano more ipsum alloquitur, hincque dictis fidem facit. Quodque res ita sit, quod nihil aliud declarare velit, neque visum sensibilem intelligat, hinc palam est. Postquam enim dixerat : « Quod natum est » ex carne, caro est ; et quod natum est ex Spiritu, spiritus » est ; » subjunxit, « Quod scimus loquimur, et quod vidimus » testamur. » Hoc autem nondum factum fuerat. Cur ergo dicit : « Quod vidimus ? » Annon manifestum est ipsum loqui de accurata cognitione, quæ non errare possit ? « Et » testimonium nostrum nemo accipit. » Illud ergo : « Quod » scimus, » vel de se et de Patre dicit, vel de seipso solum. Illud vero : « Nemo accipit, » non ægre ferentis nunc est, sed rem gestam narrantis. Non enim dixit : « Quid vobis insensibilius sit, qui ea, quæ a nobis ita accurate annuntiantur, non admittitis ? » Sed rebus et verbis nullam non mansuetudinem exhibens, nihil ita loquitur ; sed miti sermone quod futurum erat prædicit, nos hinc quoque ad summam instituens mansuetudinem, ut cum quosdam alloquimur, nec ipsis suademus, ne id indigne feramus. Nam qui indignatur nihil perficere solet, sed magis a fide habenda avertit. Ideo oportet ab ira abstinere : illud vero quod dicimus fide dignum reddere, abstinendo, non ab ira modo, sed etiam a clamore. Materia enim iræ clamor. Impediamus igitur equum, ut dejiciamus equitem ; iræ pennas cædamus ne malum accrescat. Acutus enim morbus est ira, qui possit animas nostras decipere. Ideo illi aditus undique intercludendus est. Nam absurdum esset feras mansue-

facere posse, mentem vero nostram efferatam despicere. Ignis vehemens est ira, qui omnia absumit; nam et corpus corrumpit et animam labefactat, atque injucundum visuque turpem hominem reddit. Certe si iratus seipsum intueri posset, non altera indigeret admonitione. Nihil enim insuavius irato vultu. Ebrietas quædam ira est, imo ebrietate deterior, et dæmone miserabilior. Verum si curemus ne in clamorem erumpamus, optimam philosophiæ viam inveniemus. Ideo Paulus non iram modo, sed etiam clamorem vitare jubet : « Omnis ira et clamor tollatur a vo» bis [1]. » Obtemperemus ergo huic omnis philosophiæ magistro, et cum contra servos nostros irascimur, peccata nostra cogitemus, et eorum nos mansuetudinis pudeat. Cum enim tu convitiis oneras, ille vero silens convitia tolerat, tu te turpiter geris, ille philosophatur; id pro admonitione habeas. Etsi namque servus, homo tamen est, anima præditus immortali, iisdemque a communi domino honoratus donis. Quod si par nobis in majoribus et spiritualibus, humanæ cujusdam et vilis prærogativæ gratia convitia nostra ita mansuete ferat : qua venia, et qua defensione digni erimus, qui divino metu non possumus, imo nolumus, ut ille nostro, philosophari? Hæc itaque omnia nobiscum reputantes, ac peccata nostra naturæque consortium cogitantes, mansuete ubique loqui studeamus, ut humiles corde effecti, animabus nostris requiem inveniamus et præsentem et futuram, quam utinam omnes assequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria unaque Spiritui sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Ephes. IV, 31.

# HOMILIA XXVII [1].

## CAPUT III.

Si terrena dixi vobis, et non creditis, quomodo si dixero vobis cœlestia, credetis? Nemo ascendit in cœlum, nisi qui de cœlo descendit Filius hominis, qui est in cœlo [2].

I. Quod sæpe dixi[3], hoc et nunc dicam, nec finem dicendi faciam. Qid hoc est? Locuturus Jesus de sublimibus, auditorum sæpe imbecillitati sese attemperat, neque magnitudine sua dignis utitur verbis, sed demissioribus. Nam sublime magnumque dictum semel prolatum, illam posset dignitatem declarare, quantum scilicet audire nos possumus : humiliora vero, quæ auditorum mentem attingere possunt, nisi frequenter dicerentur, sublimia cum essent, humi repentem auditorem non attigissent. Ideo longe plura humilia dixit, quam sublimia. Sed ne hoc aliud damnum importaret, et humi discipulum retineret; inferiora illa non dicit, nisi causam illa dicendi afferat : quod hic etiam fecit. Cum enim dixisset de baptismate, et de illa, quæ in terra fit secundum gratiam, generatione, volens de generatione illa sua arcana et ineffabili loqui, intermittit tamen, et qua de causa intermittat ipse declarat. Quænam illa causa est? Auditorum crassities et imbecillitas, quam mox subindicavit his verbis : « Si terrena dixi » vobis, et non creditis, quomodo si dixero vobis cœlestia » credetis? » Itaque ubi modestum quid et humile dicit, id

[1] Alias XXVI. — [2] Joan. III, 12, 13. — [3] Vide D. Guillon, t. XIV, pag. 269-272.

auditorum imbecillitati ascribendum est. Terrestria vero hic quidam putant ventum significare, ac si diceret : « Si exemplum ex terrenis dedi, nec tamen obtemperastis, quomodo poteritis sublimiora discere ? » Si porro hic baptisma terrenum appellet, ne mireris; aut enim illud ita vocat quod in terris conferatur; aut ita vocat, ipsum comparando cum tremenda illa sua generatione. Nam etsi hæc generatio cœlestis sit; si tamen comparetur cum illa ex Patris substantia generatione, terrena dici potest. Ac jure non dixit : «Non intelligitis,» sed, « Non creditis. » Si quis enim ea credere et admittere nolit, quæ mente percipi possunt, is jure stultitiæ accusetur; si quis vero illa non admittat, quæ non mente, sed fide percipiuntur, is non jam stultitiæ, sed incredulitatis causa arguitur. Ut ergo illum abducat, ne ratiociniis dictum percipere quærat, vehementius in illum invehitur, de incredulitate accusans. Si vero nostram illam generationem fide admittere oporteat, quo non digni sunt supplicio, qui Unigeniti generationem ratione inquirunt? Sed forte dixerit quidpiam, cur hæc dicta sunt, si auditores non credituri erant? Quia etsi illi non credituri erant, at credituri certe futuri homines, et hinc utilitatem percepturi. Vehementius ergo in illum invehens, ostendit demum se non modo illa nosse, sed etiam alia longe plura et majora; quod per sequentia ostendit dicens : « Nemo in cœlum ascendit, nisi qui de cœlo descendit Filius hominis, qui est in cœlo. » Et quænam, inquies, hæc consequentia? Maxima certe, et admodum cum supradictis consonans. Quia enim ille dixerat : « Scimus quia a Deo venisti magister, » hoc ipsum ille corrigit, ac si dicat : « Ne putes me ita magistrum esse ut multi Prophetæ, qui de terra erant. Ex cœlo namque venio. Prophetarum quippe nullus eo ascendit; ego illic habito. « Vides-ne quomodo illud etiam quod admodum sublime videtur

esse, ejus magnitudine indignissimum sit? Non tantum enim in cœlo est, sed etiam ubique, et omnia implet. Verum adhuc pro auditoris imbecillitate loquitur, ut paulatim illum erigat. Filium autem hominis hic non carnem vocavit; sed a minori substantia se totum, ut ita dicam, nominavit. Solet enim sæpe a Divinitate, sæpe ab humanitate, se totum vocare. «Et sicut Moses exaltavit serpentem in deserto, » ita exaltari oportet Filium hominis [1]. » Hoc rursum videtur a superioribus alienum; sed cum illis maxime consentit. Cum dixisset enim maximum per baptisma collatum hominibus esse beneficium, addit hujus causam, neque illam minorem, scilicet per crucem. Quemadmodum et Paulus Corinthios alloquens, hæc simul jungit beneficia his verbis : « Numquid Paulus crucifixus est pro vobis, aut in nomine » Pauli baptizati estis [2]? » Hæc enim duo maxime ineffabilem ejus amorem ostendunt; quod pro inimicis passus sit; et quod pro inimicis mortuus, per baptismum integram peccatorum veniam largitus sit.

II. Cur autem non clare dixit se crucifigendum esse, sed ad veterem figuram auditores remisit? Primum ut discerent veterum cum novis cognationem, scirentque hæc illis aliena non esse; deinde ut intelligas non invitum ad mortem venisse; ad hæc autem ut disceres nullum ipsi ab illa re damnum importari, et hinc multis ipsum salutem parere. Ne quis enim diceret : « Et quomodo fieri potest, ut qui in crucifixum credunt, salutem consequantur, cum et ipse a morte correptus fuerit? » ad veterem nos historiam ducit. Nam si imaginem æneam serpentis respicientes Judæi, mortem vitabant, multo magis ii, qui in crucifixum credunt, præstantiore fruentur beneficio. Non enim propter crucifixi imbecillitatem, neque quod Judæi superiores fuerint, ita factum est; sed quia Deus dilexit mundum,

[1] Joan. III, 14. — [2] I Cor. I, 13.

ideo animatum ejus templum crucifigitur. « Ut omnis qui » credit in illum non pereat, sed habeat vitam æternam [1]. » Vides-ne crucis causam, et salutem inde partam? Vides-ne figuræ cum veritate consonantiam? Illic mortem effugere Judæi, sed temporaneam; hic æternam fideles. Illic suspensus serpens serpentum morsus curabat; hic crucifixus Jesus a spirituali dracone inflictas plagas curabat. Illic qui oculis corporeis videbat, curabatur; hic qui mentis oculis videt, peccata omnia deponit. Illic æs pendebat ad modum serpentis figuratum; hic corpus dominicum a Spiritu formatum. Illic serpens mordebat, et serpens curabat; hic mors perdidit, et mors servavit. Sed qui interimebat serpens, venenum habebat; qui vero servabat, veneno vacuus erat. Idipsum jam videre est : nam mors, quæ interimebat, peccatum habebat, ut venenum serpens : Domini autem mors ab omni peccato immunis erat, ut æneus serpens a veneno vacuus. « Peccatum enim, inquit, non fecit, nec » inventus est dolus in ore ejus [2]. » Hoc ergo est quod significavit Paulus : « Expolians principatus et potestates, » traduxit confidenter, palam triumphans illos in semet- » ipso [3]. » Quemadmodum enim athleta strenuus, cum sublimem actum adversarium prosternit, clariorem refert victoriam : sic et Christus, toto spectante orbe, adversarias potestates dejecit; et eis, qui in solitudine vulnerati fuerant, curatis, ab omnibus feris ipsos in cruce suspensus liberavit. Verum non dixit : « Suspensi oportet » sed, « Exaltari. » Quid enim dictu tolerabilius esse videbatur in audientis gratiam, hoc proxime ad figuram accedens posuit. « Sic » enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum » daret, ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat » vitam æternam [4]. » Hoc est, ne mireris quod ego exaltan-

[1] Joan. III, 15. — [2] I Petr. II, 22. — [3] Col. II, 15. — [4] Joan. III, 16.

dus sim, ut vos salutem consequamini. Nam hoc ita Patri visum est; et sic ille vos dilexit, ut pro servis Filium daret, et pro ingratis servis. Atqui neque pro amico quispiam id agat : « Vix enim pro justo quis moriatur [1]. » Sed ille longiore usus sermone est, quia fidelibus verba faciebat : hic autem brevius Christus, quia Nicodemum alloquebatur; sed cum majore emphasi : quæ in singulis dictis observatur. His enim verbis, « Sic dilexit, et Deus mundum, » ingens amor significatur. Multum quippe, imo immensum erat discrimen. Nam immortalis et sine principio, magnitudo infinita, ex terra et cinere formatos, innumeris onustos peccatis, qui semper se offendebant, ingratos; hos inquam, dilexit. Et quæ postea sequuntur perinde vehementia sunt; addit enim : « Ut Filium suum unigenitum » daret; » non servum, non Angelum, non Archangelum ait. Atqui nemo unquam vel circa filium tantum studium adhibuit, quantum Deus circa ingratos servos. Passionem itaque non omnino aperte, sed obscure prædicit : emolumentum autem ex passione futurum clare dicit : « Ut omnis qui » credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. » Quia dixerat ipsum exaltatum iri, et mortem subindicaverat, ne verba istæc mœrorem parerent auditori, et de ipso humanum quidpiam suspicaretur, putaretque mortem ipsi finem existendi futuram esse, vide quo pacto id attemperet, cum dicit datum esse Dei Filium, vitæ causam, imo vitæ æternæ. Is vero, qui per mortem suam vitam aliis daturus erat, in morte non diu mansurus erat. Nam si ii, qui in crucifixum credunt, non pereunt, multo minus peribit ille crucifixus. Qui enim perniciem ab aliis aufert, multo magis ipse a pernicie liber erit : qui aliis vitam impertit, multo magis sibi impertiet. Vides-ne ubique opus esse fide? Nam crucem vitæ fontem esse dicit. Id ratiocinium non

[1] Rom. v, 7.

facile admittat : cujus rei testes nunc sunt gentiles, qui id videntes cum risu excipiunt. Fides vero, quæ ratiocinii imbecillitatem superat, hoc facile admittit et retinet. Unde autem tantopere Deus mundum dilexit? non aliunde, quam ex sola benignitate sua.

III. In pudorem ergo vertamur ob tantam charitatem : erubescamus de benignitatis excessu. Ipse enim ut nos servaret, ne unigenito quidem Filio suo pepercit; nos pecuniis parcimus in nostram perniciem. Ipse unigenitum Filium pro nobis dedit; nos ne argentum quidem in ejus gratiam despicimus, imo nec in nostram utilitatem. Et quanam hæc venia digna sunt? Si hominem videamus pericula et mortem pro nobis subire, ipsum omnibus anteponimus, et in intimis amicis annumeramus, nostra omnia ipsi tradimus, et ea ipsius esse magis quam nostra dicimus; neque sic putamus dignam rependere vicem. Erga Christum vero neque hunc grati animi modum servamus. Ille animam pro nobis posuit, et propter nos pretiosum sanguinem effudit, nos, inquam, qui nec boni nec grati eramus; nos vero ne in nostram quidem utilitatem pecunias effundimus; sed eum, qui pro nobis mortuus est, et nudum et peregrinum despicimus. Ecquis nos a futuro supplicio eximet? Nam si non Deus nos, sed nos ipsi puniremus, annon contra nos calculum ferremus? annon nos ipsos ad gehennæ ignem condemnaremus, quod eum qui animam pro nobis posuit fame tabescentem contempserimus? Et quid pecunias memoro? Si enim mille haberemus animas, annon illas omnes pro illo ponere oportuit? Etiamsi ne sic quoque quid beneficio tanto dignum fecissemus. Nam qui prior beneficium ponit, manifestum præ se fert bonitatis indicium; qui autem beneficio afficitur, quidquid tandem dederit, debitum reddit, non gratiam init; maxime vero cum ille prior beneficus inimicis dona confert, et is, qui rependit, benefactori suo

dona retribuit, quibus etiam donis ipse quoque fruitur. Verum his non movemur, usque adeo ingrati, ut servis, mulis, equis operimenta aurea circumponamus; Dominum vero nostrum, nudum errantem, ostiatim mendicantem, in compitis stantem et manus extendentem despiciamus, imo sæpe torvis intueamur oculis : etiamsi propter nos hisce malis se subjiciat. Libenter enim esurit, ut tu nutriaris; nudus circumit, ut tibi incorruptionis vestem conferat. Nihil tamen vos erogatis : sed vestimenta vestra alia a tineis roduntur [1], alia in arca recondita, superfluæ curæ possidentibus sunt : dum is, qui et hæc et alia omnia largitus est, nudus obambulat. Verum hæc non in arca reconditis, sed his magnifice induimini? Quid, quæso, hinc vobis plus accedit? Ut forensium turba vos suspiciat? Ecquid hoc? Non enim his indutum admirantur; sed eum qui egenis largitur. Itaque si velis admirationi esse, alios indue, et sic mille plausibus excipieris. Tunc te Deus cum hominibus laudabit. Contra vero si secus agas, nemo te laudabit; sed omnes tibi invidebunt, dum videbunt corpus ornatum, animam vero neglectam. Hujusmodi ornatum meretrices sectantur, quæ sæpe majori et opulentiori cultu gaudent. Ornatus autem animæ penes virtutis studiosos tantum habetur. Hæc frequenter dico, nec finem dicendi faciam, non pauperes tantum curans, quantum animas vestras. Illis enim etsi non a nobis, aliunde tamen quædam erit consolatio; si nulla adsit, et fame pereant, non magnum hoc damnum ipsis. Quid nocuit Lazaro paupertas et fames? Sed vos nihil a gehenna eripiet, nisi pauperum ope juvemini. Sed eadem ipsa dicemus quæ dives ille perpetuo traditus igni, omnis consolationis experti. Verum absit, ut quis illa unquam verba audiat; faxit Deus ut omnes in sinu Abrahæ recipiantur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per

[1] Jacob. v, 2.

quem et cum quo Patri gloria, unaque sancto Spiritui, in sæcula sæculorum. Amen.

# HOMILIA XXVIII [1].

## CAPUT III.

Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum, sed ut salvum faciat mundum [2].

I. Multi ex segnioribus, ad peccata multiplicanda et negligentiam augendam divina abutentes clementia ita loquuntur. Nulla est gehenna, nullum supplicium, omnia Deus peccata remittit; quorum os sic obstruit Sapiens quidam : « Ne dicas : Miseratio ejus magna, multitudinis » peccatorum meorum miserebitur : quia misericordia et » ira apud ipsum, et super peccatores ardebit furor ejus [3]; » et rursum, « Ut multa misericordia ejus, et multa redar» gutio ejus [4]. » Et ubi, inquies, benignitas ejus, si secundum peccatorum nostrorum merita accepturi sumus? Quod secundum merita accepturi simus, audi Prophetam et Paulum dicentem, illum quidem : « Tu reddes unicuique secundum » opera sua [5]; » hunc autem, « Qui reddet unicuique secun» dum opus suum [6]. » Quod autem nihilominus magna sit Dei clementia, vel hinc palam est, quod cum in vitas duas nostra Deus diviserit, aliam certaminum, aliam coronarum, multam hac in re quoque benignitatem exhibuerit. Quomodo? Quia postquam innumera peccata admisimus, nec cessavimus a juventute ad extremam usque senectutem

[1] Alias XXVII. — [2] Joan. III, 17. — [3] Eccli. V, 6-7. — [4] Id. XVI, 13. — [5] Psal. LXI, 13. — [6] Rom. II, 6.

sceleribus animam nostram inquinare, nullas eorum pœnas repetat, sed per lavacrum regenerationis veniam concedat, imo justitiam et sanctificationem elargiatur. Quid ergo, inquies, si quis a prima ætate mysteriis dignatus, post hæc in mille peccata incidat? Hic certe majori obnoxius est supplicio. Eorumdem enim peccatorum non pares subimus pœnas, sed longe graviores, si postquam initiati sumus in scelera ruimus. Id significat Paulus his verbis : « Irritam » faciens quis legem Mosis, sine ulla miseratione duobus » vel tribus testibus moritur : quanto magis putatis dete- » riora mereri supplicia qui Filium Dei conculcaverit, et » sanguinem testamenti pollutum duxerit, et gratiæ Spiritus » contumeliam fecerit [1]? » Ergo majori ille dignus erit supplicio. Verumtamen hic pœnitentiæ portas aperuit, ac multos abluendi peccata modos subministravit, si ille voluerit. Cogites velim quanta sint hæc clementiæ argumenta, quod per gratiam remiserit, et quod post gratiam peccatorem supplicii dignum non puniat, sed emendationis spatium concedat. Propterea ait Christus Nicodemo : « Non misit » Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum, sed » ut salvet mundum [2]. » Duo enim sunt Christi adventus; qui jam fuit, et qui futurus est : sed non iisdem de causis ambo; sed prior fuit, non ut facinora nostra examinet, sed ut dimittat; secundus erit, non ut dimittat, sed ut examinet. Ideo de priore quidem dicit : « Non veni ut judicem » mundum, sed ut salvem mundum [3]. » De secundo autem, « Cum venerit Filius in gloria Patris sui, statuet oves qui- » dem a dextris, hœdos autem a sinistris : et abibunt alii » quidem in vitam, alii in supplicium sempiternum [4]. » Atqui prior etiam adventus judicii erat secundum justitiæ rationem. Quare? Quia ante adventum ejus lex erat natu-

[1] Hebr. x, 28, 29.— [2] Joan, III, 17. — [3] Id. XII, 47. — [4] Matth. XXV, 31, 33 et 46.

ralis, Prophetæ, rursumque lex scripta, doctrina, mille promissiones, signa, supplicia, et alia multa, quæ possent emendare; quorum ratio omnino exigenda erat. Sed quia clemens est, non examen, sed veniam exhibet. Si enim perquisitionem fecisset, omnes plane de medio sublati fuissent : « Omnes enim peccaverunt, inquit, et egent gloria » Dei [1]. » Vides summam clementiam? « Qui credit in Fi- » lium, non judicatur : qui autem non credit, jam judicatus » est [2]. » Atqui si tunc non venit ut judicaret mundum, quomodo qui non credit, jam judicatus est, si nondum adest judicii tempus? Vel hoc dicit, quia ipsa incredulitas sine pœnitentia supplicium est; nam extra lucem esse per se magnum est supplicium : vel futura prænuntiat. Quemadmodum enim homicida, licet sententia judicis damnatus non sit, ipsa rei natura jam damnatus est; sic et incredulus. Quandoquidem Adam qua die de ligno comedit, mortuus est : illa quippe sententia erat : « Quacumque die » comederitis de ligno, moriemini [3]. » Atqui vivebat. Quomodo igitur mortuus erat? Ex sententia, et ex ipsa rei natura. Nam qui se supplicio obnoxium reddidit, sub supplicio est; etiamsi non reipsa, sed ex sententia. Ne quis enim audiens : « Non veni ut judicem mundum, » se putet impune posse peccare, hincque negligentior evadat, hanc quoque tollit ignaviam, dicens : « Jam judicatus est. » Quia enim judicium futurum nondum venerat, supplicii timorem admovet, et ostendit : id quod multæ est benignitatis, non modo Filium dare, sed etiam supplicii tempus differre, ut possint peccantes et increduli peccata sua abluere. « Qui » credit in Filium, non judicatur. » Qui credit, non qui curiose inquirit; qui credit, non qui multum scrutatur. Quid ergo si impura ejus vita sit, et gesta non bona? Hos utique non vere fideles esse Paulus ait : « Confitentur se

[1] Rom. III, 23. — [2] Joan. III, 18. — [3] Gen. II, 17.

» nosse Deum, factis autem negant [1]. » Cæterum hic declarat ipsos non hac de re judicari; sed ob facinora graviori ultione puniendos esse; infidelitatis vero causa, eo quod crediderint, non puniri.

II. Vides-ne quomodo cum a terribilibus orsus esset, in eadem rursus desinat? Initio quippe dicebat : « Nisi quis » natus fuerit ex aqua et Spiritu, non intrabit in regnum » Dei [2]; » hic vero rursum : « Qui non credit in Filium, jam » judicatus est. » Id est, ne putes moras peccatis obnoxium juvare, nisi resipuerit. Nam qui non crediderit, nihil differet ab eis, qui jam judicati sunt et puniuntur. « Hoc est autem judicium, quia lux venit in mundum, et dilexerunt » homines magis tenebras quam lucem [3]; » hoc est, ideo puniuntur, quia tenebras relinquere et ad lucem accurrere noluerunt. His verbis omnem ab illis aufert excusationem. Nam si rationes et pœnas expetiturus venissem, inquit, dicere possent : « Ideo resiluimus. » Sed veni ut illos a tenebris eriperem, et luci admoverem. Quis ergo misereatur ejus, qui a tenebris ad lucem venire recusat? Cum enim nulla de re nos incusare possint, inquit, sed mille beneficiis sint affecti, a nobis resiliunt. Hac de re quoque illos alibi accusans dicebat: « Odio habuerunt me gratis [4]; » et rursum : « Si non venissem et locutus fuissem eis, peccatum » non haberent [5]. » Qui enim expers lucis in tenebris sedet, fortasse veniam impetret; qui vero post lucis adventum in tenebris residet, perversæ et pervicacis voluntatis argumentum præ se fert. Deinde quia id, quod dictum fuerat, multis incredibile videbatur; nemo enim tenebras luci prætulerit; causam ponit cur sic affecti essent. Quænam hæc est? « Erant enim, inquit, eorum mala opera. Omnis autem, » qui male facit, odit lucem, et non venit ad lucem, ut non

[1] Tit. I, 16. — [2] Joan. III, 5. — [3] Ibid. 19. — [4] Psal. XXXIV, 19, et Joan. XV, 25. — [5] Ibid. 22.

» arguantur opera ejus [1]. » Certe non ad judicandum vel ad inquirendum venit; sed ut veniam et remissionem peccatorum daret, et salutem per fidem largiretur. Cur ergo fugerunt? Nam si judicaturus in tribunali sedisset, aliquem excusationis colorem habuissent. Qui enim malorum sibi conscius est, judicem fugere solet : veniam autem concedentem, peccatores omnes adeunt. Si ergo condonaturus venit, hos maxime accurrere par erat, qui multorum sibi conscii erant peccatorum : quod etiam multi fecerunt. Nam et publicani et peccatores venientes, cum Jesu accumbebant. Quid ergo sibi vult illud? De illis loquitur qui in nequitia omnino permanere decreverunt. Ipse namque ideo venit, ut priora peccata dimitteret, et ad futura cavenda confirmaret. Quia vero quidam sunt ita molles et dissoluti ad virtutis sustinendos labores, ut ad extremum usque halitum velint in peccatis persistere, et nunquam ab illis abscedere, illos hic incessere videtur. Quia enim christianismus cum recta doctrina probam vitam expetit, ad nos venire formidant, inquit, quia nolunt vitam rectam exhibere. Nam eum, qui in gentilium errore vitam ducit, nemo reprehenderit : qui enim tales colis deos, festos dies perinde turpes et ridiculos, atque dii ipsi sunt, celebrat, ac digna dogmatibus exhibet opera; qui vero Deum colunt, si segniter vivant, a nemine non reprehenduntur et accusantur : tantæ admirationi etiam apud inimicos suos est veritas. Vide ergo quam accurate loquatur; non enim dicit, « Qui prava operatur, non venit ad lucem; » sed « Qui in malis perseverat; » id est, qui vult semper in peccati cœno volutari, non vult se legibus meis subjicere; sed extra manens libere fornicatur, cæteraque omnia prohibita exequitur. Huc enim se conferens, quasi fur in luce statim manifestus redditur. Ideoque imperium fugit meum. Certe multos gen-

[1] Joan. III, 20.

tilium dicentes audimus se ideo non posse ad fidem nostram accedere, quod non possint ab ebrietate, fornicatione cæterisque hujusmodi vitiis abstinere. Quid ergo, inquies, annon sunt Christiani non melioris frugis? annon et gentiles philosophice viventes? Christianos esse qui mala perpetrent ego quoque novi : num autem gentiles sint qui probam ducant vitam, id non perinde notum mihi. Ne mihi illos objicias, qui ex natura sua modesti ornatique sunt : hoc enim virtus non est : sed illos afferas, qui affectibus vehementer trahuntur, et tamen philosophantur : at certe non possis. Nam si regni promissio, gehennæ comminatio, et alia hujusmodi vix homines in virtutis exercitio retinent, longe difficilius illam exercebunt, qui nihil eorum credunt. Quod si quidam virtutem simulant, id gloriæ causa faciunt; qui autem vanæ gloriæ causa virtutem exercent, ubi latere poterunt, non a pravis cupiditatibus abstinebunt. Verum ne contentiosi videamur, concedamus apud gentiles esse quosdam qui recte vivant; nihil enim hoc dictis nostris officit. Nam quod sæpe contingit, non quod raro accidit, hic intelligendum.

III. Vide etiam quo pacto aliunde quoque illis omnem excusationis modum auferat, cum dicit lucem in mundum venisse. Num, inquit, illam quæsierunt? num laborarunt ut assequerentur? Ipsa lux ad illos venit, neque sic tamen accurrerunt. Quia vero obtendere possunt Christianos esse quosdam qui male vivant, respondebimus hic non agi de iis, qui Christiani nati sunt, quique a majoribus piam accepere religionem; etsi sæpe illi ex prava vita a vera doctrina decussi fuerint. Verum non de iis puto nunc sermonem haberi; sed de iis gentilium vel Judæorum, qui deberent ad rectam converti fidem. Ostendit enim neminem eorum, qui in errore degunt, velle ad fidem accedere, nisi prius rectæ vitæ normam sibi præscripserit; neminem-

que in incredulitate mansurum, nisi prius decreverit in pravitate persistere. Ne mihi dixeris castum illum esse, nec furari : non enim in his tantum consistit virtus. Quæ enim utilitas, si hæc quidem observet, sed vanæ gloriæ sit cupidus, vel amicorum gratia in errore maneat? Hoc enim non est recte vivere. Nam gloriæ servus non minus peccat, quam fornicator; imo longe plura et graviora admittit. Verum indica mihi quemdam apud gentiles ab omnibus vitiis peccatisque liberum. Nunquam possis. Nam qui maxime apud illos claruerunt, qui et pecunias et gulæ delicias contempserunt, ut aiunt, ii maxime omnium gloriæ servierunt; quod sane omnium est causa malorum. Sic et Judæi in nequitia perstiterunt; quare illos arguens dicebat : « Quomodo potestis credere, qui gloriam ab hominibus accipitis [1]? » Et cur Nathanaëli, cui veritatem prædicabat, de his locutus non est, nec longiori est usus sermone? Quia is non cum illo studio venerat. Hic enim istud sibi faciendum constituerat, et quod alii quieti, hic audiendæ doctrinæ tempus adhibuit. Ille vero, alio suadente, accessit, nec tamen illum præteriit; ipsum enim sic alloquitur : « Amodo videbitis cœlos apertos, et Angelos Dei » ascendentes et descendentes [2]. » Huic autem nihil horum dixit; sed de incarnatione et de vita æterna ipsum alloquitur, diverso modo singulis pro affectu cujusque loquens. Illi quidem, quia Prophetas callebat, neque ita segnis erat, hæc audivisse satis erat. Huic vero, quia quadam adhuc formidine detinebatur, non totum statim revelavit; sed mentem ejus excitavit, ut metu metum excluderet, cum dixit eum, qui non crederet, judicari, et non credere a prava concupiscentia proficisci. Quia enim hominum gloriam magni faciebat, et pluris quam supplicium. « Multi enim, » inquit, ex principibus crediderunt in eum, sed propter

[1] Joan, v, 44. — [2] Id. I, 51.

» Judæos non confitebantur [2]. » Hinc illum perstringit, ostenditque non posse eum, qui in se non crederet, alia de causa non credere, quam quod vita impurus esset. Et in sequentibus ait : « Ego sum lux ; » hic autem ait : « Venit » lux in mundum [1]. » In principio enim obscurius, deinde clarius loquebatur. Attamen homo ille multitudinis fama detinebatur, quapropter non ea, qua par erat, utebatur libertate. Fugiamus ergo inanem gloriam ; hoc enim vitiorum omnium vehementissimum est. Hinc avaritia et amor pecuniarum oriuntur, hinc odia, bella, lites. Nam qui plura concupiscit, nusquam consistere poterit. Nulla autem alia de causa cætera amat, quam quod vanam gloriam amet. Cur enim, quæso, eunuchorum agmen, gregem servorum ? cur tantum fastum multi exhibent ? Non alia causa, nisi ut multos habeant inopportunæ magnificentiæ testes. Si hanc ergo rescindamus, cum capite etiam membra nequitiæ tollemus, nihilque prohibebit quominus terram quasi cœlum incolamus. Neque enim ad nequitiam tantum quos capit impellit, sed et virtuti se subdole admiscet ; et cum a virtute nos decutere non potest, in ipsa illa virtute magnum detrimentum importat, dum labores tolerare cogit, et a laborum fructu privat. Nam qui ad vanam gloriam respicit, sive jejunium, sive orationem, sive eleemosynam exerceat, omnem amittit mercedem. Quo damno quid miserabilius fuerit, quando nempe quis se frustra macerat, ridiculusque evadit, et a superna gloria excidit ? Neque enim potest qui utramque desiderat, utramque consequi. Possumus tamen utramque consequi, si non utramque gloriam concupiscamus, sed cœlestem tantum ; qui vero utramque amat, non utramque adipisci potest. Quamobrem, si velimus gloriam adipisci, fugiamus humanam gloriam ; et eam, quæ a solo Deo est, desideremus, et sic utraque potiemur. Utinam vero

[1] Joan. XII, 42. — [2] Ibid. 46.

hac fruamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria unaque sancto Spiritui, in sæcula sæculorum. Amen.

# HOMILIA XXIX [1].

## CAPUT III.

Venit autem in Judæam terram ipse et Discipuli ejus, et illic demorabatur cum eis, et baptizabat [2].

I. Nihil veritate clarius, nihil fortius, ut mendacio nihil infirmius, etiamsi innumeris se tegat operimentis. Nam facile deprehenditur, et facile diffluit. Veritas contra nuda prostat omnibus, qui volunt ejus pulchritudinem intueri; non vult latere, non periculum timet, non insidias, non gloriam multitudinis ambit, nulli humanarum rerum subjacet; sed omnibus superior multas excipit insidias, manet autem invicta, eosque, qui ad se confugiunt, quasi tutissimo muro munitos servat, idque ex potentiæ suæ magnitudine; et occultos insultus evertit, sua vero palam omnibus proponit: quod et Christus Pilato his verbis significavit: « Ego » palam locutus sum mundo, et in occulto locutus sum ni» hil [3]. » Quod tunc dixit Jesus, hoc nunc fecit. « Post hæc, » inquit, venit in Judæam terram ipse et Discipuli ejus, et » illic demorabatur et baptizabat. » In solemnitatibus in civitatem ascendebat, ut in medio doctrinam illis proponeret, utque ex miraculis utilitatem carperent. Peractis autem diebus festis, in Jordanem sæpe veniebat, quia illo multi concurrebant. Illa enim, quæ magis frequentabantur, loca semper petebat, non ostentationis causa vel ambitionis, sed

[1] Alias XXVIII. — [2] Joan. III, 22. — [3] Id. XVIII, 20.

ut pluribus prodesset. Atqui sub hæc dicit Evangelista, non Jesum, sed Discipulos ejus baptizasse; unde palam est hoc etiam in loco ita intelligi, ipsos nempe solos baptizavisse. Et cur, inquies, non baptizabat? Jam prius dixerat Joannes: « Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igni [1]. » Spiritum vero nondum dederat; jure ergo non baptizabat; sed Discipuli tantum, quod vellent plurimos ad salutarem doctrinam attrahere. Et quare, Discipulis Jesu baptizantibus, Joannes baptizare non destitit, donec in carcerem traderetur? Nam cum dicitur: «Erat Joannes baptizans in Ænon [2],» adjiciturque, « Nondum missus fuerat in carcerem [3], » significat utique illum non hactenus destitisse. Et cur ad illud usque tempus baptizavit? nam digniores Jesu Discipulos declarasset, si, illis incipientibus, ipse destitisset. Cur ergo baptizabat? Ne discipulos suos in majorem invidiam et contentionem conjiceret. Nam si sæpe clamando, primasque Christo concedendo, seseque minorem prædicando, non persuasit illis ut ad eum accederent; si hoc etiam adjecisset, longe contentiosiores illos reddidisset. Ideo Christus tunc maxime prædicare cœpit, cum de medio sublatus est Joannes. Puto autem ideo citius Joannem morte sublatum fuisse, ut totius multitudinis animi ad Christum converterentur, neque amplius circa ambos scinderentur. Præterea dum baptizabat Joannes, non finem faciebat monendi et magna de Jesu prædicandi. Baptizabat vero tantum in eum, qui post se venturus erat, ut in eum crederent. Qui igitur hoc prædicabat, quomodo Discipulorum Christi præstantiam demonstrasset, si a baptismate destitisset? nam e contrario visum fuisset ipsum ex invidia vel ira cessare. Persistendo autem, hæc firmiora declarabat. Non enim sibi gloriam comparabat, sed auditores ad Christum mittebat, nec minus quam Discipuli ad eam rem præstabat; imo plus quam illi. Nam

[1] Luc. III, 16. — [2] Joan. III, 23. — [3] Ibid. 24.

quanto minus suspectum erat ejus testimonium, tanto majore quam ipsi fama valebat apud omnes. Hoc Evangelista subindicans dicebat : «Exibant et baptizabantur ab eo »omnis Judæa, et regio circa Jordanem [1]. » Discipulis baptizantibus, non cessabant multi ad Joannem accurrere. Quod si quis percontetur, quid plus habuerit Discipulorum, quam Joannis baptisma? dicemus, nihil. Nam utrumque baptisma Spiritus gratia vacuum erat, et una utrisque baptizandi causa erat, ut baptizatos ad Christum pertraherent. Ne enim circumcursantes, colligerent eos, qui credituri erant, ut Simonem frater, Nathanaëlem Philippus adduxerunt, baptizare constituerunt, ut per baptismum omnes sine labore pertraherent, et futuræ fidei viam pararent. Quod autem hæc baptismata alterum altero nihil plus haberent, sequentia indicant. Quænam illa? « Facta est, »inquit, quæstio ex discipulis Joannis cum Judæo de pu»rificatione [2]. » Invidebant quippe semper discipuli Joannis Christi Discipulis, imo ipsi Christo; et cum viderent illos baptizare, eos, qui baptizabantur, alloqui cœperunt, quasi baptisma suum quid plus haberet, quam baptisma Discipulorum Christi : atque ex baptizatis aliquem adorti, id illi persuadere conati sunt, nec potuerunt. Quod autem illi, non autem Judæus ille, quæstionem moverint, audi quomodo id Evangelista subindicet; non enim dixit Judæum aliquem ab illis quæsivisse; sed ex Joannis discipulis quæstionem motam fuisse cum Judæo quodam de purificatione.

II. Consideres autem velim Evangelistæ lenitatem. Non enim in adversum invehitur, sed pro facultate culpam minuit, quæstionemque fuisse tantummodo dicit. Nam quod ex invidia illi locuti sint, sequentia indicant, quæ etiam ille moderate narravit; nam ait : « Venerunt ad Joannem

[1] Matth. III, 5. — [2] Joan. III, 25.

» et dixerunt ei : Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, » cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, et om- » nes veniunt ad eum [1]. » Id est, quem tu baptizasti, nam illud, « Cui tu testimonium perhibuisti, » hoc indicat, ac si dicerent : « Quem clarum et conspicuum effecisti, hæc, quæ tu facis, audet aggredi. » Non dixerunt : « Quem tu baptizasti : » nam coacti fuissent vocem illam supernam commemorare, necnon Spiritus sancti descensum. Sed quid dicunt ? « Qui » erat tecum trans Jordanem, cui testimonium perhibuisti : » id est, qui in discipulorum ordine erat, qui nihil plus habebat quam nos, is se abs te segregans, baptizat. Non hoc autem solum modo putabant se illum concitare posse, sed quod etiam sua jam minus clara et conspicua forent : « Omnes enim veniunt ad eum, » inquiunt. Unde palam est eos nec Judæum, cum quo disputaverant, ad suam sententiam adduxisse. Hæc porro dicebant quod adhuc imperfectiores, nec prorsus ambitione vacui essent. Quid ergo Joannes ? Nec ipse illos vehementer arguit, ne, se relicto, aliud quidpiam mali aggrederentur ; sed quid dicit ? « Nemo » potest accipere quidquam, nisi fuerit ei datum de cœlo [2]. » Quod si humilius loquatur de Christo, ne mireris ; non poterat tali affectu præoccupatos statim omnia docere. Sed vult interim illos terrere, ipsisque ostendere ipsos non alii quam Deo ipsi adversari, dum illum impugnarent ; quod ipsum dicebat Gamaliel : « Non poteritis dissolvere illud, » nequando et Deo repugnare reperiamini [3]. » Hoc et ipse subobscure astruit. Cum enim dicit : « Nemo potest acci- » pere, nisi fuerit ei datum de cœlo, » nihil aliud significat, quam ipsos impossibilia aggredi, hincque Deo adversarios deprehendi. Quid igitur ? Theodas nonne a seipso acceperat ? Acceperat quidem, sed statim prostratus periit. Res autem Christi non sic. Hinc eos etiam sensim consolatur,

[1] Joan. III, 26. — [2] Ibid. 27. — [3] Act. V, 39.

ostendens non hominem, sed Deum esse qui ipsos gloria superaret. Quapropter si splendidæ res ejus essent, si omnes illum adirent, non mirandum esse; hujusmodi enim sunt res divinæ; et Deum esse qui istæc appararet : alias enim non tantum invaluissent. Humana quippe facile deprehenduntur, et fluxa sunt, cito diffluunt et pereunt. Hæc porro non item ; neque igitur humana sunt. Et animadverte quomodo cum dicerent : « Cui tu testimonium perhibuisti », putarentque illud ad Christum dejiciendum conducere, hoc ipsum in illos convertat. Nam prius cum ostendisset non ex testimonio suo Christum clarum evasisse, hinc postea ipsos reprimit dicens : « Non potest homo a seipso » accipere quidquam, nisi ipsi datum fuerit de cœlo. » Quid hoc est? » Si meum prorsus testimonium accipitis, et verum putatis, vel ex eo discite non me, sed illum potiorem habendum esse. Quid enim testificatus sum? Vos evoco rei testes : » ideo addit : « Ipsi vos mihi testimonium perhi» betis quod dixerim : Non sum ego Christus; sed missus » sum ante illum [1]. » Si ergo meo hærentes testimonio, hæc mihi objicitis dicentes : « Cui testimonium perhibuisti : » non modo non ille imminutus fuit ex testimonio meo, sed ex illo plurimum augetur. Alioquin autem non meum, sed Dei erat testimonium. Quamobrem si fide dignus vobis videar esse, hoc etiam inter alia multa dixi me missum fuisse ante illum. Vides-ne quomodo paulatim ostendat vocem illam esse divinam? Hoc enim vult significare : « Minister sum, et ea loquor, quæ ad mittentem me spectant : non humanam aucupor gratiam ; sed Patris ejus, qui me misit, ministerium exhibeo. Non ego ad gratiam testificatus sum, sed id dixi, quod ut dicerem missus sum. Ne itaque me ea de causa magnum esse putetis : hoc enim illius ostendit magnitudinem. Ille namque rerum Dominus est; id

[1] Joan. III, 28.

quod rursum significat his additis verbis : « Qui habet sponsam, sponsus est : amicus autem sponsi, qui stat et audit » eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi [1]. » Quare qui ait : « Non sum dignus, ut solvam ejus corrigiam calceamenti [2], » se amicum ejus nunc dicit : non ut extollat et laudet se hæc dicit, sed ut ostendat id se maxime curare, neque se invito vel nolente hæc fieri, sed admodum cupiente et promovente, et hac de causa se omnia fecisse; quod admodum prudenter amici nomine significavit. Non enim ita servi sponsi ut amici gaudent, atque his in rebus lætantur. Non ergo se honore æqualem dicit, absit; sed ut gaudii sui magnitudinem declaret, atque ut se eorum infirmitati attemperet, amicum se dicit. Ministerium quippe subindicavit, cum dixit se missum fuisse ante illum. Idcirco quod putaret illos hæc ægre ferre, se amicum sponsi dicit esse, ostendens se non modo non ægre ferre, sed admodum gaudere. Quia igitur hoc perfecturus adveni, tantum abest ut de gestis doleam, ut maximo mœrore afficerer, si non fierent. Si sponsa ad sponsum non accederet, tunc dolerem ; non vero nunc, cum nostra completa sunt. Nam cum res ejus recte procedunt, tunc nos prospere agimus; quia quod volebamus evenit, et sponsa sponsum agnoscit. Et vos ipsi hoc testificamini cum dicitis : « Omnes veniunt ad eum. « Hoc enim curabam, et ea de causa omnia feci. Quare cum illud jam evenisse videam, gaudeo et exulto.

III. Quid vero significat illud : « Qui stat, et audit eum, » gaudio gaudet propter vocem sponsi ? » Ex parabola ad rem propositam sermonem transtulit. Quia enim sponsum et sponsam memoravit, ostendit quomodo sponsalia fiant : per vocem nempe atque doctrinam : ita enim Ecclesia despondetur Deo. Idcirco Paulus dicebat : « Fides ex auditu; auditus autem per verbum Dei [3]. » Hac ego voce

[1] Joan. III, 29. — [2] Id. I, 27. — [3] Rom. X, 17.

gaudeo. Illud vero, « Qui stat, » non sine causa posuit; sed ut ostenderet res suas cessavisse, et sibi jam standum et audiendum esse, ac sponso tradendam esse sponsam : seque ministrum et servum esse, bonam spem suam atque lætitiam in opus jam exiisse; ideo sic pergit : « Hoc ergo gau- » dium meum impletum est [1]; » id est, perfectum est opus meum, nihil ultra quod faciamus habemus. Deinde non præsens modo, sed etiam futurum doloris augmentum cohibens, de futuris pronuntiat, ea quæ et ex dictis et ex factis confirmat his verbis : « Illum oportet crescere, me » autem minui [2] : » hoc est, nostra cessaverunt : quæ vero illius sunt augentur. Hoc itaque, quod timetis, non modo nunc aderit, sed majus etiam in dies fiet. Illud enim maxime est quod res nostras splendidiores ostendit. Ideo veni; et gaudeo de tanto rerum ad Christum pertinentium incremento, et quod ea evenerint, quorum gratia nostra præcesserunt. Vides-ne quam placide, quam sapienter illorum ulcus emollierit, livorem extinxerit, ipsosque impossibilia aggredi demonstraverit; qua re maxime solet nequitia sedari ? Ideoque provisum est, ut, illo adhuc vivente et baptizante, hæc fierent, ut illum tantæ magnitudinis testem haberent, et nullam excusationem, si non obtemperarent. Neque enim a seipso ad id dicendum impulsus est, non aliis sciscitantibus ; ipsi enim auditores persuadendi erant : neque ex se loquenti ita credidissent ; ut ipsis percontantibus se confutantem respondentis sententiam exceperunt, quemadmodum et Judæi ; nam quia ad illum miserunt, talibusque auditis, non crediderunt, omnem sibi veniam præciderunt. Quid igitur hinc docemur ? Omnium malorum causam esse vanam gloriam. Illa enim ipsos in livorem conjecit : hæc illos concitavit, ut Jesum adirent ac dicerent: « Quare Discipuli tui non jejunant [3] ? » Hoc ergo vitium,

[1] Joan. III, 29. — [2] Ibid. 30. — [3] Matth. IX, 14.

dilecti, fugiamus. Si hoc fugiamus, a gehenna liberabimur: hoc enim eis maxime ignem incendit; hoc ubique dominatum exercet suum, atque ætatem et dignitatem omnem tyrannice occupat: hoc Ecclesias subvertit, res civiles labefactat, domos evertit, civitates, populos, gentes. Ecquid miraris; quando in desertum venit, magnamque ibi potestatem suam exhibuit? Nam qui divitiis vale dixerant, mundi fastum omnem abjecerant, et humanam consuetudinem, qui violentas corporum cupiditates superaverant; hi sæpe a vana gloria capti omnia perdiderunt. Hujus vitii causa, qui multum laboraverat, ab eo qui nihil laboris, sed multa peccata admiserat, Pharisæus a Publicano victus est. At hoc accusare vitium nullo labore possumus. Omnes enim eumdem ipsum calculum ferunt. Quod quæritur autem est, quomodo ipsum superare possimus. Quomodo ergo profligabimus? Si gloriam gloriæ opponamus. Ut enim terrenas divitias contemnimus, quando ad alias respicimus divitias, et hanc vitam despicimus, cum cogitamus aliam hac longe meliorem; sic et gloriam hujus mundi respuere poterimus, cum aliam longe hac clariorem spectabimus, quæque vere gloria est. Nam hæc, de qua loquimur, vana inanisque est, nec nisi nomen re vacuum habet; illa autem cœlestis vera est, quæ non homines, sed Angelos, Archangelos, et Archangelorum dominum, imo etiam homines ipsos laudatores habet. Si ad illud theatrum respexeris; si coronas illas didiceris; si ad illos plausus te transtuleris, terrena nunquam te detinebunt, non magna præsentia reputabis, non absentia quæres. In hac quippe regia, nemo satellitum regiorum, non curans diadema gestantis et in solio sedentis gratiam, gracculorum voces imitatur, muscarum et culicum volantium stridorem: nihil enim meliores iis sunt hominum laudes. Cognita itaque humanarum rerum vilitate, omnia in tutissimos conferamus thesauros, et manentem peren-

nemque gloriam quæramus : quam utinam nos omnes consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria unaque sancto Spiritui, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

---

# HOMILIA XXX [1].

## CAPUT III.

Qui de sursum venit, super omnes est : qui est de terra, de terra est, et de terra loquitur [2].

I. Grave quiddam est gloriæ amor, grave et malis multis refertum : spina est, quæ difficile avellitur; fera, quæ mansuefieri nequit, multis capitibus instructa, in eos ipsos, qui se nutriunt, armata. Sicut enim vermis ligna, a quibus gignitur, corrodit, et rubigo ferrum, ex quo nascitur, consumit, et lanam tineæ : ita inanis gloria altricem suam animam perdit. Ideo multa nobis opus est diligentia, ut vitium hoc tollamus. Vide ergo quanta decantet Joannes discipulis suis hoc morbo laborantibus, ac vix eos sedare potest. Nam post priora illa his etiam illos demulcet sermonibus: « Qui de sursum venit, super omnes est : qui est de terra, » de terra est, et de terra loquitur. « Quia, inquit, testimonium meum ubique circumfertis, et me fide dignissimum prædicatis, illud sciatis oportet, non licere eum, qui de cælo venit, fide dignum reddi ab eo qui in terra habitat. Illud autem : « Supra omnes est, » quid significat ? Eum nullo egere, sibi sufficere, et sine comparatione omnium maximum esse. Se vero de terra esse et loqui dicit; non quod ex propria mente loqueretur, sed ut Christus ait : « Si

[1] Alias XXIX. — [2] Joan. III, 31.

» terrena dixi vobis, et non creditis[1]. » Baptisma sic appellat; non quod terrenum esset, sed quia illud cum ineffabili generatione sua comparabat; sic et hoc loco se de terra loqui dixit Joannes, suam cum Christi comparando. Nihil enim aliud significat illud, « De terra loquitur, » quam quod sua exigua, humilia et vilia sint, si cum Christi magnitudine comparentur, ac terrenæ naturæ quasi similia sint. Apud illum enim « Omnes thesauri sapientiæ reconduntur[2]. » Quod autem de humanis ratiociniis non loquatur, hinc palam est : « Qui est ex terra, ex terra est. » Atqui non erat totus de terra, sed præcipua cœlestia erant; animam quippe habebat et spiritus particeps erat, quæ non sunt de terra. Quomodo ergo se de terra esse dicit? Nihil aliud his significatur, quam parvus sum, et nullius pretii, utpote qui humi repam et in terra natus sim. Christus autem ad nos de cœlo venit. Cum per hæc omnia eorum morbum restinxisset, cum majore fiducia de Christo loquitur. Antea enim superfluum fuisset verba profundere, cum hæc in mente auditorum locum invenire non possent. Postquam autem spinas evulsit, jam confidenter semina jacere incipit his verbis : « Qui de cœlo venit, super omnes est, et quod vidit et au» divit hoc testificatur, et testimonium ejus nemo accipit[3]. » Magnum quid et sublime de ipso locutus, rursus ad humiliora pergit : nam illud « Quod audivit et vidit, » humanius dictum est : neque enim ex visu vel auditu illa, quæ sciebat, acceperat; sed in natura totum habebat, qui perfectus ex sinu paterno exierat, nec egebat doctore; nam ait : « Sicut » novit me Pater, ita et ego cognosco Patrem[4]. » Quid ergo significat illud : « Quod audivit loquitur, et quod vidit, » testatur ? » Quia per hos sensus nos omnia discimus accurate, et fide digni magistri habemur, circa ea quæ vel visu

[1] Joan. III, 12. — [2] Col. II, 3. — [3] Joan. III, 31, 32. — [4] Id. X, 15.

vel auditu percepimus, utpote qui nec fingamus, nec falsa dicamus. Id astruere volens Joannes dixit : « Quæ audivit » et vidit, » ut ostendat nihil in illo mendacii, sed omnia vera esse. Sic et nos sæpe curiose perquirimus : « Tu-ne audisti? tu-ne vidisti? » Si id affirmetur, tunc certum testimonium habetur. Sic et ipse cum dicit : « Sicut audio judico [1], » et, « Quæ audivi a Patre meo, loquor [2], » et, « Quæ » vidimus loquimur [3], » et similia alia loquitur, non ita dicit, ut discamus illum ea accepisse quæ dicit; id enim putare extremæ dementiæ esset; sed ne quid ex dictis ejus in suspicionem vocaretur ab impudentibus Judæis. Quia enim nondum eam, quam par erat, de illo opinionem habebant, frequenter ad Patrem confugit, hincque verbis suis fidem facit.

II. Et quid miraris si ad Patrem confugiat, cum et ad Prophetas et ad Scripturas sæpe recurrat, ut quando dicit : « Illæ sunt quæ testimonium perhibent de me [4] ? » Num ergo Prophetis illum minorem esse dicemus, quia inde testimonia mutuatur? Absit. Sed propter auditorum infirmitatem sic sermonem temperat, et ex Patre audita se narrare dicit, non quasi doctore egeat; sed ut illi credant nihil a se falsum dici. Quod autem dicit Joannes sic intellige : « Mihi opus est audire ab illo. Nam de cœlo venit, et cœlestia nuntiat, quæ solus ipse clare novit; nam illud, « Audivit et vidit, » hoc significat. « Et testimonium ejus nemo » accipit. » Atqui discipulos habuit, et multi dictis ejus attendebant; cur ergo dicit : « Nemo accipit ? » Hoc est, pauci accipiunt. Nam si neminem dixisset, cur subjunxisset ; « Qui accepit ejus testimonium signavit quia Deus » verax est [5] ? » Hic discipulos suos perstringit, ac si non multum ei credituri essent. Quod enim neque postea ipsi

[1] Joan. v, 30. — [2] Id. VIII, 26. — [3] Id. III, 11. — [4] Id. v, 36.— Id. III, 33.

crediderint, palam est ex sequentibus. Idcirco illos in carcere inclusus misit ad eum, ut ipsos magis ipsi connecteret. Illi vero tunc etiam vix crediderunt, quod subindicans Christus dixit: «Beatus qui non fuerit scandalizatus »in me [1].» Nulla igitur alia de causa dicit: «Et testimonium »ejus nemo accipit, »quam ut Discipulos suos erudiat, ac si diceret: «Ne putetis, quia pauci credituri sunt, ideo falsa illa esse quæ dicuntur. » Nam quæ vidit testatur, inquit. Hæc porro dicit, ut simul Judæorum ignaviam perstringat, ut in principio Evangelii ipsos coarguit his verbis: «In propria »venit, et sui eum non receperunt [2]. »Hoc autem non venientis, sed non recipientium peccatum est.» Qui accepit »ejus testimonium, obsignavit quia Deus verax est.» Hic illos exterret, cum ostendit eum, qui Christo non credit, non modo non ipsi, sed neque Patri credere; quamobrem adjicit: «Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur [3].» Quia ergo verba ejus loquitur, et credens illi credit, et incredulus illi non credit. Illud autem «Obsignavit,» id est, ostendit. Postquam hæc dixit et timorem auxit, adjicit: «Quia Deus verax est;» significans neminem posse illi non credere, nisi mendacii arguat Deum qui misit ipsum. Quoniam igitur nihil extra ea quæ sunt Patris dicit Christus, sed omnia illius sunt; qui ipsum non audit, mittentem Patrem non audit. Vides-ne quomodo ipsos per hæc etiam percellat? Hactenus enim nihil grave putabant esse Christum non audire. Ideo tantum periculum incredulis impendere ostendit; ut discant Christum non audire idipsum esse quod Deum non audire. Deinde prosequitur imbecillitati mentis eorum se attemperans his verbis; «Non »enim ad mensuram dat Deus Spiritum [4].» Rursus, ut dixi, humiliori modo loquitur, sic varians ad faciliorem auditorum captum; non enim poterat aliter metum augere. Nam

[1] Matth. XI, 6. — [2] Joan. I, 11. — [3] Id. III, 34. — [4] Ibid.

si quid de ipso magnum et sublime dixisset, non credidissent; sed id nihili fecissent; ideo ad Patrem totum refert, de Christo interim quasi de homine loquens. Quid vero significat illud : « Non ad mensuram dat Deus Spiritum ? » Nos omnes, ait, ad mensuram Spiritus operationem accepimus : per Spiritum enim hic operationem intelligit. Hæc quippe ea est quæ distribuitur : hic vero totam illam sine mensura habet operationem. Si autem operatio ejus immensa est, multo magis ejus substantia. Vides-ne Spiritum etiam immensum esse? Qui ergo totam Spiritus operationem accepit; qui ea quæ sunt Dei novit, qui dicit : « Quod » audivimus loquimur, et quod vidimus testamur [1], » quomodo possit suspectus haberi? Nihil enim dicit quod non sit Dei, nihil quod non sit Spiritus; atque interim nihil de Deo Verbo loquitur, sed ex Patre et ex Spiritu, doctrinæ suæ fidem conciliat. Quod Deus esset noverant, quod Spiritus esset sciebant; etsi non congruentem de illo opinionem haberent : quod autem Filius esset nesciebant. Ideo semper ad Patrem et ad Spiritum confugit, ut dictis fidem conciliet. Nam si quis, hac sublata causa, sermonem per se consideret, longe abest a dignitate Christi. Non enim ideo fide dignus ipsis erat, quod Spiritus operationem haberet, quippe qui non egeat auxilio illius; sed sibi ipse sufficiat. Interim vero secundum simpliciorum opinionem loquitur, ut ab humilioribus paulatim illos erigat. Hæc autem dico ut ne obiter Scripturæ dicta prætercurramus, sed et dicentis scopum, et auditorum imbecillitatem aliaque multa exploranda esse discamus. Doctores enim non omnia ut vellent ipsi proferunt; sed multa ad auditorum captum infirmitatemque temperant. Ideo Paulus ait : « Non potui » vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus : lac » vobis potum dedi, non cibum [2]. » Volebam, inquit, vobis

[1] Joan. III, 11. — [2] 1 Cor. III, 2.

ut spiritualibus loqui, nec potui, quare? Non quod ille non posset; sed quia illi non poterant sic audire. Sic et Joannes volebat magna quædam docere discipulos, sed id illi nondum capere poterant. Ideo in humilioribus maxime versatur.

III. Diligenter igitur omnia sunt exploranda. Nam Scripturæ dicta spiritualia arma sunt. Verum si ea adaptare et discipulos probe armare nesciamus, ipsa quidem suam vim habent; sed armatis inutilia sunt. Supponamus esse firmum thoracem, galeam, clypeum et hastam: deinde arma illa quis accipiat, et thoracem pedibus; galeam non capiti, sed oculis; clypeum non pectori, sed pedibus adaptet: an poterit his armis juvari? annon potius iis lædetur? Illud certe liquidum est. Hoc vero non ex armorum imbecillitate, sed ex imperitia utentis provenit. Ita et in Scripturis. Si illarum ordinem confundamus, illæ semper sua erunt vi instructæ: nos vero nihil juvabunt. Hæc vobis publice et privatim repetens, nihil proficio: nam sæcularibus vos semper rebus addictos conspicio, dum spiritualia nihil penditis. Ideo et vitam negligimus, et cum pro veritate certamus, non magna vi instructi sumus; sed ridiculi evadimus, tum apud gentiles, tum apud Judæos et apud hæreticos. Quod si in aliis quoque rebus pari negligentia uteremini, ne sic quidem vobis esset ignoscendum. Verum in sæcularibus negotiis quisque vestrum est gladio acutior, tam qui artes exercent, quam qui res civiles tractant. In necessariis vero et spiritualibus, ignavi prorsus sumus, levia rebus seriis præferentes. Quæ autem cæteris omnibus anteferenda erant, hæc ne levia quidem censere dignamur. An nescitis hæc non priscis tantum hominibus scripta esse, sed etiam nobis? Non audis Paulum dicentem: « Hæc ad nostram doctrinam » scripta sunt, ad quos fines sæculorum devenerunt, ut per » patientiam et consolationem Scripturarum spem habea-

» mus [1] ? » Scio equidem me frustra loqui, sed finem dicendi non faciam. Hæc enim faciendo apud Deum excusatus ero, etiamsi nullus audiat. Certe qui attentis loquitur, consolationem ex auditorum obsequentia accipit : qui autem sæpe concionans non auditur, nec tamen concionari cessat, majori præmio dignus erit, quia secundum Dei placitum, auscultante nemine, officium implet suum. Attamen licet nobis major merces ob socordiam vestram paretur, malumus hanc minui, et salutis vestræ spem esse majorem: profectum enim vestrum mercedis loco habemus. Et hæc nunc dicimus, non ut molesti et onerosi vobis simus, sed ut dolorem nostrum de segnitie vestra conceptum exhibeamus : qua utinam nos omnes liberati, spiritualium rerum studio hæreamus, et cœlestia bona consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria unaque Spiritui sancto, in sæcula sæculorum. Amen.

## HOMILIA XXXI [2].

### CAPUT III.

Pater diligit Filium, et omnia dedit in manu ejus. Qui credit in Filium, habet vitam æternam : qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam ; sed ira Dei autem super eum [3].

I. Magnum attemperationis et indulgentiæ lucrum in omnibus rebus experimur. Sic artes perficimus, non repente omnia a magistris discentes ; sic urbes construxi-

[1] Rom. xv, 4, et 1 Cor. x, 11. — [2] Alias xxx. — [3] Joan. iii, 35, 36.

mus, sensim et paulatim ædificantes; sic vitam sustentamus. Nec mireris si hic modus in hujus vitæ rebus tantam vim habeat: quando in spiritualibus quoque hoc prudens temperamentum ita valet. Sic ab idololatria potuere Judæi eripi, sensim reducti; qui a principio nihil sublime audierunt, neque quantum ad dogmata, neque quantum ad vitæ institutum. Sic etiam post Christi adventum, quando sublimiorum dogmatum tempus erat, omnes adducebant Apostoli, nihil sublime a principio loquentes. Sic et Christus multis a principio verba faciebat. Sic Joannes nunc fecit de illo quasi de mirabili quopiam homine loquens, sublimiaque obscurius interserens. Initio namque dicebat: « Non potest » homo a seipso accipere quidquam. » Deinde postquam aliquid magnum adjecit: « Qui de cœlo venit, supra omnes est; » rursus ad humilia descendit, aliaque multa: « Non enim ex » mensura dat Deus Spiritum; » postea rursus: « Pater diligit » Filium, et omnia dedit in manu ejus. » Inde cum intelligeret metum supplicii magnam utilitatem parere, multosque non tam promissis quam comminationibus moveri, hic tandem claudit sermonem et ait: « Qui credit in Filium, habet vitam » æternam: qui vero non credit Filio, non videbit vitam; sed » ira Dei manet super eum[1]. » Rursum hic ad Patrem supplicii sermonem refert. Non enim dixit: « Ira Filii, » etiamsi ille sit judex; sed Patrem memoravit, ut magis terreret. Num ergo sufficit, inquies, in Filium credere, ut vita æterna habeatur? Nequaquam. Audi Christum hoc ipsum declarantem his verbis: « Non omnis qui dicit mihi: Domine, Domine, in» trabit in regnum cœlorum[2]; » et blasphemia in Spiritum sufficit ut in gehennam quis detrudatur. Et quid dico de parte dogmatis? Nam etsi quis recte credat in Patrem et Filium et Spiritum sanctum, si recte non vivat, nihil ipse fides proderit ad salutem. Ergo quando dicit: « Hæc est

[1] Joan. III, 36. — [2] Matth. VII, 21.

» enim vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum [1], » ne putemus id nobis ad salutem satis esse. Opus namque nobis est et vitæ et morum instituto probo. Etsi hic dixerit : « Qui credit in Filium, habet vitam æternam ; » verum sequentia vehementius protulit. Neque enim ex bonis tantum, sed etiam ex contrariis sermonem contexit; et vide quo pacto : infert enim, « Qui non credit Filio, non videbit » vitam ; sed ira Dei manet super eum. » Attamen non hinc inferimus solam fidem ad salutem esse satis; quod probatur ex dictis evangelicis frequentibus, bonam vitam spectantibus. Ideo non dixit : « Hæc sola est vita æterna, » neque, « Is qui solummodo credit in Filium, habet vitam æternam ; » sed in utroque vitam esse significat. Certe si vita proba non sequatur, magnum sequetur supplicium. Neque dixit : « Manet » eum, » sed, « Manet super eum ; declarans nunquam ab eo discessuram iram esse. Ne putares enim illud, « Non vide» bit vitam, » mortem temporaneam indicare; sed crederes perpetuum esse supplicium, hoc dictum posuit ; ut ostenderet illam perpetuo manere et insidere. Illud autem fecit, ut per hæc omnia verba ipsos ad Christum impelleret. Quapropter non ad illos privatim monita dirigit; sed in communi, et ut maxime ipsos allicere poterat. Non enim dixit : « Si credatis, si non credatis ; » sed in communi loquitur, ut quæ dicuntur nulli sint suspicioni obnoxia : idque fecit vehementius, quam Christus. Nam Christus dicit : « Qui » non credit, jam judicatus est ; » hic autem « Non videbit » vitam, sed ira Dei manet super eum ; » et jure quidem. Neque enim idem est aliquem de seipso loqui, et alterum de illo. Nam Christum putassent ex ambitione et fastu sæpe talia loqui : Joannes vero hac carebat suspicione. Quod si postea Christus vehementiore usus est sermone, id tunc fecit, quando de ipso magnam habebant opinionem. « Ut

[1] Joan, XVII, 3.

» ergo cognovit Jesus, quia audierunt Pharisæi, quod Jesus » plures discipulos facit, et baptizat, quam Joannes, quan- » quam Jesus non baptizaret, sed Discipuli ejus, secessit ex » Judæa, et venit in Galilæam [1]. » Ipse quidem non baptizabat; sed nuntii cum vellent majorem illi invidiam conflare, ita referebant. Cur, inquies, secessit? Non quod timeret, sed ut invidiæ causam præscinderet, et livorem mitigaret. Poterat enim se aggredientes cohibere; sed nolebat illud frequentius agere, ne incarnationis fidem de medio tolleret : nam si sæpe deprehensus aufugisset, in eam apud multos suspicionem venisset. Ideo multa humano more faciebat. Ut enim credi voluit se Deum esse : ita et carnem gestasse. Ideo post resurrectionem Discipulo dicebat : « Palpa et vide, quia spiritus carnem et ossa non ha- » bet [2]. » Idcirco Petrum increpavit dicentem: « Propitius » esto tibi, non erit tibi hoc [3]. » Tantum ea de re sollicitus fuit.

II. Nam non modica hæc est inter Ecclesiæ dogmata portio, imo salutis nostræ caput, per quod omnia facta consummataque sunt. Sic mors soluta, peccatum sublatum, maledictum abrogatum, innumera in vitam nostram inducta bona sunt. Ideo maxime œconomiam credi volebat, quæ radix et fons nobis innumerorum fuerat bonorum. Dum autem humana dispensabat, non sinebat divina obscurari. Cum recessisset ergo, ea ipsa, quæ prius, tractare pergebat. Neque enim sine causa in Galilæam abierat, sed magna parans apud Samaritanos negotia; nec utcumque illa dispensans, sed quanta par ipsi erat sapientia, ut nullam Judæis vel impudentis excusationis ansam relinqueret : quod subindicans Evangelista subjunxit : « Oportebat autem illum » transire per Samariam [4], » ut ostenderet ipsum hoc quasi

[1] Joan. IV, 1-3. — [2] Luc. XXIV, 39. — [3] Matth. XVI, 22. — [4] Joan. IV, 4.

obiter fecisse; sic et Apostoli agebant. Nam sicut illi, Judæis persequentibus, ad gentes veniebant, ita et Christus, quando ipsum pellebant, tunc gentes adibat, ut in Syrophœnissa fecit. Hæc porro sic gesta sunt, ut omnis defensio Judæis tolleretur, nec dicere possent : « Nobis relictis, ad incircumcisos profectus est. » Quapropter Discipuli, ut sese purgarent, dicebant : « Vobis oportebat primum loqui verbum Dei : quia vero indignos vos judicatis, ecce convertimur ad gentes [1]. » Et ipse rursum, « Non veni nisi ad oves que perierunt domus Israël [2] : » et rursum, « Non est bonum accipere panem filiorum et dare canibus [3]. » Cum autem illum repulerunt, tunc januam gentibus aperuerunt. Neque tamen sic ad illos præcipue veniebat, sed transeundo tantum. Transiens igitur, « Venit in civitatem Samariæ, quæ dicitur Sychar, prope locum, quem dedit Jacob Joseph filio suo. Erat autem illic fons Jacob [4]. » Cur Evangelista de loco sic accurate loquitur? Ut cum audieris mulierem dicentem : « Jacob pater noster dedit nobis hunc puteum [5], » ne stupeas. Nam locus ille erat, ubi pro Dina indignantes Levi et Symeon, gravem illam cædem patrarunt. Non abs re autem fuerit, unde originem habuerint Samaritani narrare. Nam tota illa regio Samaria vocatur. Unde ergo sic appellati sunt? Somor mons ille nominabatur a quodam, qui illum possederat, ut dicit Esaïas : « Et caput Somoron Ephraïm [6]; » sed qui illum incolebant non Samaritani, sed Israëlitæ vocabantur. In decursu vero temporis Deum offenderunt; et Phacee regnante, ascendens Theglath Phalasar, multas cepit urbes, Elam adortus occidit, et Oseæ regnum tradidit (9). Hunc aggressus Salmanasar alias cepit urbes, et tributarias fecit. Verum Osee primo quidem cessit, deinde vero rebellavit, et ad Æthiopum

[1] Act. XIII, 46. — [2] Matth. XV, 24. — [3] Ibid. 26. — [4] Joan. IV, 5, 6. — [5] Ibid. 12. — [6] Isaï. VII, 9.

auxilium confugit [1]. » Recognita, Assyrius exercitum admovit, et capta civitate, gentem illam non ibi amplius habitare permisit, ne iterum deficerent. Sed his Babylonem et in Mediam translatis, gentes alias variis ex locis eductas in Samariam habitatum misit, ut firmum suum his in locis imperium postea esset, regione fidis incolis tradita. His ita gestis, Deus ut potentiam suam ostenderet, quodque non ob imbecillitatem Judæos tradidisset, sed propter incolarum peccata, leones in barbaros immisit, qui totam gentem devastabant. Hæc regi nuntiantur, ille mittit sacerdotem quemdam, qui Dei leges ipsis traderet. Attamen ne sic quidem omnino ab impietate destiterunt, sed partim tantum. Insequenti autem tempore, idolorum abjecto cultu, Deum coluerunt. Cum hoc in statu res essent, reversi Judæi, hos ut alienigenas et hostes aversabantur, quos a monte Samaritanos vocabant. Judæis vero non hinc parva cum ipsis oriebatur contentio, quod non totas Scripturas reciperent, sed Moysis tantum libros; nec Prophetas multum curarent. Samaritæ vero judaïcam nobilitatem ambiebant, genusque suum ad Abraham quasi progenitorem referebant, utpote qui ex Chaldæa essent, et Jacob patrem suum vocabant, utpote Abrahæ nepotem. Judæi vero cum cæteris omnibus ipsos quoque abominabantur. Unde et Christo exprobrabant his verbis : « Samaritanus es tu, et dæmo- » nium habes [2]. » Et in historia ejus, qui descenderat ab Jerusalem in Jericho, illa ipsa de causa Christus Samaritanum inducit : « Qui fecit misericordiam in illo [3], » vilem nempe personam, despectam et apud illos abominabilem. Et ex decem leprosis, unum alienigenam vocat, quia Samaritanus erat : atque ipse Discipulis loquens dicebat : « In viam gentium ne abieritis, et in civitatem Samaritanorum ne intraveritis.

[1] 4 Reg. xvii, per totum. — [2] Joan. viii, 48. — [3] Luc. x, 37. — [4] Matth. x, 5.

III. Non ut historiam texeret tantum Evangelista Jacob memoravit : sed ut Judæos jamdiu expulsos ostenderet. Siquidem progenitorum temporibus jam hæc olim sua loca occupabant illi. Quæ enim loca progenitores sui, non olim sua, occupabant, hæc ob ignaviam et nequitiam hi suam amiserant. Sic nihil prodest a bonis progenitoribus oriri, si nepotes degenerent. Barbari enim, ut majus experimentum acciperent, ad judaïcum statim cultum redierunt; Judæi vero tot ærumnis castigati, ne ita quidem resipuerunt. Huc itaque Christus venit, mollem et lascivam vitam semper abigens, laboriosam vero et arctam inducens. Non enim subjugalibus usus est, sed ita assidue iter agit, ut defatigetur. Hoc ubique docet, ut sibi quisque operetur, nec quærat superflua, nec multis egeat. Ita porro vult nos a supervacaneis alienos esse, ut etiam multa necessaria amputaret. Ideo dicebat : « Vulpes foveas habent, et volucres cœli nidos; » Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet [1]. Quocirca in montibus sæpe versatur et in desertis, non interdiu tantum, sed etiam noctu. Hoc etiam David prænuntians dicebat : « De torrente in via bibet [2], » ut ejus expeditam vitæ rationem demonstraret. Idipsum hic Joannes indicat : « Jesus ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic super fontem. » Hora erat quasi sexta. Venit mulier de Samaria haurire » aquam. Dicit ei Jesus : Da mihi bibere. Discipuli autem » ejus abierant in forum ut cibos emerent [3]. » Hinc ejus patientiam in carpendo itinere, et ciborum neglectum discimus, et quam obiter huic rei det operam; sic Discipuli quoque res suas tractare didicerunt. Non enim viatica secum sumebant : quod alter indicat Evangelista, cum de fermento Pharisæorum ipsis loqueretur; quod illi dictum putabant, quia panes non sumpserant : et cum esurientes inducit, et spicas vellentes ut ederent, ac cum dicit eum, quod esuriret,

[1] Matth. VIII, 20. — [2] Psal. CIX, 7. — [3] Joan. IV, 6-8.

ad ficum venisse; nihil aliud his nos docet, quam ventrem esse parvi pendendum, nec illum tantopere curandum esse. Considera hic quoque illos nihil attulisse, neque tamen ideo statim a principio dici hanc rem curare, sed cum hora prandii advenit, escas emptum ire. Nos vero contra statim atque a lecto surreximus, ante omnia hæc curamus, coquos et caupones accersimus, idque magno cum studio agimus: et post hæc alia curamus, hæc semper carnalia spiritualibus anteponentes, et quæ perfunctorie tractanda erant, quasi necessaria exequentes. Ideo omnia præpostere aguntur. Contra omnino agere oportuit, spiritualium magnam habere rationem; quibus perfectis, hæc attingere par fuit. Hinc porro non laborum tolerantia modo in Christo observanda, sed etiam quantum esset a fastu alienus; non tantum quod fatigatus esset, quod sederet secus viam; sed etiam quod solus relictus esset, et Discipuli ejus discessissent. Atqui poterat, si voluisset, aut non omnes misisse, aut profectis illis, alios habere ministros; sed noluit. Etenim Discipulos sic assuefaciebat ad fastum omnem calcandum. Et quid mirum, dixerit forte quispiam, si moderati erant, cum piscatores essent, aut tentoriorum opifices? Verum statim ad cœlum evolarunt, et regibus clariores evaserunt, familiares nempe facti universi orbis domini, et admirandi magistri asseclæ. Scitis autem eos, qui ex humiliore gradu ad dignitates perveniunt, facilius in arrogantiam efferri, utpote qui antea honoris expertes essent. In hac igitur illos humilitate continens, docuit eos ut per omnia modesti et humiles essent, ac nunquam ministris egerent. Ipse autem, inquit, fatigatus ex itinere, sedebat sic ad fontem. Vides-ne sedisse illum laboris et æstus causa, ad Discipulos expectandos? Norat quippe quid esset Samaritanis eventurum. Non tamen illa præcipue de causa venerat; neque, etiamsi ea de causa non venisset, repellenda muliercula illa erat, quæ se

adeo discendi cupidam exhibuit. Judæi enim ipsum ad se venientem repellebant; gentiles contra alio proficiscentem, ad se trahebant. Illi invidebant, hi credebant; illi indignabantur, hi mirabantur et adorabant. Quid ergo? oportebatne tot hominum salutem despicere, et tam studiosum affectum dimittere? Hoc certe indignum illius benignitate : ideoque hæc omnia cum sapientia sibi congruente dispensat. Sedebat, corpus recreabat et juxta fontem refrigerabat. Eratque tunc meridies, quod Evangelista declarat his verbis, « Hora erat quasi sexta, et sedebat sic. » Quid est illud, « Sic? » Non in solio, non in pulvinari, sed simpliciter humi. « Venit mulier ex Samaria haurire aquam. »

IV. Vide quomodo declaret mulierem propter aliud egressam esse ex civitate, ubique impudentem Judæorum pervicaciam reprimens, ne quis diceret ipsum transgredi præceptum suum, cum vetaret in civitatem ingredi Samaritanorum, qui ipse cum Samaritanis loqueretur. Ideo Discipuli ejus in civitatem cibos empturi venerant, inquit Evangelista, multas inducens colloquii cum muliere causas. Quid ergo mulier? Cum audisset, « Da mihi bibere, » admodum prudenter Christum interrogandi occasionem captans inquit : « Quomodo tu, Judæus cum sis, bibere a me poscis quæ sum » mulier samaritana? Non enim coutuntur Judæi Samari» tanis [1]. » Et unde illum Judæum esse novit? Ex habitu forte, aut ex sermone. Tu vero animadverte quam perspicax mulier esset. Nam si cavendum erat, Christo potius cautione opus erat, quam ipsi. Non enim dixit : « Non coutuntur Samaritani Judæis; » sed « Judæi Samaritanos non admittunt. » Attamen mulier, etsi a culpa immunis, quia putabat alium in culpam incidere, non tacuit, sed correxit id, quod contra legem fieri putabat. Sed posset quispiam quærere, cur Jesus ab illa potum petierit, id lege non permittente? Si quis enim

[1] Joan. IV, 9.

dixerit quod prævideret non daturam esse, minus petere oportuit. Quid ergo dicendum? Indifferens jam fuisse tales observationes abrogare. Nam qui alios ad transgrediendum inducebat, multo magis illas transgredi debebat. « Non enim » quod ingreditur, inquit, coinquinat hominem, sed quod » egreditur [1]. » Non parva autem Judæorum accusatio est illud cum muliere colloquium; quia illi sæpe et verbis et gestis allecti, non obtemperabant. Hæc autem vide quam cito levi interrogatione capiatur. Jesus vero hac in re, hac in via nondum instabat : sed eos qui accederent non impediebat. Discipulis namque simpliciter dixit, ne in civitatem Samaritanorum intrarent, non tamen ut accedentes illos repellerent : res enim illius benignitate admodum indigna fuisset. Ideoque mulieri sic respondet : « Si scires » donum Dei, et quis est qui tibi dicit : Da mihi bibere, tu » forsitan petisses ab eo, et dedisset tibi aquam vivam [2]. » Prius indicat eam esse dignam quæ audiatur, nec rejiciatur; ac deinde quis ipse sit revelat. Nam mox auditura quis esset, ipsi obtemperatura erat; quod de Judæis nemo dixerit. Nam cum didicissent, nihil ab ipso petierunt, nec quidpiam utile ediscere cupierunt; imo illum contumeliis onerabant et pellebant. His auditis, mulier vide quam modeste respondeat : « Domine, neque in quo haurias habes, et puteus » altus est; unde ergo habes aquam vivam [3]? » Jam illam a viliore opinione retraxit, ita ut non ultra crederet illum vulgarem quempiam esse hominem. Non modo enim illum Dominum vocat, sed honorifice loquitur. Nam quod honoris causa sic loqueretur, ex sequentibus licet. Non enim irrisit, non traduxit illum, sed interim subdubitabat. Quod si non statim rem totam intellexit, ne mireris : neque enim Nicodemus intellexerat. Nam quid ille dicit? « Quomodo » possunt hæc fieri? » et rursum « Quomodo potest homo

[1] Matth. xv, 11. — [2] Joan. iv, 10. — [3] Ibid. 11.

» nasci cum sit senex? » et iterum, « Numquid potest in ute» rum matris suæ iterato introire et nasci [1]? » Hæc autem verecundius, « Domine, neque in quo haurias habes, et puteus altus est, unde ergo habes aquam vivam [2]? » Aliud Christus dicebat, aliud illa suspicabatur, nihil aliud quam verba audiens, neque adhuc sublime quidpiam intelligere valebat. Atqui petulantius respondere potuisset : « Si haberes aquam vivam, non peteres a me, sed tibi prius præberes : jam vero te jactas. » Verum nihil horum dixit ; sed modeste loquitur et in principio et in sequentibus. Nam in principio ait : « Quomodo tu, Judæus cum sis, bibere a me poscis? » Neque dixit, ac si alienigenam et inimicum alloqueretur : « Absit ut tibi præbeam homini inimico et a gente nostra alieno. » Deinde cum magna loquentem audiret, quæ solent inimicos maxime mordere, non irrisit, non cachinnis excepit illum ; sed quid dicit? « Numquid tu major es pa» tre nostro Jacob, qui dedit nobis puteum hunc? Et ipse » ex eo bibit, et filii ejus et pecora [3]. » Vides-ne quo pacto se in judaïcam nobilitatem ingerat? hoc autem vult significare : « Ille hac usus est aqua, nihil ultra quod daret » habuit. » His porro declarat se ex prima responsione, magnum et sublime quidpiam intellexisse ; nam cum ait ; « Ipse » bibit, et filii ejus et pecora, » nihil aliud subindicat, quam se in mente habere aliam præstantiorem aquam, quam nec reperiret, nec clare nosset. Ut autem quid illa intelligat clarius exprimam : « Non potes dicere, inquit, Jacob hunc » nobis dedisse fontem, sed alio usum fuisse : » nam et ipse et filii ejus ex hac bibebant aqua ; non bibituri si aliam meliorem habuissent. Ex hac igitur nec tu poteris dare. Aliam vero meliorem habere non potes, nisi te Jacob majorem profitearis. Unde igitur quam te daturum polliceris aquam habere possis? At Judæi non tam miti cum illo sermone

[1] Joan. III, 4 et 9. — [2] Id. IV, 11. — [3] Ibid. 12.

utuntur, cum eadem de re loqueretur, ejusdem aquæ mentione facta. Sed nihil hinc lucri consecuti sunt. Quando autem Abrahæ meminit, ipsum lapidibus impetere conati sunt. Verum non ita mulier cum illo agit; sed cum mansuetudine in tanto æstu, in meridie, omnia patienter admodum et dicit et audit, et nihil eorum cogitat, quæ Judæi verisimiliter dixissent, ipsum nempe insanum et mente captum esse, qui se deluderet circa fontem et puteum, nec quidquam præstaret, sed jactabundus loqueretur. Illa vero perseveranter auscultat, dum quod quærit inveniat.

V. Si vero mulier samaritana tantum adhibet studium, ut quid utile ediscat, et Christo assidet, etiamsi illum non noscat; quam nos veniam consequemur, qui ipsum novimus, qui non secus puteum, non in deserto stamus, non in meridie, non adusti solaribus radiis; sed sub aurora, sub hoc tecto umbra fruimur et suaviter agimus, neque patienter audimus quidpiam, sed desidia torpemus? Non sic illa; sed ita dictis attendit, ut etiam alios advocet. Judæi vero non modo non advocabant, sed etiam eos, qui accedere vellent, impediebant; quamobrem dicebant : « Num » aliquis ex principibus credit in eum? Sed turba hæc quæ » non novit legem, maledicti sunt [1]. » Imitemur ergo Samaritanam : colloquamur cum Christo. Nam nunc etiam in medio nostrum stat, per Prophetas, per Discipulos nos alloquens. Audiamus ergo et obtemperemus. Usquequo frustra et inutiliter vivemus? Nam illa agere quæ Deo non placent, illud est inutiliter vivere; imo non tantum inutiliter, sed in damnum. Cum enim nobis datum tempus inutiliter prorsus impendimus, hinc migrabimus extremas daturi pœnas inutiliter consumpti temporis. Cum is, qui pecunias ad negotiandum recepit, et eas insumpsit et devoravit, rationem ei, qui sibi credidit, daturus sit, is certe,

[1] Joan. VII, 48, 49.

qui hanc vitam inutiliter impendit, non erit a supplicio liber. Non ideo nos Deus in hanc vitam protulit, animamque dedit, ut præsenti tantum fruamur vita, sed ut pro futura vita negotiemur. Bruta præsenti tantum vitæ usui sunt; nos autem ideo immortalem habemus animam, ut ad illam nobis parandam vitam nihil non agamus. Si quis sciscitetur quis usus sit equorum, asinorum, boum, aliorumque hujusmodi pecorum, nullum alium dicemus quam ministerium in præsenti vita præstitum. De nobis vero non item; sed melior status est post discessum ex hac vita : nihilque non agendum est, ut ibi clariores simus et cum Angelis choreas agamus, ut Regi astemus perpetuo et in sæcula infinita. Ideo namque immortalis est anima, et corpus immortale erit, ut perpetuis fruamur bonis. Si vero, cœlis tibi propositis, terræ inhæreas, cogita quantam Datori contumeliam inferas. Ille superna tibi offert : tu vero, non magna illius habita ratione, terram anteponis. Ideo gehennam comminatur, utpote contemptus, ut hinc discas quantis te prives bonis. Sed absit ut illud supplicium experiamur; verum potius Deo placentes æterna consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria unaque Spiritui sancto in sæcula sæculorum. Amen.

# HOMILIA XXXII [1].

## CAPUT IV.

Respondit Jesus et dixit ei : Omnis qui bibit ex hac aqua, sitiet iterum : qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum : sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam [2].

I. Spiritus gratiam Scriptura modo ignem, modo aquam appellat, non substantiæ, sed operationi indicandæ hæc apta nomina esse demonstrans. Non enim ex diversis substantiis constat Spiritus, cum invisibilis et unius generis sit. Alterum certe Joannes significat cum dicit : « Ipse vos » baptizabit in Spiritu sancto et igne [3]; » Alterum vero Christus : « Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ; hoc » autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant [4]. » Ita et mulierem alloquens Spiritum vocat aquam : « Qui biberit » ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum; » sic Spiritum vocat ignem, ut vim fervoremque gratiæ, et peccatorum perniciem significet; aquam, ut purificationem refrigeriumque per illam excipientibus animis partum indicet. Et jure quidem. Nam tanquam hortum, fructiferis semperque virentibus arboribus comantem; sic studiosam animam exornat, neque mœroris, neque satanicarum insidiarum sensum capere sinit; quippe quæ ignita maligni tela facile extinguat. Tu vero mihi Christi sapientiam consideres velim, quam leniter mulierculam erigat. Neque enim a principio dixit illi : « Si scires quis est qui dicit

[1] Alias XXXI. — [2] Joan. IV, 13, 14. — [3] Matth. III, 11. — [4] Joan. VII, 38, 39.

» tibi : Da mihi bibere. » Sed postquam occasionem illi præbuerat, ut se Judæum vocaret et accusaret, criminationem depellens hoc dicit. Cum vero dixisset : « Si scires » quis est qui dicit tibi : Da mihi bibere, forsitan petiisses » ab eo, » et magnis promissionibus eo induxisset illam ut Patriarchæ mentionem faceret, sic mulieri oculos mentis aperuit. Deinde illa reponente : « Numquid tu major es pa» tre nostro Jacob ? » non dixit : « Etiam, major sum. » Nam visus fuisset id se jactando dicere, cum nulla adhuc esset rei demonstratio. Per ea autem quæ dicit, ad illud præparat. Non enim simpliciter dicit : « Dabo tibi aquam ; » Sed postquam de Jacob tacuit, quod suum erat extulit, a natura doni personarum differentiam per munerum discrimen declarans, necnon suam supra Patriarcham excellentiam. «Si miraris, inquit, quod ille hanc aquam dederit, si longe meliorem tibi dedero, quid dices? Jam prius pene confessa es me Jacob majorem esse, cum sciscitando dixisti : « Numquid tu major es patre nostro Jacob, qui meliorem promittas aquam ? Si illam acceperis aquam, tunc me plane majorem confiteberis. » Vides-ne mulieris judicium sine ulla acceptione, quæ ex rebus ipsis et de Patriarcha et de Christo fert sententiam ? Verum non ita Judæi : cum viderent enim illum dæmonia ejicientem, dæmoniacum ipsum vocabant, nedum Patriarcha majorem dicerent. Mulier vero non sic, sed inde fert sententiam, unde Christus volebat ; ex ipsa nempe operum demonstratione ; nam et ipse quoque inde fert judicium dicens : « Si non fa» cio opera Patris mei, nolite mihi credere : si autem fa» cio, etsi mihi non creditis, operibus credite [1]. » Sic et mulier ad fidem adducitur ; quapropter cum audisset : « Numquid major es patre nostro Jacob ? » omisso Jacob, de aqua loquitur his verbis : « Omnis qui bibet ex hac

[1] Joan. x, 37, 38.

» aqua, sitiet iterum, » et comparationem, missa accusatione, ex præcellentia facit. Non dicit enim : « Hæc aqua nihil est, omniaque despicienda ; » sed illud profert quod ipsa natura testatur : « Omnis qui bibit ex hac aqua, sitiet ite- » rum ; qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non » sitiet in æternum. » Jam audierat aquam vivam mulier, sed non intellexerat. Quia enim aqua viva dicitur, quæ perennis est et semper scaturit, non præcisa scaturigine, de hac intelligendum mulier putabat. Ideo clarius id illi deinceps aperit, et ex comparatione ejus excellentiam demonstrans ita pergit : « Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, » non sitiet in æternum. » Sic, ut dixi, excellentiam ostendens, necnon ex sequentibus : horum quippe nihil habet vulgaris aqua. Quid vero sequitur? Fiet in eo fons aquæ sa- » lientis in vitam æternam. » Sicut enim qui fontem intus habet, nunquam sitiet ; sic nec ille qui hanc aquam habuerit. Statimque mulier credidit, multo sapientior Nicodemo ; nec modo sapientior, sed et fortior. Ille namque multis auditis hujusmodi, nec alium quempiam advocavit, neque ipse fiduciam habuit : hæc vero apostolico fungitur officio, omnibus annuntians, omnes ad Jesum advocans, totamque civitatem ad illum pertrahens. Ille, audito Christo, dixit : « Quomodo possunt hæc fieri [1] ? » ac cum Christus clarum exemplum venti attulisset, neque ita sermonem admisit. Secus autem mulier : sed primo dubitabat, deinde vero non tanta adhibita cautela, sed quasi latam sententiam dicta excipiens, ad rem accipiendam statim fertur. Quia enim Jesus dixerat : « Fiet in eo fons aquæ salientis » in vitam æternam ; » statim ait mulier : « Da mihi hanc » aquam, ut non sitiam, neque veniam huc haurire [2]. »

II. Vides-ne quomodo paulatim ad dogmatum culmen deducatur ? Primo putavit illum transgressorem quempiam

[1] Joan. III, 9. — [2] Id. IV, 15.

Judæum esse. Deinde quia hanc ille criminationem depulit; non decebat enim eum, qui illam edocturus erat, suspectum esse; cum audisset aquam vivam, putavit de sensili aqua hoc dici. Demum cum audisset ea, quæ dicebantur, esse spiritualia, credidit quidem posse illam aquam pellere sitim, nec tamen quid illa esset sciebat; sed adhuc dubitabat: putabat certe hæc subliniora esse, quam ut sensu percipi possent; sed non prorsus id quid esset noverat. Nunc certe melius videbat, neque tamen totum percipiebat; nam ait: « Da mihi hanc aquam, ut non sitiam, neque » veniam huc haurire. » Jam illum Jacob præferebat. Non hoc fonte opus habeo, si a te aquam illam accipiam. Videsne quomodo illum Patriarchæ anteponat? Hoc probi animi indicium est. Ostendit quam de Jacob opinionem haberet: vidit Jacob meliorem, neque prima illa opinione retenta fuit. Non ergo facile mulier credidit, neque temere dicta recepit, quæ tanta accuratione quæsivit; neque etiam immorigera vel contentiosa fuit. Idque ex petitione sua demonstravit. Atqui Judæis dixit Christus: « Qui comede- » rit de carne mea, non esuriet; et qui credit in me, non » sitiet unquam [1]; » Sed non modo non crediderunt, sed etiam scandalizati sunt. Hæc mulier contra expectat et petit. Judæis ille dicebat: « Qui credit in me, non sitiet; » Mulieri vero non ita, sed rudiore modo: « Qui biberit ex » hac aqua, non sitiet. » Promissio namque erat spiritualium rerum, non visibilium. Ideo mulieris animum pollicitationibus erigens, adhuc sensibilibus immoratur, quod illa nondum posset spiritualia accurate comprehendere. Nam si dixisset: « Si credideris in me, non sities; » illa non intellexisset, cum non nosset quis esset ille se alloquens, nec de qua siti ageretur. Cur autem non ita Judæis locutus est? Quia illi multa signa viderant, illa vero nullum; sed

[1] Joan. VI, 35.

verba primum audierat. Ideo per prophetiam deinceps vim suam ostendit, nec statim arguit illam. Sed quid dicit? «Vade, voca virum tuum, et veni huc. Illa vero dicit: Vi» rum non habeo. Dicit ei Jesus: Bene dixisti: Virum non » habeo: quinque enim viros habuisti, et nunc quem ha» bes, non est tuus vir. Hoc vere dixisti. Dicit ei mulier: Do» mine, video quia Propheta es tu [1]. » Papæ, quanta mulieris philosophia! Quam mansuete reprehensionem admittit! Cur, inquies, non admisisset? Nonne sæpe Judæos acrius redarguit? Non enim paris virtutis est mentis secreta in medium adducere, et rem clam peractam revelare. Illud enim Dei tantum est, cum nemo novit, nisi is qui id in mente habet; alterum vero saltem familiaribus notum est. Attamen Judæi se reprehensos esse indigne ferunt. Sed illo dicente: « Quid me quæritis interficere [2]? » non modo non admirantur, ut mulier illa; sed etiam convitiis et contumeliis afficiunt; etiamsi aliorum signorum argumenta haberent: hæc autem hoc unum tantum audierat. Attamen illi non modo non mirati sunt, sed etiam probro affecerunt dicentes: « Dæmonium habes, quis te quærit interficere [3]?» Hæc vero non modo non convitiatur, sed miratur et obstupescit, Prophetamque opinatur esse; etsi acrius hanc reprehendat, quam illos. Hoc enim peccatum unius ipsius erat; illud vero omnibus commune. Non autem ita morderi solemus de communibus delictis, ut de propriis. Et illi quidem magnum quidpiam se perficere putabant, si Christum interficerent: mulieris vero facinus malum esse apud omnes in confesso erat. Attamen non ægre tulit mulier, sed obstupuit mirataque est. Eodem quoque modo cum Nathanaële Christus se gessit. Non primum prophetiam induxit, neque dixit: « Vidi te sub ficu [4]; » sed cum ille dixis-

[1] Joan. IV, 16-19. — [2] Id. VII, 20. — [3] Ibid. — [4] Id. I, 48.

set : « Unde me nosti [1] ? » id respondit. Volebat enim miracula et prophetias ab illis incipere, qui ad ipsum accedebant, ut et magis illos sibi conciliaret, et vanæ gloriæ suspicionem effugeret. Hoc ipsum hic agit. Existimabat enim molestum et superfluum fore, si eam statim accusaret dicendo : « Virum non habes. » Illud vero corrigere post acceptam ab eadem ipsa occasionem, certe consentaneum erat, et audientem mansuetiorem reddebat. Et quænam illa consequentia, inquies, dicere : « Vade, voca virum tuum [2] ? » De dono agebatur et de gratia humanam naturam superante. Instabat mulier flagitans, et dixit ei : « Voca virum tuum ; » subindicans illum quoque horum participem esse debere. Illa accipiendi cupida, suam celat turpitudinem, seque hominem alloqui putans ait : « Non habeo virum [3]. » Hinc occasionem captans Christus opportune illam reprehendit, utrumque accurate explicans : nam priores omnes numeravit, et hunc occultum revelavit. Quid ergo mulier ? non ægre tulit ; non, illo relicto, fugit ; non id contumeliam esse putavit, sed magis admiratur, magis perseverat; nam ait : « Video quia Propheta es tu [4]. » Ejus vero prudentiam perpende. Non statim accurrit, sed adhuc considerat et miratur. Illud enim : « Video, » id est, videris mihi propheta esse. Deinde quia hoc suspicata erat, nihil terrenum interrogat, non de valetudine corporis rogat, non de opibus, non de divitiis, sed de dogmatibus statim. Quid enim dicit ? « Patres nostri in monte hoc adoraverunt, » Abraham significans, quem filium eo adduxisse dicebant : « Et quomodo vos dicitis, quia Jerosolymis est locus ubi adorare oportet [5] ? »

III. Vides-ne quam mente sublimior evaserit ? Nam illa, cui de sedanda siti cura erat, jam de dogmatibus interro-

[1] Joan. I, 48. — [2] Id. IV, 16. — [3] Ibid. 17. — [4] Ibid. 19. — [5] Ibid. 20.

gat. Quid ergo Christus? Non solvit quæstionem. Non enim hoc curabat, ut ad omnia accurate responderet; id quippe supervacaneum fuisset. Sed rursus mulierem ad majorem sublimitatem ducit; ne prius illa tractat, quam mulier confessa esset ipsum Prophetam, ut majorem postea dictis fidem haberet. Quæ enim hoc crederet, non ultra de dictis dubitatura erat. Pudeat ergo nos, et erubescamus. Mulier quæ quinque viros habuerat, Samaritana, tantum doctrinæ addiscendæ studium habet, nec hora diei, nec aliud quodvis officium vel negotium illam ab hujusmodi quæstione abducit : nos autem non modo de dogmatibus non interrogamus, sed in omnibus socordes ignavique sumus. Ideo omnia negliguntur. Quis vestrum, quæso, domi christianum librum arripit, dicta examinat, aut Scripturam scrutatur? Nemo sane; sed talos et cubos apud plerosque inveniemus, libros nusquam, vel apud paucos certe. Hi vero perinde affecti sunt, atque ii qui non habent, qui ligatos vel prorsus in scriniis depositos servant, omneque studium ponunt in membranarum tenuitate, aut in litterarum pulchritudine, neglecta lectione. Neque enim ad utilitatem quampiam illos acquirunt, sed ut opulentiam suam ambitiose ostentent. Tantus est inanis gloriæ fastus. Neminem audio id ambire ut libros intelligat ; sed potius se libros habere jactant aueis litteris scriptos. Et quid, quæso, hinc lucri provenit? Non enim propterea datæ nobis sunt Scripturæ, ut illas in libris tantum habeamus; sed ut in cordibus insculpamus. Certe hæc librorum possessio, judaïcæ ambitionis est. cum videlicet præcepta litteris solum mandantur. Nobis utique non ab initio sic lex data fuit, sed in tabulis cordis carnalibus. Hæc vero dico, non quod libros comparare prohibeam, imo id laudo, et ut fiat exopto; sed velim eorum et dicta et sensa ita in animis nostris versari, ut ii scriptorum intelligentia purgentur. Nam si domum, ubi Evangelium est,

adire non audet diabolus; multo minus ad animam evangelicis imbutam sententiis accedere aut dæmon aut peccatum audebit. Sanctifica igitur animam tuam, sanctifica corpus: hæc semper in corde et in lingua verses. Nam si turpia verba inquinant, et dæmonas evocant, palam certe est lectionem spiritualem sanctificare et spiritualem gratiam attrahere. Scripturæ divina sunt cantica. Cantemus ergo intra nos ipsos, ac morbis animæ hæc remedia adhibeamus. Si sciremus enim ea, quæ leguntur, magno illa studio audiremus. Hæc semper dico, nec finem dicendi faciam. Annon absurdum fuerit, si dum homines in foro sedentes, aurigarum et saltatorum nomina, genus, urbes, industriam, imo equorum virtutem aut vitia narrant, illi, qui huc conveniunt, eorum, quæ hic aguntur nihil sciant, imo ipsum librorum numerum ignorent? Si enim voluptatis causa illa percipias, ostendam tibi hinc majorem decerpi voluptatem. Quid enim, quæso, suavius? quid mirabilius? An hominem cum homine luctantem cernere? an hominem cum diabolo pugnantem, et corpus cum incorporea potestate congrediens et superans? Has pugnas contemplemur; has, inquam, quas imitari decorum utileque est, quas qui imitantur, coronam accipiunt: non autem illas, quarum studium ignominiam parit imitantibus. Illam enim pugnam cum dæmonibus aspicies, si aspexeris; hanc cum Angelis et Angelorum Domino. Dic enim mihi, si liceret tibi cum principibus ac regibus sedentem spectaculis frui, annon illud valde honorificum putares? Hic vero cum rege Angelorum videns diabolum a dorso correptum, reluctantem ac vincere frustra conantem, annon curris ad hoc spectaculum? Et quomodo, inquies, possunt hæc fieri? Si librum præ manibus habeas. In illo namque videbis, et fossas et longa curricula, et captandi ansas, et justi artificium. Hæc si spectacula intueare, disces certandi modum et dæmonas supera-

bis. Illa vero spectacula, dæmonum sunt celebritates, non hominum theatra. Nam si in idolorum templum non licet ingredi, multo minus licet in satanicam celebritatem. Hæc dicere et agitare non desinam, donec vos mutatos videro. Nam hæc dicere : « Mihi quidem non pigrum, inquit, vo- » bis autem tutum est [1]. » Ne igitur admonitionem ægre feratis. Nam si graviter ferendum, mihi potius esset, qui non audior, quam vobis qui semper auditis, nunquam autem obtemperatis. Sed absit ut semper vos accusare cogar; faxit Deus ut hac turpitudine liberati, spirituali spectaculo dignemini, et futura gloria fruamini : gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria unaque Spiritui sancto in sæcula sæculorum. Amen.

## HOMILIA XXXIII [2].

### CAPUT IV.

Dicit ei Jesus : Mulier, crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque Jerosolymis adorabitis Patrem. Vos adoratis quod nescitis ; nos adoramus quod scimus, quia salus ex Judæis est [3].

I. Ubique fide nobis opus est [4], dilecti, fide bonorum matre, salutis medicina, sine qua nullam magnarum rerum doctrinam percipere possumus : sed perinde atque illi qui sine navi mare trajicere conantur, tantillum possunt manibus pedibusque natare, sed ulterius progressi, cito a fluctibus demerguntur : sic et qui propriis utuntur ratiociniis, antequam didicerint, naufragium faciunt. Quemadmodum

[1] Philip. III, 1. — [2] Alias XXXII. — [3] Joan. IV, 21, 22. — [4] Vide D. Guillon, tom. XII, pag. 432-435.

et Paulus ait : « Qui circa fidem naufragarunt [1]. » Quod ne nos quoque patiamur, sacram teneamus ancoram, per quam Christus Samaritanam nunc ducit. Nam cum illa diceret : « Quomodo vos dicitis quia in Jerosolymis est locus, in » quo oportet adorare [2] ? » respondit Christus : « Crede mihi, » mulier, quia venit hora, quando neque in Jerosolymis, » neque in monte hoc adorabitis Patrem. » Maximum huic dogma revelavit, quod nec Nicodemo, nec Nathanaëli dixit. Hæc sua judaïcis præstantiora esse contendit, et patrum auctoritate firmare nititur. Christus vero nihil ad hoc respondit; supervacaneum enim tunc fuisset ostendere, cur patres in monte, cur Judæi in Jerosolymis adorarent. Ideo illud tacuit ; et sublata de utriusque loci præstantia quæstione, ejus animam erigit, ostendens neque Judæos neque patres posse magnum quidpiam in futuro præstare; et tunc differentiam inducit. Verumtamen præstantiores Judæos significat, non locum loco anteponens, sed illa solum ratione. Judæis primas concedens ac si diceret : « Nihil de loco jam disputandum. » In cultus quidem modo Judæi præferendi erant Samaritanis : « Vos, inquit, ado» ratis quod nescitis; nos adoramus quod scimus. » Quomodo ergo nesciebant Samaritani quid adorarent ? Quia Deum loco circumscribi, imo quasi dividi posse putabant. Sic igitur illum colebant; sic Persis nuntiarunt istius loci Deum sibi iratum esse, nihil de eo amplius quam de idolo rati. Quapropter perseverabant et illum et dæmonas colere, ea, quæ misceri non poterant confundentes, Judæi vero hac opinione liberi erant, ipsumque putabant esse orbis Deum, etiamsi id non omnes crederent. Propterea dicit : « Vos » adoratis quod nescitis ; nos adoramus quod scimus. » Ne mireris autem quod se Judæis annumeret : nam secundum mulieris opinionem loquitur, quasi Propheta Judæorum;

[1] 1 Tim, 1, 19. — [2] Joan. iv, 20.

ideoque illud, « Adoramus » posuit. Quod enim adoretur, nemini non notum est; adorare enim creaturæ est, adorari vero, creaturarum Domini. Verum interim ille ut Judæus loquitur. Illud ergo, « Nos, » id est, nos Judæi. Judaïca igitur extollens, se fide dignum præbet, et dictis suis fidem conciliat, suspicionem amovens, ostendensque se non cognationis gratia illa extollere. Qui enim circa locum talem profert sententiam, de quo loco Judæi maxime gloriabantur, ac se cæteris præferendos censebant, dum hanc illis præstantiam aufert, palam est eum jam non ad gratiam cujuspiam loqui; sed ex veritate et ex vi prophetica. Quia igitur a tali existimatione abduxit dicens: « Crede mihi, mulier, etc. » adjicit, « Quia salus a Judæis est; » hoc est, vel quod hinc orbi bona collata sint ; nam Dei cognitio idolorumque reprobatio hinc ortum habuit, necnon et alia omnia dogmata, et vester cultus licet non rectus sit; a Judæis enim ortum habuit. Vel hæc ergo, vel adventum suum salutem vocat. Imo vero non aberraverit quispiam, si dicat hæc ambo salutem esse, eam scilicet quam ex Judæis esse dicit ; quod Paulus subindicans dicebat : « Ex quibus Christus secundum » carnem, qui est super omnia Deus [1]. » Vides-ne quomodo Vetus prædicet Testamentum ac bonorum radicem esse declaret, et se nullo modo contrarium esse legi ? Siquidem ex Judæis bonorum causam omnium esse dicit : « Sed venit » hora et nunc est, quando veri adoratores adorabunt Pa» trem [2]. » Vobis præstantiores sumus, o mulier, inquit, in adorandi modo : verum hic cultus deinceps finem habebit : non enim locus tantum, sed etiam modus colendi mutabitur : et hæc ad januam sunt. « Venit enim hora et nunc » est. »

II. Quia enim Prophetæ multo ante tempore locuti sunt, id hoc loco tollens dicit : « Et nunc est. » Ne putes, inquit,

[1] Rom. IX, 5. — [2] Joan. IV, 23.

hanc prophetiam post multum tempus implendam esse : res enim instat, et in januis est, « Quando veri adoratores ado» rabunt Patrem in spiritu et veritate[1]. » Cum dixit veros, cum Samaritanis Judæos repulit; etiamsi enim illi sint his meliores; venturis tamen longe sunt inferiores, et quantum veritas figura melior est. De Ecclesia vero loquitur, quia vera Deoque consentanea adoratio illa ipsa est. « Nam Pater » tales quærit adoratores[2]. » Ergo si tales quærebat, non ex voluntate propria illis olim talem concessit modum, sed ex indulgentia, ut hos etiam introduceret. Quinam ergo sunt veri adoratores? Qui cultum non loco circumscribunt, ac Deúm in spiritu colunt, sicut et Paulus ait : « Cui servio in » spiritu meo, in Evangelio Filii ejus[3]; » et iterum, « Obse» cro vos, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, Deo » placentem, rationabile obsequium vestrum[4]. » Cum autem dicit : « Spiritus est Deus[5], » nihil aliud quam incorporeum significat. Oportet igitur incorporei cultum etiam talem esse, et per id, quod incorporeum in nobis est, offerri, id est, per animam et per mentis puritatem. Idcirco ait : « Et » adoratores ejus in spiritu et veritate oportet adorare. » Cum enim et illi et Judæi animam negligerent, multamque corporis curam gererent, ipsumque omnimode purgarent, dicit non corporis puritate, sed illo quod incorporeum in nobis est, scilicet mente, incorporeum esse colendum. Ne itaque oves et vitulos, sed te ipsum offer Deo in holocaustum : hoc est enim hostiam viventem exhibere. In veritate namque adorare oportet. Ut priora typus erant, nempe circumcisio, holocausta, sacrificia, incensum; nunc certe non item; sed omnia veritas. Non enim caro circumcidenda, sed malignæ cogitationes ac seipsum crucifigere oportet, absurdasque concupiscentias tollere et immolare. Hæc mulieri obscura

[1] Joan. IV, 23. — [2] Ibid. — [3] Rom. I, 9. — [4] Id. XII, 1. — [5] Joan. IV, 24.

visa sunt : dictorum sublimitatem non assecuta illa, et hærens, audi quid dicat : « Scio quia venit Messias qui dicitur » Christus. Cum venerit ille, annuntiabit nobis omnia. Dicit ei Jesus : « Ego sum qui loquor tecum [1]. » Et unde Christi adventum expectabant Samaritani, qui solum Moysem recipiebant : Ex ipsis Moysis scriptis. Nam in principio Filium revelavit. Illud enim : « Faciamus hominem ad imaginem et » similitudinem nostram [2], » ad Filium dictum fuerat ; et Abrahamo in tabernaculo Filius loquitur ; et Jacob de illo prophetice prædicit : « Non deficiet princeps de Juda, nec » dux de femoribus ejus, donec veniat is, cui repositum est, » et ipse expectatio gentium [3]. » Ipse quoque Moyses ait : « PROPHETAM vobis suscitabit Dominus Deus de fratribus » vestris, sicut me ; ipsum audietis [4]. » Item quæ de serpente, de virga Moysis, de Isaac et de ove, multaque alia, quis colligere possit, quæ adventum illius prædicebant. Et cur, inquies, his Christus non usus est ut mulieri suaderet ; sed Nicodemo serpentem protulit, Nathanaëli prophetias commemoravit ; huic vero nihil simile dixit? Cur et qua de causa ? Quia illi viri erant, qui in his versabantur rebus ; hæc vero mulier inops, rudis, Scripturarum expers. Ideoque non illa mulierem alloquens adhibet ; sed ex aqua exque prophetia illam attrahit, ac per illa Christum in memoriam revocat, ac seipsum demum revelat. Quæ si initio non quærenti mulieri dixisset, visus fuisset ei delirare et futilia loqui. Nunc autem paulatim illi memoriam revocans, opportune sese revelat. Et quidem Judæis sæpe dicentibus : « Usquequo animam nostram tollis ? Dic nobis si tu es Chris- » tus [4]. » His non clare respondit ; huic vero manifeste dixit se Christum esse : nam melius affecta mulier erat, quam Judæi. Illi enim non ac discendum quærebant, sed ut ipsum

[1] Joan. IV, 25, 26. — [2] Gen. I, 26. — [3] Id. XLIX, 10. — [4] Deut. XVIII, 15. — [5] Joan. X, 24.

semper traducerent. Nam si discere voluissent, satis fuisset doctrina verborum, Scripturarum, signorum. Illa vero simplici mente et sincero affectu loquebatur, ut palam est ex iis, quæ postea fecit. Nam audivit et credidit, et alios ad credendum induxit; in omnibusque videre est mulieris diligentiam et fidem. « Et continuo venerunt Discipuli ejus [1]. » Tempestive advenerunt, cum doctrina jam perfecte tradita esset. « Et mirabantur quod cum muliere loqueretur; » nemo tamen dixit : Quid quæris, aut quid loqueris cum » ea [2]? »

III. Quid mirabantur? Facilitatem, humilitatem tantam; quod tam conspicuus cum esset, eo se demittere dignaretur, ut mulierem inopem, Samaritanam alloqueretur. Attamen licet stupefacti, causam non quæsierunt; ita nempe instituti erant, ut discipulorum semper ordinem tenerent; ita ipsum timebant ac reverebantur. Etiamsi enim nondum dignam ejus existimationem haberent, at quasi admirandum quemdam virum ipsum suspiciebant observabantque. Attamen sæpe audentiores visi sunt, ut cum Joannes supra pectus ejus recubuit; et cum accesserunt ad eum dicentes : « Quis major est in regno cœlorum [3]? » cum filii Zebedæi rogant ut alter a dextris, alter a sinistris sedeat [4]. Cur ergo hic non interrogarunt? Quia tunc cum de rebus suis ageretur, necessario sciscitabantur; hic autem res nihil ad eos pertinebat. Joannes autem multo post tempore hoc facere solebat, quando Christi erga se dilectione fretus, magis fidebat. « Hic enim erat, inquit, quem diligebat » Jesus [5]. » Quid huic beatitudini par? Verum non hic gradum sistamus, dilecti, ut Apostolum beatum prædicemus; sed nihil non agamus ut in beatorum numero accenseamur; imitemur Evangelistam, et videamus quid causæ fuerit,

[1] Joan. IV, 27. — [2] Ibid. — [3] Matth. XVIII, 1. — [4] Marc. V, 37. — [5] Joan. XIX, 26.

quod tantam sibi Christi dilectionem attraheret. Quænam causa fuit? Patrem reliquit et naviculam et rete, et Jesum secutus est. Verum hoc illi commune cum fratre suo erat, itemque cum Petro et Andrea, et cum cæteris Apostolis. Quid ergo eximium habuit, quod tantam ipsi dilectionem conciliaret? Ille de seipso nihil hujusmodi dixit, nisi solum quod diligeretur; causam vero cur diligeretur modeste tacuit. Quod enim eximie a Christo diligeretur omnibus palam erat : attamen non observamus ipsum alloquentem, ac seorsim sciscitantem, ut fecit sæpe Petrus, ut Philippus, ut Judas, ut Thomas; nisi tantum semel in gratiam co-Apostoli sui rogantis se : nam innuente Apostolorum coryphæo, tunc necessario interrogavit; hi enim mutuo se amore diligebant. Sic in templum simul ascendisse, simul concionatos esse narratur. Atqui Petrus tamen ardentius sæpe et movetur et loquitur : ac demum Christum dicentem audit : « Petre, amas me plus his [1]? » Qui vero plus cæteris diligebat, procul dubio diligebatur. Verum alterum ex amore erga Jesum; alterum ex amore Jesu erga illum palam erat. Quid ergo illi hunc eximium amorem conciliavit? Videtur mihi illi modestiam et mansuetudinem magnam exhibuisse : quapropter sæpe non ita libere et fidenter agere deprehenditur. Hæc quanta sit virtus, ex Moyse arguitur : nam hæc illum talem et tantum effecit. Nihil enim par humilitati est. Ideo hinc beatitudines Christus incœpit. Nam quasi ædificii maximi fundamentum jacturus, humilitatem primam posuit. Nemo quippe potest absque illa salutem consequi; sed etiamsi quis jejunaverit, etiamsi precatus sit eleemosynamque erogarit, si id superbe faciat, hæc omnia abominanda sunt; ut contra si adsit humilitas, omnia optabilia amabiliaque sunt et cum securitate exercentur. Modeste igitur agamus, dilecti, modeste aga-

[1] Joan. XXI, 15.

mus : certe facilis hæc virtus est, si vigilemus. Quid tandem illud est, mi homo, quod te in arrogantiam extollit? Annon vides naturæ vilitatem? voluntatem ad lapsum pronam? Cogita mortem tuam, peccatorum multitudinem. Verum fortassis ob multa præclare gesta altum sapis? Hoc ipso omnia amittes. Quapropter non tam peccator, quam virtutis sectator modestiæ operam dare debet. Quare? Quia ille ex conscientia ad id cogitur; hic vero nisi admodum vigilet, cito ceu a vento quopiam abripitur et evanescit, sicut Pharisæus ille. Sed pauperibus erogas? Verum non tua, sed ea quæ Domini sunt, quæ sunt conservis communia. Ideoque humiliter sentiendum, dum in contribulium calamitatibus, quæ tibi instent prævides, et naturæ tuæ conditionem in aliis ediscis. Fortasse nos talibus orti sumus progenitoribus. Quod si divitiæ ad nos transiere, illas haud dubie relinquemus. Quid vero sunt divitiæ? Umbra inanis, fumus evanescens, flos fœni, imo flore sunt viliores. Cur de fœno altum sapis? Nonne et furibus, et mollibus, et meretricibus et sepulcrorum effossoribus divitiæ accedunt? Ideo-ne intumescis quod tales opum consortes habeas? Sed honoris cupidus es? Verum nihil ad honorem opportunius eleemosyna. Nam honores ex divitiis et potentia parti, coacti sunt et odiosi; hi vero ex arbitrio et conscientia honorantium prodeunt, quos ne ii quidem qui honorant de medio tollere possunt. Quod si homines tantam erga eleemosynam erogantes reverentiam habent, et omnia ipsis bona apprecantur : cogita quantam a benigno Deo mercedem accepturi quam sint, retributionem. Has ergo quæramus divitias semper manentes, nunquam fugientes; ut et in hac vita magni, et in illa conspicui simus, atque æterna consequamur bona; gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria, unaque Spiritui sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

# HOMILIA XXXIV [1].

## CAPUT IV.

Reliquit ergo hydriam suam mulier, et abiit in civitatem, et dixit hominibus : Venite, videte hominem, qui dixit mihi quæcumque feci. Numquid ipse est Christus [2]?

I. Multo nos fervore oportet, multo excitari studio; alioquin promissa bona consequi non poterimus, quod significans Christus modo quidem ait : « Si quis non accipit » crucem suam, et sequitur me, non est me dignus [3]; » modo autem, « Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut » accendatur [4]? » Utroque dicto, ferventem incensumque Discipulum nobis, et ad omnia subeunda pericula paratum significat. Talis erat et hæc mulier : ita enim verbis Christi incensa est, ut relicta hydria et aqua, cujus gratia eo concesserat, et in urbem accurrens, universum populum ad Jesum traheret. « Venite, inquit, et videte hominem, qui » dixit mihi omnia quæcumque feci. » Vide studium, vide prudentiam; venerat ut aquam hauriret, et cum verum fontem invenisset, fontem sub sensum cadentem despexit, ut nos doceret, etsi exiguo exemplo, spirituali doctrinæ intentos sæcularia omnia contemnere oportere, nullamque quantum in nobis est, illorum rationem habere : quod et Apostoli fecerunt, ipsa quoque, imo ferventius præstitit. Illi namque vocati, retia dimiserunt; hæc vero sponte sua, nullo præcipiente, relinquit hydriam et Evangelistarum officio fungitur, gaudio ipsi alas addente; neque unum aut

[1] Alias XXXIII. — [2] Joan. IV, 28, 29. — [3] Matth. X, 38. — [4] Luc. XII, 49.

alterum, ut Andreas et Philippus, sed universam commovet civitatem, et tantum populum ad Christum adducit. Et vide quam prudenter loquatur. Non dixit : « Venite, videte Christum ; » sed cum eadem attemperatione qua Christus ipsam ceperat, illos allicit. « Venite, inquit, videte hominem, qui » dixit mihi omnia quæcumque feci, » nec puduit illam dicere : « Dixit mihi omnia quæcumque feci, » etsi dicere potuisset : « Venite, videte Prophetam. » Verum cum anima divino igne succensa est, nihil ultra terrenum respicit, non famam, non infamiam; sed flammæ tantum ardore movetur. « Numquid ipse est Christus? » Animadverte iterum magnam mulieris sapientiam. Neque penitus affirmat, neque reticet. Volebat enim non ex opinione sua illos inducere; sed illo audito, ipsos suæ sententiæ consortes habere, unde res magis probabilis evasura erat. Atqui non totam vitam suam ipsi Christus declaraverat; sed ex dictis cæterorum quoque notitiam ipsum habere credidit. Nec dixit : « Venite, credite ; » sed, « Venite, videte, » quod sane levius erat, et magis ipsos allicere poterat. Vidisti mulieris sapientiam? Sciebat enim, et plane sciebat, illo degustato fonte, idipsum illis eventurum esse quod sibi evenerat. Atqui alius crassioris ingenii, criminationem sibi factam obscurius dixisset; illa vero vitam suam declarat et in medium adducit, ut omnes attraheret caperetque. « Interea rogabant » eum Discipuli ejus, dicentes : Rabbi, manduca [1]. » Illud « Rogabant, » idiomate suo hic significat, hortabantur. Videntes enim eum ex itinere et æstu defatigatum, hortabantur eum. Non enim ex petulantia, sed ex amore doctoris ad cibum sumendum pellebant. Quid ergo Christus? « Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis : Dice» bant ergo ad invicem : Numquid aliquis attulit ei mandu» care [2] ? » Quid ergo miraris si mulier aquam audiens, vere

[1] Joan. IV, 31. — [2] Ibid. 32, 33.

aquam esse arbitrabatur, quando Discipuli pari sunt modo affecti, nihilque spirituale intelligunt; sed dubitant, dum doctori reverentiam et honorem pro more exhibent, ac mutuo colloquuntur, nec audent ab illo sciscitari? Hoc etiam alibi faciunt, dum interrogare cupientes, abstinent tamen. Quid ergo Christus? « Meus cibus est ut faciam » voluntatem ejus qui misit me, et perficiam opus ejus [1]. » Hominum salutem hic cibum vocat, ostendens cum quanta cura nobis provideat. Ut enim nos cibum, ita ille nostram salutem desiderat. Audi vero quo pacto non ubique omnia cito revelet, sed primo auditorem in dubitationem conjiciat, ut postquam quærere incœpit quid sit illud quod dicitur, cum dubitando laborat, libentius id quod quærebat expositum accipiat, et ad audiendum magis excitetur. Cur ergo non statim dixit : « Meus cibus est ut faciam voluntatem « Patris mei : » quod etsi non omnino clarum, tamen clarius illo erat, quod jam dixerat. Sed quid? « Ego cibum habeo » manducare, quem vos nescitis. » Primo igitur, ut dixi, ex dubitatione attentiores illos reddit, atque assuefacit, ut etiam per ænigmata dicta intelligant. Quid autem sit voluntas Patris deinceps explicat. « Nonne vos dicitis, quod » adhuc quatuor menses sunt, et messis venit? Ecce dico » vobis : Levate oculos vestros, et videte regiones, quia albæ » sunt jam ad messem.

II. En rursum familiaribus verbis illos ad sublimium rerum contemplationem erigit : nam cum cibum dixit, nihil aliud quam futuram hominum salutem declaravit; ager rursum et messis hoc ipsum significant, animarum nempe multitudinem ad prædicantes excipiendos paratam. Oculos autem hic dicit et mentis et corporis. Nam videbant Samaritanorum turbam venientem, illorum vero promptam voluntatem regiones albas appellat. Quemadmodum enim

[1] Joan. IV, 34. — [2] Ibid. 35.

spicæ, cum albæ sunt, jam ad messem sunt paratæ: sic et isti ad salutem jam sunt parati et idonei. Et cur non clare dixit illos ad credendum accedere, et paratos ad verbum suscipiendum esse, a Prophetis jam institutos, et fructum reddituros; sed regionem et messem ipsos appellavit? Quid sibi volunt hæ figuræ? Neque enim hic tantum, sed etiam per totum Evangelium id agit, et Prophetæ quoque eo ipso utuntur more, et metaphorice multa dicunt. Quanam ergo de causa? Neque enim temere Spiritus gratia sic instituit. Sed cur tandem? Duabus de causis : primo, ut major dictorum emphasis esset, et ea in conspectu ponerentur : mens enim, imaginem rebus consonam assecuta, magis excitatur, ac res quasi depictas videns, ab illis magis abripitur; hæc prior est causa. Secundo, ut narratio sit suavior, et dictorum memoria magis perseveret. Neque enim ita sententia accipitur, neque ita suadet auditoribus multis, ut narratio per res ipsas, quarum experimentum habemus. Quod in parabola sapientissime tractatum videre est. « Et qui metit, » mercedem accipit, et fructum colligit in vitam æternam [1]. » Nam terrenæ hujus messis fructus, non ad æternam, sed ad temporaneam vitam juvat; spiritualis vero messis fructus, ad immortalem vitam. Vides-ne quomodo verba quidem sensibilia sint, sensus vero spirituales; atque ipsa verba a cœlestibus terrena distinguant? Quod enim de aqua dixit, postquam ejus proprietatem indicaverat, « Qui bibit ex » hac aqua, non sitiet [2], » idipsum hic facit, cum ait hunc fructum colligi in vitam æternam : ut et qui seminat et qui metit simul gaudeant. Quis est qui seminat? quis est qui metit? Prophetæ semen jecere, nec ipsi messuere, sed Apostoli. Neque tamen ideo illi a voluptate et mercede laborum privati sunt; sed nobiscum lætantur et gaudent, etiamsi non nobiscum metant : neque enim messis opus

[1] Joan. IV, 36. — [2] Ibid. 13.

idem est ac sementis. Ubi igitur minor est labor, et major voluptas; ad hoc vos servavi, non ad sementem, ubi multum laboratur. In messe namque amplus est proventus, labor vero non tantus, sed multa facilitas. Hic autem vult significare Prophetarum voluntatem eam esse, ut homines ad me accedant; hoc et lex apparavit. Ideo seminarunt, ut hunc fructum parerent. Ostendit quoque se misisse illos, ac multam inter veterem et novam legem esse affinitatem, simulque omnia per hanc parabolam efficit. Meminit autem proverbii cujusdam, quod in multorum ore ferebatur. « In » hoc enim, inquit, est verbum verum; quia alius est qui » seminat, alius est qui metit [1]. » Hæc autem dicebant multi : « Num alii labores ferrent, alii fructus decerperent ? » dicitque : « Hic sermo jam verus est; Prophetæ quidem laborarunt, vos autem laborum ipsorum fructum decerpitis; » non dixit « Mercedem : » neque enim illi sine mercede tantum suscepere laborem; sed « Fructum. » Hoc et Daniel fecit (10); ipse namque proverbium hoc commemorat : « Exiit ab iniquis scelus [2]. » David quoque flendo hujus proverbii meminit. Ideo jam prius dixerat : « Ut et qui » seminat simul gaudeat, et qui metit. » Quia enim dicturus erat alium seminaturum, alium messurum esse, ne quis, ut dixi, putaret Prophetas mercede privari sua, novum quidpiam et inexpectatum dicit; quod in rebus sensilibus non accidat, sed in spiritualibus eximium sit. In sensilibus enim si contingat alium serere, alium metere, non una gaudent, sed dolet is qui seminavit, utpote qui alteri laboraverit; gaudent vero ii tantum qui metunt. Hic autem non ita; sed qui non metunt ea quæ seminarunt, una cum metentibus gaudent; unde palam est eos mercedis esse consortes. « Ego misi vos metere quod vos non laborastis : alii » laborarunt, et vos in laborem eorum intrastis [3]. » Hoc pacto

[1] Joan. IV, 37. — [2] 1 Reg. XXIV, 14. — [4] Joan. IV, 38.

illos melius hortatur. Quia enim laboriosum videbatur esse totum orbem peragrare et prædicare, rem esse facilem ostendit. Nam hoc laboriosum, hoc multi sudoris erat, semina jacere, et animam non initiatam ad Dei cognitionem deducere. Cur autem hæc loquitur? Ut cum mitteret eos ad prædicandum, non turbarentur, quasi ad rem laboriosam missi. Prophetarum quippe munus longe magis laboriosum erat, ut res ipsa testificatur; vos ad facilia venistis. Sicut enim in messe facile fructus colligitur, et brevi tempore area manipulis impletur, nec tempora expectantur, non hyems, non ver, non imber; ita et nunc fit, ut ipsa opera clamant. Dum hæc ille diceret, exierunt Samaritani, et confertim collectus est fructus; ideo dicebat : « Levate » oculos vestros, et videte regiones, quia albæ sunt. » Hæc dixit, et res ipsa visa est, sermonem opera secuta sunt. Nam « Ex civitate illa multi crediderunt in eum Samari» tanorum propter verbum mulieris testimonium perhiben» tis : Quia dixit mihi omnia quæcumque feci. » Videbant enim eam non ad gratiam laudasse illum, qui peccata sua coarguisset; neque ut gratiam cujuspiam si conciliaret, vitia sua omnibus patefacere.

III. Hanc ergo mulierem et nos imitemur, et in peccatis nostris vulgandis ne vereamur homines; sed Deum, ut par est, timeamus, qui et nunc facinora nostra videt, et tunc puniturus est eos, qui nunc pœnitentiam non agunt. At nos contra eum, qui nos judicaturus est, non timemus; eos autem qui nobis nocere nequeunt, formidamus, tremimusque ne apud illos infamia laboremus; idcirco in quo timemus, in eo pœnas dabimus. Nam qui solum ne hominibus turpis videatur cavet, neque erubescit, Deo vidente, nefarium quidpiam patrare; si non pœnitentiam agat, in illa die non ante unum aut duos, sed orbe toto vidente traducetur. Nam

[1] Joan. IV, 39.

quod ad bona et mala opera spectanda, magnus ibi consessus sit, parabola ovium et hœdorum te doceat, necnon beatus Paulus qui dicit : « Omnes enim nos manifestari » oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque pro- » pria corporis prout gesserit sive bonum, sive malum [1] ; » et rursus, « Qui manifestabit abscondita tenebrarum [2]. » Commisisti aliquod peccatum, aut cogitasti illud, et hominibus occultas? at Deo non occultas : et tamen nihil curas; oculos autem hominum formidas. Cogita ergo te non homines latere posse in die illo. Omnia enim quasi in imagine tunc stabunt ante oculos nostros, ut unusquisque contra se ferat sententiam ; quod ex divite palam est. Etenim pauperem illum, quem despexerat, Lazarum dico, ob oculos stantem dives vidit, et quem cum horrore depulerat, digitum jam rogat sibi solatio esse. Rogo igitur, etsi nemo nostra videat, singuli in suam conscientiam ingrediantur, et judicem sibi rationem constituant, peccata in medium agant. Et nisi velint ea in die illa terribili promulgari, pœnitentiæ remedia apponant, ac vulnera sanent. Potest enim, potest quisque, etsi mille plagis onustus, sanus abire. Nam «Si dimiseritis, inquit, peccata dimittentur vobis ; si non » dimiseritis, non dimittentur [3]. » Quemadmodum enim in baptismate abluta peccata non amplius apparent ; ita et hæc delebuntur, si pœnitentiam agamus. In hoc autem pœnitentia sita est, ne eadem ipsa patrentur : « Nam qui ad peccata » revertitur, similis est cani ad vomitum suum redeunti [4] ; necnon ei, qui secundum proverbium ignem verberat, et in pertuso dolio haurit. Oportet ergo et re et animo a sceleribus abstinere, atque contraria peccatis singulis remedia apponere. Exempli causa, rapuisti, et avarus fuisti? a rapina abstine, et eleemosynæ remedium vulneri admove.

[1] 2 Cor. v, 10. — [2] 1 Cor. iv, 5. — [3] Matth. vi, 14, 15. — [4] 2 Pet. ii, 22, et Prov. xxvi, 11.

Fornicatus es? A fornicatione absiste, et vulneri castitatem appone. Fratris tui famam verbo læsisti, ipsique nocuisti? A maledictis abstine, et charitatis remedium appone. Ita per singula faciamus, neque peccata transcurramus. Nam instat demum, instat certe rationis reddendæ tempus. Ideo Paulus dicebat : « Dominus prope est; nihil sollicitis sitis [1]. » Sed nobis fortè contra dicendum est : Dominus prope est, solliciti estote. » Illi namque tunc pulchre audiebant : « Nihil » solliciti sitis, » qui in ærumnis, laboribus, certaminibus degebant. Qui autem in rapinis versantur, in voluptate, qui graves reddituri sunt rationes, non hoc, sed illud merito audierint : « Dominus prope est, solliciti estote. » Non enim longe a consummatione absumus, sed ad finem jam mundus vergit. Hoc prænuntiant bella, ærumnæ, terræ motus, hoc extincta charitas. Sicut enim corpus expirans, et morti proximum, mille doloribus afficitur, et ruitura domus multa præmittit quæ ex tecto et ex parietibus decidunt : sic consummatio orbis jam prope et pro foribus est; ideo mala undique ipsum invadunt. Nam si tunc Dominus prope erat, multo magis nunc prope est. Si ante quadringentos annos cum hæc dicerentur, tempus illud plenitudinem temporum Paulus vocabat, multo magis præsens tempus ita vocandum. At fortassis ideo quidam non credunt, atqui ideo magis credendum. Unde nosti, mi homo, finem et supra dicta non prope esse? Certe ut anni finem non diem ultimum dicimus esse, sed etiam ultimum mensem, etsi triginta dierum sit : ita si tot annorum quadringentesimum esse finem dixerimus, non aberrabimus. Itaque jam tunc ille finem prænuntiavit. Coërceamus igitur nos ipsos : lætemur in timore Dei. Etenim nobis cum licentia versantibus, non valde curantibus, non expectantibus, repente aderit Dei adventus : quod significans Christus dicebat : « Sicut enim factum est

[1] Philip. IV, 5, 6.

» in diebus Noë, et in diebus Lot, sic erit in consummatione » sæculi hujus [1]. » Hoc et Paulus sic declarat : « Cum dixe- » rint : Pax et securitas, tunc repentinus eis superveniet in- » teritus, sicut dolor in utero habentis [2]. » Quid est dolor in utero habentis ? Sæpe prægnantes mulieres, dum ludunt, prandent, in balneo, in foro sunt, de futuro nihil cogitantes, repentinis invaduntur doloribus. Cum ergo ejusdem conditionis res nostræ sint, simus semper parati. Non enim semper hæc audiemus, non semper hanc potestatem habebimus. « In inferno, inquit, quis confitebitur tibi [3] ? » Hic itaque pœnitentiam agamus; ut sic Deum propitium habeamus, ac plenam delictorum veniam consequamur ; quam utinam omnes impetremus, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

## HOMILIA XXXV [4].

### CAPUT I.

Cum venissent ergo ad illum Samaritani, rogaverunt eum ut ibi maneret : et mansit ibi duos dies. Et multo plures crediderunt in eum propter sermonem ejus; et mulieri dicebant : Quia jam non propter tuam loquelam credimus : ipsi enim audivimus et scimus, quia hic est vere Salvator mundi Christus. Et post dies duos excessit inde, et abiit in Galilæam [5].

I. Nihil invidia et livore pejus, nihil inani gloria deterius : hæc innumera corrumpere solet bona. Judæi ergo

[1] Matth. xxiv, 37. — [2] 1 Thess. v, 3. — [3] Psal. vi, 6. — [4] Alias xxxiv. — [5] Joan. iv, 40-43.

cum majorem quam Samaritani cognitionem haberent, et cum Prophetis educati essent, illis tamen hinc inferiores fuerunt. Samaritani testimonio mulieris fidem habuere, nulloque viso signo, exeunt rogaturi Christum ut secum maneret. Judæi vero, etiam visis miraculis, non modo non illum apud se retinuerunt, sed etiam ipsum expulerunt, nihilque non egerunt ut ipsum e regione sua eliminarent : etiamsi illorum gratia venisset, illum nihilominus ejecerunt; hi contra ut apud se maneret rogarunt. Num ergo ad hos rogantes non accedendum fuit; sed illis, qui sibi bene affecti erant, relictis, apud insidiatores et adversarios manere oportuit? At non fuisset illud ejus providentia dignum. Ideo morem gessit et mansit apud eos duobus diebus. Ipsi quidem voluissent illum perpetuo retinere; illud enim indicat Evangelista his verbis : « Rogaverunt eum ut ibi maneret. » Ipse vero noluit, sed duos tantum dies cum illis mansit, et illo temporis spatio longe plures crediderunt in eum. Atqui non verisimile erat illos esse credituros, tum quod nullum signum vidissent, tum quod Judæos odio haberent. Attamen quia dictorum illius veritatem juste æstimarunt, his nihil officientibus, sublimiora de illo cogitarunt, quam quæ possent hujusmodi obicibus impediri, ac certatim illum magis ac magis admirabantur. « Nam mulieri dicebant : Non jam propter tuam loquelam ei credimus : ipsi enim audivimus et scimus, quia hic est vere Salvator mundi Christus. » Discipuli magistram illam superarunt : hi namque Judæos jure accusare possunt, et quod crediderint et quod eum acceperint. Illi quorum gratia totum hoc opus susceperat, sæpe ipsum lapidaverunt; hi vero non accedentem ad se traxerunt; illi, visis signis, pertinaces manent; hi sine signis magnam erga illum fidem exhibent : et ea de causa gloriantur, quod sine signis crediderint : illi vero finem non faciunt tentandi et signa quæ-

rendi. Ita semper probe affecta anima opus est : quam si veritas adeat, facile occupabit ; si non occupet, id non ex veritatis infirmitate, sed ex ejus pervicacia oritur. Nam et sol puros oculos facile illuminat ; sin minus, oculorum culpa, non solis imbecillitas est. Audi igitur quid hi dicunt, « Scimus quia hic est vere Salvator mundi Christus. Videsne quam cito noverunt ipsum orbem terrarum attracturum esse, et ad communem operandam salutem venisse ; quodque in solis Judæis ejus providentia circumcludenda, sed verbum ejus ubique disseminandum foret ? At Judæi non item ; imo dum quærerent justitiam suam statuere, justitiæ Dei non subjecti fuerunt [1]. Hi vero fatentur omnes in culpa esse, illud apostolicum præ se ferentes : « Omnes » peccaverunt, et egent gloria Dei, justificati gratis per » gratiam ipsius [2]. » Cum dicunt enim ipsum esse Salvatorem mundi, ostendunt mundum periisse, et non modo Salvatorem esse, sed et in rebus maximis. Venerunt enim multi ut homines salvos facerent, Prophetæ, Angeli. Sed verus Salvator hic est, inquit, qui veram præbet salutem, non solum autem temporaneam. Hoc sinceræ fidei argumentum est. Utrinque enim mirabiles sunt, et quod crediderint et quod sine signis crediderint ; quos et Christus beatos prædicat his verbis : « Beati qui non viderunt, et » crediderunt [3] ; » et quod etiam sincere crediderint : cum enim audirent mulierem dubie loquentem : « Numquid ipse » est Christus [4] ? » non dixerunt : « Nos quoque dubitamus, neque ita existimamus, » sed « Scimus ; » neque hoc tantum, sed etiam, « Hic est vere Salvator mundi. » Neque enim Christum ut unum e vulgo confitebantur, sed vere Salvatorem dicebant. Atqui quem ab illo servatum viderant ? Verba tantum audierant, et tamen ea ipsa proferunt quæ

[1] Rom. x, 3. — [2] Id. III, 23, 24. — [3] Joan. xx, 29. — [4] Id. IV, 29.

dixissent, si vidissent multa magnaque miracula. Et cur Evangelistæ non referunt ea quæ dixit, quæque mirabilia erant? Ut discas ipsos multa ex magnis rebus prætermittere; sed ex eventu totum demonstraverunt. Verbis enim suis totum populum, universamque civitatem convertit. Ubi autem auditores non obtemperant, tunc quæ Christus dixerit referre coguntur, ne auditorum ignaviam in concionantem quis referat. « Post duos autem dies » exiit inde, et abiit in Galilæam. Ipse enim Christus testi» monium perhibuit, quia Propheta in patria sua honorem » non habet [1]. » Cur hoc adjicitur? Quia in Capharnaüm non abiit; sed in Galilæam, et inde in Cana. Ne quæras enim cur non apud suos, sed apud Samaritanos maneat: causam affert, quod nempe ipsum non audirent. Ideo igitur non eo se contulit, ne gravius judicium subirent.

II. Puto enim hic patriam suam intelligi Capharnaüm: quod autem ibi nullo cum honore exceptus sit, audi ipsum dicentem: « Et tu Capharnaüm, quæ usque ad cœlum » exaltata es, usque ad infernum descendes [2]. » Patriam vero suam vocat secundum œconomiæ rationem, quia diutius ibi versatus fuerat. Quid ergo, inquies, annon multos videmus, qui apud populares suos admirationi habentur? Videmus utique; sed per ea, quæ raro contingunt, non est sententia ferenda. Quod si quidam in patria sua honorem sunt consecuti, multo magis in aliena: consuetudo namque contemptum parere solet. « Cum ergo venisset in Galilæam, » exceperunt eum Galilæi, cum vidissent omnia quæ fecerat » Jerosolymis in die festo; ipsi enim venerant ad diem » festum [3]. » Videsne quomodo ii, qui male audiebant, ipsi maxime Christum adeant? Nam hic quidem Evangelista dicit: « Ex Nazareth potest aliquid boni esse [4]? » Alius au-

[1] Joan. IV, 44. — [2] Luc. X, 15. — [3] Joan. IV, 45. — [4] Id. I, 46.

tem, « Scrutare et vide, quia Propheta a Galilæa non » surgit [1] : » quod in contumeliam ipsius dicebant. Multi namque putabant ipsum ex Nazareth esse : atque ei tanquam Samaritano exprobrabant. « Samaritanus es, aiebant, » et dæmonium habes [2]. » Sed ecce, inquit, Samaritani et Galilæi credunt ad ignominiam Judæorum ; imo Samaritani Galilæis meliores deprehenduntur : illi enim ex mulieris solum testimonio ipsum acceperunt ; hi vero postquam signa ab illo facta viderant. « Venit ergo Jesus iterum in » Cana Galilææ, ubi fecit aquam vinum [3]. » Miraculum in memoriam revocat, ad majorem Samaritanorum laudem : hi namque post signa et Jerosolymis et apud se edita, ipsum susceperunt. Samaritani vero ex doctrina tantum. Istuc venisse narrat, qua de causa venerit non adjicit. In Galilæam enim propter Judæorum invidiam venit ; sed cur in Cana? Primum vocatus ad nuptias illo concesserat ; sed nunc quare? Mihi quidem venisse videtur ut fidem patrati miraculi præsentia sua firmaret, utque non vocatus accedens, magis illos alliceret, cum relicta patria, illos suis anteferret. « Erat autem quidam regulus, cujus filius infirmabatur » Capharnaüm. Hic cum audisset quia Jesus adveniret a » Judæa in Galilæam, venit ad eum, et rogabat eum ut des» cenderet, et sanaret filium ejus [4] ; » sive ex genere regio cum esset, vel ex quadam dignitate regulus appellaretur. Quidam putant hunc ipsum esse qui memoratur a Matthæo ; sed alius esse probatur non ex dignitate modo, sed etiam ex fide. Ille namque Christum ire volentem, ne eat rogat ; hic nec sese offerentem, domum trahit. Ille dicit : « Non » sum dignus ut intres sub tectum meum [5] ; » hic urget dicens : « Descende priusquam moriatur filius meus [6]. » Ille de monte descendens Capharnaüm venit ; hic vero a Sa-

[1] Joan. VII, 52. — [2] Id. VIII, 48. — [3] Id. IV, 46. — [4] Ibid. 47. — [5] Matth. VIII, 8. — [6] Joan. IV, 49.

maria, non in Capharnaüm, sed in Cana venientem adit. Illius puer paralysi laborabat; hujus filius febri. « Et veniens rogabat eum ut sanaret filium ejus : incipiebat enim » mori. » Quid ergo Christus? « Nisi signa et prodigia videritis, non creditis [1]. » Atqui quod veniret et rogaret id fides erat; et postea hoc ipsum testificatur Evangelista dicens : « Cum Jesus dixisset : « Vade, filius tuus vivit, » credidit sermoni ejus, et ibat [2]. » Quid ergo sibi vult hic? Vel hoc Samaritanos, qui sine signis crediderunt admirans dixit, vel eam, quæ sua videbatur esse, civitatem, Capharnaüm nempe, perstringit. Siquidem cum alius apud Lucam diceret : « Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam [3], » iisdem usus est verbis (11). Itaque licet hic crediderit, non tamen plene et integre : quod declarat, cum sciscitatur qua hora reliquit eum febris. Volebat enim discere, num sponte sua, num ex Christi præcepto febris abscessisset. « Ut vero » cognovit quia heri hora septima, credidit ipse et domus » ejus tota [4]. » Vides-ne illum credidisse servis nuntiantibus, non Christo loquente? Mentem ergo ejus, qua venerat, arguit : ita enim magis illum ad fidem inducebat. Ante signum enim non admodum credebat. Quod si et venerit et rogaverit, nihil mirum. Solent enim patres ardenti amore ducti, non solum eos, quibus fidunt, medicos adire, verum etiam eos, quibus non ita fidunt, ne quidpiam præteriisse videantur. Siquidem, oblata solum occasione, accessit quando venit ille in Galilæam : qui si admodum illi credidisset, filio in extremis laborante, non neglexisset in Judæam venire. Quod si timebat, neque illud excusandum erat. Consideres velim, vel ipsa verba quantam demonstrent viri infirmitatem. Cum oportuisset enim, si non prius, saltem post reprehensam animi sui sententiam, magnum quidpiam

[1] Joan. IV, 48. — [2] Ibid. 50. — [3] Marc. IX, 23. — [4] Joan. IV, 53.

de Christo cogitare, audi quomodo adhuc humi serpat. « Descende, inquit, priusquam moriatur filius meus, » quasi non posset mortuum suscitare, et quasi non nosset quo statu puer esset. Ideo illum coarguit, et conscientiam perstringit, ostendens signa animæ causa maxime edi : hic enim non minus patrem animo laborantem curat, quam filium; ut nobis suadeat, non tam signis, quam doctrinæ ejus attendendum esse. Signa quippe non fidelibus, sed infidelibus et crassioribus parata sunt.

III. Tunc ille mœstus non multum dictis attendebat, nisi iis quæ ad filium spectabant. Postea vero illa in mentem revocaturus erat, atque hinc magnum consecuturus lucrum : quod et evenit. Cur autem Christus centurioni se ultro obtulit iturum : hic autem ne rogatus quidem? Quia ibi fides perfecta erat, ideo se iturum obtulit, ut viri probitatem edisceremus : at regulus adhuc imperfectus erat. Quia ergo admodum instabat dicens : « Descende, » necdum sciebat ipsum vel absentem posse sanare; id se posse ostendit; ut quam per se centurio notitiam habebat, eam regulus, non accedente Jesu, acquireret. Cum itaque dicit : « Nisi signa et prodigia videritis, non creditis, » hoc significat, « Congruenti fide nondum instructi estis; sed adhuc me ut Prophetam habetis. » Quis ergo ipse sit revelans, et ostendens, etiam sine miraculis sibi credendum esse, eadem ipsa quæ Philippo dixit : « Non credis quia ego in Pa» tre, et Pater in me est [1] ? Etsi mihi non vultis credere, » operibus credite [2]. Jam autem eo descendente, servi oc» currerunt ei dicentes, quia filius ejus viveret. Interrogabat » ergo horam ab eis, in qua melius habuerit : et dixerunt » ei : Quia heri hora septima reliquit eum febris. Cognovit » ergo Pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei Jesus, quod » filius ejus viveret : et credidit ipse, et domus ejus tota [3]. »

[1] Joan. XIV, 10. — [2] Id. X, 38. — [3] Id. IV, 51-53.

Vides-ne quo pacto miraculum evulgatum sit? Neque vulgari modo a periculo liberatus est : sed confestim, ita ut liqueat rem non ex naturali serie, sed ex Christi operatione factam esse. Nam cum ad ipsa mortis limina pervenisset, ut declaravit pater his verbis : « Descende, priusquam moria» tur filius meus, » subito ex morbo ereptus est : quæ res etiam servos excitavit. Servi enim fortasse non ut nuntiaturi tantum, sed ut superfluum Christi adventum putantes, obviam venerunt. Sciebant enim ipsum jam illic adventare : unde eodem itinere illum convenerunt. Regulus autem, posito timore, ad fidem accedit, ut ostendat ex ipsius profectione hoc opus secutum esse, ac demum id diligenter agit, ut ne videatur ipsum frustra profectum esse, quare accurate omnia sciscitatur : « Et credidit ipse et domus ejus » tota. » Nam nulli prorsus dubio obnoxium erat testimonium. Qui enim neque affuerant, neque Christum audierant, neque tempus noverant, ubi ab hero suo didicerunt idem ipsum esse tempus, certissimam habuere Christi potentiæ demonstrationem; ideo et ipsi crediderunt. Quid ergo per hæc docemur? Ne miracula expectemus, neve divinæ potentiæ pignora quæramus. Hic namque multos video, qui cum vel filio vel uxore ægrotante, aliquid solatii accepere, majorem erga Deum pietatem exhibuerunt. Etiamsi vero non exaudiamur, in gratiarum actione et laude perseverare par est. Hoc quippe fidelium servorum est, hoc diligentium et Dominum ut par est amantium, ut non modo in tranquillitate, sed etiam in ærumnis ad illum accurrant : hæc quippe sunt Dei providentiæ opera : « Quem enim diligit » Dominus, castigat : flagellat autem omnem filium, quem » suscipit [1]. » Qui autem illum in tranquillitate solum colit, non tanti amoris signa exhibet, neque pure Christum amat. Ecquid de valetudine, de opibus loquor? quid de pauper-

[1] Hebr. XII, 6.

tate et morbo? Licet enim gehennam, licet aliud quidpiam gravissimum audieris; neque sic a Deo laudibus celebrando absistendum. Sed omnia pro ejus dilectione ferenda. Hoc fidelis servi, hoc constantis animi est. Qui hoc affectus modo est, et præsentia facile sustinebit, et futura consequetur bona, et multa apud Deum fiducia fruetur, quam nos omnes assequi contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

# HOMILIA XXXVI [1].

## CAPUT V.

Hoc iterum secundum signum fecit Jesus cum venisset a Judæa in Galilæam [2]. Post hæc erat dies festus Judæorum, et ascendit Jesus Jerolosymam [3].

I. Quemadmodum in auri metallis, quivis hac in re peritus, ne minimam quidem, venam neglexerit, utpote cum hinc magnæ possint hauriri divitiæ; sic et in divinis Scripturis, ne quidem iota unum vel unus apex sine damno prætercurras; sed omnia sunt exploranda. Nam a Spiritu sancto hæc omnia prolata sunt, nihilque ibi supervacaneum. Hic vero considera quid dicat Evangelista : « Hoc iterum » secundum signum fecit Jesus, cum venisset a Judæa in » Galilæam : » neque enim « Secundum » sine causa addidit ; sed adhuc Samaritanorum miraculum celebrat, ostendens hos ne post alterum quidem signum ad eam sublimitatem devenisse, ad quam devenerant ii qui nihil viderant. « Post

[1] Alias xxxv. — [2] Joan. iv, 54. — [3] Id. v, 1.

» hæc, erat festum Judæorum. » Quod festum? Pentecostes, ut mihi videtur. « Et ascendit Jesus Jerosolymam. » Frequenter in solemnitatibus versabatur in civitate, tum ut videretur cum illis festum agere, tum ut simplicem multitudinem attraheret. In illis enim maxime diebus ii qui simpliciore erant animo concurrebant. « Est autem Jerosolymis probatica piscina, quæ cognominatur hebraïce Bethsaïda, quinque porticus habens. In his jacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ motum [1]. » Quis hic curationis modus? quale mysterium subindicatur? Neque enim sine causa hæc scripta sunt; sed futura nobis quasi in figura et imagine describit; ne si res stupenda, inexpectata accideret, auditorum multorum fidem aliquatenus labefactaret. Quænam igitur hæc descriptio? Futurum baptisma dandum erat, plenum virtute et gratia maxima, baptisma quod peccata omnia ablueret, quod ex mortuis vivos redderet. Hæc ergo ut in imagine depinguntur in piscina et in aliis multis. Et primo quidem aquam dedit, quæ corporum maculas ablueret, sordesque non veras, sed tales existimatas; ex funere nempe, ex lepra et similes. Multaque videre est eadem de causa in veteri lege per aquam mundata. Sed ad propositum jam redeamus. Primo itaque, ut diximus, corporum maculas, deinde varias infirmitates per aquam solvi curat. Ut enim nos Deus ad baptismi gratiam propius reduceret, non jam maculas solum, sed et morbos sanat. Imagines enim, quæ propius ad veritatem accedunt, et in baptismate et in passione et in aliis magis conspicuæ sunt, quam vetustiores. Quemadmodum enim qui prope regem sunt satellites, remotioribus sunt honoratiores; ita et in figuris factum est. Et Angelus descendens turbabat aquam, et sanandi vim indebat ipsi, ut discerent Judæi, Angelorum

[1] Joan. v, 2, 3.

Dominum multo magis posse animæ morbos omnes curare. Sed quemadmodum hic aquarum natura non simpliciter curabat, alioquin enim semper id faceret; sed Angeli operatione id fiebat; sic in nobis non aqua simpliciter operatur, sed postquam Spiritus gratiam acceperit, tunc omnia solvit peccata. Circa hanc piscinam jacebat multitudo magna infirmorum, cæcorum, claudorum, aridorum, aquæ motum expectantium. Sed tunc infirmitas impedimento erat quominus is, qui vellet, sanaretur : nunc autem unusquisque potestatem accedendi habet. Non enim Angelus est qui aquam movet, sed Angelorum Dominus omnia efficit. Nec dicere possumus : « Dum ego accedo, alius ante me descendit. » Sed si totus orbis venerit, gratia non consumitur, neque vis vel operatio deficit, sed semper eadem manet. Ac quemadmodum solares radii quotidie illuminant, nec absumuntur, neque quod multis subministrentur lucis quidpiam amittunt : sic, imo multo minus Spiritus operatio minuitur a multitudine accipientium. Hoc autem factum est, ut qui discerent in aqua curandos esse corporis morbos, et hac in re diu exercitati essent, facilius crederent etiam morbos animi posse curari. Cur porro, missis cæteris omnibus, Jesus ad eum, qui triginta octo annos ægrotabat, venit? Cur interrogat, « Vis sanus fieri [1] ? » Non ut id disceret; illud enim supervacaneum fuisset, sed ut hujus perseverantiam ostenderet, et ut sciremus ideo ipsum, cæteris omissis, hunc adiisse. Quid ergo infirmus? « Respondit ei : Domine, hominem non habeo, ut, cum » turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam : dum venio » enim ego, alius ante me descendit [2]. » Ideo interrogavit, « Vis sanus fieri? » ut hæc ediscamus. Neque dixit : « Vis ut te sanem ? » Nondum enim tanta de ipso habebatur opinio ; sed, « Vis sanus fieri ? » Stupenda prorsus est paraly-

[1] Joan. v, 6. — [2] Ibid. 7.

tici perseverentia per triginta et octo annos, dum speraret singulis annis ab ægritudine liberari, mansit, nec discessit. Etiamsi enim non præterita, annon futura poterant illum a loco abducere, nisi patientissimus fuisset? Cogita enim cum quanta cura cæteri ægri vigilarent. Neque enim tempus quo agitanda erat aqua, notum erat; sed claudi, et mutili observare poterant; cæci vero quomodo vidissent, nisi fortasse ex motu didicissent?

II. Erubescamus ergo, erubescamus, dilecti, et lugeamus de nostra tanta segnitie. Ille triginta octo annis perseveravit, nec quod volebat acceperat, neque tamen discessit : neque ex negligentia sua non consecutus est; sed aliis impedientibus, vimque passus; neque tamen propterea animum despondit : nos vero si decem diebus perseveremus pro re aliqua precantes, nec impetremus, dein torpemus in eodem adhibendo studio. Et qui hominibus tam diuturno tempore hæremus, militantes, in ærumnis versantes, servilia ministeria exercentes, et in fine sæpe ab illa spe concidimus; apud Dominum nostrum, ubi longe major merces sequitur, quam sint ipsi labores, nam « Spes, inquit, non » confundit [1]; » cum eo, quo par esset, studio perseverare non sustinemus : et quanto non supplicio hæc digna fuerint? Nam etiamsi nihil accepturi essemus, vel hoc ipsum quod frequenter alloqueremur eum, annon bonis innumeris æquiparandum esset? Sed precatio laboriosa et assidua esse debet? Ecquid in virtute non laboriosum est? Vel hoc ipsum, inquies, valde anxium reddit, quod nequitiam voluptas, virtutem labor comitetur : multosque arbitror idipsum quærere. Quænam igitur hujus rei causa est? Initio dedit nobis Deus vitam sollicitudine laboribusque vacuam : dono abusi sumus; atque ex inertia tanto eversi bono, paradisum amisimus. Ideo laboriosam homi-

[1] Rom. v, 5.

nibus vitam reddidit, et apud humanum genus hoc fere modo sese purgat. « Delicias a principio dedi vobis; sed ex lenitate mea deteriores evasistis. Ideo laboribus vos sudoribusque addixi. « Cum autem ne ille quidem labor vos cohiberet, legem rursus dedit præcepta multa complectentem; ceu cuidam indomito equo frenum et compedes, ut ejus impetum coërceat; sic faciunt equorum domitores. Ideo vita laboriosa instituta est, quia otium nos corrumpere solet. Natura quippe nostra desidiam non fert, sed facile ad vitia deflectit. Ponamus enim temperanti, ut nec alias virtutes exercenti, nullum esse laborem; sed dormientibus omnia optime cedere : quo pacto hac utemur indulgentia? nonne ad arrogantiam et superbiam? Sed cur, inquies, tanta voluptas nequitiam, tantus labor et sudor virtutem comitatur? Ecqua tibi gratia habenda esset, et cujus rei mercedem acciperes, nisi laboriosa virtus esset? Multos enim indicare possim, qui natura sua mulierum horrent consuetudinem, ipsarumque colloquia, ceu rem execrandam devitant : hos-ne, quæso, castos appellabimus, aut coronabimus celebrabimusque? Minime. Castitas enim est temperantia et pugna ad voluptates superandas. In bellis porro, ubi vehementiora sunt certamina, ibi tropæa splendidiora : secus vero, quando nemo resistit. Sunt multi natura socordes : hos-ne mansuetos dicemus? Minime. Idcirco Christus, tribus propositis eunuchorum generibus, duos incoronatos relinquit, unum in regnum inducit [1]. Sed, inquies, quid opus est malitia? Hoc et ego dico : « Ecquis ergo nequitiæ opifex? Quid aliud quam ignavia quæ ex voluntate proficiscitur? » At, inquies, bonos tantum esse oporteret. Ecquid bono proprium, an continentem esse et vigilare, an dormire et stertere? Et cur, inquies, non ita statutum est, ut sine labore recte operaremur? Digna verba pecori-

[1] Matth. XIX, 12.

bus atque iis, qui ventrem deum arbitrantur. Ut discas enim hæc verba inertium esse, responde mihi. Ponamus esse regem et ducem, rege vero dormiente et ebrietati operam dante, ducem magno labore tropæa erexisse, cui victoriam imputares? Uter pro re gesta voluptatis fructum decerpat? Vides-ne animum circa illa magis affectum esse, quæ cum labore peperit? Ideo ille virtuti labores admiscuit, ut animam virtuti assuefaceret. Idcirco virtutem miramur, licet illam non sectemur; nequitiam vero etsi suavissimam, damnamus. Quod si dixeris : « Cur non potius eos miramur qui natura boni sunt, quam eos qui voluntate? » Quia justum est laborantem non laboranti anteferre. « Et quare, inquis, nunc laboramus? » Quia non laborantes, moderate non egimus. Imo vero si quis rem accuratius exploret, alio modo nos desidia perdere solet, multumque laboris inferre. Et si placet includamus hominem, solum alamus, ventrisque voluptate obruamus, nec ambulare, nec aliquod opus exercere sinamus; sed mensa fruatur, lecto, perpetuisque deliciis. Quid hac vita miserabilius fuerit? At aliud est operari, inquies, aliud laborare : poteratque initio homo operari sine labore. Annon poterat? Imo poterat; et ita Deus volebat, sed tu non passus es. Statuit enim te ut paradisum coleres, opus tibi injunxit, sed laborem non admiscuit. Neque enim si initio laborasset homo, hoc illi in pœnam postea statuisset : potest enim quis simul et operari et non laborare, quemadmodum Angeli. Quod enim operentur audi : « Potentes virtute, facientes verbum illius [1]. » Nunc certe minores vires gravem efficiunt laborem. Tunc vero secus res se habebat : nam qui ingressus est in requiem suam : « Requievit, inquit, ab operibus suis [2], » sicut et a suis Deus. Non desidiam hic significat, sed laborem non fuisse. Nam Deus etiam nunc operatur, ut Christus dicit :

[1] Psal. CII, 20. — [2] Hebr. IV, 4, et Gen. II, 2.

« Pater meus usque modo operatur, et ego operor [1]. » Quapropter rogo, depulsa omni desidia, virtutem sectemur. Nequitiæ enim voluptas, brevis est, dolor vero perpetuus : virtutis contra immortale gaudium, temporaneus labor. Hæc ante coronas sectatorem suum erigit, speque alit; illa contra ante supplicium cruciat, conscientiam torquet ex gestorum memoria, omniaque suspecta reddit. Atqui hæc quot laboribus, quot sudoribus deteriora sunt? Quod si, his depulsis, voluptas tantum adesset, quid illa vilius? Statim atque apparet, avolat, marcescit, fugit antequam comprehendatur : etsi corporis, etsi mensæ, etsi divitiarum voluptatem dixeris, non cessat illa quotidie senescere. Cum autem his etiam addatur supplicium et cruciatus, quid illis miserabilius qui ipsam sectantur? Hæc cum sciamus, omnia pro virtute sustineamus; sic enim vera voluptate fruemur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria unaque sancto Spiritui in sæcula sæculorum. Amen.

## HOMILIA XXXVII [2].

### CAPUT V.

Dicit ei Jesus : Vis sanus fieri? Respondit ei languidus : Etiam, Domine : sed hominem non habeo, ut, cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam [3].

I. Magnum Scripturarum sacrarum lucrum, utilitas immensa, ut declarat Paulus his verbis : « Quæcumque scripta » sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ad quos fines

[1] Joan. v, 17. — [2] Alias xxxvi. — [3] Joan. v, 6, 7.

» sæculorum devenerunt : ut per patientiam et consolatio» nem Scripturarum spem habeamus [1]. » Omnium enim medicinarum thesaurus divinæ Scripturæ sunt; ita ut si arrogantiam extinguere opus sit, si concupiscentiam sedare, si pecuniarum amorem calcare, si dolorem despicere, si animum strenuum statuere, si patientiam firmare; hinc ansam magnam quis nanciscatur. Quis enim vel ex iis, qui cum paupertate diu concertarunt, vel gravi morbo detenti sunt, hac lecta clausula non magna afficiatur consolatione? Hic quippe triginta octo annis paralyticus, singulisque annis alios videns valetudinem adeptos, se autem morbo detentum, non concidit, neque animum despondit : etsi præteritorum mœror, et futurorum expectatio, omni adempta spe, possent illum torquere. Audi ergo quid dicat, et rem tragicam edisce. Cum enim dixisset Christus : « Vis sanus » fieri? » respondit, « Etiam, Domine; sed hominem non » habeo, ut cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam. » Quid his verbis miserius? quid ipsis rebus calamitosius? Vides-ne animum longo tempore confectum? Vides-ne compressam et sedatam iracundiam? neque enim blasphemum quidpiam locutus est, qualia in ærumnis a multis dici audimus; non maledixit diei suæ; non indigne tulit interrogationem, neque dixit : « Ut nos traduceres et irrideres venisti, dum interrogas num velim sanus fieri; » sed mansuete et modeste admodum respondit : « Etiam, Domi» ne. » Etiamsi non nosset quis ille esset qui ipsum interrogabat, ignoraretque se ab illo sanandum fore; attamen leniter omnia narrat, nec quidpiam postulat, ut ii, qui medicum alloquuntur, sed morbi sui tantum rationem explicat. Expectabat fortasse id subsidii allaturum ipsi Christum esse, ut in aquam conjiceret, et hisce verbis volebat ipsum ad eam rem allicere. Quid ergo Christus? ostendens

[1] Rom. xv, 4.

se verbo omnia posse : « Surge, inquit, tolle grabatum » tuum, et ambula [1]. » Quidam putant hunc eumdem ipsum esse qui apud Matthæum jacet. At non est ut pluribus argumentis demonstratur. Primo quod hic neminem haberet se curantem, ille vero multos qui se curarent atque gestarent : ideoque hic dicebat : « Hominem non habeo. » Deinde ex responsione liquet. Ille namque nihil loquitur, hic omnia ad se spectantia recenset. Tertio, ex tempore : hic enim in festo et sabbato sanatus est, ille in die alia. Locus quoque diversus est; nam ille domi, hic ad piscinam curatur. Modus quoque curationis diversus est : illic enim dicit : « Re» mittuntur tibi peccata [2]? » hic vero corpus primo sanat, posteaque animam curat. Illic remissio, nam ait : « Remit» tuntur tibi peccata; » hic monitum et comminatio, ut sibi in posterum caveat. « Noli amplius peccare, inquit, ne tibi » aliquid deterius contingat [3]. » Judæorum quoque accusationes diversæ sunt; hic rem in sabbato factam arguunt, illic eum blasphemiæ accusant. Tu vero mihi consideres ingentem Dei sapientiam. Non enim statim ipsum suscitavit; sed primum sciscitando sibi familiarem reddit, ut fidei viam paret. Neque modo suscitat et sanat; sed etiam jubet lectulum tollere, ut miraculo fidem adderet, nec posset quispiam hæc speciem et fallaciam tantum esse suspicari. Nisi enim membra firma robustaque essent facta, non poterat lectum tollere. Hoc vero Christus sæpe facit, ut magis impudentium calumniatorum ora obstruat. Nam in panum miraculis, ne quis diceret turbam tantum satiatam fuisse, remque illam esse phantasiam, curavit ille ut multæ fragmentorum reliquiæ superessent : leproso autem mundato dicit : « Vade, ostende te sacerdoti [4]; » ut simul curationis firmam fidem faceret, et eorum, qui dicebant ipsum Dei præceptis adversari, impudentiam comprimeret. Idipsum

[1] Joan. v, 8. — [2] Matth. ix, 2. — [3] Joan. v, 14. — [4] Matth. viii, 4.

fecit quando vinum in aquam convertit : non modo enim »virum ostendit, sed architriclino mitti curavit, ut is qui nihil gestorum se nosse confiteretur, minime suspectum redderet testimonium. Ideo dixit Evangelista : « Nesciebat architriclinus unde esset, » sicque omnino certum testimonium declaravit. Et postquam mortuum suscitaverat, alibi dicit : « Date illi manducare [1], » ut indubitatum resurrectionis argumentum exhiberet; quibus omnibus vel insipientioribus suadet, se non fallacem vel præstigiatorem esse, sed ad communem hominum salutem venisse.

II. Sed cur ab eo fidem non requirit, ut a cæcis, quibus dixit : « Creditis quod hoc possim facere [2]? » Quia ille nondum sciebat quis ipse esset. Neque enim ante, sed post miracula hoc facere solet. Nam ii, qui in cæteris potestatem ejus viderant, jure hoc audiebant, qui vero nondum didicerant quis esset, sed ex signis docendi erant, post illa edita ad fidem vocantur. Ideo Matthæus non initio signorum inducit Christum hoc dicentem; sed postquam multos curaverat, id solis duobus cæcis dicit. Tu vero hic paralytici fidem animadverte. Cum audiret, « Tolle grabatum »tuum, et ambula, » non irrisit, nec dixit : « Quid hoc est? Angelus descendit et turbat aquam, unumque tantum sanat. Tu vero, homo cum sis, uno præcepto plus quam Angelum te posse speras? Hoc superbia, hoc fastus est, risuque dignum. » Verum nihil horum dixit vel cogitavit; sed ubi primum audivit, surrexit, et sanus factus, impigre paruit jubenti : « Surge, tolle grabatum tuum, et ambula. » Illud certe mirandum est; sed quæ sequuntur longe mirabiliora. Imo vero quod initio nemine obstrepente crediderit, non ita mirabile est, ut cum postea furentibus Judæis, undique instantibus, accusantibus, obsidentibus ac dicentibus : « Non licet tibi tollere grabatum tuum, » non

[1] Marc. v, 45, et Luc. viii, 55. — [2] Matth. ix, 28.

modo illorum insaniam despexit, sed cum magna fiducia in medio theatro beneficum prædicavit, illorumque impudentiam repressit; id certe fortis animi esse dico. Instantibus enim Judæis, ac cum convitio et arrogantia dicentibus : « Sabbatum est; non licet tibi tollere grabatum tuum [2]; » audi quid respondeat : « Qui me sanum fecit, ille mihi » dixit : Tolle grabatum tuum, et ambula [3]. » Tantum non dicens : « Deliri et insani estis, dum jubetis me illum, qui me a tam gravi, tam diuturno morbo liberavit, non reputare magistrum, nec jussa ejus omnia exequi. » Atqui si maligne agere voluisset, poterat alio modo dicere : « Non lubens hoc facio, sed alio jubente. Si peccatum est, jubentem accusate, et lectum deponam; » vel forte sanitatis beneficium occultasset. Nam probe sciebat ipsos non ita de violato sabbato morderi, ut de ægro curato. Sed neque hoc occultavit, nec illud dixit, nec veniam petiit; sed splendida voce beneficium confessus est et prædicavit. Ita paralyticus. Illi vero quam improbe se gesserint consideres velim. Non enim dixerunt : « Quis te sanum fecit? » sed hoc omisso, cum strepitu magno transgressionem illam in medium adducebant. « Quis est ille qui dixit tibi : Tolle » grabatum tuum, et ambula? Is autem, qui sanus fuerat » effectus, nesciebat quis esset. Jesus autem declinavit a » turba constituta in loco [4] » Et cur abscondit se Christus? Primo ut ipso absente testimonium suspicione vacuum esset : qui enim sensum restitutæ sanitatis habebat, beneficii testis erat fide dignus. Ad hæc, ne majorem in ipsorum animis flammam accenderet; noverat vel solam ejus cui invidetur præsentiam, non parvam invidis scintillam excitare. Ideo secedens, reliquit ipsis rem apud se tractandam; ita ut nihil ipse de se diceret, sed ii tantum qui curati fuerant cum accusantibus loquerentur. Nam et hi quoque miraculo

[1] Joan. v, 10. — [2] Ibid. 11. — [3] Ibid. 12, 13.

præbent testimonium : non enim dicunt : « Cur hæc jussisti fieri in sabbato? » sed, « Cur hæc facis in sabbato? » non transgressionem indigne ferentes, sed paralytici valetudini invidentes. Atqui si humanum opus spectes, illud potius quod paralyticus fecit erat vere opus; Christus enim verbum tantum emiserat. Hic aliter jubet solvi sabbatum; alibi vero per seipsum solvit illud, cum lutum miscet, et oculos illinit. Illud autem facit, non transgrediens, sed supergrediens legem. De his vero postea. Neque enim ubique simili modo de soluto sabbato accusatus sese purgat : id quod accurate observandum est.

III. Interim autem videamus quantum malum sit invidia : quo pacto mentis oculos ad perniciem invidi excæcet. Quemadmodum enim furiosi gladium in se ipsos sæpe convertunt, ita quoque invidi, unam solum spectantes illius cui invident perniciem, contra suam salutem bruto impetu feruntur. Hi vel feris sunt deteriores; nam illæ, vel quod cibo egeant, vel a nobis irritatæ, contra nos armantur; hi autem etiam post accepta beneficia beneficos sæpe pro inimicis habent. Feris sane hi deteriores sunt, dæmonibus pares; imo forte pejores illis. Illi namque adversum nos implacabiles exercent inimicitias; sed sui similibus dæmonibus non insidiantur; ideoque hinc Christus Judæos confutavit, cum dicerent ipsum in Beelzebub ejicere dæmonia. Hi vero ne naturæ quidem suæ consortium reverentur, neque sibi ipsis parcunt; nam ante animam suam, quam eos quibus invident, lædunt, dum illam frustra tumultu ac mœrore replent. Cur, mi homo, de proximi bonis cruciaris? Dolere oporteret de malis nostris, non de proximi felicitate. Quapropter hoc peccatum venia prorsus privatur. Nam scortator potest concupiscentiam obtendere; fur paupertatem; homicida iram; excusationes quidem frigidas et insanas, sed quæ tamen proferri queunt. Tu vero,

quæso, quam causam obtendes? Nullam omnino, nisi ingentem nequitiam. Nam si inimicos diligere jubemur; si amicos odio habeamus, quo non supplicio puniemur? Et si is, qui amicos suos diligit, non melius quam gentes affectus est; qui se nihil lædentibus nocet, quam est habiturus veniam, quam consolationem? Audi Paulum dicentem : « Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem » autem non habuero, nihil mihi prodest [1]. » Quod autem ubi livor et invidia est, charitas prorsus sublata sit, nemini non notum est. Hoc vitium est fornicatione et adulterio pejus. Nam illud in operante consistit; invidiæ autem tyrannis, Ecclesias integras subvertit, et totum orbem labefactavit. Hæc cædis mater est. Hac motus Caïn fratrem occidit : illa concitante Jacobum Esaü, Josephum fratres, humanum genus diabolus aggressus est. At tu non interficis, sed cæde longe graviora perpetras, dum precaris ut frater ignominia afficiatur, dum laqueos ipsi tendis undique, dum pro virtute susceptos labores resolvis, cum egre fers quod orbis Domino placeat. Non illum ergo; sed eum quem ipse colit impugnas : illum contumelia afficis, dum honorem tuum illius honori anteponis : quodque gravissimum est, levem putas esse culpam, licet omnium deterrima sit. Nam si des eleemosynam, si vigiles, si jejunes, omnium sceleratissimus est, dum fratri invides. Id vel inde constat : scortatus est quispiam apud Corinthios; sed accusatus cito resipuit; Abeli Caïn invidit, et nunquam emendatus est; sed licet Deus ipsi frequenter hoc ulcus memoraret, ille magis intumescebat, et ad cædem properabat; ita hoc vitium illo fortius est, neque facile curatur, nisi attendamus. Radicitus ergo ipsum evellamus, illud cogitantes, nos ut Deum offendimus, dum aliorum bonis invidemus, ita placemus ipsi cum congratulamur, et ita consortes efficimur

[1] 1 Cor. XIII, 3.

bonorum quæ recte operanti parata sunt. Ideo Paulus hortatur gaudere cum gaudentibus, et flere cum flentibus [1], ut magnum utrinque lucrum reportemus. Cogitantes igitur, etsi non laboremus, si erga laborantem recte afficiamur, illius nos coronarum participes effici, livorem omnem ejiciamus, et charitatem in animis nostris inseramus; ut dum fratribus præclare agentibus plaudimus, et præsentia et futura consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria, unaque Spiritui sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

## HOMILIA XXXVIII[2].

### CAPUT V.

Postea invenit eum Jesus in templo, et dixit ei : Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat [3].

I. Res gravis peccatum est, res certe gravis et animæ pernicies; ita ut ex redundantia sæpe etiam corpora lædat. Quia enim ut plurimum ægrotante anima, nullo afficimur dolore; si vero corpus tantillum laboret, omnem adhibemus operam ut ipsum ab infirmitate liberemus, eo quod illam sentiamus; ideo Deus corpus castigat ob animæ peccata; ut inferioris partis castigatione, superiori valetudinem pariat. Sic et apud Corinthios fornicatorem Paulus emendavit, per carnis interitum animæ morbum cohibens : nam

[1] Rom, xii, 15. — [2] Alias xxxvii. — [3] Joan. v, 14.

invecta in corpus sectione, sic malum compressit : haud secus quam medicus optimus, qui cum hydropisim aut splenem interioribus pharmacis non cedere videt, exterius urit. Sic erga paralyticum egit Christus : ac vide quomodo id declaret : « Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne » deterius tibi aliquid contingat. » Quid igitur inde discimus? Primum ex peccato ipsi natum morbum; secundo, vere credendam esse gehennam; tertio, diuturnum atque perpetuum esse supplicium. Ubinam ergo sunt illi, qui dicunt : « Horæ unius spatio occidi, brevi tempore adulterium commisi, et immortales dabo pœnas? « Ecce hic non tot peccavit quot plexus est annis, et in diuturnitate pœnæ totam fere hominis vitam absumpsit. Non enim ex tempore peccata metitur Deus, sed ipsa scelerum natura. Ad hæc illud quoque considerandum, etsi graves priorum scelerum pœnas demus; si in eadem postea incidamus, longe graviora nos deinceps passuros, ac jure merito. Is enim, qui ne supplicio quidem melior efficitur, quasi stupidus demum et contemptor in majorem ducetur cruciatum. Semel enim lapsum debebat supplicium cohibere et ad meliorem frugem reducere. Quia vero post illatum supplicium non temperantior efficitur, sed eadem ipsa audet aggredi, jure dabit pœnas ad quas inferendas ipse provocavit. Si vero peccata hic repetita gravius puniuntur, quando hic nullas peccatorum pœnas damus, annon magnopere timendum tremendumque nobis est, utpote intolerabilia passuris? Et cur, inquies, non omnes sic puniuntur? Multos enim scelestos videmus pingui valetudine fruentes, prosperaque fruentes fortuna. Verum ne fidamus, sed hujusmodi homines omnium maxime deploremus. Si enim hic nihil patiantur, hoc illis viaticum est ad majus supplicium. Hoc Paulus his verbis significavit : « Nunc autem cum judicamur, » a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damne-

» mur [1]. » Hic admonitio, illic supplicium. Quid igitur? inquies, an morbi omnes ex peccatis oriuntur? Non omnes, sed plurimi. Quidam enim ex segnitie ortum habent. Nam gula, ebrietas, segnities, hujusmodi morbos pariunt. Unum porro ubique observandum est, ut plagam omnem cum gratiarum actione feramus. Propter peccata etiam inferuntur morbi : nam in libris Regum quemdam videmus ideo podagra laborantem. Veniunt etiam ut probatiores reddamur; hinc Job dicit Deus : « Ne me putes aliter sic tecum egisse, » nisi ut justus appareas [2] ? » Sed cur cum de his paralyticis agitur, peccata in medium Christus adducit? Nam et illi, cujus Matthæus meminit, ait : « Confide, fili, remittuntur » tibi peccata [3]; » et huic, « Vide, sanus factus es, noli » amplius peccare. » Scio quosdam hunc paralyticum criminari, quod Christum accusaverit, et ideo illa audisse dicunt. Quid ergo de paralytico illo dicemus, de quo Matthæus, qui eadem pene audivit? Nam illi quoque dixit : « Remittuntur tibi peccata. » Unde palam est eum, non illa de causa hæc audivisse : quod ex sequentibus clarius ediscere licet. Postea enim, inquit, invenit eum in templo Jesus : quod sane pietatis signum erat; non enim forum et ambulacra petebat, neque cibo et desidiæ se dedebat; sed in templo degebat : etiamsi illinc se ab omnibus pellendum expectaret, nihil ipsi suasit ut a templo discederet. Cum ergo Christus illum invenisset; postquam cum Judæis locutus fuerat, nihil hujusmodi subindicavit. Quod si hac de re illum accusare voluisset, dixisset : « Rursus in iisdem persistis, nec ex recuperata valetudine factus es melior? » Verum nihil dicit hujusmodi, sed in posterum cautiorem reddit.

II. Cur autem, cum claudos et mutilos curat, nihil hujusmodi loquitur? Mihi quidem videtur his quidem mor-

[1] 1 Cor. XI, 32. — [2] Job. XL, 3. — [3] Matth. IX, 2.

bum in peccatorum pœnam venisse, aliis vero ex corporea infirmitate. Nisi hoc esset, alios quoque eadem de causa allocutus fuisset. Cum enim hic morbus cæterorum omnium sit gravissimus, per eum etiam minoribus remedium præbet. Sicut enim cum alium quemdam curavisset, præcepit ei ut daret gloriam Deo; non illi soli hoc monitum dans, sed per illum omnibus; sic per hos etiam, cæteros omnes hortatur, et hæc monita dat singulis. Ad hæc, hoc etiam addendum, ipsum nempe magnam ejus perseverantiam vidisse : ideoque illum monet ut qui possit mandatum servare, atque illum beneficio et futurorum timore malorum in sana mente continet. Et vide quam sit alienus a fastu. Non enim dixit; « Ecce sanum te feci; » sed, « Sa» nus factus es, noli amplius peccare. » Neque dixit : « Ne te puniam; » sed, « Ne tibi aliquid deterius contingat. » In neutro personam memorat, ostenditque valetudinem ex gratia potius quam ex merito restitutam. Neque enim dixit illum ex merito evasisse pœnas, sed ex benignitate servatum esse. Nisi enim ita res esset, dixisset : « Ecce debitas peccatorum pœnas dedisti; cave tibi deinceps. » Jam vero non ita dicit, sed quomodo; « Ecce sanus factus es, » jam noli peccare. » Hæc nobis ipsis frequenter dicamus. Et si castigati evadamus, hæc intra nos loquamur singuli, « Ecce sanus factus es, jam noli peccare. » Quod si in iisdem perseverantes, pœnas non demus, illud apostolicum recitemus : « Benignitas Dei ad pœnitentiam nos adducit : » secundum duritiam autem et impœnitens cor nostrum » thesaurizamus nobis iram [1]. » Neque firmando corpus duntaxat; sed aliunde etiam magnum Divinitatis suæ signum ipsi præbuit. Cum enim dixit : « Jam noli peccare, » significat se peccata illa omnia nosse, quæ ille ante fecerat; unde in posterum fide dignus haberi debebat. « Abiit

[1] Rom. II, 5.

» ergo ille homo, et nuntiavit Judæis, quia Jesus esset qui » fecit eum sanum [1]. » Vide iterum ipsum grato animo esse perseverantem. Non enim dixit ; « Ille est qui dixit mihi : » Tolle grabatum tuum. » Quia enim illi id, quod culpandum videbatur, semper objiciebant, ipse responsionem affert, ut medicum celebret, et alios alliciat et trahat. Non enim tam stupidus et ingratus erat, ut post tantum beneficium cum admonitione conjunctum, beneficum proderet, et maligno animo sic loqueretur. Nam etsi fera, etsi inhumanus et lapideus fuisset, et beneficium et metus ipsum poterant cohibere. Ex comminatione quippe timebat ne quid sibi deterius contingeret, cum maxima haberet potestatis tanti medici argumenta. Alioquin si calumniari voluisset, non memorata sanitate, transgressionem tantum incusasset. At contra ille magna cum fiducia et grati animi significatione beneficum celebrat, non minus quam cæcus ille, qui dicebat ; « Lutum fecit de sputo, et unxit oculos meos ; » ita et hic, « Jesus est qui fecit me sanum. Propterea per» sequebantur Judæi Jesum, et volebant illum interficere, » quia hæc faciebat in sabbato [2]. » Quid ergo Christus? « Pater meus usque modo operatur, et ego operor [3]. » Quando Discipulos defendere oportebat, Davidem illorum conservum in medium afferebat : « Non legistis, inquit, » quid fecerit David quando esuriebat [4]. » Quando autem pro seipso loquitur, ad Patrem confugit, utrinque se Patri æqualem significans, et cum privatim Patrem nominat, et cum se eadem quæ Pater operari ostendit. Et cur non memorat ea, quæ in Jericho facta sunt? Volebat illos a terra abducere, ut non amplius ad illum tanquam hominem respicerent : sed tanquam ad Deum et legislatorem. Nisi autem Dei Filius et ex eadem substantia esset, defensio

[1] Joan. v, 15. — [2] Id. ix, 6 et 11. — [3] Id. v, 16. — [4] Ibid. 17. — [5] Matth. xii, 3.

foret accusatione deterior. Si quis enim præfectus, qui regiam legem transgrederetur, accusatus responderet ipsum regem illam trangressum esse, non utique absolveretur; imo majori esset crimini obnoxius. Verum hic quoniam par est dignitas, defensio legitima omnino est. Eadem ratione qua Deum crimine liberatis, et me liberate; ideo primum dicit : « Pater meus, » ut vel invitis suadeat eadem sibi concedenda esse, si verum Filium revereantur. Quod si quis dixerit : « Et ubinam Pater operatur, qui septimo die requievit ab omnibus operibus suis? » Is modum quo operatur discat. Quis ille modus est? opificiis suis providet, illaque fovet. Cum vides ergo solem orientem, lunæ cursum, stagna, fontes, fluvios, pluvias et naturæ cursum, sive in seminibus, sive in nostris et brutorum corporibus, aliaque omnia per quæ hoc universum consistit, disce perennem Patris operationem, « Qui solem suum, inquit, oriri facit » super malos et bonos, et pluit super justos et injustos [1]. » Et rursum, « Si autem fœnum agri quod hodie est, et cras » in ignem mittitur, Deus sic vestit [2]. » Et de volatilibus quoque, « Pater vester cœlestis pascit illa [3]. »

III. Hic ergo verbis totum perfecit in sabbato, nihilque amplius addidit. Sed ex iis, quæ in templo fiebant, atque ex ipsorum operibus, objecta crimina solvit. Ubi vero operari præcipit, exempli causa lectum tollere; rem sane non magni momenti, sed quæ tamen sabbati solutionem clare significet, tunc altiora loquitur, ut illos ex Patris dignitate percellat, et ad sublimiora ducat. Quapropter cum de sabbato agitur, neque ut homo tantum, neque ut Deus tantum sese purgat; sed modo hac, modo illa ratione. Volebat enim utrumque credi, et incarnationis humilitatem, et Deitatis dignitatem. Ideo nunc ut Deus sese purgat. Nam si humano semper more ipsos allocutus fuisset, in eadem

[1] Matth. v, 45. — [2] Id vi, 30. — [3] Ibid. 26.

perstitissent humilitate. Quamobrem ne id fieret, Patrem in medium adducit. Atqui ipsæ creaturæ in sabbato operantur. Sol cursum perficit, flumina manant, fontes scaturiunt, mulieres pariunt. Verum ut discas ipsum non ex numero creaturarum esse, non dixit; « Etiam operor : » nam creaturæ quoque operantur. Sed quid? « Etiam operor ; » nam Pater meus operatur. « Propterea ergo magis quærebant eum Judæi interficere, inquit, quia non solum solvebat sabbatum, sed quia et Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo [1]. » Neque verbis tantum id demonstravit, sed longe magis operibus. Cur ita? Quia in verbis cavillari poterant, ac de fastu accusare; cum autem rerum et operum veritatem, quæ potentiam prædicaret, cernebant, tunc ne hiscere quidem contra audebant. Verum aiunt illi, qui nolunt hæc pia mente accipere : « Non Christus se æqualem Deo fecit; » sed hoc Judæi suspicabantur. Quamobrem hæc dicta altius resumamus. Dic mihi, Christum Judæi persequebantur, necne? Persequebantur utique; id nemini non notum. Illa-ne, an alia de causa ipsum persequebantur? Illa certe de causa, ut fatentur omnes. Sabbatum solvebat, necne? Solvebat, id nemo negaverit. Deum Patrem suum dicebat, necne? Dicebat utique. Ergo eadem serie cætera subsequuntur. Sicut enim Patrem dicere Deum, solvere sabbatum, ac propter hoc magisque propter illud a Judæis persecutionem pati, non falsa opinio, sed veritas; ita seipsum æqualem Deo facere, eadem mente declarabatur : quod ex supradictis manifestius est. Illud enim, « Pater meus operatur, et ego operor, » idipsum est ac si se Deo æqualem faceret. Nullam enim perhibet in his verbis differentiam. Neque enim dixit : « Ille operatur, et ego subministro, » sed « Sicut ille operatur, ita et ego; » magnamque ostendit æqualitatem. Quod si id non ille demonstrare voluisset,

[1] Joan. v, 18.

sed id Judæi frustra suspicati essent, non sivisset illos hæc falso existimare, sed emendavisset. Neque hoc Evangelista siluisset, verum palam dixisset sic Judæos suspicatos fuisse, sed ipsum non se Deo æqualem fecisse, ut alibi facit, cum videt rem alia mente dictam, alio sensu accipi; ut cum Christus dicit : « Solvite templum hoc, et in tribus diebus » excitabo illud [1], » de carne sua loquens. Verum Judæi id non intelligentes, sed putantes illum de judaïco templo loqui, dicebant : « Quadraginta sex annis ædificatum est » templum hoc, et tu in tribus diebus excitabis illud [2]? » Quia igitur aliud ipse dixerat, aliud illi suspicati fuerant, illeque de carne sua, hi de templo suo intelligebant; id indicans Evangelista, imo illorum corrigens opinionem, opinionem, subjunxit : « Ille autem dicebat de templo corpo» ris sui [3]. » Itaque si hoc loco Christus non se æqualem Patri fecisset, Judæorum certe id opinantium sententiam emendavisset, dixissetque : « Judæi putabant ipsum se Deo æqualem facere, ipse vero non de æqualitate illa loquebatur. Neque enim hic solum Evangelista id hoc loco facit; sed etiam alius Evangelista alibi. Cum enim præcepisset Discipulis Jesus : « Cavete a fermento Pharisæorum et Sadducæo» rum [4] : » illi vero cogitarent, dicerentque : « Panes non accepimus; » cum aliud ille diceret, fermentum doctrinam appellans, aliud illi intelligerent, de panibus dictum putantes; illud corrigit, non jam Evangelista, sed ipse Christus sic loquens : « Quomodo non intelligitis me non dixisse vo» bis a panibus cavere [5]? » Hic vero nihil simile. Atqui dicet aliquis, hoc ipsum de medio tollit Christus dum addit : « Non » potest Filius a seipso quidquam facere [6]. » Imo contra, mi homo; non enim tollit æqualitatem, sed firmat eam, dum hæc dicit. Verum diligenter attendite. Neque enim de

[1] Joan. II, 19. — [2] Ibid. 20. — [3] Ibid. 21. — [4] Matth. XVI, 6. — [5] Ibid. 11. — [6] Joan. V, 19.

levi re quæstio est. Nam illud, « A semetipso, » sæpe in Scriptura habetur, et de Christo et de Spiritu sancto dictum est, visque dictionis est ediscenda, ne in gravissimos errores incidamus. Nam si illam excipias ut statim offertur, vide quanta hinc absurditas consequatur. Neque enim dixit se alia posseper semetipsum operari, alias secus ; sed generatim dicit : « Non potest Filius a semetipso quidquam fa» cere. »

IV. Interrogabimus ergo contradicentem : « Nihil-ne potest a semetipso facere Filius ? » Si responderit, « Nihil; » reponemus : « Atqui maximum bonorum per semetipsum fecit, » id quod Paulus clamat : « Qui cum in forma Dei » esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, » sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens [1]. » Et rursus ipse Christus alibi : « Potestatem habeo ponendi ani» mam meam, et postestatem habeo sumendi eam, et nemo » tollit eam a me : ego pono eam a me ipso [2]. » Vides-ne et mortis et vitæ potestatem habentem, qui tantam œconomiam a semetipso fecit. Ecquid dicam de Christo ? Nos enim quibus nihil vilius, multa a nobis ipsis facimus, a nobis ipsis nequitiam, a nobis ipsis virtutem deligimus. Quod si non a nobis ipsis, neque potestatem habeamus ; neque si peccaverimus in gehennam incidemus ; neque si bona opera fecerimus, regnum cœlorum consequemur. Nihil aliud ergo est, illud, « A semetipso non potest facere » quidquam, » quam quod nihil possit Patri contrarium facere, nihil alienum, nihil peregrinum, id quod maxime æqualitatem et concordiam magnam ostendit. Et cur non dixit : « Nihil contrarium facit; » sed, « Non potest ? » Ut hinc rursum ostendat omnimodam æqualitatem. Non enim imbecillitatem, sed magnam ejus potentiam indicat. Nam alibi quoque de Patre dicit Paulus : « Ut per duas res im-

[1] Philip. II, 6, 7. — [2] Joan. X, 18.

» mobiles, in quibus impossibile est mentiri Deum [1]. » Et rursum : « Si negaverimus, ille fidelis manet, negare seipsum non potest [2]. » Illud, « Impossibile est, » nusquam imbecillitatem significat, sed potentiam, et potentiam ineffabilem. Hoc autem significat : « Illa substantia res hujusmodi nullas admittit. » Quemadmodum enim cum dicimus : « Impossibile est Deum peccare, » non imbecillitatem ipsi tribuimus, sed ineffabilem quamdam potentiam testificamur ; sic etiam cum dicit ipse : « Non possum a me ipso facere quidquam, » hoc sibi vult, « Prorsus impossibile est ut Patri contrarium quidpiam faciam. Ut vero discas illud sic intelligendum esse, sequentia explorantes, videamus an nobiscum, an vobiscum Christus consentiat. Tu dicis dictum illud potentiam auferre, necnon auctoritatem ipsi competentem, ipsumque imbecillum comprobare : ego contra dico his demonstrari æqualitatem, omnimodam paritatem, et omnia ex eadem voluntate et potentia fieri. Ipsum percontemur Christum, et per ea, quæ postea dicturus est videamus, an secundum tuam, an secundum nostram opinionem dicta interpretetur. Quid ergo dicit ? « Quæcumque » Pater fecerit, hæc et Filius similiter facit [3]. » Vides-ne quomodo sententiam vestram radicitus evellat, nostramque confirmet ? Nam si a seipso nihil facit, neque Pater a seipso aliquid faciet, si quæcumque facit Pater et ipse faciat. Nam si res non ita esset, aliud absurdum sequeretur. Neque enim dixit : « Quæ vidit Patrem facientem hæc facit ; » sed, « Nisi viderit Patrem facientem, non facit, » sermonem ad omne tempus extendens : secundum vos autem eadem semper discet. Vides-ne sententiæ sublimitatem, et verbi humilitatem vel impudentiores ad illud invitos etiam compellere, ut a vili sensu, qui a tanta dignitate abhorret, fugiant ? Quis enim adeo miser et infelix fuerit, ut dicat

[1] Hebr. VI, 18. — [2] 2 Tim. II, 12. — [3] Joan. V, 19.

Filium quotidie illa ediscere, quæ facere oportet? Quomodo verum erit illud : « Tu autem idem ipse es, et anni tui non » deficient [1]? » Quomodo, « Omnia per ipsum facta sunt, et » sine ipso factum est nihil [2], » si illa quæ Pater facit, hæc ipse videns imitatur? Vides quomodo et ex iis, quæ supra dicta sunt, et ex iis, quæ postea dicentur, ejus auctoritas demonstretur? Quod si humilius quædam proferat, ne mireris. Quia enim, sublimioribus quibusdam auditis, persequebantur eum, et Deo adversarium esse putabant, paulo demissius verborum tantum tenus locutus, ad sublimiora rursus evehitur, deinde ad humilia deflectit : sic doctrinam varians, ut facilius vel ab improbis admittatur. Animadverte, quæso, postquam dixerat : « Pater meus operatur, et ego ope- » ror, » et se Deo æqualem ostenderat, rursus dicit : « Non » potest Filius a seipso facere quidquam, nisi quod viderit » Patrem facientem. » Deinde altius, « Quæcumque fecerit ille, » hæc et Filius similiter facit; » rursumque humilius : « Pater » diligit Filium, et omnia demonstrat ei, quæ ipse facit : et » majora his demonstrabit ei opera [3]. » Vidisti-ne tantam humilitatem? Jure quidem : nam quod jam dixi, nec finem dicendi faciam, id nunc repetam. Quando aliquid demissum dicit et humile, id cum hyperbole porfert, ut vel improbis verborum vilitas suadeat, ut pia mente sensa percipiant. Nisi enim hoc esset, cogita quam absurdum esset id quod dicitur, quod verba explorando percipies. Quando enim dicit, majora his ostendet ei opera, invenietur multa nondum didicisse : quod ne de Apostolis quidem dicendum. Nam cum Spiritus gratiam accepissent, confertim omnia noverunt, omnia potuerunt, quæ ipsos et scire et posse oportebat; hic autem multa scitu necessaria nondum didicisse deprehenditur : quo quid absurdius esse queat? Quid ergo sibi vult dictum illud? Quia paralytico sic curato, mortuum suscitaturus

[1] Psal. CI, 28. — [2] Joan. I, 3. — [3] Id. V, 20.

erat; ideo sic locutus est, ac si diceret : « Miramini me paralyticum sanasse, his majora videbitis. » Neque tamen ita locutus est, sed humiliore usus est sermone, ut illorum furorem compesceret. Ut vero discas illud « Demonstrabit, » non proprie dictum esse, audi ea, quæ sequuntur. « Sicut » enim Pater suscitat mortuos et vivificat, sic et Filius quos » vult vivificat [1]. » Atqui illud, « Nihil potest a semetipso » facere, » contrarium est illi dicto, « Quos vult. » Si enim quos vult vivificat, a semetipso aliquid facere potest. Velle enim potestatis est. Quod si non potest a seipso, jam non quos vult vivificat. Illud enim, « Sicut Pater suscitat, » æqualem probat virtutem; illudque, « Quos vult, » potestatis paritatem. Vides-ne illud, « Non potest a seipso facere, » potestatem non tollere, sed parem potentiam et voluntatem significare? Sic intelligas illud, « Demonstrabit ei. » Etenim alibi dicit : « Ego resuscitabo eum in novissimo die [2]; » ac rursum, ostendens se vim operandi non accepisse. « Ego » sum, inquit, resurrectio et vita [3]. » Deinde ne dicas ipsum quos vult mortuos suscitare et vivificare, sed alia non perinde facere, hanc objectionem depellere occupat his verbis : « Quæcumque ille fecerit, hæc et Filius similiter » facit, » declarans se omnia, quæ ille facit, similiter facere; mortuos nempe suscitare, corpora formare, peccata remittere, et quidvis aliud, perinde atque Pater operatur, facere.

V. Verum his animum non adhibent ii, qui suam negligunt salutem. Tantum malum est, præcellentiæ amor. Hoc hæreses peperit : hoc gentilium impietatem firmavit. Deus quidem volebat invisibilia sua per mundi creationem intelligi. Illi vero his omissis, et hanc dedignantes doctrinam, alteram sibi paravere viam; quapropter a vera via aberrarunt. Ideo Judæi non crediderunt gloriæ humanæ cupidi,

[1] Joan. v, 21. — [2] Id. vi, 39. — [3] Id. xi, 24.

illam vero, quæ a Deo est, gloriam non quærentes. Verum nos, dilecti, hunc morbum omni studio et diligentia fugiamus. Licet enim innumera probe gesserimus, hæc omnia vanæ gloriæ pernicies labefactabit. Si ergo ad laudes respiciamus, illas quæramus quæ a Deo sunt. Laus enim hominum, qualiscumque fuerit, statim atque apparet evanescit. Etsi autem non periret, nihil certe lucri nobis afferret, et ex corrupto sæpe judicio provenit. Quid enim tam admirabile humana gloria habeat, qua fruuntur et saltantes juvenes, et impudicæ mulieres et avari atque raptores? Qui autem a Deo laudatur, non cum his, sed cum Sanctis illis admirationi habetur, cum Prophetis nempe et Apostolis, qui angelicam duxere vitam. Quod si turbam circumducere et suscipi optamus; illud quid sit exploremus, ac nullius pretii esse deprehendemus. Uno verbo, si turbam amas, Angelorum multitudinem tibi attrahe, et dæmonibus terribilis esto, et sic hominum nullam habebis rationem; sed omnia etiam, quæ splendida videntur, ita calcabis ut cœnum atque lutum : et tunc clare videbis nihil animam ita deturpare, ut gloriæ amorem. Non potest enim, non potest utique vanæ gloriæ amator, vitam cruciatu plenam non ducere; sicut etiam qui illam calcat, non potest vitia multa non conculcare. Nam qui vanam gloriam superavit, invidiam, pecuniarum amorem, cæterosque gravissimos morbos devicturus est. Et quomodo, inquies, illam superabimus? si aliam spectemus gloriam; hoc est cœlestem, a qua nos hæc ejicere conatur. Illa enim nos et in hac vita conspicuos efficit, et ad futuram vitam nobiscum pergit, atque ab omni servitute carnali nos liberat. Carni misere nunc servimus, terræ terrenisque rebus addicti. Sive in forum te conferas, sive domum intres, sive vias, stationes, diversoria frequentes, sive navim conscendas, insulam adeas vel regias ædes, si judiciale forum vel sena-

tum adeas, sæcularium ubique rerum sollicitudinem observabis, singulosque his in rebus laborantes, abeuntes, manentes, navigantes, agricolas, eos qui in agro, eos qui in urbe habitant, uno verbo, omnes. Quæ nobis spes salutis erit, quando Dei terram incolentes, nihil ea, quæ Dei sunt curamus. Sed cum jubeamur hic peregrini esse, peregrini in cœlo sumus, et mundi cives. Quid hac stupiditate deterius? Quotidie judicium et regnum audimus, te eos qui in diebus Noë erant necnon Sodomitas imitamur, et experimento omnia ediscere volumus. Atqui ideo illa omnia scripta sunt, ut is quis futura non credat, ex præteritis claram accipiat futurorum notitiam. Hæc itaque cogitantes, tam præterita, quam futura, paulum ex hac servitute respiremus, et aliquam animæ rationem habeamus, ut et præsentia et futura consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

## HOMILIA XXXIX [1].

### CAPUT V.

Pater meus non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, ut honorificant Patrem [2].

I Multa nobis opus est in omnibus diligentia, dilecti; accuratam quippe rationem dabimus et verborum et operum. Res enim nostræ non sunt præsentis vitæ limitibus circumscriptæ, sed alia nos exceptura est vitæ conditio,

[1] Alias XXXVIII.— [2] Joan, V, 22, 23.

tremendoque judicio sistemur. « Omnes enim nos, inquit » Paulus, manifestari oportet ante tribunal Christi, ut refe» rat unusquisque, quæ per corpus egit, prout gessit sive » bonum sive malum [1]. » Hoc tribunal semper cogitemus, et sic semper virtuti incumbere poterimus. Nam sicut is, qui illam diem ab animo ejicit, quasi equus excusso freno in præcipitia ruit : « Profanantur enim, inquit, viæ ejus in » omni tempore [2]; » et causam afferens ait : « Auferuntur » judicia tua a facie ejus [3]; » ita qui semper hoc timore tenetur, temperanter incedet : nam, « Recordare, inquit, no» vissima tua, et in æternum non peccabis [4]. » Qui enim nunc dimittit nobis peccata, is tunc judex sedebit; qui mortuus est pro nobis, hic universam naturam judicans apparebit. Iterum enim, inquit, « Sine peccato videbitur » suscipientibus ipsum ad salutem [5]. » Quamobrem hoc loco dicit : « Pater meus non judicat quemquam, sed omne » judicium dedit Filio; ut omnes honorificent Filium, ut » honorificant Patrem. » Ergo-ne Patrem, inquies, illum dicemus? Absit. Ideo namque dicit : « Filium, » ut Filium manentem honoremus sicut Patrem. Qui vero ipsum vocat Patrem, non ultra Filium ut Patrem honorat, sed omnia miscet. Quia ergo beneficio affecti homines non ita ad officium redeunt, ut castigati; ideo terribilia dixit, ut metus saltem ad honorem sibi ferendum traheret. Cum dicit : « Omne; » id est, puniendi et honorandi potestatem habet, atque utrumque pro lubito faciendi. Illud vero, « Dedit, » dictum est, ne ipsum non genitum esse suspiceris, neque putes duos esse Patres : nam quidquid est Pater, est et Filius, genitus et Filius manens. Ut vero discas illud, « Dedit, » idipsum significare quod « Genuit, » audi illud alio loco declaratum : « Sicut Pater habet vitam in semetipso; ita de-

[1] 2 Cor. v, 10. — [2] Psal. H. x, 5. — [3] Ibid. — [4] Eccli. vii, 40. — [5] Hebr. ix, 28.

» dit et Filio vitam habere in semetipso [1]. » Quid ergo? Prius-ne ipsum genuit, ac deinde vitam dedit? Qui dat enim, cuidam existenti dat : ergo-ne genitus erat sine vita? Verum hoc ne dæmones quidem suspicentur : multam quippe habet insaniam cum impietate conjunctam. Quemadmodum ergo illud, « Dedit vitam, » idem est, quod genuit ipsum vitam; sic « Dedit judicium, » id est, ipsum judicem genuit. Etenim ne audiens quod ipse Patrem causam habuerit, diversitatem substantiæ putes, honoremque minorem, ipse venit te judicatum, hinc æqualitatem ostendens. Qui enim quos vult puniendi et honorandi potestatem habet, eadem quæ Pater potest. Nisi enim hoc esset, sed postea quam genitus fuerat honorem accepisset; quæ causa fuit ut ipse posterior honoraretur? Quo pacto ita profecit, ut hanc dignitatem acciperet? Non erubescitis dum immortali nullumque augmentum accipienti naturæ humana et tam vilia ascribitis? « Cur ergo, inquies, ita loquitur? » Ut dicta facilius credantur, et ad sublimiora viam paret; ideo utraque commiscet. Vide autem quomodo : nam e re fuerit hæc a principio observare. Dixit : « Pater » meus operatur, et ego operor ; » et his verbis æqualitatem et parem honorem ostendit : « Et quærebant eum interfi» cere. » Quid deinceps agit? Verba attemperat, eumdem sensum retinens, dum ait : « Non potest Filius a seipso fa» cere quidquam. » Deinde rursum ad sublimia redit : « Quæ » enim ille fecerit, hæc et Filius similiter facit. » Post hæc rursus ad humilia descendit : « Pater enim diligit Filium, et » omnia demonstrat ei quæcumque facit; et majora his » demonstrabit ei. » Hinc rursum sublimiora dicit : « Sicut » enim Pater suscitat mortuos et vivificat, sic et Filius quos » vult vivificat. » Sub hæc iterum humilia simul et sublimia attingit : « Neque enim Pater judicat quemquam, sed omne

[1] Joan. v, 26.

»judicium dedit Filio; »hinc ad sublimiora pergit : « Ut »omnes honorificent Filium, ut honorificant Patrem. » Vides-ne quomodo sermonem variet, dum sublimia verba et nomina humilibus admiscet, ut et a præsentibus facilius admitterentur, et a futuris nihil damni acciperetur, sed hi a sublimibus, de aliis quoque consentaneam opinionem haberent. Nam si res non ita se habeat, et si verba non per attemperationem quamdam dicta sunt, cur sublimia admiscuit? Nam qui magna de se loqui debet, si humilius quidpiam protulerit, occasionem dat putandi se per dispensationem quamdam hoc agere; qui autem vilia de se loqui debet, si magnum quidpiam dixerit, cur ea loquitur quæ suam naturam superant? Hoc enim non ex œconomia quadam, sed ex summa impietate prodit.

II. Itaque nos justam Deoque congruentem causam, cur nempe verbis utatur humilibus, dicere possumus, nempe quod sese demittat, nosque doceat ut modeste agamus sicque nostræ saluti provideat : quod et ipse alibi declarat his verbis : « Hæc autem dico ut vos salvi sitis. » Quia enim ad Joannis testimonium confugit, suo omisso, quod magnitudine sua indignum erat; causam cur vilia verba protulerit, adjicit; nempe, « Hæc autem dico ut vos salvi sitis. » Vos autem qui dicitis ipsum non habere eamdem quam Pater potestatem, quid dicetis cum audieritis illum dicentem se parem habere paternæ virtutem, potestatem, gloriam? Cur eumdem exigit honorem, si, ut vos dicitis, longe inferior est? Hæc enim dixisse non contentus, adjicit : « Qui »non honorificat Filium, non honorificat Patrem, qui misit »illum. » Vides-ne quomodo honor Filii cum honore Patris copuletur? Et quid hoc, dicet aliquis, id et in Apostolis videmus : « Qui vos suscipit, inquit, me suscipit. » Sed illic servorum res ut sibi proprias tractat, et ideo sic loquitur; hic vero sic dicit, quia est una substantia, una gloria.

Alioquin vero Apostolis non dixit, ut honorificent. E re autem dixit : « Qui non honorificat Filium, non honorificat » Patrem. » Nam si ex duobus regibus alter contumelia afficiatur, in alterum etiam cadit contumelia, maximeque si is, qui læditur, filius sit ; imo etiam milite læso, contumelia afficitur rex. Verum non eodem modo, sed per intermedium aliquem. Hic vero non similiter, sed per seipsum. Ideo dicere occupavit : « Ut honorificent Filium, ut honorificant Patrem ; » ut cum dixerit : « Qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem, » eumdem intelligas honorem. Neque enim simpliciter, « Qui non honorificat » sed « Qui non honorificat ut dixi, non honorificat Patrem. » Et quomodo, inquies, ejusdem substantiæ sunt qui mittit et qui mittitur ? Rursus ad humana sermonem demittis, nec cogitas hæc omnia non alia de causa dicta fuisse, nisi ut causam cognoscamus, ac ne in Sabellii morbum incidamus, et Judæorum infirmitas hoc modo curetur, ut non Deo adversarius apud eos esse existimetur : nam dicebant : « Hic » non est ex Deo, hic a Deo non venit. » Ut vero hanc suspicionem auferret, non tam sublimia quam humilia adhibebat. Idcirco frequentissime dicebat se missum fuisse, non ut hinc putares inferiorem dici, sed ut illorum ora obstrueret. Ideo sæpe ad Patrem confugit, suam tamen auctoritatem interserens. Nam si omnia secundum dignitatem suam dixisset, dicta non admisissent illi : quandoquidem vel ex paucis hisce verbis persequebantur illum sæpe, et lapidabant. Quod si ad illos respiciens semper humilia dixisset, multi postea hinc læsi fuissent. Quapropter doctrinam miscet, per humilia, ut dixi, illis silentium imponens, et per ea, quæ dignitatem exprimebant, vilem depellens existimationem apud eos, qui mente valerent, ut ostenderet id non sibi prorsus competere. Nam missum esse translationem indicat. Deus autem ubique est. Cur ergo

dicit missum fuisse? crassiori verbo utitur, dum suum cum Patre consensum declarat : et sic sequentia eadem de causa temperat. « Amen amen dico vobis, quia qui audit sermo-» nes meos et credit ei qui misit me, habet vitam æter-» nam [1]. » Vides-ne quam frequenter idipsum repetat, ut illam suspicionem tollat, et hic et in sequentibus, metu et promissis a contentione removens, atque hic rursus ad humilia admodum descendat. Neque enim dixit : « Qui audit sermones meos et credit in me ; » nam id superbe dictum et verborum fastum putassent. Etenim si post tantam temporis, et tot patratis miraculis, cum sic ille loqueretur, hoc suspicati sunt ; multo magis tunc id putaturi erant. Ideoque dicebant illi : « Abraham mortuus est, et Prophetæ » mortui sunt, et quomodo tu dicis : Si quis sermonem » meum servaverit, in æternum non gustabit mortem [2] ? » Ne igitur hic quoque efferarentur, vide quid dicat : « Qui » verbum meum audit et credit ei, qui me misit, habet vitam » æternam. » Hanc loquendi rationem facile admittere poterant, cum discerent eos, qui Jesum, audirent Patri credere. Cum enim hoc libenter admitterent, cætera facilius accepturi erant. Itaque cum humile quidpiam diceret, sublimioribus viam parabat. Postquam autem dicit : « habet » vitam æternam, » subjungit ; « Et in judicium non venit, » sed transiit a morte in vitam [3]. » His duobus sibi fidem conciliat, et quod Patri credendum diceret, et quod obsequenti multa bona polliceretur. Illud autem, « In judicium » non venit, » id est, non punitur. Mortem autem non hanc, sed æternam dicit ; ut et vitam dicit immortalem. « Amen » amen dico vobis, venit hora, et nunc est, cum mortui au-» dient vocem Filii hominis, et qui audierint, vivent [4]. » Operibus ipsis verba comprobat. Nam cum dixisset : « Sicut » Pater suscitat mortuos et vivificat, sic et Filius quos vult

[1] Joan. v, 24. — [2] Id. VIII, 52. — [3] Id. v, 24. — [4] Ibid. 25.

» vivificat [1], » ne viderentur hæc ex jactantia et fastu dicta fuisse, ex operibus rem demonstrat, cum dicit : « Venit » hora : » deinde ne putes diu expectandum esse, adjicit, « Et nunc est, cum mortui audient vocem Filii Dei et qui » qui audierint, vivent. » Vides-ne hic auctoritatem et potentiam ineffabilem? Quemadmodum enim in resurrectione, sic et nunc erit, inquit. Nam tunc audita imperantis voce resurgemus, « In jussu Dei, inquit, mortui resurgent [2]. » Et unde, inquies, constat illud non ex fastu dictum esse? Ex eo quod additur, « Et nunc est. » Nam si futura tantum nuntiaret, hinc ipsis suspicio orta esset. Jam vero ei demonstrationem præbet. « Me, inquit, vobiscum versante, hoc eveniet. » Neque enim, nisi potestatem habuisset, hoc promissurus erat, ne ridiculus omnibus esset. Deinde dicta sua explicat his verbis : « Sicut enim Pater habet vitam in semet- » ipso ; sic dedit et Filio vitam habere in semetipso [3].

III. Vides-ne quomodo æqualitatem stabiliat, et hanc solam differentiam statuat, quod unus sit Pater, alter Filius? Nam vox illa, « Dedit, » hanc solum distinctionem inducit : cætera vero omnia æqualia et paria esse ostendit : unde liquet eum cum eadem potestate et virtute omnia facere, qua Pater, nec aliunde vim illam mutuatus. Ita enim vitam habet, ut Pater. Ideoque rursus adjicit id quod sequitur, ut ex hoc illud intelligamus. Quid illud est? « Et potestatem dedit » ei judicium facere [4]. » Et cur resurrectionem et judicium tam frequenter memorat? « Sicut enim Pater suscitat mor- » tuos et vivificat, sic et Filius quos vult vivificat ; » et rursum : « Neque Pater judicat quemquam, sed omne judicium » dedit Filio ; » iterumque, « Sicut Pater habet vitam in se- » metipso, ita dedit et Filio vitam habere in semetipso ; » et « Qui audient vocem Filii Dei, vivent ; » et hoc loco, « Po- » testatem ei dedit et judicium facere. » Cur ergo hæc fre-

[1] Joan. v, 21. — [2] 1 Thess. iv. — [3] Joan. v, 26. — [4] Ibid. 27.

quentius versat, nempe judicium, vitam, resurrectionem? Quoniam hæc maxime sunt quæ vel obstinatum auditorem flectere possint. Qui enim credit se resurrecturum esse, et scelerum pœnas daturum; etsi non aliud viderit signum, hoc accepto accurret haud dubie, ut propitium sibi judicem reddat. « Quia Filius hominis est : nolite hoc admirari [1]. » Paulus Samosatenus non sic legit; sed quomodo? « Dedit » ei potestatem judicium facere, quia Filius hominis est. » Verum hoc ita lectum nullam habet consecutionem. Non enim ideo judicium accepit, quia homo est : alioquin quid impediret quominus omnes homines judices essent? Sed quia ineffabilis illius substantiæ Filius est, ideo judex est. Ita igitur legendum, quia Filius hominis est, nolite hoc admirari. Cum videretur auditoribus pugnantia loqui; et nihil aliud quam purum hominem esse illum putarent, verba autem supra hominem, imo supra Angelos essent, et solius Dei; hanc solvens objectionem subjunxit : « Nolite mirari » hoc, quia Filius hominis est. Quia venit hora, in qua om» nes qui in monumentis sunt, audient vocem ejus; et pro» cedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ : qui » vero mala egerunt, in resurrectionem judicii [2]. » Et cur non dixit : « Nolite mirari, quia Filius hominis est; nam etiam Filius Dei est; » sed resurrectionem memoravit? Jam illud supra posuerat, dicens : « Audient vocem Filii Dei. » Quod si hic illud tacuit, ne mireris. Nam cum opus dixerit quod Deo proprium erat, hinc inferendum auditoribus relinquit ipsum esse et Deum et Dei Filium. Nam si id frequenter dixisset, illos ad repugnandum concitasset, ex miraculis vero comprobatum minus odiosam doctrinam reddebat. Nam qui syllogismos nectunt, positis propositionibus quæ rem probent, sæpe conclusionem non afferunt; sed benevolentiorem hinc sibi auditorem reddunt, et splen-

[1] Joan. v, 26. — [2] Ibid. 28, 29.

didiorem referunt victoriam, dum adversarium ipsum cogunt sententiam ferre quam volunt : ita ut qui præsentes sunt ipsam ideo statim amplectantur. Cum porro Lazari resurrectionem memoravit, judicium tacuit; non enim hac de causa suscitatus est Lazarus. Cum autem de universali resurrectione, id adjecit, eos qui bona egerunt ituros in resurrectionem vitæ; qui vero mala, in resurrectionem judicii. Sic et Joannes auditorem excitavit, judicium memorans, et dicens eum, qui non credit in Filium, non visurum esse vitam, sed iram Dei mansuram esse super eum. Sic et Nicodemo dixit : « Qui credit in Filium, non judicatur : » qui autem non credit, jam judicatus est. » Sic et hoc loco et judicii et supplicii meminit, malis actibus deputati. Quia enim supra dixerat: « Qui audit verba mea, et » credit ei, qui me misit, non judicatur, » ne quis putet hoc ad salutem satis esse, vitæ rationem addit, « Qui bona ege» runt, in resurrectionem vitæ; qui mala, in resurrectionem » judicii. » Quoniam igitur dixerat totum orbem ipsi rationem redditurum esse, et omnes a voce ejus esse resurrecturos, rem certe novam, inexpectatam, et a multis nondum creditam, ab iis etiam qui credidisse videntur, nedum a Judæis ; audi quo pacto hæc proferat auditorum infirmitati se attemperans. « Non possum ego a me ipso facere quidquam : sicut audio, judico, et judicium meum justum est : quia » non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me [1]. » Atqui non parvum jam dederat resurrectionis argumentum, cum paralyticum sanavit. Ideoque non ante de resurrectione locutus est, quam hoc fecisset, quod a resurrectione non multum aberat : judicium vero post curatum corpus subindicavit his verbis : « Ecce sanus factus es, » jam noli peccare ; ne deterius tibi aliquid contingat [2]. » Attamen et Lazari et orbis terrarum resurrectionem præ-

[1] Joan. v, 30. — [2] Ibid. 14.

dicit. Et quia hasce duas resurrectiones prædixit; Lazari quæ mox futura erat, et orbis terrarum diu postea futuram, Lazari resurrectionem per paralyticum indicat, quamprimum futuram, « Venit hora et nunc est ; » universalem autem ex Lazari resurrectione, per ea quæ facta fuerant, nondum gesta sub oculos adducens. Quod ipsum ubique facere videmus dum duas vel tres prædictiones proponit, et futura ex gestis credibilia reddit.

IV. Attamen his dictis atque gestis, quia illi imbecilliores erant, hæc non satis habuit, sed aliis quoque allatis, illorum pertinaciam reprimit dicens : « Non possum a me ipso fa» cere quidquam : sicut audio, judico, et judicium meum » justum est : quia non quæro voluntatem meam, sed vo» luntatem ejus qui misit me. » Quia enim aliena quædam et a Prophetis diversa dicere videbatur; illi nempe dicebant Deum esse qui judicat terram omnem, hoc est, genus humanum. Et hoc David ubique prædicat, « Ju» dicabit populos in æquitate [1]; » et, « Deus judex justus » fortis et patiens [2], » similiterque omnes Prophetæ et Moyses. Christus vero dicebat : « Pater neminem judicat, » sed judicium dedit Filio. » Illud vero auditorem Judæum turbare poterat, inducereque ut Jesum Deo adversarium suspicaretur; hic admodum sese demittit, quantum scilicet imbecillitas eorum postulabat, ut perniciosam hanc suspicionem radicitus avelleret, aitque : « Ego non possum » a meipso facere quidquam; » id est, nihil alienum, diversum, quod Pater nolit, a me factum videbitis, vel dictum audietis. Et cum prius dixerit : « Filius hominis » est, quia illi eum purum hominem esse arbitrabantur, ideo illa adjecit. Ut ergo supra cum diceret : « Quod audivimus loquimur, » et quod vidimus testamur; » et Joannes : « Quod vidit » testatur, et testimonium ejus nemo accipit; » de certa

[1] Psal. XCV, 10. — [2] Id. VII, 12.

loquitur cognitione ad utrumque, non vero simpliciter de auditu et de visu; ita et hic per auditum nihil aliud significat, quam non posse se aliud velle, quam quod vult Pater. Sed id non ita clare dixit; neque enim ferre potuissent, si aperte dixisset. Verum quo pacto? Admodum demisso et humano more : « Sicut audio, judico. » Non de doctrina hic agitur; neque enim dicit : « Sicut doceor, » sed, « Sicut audio, » Non quod auditu egeat. Non modo non doctrina, sed ne auditu quidem indigebat; sed concordiam indicat, et idem ipsum judicium, ac si diceret : « Ita judico ac si Pater ipse judicaret. » Postea adjicit : « Et novi quod judicium » meum justum est, quia non quæro voluntatem meam; sed » voluntatem ejus qui misit me. » Quid dicis? Habes-ne alteram quam Pater voluntatem? Atqui alibi dixisti : « Si» cut ego et tu unum sumus. » Et rursum, de voluntate et concordia loquens : « Da eis ut et ipsi in nobis unum sint, » hoc est, in fide nostra. Vides-ne ea, quæ magis humilia videntur, sublimem sensum occultum habere? Quod ergo subindicat, hoc est. Ostendit non aliam esse Patris voluntatem, quam suam; sed ita, inquit, una est mea et Patris, ut unius animi voluntas una est. Nec mireris si tantam dicat conjunctionem. Nam de spiritu quoque eodem Paulus exemplo utitur dicens : « Quis scit hominum quæ hominis, » nisi spiritus hominis qui in ipso est : ita et quæ Dei sunt » nemo novit, nisi spiritus Dei [1]. » Nihil ergo aliud quam hoc dicit : « Non est mihi voluntas alia et propria quam quæ Patris est, sed si quid ille vult, hoc et ego volo; et si quid ego, hoc et ille. Quemadmodum ergo Patrem nemo reprehendet judicantem, ita nec me : » ex eadem quippe sententia uterque calculus fertur. Quod si hæc ille humano more loquatur, ne mireris : nam illum hominem purum esse putabant. Quamobrem in similibus oportet non dicta

[1] 1 Cor. II, 11.

solum, sed et hominum opinionem perpendere, et responsionem quasi secundum illam opinionem datam accipere : alioquin multa sequerentur absurda. Animadverte, quæso dixit : « Non quæro voluntatem meam. » Ergo alia est ejus voluntas, et longe inferior ; nec modo inferior, sed etiam non tam utilis. Nam si salutaris esset, et si consonaret cum voluntate Patris, cur illam non quæris? Homines quippe jure hoc ipsum dixerint, ut qui multas habeant voluntates præter Dei placitum. Tu vero qua de causa sic loqueris, qui per omnia Patri similis es ? Hoc enim verbum nemo dixerit esse viri accurati, et qui crucifixus sit. Si namque Paulus ita se voluntati Dei copulat, ut dicat : « Vivo autem jam non ego, vivit » vero in me Christus [1], » quomodo omnium Dominus dixerit : « Non quæro voluntatem meam, sed ejus qui misit me,» ac si alia sit. Quid ergo sibi vult ? Quasi homo loquitur, et secundum auditorum opinionem. Cum enim superius alia ut Deus, alia ut homo dixisse demonstretur, rursus ut homo hæc profert, et ait : « Judicium meum justum est. » Et unde hoc liquet ? « Quia non quæro voluntatem meam, » sed voluntatem ejus qui misit me. » Sicut enim homo, qui ab affectu liber est, non potest juste accusari quod præter fas judicaverit ; sic nec me jam poteritis reprehendere. Nam qui vult sua stabilire, jure fortassis in suspicionem veniat, quod hac de causa justitiam pessumdederit. Qui vero sua non respicit, qua de causa non juste calculum ferat ? Hoc itaque ratiocinio quæ ad me spectant explorate. Nam si dicerem me non a Patre missum esse, nec gestorum gloriam ad illum referrem, vestrum fortasse quispiam suspicaretur me jactabundum vera non dicere. Si autem alteri et quæ facta sunt refero, cur dicta illa suspecta habeatis ? Vides-ne quo sermonem deduxerit, unde judicium suum justum esse asserat ? unde videlicet quivis e vulgo defen-

[1] Gal. II, 20.

sionem pararet. Vides-ne quod sæpe dixi, quomodo clare resplendeat? Quid illud est quod dixi? Illam tantam verborum humilitatem sanæ mentis hominibus suadere, ne dicta statim ad infima deprimant, sed potius in sublimiorem sensum ducant; imo qui jam humi repunt, hinc paulatim ad altiora facile provehuntur.

V. Hæc omnia cogitantes, quæso, ne dicta prætercurramus, sed accurate omnia exploremus, et causam sic loquendi ubique consideremus. Neque putemus sat nobis ad excusationem esse ignorantiam et simplicitatem. Neque enim simplices tantum jussit esse, sed etiam prudentes. Utamur ergo simplicitate, sed cum prudentia, tam in doctrina, quam in operibus; et nobis ipsis jus dicamus, ut non tunc cum hoc mundo damnemur. Tales nos erga servos nostros exhibeamus, qualem volumus erga nos esse Dominum nostrum. « Dimitte, inquit, nobis debita nostra, sicut » et nos dimittimus debitoribus nostris [1]. » Scio quidem animam injurias non æquo animo ferre; sed si cogitemus nos non lædenti, sed nobis ipsis ita consulere, cito iræ venenum abjiciemus. Nam qui centum denarios debitori non remisit, non conservum læsit, sed seipsum centum millium talentorum, quæ sibi prius remissa fuerant, debitorem reddidit. Cum ergo aliis non dimittimus, nobis non dimittimus. Ne ergo tantum Deo dicamus : « Ne memineris peccata nostra; » sed etiam nobis ipsis singuli dicamus : « Ne meminerimus conservorum peccata. » Nam tu prior in te justitiam exerces, hinc sequitur Deus. Tu legem scribis de venia et pœna, et de his fers sententiam, ergo penes te est ut Deus peccatorum tuorum vel recordetur, vel non recordetur. Ideo Paulus dimittere jubet, si quis quidpiam adversus alium habeat, nec modo dimittere, sed ita ut nec reliquiæ maneant. Siquidem Christus non modo peccata nostra

[1] Matth. vi, 12.

in medium non attulit; sed neque nos peccavisse commemoravit, neque dixit : « Hac et hac in re peccasti; » sed dimisit et delevit chirographum, nec peccata recensuit, ut Paulus significat : « Hoc et nos faciamus; omnia ex mente deleamus. » Si quid boni ab eo, qui nos læsit, admissum fuerit, hoc solum reputemus; si molestum et odiosum quidpiam, ejiciamus et deleamus, ut ne vestigium quidem remaneat. Quod si nihil boni erga nos egerit, tanto major nobis condonantibus merces et laus erit. Alii vigiliis et humi cubando, milleque macerationibus peccata expiant, tibi faciliore via, injuriarum nempe oblivione licet omnia abstergere scelera. Cur contra te gladium ut insanus et furens admoves, teque a futura vita expellis, cum nihil non facere oporteret, ut illam consequaris? Nam si præsens vita ita desiderabilis est, quid de illa dixeris, unde aufugit omnis dolor, mœror, gemitus, ubi nec mortis timor, nec ullus bonorum finis metuendus? Beati, ter sæpiusque beati, qui illa fruuntur sorte, ut miseri terque et sæpius miseri, qui illa sese privant beatitudine. Ecquid, inquies, illam nobis vitam acquirit? Audi ipsum judicem adolescenti cuipiam hac de re loquentem. Ipso namque rogante, « Quid faciendo vitam æternam » possidebo [1]? » cæteris præmissis Christus præceptis, in amorem proximi desiit. At fortasse auditorum quispiam, ut dives ille dixerit : « Hæc nos servavimus; non furati sumus, non occidimus, non mœchati sumus. » Verum hoc dicere non poteris, te proximum ut oportebat dilexisse; nam vel invidus fuisti, vel maledicta protulisti, vel læso opem non tulisti, vel de bonis non largitus es, nec dilexisti. Verum non hoc solum jussit Christus, sed et aliud; quid illud? « Vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et veni, se- » quere me [2]. » Sequi Christum, imitari Christum hic significat. Quid hinc discimus? Primo eum, qui hæc omnia non

[1] Matth. XIX, 16. — [2] Ibid. 21.

habet, sortem illam non posse cum primis consequi. Cum dixisset enim ille: « Omnia feci, » ac si magnum quidpiam deesset ad perfectionem, ait : « Si vis perfectus esse, vende » omnia quæ habes, et da pauperibus, et veni, sequere me. » Hoc itaque primo discendum est; secundo, quod illum frustra venditantem se coarguerit. Qui enim in tanta copia rerum erat, et pauperes contemnebat, quo pacto proximum dilexerit? Non vera ergo dicebat. At nos et hoc et illud faciamus, omniaque nostra diligenter effundamus, ut cœlum comparemus. Nam si quidam pro sæculari dignitate omnia sua effudit; dignitate, inquam, quam in hac vita solum, neque diuturno tempore retinere potest : multi namque diu antequam morerentur præfecturam amisere; alii vero pro illa, vita etiam mulctati sunt; attamen licet hoc sciant, omnia pro illa profundunt. Si igitur pro hujusmodi dignitate tot tantaque faciunt, quid miserabilius nobis fuerit, qui pro illa semper manente, quæ tolli nunquam potest, ne pauca quidem profundimus, neque ea erogamus quæ paulo post hic amissuri sumus? Quis furor ille, quæ invitis eripientur, ea nolle sponte dare et nobiscum auferre? Si quis nos ad mortem duceret, deinde proponeret, num vitam bonis omnibus redimere vellemus, gratias certe illi haberemus. Nunc vero cum proponitur deductis ad gehennam, ut dimidiarum facultatum dono eripiamur, malumus ad supplicium duci, et ea frustra servare, quæ nostra non sunt, ita ut nostra perdamus. Quam excusationem habebimus? Quam veniam merebimur, si cum tam facilis nobis via aperta sit, per præcipitia feramur, et infructuosum suscipiamus iter, atque his et illis omnibus nos privemus, cum libere possimus his et illis perfrui? Sed etsi non ante, saltem nunc ad nos redeamus, et sana mente, præsentia bona ut par est dispensemus, ut futura facile consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum

quo Patri gloria, unaque sancto Spiritui, in sæcula sæculorum. Amen.

## HOMILIA XL [1].

### CAPUT V.

Si ego testimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum non est verum. Alius est qui testimonium perhibet de me, et scio quia verum est testimonium ejus [2].

I. Si quis metallicam terram fodere aggrediatur, cum sit artis imperitus, aurum non efficiet, omnia temere miscebit, eritque labor ejus inutilis, imo noxius ; ita qui divinarum Scripturarum consequentiam non norunt, neque proprietates et leges ejus explorant, sed simpliciter et uno modo omnia percurrunt, aurum cum terra miscentes, nunquam repositum in illa thesaurum invenient. Hæc porro nunc dixi, quia is qui jam proponitur locus, multum quidem aurum habet, non quidem conspicuum, sed obscuritate multa obvolutum. Quamobrem oportet fodiendo et expurgando ad verum sensum pertingere. Quis enim non statim turbetur audiens Christum dicentem : « Si ego testi» monium perhibeo de me ipso, testimonium meum verum » non est. » Nam sæpe videmus illum de seipso testimonium perhibere; Samaritanæ quippe dicebat : « Ego sum qui » loquor tecum [3]; » et cæco similiter : « Qui loquor tecum, » ille est [4]; » et Judæos increpans : « Vos dicitis : Tu blas» phemas, quia dixi : Filius Dei sum [5]. » Et alibi sæpe similiter. Si ergo hæc omnia mendacia essent, quæ nobis esset

[1] Alias XXXIX. — [2] Joan. V, 31, 32. — [3] Id. IV, 26. — [4] Id. IX, 37. — [5] Id. X, 36.

spes salutis? Unde ergo veritatem reperiemus, cum ipsa veritas dicat: « Testimonium meum verum non est? » Neque hoc tantum contrarium videtur, sed aliud quoque non minus; nam in sequentibus ait: « Et si ego testimonium » perhibeo de me ipso, testimonium meum verum non » est [1]. » Utrum ergo horum accipiam? utrum falsum putabo? Nam si hæc ita acceperimus, nulla facta personæ, nulla causæ et cæterorum similium perquisitione, utraque falsa erunt. Si enim testimonium ejus verum non est, neque hoc ipsum verum est, neque posterius, neque prius. Quid ergo sibi vult? Multa nobis opus est vigilantia, imo potius Dei gratia, ne nudis verbis insistamus. Ita enim hæretici errant, dum neque scopum dicentis, neque audientium affectum explorant. Nisi ergo hæc adjiciamus: imo alia quoque, ut tempora, loca, auditorum animum, multa consequentur absurda. Quid sibi vult ego id quod jam dictum est? Dicturi erant Judæi: « Si tu testimonium perhibes de » te ipso, testimonium tuum non est verum. » Ideo hæc præoccupat ac si diceret: « Dicetis utique mihi: Tibi non credimus: » Nemo enim qui statim de se testimonium perhibeat, apud homines credetur. Illud ergo: « Non est ve» rum, » non temere legendum, sed subintelligendum est secundum illorum opinionem, ac si diceret: « Vobis non est verum. » Non ergo contra dignitatem suam, sed contra illorum opinionem sic loquitur. Ac cum dicit: « Testimo» nium meum verum non est, » illorum sententiam coarguit, necnon objectionem quam ipsi oblaturi erant. Cum vero dicit: « Et si ego testimonium perhibeo de me ipso, » verum est testimonium meum, » ipsam rei naturam ostendit, quod scilicet ipsum, utpote Deum, fide dignum credi oporteret, etiam cum de seipso loqueretur. Quia enim dixerat resurrectionem mortuorum et judicium, et

[1] Joan. VIII, 14.

quod qui credit in ipsum non judicatur, sed ad vitam venit, et quod sedens omnium rationes expetiturus, et quod eamdem habeat, quam Pater, potestatem et virtutem; cum hæc omnia confirmaturus esset, alio modo hanc objectionem necessario primam ponit. Dixi, inquit, « Sicut Pater » suscitat mortuos et vivificat; sic et Filius quos vult vivi» ficat. » Dixi : « Neque Pater judicat quemquam, sed omne » judicium dedit Filio [1]. » Dixi honorandum esse Filium sicut Patrem; dixi : « Qui non honorificat Filium, neque Patrem » honorificat; » dixi : « Qui audit verba mea et credit ea, » non videbit mortem, sed translatus est a morte ad vi» tam; » dixi vocem meam mortuos suscitaturam esse, et nunc et postea; dixi me rationem omnium peccatorum repetituram esse; dixi me esse juste judicaturum, ac mercedem bene operantibus daturum. Quia ergo illa omnia prolata fuerant, et magna quidem erant, necdum tamen data fuerat horum clara demonstratio, sed obscura plane; primo quod objiciebatur ponit, ad dictorum veram ratio nem venturus; ac si ita loqueretur, etsi non iisdem verbis. Sed fortasse dicetis : « Hæc omnia tu dicis, nec es fide dignus testis, qui tibi ipsi testimonium perhibeas. » Hac itaque ratione primo solvens illorum contentionem, quod ea, quæ dicturi erant proferret, ostenderetque se arcana cordis eorum nosse, et hanc primam virtutis suæ demonstrationem exhibens, demum post objectionem prolatam, alias affert demonstrationes claras et inexpugnabiles; tres adducens testes, opera sua, Patris testimonium, et Joannis prædicationem. Primumque testimonium ponit, id quod minus erat, nempe Joannis. Cum enim dixisset : « Alius » est qui testimonium perhibet de me, et scio quia verum » est testimonium ejus; » subdidit : « Vos misistis ad Joan» nem, et testimonium perhibuit veritati [2]. » Atqui si non est

[1] Joan. v, 22. — [2] Ibid. 33.

verum testimonium tuum, quomodo dicis : « Verum est testimonium Joannis : » et, « Testimonium perhibuit veritati ? » Vides-ne quam clarum vel inde sit illud, « Testimonium » meum non est verum, » adversus eorum suspicionem dictum fuisse ?

II. Quid si ille, inquies, testimonium ad gratiam perhibuit? Ne hoc dicerent, vide quomodo hanc amovit suspicionem. Non enim dixit : « Joannes testimonium perhibuit de me ; » sed prius : « Vos misistis ad Joannem, non misissetis autem, nisi fide dignum existimassetis. » Quodque majus est, non miserunt interrogatum illum de Christo ; sed fide dignum putabant de seipso testimonium ferentem, multoque magis de alio loquentem. Solemus enim nos homines, non perinde credere iis, qui de se loquuntur, quam iis qui de aliis. Hunc vero ita veracem putabant, ut etiam de se loquens, alterius testimonio non egeret. Nam qui missi fuerant, non dixerunt : « Quid dicis de Christo ? » sed, « Tu qui es? Quid dicis de te ipso [1] ? » Tam mirabilem putabant hominem? Hoc ergo totum subindicavit, cum dixit : « Vos misistis ad Joannem. » Ideo Evangelista non solum dicit eos misisse, sed de missis expresse dicit fuisse ex sacerdotibus et ex Pharisæis, non e vulgo, nec qui corrumpi vel decipi possent, sed qui ejus dicta accurate perciperent. « Ego autem non ab homine testimonium acci» pio [2]. » Cur ergo Joannis testimonium accipis? Illius certe testimonium hominis non erat. « Qui misit me, inquit, » baptizare in aqua, ille mihi dixit [3]. » Itaque Joannis testimonium Dei erat testimonium : ab illo enim didicerat ea, quæ dicebat. Sed ne dicerent : « Unde constat illum a Deo didicisse, et hinc adversum starent, illorum ora vehementer reprimit, et adhuc contra illorum opinionem edisserit. Neque enim verisimile erat multos hæc scivisse, sed Joanni

[1] Joan. I, 22. — [2] Id. V, 34. — [3] Id. I, 33.

attendebant, ut ex se loquenti. Ideo ait : « Ego ab homine » testimonium non accipio. » Si ab homine testimonium non accepturus, neque illo usurus eras, cur ejus testimonium adduxisti ? Ne igitur hæc dicerent, audi quomodo tali objectioni occurrat. Cum dixisset enim : « Ab homine » testimonium non accipio ; » subjunxit ; « Sed hæc dico, ut » vos salvi sitis. » Hoc est : « Ego hujus testimonio humano non opus habebam, cum Deus sim ; » sed quia illum suspicitis et omnibus fide digniorem putatis : et ad illum quidem ut ad Prophetam accurrebatis ; civitas enim tota ad Jordanem effundebatur ; mihi vero ne quidem miracula patranti credidistis : ideo hoc vobis testimonium commemoro. « Ille erat lucerna ardens et lucens, vos autem vo» luistis exultare ad horam in luce ejus [1]. » Ne dicerent enim : « Quid si ille dixit : Et nos non recepimus ? » dicta recepisse illos ostendit. Neque enim vulgares homines miserunt, sed sacerdotes et Pharisæos. Sic hominem mirabantur, nec poterant dictis ejus obsistere. Illud autem : « Ad horam, » nimiam illorum facilitatem indicat, quod scilicet cito ab illo resilierint. « Ego autem habeo majus » testimonium Joanne. » Si velletis enim secundum veram rerum seriem fidem accipere, ab operibus vos magis induxissem. Quia vero non vultis, ad Joannem vos duco ; non quod ejus egeam testimonio ; sed quia ideo omnia facio ut vobis salutem pariam. Testimonium enim majus habeo, quam Joannis ab operibus. Verum non ad id specto solum, ut ad fide dignis viris apud vos commender : sed ut a vobis notis, qui apud vos mirabiles habeantur. Sic postquam illos incesserat his verbis : « Voluistis exultare ad horam in luce » ejus, » demonstraveratque illud eorum studium temporaneum ac minime firmum fuisse ; cum lucernam ipsum vocavit, ostendit ipsum a semetipso lucem non habere, sed

[1] Joan. v, 35. — [2] Ibid. 36.

a gratia Spiritus. Necdum tamen dixit in quo differret ab ipso, quod scilicet ipse Sol justitiæ esset; sed cum illud subindicasset tantum, in illos vehementer invehitur, ostenditque illos eodem animi proposito, quo illum contempserant, Christo credere noluisse. Nam Joannem « Ad horam » solum admirati sunt : quod nisi fecissent, cito illos ad Jesum ducturus erat. Postquam igitur illos omni ex parte indignos venia ostenderat, addidit : « Ego autem habeo testimonium majus Joanne. » Quale? Operum. « Opera enim, inquit, quæ dedit mihi Pater, ut perficiam ea, ipsa opera testimonium perhibent de me, quia Pater me misit [1]. » Hic paralyticum sanatum et alios multos commemorat. Verba quidem, dixisset forte quispiam eorum, illa magnifica Joannes ad gratiam dixerit; licet tamen hoc dicere non possent de Joanne ita philosophiæ studioso, quem admirabantur : opera autem vel apud insanos, nulli erant suspicioni obnoxia. Ideo alterum adduxit testimonium dicens : « Opera quæ dedit mihi Pater, ut perficiam ea, » ipsa opera quæ ego facio testantur de me, quoniam misit » me Pater. » Hic accusationem de violato sabbato depellit. Quia enim dicebant illi : « Quomodo potest a Deo esse, qui sabbatum non custodit? » Ideo dixit : « Quæ dedit mihi » Pater, » etiamsi ille auctoritate sua ageret; sed ut validius probaret se Patri nihil contrarium facere, ideo quod longe minus erat posuit.

III. Et cur, inquies, non dixit : « Opera quæ dedit mihi Pater, testificantur me Patri æqualem esse? » Certe utrumque ex operibus edisci poterat, et ipsum nihil contrarium Patri facere, et æqualem Genitori esse, id quod et alibi probat cum dicit : « Si mihi non creditis, operibus meis credite, » ut sciatis et credatis quia ego in Patre, et Pater in me » est [2]. » Utrumque, inquam, testificatus esset, et se æqualem

[1] Joan. v, 36. — [2] Id. x, 38.

esse Patri, et se nihil facere Patri contrarium. Cur ergo non sic locutus est; sed majore parte relicta, minorem posuit? Quia hoc primum erat, de quo erat quæstio. Nam etsi longe minus est credi ipsum a Deo venisse, quam credi Deo æqualem esse; illud enim Prophetæ dixerant, hoc vero minime; attamen ipse de minore parte magnam curam habet, gnarus si hoc admittatur, illud etiam facile admissum iri, et majore prætermissa, minorem memorat, ut per hanc et illam reciperent. Hoc peracto, rursum adjicit: « Qui » misit me Pater, ipse testimonium perhibuit de me [1]. » Et ubi testimonium perhibuit de illo? In Jordane, cum dixit: « Hic est Filius meus dilectus : ipsum audite [2]. » Verum hoc apparatu quodam egebat. Quod ad Joannem pertinebat, manifestum erat : ipsi namque miserant, neque id negare poterant; signa quoque clara erant : ipsi facta viderant, atque sanatum audierant et crediderant, ac propterea illum accusabant. Restabat demum ut Patris testimonium afferretur, quod inducturus subdidit : « Nec vocem ejus » unquam audistis [3]. » Et quomodo Moyses dicit : « Deus loquebatur, » Moyses respondit [4]. Quomodo David linguam, quam non noverat, audivit [5]? Rursum Moyses, « Si est gens » talis, quæ audivit vocem Dei? Neque speciem ejus vidis» tis [6]. » Atqui illum vidisse dicuntur Esaïas, Jeremias, Ezechiel et alii plurimi. Quid ergo nunc sibi vult Christus? In philosophicam illos inducit disciplinam, paulatim ostendens, in Deo nec vocem nec speciem esse; sed superiorem illum esse et sonis et figuris hujusmodi. Nam ut dicendo, « Neque vocem ejus audistis, » non significat illum vocem emittere, nec audiri; sic cum dicit : « Neque speciem ejus » vidistis; » non dicit ipsum speciem habere, nec tamen

[1] Joan. v, 37.— [2] Matth. III, 17, et Luc. IX, 35. — [3] Joan. v, 37. — [4] Exod. XIX, 19, et Deut. IV, 33. — [5] Psal. LXXX, 6. — [6] Deut IV, 12.

videri. Verum neutrum horum habere Deum intelligit. Ne dicerent enim : « Frustra te jactas, Moysi tantum locutus est Deus ; » dicebant enim : « Nos scimus quia Moysi locutus » est Deus : hunc vero nescimus unde sit [1] ; » ideo sic locutus est, ostendens in Deo nec vocem nec speciem esse. Et quid hoc dico ? Non modo vocem ejus non audistis, nec speciem vidistis, sed id de quo maxime gloriamini, de quo maxime inflati estis omnes, quod mandata ejus acceperitis et habeatis; ne illud quidem dicere potestis, ideo subjungit : « Neque verbum ejus habetis in vobis manens [2]; » id est, mandata, præcepta, legem, Prophetas. Etiamsi enim Deus hæc præceperit, attamen hæc apud vos non sunt, quia mihi non creditis. Etsi enim passim et ubique dicant Scripturæ mihi esse credendum, vos tamen non creditis, palamque est verbum ejus a vobis abscessisse; ideo addit iterum : « Quia ei, quem misit ille, vos non creditis [3]. » Deinde ne dicerent : « Quomodo si vocem ejus non audivimus, tibi testimonium perhibuit ? » ait ille : « Scrutamini Scripturas; » illæ enim sunt quæ testimonium perhibent de me [4], » indicans per has Deum testimonium perhibuisse. Nam et in Jordane et in monte testimonium perhibuit. Sed illam vocem non fert in medium. Fortassis enim non creditus fuisset. Nam aliam vocem non audierant, nempe in monte; aliam vero audierant quidem, sed non attenderant. Idcirco mittit illos ad Scripturas, ostendens Patris testimonium inde esse sumendum. Sublatis prius antiquis, in quibus gloriabantur, vel quasi vidissent Deum, vel quasi vocem ejus audissent. Quia vero credibile erat ejus voci non credituros esse, eaque imaginaturos esse quæ in monte Sina acciderunt, correcta prius ea quæ suboriri poterat ea de re suspicione, et ostendens, illa per demissionem quamdam facta esse, ipsos ad Scripturarum testimonium mittit.

[1] Joan. IX, 29. — [2] Id. IV, 38. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 39.

IV. Et nos quoque, quando contra hæreticos pugnamus et armamur, hinc nos instruamus. « Omnis enim Scriptura, » inquit, divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad ar- » guendum, ad corrigendum, ad instituendum in justitia, ut » perfectus sit Dei homo, ad omne opus bonum instruc- » tus [1]. » Non ut alia habeat, aliis careat : nam talis homo perfectus non esset. Quæ utilitas, quæso, si assidue precetur, nec eleemosynam largiter eroget? vel si largiter eroget, sed rapax et violentus sit, idque faciat ad ostentationem et vanam gloriam? Vel si eroget quidem accurate, et ad placitum Dei; sed inde sese extollat et altum sapiat? vel si humilis quidem sit et jejuniis se exerceat, avarus tamen et usurarius et terrenis addictus, matremque malorum omnium in animam suam inducat? Avaritia namque radix omnium malorum est. Hanc formidemus, hoc fugiamus peccatum. Hæc orbem terrarum subvertit : hæc omnia miscuit : hæc a beatissima Christi servitute nos abducit : « Non potestis, inquit, Deo servire et mammonæ [2], » qui Christo contraria præcipit. Christus quippe dicit : « Da indigentibus; » ille : « Rape ab indigentibus; » Christus dicit : « Insidiantibus tibi, et lædentibus te da veniam : » hic contra : « Laqueos para adversus eos qui te nihil læserunt. » Christus dicit : « Benignus et mansuetus esto; » hic e contrario, « Crudelis esto et inhumanus, et nihil esse existimato lacrymas pauperum; » ut in illa die severum nobis constituat judicem. Tunc enim nobis omnia quæ fecimus ante oculos versabuntur, læsique illi et nudati a nobis, omnem nobis defensionem intercludent. Si enim Lazarus, qui nihil læsus fuerat a divite, sed nullam ab eo opem acceperat, acerbus ejus accusator extitit, nec permisit ut veniam ullam consequeretur; quam, quæso, defensionem habebunt, qui aliena rapiunt, nedum eleemosynam erogent, pupillorum-

[1] 2 Tim. III, 16, 17. — [2] Matth. VI, 24, et Luc. XVI, 13.

que domos evertunt? Si illi, qui Christum esurientem non nutrierunt, tantum ignem in caput suum attraxerunt, qui aliena rapiunt, mille lites movent, omniumque bona sibi ascribunt, qua consolatione fruentur? Hanc ergo cupiditatem ejiciamus. Ejiciemus autem si cogitemus injustos homines et avaros, qui ante nos fuerunt et obierunt. Annon alii eorum pecuniis et laboribus fruuntur, ipsi supplicio, cruciatu et malis intolerabilibus plectuntur? Annon extremæ dementiæ fuerit, in sollicitudine et ærumnis versari, ut et in hac vita laboribus atteramur, et hinc migrantes intolerabilibus torqueamur suppliciis atque laboribus, cum oporteret et hic in deliciis vivere? Nihil enim tantam voluptatem parit, quantam eleemosyna, conscientia pura, et defunctos ab omnibus erui malis, et innumera consequi bona. Sicut enim nequitia etiam ante gehennam, eos qui illam exercent, supplicio afficere solet; sic et virtus etiam ante regnum, illam exercentibus delicias parat, bona spe, perenni voluptate vitam afficiens. Ut hanc itaque et hic et in futura vita consequamur, bonis incumbamus operibus. Sic enim et futuras adipiscemur coronas; quas utinam consequamur omnes gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria, unaque Spiritui sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

# HOMILIA XLI [1].

## CAPUT V.

Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere : et illæ sunt quæ testimonium perhibent de me : et non vultis venire ad me, ut vitam æternam habeatis [2].

I. Magnam, dilecti, de spiritualibus rationem habeamus, neque tamen nobis ad salutem satis esse putemus, si ea utcumque tractemus. Nam si in sæcularibus rebus nemo magnum quidpiam lucrari deprehenditur, si obiter et perfunctorie agat, multo magis in spiritualibus rebus id eveniet, quia hæ majori opus habent diligentia. Ideo Christus Judæos ad Scripturas remittens, non ad simplicem lectionem, sed ad accuratum examen illos remittit. Neque enim dixit : « Legite Scripturas; » sed, « Scrutamini Scripturas; » quia ea, quæ de ipso ibi dicuntur, multa opus habent investigatione. Sub umbra enim quadam occulta veteribus erant. Ideo illos accurate fodere jubet, ut in profundo posita reperire possint. Neque enim in superficie vel in conspectu jacent, sed quasi thesaurus quispiam profunde admodum recondita sunt. Qui vero profunde posita quærit, nisi cum diligentia et labore quærat, nunquam quod quærit inveniet. Ideo postquam dixit : « Scrutamini Scripturas, » intulit : « Quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere. » Non dixit : « Habetis, » sed « Putatis habere, » ostendens ipsos nihil magnum lucrari, dum putarent se ex

[1] Alias XL. — [2] Joan. v, 39, 40.

sola lectione sine fide posse salutem consequi. Ac si diceret : « Annon miramini Scripturas? annon vitæ fontes esse arbitramini. His jam nitor et ego ; hæ namque sunt quæ testimonium perhibent de me, et non vultis ad me venire, ut vitam æternam habeatis. » Jure ergo dicebat : « Vos pu- » tatis, » quod nollent ipsi obtemperare, sed de simplici lectione gloriarentur. Deinde ne ex nimia cura in vanæ gloriæ suspicionem veniret, neve quod illorum fidem exigeret, putaretur quæ sua erant curare; nam et Joannis vocem, et Dei testimonium et opera sua commemoraverat, vitamque promiserat; illis omnibus usus, ut eos ad se alliceret. Quia, inquam, credibile erat multos suspicaturos esse quod gloriam captaret, audi quid adjiciat. « Gloriam » ab homine non accipio [1]; » hoc est, « Illa non egeo. Non sum, inquit, talis naturæ, ut hominum gloria opus habeam. Nam si sol a lucerna lucis additamentum non accipit, multo minus ego humana egebo gloria. » Et cur hæc dicis, si non egeas? « Ut vos salvi sitis. » Illud vero supra dixerat, et hic subindicavit his verbis : « Ut vitam habeatis. » Affert et aliam causam. Quam ? « Sed cognovi vos, quia dilectionem » Dei non habetis in vobis [2]. » Quia sæpe quasi Deum diligerent persequebantur eum, quia æqualem se faciebat Deo, sciebatque ipsos non sibi credituros esse; ne quis diceret : « Cur ita loqueris? » Ut vos reprehendam, inquit, quia non propter dilectionem Dei me persequimini. Siquidem ipse mihi testimonium perhibet et per opera et per Scripturas. Sicut ergo ante hac cum putaretis me Deo adversarium esse, me expellebatis; ita nunc, ex quo hæc demonstravi, accurrere vos oportebat, si Deum diligeretis; sed non vere diligitis. Ideo hæc dixi, ut comprobarem vos fastu et jactantia duci, et invidiam vestram obtegere. Neque ex his tantum, sed ex futuris quoque hoc astruit; nam ait : « Ego veni in nomine

[1] Joan. v, 41. — [2] Ibid. 42.

» Patris mei, et non recepistis me : si alius venerit in nomine » suo, illum recipietis [1]. » Vides-ne illum ubique dicere se ad hoc missum esse, et ex Patre judicium accepisse, nec quid posse a semetipso facere, ut omnem improbitatis ansam resecet? Sed quemnam dicit in suo proprio nomine venturum esse? Antichristum hic subindicat, eorumque nequitiam ineluctabili argumento demonstrat. Nam si tanquam Dei amatores me persequimini, multo magis Antichristum persequi oportuerit. Ille namque nihil simile proferet, neque a Patre se missum, neque ex ejus voluntate venire dicet. Sed contra, ea tyrannice rapiet quæ non ad se pertinent, seque Deum universorum profitebitur, ut Paulus ait : « Supra omnem qui dicitur Deus aut colitur, os» tendens se tanquam sit Deus [2]. » Hoc enim est in proprio nomine venire. « Ego vero non sic ; sed in nomine Patris mei adveni. » Vel hinc ostendi poterat ipsos non amare Deum, quod illum, qui se diceret ab illo missum, non reciperent. Jam vero ex contrario ostendit illorum impudentiam, ex eo quod Antichristum recepturi essent. Cum enim eum, qui a Deo se missum dicebat, non reciperent : eumque, qui Deum non noverat, sed jactabundus se universorum Deum dicebat, adoraturi essent ; palam erat ex invidia et ex Dei odio persecutionem ortam esse. Ideo duas ponit dictorum causas, priorem nempe illam, quæ utilior erat, ut salvi sitis, ut vitam habeatis. Quia vero ipsum irrisuri erant, vehementiorem ponit, declarans, si audientes non obtemperent, pro more suo Deum ubique facturum esse.

II. Paulus certe de Antichristo loquens prophetice dicit : « Mittet illis Deus operationem erroris, ut judicentur om» nes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt ini» quitati [3]. » Christus autem non dicit esse venturum ; sed,

[1] Joan. v, 43. — [2] 2 Thess. II, 4. — [3] Ibid. 10, 11.

« Si venerit, » auditoribus se attemperans, quia nondum completa erat tota illorum nequitia. Ideoque illius adventus causam tacuit. Paulus vero intelligentibus aperte illam declaravit; ille namque est qui omnem ipsis aufert excusationem. Deinde incredulitatis eorum causam his verbis aperit : « Quomodo potestis vos credere, qui gloriam invicem accipitis : et gloriam, quæ a solo Deo est, non quæritis[1] ? » Hinc iterum ostendens eos non illa, quæ solius Dei erant, spectare; sed hoc obtentu, effectum suum velle tueri. Tantum enim aberat quin hæc ad Dei gloriam facerent, ut humanam sibi potius quam divinam optarent. Quomodo ergo tantum odii pro Dei gloria susciperent, quam usque adeo contemnebant, ut humanam ipsi anteferrent ? Postquam autem dixerat ipsos dilectionem Dei non habere, et duplici ratione id probaverat, tum per ea, quæ in se facta, tum per ea, quæ in Antichristo futura erant, insuperque clarius demonstraverat esse illos omni venia indignos, sic illos redarguit Moysem accusatorem adducens : « Nolite putare » quod ego accusaturus sim vos apud Patrem. Est qui ac» cusat vos Moyses, in quo vos sperastis. Si enim crederetis » Moysi, crederetis forsitan et mihi : de me enim ille » scripsit. Si autem illius litteris non creditis, quomodo » meis creditis verbis[2]? » Hoc est, ante me ille contumelia afficitur in iis, quæ contra me facitis. Moysi enim magis fidem negastis, quam mihi. Vide quomodo illos undique omni intercludat defensione. Dum me persequeremini, Deum vos diligere dicebatis ? Ostendi vos hoc illius odio facere. Me accusatis quod sabbatum solvam et legem transgrediar ? de hac accusatione me purgavi. Affirmatis vos fidem erga Moysem profiteri per ea, quæ contra me audetis ? Ostendo ego illud maxime esse non credere Moysi. Tantum enim abest ut legi repugnem; ut is, qui vos accu-

[1] Joan. v, 44. — [2] Ibid. 45-47.

saturus est, nullus alius sit, quam is, qui legem vobis dedit, Ut igitur de Scripturis dicebat : « In quibus putatis vitam » æternam habere [1] ; » ita de Moyse ait ; « In quo vos spe» rastis, » ex suis eos sermonibus capiens ubique. « Et unde discemus, inquient Judæi, Moysem accusaturum esse, ac te non id vane jactitare ? quid enim tibi cum Moyse commune ? Sabbatum solvisti, quod jussit ille servandum : quomodo ergo ille nos accusaverit ? Et quomodo probabitur, inquies, nos in alium, qui in suo nomine veniat esse credituros ? hæc quippe omnia nullo teste dicis. « Atqui hæc omnia ex superioribus probantur : « Quando enim ex operibus, ex Joannis voce, ex Patris testimonio in confesso fuerit me a Deo venisse, palam certe est Moysem ipsos accusaturum esse. « Quid enim ille dixit ? Annon, quod si quis signa faciens venerit, qui ad Deum ducat, futuraque vere pronuntiet, ipsi credere oporteat [2] ? Annon Christus hæc omnia fecit ? Signa cum omni veritate edidit, omnes traxit ad Deum, prædictiones ex rerum eventu asseruit. At unde probatur ipsos alteri credituros esse ? Ex eo quod Christum oderint. Nam qui eum, qui ex Dei voluntate venit, aversantur, Deo adversarium sine dubio recipient. Quod si Moysem nunc proferat, licet dixerit : « Ego ab » homine testimonium non accipio : » ne mireris, non enim ad Moysem, sed ad divinam Scripturam illos remittit. Verum quia Scripturæ minorem illis terrorem afferebant, legislatorem ipsum accusatorem inducens, majorem illis metum incussit, et singula eorum dicta confutat. Hic autem animum adhibe : dicebant se ex Dei amore illum persequi ; ostendit ille ipsos ex Dei odio id facere : dicebant se Moysi hærere ; ille probat ipsos id agere, quod Moysi non crederent. Nam si legis studio tenebantur, oportuit illum recipere qui legem implebat. Si Deum diligebant,

[1] Joan. v, 39. — [2] Deut. XIII, 1.

illi credere par erat, qui ad Deum trahebat; si Moysi credebant, oportuit illum adorare, quem ipse prænuntiavit. Quod si illi, priusquam mihi, fides negatur, nihil mirum si ego ab illo prænuntiatus a vobis expellor. Sicut ergo illos, qui Joannem mirabantur, ostendit ipsum Joannem despicere ab iis quæ contra se perpetrarunt; sic eosdem, cum se Moysi credere putent, ipsi non credere probat, atque omnia, quæ pro se illi afferebant, in caput ipsorum retorquet. Tantum abest, inquit, ut vos a lege retraham. ut ipsum legislatorem contra vos testem advocem. Quod ergo Scripturæ id testificentur dicit : ubi autem testificentur non adjecit : majorem illis timorem incutere volens, ut ipsos ad explorandum et interrogandum excitaret. Nam si non rogatus dixisset, testimonium illi rejecissent. Jam vero si dictis attendissent, ante omnia oportebat ab illo quærere et ediscere. Ideo enim non demonstrationes tantum, sed etiam sententias et minas frequentat, ut sic eos vel metu reducat : illi tamen silent. Talis enim res est malitia; quidquid dicatur vel fiat, non exurgit, sed proprium virus servat.

III. Quapropter par est, omni expulsa animi nequitia, nullum nectere dolum. « Ad pravos enim, inquit, pravas vias » mittit Deus [1]; » et, « Spiritus sanctus disciplinæ effugiet » dolum, et auferet se a cogitationibus, quæ sunt sine in» tellectu [2]. » Nihil enim ita stultos reddit, ut nequitia. Subdolus enim, improbus, ingratus; hæ quippe sunt nequitiæ genera; si nihil læsus offendatur, si dolos nectat, annon summæ dementiæ indicia proferat? Nihil ita prudentes reddit, ut virtus : etenim gratos reddit, probos, benignos, mites, mansuetos, modestos : cætera omnia bona hæc parere solet. Quid hoc modo affectis prudentius? Fons enim vere et radix prudentiæ virtus est; malitia vero ex

[1] Prov, xxi, 8. — [2] Sap. i, 5.

amentia ortum habet. Arrogans enim et iracundus, deficiente prudentia, his morbis capitur. Ideo Propheta dicebat: « Non est sanitas in carne mea. Putruerunt et corruptæ » sunt cicatrices meæ a facie insipientiæ meæ [1]; » ostendens peccatum quodvis ex insipientia ortum habere; contra vero virtute præditum ac timentem Deum, omnium esse sapientissimum. Idcirco Sapiens quidam dicit : « Initium sa» pientiæ timor Domini [2]. » Si ergo timere Deum, est sapientiam habere, malus non ita affectus vere sapientia privatur. Vera autem privatus sapientia, omnium est insipientissimus. Atqui plurimi improbos admirantur, ut qui possint lædere ac nocere; non intelligentes ipsos omnium miserrimos censendos esse, quod dum cæteros se lædere putant, in seipsos gladium vertant, quod extremæ dementiæ est; nam inscii seipsos confodiunt, et dum alteri se nocere putant, seipsos jugulant. Ideo Paulus gnarus nos, cum cæteros percutere volumus, nosmetipsos interficere, dicebat : « Quare non potius injuriam accipitis? quare non » magis fraudem patimini [3]? » Injuriam enim non accipit qui non infert; nec malo afficitur, qui malum non operatur, quamvis id multis ænigma esse videatur qui philosophari nolunt. Hæc cum sciamus, non eos, qui læduntur, vel injuriam accipiunt, sed illos, qui injuriam inferunt, miseros prædicemus et deploremus. Hi enim maxime læduntur, qui Deo bellum inferunt, et mille accusatorum ora aperiunt, malaque fama in hac vita laborant, atque ingens in futuro sibi parant supplicium. Ut contra si qui læsi injurias fortiter ferunt, Deum habent propitium, omnesque se commiserantes, approbantes, laudantes. Hi in hac vita admodum celebres erunt, qui magnum philosophiæ exemplum præbeant, et in futura vita æternis fruuntur bonis,

[1] Psal. XXXVII, 4 et 6. — [2] Id. CX, 10, Prov. I, 7, et Eccli. I, 16. — [3] I Cor. VI, 7.

quæ nos omnes assequi contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri et simul Spiritui sancto gloria, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

FINIS TOMI SEPTUAGESIMI OCTAVI.

# ANNOTATIONES.

ANNOT. (1), pag. 32.

Hæc alias desunt; quare caute lege.

ANNOT. (2), pag. 33.

Non satis intelligitur cur gentiles vocet Judæorum patres. Libenter crediderim vocem illam *gentilium* amanuensium errore in textum irrepsisse.

ANNOT. (3), pag. 65.

Hæresis Homoousianorum de Catholicis intelligitur.

ANNOT. (4), pag. 172.

De Platonis in Siciliam appulsu multi narraverunt. De Pythagoræ cum bobus et aquilis colloquio, nusquam me legere memini; nisi forte referatur ad id quod ait Diogenes Laërtius in principio vitæ Pythagoræ, animam ejus in quas vellet arbores vel animantes commigrasse. Cætera quæ de Pythagora sequuntur, vide apud Diogenem Laërtium.

ANNOT. (5), pag. 227.

Quod mox dicit Chrysostomus, Paulum Samosatenum in mulieris cujusdam gratiam salutem suam prodidisse, de

Zenobia Palmyrenorum regina intelligi debet, quæ Paulum Samosatenum aliquandiu protexit. Quod autem dicit, Paulum in mulieris illius gratiam, et contra quam ipse sentiebat, hæresim illam protulisse, nescio an alius unquam dixerit. Inter alia autem dicebat Paulus Samosatenus Filium in Patre quidem esse, sed hypostasim habere suam, quod ad Sabellii hæresim accedebat.

## Annot. (6), pag. 260.

Quod hic dicit Chrysostomus, Josephum Jerosolymorum excidium Joannis Baptistæ neci ascribere, non omnino consonat cum iis, quæ narrat Josephus (Lib. XVIII, c. 6.) ubi dicit totum Herodis exercitum cæsum fuisse ab Areta Arabiæ Petrææ rege; et hanc cladem, non autem excidium Jerosolymorum, Joannis Baptistæ neci ascribit. Non desunt autem inter viros doctos qui hunc Josephi de Joanne Baptista locum suspectum habeant. Sed hæc fusius persequi non est præsentis instituti.

## Annot. (7), pag. 285.

Non defuere alii qui dicerent Zachariam, Joannis Baptistæ patrem, fuisse sacerdotum principem; quod tamen in Evangelio Lucæ non dicitur, imo contrarium suadetur.

## Annot. (8), pag. 293.

Aliqui, ἐν βηθαβαρᾷ sic in accuratioribus exemplaribus legitur, inquit infra Chrysostomus, qui addit Bethaniam non trans Jordanem esse, sed prope Jerosolymam. Quidam putant aliam hic Bethaniam memorari, quæ sit trans Jordanem.

## Annot. (9), pag. 407.

Quæ mox memoriter narrat Chrysostomus de Theglath Phalassare, de occiso Ela, de rege Æthiopum, quem ponit pro rege Ægyptiorum, hæc, inquam, omnia non accurate dicta sunt, sed ut sese menti concionantis offerebant, quod alias non semel observatur.

## Annot. (10), pag. 435.

« Hæc verba, inquit Savilius, usque ad διὰ τοῦτο olent glossema : quod si retinenda sunt, ut ea retinet uterque Codex noster, pro Δανιὴλ legendum est Δαυὶδ et pro Δαυὶδ forte legendum vel Δανιὴλ vel Ιερεμίας ; sed nescio. » Sed hæc non esse glossema probant omnes manuscripti nostri, tum etiam Saviliani, qui hæc similiter habent, et omnino quadrant ad seriem. Postquam enim dixerat, ἐπόνεσαν μὲν γὰρ οἱ προφῆται « Laborarunt enim Prophetæ, » ad exempla mox venit, et primo Danielem commemorat ; imo potius Davidem ; nam hic Danielem puto mendose pro Davide positum a librariis. Siquidem proverbium illud, ἐξῆλθεν ἐξ ἀνόμων πλημμέλεια ab uno Davide prolatum reperio 1 Reg. XXIV, 13. ubi Saülem alloquens, et de insidiis contra se structis conquerens, Deique justitiam appellans dicit : καθὼς λέγεται ἡ παραβολὴ ἀρχαία ἐξ ἀνόμων ἐξελεύσεται πλημμέλεια « Ut in veteri » fertur proverbio : Ex iniquis egredietur scelus. » Itaque hoc nonnisi de Davide dici potuit. Pergit autem : καὶ ὁ Δαυὶδ ἐν τῷ θρηνεῖν μέμνηται τοιαύτης παροιμίας ; « David quoque » flendo hujus proverbii meminit. » Ut Danielem pro Davide supra positum puto, ita hic David pro Daniele positus fuerit ; nam postquam per tres hebdomadas fleverat et jejunaverat Daniel, hæc post alia multa audivit : καὶ ἀνο-

μήσωσιν οἱ ἄνομοι, «Et inique agent iniqui, (Dan. XII, 10.)» id quod in illud supra illatum proverbium recidit : «Ex iniquis » egredietur scelus.» Verum contra manuscriptorum omnium auctoritatem nihil mutare ausi sumus.

## Annot. (11), pag. 444.

Memoria hic labitur Chrysostomus; nam hæc non apud Lucam, sed apud Marcum leguntur.

# CONCORDANTIA

## BIBLIOTHECÆ LATINÆ CUM GALLICA.

| BIBLIOTHECA LATINA. | BIBLIOTHECA GALLICA. |
|---|---|
| **HOMILIÆ IN S. JOANNEM.** | |
| Homilia I, pag. 162. | Ejusdem fragmenta, tom. XIII, pag. 483-486. |
| Homilia II, pag. 168. | Ejusdem fragmenta, tom. XIII, pag. 487-493. |
| Homilia VII, pag. 221. | Ejusdem fragmenta, tom. XIII, pag. 545-548. |
| Homilia XI, pag. 245. | Ejusdem fragmenta, tom. XIII, pag. 587-596. |
| Homilia XII, pag. 250. | Ejusdem fragmenta, tom. XIII, pag. 617-622. |
| Homilia XV, pag. 276. | Ejusdem fragmenta, tom. II, pag. 551-556. |
| Homilia XXIV, pag. 350. | Ejusdem fragmenta, tom. XI, pag. 238-244. |
| Homilia XXVII, pag. 373. | Ejusdem fragmenta, tom. XIV, pag. 269-272. |
| Homilia XXXIII, pag. 423. | Ejusdem fragmenta, tom. XII, pag. 432-435. |

# INDEX

## TOMI SEPTUAGESIMI OCTAVI.

### OPUS IMPERFECTUM.



### COMMENTARIUS IN S. JOANNEM EVANGELISTAM.

EXPLICIT INDEX.